GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2024

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 4 / 19 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2021/43295 06.03.2024
MURAT KUTLU

002 2021/45196 06.03.2024
YUSUF BALABAN

003 2021/51626 06.03.2024
SEZGİN KIRBANCIOĞLU

004 2022/25700 06.03.2024
ASİYE KOVANCI

005 2022/41426 06.03.2024
ONUR TAAHHÜT TAŞIMACILIK İNŞAAT TİCARET VE SANAYİ A.Ş. VE YEDİGÖZE İNŞAAT DANIŞMANLIK OTOMOTİV İÇ VE DIŞ ...

006 2022/68858 06.03.2024
FARMCONUTS GIDA İHRACAT İTHALAT TİCARET LTD. ŞTİ.

007 2019/14577 07.03.2024
NURİ GÜNEŞ

008 2019/21329 07.03.2024
RAMAZAN ÇAYLI (3)

009 2019/22569 07.03.2024
ABDURAHMAN KATLAV VE MEHMET SELİM KATLAV

010 2019/27145 07.03.2024
CANIM İNŞAAT TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

011 2019/40007 07.03.2024
BARZAN DEMİRHAN

012 2020/2944 07.03.2024
MEMET AVCİ

013 2020/6545 07.03.2024
NODIRA MUSTAFAYEVA

014 2020/10080 07.03.2024
OMAY ULUSLARARASI NAKLİYAT VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

015 2020/11034 07.03.2024
ÜMMÜ KÖK

016 2020/13467 07.03.2024
ALİ KESKİN

017 2020/15084 07.03.2024
HÜSEYİN İRDAL

İçindekiler - devam

018 2020/19126 07.03.2024
İZZET ALBAK

019 2020/20964 07.03.2024
CEMALİ ERÇETİN

020 2020/22235 07.03.2024
EYÜPHAN BOYVADAOĞLU

021 2020/25564 07.03.2024
MURAT KILIÇ VE DİĞERLERİ

022 2020/27516 07.03.2024
ABDULLAH KILIÇ (2)

023 2020/30704 07.03.2024
SÜLEYMAN KURT (2)

024 2020/39870 07.03.2024
AHMET ÇELİK

025 2020/40280 07.03.2024
BURAK AYDOĞDUOĞLU

026 2021/421 07.03.2024
CİHAN AYDIN

027 2021/1130 07.03.2024
MERSİN BAROSU BAŞKANLIĞI VE DİĞERLERİ

028 2021/16758 07.03.2024
SAFFET ÖKSÜZ

029 2021/19198 07.03.2024
AHMET YILDIRIM VE DİĞERLERİ

030 2021/57199 07.03.2024
SİNAN EŞİYOK

031 2022/38312 07.03.2024
MURAT KUŞLAR

032 2019/11189 19.03.2024
İBRAHİM DURMUŞ

033 2019/13403 19.03.2024
MEHMET SARIKAYA

034 2019/14695 19.03.2024
AHMET ÖZAY

İçindekiler - devam

035 2019/15907 19.03.2024
YAKUP GÜNEŞ

036 2019/20045 19.03.2024
AYDIN GÜNDÜZ

037 2019/23676 19.03.2024
B.D. VE K.D.

038 2019/23742 19.03.2024
TUNCAY ÇİÇEK

039 2019/25058 19.03.2024
AYNUR DEMİR

040 2019/25150 19.03.2024
SELAMİ TANK

041 2019/25945 19.03.2024
GÜLÇİN SARIOĞLU VE DİĞERLERİ

042 2019/28240 19.03.2024
ERKAN ARABACI

043 2019/33541 19.03.2024
N.A.

044 2019/39635 19.03.2024
AHMET KARTALKUŞ

045 2020/2264 19.03.2024
MAHİYE SEVİN BAYRAKTAR VE EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI

046 2020/2590 19.03.2024
O.U.

047 2020/11421 19.03.2024
SEYEDMOHSEN HOSSEINI VE DİĞERLERİ

048 2020/23204 19.03.2024
N.G.G.

049 2020/32372 19.03.2024
HÜSEYİN TÜRK

050 2020/36910 19.03.2024
HARUN TOPUZ

051 2021/741 19.03.2024
CUMA ÇAM

İçindekiler - devam

052 2021/2614 19.03.2024
YASİN ÖZDİL VE DİĞERLERİ

053 2021/3838 19.03.2024
HAKAN SELÇUK BEZCİ VE DİĞERLERİ

054 2021/33303 19.03.2024
ERHAN KOÇ

055 2021/57357 19.03.2024
BAYRAM ER VE KAZIM BAYRAKTAR

056 2022/73559 19.03.2024
ALİ TEKİN VE DİĞERLERİ

057 2023/16378 19.03.2024
MUSTAFA ALELEIWI

058 2023/26088 19.03.2024
MASOUD TALEBI

059 2019/3017 20.03.2024
MELTEM ÖZEN

060 2019/9886 20.03.2024
SEYİT URALÇİN

061 2019/17704 20.03.2024
AYHAN MACİT

062 2019/25477 20.03.2024
ESİN DOĞANAY

063 2019/36257 20.03.2024
HAKAN KALAYCI

064 2020/7150 20.03.2024
RAMAZAN TUNA

065 2020/7333 20.03.2024
ÖMER ORAK

066 2020/8510 20.03.2024
BİKA SERVİS OTO ONARIMI VE YEDEK PARÇA TİC. LTD. ŞTİ. (2)

067 2020/12785 20.03.2024
ABDULAZİZ KAYA VE DİĞERLERİ

068 2020/18830 20.03.2024
TAHİR YÜKSEL

İçindekiler - devam

069 2020/19773 20.03.2024
ERK İNŞAAT TAAHHÜT HAZIR BETON TURİZM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

070 2020/27833 20.03.2024
ŞENNUR ÇALIŞKAN

071 2021/20275 20.03.2024
MUSTAFA KAHRAMAN

072 2021/30909 20.03.2024
ZEKERİYA ALKAN

073 2021/40891 20.03.2024
DOĞAN FATİH SAĞDİÇ

074 2021/52004 20.03.2024
REŞAT EKİNCİ

075 2021/52178 20.03.2024
SULTAN SEMİH KAPLAN

076 2021/56097 20.03.2024
MEHTAP KILIÇCI

077 2022/10449 20.03.2024
TANER ÖZDEMİR

078 2022/12537 20.03.2024
METİN TUTŞİ

079 2022/13035 20.03.2024
M.M.

080 2022/34500 20.03.2024
SELCEN ERTEN

081 2022/42513 20.03.2024
SADULLAH ALPHAN

082 2022/96474 20.03.2024
ERKAN KARAARSLAN

083 2023/12940 20.03.2024
CUMA SEYİD

084 2023/15408 20.03.2024
SALAH EL CASİM

085 2019/655 28.03.2024
GÜLHAN ŞİMŞEK

İçindekiler - devam

086 2019/19836 28.03.2024
YAKUP TEKİN

087 2020/35644 28.03.2024
AYYILDIZ MADEN MERMER İNŞAAT VE İNŞAAT MALZEMELERİ SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

088 2021/3006 28.03.2024
ATİLLA DARENDELİ

089 2021/5841 28.03.2024
ABDULLAH ŞAHİN VE DİĞERLERİ

090 2019/7966 02.04.2024
BÜLENT GÜVEN

091 2019/13844 02.04.2024
İSMAİL DEMİR

092 2019/15190 02.04.2024
İHSAN KORKMAZ

093 2019/27127 02.04.2024
E.A.

094 2019/30431 02.04.2024
ŞEMSETTİN ERDEM

095 2019/40222 02.04.2024
ZAHİR TADİK

096 2020/562 02.04.2024
EREN ÖZDEMİR

097 2020/1390 02.04.2024
MEHMET ALİ BİNGÖL

098 2020/1673 02.04.2024
NİZAR HASAN VE DİĞERLERİ

099 2020/10741 02.04.2024
FATİH ILDIRAR VE DİĞERLERİ

100 2020/12395 02.04.2024
İSMAİL ŞEN

MURAT KUTLU

B. No: 2021/43295 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/43295

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT KUTLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/43295)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Murat KUTLU

Vekili : Av. Muhammed Sait AKDOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, deliller değerlendirilirken kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kolluk görevlilerince düzenlenen 23/3/2021 tarihli tutanakta (Olay Tutanağı); Esenler Caddesi olarak belirtilen yerdeki akaryakıt istasyonuna sürücüsü olduğu otomobille gelen başvurucunun hareketlerinden aşırı derecede alkollü olduğunun değerlendirilmesi üzerine olay yerine trafik ekiplerinin çağrıldığı, alkol kontrolü yapılmak istendiğinde başvurucunun alkolmetre cihazına üflemeyerek bu teknik cihazın kullanılmasını kabul etmediği, kendisine ve çevresine zarar vermeye yönelik hareketlerde bulunup kolluk görevlilerine direnmesi nedeniyle başvurucuya kelepçe takıldığı, ardından olay yerindeki otomobilin yediemin otoparkına çekildiği, işlemler tamamlandıktan sonra da alkolün etkisinin geçmesi için başvurucunun polis merkezine götürülüp bir süre sonra salıverildiği tespitlerine yer verilmiştir.

3. Başvurucu, Olay Tutanağı'na dayalı olarak Bayrampaşa Trafik Denetleme Büro Amirliği tarafından yapılan trafik idari para cezası karar tutanağında (Karar Tutanağı) Esenler Cadde olarak yazılı yerde gerçekleştiği belirtilen kontrollerde kandaki alkol miktarını belirleyen cihazı kullanmayı kabul etmediği gerekçesiyle 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 48. maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca 3.836 TL idari para cezası ile cezalandırılmış ve başvurucunun sürücü belgesine iki yıl süreyle el konulmuştur.

4. Bu işlemlerin ardından kolluk tarafından düzenlenen aynı tarihli Bilgilendirme Tutanağı'nda; başvurucunun teknik cihazın kullanılmasını kabul etmemesi üzerine idari para cezası verilip ehliyetine iki yıl süreyle el konulacağına dair kendisine bilgi de verildiği hâlde yine de cihazı üflemeyi reddettiği belirtilmiştir. Benzer şekilde, alkol ölçümü yapılan teknik cihazdan alınan alkol raporuna dair fiş çıktısının "Sonuç" başlıklı bölümünde de "Ret" ibaresine yer verilmiştir. Diğer yandan, kolluk tarafından düzenlenen tüm tutanaklarda başvurucunun imzadan imtina ettiği belirtilmiştir.

5. Başvurucu vekili anılan işlemlere karşı iptal başvurusunda bulunmuştur. Talep dilekçesinde ileri sürülen itirazlar şöyledir:

i. Başvurucu olay saatinde akaryakıt istasyonuna gelip alışveriş yapmak için buradaki markete girdiğini, aldığı ürünlerin reyon fiyatı ile kasa görevlisinin kendisinden istediği ücret arasında farklılık olması nedeniyle aralarında tartışma çıktığını, bunun üzerine görevlinin olay yerine kolluk görevlilerini çağırdığını söylemiştir.

ii. Kolluk görevlilerine durumu anlatmaya çalıştığı hâlde kendisini ciddiye almadıklarını, bu nedenle onlarla da tartışmaya başlaması üzerine görevlilerin istasyona trafik ekiplerini ve çekici çağırdıklarını ileri sürmüştür.

iii. Trafik ekiplerinin alkol ölçümü yapmak istemeleri üzerine bu işlemin konuyla alakası olmadığını söyleyip alkolmetreyi üflemek istemediğini, diğer yandan kolluk görevlisinin bu cihazı ölçüm sırasında ağzına denk gelecek kısmını eliyle tutarak kendisine uzattığını, bu nedenle de cihazın kullanılmasını kabul etmediğini, bunun üzerine otomobilinin çekici tarafından çekilip kendisine idari para cezası verildiğini belirtmiştir.

iv. İptal başvurusuna konu cezaların verilebilmesi için ilgili kanun gereğince sürücü konumunda olması gerektiğini, idari para cezası tutanağında da olay yeri akaryakıt istasyonunun bulunduğu cadde olarak yazılmış ise de kendisinin otomobil kullanırken durdurulmadığını, trafik ekipleri geldiğinde market içerisinde olup araç kullanmadığını, dolayısıyla kendisine bu cezaların verilemeyeceğini ileri sürmüştür.

v. Otomobil kullanmakta iken durdurulmadığının tespiti için istasyonun kamera kayıtlarının ve olay sırasında yanında bulunduğu belirttiği arkadaşı Y.A.nın tanık sıfatıyla ifadesinin alınmasını talep etmiştir.

6. İstanbul (Kapatılan) 11. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) iptal başvurusunu reddetmiştir. Gerekçeli kararda eylemin Olay Tutanağı'nda yazılı olduğu şekilde gerçekleştiğini kabul eden Hâkimlik; tutanağın aksi sabit oluncaya kadar geçerli resmî belgelerden olduğu, başvurucunun ileri sürdüğü itirazların soyut nitelikte olup hakkındaki tutanakların aksini ispat edemediği, böylelikle kolluk ve bilgilendirme tutanakları ile alkol raporu doğrultusunda alkol ölçümü yapan teknik cihazın kullanılmasını kabul etmediğinin sabit olduğu, bu şekilde 2918 sayılı Kanun'un başvuruya konu cezalara dair hükmünü açıkça ihlal ettiği sonucuna ulaşmıştır.

7. Başvurucu vekilinin anılan karara karşı iptal başvurusunda dile getirdiği hususları tekrar ederek yaptığı itiraz 27/4/2021 tarihinde reddedilmiştir.

8. Ret kararı başvuru vekiline 25/5/2021 tarihinde tebliğ edildikten sonra 14/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

9. Komisyon, gerekçeli karar hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan şikâyetin ise kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; alkol kontrolünün kanundaki düzenleme gereği otomobil sürücülerine yapılabileceğini, olay sırasında sürücü olarak otomobil kullanmadığını ve markette bulunduğu sırada olay yerine gelen kolluk görevlilerince alkol kontrolü yapılmak istendiğini, bu yöndeki itirazlarının değerlendirilmesi için kamera kayıtlarının getirtilmesini ve o anda yanında olduğunu söylediği arkadaşının tanık sıfatıyla ifadesinin alınmasını talep ettiği hâlde Hâkimliğin vicdani delil sistemine aykırı şekilde delil toplamaması ve kanuni düzenleme olmadığı hâlde Olay Tutanağı'yla bağlı kalarak iptal başvurusunu reddetmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Hâkimliğin söz konusu kararını verirken dosyadaki tüm delilleri, somut olaya uygulanacak kanun hükmünü ve somut olayın hayatın olağan akışına uygunluğunu değerlendirerek başvurucunun itirazının reddine karar verdiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvuru, masumiyet karinesi ışığında silahların eşitliği ilkesi kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi, deliller değerlendirilirken kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması hususuyla bağlantılı olarak silahların eşitliği ilkesine ilişkin ilgili uluslararası hukuka ve genel ilkelere Gurbet Çoban (B. No: 2019/38857, 17/11/2021, §§ 19-39) kararında yer vermiştir. Buna göre Mahkemeden başvurucunun iddia ve itirazlarını dikkate alması, bunları ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılaması, bu iddialarda da yeterli ölçüde şans tanıdığını ortaya koyması beklenmektedir. İdari işlemlerin ve bu bağlamda kamu ajanları tarafından düzenlenen tutanakların içeriğinin hukuka/gerçeğe uygunluk karinesinden yararlanacağı hukukun bilinen bir ilkesi olmakla birlikte idari işlemin hukukiliğinin veya tutanağın içeriğinin gerçekliğinin dava konusu edildiği bir yargılamada hâkimin değinilen karineyi uygulaması bu davanın açılmasını anlamsız hâle getirecektir. İdare tarafından tanzim edilen belgelerin içeriğinin gerçekliği karinesinin yargılamanın sonucu yönünden belirleyici olması bireyi devlete karşı dezavantajlı bir konuma sokacağından silahların eşitliği ilkesini zedeleyebileceği gibi suç isnadıyla ilgili yargılama söz konusu olduğunda masumiyet karinesini de ihlal edebilecektir (Gurbet Çoban, § 44).

15. Kuşkusuz adil yargılanma hakkı suç isnadıyla ilgili yargılamalarda bile mahkemelerin fiilî ve hukuki karinelere dayanmasını bütünüyle yasaklamamaktadır. Ancak suç isnadına ilişkin bir yargılamada karinenin adil yargılama hakkını ihlal etmemesi için karineyle kişinin otomatik olarak suçlu ilan edilmemesi, bu bağlamda karinenin aksinin ispat edilebilir nitelikte olması ve başvurucunun karinenin aksini ispatlama gayesiyle yaptığı açıklama ve sunduğu delillerin mahkeme tarafından titizlikle ele alındığının gösterilmiş olması gerekir

(Gurbet Çoban, § 47).

16. 2918 sayılı Kanun'un 48. maddesinin dokuzuncu fıkrası uyarınca uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılıp kullanılmadığı ya da alkolün kandaki miktarını tespit amacıyla, kollukça teknik cihazlar kullanılmasını kabul etmeyen sürücülere idari para cezası verileceği ve ehliyetlerine iki yıl süreyle el konulacağı öngörülmüştür. Bu hüküm, başvurucunun iptal başvurusuna konu cezaların kanuni dayanağını oluşturmaktadır. Aynı Kanun'un "Tanımlar" kenar başlıklı 3. maddesinde sürücü kavramının ise; karayolunda, motorlu veya motorsuz bir aracı veya taşıtı sevk ve idare eden kişi olduğu ifade edilmiştir.

17. Somut olayda başvurucuya isnat edilen eylem, kolluk görevlileri tarafından düzenlenen Olay Tutanağı'na dayanılarak delillendirilmiştir. Hâkimlik de itirazı reddederken olay ve bilgilendirme tutanakları ile alkol raporu doğrultusunda başvurucunun itirazlarının soyut nitelikte olduğuna ve bu belgelerin aksine yeterli ve geçerli belge sunulamadığına vurgu yapmıştır. Başvurucu ise Olay Tutanağı'nda olay yerinin gerçeğe aykırı şekilde cadde üzeri olarak belirtildiğine, bunun aksine kolluk görevlileri tarafından otomobil kullanırken durdurulmadığına, görevliler olay yerine geldiklerinde market içerisinde bulunduğuna, dolayısıyla olay anında 2918 sayılı Kanun uyarınca sürücü konumunda olmadığına dair çeşitli iddialar ileri öne sürmüş ve bu itirazlarının delillendirilmesi için kamera kayıtlarının getirtilmesini, arkadaşının da tanık sıfatıyla ifadesinin alınmasını talep etmiştir. Hâkimlik de başvurucunun delil toplanması taleplerine dair değerlendirmede bulunmamakla birlikte olay ve bilgilendirme tutanaklarıyla alkol raporunun aksini ispatlayacak delil gösterilemediği ve iptal başvurusuna konu cezalara dayanak olan kanuni düzenlemede öngörüldüğü şekilde başvurucunun alkol ölçümü yapan teknik cihazın kullanılmasını kabul etmediği sonucuna ulaşmıştır.

18. Kamu görevlilerince düzenlenen tutanağın gerçekliği karinesi aksi ispat edilebilir nitelikte olup başvurucu olay anında otomobil kullanmadığına, cadde üzeri yerine markette bulunduğuna, dolayısıyla anılan cezaların kanuni muhatabı olarak öngörülen sürücü konumunda olmadığına dair argümanlar ileri sürmüştür. Bununla birlikte başvurucunun; Olay Tutanağı'nda yer verilen tespitlerin aksine aşamalarda ve bireysel başvuru formunda, anılan cadde üzerinde bulunan istasyona alkol kontrolünden kısa süre önce otomobilini sevk ve idare ederek gelmediğine ya da bu otomobili tanık olarak ifadesinin alınması talep ettiği arkadaşının kullandığına ilişkin bir itirazının bulunmadığını belirtmek gerekir. Ayrıca başvurucunun, kanındaki alkol miktarının tespitine karar verilmesinin olay anında sergilediği hareketler itibarıyla kolluk görevlilerince alkollü olduğunun değerlendirilmesinden kaynaklandığına, teknik cihazın kullanılmasını kabul etmemesi hâlinde kendisine verilecek cezalar hakkında bilgilendirilmediğine ve Olay Tutanağı'nda alkol miktarının tespiti için sağlık kuruluşuna sevkini talep ettiğine ilişkin ibareye yer verilmemesine dair de herhangi bir itiraz ileri sürmediğinin de altı çizilmelidir. Benzer şekilde başvurucu, olay sonrası otoparka çekilen aracının hangi nedenle istasyonda bulunduğuna ve hakkında uygulanan işlemler sonrasında alkolün etkisinin geçmesi için karakola götürüldüğüne dair hakkında verilen cezalara dayanak olan ve anılan tutanaktaki tespitleri destekleyen diğer olgulara karşı da açıklamada bulunmamıştır.

19. Bu durumda, olay ve bilgilendirme tutanakları ile alkol raporunda tespit edilen olguların önemli ölçüde başvurucunun itirazına konu olmadığı, başvurucunun bu temel olgular hakkında aşamalarda herhangi bir açıklamada da bulunmadığı dikkate alındığında, Hâkimliğin başvurucunun, olay anında sürücü olmadığına dair itirazı ve bunun tespiti için delil toplanması talepleri hakkında -ayrı ve açık bir değerlendirme yapmaksızın- kanındaki

alkol miktarının tespitine yönelik kontrol öncesinde olay yerine kendi sevk ve idaresindeki otomobille geldiğine, dolayısıyla sürücü olduğuna ilişkin kolluk görevlilerince tutulan tutanaklara ve rapora atıfla yetinmesinin maddi olayın tespiti bakımından -somut olayın özel şartları itibarıyla- başlı başına bir eksiklik olmadığı vurgulanmalıdır. Dolayısıyla, başvurucunun belirtilen iddiasının ve bu hususta ki delillerin toplanmasına ilişkin taleplerinin kararda karine olarak dayanılan olguların ya da belgelerin içeriğinin gerçekliğine ve itibar edilebilirliğine gölge düşürecek ve Hâkimliğin açık yanıt vermesini gerektirecek mahiyette olmadığı değerlendirilmiştir.

20. Diğer yandan kendisine aleyhindeki belgelere karşı savunma imkânı da tanınan başvurucunun aşamalarda ve bireysel başvuru formunda, kolluk görevlilerince alkol ölçüm cihazı ile ölçüm yapılmak istenmesine rağmen ölçüm yapılmasına izin vermediğine ilişkin tutanak ve raporlarda yer alan olguyu açıkça kabul ettiğinin de altı çizilmelidir. Belirtilen nedenlerle; somut olaydaki uygulanma tarzı itibarıyla Hâkimliğin karineye dair bu değerlendirmesinin ispat yükünü ters çevirecek mahiyette olmadığı ve başvurucuyu otomatik olarak kabahatli hâle getirmediği, söz konusu yaklaşımın başvurucunun savunma yapmasını anlamsız hâle getirmediği ve başvurucuyu kamu otoritesi karşısında dezavantajlı konuma düşürmediği anlaşılmıştır.

21. Bu durumda başvurucunun itirazının kamu görevlilerince düzenlenen tutanakların gerçekliği karinesine dayalı olarak reddedilmesinin -somut olayın özel şartları gözetildiğinde- silahların eşitliği ilkesini ihlal etmediği kanaatine varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkelesin İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF BALABAN

B. No: 2021/45196 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/45196

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF BALABAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/45196)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Yusuf BALABAN

Vekili : Av. Sevda ŞİMŞEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama koruma tedbirinin hukuki olmaması ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bünyesinde binbaşı rütbesinde subay olarak görev yaparken 2017 yılında kamu görevinden çıkarılmıştır.

3. Başvurucu, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan yürütülen soruşturma kapsamında 7/7/2012 tarihli tek bir ardışık arama kaydına istinaden 7/4/2019 tarihinde gözaltına alınmış ve ertesi gün serbest bırakılmıştır.

4. Soruşturma kapsamında, örgütün TSK yapılanmasında faaliyet gösteren asker şahıslardan sorumlu sivil kişilerin sabit hatlarla irtibat kurduğu asker kişilerle ilgili olarak gönderilen raporların incelenmesi sonucu başvurucunun ardışık ve tüm irtibat kayıtları tespit edilmiştir. Bu kapsamda örgütsel irtibat modeline uygun olarak hareket ettiği değerlendirilen başvurucunun 22/6/2021 tarihinde tekrar gözaltına alınmasına karar

verilmiştir.

5. Başvurucu 24/6/2021 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması talebiyle İzmir 3. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) sevk edilmiştir.

6. Hâkimlikteki sorgusunda başvurucu "ben İzmir'de görevliydim, iki yıl öğrenci bölük komutanı olarak görev yaptım, bu terör örgütüne hiçbir şekilde bir mensubiyetim olmadı, öğrencilerin bizi sabit hatlardan aramaları gerekiyordu, bütün aramaların hepsi bakıldığında benim gibi bölüklerden ve öğrencilerden sorumlu şahıslara yapılan aramalardır, etkinlikler, faaliyetlerle ilgili gerekli çalışmaları yapıp ilgili hocalarla gidip görüşmeler yapma gibi faaliyetler onları görevlendirdiğimizde onlar bize rapor ederlerdi, askerler ilgili komutanlarla röportajlar yapıp bize de bunu rapor ederlerdi, bunu da sabit hatlardan yaparlardı, malzemeler alırlardı, bazen paraları yeter bazen yetmez, bunu bize geri dönüşle bildirir rapor ederlerdi, bütün bunları ardışık olarak bizlere rapor ederlerdi, bu aramalar sanıyorum bu aramalardır" şeklinde beyanda bulunmuştur.

7. Hâkimlik; 18 adet grup ardışık arama kayıtları, HTS kayıtları, tutanaklar ve tüm dosya kapsamına istinaden başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında tutuklama kararı vermiştir. Tutuklama kararında ayrıca işlendiği iddia olunan suçun 4/12/2014 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlardan olmasına, kaçma riskinin bulunmasına ve tutuklamadan beklenen gayenin adli kontrol hükümleri ile sağlanamayacağına dayanılmıştır.

8. Soruşturma neticesinde Başsavcılık tarafından başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 25/6/2021 tarihinde iddianame düzenlenmiştir. İddianamede, başvurucunun örgütsel iletişim modeline uygun şekilde mahrem imamlar tarafından ardışık olarak arandığına dair değerlendirmelere yer verilmiştir.

9. İzmir 13. Ağır Ceza Mahkemesi 29/6/2021 tarihinde yer yönünden yetkisizliğine, başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ve dava dosyasının Ankara Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

10. Dava dosyasının tevzi edildiği Ankara 20. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 11/8/2021 tarihinde yer yönünden yetkisizlik kararı ve başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vererek dava dosyasını olumsuz yetki uyuşmazlığının giderilmesi ve merci tayini için Yargıtay 5. Ceza Dairesine tevdi etmiştir.

11. Başvurucunun 11/8/2021 tarihli tutukluluk hâlinin devamı kararına itirazı Ankara 21. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 9/9/2021 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

12. Başvurucu, bu kararı 10/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 4/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Yargıtayın merci tayini kararı sonrası yargılamayı yürüten Mahkeme 16/12/2021 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

14. Yargılama neticesinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkûmiyetine karar verilmiştir. Yargılama istinaf kanun yolu aşamasında derdesttir.

15. Komisyonca adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

16. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini belirterek ölçülü olmayan tedbir nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, söz konusu ihlal iddiasının ilgili mevzuat hükümleri ile Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın ardışık arama kayıtlarına ilişkin içtihadı dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundakilerine benzer iddialarda bulunmuştur.

18. Başvuru kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

19. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, FETÖ/PDY'nin üyesi olma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

20. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön şartı olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

21. Soruşturma mercilerinin başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında ve iddianamede esas olarak örgütün mahrem imamları tarafından ankesörlü hatlardan örgütsel iletişim modeline uygun biçimde ardışık olarak arandığına dair tespitlere dayandığı görülmektedir (bkz. §§ 4, 7 ve 8).

22. Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edilmesi ve mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak bu verilere dayanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları Anayasa Mahkemesince Murat Albayrak ([GK], B. No: 2020/16168, 8/3/2023) kararında değerlendirilmiştir. Bu kararda öncelikle örgütün kamuya açık ve birbirinden bağımsız olan market, büfe, kırtasiye, iddia bayisi, lokanta gibi işletmelerde bulunan ve ücret karşılığı kullanılan sabit (kontörlü/voip) hatlar ile Türk Telekom'a ait ankesörlü telefon hatları üzerinden iletişim kurma yöntemini benimsediği vurgulanmıştır (Murat Albayrak, §§ 18-20).

23. Anılan kararda örgüt hiyerarşisinde mahrem sorumlu konumunda bulunan kişilerin örgütsel faaliyetleri yönünden kendilerine bağlı bulunan diğer örgüt mensuplarıyla bu yöntemle iletişim kurmadan önce ilgililerin telefon numaralarını gizlemek ve yakalanmaları durumunda bu kişilerin deşifre olmasını engellemek amacıyla farklı yöntemlerle kaydettikleri, söz konusu hatlarla bu kişileri ardışık, periyodik ya da tekil olarak adlandırılan yöntemlere uygun şekilde aradıkları belirtilmiştir (Murat Albayrak, §§ 23-27).

24. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasının ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla kurduğu değerlendirilen iletişime dair bazı kararlarına atıfta bulunularak desteklenen Murat Albayrak kararında, örgüt hiyerarşisine göre sorumlu mahrem imam konumundaki kişilerin TSK'da görevli olup esasında örgüt hiyerarşisi içinde kendilerine bağlı askerî personeli önceden belirlenen tedbir kuralları doğrultusunda örgüt içi haberleşme amacıyla ankesörlü/kontörlü sabit hatlardan aradıklarına ilişkin olarak yapılan tespit ve değerlendirmelerin olgusal temellerden yoksun olmadığı

değerlendirilmiştir (Murat Albayrak, § 75).

25. Öte yandan Anayasa Mahkemesi FETÖ/PDY soruşturma ve kovuşturmalarına dair bazı bireysel başvuru dosyalarında tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla (telefonlarla) kurulan iletişimin tespiti sonucunda elde edilen veriler yönünden değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesi;

i. Abdurrahman Yemiş (B. No: 2017/29347, 28/11/2019) kararında FETÖ/PDY'nin mahrem imamlarının örgütün mahrem hizmetler sınıfındaki kişilerle olan iletişimlerini ankesörlü veya kontörlü telefonlar üzerinden arama veya çağrı bırakma şeklinde sürdürdüklerine ilişkin tespiti ve bu kapsamda başvurucunun da bir kez ardışık aranmış olmasını, bu delilin yanında başvurucu ile birlikte birkaç kez sohbet toplantısına gittiğini söyleyen tanık ifadesini kuvvetli suç belirtisi olarak kabul etmiştir (Abdurrahman Yemiş, § 48).

ii. Savaş Keleş (B. No: 2017/36190, 27/2/2020) kararında da başvurucunun ankesörlü veya kontörlü telefonlar üzerinden periyodik ve ardışık olarak arandığına ilişkin tespitlerin ve yine başvurucudan ele geçirilen dijital materyallerdeki belgelerin FETÖ/PDY ile başvurucu arasında örgütsel bir ilişki bulunduğunu gösterdiği, dolayısıyla başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabulünün mümkün olduğu sonucuna ulaşmıştır (Savaş Keleş, § 49).

26. Yukarıda yer verilen Anayasa Mahkemesi kararları dikkate alındığında başvurucunun ankesörlü veya kontörlü telefonlar üzerinden ardışık olarak arandığına ilişkin tespitlerin FETÖ/PDY ile başvurucu arasında örgütsel bir ilişki bulunduğuna -dolayısıyla başvurucunun suç işlediğine- dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

27. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön şartı yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

28. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan silahlı terör örgütüne üye olma suçunun niteliğine, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına ve isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almasına dayanılmıştır.

29. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel şartları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden özellikle -suçun ağırlığına atfen- kaçma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Yıldırım Ataş, B. No: 2014/4459, 26/10/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66).

30. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da tespiti gerekir. Bu tedbirin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır.

31. Terör suçlarının soruşturulması/kovuşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli makamlar ve güvenlik görevlilerinin -özellikle organize olanlar olmak üzere- suçlarla ve suçlulukla etkili bir şekilde mücadelesini aşırı derecede güçleştirmeye neden olabilecek şekilde yorumlanmamalıdır (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve

diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 214).

32. Sonuç olarak başvurucunun terörle bağlantılı bir suç nedeniyle tutuklandığı dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez (aynı yöndeki değerlendirmeler için bkz. Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, § 214; Devran Duran, § 64).

33. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlal bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

34. Başvurucu, benzer durumda bulunan kişiler hakkında tahliye kararı verilmesine rağmen kendisinin uzun süre tutuklu kalması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile bu hakla bağlantılı olarak eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundakine benzer iddialarda bulunmuştur.

35. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun makul süreyi aştığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

36. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda 16/12/2021 tarihinde tahliyesine karar verilen başvurucu yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2)

numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEZGİN KIRBANCIOĞLU

B. No: 2021/51626 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/51626

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEZGİN KIRBANCIOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/51626)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Sezgin KIRBANCIOĞLU

Vekili : Av. Özgür ATLIHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari yaptırım kararına yönelik itirazda kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/11/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun sahibi olduğu araç, 9/3/2021 tarihinde İstanbul Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü tarafından yapılan kontrollerde 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun ek 2/3-a maddesi gereğince belediyeden izin alınmaksızın ticari amaçla taşımacılık yaptığı gerekçesiyle altmış gün süreyle trafikten men edilmiş ardından yediemin otoparkında muhafaza altına alınmış ve başvurucuya 6.700 TL trafik para cezası uygulanmıştır.

9. Trafik İdari Para Cezası Karar Tutanağı incelendiğinde İstanbul Havalimanı girişinde korsan taşımacılık yapan araçlara yönelik denetim sırasında, araç içinde bulunan yolcu F.B. ile araç sürücüsü olan S.K.nın kimlik tespitinin yapıldığı, F.B.nin "numarasını bir akrabamdan aldım, Halkalı'dan bindim İstanbul Havalimanına geldim, yolculuk ücreti olarak 150 TL ödeyeceğim", araç sürücüsü S.K.nın "bana telefonla ulaştı, tanıdığım vasıtasıyla havalimanına götürmemi istedi, Halkalı'dan aldım havalimanına getirdim" şeklinde beyanda bulunduğu, tutanakta F.B.nin ve S.K.nın imzadan imtina ettiği yazılmıştır.

10. Başvurucu aracın trafikten men edilmesine yönelik işlemin iptali için İstanbul 8. İdare Mahkemesi'nde, idari para cezasının iptali için ise İstanbul 14. İdare Mahkemesi'nde iptal davası açmıştır. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdare Dava Dairesi 13/4/2021 tarihli kararıyla, aracın trafikten men edilmesi ile başvurucuya trafik para cezası uygulanmasına yönelik işlemlerin iptali için açılan davaların aynı maddi veya hukuki sebepten kaynaklandığı sonucuna varmış bu sebeple bağlantı isteminin kabulüne, her iki davaya bakmak üzere İstanbul 8. İdare Mahkemesi'nin (Mahkeme) yetkili kılınmasına karar vermiştir.

11. Başvurucu dava dilekçesinde özetle; uzun zamandır arkadaşı ve aile dostu olan F.B.yi ve onun yeğenini havalimanına getirdiğini, ticari maksatla yolcu taşımacılığı iddiasının asılsız olduğunu belirtmiştir. Başvurucuya göre tanışıklıkları çok eskilere dayanmakta olan insanların, kendi araçlarıyla arkadaşlarını havalimanına bırakmasından ibaret eylemde hayatın olağan akışına aykırı bir durum bulunmamaktadır.

12. Başvurucu 19/4/2021 tarihinde Mahkemeye ek beyan dilekçesi sunmuştur. Dilekçede davalı idarece 7/4/2021 tarihinde, dava konusu idari işleme dayanak yapıldığı iddia edilen ıslak imzalı bir tutanağın dava dosyasına sunulmuş olduğu, tutanağın gıyapta tutulduğu, F.B.nin kendi beyanı olmayan ifadelerin kolluk kuvvetlerince yazıldığını açıklamıştır. Başvurucuya göre sonradan gıyapta tutulan tutanak polis memurlarınca yaptıkları işleme meşruiyet kazandırma kaygısı ile düzenlenmiştir. Başvurucu anılan polis memurları hakkında suç ihbarı mahiyetinde olan ek beyan dilekçesinin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 158. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca gereğinin takdir ve ifası için Cumhuriyet başsavcılığına bildirilmesini Mahkemeden talep etmiştir.

13. Başvurucu 11/6/2021 tarihinde Mahkemeye yeni bir beyan dilekçesi daha sunmuştur. Dilekçe ekinde fotoğraflar ve USB bellek içerisindeki video görüntüleri, bulunmaktadır. Başvurucunun iddiasına göre fotoğraflar ve video kaydından anlaşılacağı üzere idari yaptırım uygulanan araç, F.B.nin oğlunun düğün merasimde düğün arabası olarak kullanılmış olup bu durum F.B. ile çok eskiden beri tanışık olduklarını ve ticari maksatla

yolcu taşımacılığı olmadığını ispatlamaktadır.

14. Mahkeme 30/6/2021 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesi şu şekildedir;

"...Yapılan denetim esnasında düzenlenen sürücü ve yolcunun imzadan imtina ettiği tutanağın içeriğinden, 2918 sayılı Kanunun Ek 2. maddesinde belirlenen kurallara uyulmaksızın ticari yolcu taşımacılığı yapıldığı hususunun açık bir şekilde ortaya konulduğu bu durumda belirlenen ihlalin karşılığı olarak Kanun hükmünde öngörülen yaptırımların uygulanmasına yönelik tesis olunan dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmediği...".

15. Başvurucu Mahkeme kararına karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde başvurucu Mahkemenin sunulan delilleri hiç araştırmadığı, tek yanlı tutanağa üstünlük tanıdığı, maddi gerçeği ortaya çıkarmadığı bu yönüyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. İstinaf incelemesi devam ederken başvurucu F.B.nin 2/7/2021 tarihli imzalı beyanını Mahkemeye sunmuştur. F.B.nin beyanı, "polis memurlarınca S.K'ya para verdiğime dair tutanak tutulduğunu ancak ben bu tutanak içeriğinde yazılan bilgiler gerçeğe aykırı olduğundan imza atmaktan imtina ettim, ben polislere bu şahsa para vermediğimi söylememe rağmen bu şekilde gerçeğe aykırı bir tutanak tanzim edilmiştir, S.K aile dostumuzdur ve oğlumun düğününde dahi ceza kesilen aracı düğünde kullanmamız için tarafımıza vermiştir." şeklindedir.

17. İstinaf istemi İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdare Dava Dairesinin 19/10/2021 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Karara muhalif kalan üye, işleme esas alınan tutanağın sürücü ve/veya yolcu tarafından imzalanmadığı, ayrıca tutanakta yer alan hususların (ticari taşımacılık yapılması) doğruluğunu ortaya koyan başkaca somut bilgi belgelerin dosyaya sunulmadığı görüldüğünden söz konusu tutanağın tek başına ceza verilmesine dayanak alınamayacağını açıklamıştır.

18. Başvurucu, nihai hükmü 10/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 12/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

19. 2918 sayılı Kanun'un 7148 sayılı Kanunla değişik ek 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

10/7/2004 tarihli ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında ilgili belediyeden;

a) Çalışma izni/ruhsatı almadan,

b) Alınan izin/ruhsatta belirtilen faaliyet konusu dışında,

c) Alınan izin/ruhsatta belirtilen çalışma bölgesi/güzergâh dışında belediye sınırları dâhilinde yolcu taşımak yasaktır. Bu fıkranın (a) bendine uymayanlara 5.010 Türk lirası, (b) bendine uymayanlara 2.018 Türk lirası, (c) bendine uymayanlara 1.002 Türk lirası idari para cezası verilir. Fiilin işlendiği tarihten itibaren geriye doğru bir yıl içinde tekerrürü hâlinde, bu fıkrada yer alan idari para cezaları iki kat olarak uygulanır.

İşleteni veya sahibi, sürücüsünün kendisi olup olmadığına bakılmaksızın aracın bu maddenin

üçüncü fıkrasına aykırı olarak kullanılmaması hususunda gerekli tedbirleri almak ve denetimini yapmakla yükümlüdür. Araç, bu maddenin üçüncü fıkrasının;

a) (a) bendinin ihlali hâlinde altmış gün,

b) (b) bendinin ihlali hâlinde otuz gün,

c) (c) bendinin ihlali hâlinde ise on beş gün süreyle trafikten menedilir."

20. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Dosyaların incelenmesi" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Danıştay, bölge idare mahkemeleri ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her türlü incelemeyi kendiliğinden yapar. Mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu hususstaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir."

B. Uluslararası Hukuk

21. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Necat Kaya, B. No: 2017/31072, 20/10/2020, § 30-33; Gurbet Çoban, B. No: 2019/38857, 17/11/2021, § 20-24).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 6/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu, Mahkemenin delilleri incelemeden, dosya üzerinden ve kolluk tutanağını mutlak doğru kabul ederek karar verdiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre Mahkemenin kolluk tutanağıyla bağlı kalması ve bu şekilde ispat yükünün ters çevrilmesi hukuk devleti ilkesini zedelemektedir. Başvurucu, aksi düşüncenin kabulünün silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerini ihlal edeceğini ileri sürmüş; polis tutanağının aksini ortaya koyacak delillerin ve ticari maksatla taşındığı iddia edilen F.B. ile çok eskiden beri tanışıklığına yönelik fotoğraf ve video kayıtlarının Mahkeme tarafından hiç dikkate alınmadığından yakınmıştır. Bakanlık görüşünde; Mahkemenin söz konusu kararını verirken dosyadaki tüm delilleri, somut olaya uygulanacak kanun hükmünü ve somut olayın hayatın olağan akışına uygunluğunu değerlendirerek davanın reddine karar verdiği ifade edilmiştir. Mevcut başvuruda Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

24. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki açıklamalarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

25. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özü, idari yaptırım uygulanması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğidir. Başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkesine ihlaline yönelik iddialarının mülkiyet hakkının usul güvenceleri kapsamında incelenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

27. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

28. Başvurucunun trafikten men edilen aracının başvurucunun mal varlığında kapsamında olduğu ve idari para cezası da uygulandığı dikkate alındığında Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülkün varlığı hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

29. Somut olayda ticari amaçla yolcu taşımacılığının izin/ruhsat alınmadan yapıldığı iddiasıyla idari yaptırım uygulanmıştır. Başvurucuya idari para cezası verilmesi ve aracının trafikten men edilmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Müdahaleyle yasa dışı taşımacılıkla mücadelenin hedeflendiği anlaşılmaktadır. Bu durumda başvuru konusu olaydaki müdahalenin amacı dikkate alındığında müdahalenin mülkiyetin kamu yararına kullanılmasının kontrol edilmesine ilişkin kural çerçevesinde incelenmesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mars Sinema Turizm ve Sportif Tesisler İşletmeciliği A.Ş., B. No: 2017/23849, 10/10/2018, § 48; Mustafa Taş, B. No: 2017/23968, 31/10/2018, § 38).

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

30. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

31. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

i. Kanunilik

32. Somut olayda idari yaptırım 2918 sayılı Kanun'un ek 2. maddesine dayalı olarak uygulanmıştır. Buna göre müdahalenin kanuni dayanağı olduğu açıktır.

ii. Meşru Amaç

33. Başvurucuya uygulanan idari yaptırımın dayanağı olan kanuni düzenlemelerle ticari amaçlı yolcu taşımacılığının izin/ruhsat alınmadan yapılması yasağının ve yasağın ihlali hâlinde aracın trafikten men edilmesi biçiminde idari yaptırımın öngörülmesinin sektörün güvenli, sağlıklı ve düzenli bir şekilde işleyişini sağlamaya yönelik olduğu gözetildiğinde müdahalenin kamu yararı amacının bulunduğu açıktır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

35. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

36. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da gerekir. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kamu otoritelerinin belli ölçüde takdir payının bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kamu makamları, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kamu makamlarının araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 48).

37. Öte yandan mülkiyet hakkına yönelik müdahaleler orantılı olmalıdır. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından

yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., § 49).

38. Seçilen aracın ulaşılmak istenen amaçla kıyaslandığında bireye orantısız bir külfet yüklemiş olduğunun saptanması, ihlal sonucuna ulaşılabilmesi için bazı hâllerde tek başına yeterli olmayabilir. Kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların var olup olmadığı da büyük önem taşımaktadır. Elverişli ve gerekli olduğu hükmüne varılan aracın seçilmiş olması nedeniyle kişiye yüklenen aşırı külfeti hafifleten hukuksal mekanizmalar mevcutsa bir ihlalin olmadığı sonucuna varılabilir (D.C., § 50).

39. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı değerlendirilirken başvurucunun ve idarenin kusurlarının olup olmadığı da gözönünde bulundurulur. Bu bağlamda tarafların yasal yükümlülüklerinin neler olduğu, bunların yerine getirilmesinde ihmalkârlık gösterilip gösterilmediği ve ihmalin varlığının tespiti hâlinde bunun hukuka aykırı sonucun doğmasında bir etkisinin bulunup bulunmadığı da dikkate alınır (D.C., § 51).

40. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu bağlamda müdahalenin hukuka aykırılığının ileri sürülebileceği veya müdahale nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesinin istenebileceği hukuk yollarının olmaması da bazı durumlarda kişiye yüklenen külfeti ağırlaştıran bir unsur olarak görülebilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili bir biçimde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından ehemmiyet arz etmektedir (D.C., § 52).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Başvuruya konu müdahalenin meşru amaca ulaşma bakımından elverişliliği ve gerekliliği hususlarında bir tartışma bulunmamaktadır. Somut olayda müdahalenin orantılılığı üzerinde durulmalıdır. Bu bağlamda mülkiyet hakkının usule ilişkin güvencelerinin yerine getirilip getirilmediği öncelikle tespit edilmelidir. Başvurucuya isnat edilen izin almaksızın ticari amaçlı yolcu taşımacılığı eylemi, kolluk görevlileri tarafından düzenlenen tutanağa dayanılarak delillendirilmiştir. Mahkeme de davayı reddederken aksi sabit oluncaya kadar geçerli tutanağın aksine yeterli ve geçerli belge sunulmadığına vurgu yapmıştır. Başvurucu ise bu tutanağın gerçekliğiyle çelişen, güvenilirliğine şüphe düşüren çeşitli iddialar öne sürmüştür. Başvurucunun iddialarını delillendirme yönünde yoğun bir çaba içinde olduğu açıktır (§§ 12-13). Ancak Mahkeme başvurucunun iddiaları hakkında değerlendirme yapmaksızın başvurucunun tutanağın aksini ispatlayacak delil gösteremediği sonucuna ulaşmıştır.

42. Anayasa Mahkemesi, deliller değerlendirilirken kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması hususuyla ilgili genel ilkelere Gurbet Çoban (B. No: 2019/38857, 17/11/2021, §§ 17-39) kararında yer vermiştir. Buna göre Mahkemeden başvurucunun iddia ve itirazlarını dikkate alması, bunları ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılaması, bu iddialarda da yeterli ölçüde şans tanıdığını ortaya koyması beklenmektedir. Bu bağlamda idari organlarca tesis edilen işlemlere karşı açılan davalarda idarece yapılan tespitlerin peşinen doğru kabul edilmesi başvuruculların savunma hakkını önemli ölçüde kısıtlar. İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlansa da bu karine idari işlemin hukukiliğini inceleyen yargı mercii yönünden geçerli kabul edilemez. Aksi takdirde idari organlara görece üstün bir statü tanınmış olur ki bu durum söz konusu işleme karşı dava açılmasını beyhude bir çabaya dönüştürür (Ö. Ltd. Şti., B. No: 2018/18975, 15/9/2021, § 69).

43. Başvurucu ticari maksatla yolcu taşımacılığı yapmadığını ispatlamak için çeşitli delilleri Mahkemeye sunmuştur. Başvurucu F.B.yi eskiden beri tanığını ispatlamak için F.B.nin 2017 yılında verdiği genel yetkili vekâletnameyi ve idari yaptırıma konu aracın F.B.nin oğlunun düğün merasiminde düğün arabası olarak kullandığına yönelik fotoğraflar ve video kayıtlarını delil olarak Mahkemeye bildirmiştir. Ayrıca başvurucu kendisinin P. Dış Ticaret A.Ş.nin tek hissedarı olduğunu ve mevcut mal varlığı değerlerini Mahkemeye sunmuştur. Başvurucu mevcut mal varlığı değerleri ve bir şirketin tek hissedarı olması karşısında korsan taksicilik yaparak ticari kazanç elde etmeye ihtiyacı olmadığının ispatlandığını iddia etmektedir.

44. Öncelikle başvurucunun ve F.B.nin ticari amaçlı yolcu taşımacılığı olgusunu kabul etmediğinin altını çizmek gerekir. Nitekim başvurucu, araçta yolcu olarak bulunan F.B. ve yeğeni hakkında ayrıntılı bilgi vermiş, eskiden beri tanıdığına ilişkin delillerini Mahkemeye sunmuştur. Başvurucu ve F.B. kolluk kuvvetlerinin gerçek dışı beyanları tutanağa geçirdiğini iddia etmiştir. Bu iddiaların uyuşmazlığın esasını etkileyebilecek nitelikte olduğu ve başvurucu tarafından yeterli ölçüde temellendirildiği görülmektedir. Bu aşamadan sonra yargı mercilerinin bu ihtimalleri devre dışı bırakan peşin bir yargıyla hareket etmemeleri, bu iddiaları ciddiyetle ele aldıklarını göstermeleri ve başvurucunun zihninde oluşan tereddütleri gidermeye yönelik inceleme yapmaları veya kararlarında bu hususu gerektiği gibi tartışmaları beklenir. Bununla birlikte somut olayda derece mahkemelerinin bu yönde bir adım attıklarını ve ticari amaçla yolcu taşınmadığı yönündeki savunmaları ciddiye aldıklarını gösterebildiklerini söylemek güçtür. Derece mahkemelerinin başvurucunun anılan iddialarıyla ilgili olarak bir değerlendirme yapmamasının maddi olayın tespiti bakımından bir eksiklik olduğu vurgulanmalıdır. Bu noktada derece mahkemelerinin resen araştırma yetkisi kapsamında, maddi olayın varlığının araştırılması, delillerin elde edilmesi ve iddia ve savunmalarda ortaya konan maddi durumun gerçeğe uygun olup olmadığı noktasında adım atmadığı görülmektedir.

45. Sonuç olarak kamu görevlilerince düzenlenen tutanağın gerçekliği karinesi aksi ispat edilebilir nitelikte olsa da başvurucunun bunun aksini ispatlamak için ileri sürdüğü iddia ve itirazların derece mahkemelerince değerlendirmeye bile alınmaması sebebiyle somut olaydaki uygulanma tarzı itibarıyla karinenin başvurucuyu otomatik olarak kabahatli hâle getirdiği anlaşılmıştır. Başvurucuya savunma imkânı tanınmış ise de derece mahkemelerinin kamu görevlilerince düzenlenen tutanağa üstünlük tanıyan yaklaşımı başvurucunun savunma yapmasını anlamsız hâle getirmiş ve başvurucuyu kamu otoritesi karşısında dezavantajlı konuma düşürmüştür.

46. Bu durumda başvurucunun itirazlarının kamu görevlilerince düzenlenen tutanakların gerçekliği karinesine dayalı olarak reddedilmesinin -başvurucunun savunmalarının hiç irdelenmediği ve gerekçeli kararda gösterilmediği gözetildiğinde- mülkiyet hakkının korunmasına yönelik usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği sonucuna varılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

48. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması, 250.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

49. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

50. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

51. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 8. İdare Mahkemesine (E.2021/485, K.2021/1140) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ASİYE KOVANCI

B. No: 2022/25700 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/25700

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ASİYE KOVANCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/25700)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Asiye KOVANCI

Vekili : Av. Mustafa KAMALAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, müşterek çocuğun yurt dışında bulunan mutat meskenine iade edilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan başvurucu ile Avusturya vatandaşı R.K.nın 2016 yılında yaptıkları evliliklerinden 28/7/2017 tarihinde Avusturya'da doğan bir kız çocukları bulunmaktadır. Taraflar Avusturya'da ikamet ederken başvurucu, müşterek çocukla birlikte 17/4/2018 tarihinde Türkiye'ye gelmiştir. Başvurucunun Türkiye'de yaşadığı dönemde başvurucu ve eşinin 10/11/2018 tarihinde bir erkek çocukları daha doğmuştur.

3. Başvurucu Türkiye'ye geldikten sonra çocuğun babası, başvurucunun Avusturya'ya dönmemesi üzerine çocuğunun rızası hilafına alıkonulduğu iddiasıyla 25/11/1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme (Lahey Sözleşmesi) uyarınca iade işlemlerinin başlatılması talebiyle Avusturya makamlarına başvurmuştur.

4. Avusturya makamlarının ihbarı üzerine davacı babayı temsilen Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün yazısı üzerine Bartın Cumhuriyet

Başsavcılığı tarafından Bartın Aile Mahkemesinde 6/12/2019 tarihinde çocuğun mutat meskene iadesi talebiyle dava açılmıştır. Mahkeme 12/12/2019 tarihinde yetkisizlik kararı vermiş ve dosyanın Ulus Asliye Hukuk (Aile Mahkemesi sıfatıyla) Mahkemesine (Mahkeme) gönderilmesine karar vermiştir. Kararda iade başvurusunun yapıldığı tarihte başvurucu ve çocuğun oturduğu yer adresinin Bartın'ın Ulus ilçesi olduğu belirtilmiştir.

5. Davacı vekili; çocuğun Türkiye'ye getirildiğinde sekiz aylık olduğunu, dava tarihi itibarıyla ise iki yaşını geçtiğini, davacının başvurucudan defalarca geri dönmesini istediğini ancak bu isteğin sonuçsuz kaldığını, çocuğunu göremediğini, başvurucunun evlilik kurumunun gereklerini yerine getirmediğini, başvurucunun şiddet gördüğüne ilişkin iddiası hakkında yurt dışı makamlarına herhangi bir başvurusu veya şikâyeti olmadığını, başvurucunun dönmemesi nedeniyle mahkeme nezdinde ayrıca boşanma davası açtığını, çocuğun iadesi ve velayetinin kendisine verilmesini talep etmiştir.

6. Başvurucu, davaya ilişkin beyanında Lahey Sözleşmesi'nin 12. maddesine göre çocuğun iadesinin ayrıldıktan sonra bir yıl içinde talep edilebileceğini, 13. maddesine göre iadenin gerçekleşmesi durumunda çocuğun ruhsal ve fiziksel gelişiminin olumsuz etkilenmesi hâlinde talebin reddedilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca çocuğun iade edilmesi durumunda fiziksel ve ruhsal gelişimi için iade edileceği ülkede tehlike bulunduğunu, karşı tarafın muvafakatinin olması durumunda da yine Lahey Sözleşmesi kapsamında çocuğun iade edilmeyeceğini, bu kapsamda çocuğun mutat meskeninin annenin yanı olduğu hususu gözönünde bulundurularak davanın reddine karar verilmesini talep etmiştir.

7. Mahkeme 24/6/2020 tarihinde iade talebinin reddine karar vermiştir. Kararda yargılama sürecinde mahkeme tarafından alınan sosyal inceleme raporunda; çocuğun yaşı gözönünde bulundurulduğunda anne bakım, ilgi ve alakasına muhtaç olduğu, çocuğun annesinden ayrılmasının ve daha önce bireysel olarak yaşamadığı bir ortamda anneden bağımsız kalarak bakımının yapılmasının çocuğun duygusal olarak örselenerek psikososyal kimlik gelişimi açısından travmatik sonuçlar doğuracağı kanaatinin bildirildiği, çocuğun yaşı gözönünde bulundurulduğunda iadesinin çocuk açısından psikolojik tehlike arz edeceği kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

8. Davacı baba ve Ulus Cumhuriyet Başsavcılığı bu karara karşı istinaf yoluna müracaat etmiştir. Sakarya Bölge Adliyesi Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 6/11/2020 tarihinde istinaf başvurusunu reddetmiştir. Karar gerekçesinde başvurucunun müşterek çocuk Y. ile birlikte 17/4/2018 tarihinde eşinin de rızasıyla tatil amaçlı Türkiye'ye ailesinin yanına geldiği, ancak eşi ile bağımsız konut açmaması sebebi ile tartıştıkları ve başvurucunun Avusturya'ya dönmeyi reddettiği, başvurucu Türkiye'deyken tarafların 10/11/2018 tarihinde bir çocuklarının daha olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Mahkemece alınan uzman raporunda babanın çocukları iki kez görmeye geldiği, telefon ile görüştükleri, başvurucunun kayınvalide ve kayınpederinin psikolojik rahatsızlıkları olduğunu, kendisine sürekli müdahale ettiklerini bu müdahaleye eşinin engel olmadığını, bu nedenle Avusturya'ya dönmeyi düşünmediğini bildirdiği ifade edilmiştir.

9. Bunun yanında kararda müşterek çocuğun yaşı dikkate alındığında anne bakım ve şefkatine ihtiyacı olduğu, iade durumunda babanın yoğun çalışması ve babanın anne ve babasının yaşları dolayısıyla yaşı küçük çocuğa babanın bakmasının zor olduğu, çocuğun 2 yılı aşkın süredir annesiyle birlikte Türkiye'de bulunduğu, annesinden ve yeni doğan kardeşinden ayrılmasının çocukta travmatik sonuçlara yol açabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca taraflar arasında görülen boşanma davasının olması ve Lahey Sözleşmesi uyarınca

verilecek kararın geçici tedbir mahiyetinde olduğu hususu da göz önüne alındığında çocuğun üstün menfaati gereği verilen kararda herhangi bir isabetsizlik olmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

10. Anılan kararın davacı baba tarafından temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 28/6/2021 tarihinde hükmün bozulmasına karar vermiştir. Kararda çocuğun mutat meskeni olan Avusturya'dan 2018 yılında Türkiye'ye getirildiği, tekrar mutat meskenine götürülmediği, müşterek çocuğu başvurucunun kanundan doğan koruma hakkını ihlal etmek suretiyle haksız olarak alıkoyduğu, davacı babanın Sözleşme hükümleri uyarınca çocuğun mutat meskene iadesinin temini için 15/4/2019 tarihinde Avusturya merkezi makamına başvuruda bulunduğu belirtilmiştir. Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddesinin (b) bendinde yer alan iade isteğinin reddini gerektirecek vahim bir tehlikenin varlığı veya geri dönmesinin çocuğu fiziksel ve psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağı ya da başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceğine dair ciddi bir riskin ve Lahey Sözleşmesinde kabul edilen diğer iadeden kaçınma sebeplerinin varlığının kanıtlanamadığı vurgulanmıştır. Ayrıca çocuğun başvurucu yanında bulunduğu ortama alışması ve yaş küçüklüğünün Lahey Sözleşmesinde iadeden kaçınma sebebi olarak kabul edilmediği belirtilmiştir.

11. Mahkeme bozma kararına uyarak davanın kabulüne ve çocuğun mutat meskeni olan babasının bulunduğu Avusturya devletine iadesine karar vermiştir. Başvurucu tarafından karara karşı temyiz yoluna başvurulmuştur. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından 24/1/2022 tarihinde usul ve kanuna uygun olan hükmün onanmasına karar verilmiştir.

12. Başvurucu, nihai hükmü 23/2/2022 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 14/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucu; çocuğun yaşı gözönüne alındığında annenin bakım ve alakasına ihtiyaç duyduğunu, çocuğa doğumundan itibaren kendisi tarafından bakıldığını ve aralarında güven ve sevgi bağının gelişmiş olduğunu, çocuğun bulunduğu yere aidiyet geliştirdiğini, kendisinden ve kardeşinden ayrılmasının psiko-sosyal gelişimi açısından travmatik sonuçlar doğuracağını belirterek yerleşme ve seyahat hürriyeti ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuruya konu iade talebini inceleyen mahkemelerce verilen kararlarda uzman değerlendirmelerine ve çocuğun aile yaşantısı hakkında bilgi sahibi kişilerin de beyanlarının yer aldığı raporlara yer verilerek delillerin değerlendirildiği, başvurucunun dava süreçlerinde iddia ve savunmalarını dile getirebildiği, verilen nihai kararlara karşı kanun yollarına başvurarak etkili bir katılım sağladığı ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca mevcut başvuruda başvurucunun aile hayatına saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

16. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

17. Lahey Sözleşmesi, yasa dışı kaçırılan veya taraf devletlerden birinde alıkonulan çocuğun ivedi şekilde iadesini ve ebeveyn tarafından gerçekleştirilen uluslararası çocuk kaçırma vakalarının çözümü hususunda hızlı bir prosedür öngörmekte ve Lahey Sözleşmesi'nde yer verilen sınırlı sayıdaki istisnai hâller dışında çocuğun bulunduğu ülkenin yetkili makamlarının çocuğu mutat ikametgâhı olan ülkesine ivedi şekilde iade etmesini zorunlu kılmaktadır (Marcus Frank Cerny, [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, §§ 46, 47).

18. Her çocuk, menfaatleri aksini gerektirmedikçe ebeveyni ile doğrudan ve düzenli olarak kişisel ilişkisini sürdürme hakkına sahiptir. Lahey Sözleşmesi de çocuğun geri döndürülmesi, çocuğu ağır fiziksel veya psikolojik zarar riskine maruz bırakmadıkça veya başka bir şekilde katlanılmaz bir duruma sokmadıkça kural olarak kaçırılan çocuğun ivedi olarak iadesini gerektirmekte ve bu şekilde aile ilişkilerinin sürdürülebilirliğini amaçlamaktadır (Marcus Frank Cerny, § 75; Levent Aşıklar, B. No: 2014/13936, 8/3/2018, § 77). Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetleme ve özellikle mahkemelerin Lahey Sözleşmesi hükümlerini yorumlayıp uygularken Anayasa'nın 20. ve 41. maddelerindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirleme yetkisine sahiptir (Marcus Frank Cerny, § 62; Levent Aşıklar, § 68). Başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

19. Çocukların ebeveyninden birinin velayet hakkı ihlal edilmek suretiyle kaçırılmaları veya alıkonulmaları halinde çocukların mutat meskenlerine derhâl iadesi kuraldır. Bu kuralın istisnası Lahey Sözleşmesi'nin 13. maddesine göre, alıkonulan çocuğun mutat meskeni tespit edildikten sonra ancak çocuğun iade edilmesinin çocuğu fiziki veya psikolojik bir tehlikeye maruz bırakacağının veya başka bir şekilde müsamaha edilemeyecek bir duruma düşüreceğinin tespit edilmesidir.

20. Öncelikle çocuğun mutat meskene iadesine ilişkin davalarda, tarafların koşulları ayrıntılı bir şekilde incelenmeli, tarafların çıkarları ile çocuğun yüksek menfaati arasında bir denge kurulmalı ve sonuç olarak çocuk için en iyi çözümün ne olduğu tespit edilerek karar verilmelidir. Çocuğun üstün yararına olanın ve mutat meskenin belirlenmesi sürecinde, özellikle anneye bağımlılık çağındaki çocuklar yönünden, çocuğun yaşı, anneyle yaşadığı yer ve süre, annenin yaşam koşullarına alışma düzeyi ile annenin çocukla birlikte çocuğun iade edileceği ülkede yaşama olanağı olup olmadığı hususları gözetilerek iadesi hâlinde çocuğun maruz kalabileceği risklerin tespit edilmesi gerektiği söylenebilir. Bu kapsamda anneye bağımlılık çağında olan ve doğumundan itibaren anne tarafından bakılan çocukların, anne yanındayken alıştığı koşullardan ve anneden koparılarak başka bir ülkeye gönderilmesinin çocuk üzerinde olumsuz etkilerinin olabileceğinin de gözetilmesi gerekir (Dilek Tsakırıdıs, B. No: 2018/35068, 9/6/2020, § 46).

21. Bu bağlamda somut olayda hazırlanan uzman raporunda; çocuğun yaşı gereği fiziksel ve duygusal ihtiyaçları noktasında annenin bakımı ve ilgisine ihtiyaç duyduğu, çocuğun doğumundan bu yana birebir bakımını sağlayan kişinin annesi olduğu, bulunduğu yere aidiyet geliştirmiş olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çocuğun annesi ile arasında güven ve sevgi bağının geliştiği, çocuğun annesinden ve kardeşinden ayrılmasıyla daha önce bireysel olarak yaşamadığı bir ortamda anne ve kardeşinden ayrı kalarak bakımının yapılmasının süreci idrak çağında olmayan çocuğun duygusal olarak örsenelenerek psiko-sosyal kimlik gelişimi açısından travmatik sonuçlar doğuracağı sonucuna ulaşılmıştır.

22. Bununla birlikte başvurucunun, eşiyle ve eşinin ailesiyle birlikte yaşadığı koşullara ilişkin iddialarda bulunduğu ancak -baba ve aile bireyleriyle görüşme yapılamadığı için- Mahkeme tarafından çocuğun babasının yaşam koşulları ve çocuğun mutat meskene iadesi hâlinde fiziksel veya psikolojik olarak bir tehlikeye maruz kalıp kalmayacağı yönündeki iddialarla ilgili ayrıca bir araştırma yapılmadığı tespit edilmiştir.

23. Ayrıca çocuğun ve annenin yaşam koşulları gözetilerek hazırlanan uzman raporunda, mevcut durumda kardeş birliğinin sağlandığı, iade hâlinde çocuğun anneden ve kardeşiyle birlikte yaşadığı ortamdan koparılmasının sakıncalar içerdiği yönündeki tespitlerin; Mahkemece çocuğun üstün yararı ve Lahey Sözleşmesi birlikte gözetilerek değerlendirilmediği görülmüştür.

24. Öte yandan, çocuğun başvurucu yanında bulunduğu ortama alışması ve yaş küçüklüğü Lahey Sözleşmesi kapsamında tek başına iadeden kaçınma sebebi olarak kabul edilmese de anneye bağımlılık çağındaki küçüğün anneden koparılarak mutat meskene iade edilmesi durumunda maruz kalabileceği fiziki veya psikolojik tehlikelerin somut olayın koşulları bağlamında gözetilmesi de çocuğun yüksek yararı ilkesinin gereğidir (bkz. § 20). Özellikle çocuğun iade edilmesi talep edilen mutat meskende çocuğun yaşayacağı koşullar ve maruz kalabileceği risklerin araştırılmaması ya da tespit yapılamaması durumlarında çocuğun mevcut koşullarının değiştirilmesindeki risklerin daha da önem arz edeceği vurgulanmalıdır.

25. Böylelikle çocuğun yaşı gereği anneye bağımlı olduğu, doğumdan itibaren çocukla annenin ayrılmadıkları ve bu süreçte çocuğun annenin Türkiye'deki koşullarına da uyum sağladığı, anne Türkiye'ye geldikten sonra bir kardeşinin doğduğu, çocuğun anne yanında kardeşiyle birlikte yaşadığı hususları gözetildiğinde; anneden, kardeşinden ve alıştığı koşullardan koparılması hâlinde çocuğun psiko-sosyal kimlik gelişimi açısından travmatik sonuçlar doğuracağı yönündeki uzman görüşünün de temelsiz olmadığı söylenebilir. Sonuç olarak somut olayın koşulları, çocuğun yüksek yararı ilkesi ve Lahey Sözleşmesi birlikte gözetilmek suretiyle aile hayatına saygı hakkı kapsamında ilgili ve yeterli gerekçeyle bir değerlendirme yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

28. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ulus Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2021/154, K.2021/184) GÖNDERİLMESİNE,

D. 664,10 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.464,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi (E.2020/1140, K.2020/878) ve Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (E.2022/503, K.2022/381) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ONUR TAAHHÜT TAŞIMACILIK İNŞAAT TİCARET VE SANAYİ A.Ş. VE YEDİGÖZE İNŞAAT DANIŞMANLIK OTOMOTİV İÇ VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2022/41426 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/41426

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ONUR TAAHHÜT TAŞIMACILIK İNŞAAT TİCARET VE SANAYİ A.Ş. VE YEDİGÖZE İNŞAAT DANIŞMANLIK OTOMOTİV İÇ VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/41426)

Karar Tarihi: 6/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 11/6/2024-32573

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : 1. Onur Taahhüt Taşımacılık İnşaat Ticaret ve Sanayi A. Ş.

2. Yedigöze İnşaat Danışmanlık Otomotiv İç ve Dış Tic.

Ltd. Şti.

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet GEDİKBAŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, damga vergisi kesintisinin yasal faiziyle birlikte düzeltme şikâyet kapsamında iadesi talebinin reddi üzerine açılan davanın emsal kararlara aykırı şekilde reddedilmesi nedeniyle adil yargılama ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/4/2022 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu Şirketler, inşaat işiyle iştigal etmekte olup kurdukları iş ortaklığıyla aşağıda ayrıntıları açıklanan yol yapım ihalesini almıştır.

8. 15/7/2016 tarihli ve 6728 sayılı Kanun 9/8/2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. 6728 sayılı Kanun'un 27. ve 35. maddeleriyle yapılan bu değişikliklerle 1/7/1964 tarihli ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun ek 2. maddesinin (4) numaralı fıkrası ile 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'nun ek 1. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan "uluslararası ihale" tanımında "ve yabancı firmalarca da teklif verilen..." ifadesine yer verilmiştir.

9. Karayolları Genel Müdürlüğü Samsun 7. Bölge Müdürlüğü ''Osmancık (Osmancık şehir geçişi dâhil)-Merzifon (Km:194+700-306+600 arası) devlet yolu ikmal inşaatı yapım işi'' ihalesini 6/3/2017 tarihinde yapmıştır. İhale evrakında işin yatırım programında olduğu ve ihalenin yeterlik kriterlerini taşıyan tüm yerli ve yabancı isteklilere açık olduğu belirtilmiştir.

10. İhale, başvurucu Şirketlerin kurdukları iş ortaklığı üzerinde kalmış ve Şirketler, idareyle 2/5/2017 tarihinde sözleşme imzalamıştır.

11. İhale konusu iş kapsamında, başvurucu Şirketlere hak ediş ödemeleri yapılmış ve bu ödemeler üzerinden damga vergisi kesintisi uygulanmıştır.

12. Anayasa Mahkemesi 24/12/2020 tarihli ve E.2020/15, K.2020/78 sayılı kararıyla 6728 sayılı Kanun'la değişik 488 sayılı Kanun'un ek 2. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan "...ve yabancı firmalarca da teklif verilen..." ibaresi ile 492 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan "...ve yabancı firmalarca da teklif verilen..." ibaresini Anayasa'nın 13., 48. ve 73. maddelerine aykırı bularak iptal etmiştir. Karar 28/4/2021 tarihli ve 31468 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

13. Anayasa Mahkemesinin anılan kararının yayımlanmasının ardından 26/5/2021 tarihinde başvurucular 9/11/2017-5/3/2021 tarihleri arasındaki otuz ayrı hak edişten kesilen toplam 1.824.832,03 TL tutarında damga vergisinin iadesi için Gaziler Vergi Dairesi Müdürlüğüne 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 116. ve devamı maddelerinde öngörülen düzeltme başvurusunda bulunmuştur. Başvuruda özetle söz konusu ihalenin Kalkınma Bakanlığınca yayımlanan cari yılı yatırım programında yer alması ve uluslararası nitelikte bulunması nedeniyle ihale kapsamda düzenlenen kâğıtların vergi, resim ve harçtan müstesna olduğunu belirtmiştir.

14. Vergi Dairesi Müdürlüğü 11/6/2021 tarihli işlemle düzeltme başvurusunu reddetmiştir. İşlemde özetle söz konusu ihalenin yabancı isteklilere açık olduğu ancak yabancı firmaların da ihaleye davet edildiğine veya yabancı firmalarca ihaleye teklif verdiğine dair bilgiye veya belgeye rastlanmadığı, ayrıca Ekonomi Bakanlığından işin istisna kapsamında olduğuna dair alınan bir yazının olmadığı belirtilmiştir.

15. Düzeltme başvurusunun reddi üzerine başvurucular 6/8/2021 tarihli dilekçeyle şikâyet yoluyla Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığına (Başkanlık) başvurmuştur. Şikâyet başvurusunda, düzeltme başvurusuna ilave olarak Anayasa Mahkemesinin kararına da değinilerek anılan kararda yabancı firmalarca teklif verme şartının hukuka aykırı görüldüğü belirtilmiş, ayrıca ihaleye yabancı teklifi olmadığından vergi, resim, harç istisnası belgesi (istisna belgesi) aranmaması gerektiği ileri sürülmüştür.

16. Başkanlık 26/8/2021 tarihli işlemle şikâyet başvurusunu reddetmiştir. İşlemde öncelikle Anayasa Mahkemesi kararlarının geriye yürümeyeceğine dikkat çekilmiş, ardından hak ediş ödemelerine ilişkin kâğıtların düzenlendiği tarihte söz konusu işle ilgili istisna belgesi ibraz edilmediği de belirtilerek hak ediş ödemelerine ilişkin kâğıtların damga vergisine tabi tutulması yönünde tesis edilen işlemde mevzuata aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir.

17. Başvurucular bunun üzerine her bir hak ediş ödemesi sırasında kesilen damga vergisinin iadesine karar verilmesi istemiyle ayrı ayrı olmak üzere dava açmıştır. Bu kapsamda 23 numaralı hak ediş ödemesi üzerinden kesilen 159.472,88 TL tutarındaki damga vergisinin ödemenin yapıldığı tarihten itibaren işleyen yasal faiziyle iadesine karar verilmesi talebiyle Samsun Vergi Mahkemesinde 22/9/2021 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, Anayasa Mahkemesinin anılan iptal kararına değinilerek mevcut durum itibarıyla söz konusu ihalenin Kalkınma Bakanlığınca yayımlanan cari yıl yatırım programında yer alması ve uluslararası nitelikte bulunması nedeniyle ihale kapsamında düzenlenen kâğıtların damga vergisinden istisna olduğu, damga vergisi alınmasının hukuka aykırı olduğu, dolayısıyla haksız tahsil edilen verginin düzeltme şikâyet kapsamında görülmesi gerektiği ileri sürülmüş; ilgili damga vergisinin kesintinin yapıldığı tarihten itibaren işleyecek yasal faiziyle iadesine karar verilmesi istenmiştir.

18. Davalı Başkanlık savunmasında özetle Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının Anayasa'ya göre geçmişe yürümeyeceğini, olayda 213 sayılı Kanun'da öngörülen şekilde vergi hatası bulunmadığını, davacının iddialarını tahakkuk aşamasında otuz günlük süresi içinde dava açması hâlinde ileri sürebileceğini, nitekim dava konusuna benzer mahiyetteki çok sayıda davada başta Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun olmak üzere birçok mahkemenin olayın hata düzeltme kapsamında olmadığına dair kararı bulunduğu, öte yandan hak ediş sırasında istisna belgesi bulunmadığı gibi Anayasa Mahkemesinin de istisna belgesi uygulamasını iptal etmediğini ileri sürmüştür.

19. Samsun Vergi Mahkemesi 21/12/2021 tarihli kararıyla davanın kabulüne karar vermiştir. Gerekçesinde öncelikle ilgili mevzuata göre ihale konusu faaliyetin döviz kazandırıcı nitelikte kabul edilip damga vergisinden muaf tutulabilmesi için ihale konusu işin cari yıl yatırım programında yer alması, uluslararası ihaleye çıkılması ya da yabancı para ile finanse edilen bir işin yapımının üstlenilmesi şartlarının olduğu ifade edilmiştir. Olayda, işin cari yıl yatırım programında yer aldığı belirtildikten sonra ihalenin uluslararası ihale olup olmadığına gelince Anayasa Mahkemesinin iptal kararıyla birlikte maddenin son hâline göre bir ihalenin uluslararası ihale sayılması için kamu kurum ve kuruluşları tarafından yerli ve yabancı firmaların ayrı ayrı veya birlikte iştirakine açık olarak çıkılmasının yeterli olduğu

belirtilmiştir. Buna göre cari yıl yatırım programında yer alan ve yerli ve yabancı isteklilere açık olan ihalenin döviz kazandırıcı nitelikte olduğu, dolayısıyla hak ediş belgesi üzerinden damga vergisi alınmasının vergilendirme hatası olduğu ifade edilmiştir.

20. Davalı idare, istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Samsun Bölge İdare Mahkemesi 2. Vergi Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 22/2/2022 tarihli kararıyla istinaf talebini kabul ederek davanın reddine karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"Vergilendirme işlemlerine ilişkin olarak yapılan hatalı işlemlerin düzeltme-şikayet yoluyla giderilmesi, VUK. 116 ila 118'inci maddede sayılan vergilendirme hatalarının bulunması halleri için öngörülmüş istisnai bir yoldur. Yargı kararları ile istikrar kazandığı üzere, ancak kanunda belirtilen durumlarla sınırlı olarak, hukuki ihtilaf içermeyen basit ve açık hataların düzeltme ve şikayet yoluna başvurulmak suretiyle dava konusu edilebilmesi mümkündür. Aksi takdirde, her türlü uyuşmazlığın düzeltme zamanaşımı içinde dava konusu edilebilmesi söz konusu olur ki, bunun da 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun dava açma sürelerine ilişkin 7. maddesinin düzenlenme amacına uygun düşmeyeceği tartışmasızdır.

Olayda, dava konusu işlem ile iadesi istenen damga vergisinin, davacı tarafından kazanılan ihalenin döviz kazandırıcı nitelikte olup olmadığına bağlı olduğu, söz konusu ihalenin döviz kazandırıcı nitelikte olup olmadığının tespitinin ise, 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun Ek 2. Maddesinin 4. Fıkrasında yer alan 'uluslararası ihale' tanımının yorumlanmasına bağlı olup, söz konusu 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu'nun Ek 2. Maddesinin 4. Fıkrasında yer alan 've yabancı firmalarca da teklif verilen' ibaresinin, davacının hakediş ödemesinden yapılan damga vergisi kesintisinden sonra iptal edildiği, diğer bir anlatımla, iptal edilen kanun hükmünün damga vergisi kesintisinin yapıldığı tarihte yürürlükte bulunduğu ve vergilendirme işleminin de yürürlükte olan mevzuata uygun olarak yapıldığı, dolayısıyla kanun hükmünün yürürlükte olduğu dönemde gerçekleştirilen vergilendirme işleminin dayanağı kanun hükmünün sonradan Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi durumunda kanun hükmüne istinaden yapılmış tahsilatların iade edilip edilmeyeceği hususunun hukuki bir ihtilaf içerdiği, dolayısıyla uyuşmazlığın açık bir vergi hatası kapsamında olmadığı anlaşıldığından, dava konusu düzeltme-şikayet başvurusunun reddine ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmamaktadır. "

21. Bölge İdare Mahkemesinin kararı başvuruculara 22/3/2022 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular 20/4/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 213 sayılı Kanun'un "Vergi hatası" kenar başlıklı 116. maddesi şöyledir:

"Vergi hatası, vergiye mütaallik hesaplarda veya vergilendirmede yapılan hatalar yüzünden haksız yere fazla veya eksik vergi istenmesi veya alınmasıdır."

23. 213 sayılı Kanun'un "Hesap hataları" kenar başlıklı 117. maddesi şöyledir:

"Hesap hataları şunlardır:

1. Matrah hataları: Vergilendirme ile ilgili beyanname, tahakkuk fişi, ihbarname, tekalif cetveli ve kararlarda matraha ait rakamların veya indirimlerin eksik veya fazla gösterilmiş veya hesaplanmış olmasıdır.

2. Vergi miktarında hatalar: Vergi nispet ve tarifelerinin yanlış uygulanması, mahsupların

yapılmamış veya yanlış yapılmış olması, birinci bentte yazılı vesikalarda verginin eksik veya fazla hesaplanmış veya gösterilmiş olmasıdır.

3. Verginin mükerrer olması: Aynı vergi kanununun uygulanmasında belli bir vergilendirme dönemi için aynı matrah üzerinden bir defadan fazla vergi istenmesi veya alınmasıdır."

24. 213 sayılı Kanun'un "Vergilendirme hataları" kenar başlıklı 118. maddesi şöyledir:

"Vergilendirme hataları şunlardır:

1. Mükellefin şahsında hata: Bir verginin asıl borçlusu yerine başka bir kişiden istenmesi veya alınmasıdır;

2. Mükellefiyette hata: Açık olarak vergiye tabi olmıyan veya vergiden muaf bulunan kimselerden vergi istenmesi veya alınmasıdır;

3. Mevzuda hata: Açık olarak vergi mevzuuna girmiyen veya vergiden müstesna bulunan gelir, servet, madde, kıymet, evrak ve işlemler üzerinden vergi istenmesi veya alınmasıdır.

4. Vergilendirme veya muafiyet döneminde hata: Aranan verginin ilgili bulunduğu vergilendirme döneminin yanlış gösterilmiş veya süre itibariyle eksik veya fazla hesaplanmış olmasıdır."

25. 213 sayılı Kanun'un "Şikâyet yolu ile müracaat" kenar başlıklı 124. maddesi şöyledir:

"Vergi mahkemesinde dava açma süresi geçtikten sonra yaptıkları düzeltme talepleri reddolunanlar şikayet yolu ile Maliye Bakanlığına müracaat edebilirler.

Bu madde gereğince il özel idare vergileri hakkında valiliğe ve belediye vergileri hakkında belediye başkanlığına müracaat edilir."

26. 213 sayılı Kanun'un "Düzeltmenin şümulü" kenar başlıklı 125. maddesi şöyledir:

"Vergi mahkemesi, bölge idare mahkemesi ve Danıştaydan geçmiş olan muamelelerde vergi hataları bulunduğu takdirde, bu hatalar, yargı kararları kesinleşmiş olsa bile, evvelki maddelerde yazılı usul dairesinde düzeltilebilir. şu kadar ki; düzeltmenin yapılabilmesi için hatalar hakkında anılan yargı mercileri tarafından bir karar verilmemiş olması şarttır."

27. 488 sayılı Kanun'un ek 2. maddesinin ilgili kısmı (Anayasa Mahkemesinin 24/12/2020 tarihli ve E.2020/15, K.2020/78 sayılı kararıyla iptal edilen ibare de dâhil) şöyledir:

"...

2. Vergi, Resim, Harç İstisnası Belgesine bağlanan aşağıda sayılan diğer döviz kazandırıcı faaliyetlere ilişkin işlemler nedeniyle, belgenin geçerlilik süresi içerisinde belgede yer alan tutarla sınırlı olmak kaydıyla, düzenlenen kâğıtlar damga vergisinden müstesnadır.

a) Kalkınma Bakanlığınca yayımlanan cari yıl yatırım programında yer alan yatırımlardan ve Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığının bu programda yer almayan kamu yatırımlarından uluslararası ihaleye çıkarılanların ihalesini kazanan veya yabancı para ile finanse edilenlerin yapımını üstlenen ana yüklenici firmaların (alt yükleniciler hariç);

i) Tam mükellef olması hâlinde, uluslararası ihalelerde tamamı üzerinden, yabancı para ile finanse edilenlerde ise yabancı paraya isabet eden oranda yapacakları teslim, hizmet ve faaliyetler ile tam mükellef imalatçı firmaların, bahse konu işte kullanılmak üzere bu işin yapımını yüklenen firmaya üreterek yapacakları mal ve malzeme ile hizmet satış ve

teslimleri,

ii) Dar mükellef olması hâlinde, söz konusu firmanın bu işte kullanacağı mal ve malzemeyi üreten tam mükellef imalatçı firmaların (işi taahhüt eden firmalar dâhil) yapacakları satış ve teslimleri,

iii) Tam ve dar mükellef firmaların ortaklığı hâlinde, tam mükellef firmaya kendi faaliyeti oranında, diğer firmaya ise (ii) alt bendi çerçevesinde tam mükellef firmaların üreterek yapacakları satış ve teslimleri,

iv) Yukarıda belirtilen (i), (ii) ve (iii) alt bentleri çerçevesinde proje sahibi kamu kurumları ile bu projeleri üstlenen firmalara proje süresince yapılacak teknik müşavirlik, mühendislik ve benzeri hizmet satışları.

...

4. Bu maddenin uygulamasında;

Uluslararası ihale: Kamu kurum ve kuruluşları tarafından yerli ve yabancı firmaların ayrı ayrı veya birlikte iştirakine açık olarak çıkılan ve yabancı firmalarca da teklif verilen ihaleyi,

Vergi, Resim, Harç İstisnası Belgesi: Döviz kazandırıcı faaliyetleri teşvik etmek amacıyla damga vergisi istisnası uygulanabilmesi için alınması ve ibraz edilmesi gereken, vergiye tabi kâğıdın düzenlendiği tarihte geçerli Ekonomi Bakanlığınca düzenlenen belgeyi,

ifade eder.

..."

B. Uluslararası Hukuk

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) hukuki kesinlik ilkesi gereği anayasa mahkemelerinin iptal kararlarının geriye dönük olarak haklar tesis etmeyebileceğini, ayrıca kararların veya yapılan kanuni düzenlemelerin geriye yürütülmemesi durumunun da ayrımcılık yasağının ihlali anlamına gelmeyeceğini kabul etmiştir (H.R./Almanya (k.k.), B. No: 17750/91, 30/6/1992; J.R./Almanya (k.k.), B. No: 22651/93, 18/10/1995; Mika/Avusturya (k.k.), B. No: 26560/95, 26/6/1996). AİHM, Broniowski/Polonya ([BD], B. No: 31443/96, 22/6/2004) kararında Polonya Anayasa Mahkemesince hukuk devleti ilkesine ve mülkiyet hakkına ilişkin anayasal güvencelere aykırı olduğu tespit edilen bir kanuna dayanılarak mülkiyet hakkına yapılan müdahalede kanunilik ilkesi yönünden herhangi bir ihlal görmemiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 6/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

30. Başvurucular; ihalenin uluslararası ihale niteliğinde olması ve cari yıl yatırım programında yer alması nedeniyle damga vergisi istisnası açısından genel şartların sağlandığını, yabancıların teklif vermesi koşulunu getiren yasal düzenlemenin Anayasa Mahkemesince iptal edildiğini, dolayısıyla hukuka aykırı şekilde kesilen damga vergisinin düzeltme şikâyeti kapsamında iade edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucular,

Danıştay Dokuzuncu Dairesinin emsal kararlarına aykırı ve gerekçesiz şekilde davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculaların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

32. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

a. Genel İlkeler

33. Mükelleflerin hukuka aykırı gördükleri tarh ve tahakkuk işlemlerine karşı kural olarak kanuni süresi içinde vergi mahkemelerinde dava açmaları gerekir. Kanuni dava açma süresinin geçmesinden sonra tarh ve tahakkuk işlemlerine karşı dava açılması mümkün değildir. Bununla beraber kanun koyucu dava açma süresinin geçtiği durumlarda hukuki hata niteliğinde olmayan vergilendirme hatalarının düzeltilmesi amacıyla vergi hatası düzeltme ve şikâyet yolunu ihdas etmiştir. Vergi hatası düzeltme ve şikâyet yolu, 213 sayılı Kanun'un 116. ve 117. maddelerinde düzenlenen ve hukuki hata niteliği taşımayan vergilendirme hatalarının (vergi ve hesap hatalarının) yapılması nedeniyle mükelleften haksız yere vergi alınması durumunda başvurulabilecek bir idari başvuru mekanizmasıdır (Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, §§ 54, 55).

34. Bir başka deyişle gerek vergi hatasından gerekse hukuki uyuşmazlıktan kaynaklanan vergi ihtilaflarında genel kural, vergi mahkemesi nezdinde dava açılmasıdır. Bununla birlikte vergilendirme işlemlerinden doğan ihtilaf bir hatadan kaynaklanmakta ise dava yoluna göre daha kolay olan düzeltme şikâyet yoluna gidilmesi mümkündür. Ancak bu durumda ortada bir hukuki uyuşmazlık değil vergi hatasının bulunması gerekmektedir. Düzeltme ve şikâyet konusu olan hususun vergi hatası veya hukuki uyuşmazlık kapsamından hangisine girdiği de başlı başına bir yorum ve değerlendirme gerektirmektedir (Ali Şahin ve Cafer Aksakal, B. No: 2014/4230, 11/1/2017, § 67).

35. 213 sayılı Kanun'un 116. ve devamı maddelerinde yer alan düzenlemelere göre düzeltme yolu, vergiye ilişkin hesaplarda matrah ve miktar hatası bulunması yahut mükerrer vergi istenmesi şeklinde, vergilendirmede ise mükellefin şahsında, mükellefiyette, verginin mevzusunda ve döneminde yapılmış hataların varlığı hâlinde izlenebilecek bir idari başvuru yolu olup vergilendirmeye ilişkin bir olayın düzeltme yoluyla yargı önüne getirilebilmesi ve vergi hatasının varlığından söz edilebilmesi için hukuksal sorun olarak çözümlenmesi gerekmeyen açık ve mutlak bir hata olduğunun belirlenebilmesi gerekir. Başka bir anlatımla idareden düzeltilmesi talep edilebilecek vergi hataları, kendisinden düzeltme talebinde bulunulan idari makamın veya uyuşmazlık hâlinde yargı yerinin 213 sayılı Kanun'un 3. maddesinde öngörülen yorum tekniklerine başvurmadan ilk bakışta anlayabileceği açıklıktaki vergilendirme yanlışlıklarıdır (Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun 1/10/2014 tarihli ve E.2014/490, K.2014/822 sayılı kararı). Bir vergilendirme işleminde vergi hatasından söz edilebilmesi için ortada açık biçimde vergi miktarında fazlalık veya eksikliğe ya da vergi yükümlülüğünün saptanmasına neden olan yanlışlıkların bulunması gerekir

(Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun 22/10/1999 tarihli ve E.1999/78, K.1999/462 sayılı kararı).

36. Diğer taraftan Anayasa'nın 153. maddesinin ikinci fıkrası gereği, Anayasa Mahkemesince iptal edilen kanun hükmü, iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte Anayasa Mahkemesince daha ileri bir tarih belirlenmiş ise belirlenen tarihte yürürlükten kalkar. Aynı maddenin dördüncü fıkrası gereği ise Anayasa Mahkemesi iptal kararları geriye yürümez. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesince iptal edilen bir kanun hükmü, iptal kararının yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla yürürlükten kalkacak ve iptal kararları geriye yürümeyeceği için de bu kanun hükmüne göre tesis edilmiş işlemler geçerliliklerini sürdürecektir (Hikmet Kuleci, B. No: 2018/5145, 28/11/2018, § 37).

37. Hukuk devletinin sağlamakla yükümlü olduğu hukuk güvenliği ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de kanuni düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılan ve temel hak güvencelerinde korunan ortak değerdir. Kural olarak hukuk güvenliği kanunların ve buna bağlı düzenleyici işlemlerin geriye yürütülmemesini zorunlu kılar (AYM, E.2009/39, K.2011/68, 28/4/2011).

38. Anayasa'da iptal kararları idari davalarda olduğu gibi düşünülmemiş, iptal edilen kuralın baştan beri geçersiz duruma geldiği esası benimsenmemiştir. Türk anayasal sisteminde hukuka güven ilkesini sarsmamak ve ayrıca devlet yaşamında bir karmaşaya neden olmamak için iptal kararlarının geriye yürümezliği kuralı kabul edilmiştir. Böylece hukuksal ve nesnel alanda etkilerini göstermiş, sonuçlarını doğurmuş bulunan durumların iptal kararlarının yürürlüğe gireceği güne kadarki dönem için geçerli sayılması sağlanmıştır. Anayasa'nın bağlayıcılığı, Anayasa Mahkemesi kararlarına tüm devlet organlarının uyma zorunluluğu ve Anayasa'nın üstünlüğü ilkesi, Anayasa'ya aykırı bir kuralın aykırılığının saptanmasından sonra uygulanma alanı bulmasını kesinlikle önler. Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının zaman içindeki etkisi böylece ortaya çıkmakta ve "İptal kararları geriye yürümez." kuralı belirtilen anlamı taşıyarak geçerli olmaktadır (AYM, E.1989/11, K.1989/48, 12/12/1989).

39. Diğer taraftan adil yargılanma hakkının hukuk kuralının davanın başvurucu lehine sonuçlanmasını temin eden yorumunun esas alınmasını güvence altına almadığı hatırlatılmalıdır. Uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanması -yukarıda belirtildiği gibi- derece mahkemelerinin takdirindedir (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 84). Öte yandan aynı nitelikteki uyuşmazlıkla ilgili olarak değişik mahkemelerin farklı kararlar vermesi de tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmemektedir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerince yapılan yorumların hukuka uygun olup olmadığını denetleme ve bu yorumları birleştirme gibi bir görevinin bulunmadığının altı çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin açıkça keyfî olmayan veya bariz takdir hatası da içermeyen bir yorumdan dolayı adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine hükmedebilmesi için bu yorumun yerleşik hâle gelen bir içtihattan saptığına veya derinleşmiş ve süregelen bir nitelik kazanan içtihat farklılığına dayandığına ikna olması gerekir (Selahattin Bayri, B. No: 2018/32374, 15/9/2021, § 47).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda ihalelerin vergi istisnasından yararlanabilmesi için yabancıların teklif vermesi şartını getiren yasal düzenlemenin (488 sayılı Kanun'un ek 2. maddesinin ilgili kısmının) yürürlüğünden sonra 6/3/2017 tarihinde ihalesi yapılan ve sözleşmesi 2/5/2017

tarihinde imzalanan yol yapım işi ile ilgili olarak 9/11/2017-5/3/2021 tarihleri arasında başvurucu Şirketlere ödenen 30 ayrı hak edişten toplam 1.824.832,03 TL damga vergisi kesintisi uygulanmıştır. Başvurucu Şirketlerin, kesinti ile ilgili olarak yasal süresi içinde vergi mahkemesinde dava açmadıkları anlaşılmıştır. Başvurucular, Anayasa Mahkemesinin anılan değişikliği iptal eden 24/12/2020 tarihli kararından sonra söz konusu kesintinin iadesi istemiyle düzeltme ve şikâyet yoluna başvurmuştur. Başvurularının reddi üzerine vergi mahkemesinde dava açmış, ilk derece mahkemesi lehe karar vermişse de Bölge İdare Mahkemesi olayda düzeltme şikâyet kapsamında incelenecek bir vergilendirme hatası bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

41. Başvurucular başvuru formunda, adil yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla ilgili olarak temelde emsal kararlara aykırı şekilde gerekçesiz karar verilmesinden şikâyet etmiştir.

42. Öncelikle belirtmek gerekir ki hangi uyuşmazlıkların vergi hatası niteliğinde olduğunu tespit etmek, hukuk kurallarını öncelikle yorumla yetkisini haiz olan derece mahkemelerinin yetkisindedir. Anayasa Mahkemesinin görevi derece mahkemesinin yorumlarının açıkça keyfî veya bariz takdir hatası içerecek nitelikte olup olmadığını incelemekten ibarettir.

43. 213 sayılı Kanun'un 118. maddesinin birinci fıkrasının (3) numaralı bendi incelendiğinde verginin konusunda hata hâli için açık olma vurgusunun yapıldığı göze çarpmaktadır. Bölge İdare Mahkemesi bundan hareketle ancak kanunda belirtilen durumlarla sınırlı olarak, hukuki ihtilaf içermeyen basit ve açık hataların düzeltme ve şikâyet yoluna başvurulmak suretiyle dava konusu edilebilmesinin mümkün olduğunu, aksi takdirde her türlü uyuşmazlığın düzeltme zamanaşımı içinde dava konusu edilebilmesinin söz konusu olacağını ancak bunun da 2577 sayılı Kanunun dava açma sürelerine ilişkin 7. maddesinin düzenlenme amacına uygun düşmeyeceğini ifade etmiştir. Bölge İdare Mahkemesi, iptal edilen kanun hükmünün damga vergisi kesintisinin yapıldığı tarihte yürürlükte bulunduğu ve vergilendirme işleminin de yürürlükte olan mevzuata uygun olarak yapıldığı, dolayısıyla kanun hükmünün yürürlükte olduğu dönemde gerçekleştirilen vergilendirme işleminin dayanağı kanun hükmünün sonradan Anayasa Mahkemesince iptal edilmesinin uyuşmazlığı açık bir vergi hatası kapsamına sokmadığı sonucuna ulaşmıştır.

44. Somut olayda Bölge İdare Mahkemesinin davayı reddetmesinin temelinde sonradan Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen bir yasal düzenlemeye dayanılarak, düzenleme yürürlükteyken yapılan vergilendirmenin 213 sayılı Kanun'da belirtilen şekilde bir vergi hatası niteliğinde olmadığını kabul etmesi vardır. Başvuruculara başvuru formunda emsal gösterdiği Danıştay Dokuzuncu Dairesine ait üç kararda Malatya Vergi Mahkemelerinin Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği yasal düzenlemeden önce ihalesi yapılıp sözleşmesi imzalanan işe ilişkin hak edişlerden damga vergisi kesilmesine dair düzeltme şikâyet başvurusunda davacı lehine karar verildiği görülmüştür. Bir başka deyişle ihalede yabancı teklifinin bulunması şartının henüz yasal olarak getirilmediği sırada ihalesi yapılan işle ilgili olarak istisna uygulanması için yabancı teklifinin bulunması şartının aranması anılan kararlarda vergilendirme hatası olarak kabul edilmiştir. Eldeki başvuruya konu olayda ise vergi istisnası için yabancı teklifi şartını getiren yasal düzenleme yürürlükte iken ihale yapılmış ve sözleşme imzalanmıştır. Dolayısıyla Danıştay Dokuzuncu Dairesinin anılan kararlarının doğrudan emsal olarak uygulanamayacağı görülmüştür. Başvurucular iptal edilen düzenlemeye dayalı olarak yapılan vergilendirme işleminin Anayasa Mahkemesinin iptal kararı üzerine düzeltme şikâyet yolu kapsamında iade edilebileceğini kabul eden Danıştay kararlarını ibraz edebilmiş değildir. Bu durumda ilk derece mahkemesi kararındaki görüşün yerleşik içtihadı yansıttığının ifade edilmesi için hiçbir neden bulunmamaktadır.

45. Diğer taraftan somut olayda, Bölge İdare Mahkemesi kararındaki gerekçenin yeterli olmadığı da söylenemez.

46. Özetle, başvurucular hukuka aykırı olduğunu iddia ettiği vergilendirme işlemine karşı yasal süresi içinde dava açmamış, söz konusu vergilendirme işleminin dayanağı Kanun maddesinin iptal edilmesinin ardından düzeltme şikâyet yoluna başvurmuştur. Bölge İdare Mahkemesinin olaydaki yorumu açıkça keyfîlik veya bariz takdir hatası içermediği gibi başvurucular da bu yorumun yerleşik içtihattan saptığını ya da derinleşmiş ve süregelen bir nitelik kazanan içtihat farklılığına dayandığını gösterebilmiş değildir. Anayasa Mahkemesi iptal kararlarının geçmişe yürütülmemesi ile yukarıdaki açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde başvuruculaların iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu sonucuna varılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

48. Başvurucular hem vergilendirmenin hem de Bölge İdare Mahkemesi kararının hukuki belirlilik ilkesine aykırı şekilde öngörülemez olduğunu ileri sürerek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

49. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermesi gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

50. Olayda başvurucular 213 sayılı Kanun'un 116. ve devamı maddelerinde düzenlenen düzeltme ve şikâyet yoluna müracaat etmiştir. Ancak yukarıda açıklandığı üzere derece mahkemeleri bir vergi hatasının bulunmadığı, bu sebeple başvurucunun vergilendirme işleminin hukuka uygun olmadığı iddiasının bu yolla incelenmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşarak başvuruculaların mülkiyet hakkına vergilendirme yoluyla yapılan müdahalenin esasını incelememiştir. Derece mahkemelerinin bu değerlendirmesinin açıkça keyfîlik veya bariz takdir hatası içermediği yukarıda tespit edilmiştir (bkz. §§ 40-47). Bu durumda 213 sayılı Kanun'un 116. ve devamı maddelerindeki vergi hatası düzeltme ve şikâyet yolu vergilendirme işleminin esasının tartışılmasına elverişli bir yol olmadığından kesinleşmiş süreci ihya etmez.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurucular tarafından, hukuk sisteminde düzenlenen başvuru yolları usulüne uygun olarak tüketilmeden mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasının bireysel başvuru konusu yapıldığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARMCONUTS GIDA İHRACAT İTHALAT TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2022/68858 | Karar tarihi: 06.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/68858

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FARMCONUTS GIDA İHRACAT İTHALAT TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/68858)

Karar Tarihi: 6/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Farmconuts Gıda İhracat İthalat Ticaret Limited Şirketi

Vekili : Av. Kemal DURKAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların gerekçede karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. 2022/68884, 2022/68893, 2022/68905, 2022/68908, 2022/69955, 2022/69959, 2022/69962, 2022/69965, 2022/73084, 2022/74728, 2022/76641, 2022/76648, 2022/76651, 2022/76655, 2022/77506, 2022/77510, 2022/77521, 2022/82219 numaralı başvuruların konu ve kişi yönünden hukuki irtibatı bulunan 2022/68858 numaralı başvuru ile birleştirilmesine Komisyonca karar verilmiştir.

3. Komisyon; kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

5. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve ekinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu Şirket ihracat yapmakta olan bir vergi mükellefidir. Başvurucu Şirket hakkında 20/2/1930 tarihli ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un 3. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince ihracat bedellerinin tamamının süresinde yurda getirilmediği belirtilerek 28/3/2022 ile 1/4/2022 tarihleri arasında benzer nedenle farklı tutarlarda 19 adet idari para cezası düzenlenmiştir. İdari para cezalarına konu olan ihracat işlemleri 2018 ve 2019 yıllarında gerçekleştirilmiştir. İdari para cezalarının gerekçesinde; Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara İlişkin 2018-32/48 numaralı Tebliğ'in 8. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında başvurucuya ihracat hesaplarının kapatılmasını teminen 90 gün süreli ihtarname gönderildiği ancak kabahat tarihi itibarıyla söz konusu hesabın kapatılmadığı ve ihracat bedelinin tamamının yurda getirilmediği ifade edilerek başvurucu Şirket hakkında alacakları süresi içerisinde yurda getirmemek kabahati nedeniyle 10.274 TL ila 57.501 TL arasında çeşitli tutarlarda idari para cezası uygulandığı belirtilmiştir.

8. Başvurucu Şirket bu idari para cezalarına itiraz etmiştir. İtiraz dilekçelerinde; -diğer nedenlerle birlikte- bir kısım ihracat bedelinin süresinde yurda getirildiğini, yurda getirilmeyen ihracat bedelinin beyanname tutarının %10'unun altında olduğunu, anılan bedelin noksan kalan kısmının ayrıca 16/1/2020 tarihli İhracat Genelgesi'nde (Genelge) belirlenen istisna bedelinin de altında kaldığını, ayrıca ihracat hesaplarının kapatılmasını teminen düzenlenen 90 gün süreli ihtarnamenin tarafına tebliğ edilmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu belirtilen durumda ihracat hesabının aracı bankalarca resen kapatılması gerekirken alacakları süresi içerisinde yurda getirmeme kabahati nedeniyle aleyhinde idari para cezası düzenlenmesinin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle idari para cezalarının iptal edilmesini talep etmiştir.

9. Sulh Ceza Hâkimlikleri 26/4/2022 ile 30/5/2022 tarihleri arasında verdiği kararlarda itirazların reddine karar vermiştir. Kararların gerekçesinde; başvurucunun itirazlarına ilişkin bir değerlendirme yapılmamış, gümrük beyannamesi kapsamında gerçekleştirilen ihracatlara ilişkin bedellerin tamamının süresinde yurda getirilmemesi nedeniyle itirazın reddine karar verildiği belirtilmiştir. Bu kararlara karşı yapılan itirazların da kesin kararla reddine karar verilmiştir. Gerekçede; kararlarda hukuka aykırılık ve isabetsizlik görülmediğinden itirazın reddine karar verildiği ifade edilmiştir.

10. Mersin Vergi Dairesi Başkanlığının ihracat bedellerinin yurda getirilmesi hakkındaki 15/6/2022 tarihli yazısında Genelge'nin "Terkin" kenar başlıklı 28. maddesinin uygulama usulleri hususunda görüş bildirilmiştir. Başvurucu tarafından bireysel başvuru ekinde sunulan bu görüşte Genelge'nin 28. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, 25/4/2022 tarihinden itibaren istisna tanınmayan ülkeler için gümrük beyanname tutarının 15.000 ABD doları altında olması veya ihracat bedelinden yurda getirilmeyen kısmın 15.000 ABD doları veya altında olması; yarı istisna tanınan ülkeler için ise gümrük beyanname tutarının yarısının 15.000 ABD doları altında olması veya ihracat bedelinden yurda getirilmeyen kısmın 15.000 ABD doları veya altında olması durumunda ihracat hesaplarının doğrudan bankalarca ödeme şekline ve toplam beyanname tutarına bakılmaksızın terkin

edilmek suretiyle kapatılabileceği ifade edilmiştir.

11. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Kararların gerekçeli olması" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"(1) Hâkim ve mahkemelerin her türlü kararı, karşı oy dahil, gerekçeli olarak yazılır. Gerekçenin yazımında 230 uncu madde göz önünde bulundurulur. Kararların örneklerinde karşı oylar da gösterilir.

(2) Kararlarda, başvurulabilecek kanun yolu, süresi, mercii ve şekilleri belirtilir."

13. 1567 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Her türlü mal, kıymet, hizmet ve sermaye ithal ve ihraç edenler veya bu işlere aracılık edenlerden bu işlemlerinden doğan alacaklarını 1 inci maddeye göre alınan kararlardaki hükümlere göre ve bu kararlarda tayin edilen süreler içinde yurda getirmeyenler, yurda getirmekle yükümlü oldukları kıymetlerin rayiç bedelinin yüzde beşi kadar idarî para cezasıyla cezalandırılırlar. İdarî para cezasına ilişkin karar kesinleşinceye kadar alacaklarını yurda getirenlere, birinci fıkra hükmüne göre idarî para cezası verilir. Ancak, verilecek idarî para cezası yurda getirilmesi gereken paranın yüzde ikibuçuğundan fazla olamaz."

14. Genelge'nin "Terkin" kenar başlıklı 28. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Her bir gümrük beyannamesi itibarıyla;

a) 15.000 ABD doları veya eşitine kadar noksanlığı olan ihracat hesapları doğrudan bankalarca, 90 günlük ihtarname süresi ile ek süreler içinde ise ilgili Vergi Dairesi Başkanlığı/Müdürlüğünce ödeme şekline ve toplam beyanname tutarına olan oranına bakılmaksızın,

b) 15.000 ABD doları veya eşitinden yüksek olmakla birlikte 100.000 ABD doları veya eşitini aşmamak üzere, beyanname veya formda yer alan bedelin %10'una kadar noksanlığı olan (sigorta bedellerinden kaynaklanan noksanlıklar dahil) ihracat hesapları doğrudan bankalarca, 90 günlük ihtarname süresi ve ek süreler içinde ise ilgili Vergi Dairesi Başkanlıkları/Müdürlüklerince ödeme şekline bakılmaksızın,

c) 200.000 ABD doları veya eşitini aşmamak üzere, 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in 9 uncu maddesinde belirtilen mücbir sebep ve haklı durum halleri göz önünde bulundurulmak suretiyle beyanname veya formda yer alan bedelin %10'una kadar açık hesaplar ilgili Vergi Dairesi Başkanlığınca veya Vergi Dairesi Müdürlüğünce, terkin edilmek suretiyle kapatılır.

(2) Her bir gümrük beyannamesi itibarıyla, 200.000 ABD doları veya eşitini aşan noksanlığı olan açık hesaplara ilişkin terkin talepleri 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in 9 uncu maddesinde belirtilen mücbir sebepler ile haklı durumlar göz önünde bulundurulmak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından incelenip sonuçlandırılır."

15. 7/8/1989 tarihli ve 89/14391 Karar sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara İlişkin 2018-32/48 nolu Tebliğ'in (Tebliğ) "Terkin" kenar başlıklı 31/12/2019 tarihli Resmî Gazete ile değişik 10. maddesi şöyledir:

"(1) (Değişik:RG-31/12/2019-30995 5. Mükerrer) Her bir gümrük beyannamesi itibarıyla;

a) 30.000 ABD dolarına kadar noksanlığı olan ihracat hesapları doğrudan bankalarca ödeme şekline ve toplam beyanname tutarına olan oranına bakılmaksızın,

b) 30.000 ABD dolarından yüksek olmakla birlikte 100.000 ABD doları veya eşitini aşmayan, beyanname veya formda yer alan bedelin %10'una kadar noksanlığı olan (sigorta bedellerinden kaynaklanan noksanlıklar dahil) ihracat hesapları doğrudan bankalarca ödeme şekline bakılmaksızın,

c) 200.000 ABD doları veya eşitini aşmamak üzere, 9 uncu maddede belirtilen mücbir sebep ve haklı durum halleri göz önünde bulundurulmak suretiyle beyanname veya formda yer alan bedelin % 10'una kadar açık hesaplar ilgili Vergi Dairesi Başkanlığınca veya Vergi Dairesi Müdürlüğünce, terkin edilmek suretiyle kapatılır.

(2) Her bir gümrük beyannamesi itibarıyla, 200.000 ABD doları veya eşitini aşan noksanlığı olan açık hesaplara ilişkin terkin talepleri bu Tebliğin 9 uncu maddesinde belirtilen mücbir sebepler ile haklı durumlar göz önünde bulundurulmak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından incelenip sonuçlandırılır.

(3) (Ek:RG-31/12/2019-30995 5. Mükerrer) Birinci fıkra kapsamında bankalarca yapılabilecek terkin işlemleri 8 inci maddenin dördüncü fıkrasında belirtilen 90 günlük ihtarname süresi içerisinde ilgili Vergi Dairesi Başkanlıkları veya Vergi Dairesi Müdürlüklerince gerçekleştirilir."

16. Hazine ve Maliye Bakanlığının 21/4/2022 tarihli ve 1150193 sayılı yazısı ile daha önce 30.000 ABD doları olan terkin limiti 25/4/2022 tarihi itibarıyla 15.000 ABD doları olarak güncellenmiştir.

17. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 27/1/2022 tarihli ve E.2021/31922, K.2022/1814 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Hazine ve Maliye Bakanlığı İzmir Vergi Dairesi Başkanlığının 22/10/2020 tarihli yazısına nazaran kabahatli şirketin ihracata yönelik beyanda bulunduğu 405.862,20 Amerikan dolarından 323.980,00 Amerikan dolarının ilgili yurt içi bankaya transferinin gerçekleştiği bakiye 81.882,20 Amerikan dolarının yurda getirilerek aracı bankaya yatırılmadığı anlaşılmakla, anılan düzenleme gereğince yurda getirilmeyen miktar yönünden rayiç bedel karşılığı üzerinden % 5 idari para cezası uygulanması gerektiği gözetilmeden beyannamede belirtilen ihracat bedelinin tamamı üzerinden uygulanan idari yaptırım kararına yönelik itirazın anılan yönüyle kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiş ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozmaya atfen ihbar olunmuş bulunmakla...

Kabahatlinin idari para cezasına başvuru dilekçesinde özetle Amerika Birleşik Devletlerinde yerleşik Z.I.P. Ltd. ünvanlı şirkete 2018-2019 yıllarında, 5 fatura ile toplam bedeli 1.613.362,20 USD olan ihracat gerçekleştirildiğini, bunlara karşılık olarak da anılan şirketten yine bu döneme sari 1.613.207,20 USD ödeme alındığı ve T.E.B. A.Ş. ve T.V.B. T.A.O. aracılığıyla yurda getirdiğini, yapılan ihracatlar dolayısıyla anılan şirketten yalnızca 155,20 USD alacaklarının kaldığını bu miktarın da Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar kapsamında terkin sınırında bulunduğunu savunduğu, kabahatli tarafından dosyaya sunulan belgelerin de kabahatlinin savunmasını destekler mahiyette olduğu, buna göre İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından uygulanan idari para cezasına sebep oluşturan 405.862,20 USD bedelli ihracatın 51.900 USD'lik kısmının daha önceki yapılan ihracatlar karşılığında fazladan alınan bedellerle mahsup edilerek önceden alındığı,

kalan kısmının ise mevzuatta öngörülen süre içerisinde yurda getirildiği, bu itibarla kabahatin oluşmayacağı..."

18. Yargıtay 7. Ceza Dairesinin 7/4/2022 tarihli ve E.2022/2282, K.2022/7036 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Kabahatlinin başvuru dilekçesine ekli 27/12/2019 tarihli ve 201912193474967 sayılı dekonta, kabahatli şirket adına, C.A. tarafından ihracaata konu mal karşılığında 40.215,95 Euro'nun gönderildiği, yine kabahatlinin dosyaya sunmuş olduğu belgeye göre, dekontta adı geçen kişinin kabahatlinin ihracat yaptığı şirket olan B.P.A. adlı işletmenin sahibi olduğu, her ne kadar yatırılan miktarda 1.261,25 Euro eksiklik bulunsa da, bu miktarın İhracat Genelgesinin 28. maddesi uyarınca terkin sınırı içinde kaldığının anlaşılması karşısında, kabahatlinin anılan şirkete yapmış olduğu ihracatın bedelinin, ihraç tarihinden itibaren 180 gün içinde, 27/12/2019 tarihi itibarıyla yurda getirdiği gözetilmeksizin, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiş ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu kanun yararına bozmaya atfen ihbar olunmuş bulunmakla Türk Milleti adına gereği görüşülüp düşünüldü; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının kanun yararına bozma istemine dayanan ihbarnamesi içeriğindeki hususlar yerinde görüldüğünden... [kararın] bozulmasına, kabahatli hakkında uygulanan idari para cezasının kaldırılmasına..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 6/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; ihracat bedeli kabul belgesinde gösterilen bedellerin süresinde yurda getirildiğini, kalan bedellerin ise Genelge'de belirlenen bedel getirme istisnası kapsamında olduğunu, buna rağmen hakkında idari yaptırım kararı verildiğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca; itirazlarının haksız olarak reddedildiğini, Hâkimlik kararlarında ileri sürdüğü iddiaların değerlendirilmediğini ve istisna hükümlerinin uygulanmadığını ifade etmiştir. Vergi dairesinden konuya ilişkin görüş sorulduğunu vurgulayan başvurucu, vergi dairesinin de belirtilen yönde görüş bildirdiğini, bireysel başvuru ekinde vergi dairesi görüşünün sunulduğunu ancak Hâkimlik kararlarında anılan görüşte belirtilen hususların dikkate alınmadığını, bu nedenle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde; başvurucu Şirketin ileri sürdüğü ihlal iddiaları hakkında yapılacak incelemede belirtilen mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru, karar sonucunu etkileyecek esaslı iddiaların gerekçeli kararda karşılanmamasına ilişkin olduğundan başvurucunun iddiasının gerekçeli karar

hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

25. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı, Anayasa'nın 141. maddesi de dikkate alındığında kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle, gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir. Tarafların uyuşmazlığın sonucuna etkili nitelikteki iddia ve itirazlarının mahkemesince ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekir. Diğer taraftan kanun yolu incelemesi yapan merciin, yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince karşılanmayan iddia ve itirazların bu defa kanun yolu merciince de değerlendirilmemesi gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açar (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

26. Somut olayda başvurucu Şirket hakkında ihracat bedellerinin tamamını süresinde yurda getirmediği gerekçesiyle idari para cezaları düzenlenmiştir. Başvurucu Şirket bu idari para cezalarına yönelik itiraz aşamasında süresinde yurda getirilemeyen ihracat bedellerinin mevzuatta belirlenen bedel getirme istisnası limitinin altında kaldığını ancak bu hususta Hâkimlik kararlarında değerlendirme yapılmadığını ileri sürmüştür.

27. Genelge'nin "İhracat Bedellerinin Yurda Getirilmesi" başlıklı 4. maddesinin (6) numaralı fıkrasında, Genelge eki "İhracat Bedelinin Yurda Getirilmesinde İstisna Tanınan Ülkeler" (Ek:2)'de yer alan ülkelere yapılan ihracat işlemleriyle ilgili olarak 2018-32/48 sayılı Tebliğ'in 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının uygulanmayacağı belirtilmiştir. Genelge'nin "Terkin" başlıklı 28. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde, 25/4/2022 tarihinden itibaren 15.000 ABD doları veya eşitine kadar (belirtilen tarihten öncesi için 30.000 ABD doları ve eşitine kadar) noksanlığı olan ihracat hesaplarının doğrudan bankalarca ödeme şekline ve toplam beyanname tutarına bakılmaksızın terkin edilmek suretiyle kapatılacağı, aynı maddenin (6) numaralı fıkrasında ise bu maddenin (1) numaralı fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde bankalar tarafından terkin edilmek suretiyle kapatılacağı belirtilen ihracat hesaplarının ilgili Vergi Dairesi Başkanlığına veya Vergi Dairesi Müdürlüğüne bildirilmeksizin doğrudan bankalarca terkin edileceği düzenlenmiştir.

28. İhracata ilişkin mevzuat hükümleri uyarınca belirli bedellere kadar noksanlığı olan, başka bir deyişle terkin limitleri dâhilinde olan ihracat hesaplarının Bankalarca Vergi Dairesi Başkanlıklarına veya Müdürlüklerine ihbar edilmeksizin kapatılması gerektiğinin

belirlendiği anlaşılmıştır. Başvurucu Şirket, yurda getirilmesi gereken ihracat bedellerinin bir kısmının süresinde yurda getirilmiş olduğunu, kalan kısmının ise terkin limitleri dâhilinde kaldığını ileri sürmüştür. Hâkimliklerin gerekçeli kararlarında, Genelge ve Tebliğ'de yer alan istisna hükümlerinin somut olayda neden uygulanmadığına dair herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır. Bunun yanında başvurucunun ihracat hesaplarının kapatılmasını teminen düzenlenen 90 gün süreli ihtarnamenin tarafına tebliğ edilmediği iddiası hususunda da Hâkimlikler tarafından gerekçeli kararlarda bir değerlendirme yapılmamıştır. Buna göre başvurucunun savunmalarında ileri sürdüğü ve sonuca etkili olabilecek temel iddialar ayrı ve açık olarak tartışılmamış, başvurucunun iddialarına cevap verilmemiştir.

29. Ayrıca başvurucu Şirket, itiraz aşamasında da istisna hükümlerinin uygulanması gerektiğini ileri sürmesine rağmen itiraz mercileri başvurucu Şirketin itirazları hususunda hiçbir değerlendirme yapmaksızın, soyut ve yetersiz gerekçelerle itirazların reddine karar vermiştir. Sonuç olarak yargılamaya bir bütün olarak bakıldığında -somut olayın özel koşullarında- hâkimlikler ve itiraz mercilerinin davanın sonucuna etkili hususlar hakkında yeterli bir yanıt vermediği anlaşılmıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

31. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile birlikte maddi tazminat taleplerinde bulunmuştur.

32. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

33. Eldeki başvuruda ihlalin sonuçlarının giderilmesi bakımından yeniden yargılama yapılması yeterli olduğundan başvurucunun maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (C) sütununda belirtilen ilgili Sulh Ceza Hâkimliklerine GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 6/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURİ GÜNEŞ

B. No: 2019/14577 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/14577

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURİ GÜNEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/14577)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Nuri GÜNEŞ

Vekili : Av. Umut GÜNEŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sıra cetveline uyulmayarak birden fazla haczin aynı anda borçlu maaşından kesilmesinin tedbiren durdurulması ve maaştan fazla miktarda yapılan kesintinin iadesi talebiyle açılan davada bariz takdir hatası nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu 15/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesinin Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağı belirtilmiş; bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 20, 23). Bu

doğrultuda anılan kararda; kullanıcıların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

3. Somut başvuruda istinaf mahkemesinin nihai karar olan 8/3/2019 tarihli kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucu tarafından ilk kez 13/3/2019 tarihinde açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bireysel başvuru süresinin Hüseyin Aşkan kararına göre bu tarihten itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Anılan tarih gözetildiğinde başvurunun en geç12/4/2019 tarihte yapılmasının gerektiği ancak başvurucunun bu süre geçtikten sonra 15/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu, bu konuda herhangi bir mazeret de bildirmediği tespit edilmiştir. Bu itibarla bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN ÇAYLI (3)

B. No: 2019/21329 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/21329

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN ÇAYLI BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2019/21329)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Ramazan ÇAYLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, manevi tazminat talebine ilişkin tam yargı davasının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/5/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, mahkemeye erişim hakkına ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Zonguldak Sulh Ceza Hâkimliğinin

kararıyla 21/7/2016 tarihinde tutuklanmış, Zonguldak Beycuma Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu iken Kocaeli 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

6. Başvurucu, nakil esnasında Ceza İnfaz Kurumu tarafından hakkında tutulan dosyanın kapağında resmî niteliği olmayan bir şekilde kurşun kalem ile "darbeci" ibaresinin yazılmış olduğunu gördüğünü belirterek söz konusu dosya bilgisinin düzeltilmesi talebiyle Kocaeli İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur.

7. İnfaz Hâkimliğinin 16/12/2016 tarihli kararıyla şikâyet konusu hakkında herhangi bir resmî niteleme veya yazışma bulunmadığı, dosya kapağındaki yazının muhtemelen dosyanın tasnifi amacıyla görevliler tarafından kurşun kalemle yazıldığı, her ne kadar resmî bir nitelik taşımasa da anılan yazının masumiyet ilkesine aykırı ve kişiyi küçük düşürecek nitelikte olduğu gerekçesiyle başvurucunun şikâyeti kabul edilmiştir. Gerekçeli kararda başvurucunun şikâyet tarihi 20/10/2016 olarak yazılmıştır. Ancak daha sonra, İnfaz Hâkimliğinin 8/2/2019 tarihli yazısı ile başvuru tarihinin mahkemenin iş yoğunluğu sebebiyle sehven yazıldığı, UYAP kayıtlarından başvuru dilekçesinin 21/11/2016 tarihinde Hâkimliğe gönderilmek üzere Kuruma verildiğinin anlaşıldığı belirtilerek anılan düzeltme yazısı başvurucuya tebliğ edilmiştir.

8. Başvurucu, infaz dosyası üzerine "darbeci" yazılması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği ve kişilik haklarının zarara uğratıldığından bahisle kendisine 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebiyle 12/1/2017 tarihinde Zonguldak İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır.

9. İdare Mahkemesince başvurucunun en geç İnfaz Hâkimliğine şikâyet tarihi olan 20/10/2016 itibarıyla manevi tazminat talebine konu işlemi öğrendiği kabul edilerek bu tarihten itibaren başlayan yasal süreler geçirildikten sonra 11/1/2017 tarihinde açtığı davanın süre aşımı yönünden reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesi "Uyuşmazlıkta, davacının manevi tazminat istemini 'hakkını ihlal eden bir idari işleme' dayandırmış olduğu; idari işlemden kaynaklanan tam yargı davalarında, İdari Yargılama Usulu Kanunundaki genel dava açma sürelerinin uygulanacağı; davacı tarafından, dava dilekçesinde de belirttiği üzere, infaz dosyası üzerinde 'darbeci' yazıyor oluşuna, şikâyet tarihi (20/10/2016) itibariyle en geç muttali olduğu, 20/10/2016 tarihinden itibaren 60 günlük süre içinde; yahut İdari Yargılama Usulu Kanunu'nun 11. maddesine göre dava açma süresi içinde, idareye başvuru yapılarak durdurulacak sürenin; gelen cevap akabinde, 60 güne tamamlanacağı süre içinde, dava açılması gerekirken; davacının, en geç 20/10/2016 tarihinde (Kocaeli İnfaz Hakimliğine şikâyet tarihi) muttali olduğu işlemden dolayı, 11/01/2017 tarihinde, hak düşürücü sürenin geçmesinden çok sonra manevi tazminat davası açtığı görülmüştür." şeklindedir.

10. Başvurucu, İdare Mahkemesinin süre yönünden ret kararı hakkında 15/2/2019 tarihli dilekçeyle istinaf talebinde bulunmuştur. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğine yazdığı şikâyet dilekçesinin tarihine ilişkin evrakı da istinaf dilekçesine eklemek suretiyle dava açma süresinin hesaplanmasında hatalı olarak yazılan tarihin esas alındığını ileri sürmüştür.

11. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 17/4/2019 tarihli kararıyla İdare Mahkemesi kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir. Anılan kararda, sehven yazıldığı belirtilen tarih yönünden herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır.

12. Başvurucu 31/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. İlgili hukuk için bkz. Süleyman Yaprak, B. No: 2014/12996, 1/2/2017, §§ 13-21; Nebi Karataş ve diğerleri, B. No: 2014/13001, 8/3/2017, §§ 17-31; Hüseyin Ünal ve Mehmet Ünal, B. No: 2016/14222, 29/5/2019, §§ 14-25; Binali Boran, B. No: 2016/1235, 24/10/2019, §§ 15-25; Inspektorate Uluslararası Gözetim Servisleri A.Ş., B. No: 2017/29088, 10/6/2020, §§ 13-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

15. Başvurucu, adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

16. Başvurucu 21/11/2016 tarihli dilekçeyle İnfaz Hâkimliğine şikâyette bulunduğunu ancak İnfaz Hâkimliği tarafından şikâyet dilekçesinin verilme tarihinin UYAP'a 20/10/2016 olarak yazıldığını, İdare Mahkemesince de UYAP'a hatalı girilen tarihin dava konusu işlemin öğrenilme tarihi olarak esas alınarak süre aşımından ret kararı verildiğini belirtmiştir. Başvurucu, davanın süresinde açıldığı hâlde İdare Mahkemesince davanın esasının süre aşımı nedeniyle incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşünde, mahkeme kararının gerekçesinin oluşturulmasında açıkça keyfî bir şekilde davranıldığına işaret eden bir hususun bulunmadığı belirtilmiş; yapılacak değerlendirmede Anayasa ile ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

18. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

19. Başvurucunun şikâyetinin özü, manevi tazminat talebine ilişkin davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle esasının incelenmemesine yönelik olduğundan iddia, adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer alan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

21. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

22. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

23. Davanın süresinde açılmadığı yönünden değerlendirme yapılarak esasının incelenmemesinin mahkemeye erişim hakkına bir müdahale teşkil ettiği açıktır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

24. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

25. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

26. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

27. Başvurucu, idari işlem nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü manevi zararın tazmini talebiyle dava açmıştır. Mahkemece dava konusu işlemin öğrenildiği tarihten itibaren dava açma süresi geçirildikten sonra davanın açıldığına ilişkin değerlendirmeyle davanın reddi kararı verilmiştir. Anılan kararın gerekçesinin 2577 sayılı Kanun'un 11. ve 12. maddesine dayalı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

(2) Meşru Amaç

28. Dava açmanın bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından müteaddit defa incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre şartı öngörülmesinin en genel ifadesiyle idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (Ayşe Yıldırım, B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; Fatma Altuner, B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48, 49; Çölbeyi Lojistik Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52).

(3) Ölçülülük

29. Davanın süresinde açılmadığına ilişkin değerlendirmeyle başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirip getirmediği hususlarının incelenmesi gerekir.

(a) Genel İlkeler

30. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

31. Yargısal başvuruların birtakım usul kurallarına tabi kılınması tek başına mahkemeye erişim hakkını zedelemez. Bununla birlikte yargısal başvuru usullerinin belirli ve öngörülebilir olması gerekir. Dava açılmasına veya diğer kanun yollarına başvurulmasına ilişkin dilekçelerin yetkili mahkemelere sunulma yöntemine dair kanuni veya fiilî belirsizliklerin bulunması, kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir ((Hasan İşten, B. No: 2015/1950, 22/2/2018, § 45).

32. Öte yandan mahkemelerin dilekçelerin sunulması yöntemine ilişkin usul kurallarını uygularken kişilerin mahkemeye erişimlerini engelleyecek veya aşırı derecede zorlaştıracak ölçüde şekilcilikten kaçınmaları gerekir. Ayrıca mahkemelerin iç işleyişlerine ilişkin süreçlerdeki aksama ve hatalardan kaynaklanan sorumluluk, yargısal koruma talep eden bireylere yüklenmemelidir. Bu bakımdan yargısal başvurulara dair dilekçelerini ilgili mevzuatta öngörülen usule uygun olarak yetkili yargı merciine sunan kişilerin kendilerine atfedilemeyen ve tamamen mahkemelerin iç işleyişinden kaynaklanan hata ve aksamalardan sorumlu tutularak mahkemeye erişimlerinin engellenmesi bu hakka yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılabilir (Hasan İşten, § 46).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

33. Somut olayda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışılmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken başvurucunun davasının, süresinde açılmadığı şeklindeki değerlendirmeyle diğer iddialar yönünden esastan inceleme yapılmadan reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

34. Başvurucu, Kocaeli 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu aracılığıyla İnfaz Hâkimliğine gönderilmek üzere yazdığı 21/11/2016 tarihli ıslak imzalı dilekçeyle, İnfaz dosyasında hakkında yazılan "darbeci" ifadesinin silinmesi talebiyle şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Bu dilekçe aynı tarihte Ceza İnfaz Kurumunca kayda alınmıştır.

35. Kocaeli İnfaz Hâkimliğinin 16/12/2016 tarihli kararıyla şikâyetin kabulüne hükmedilmiş, gerekçeli kararda başvurucunun şikâyet tarihi 20/10/2016 olarak yazılmıştır. Ancak daha sonra, İnfaz Hâkimliğinin 8/2/2019 tarihli yazısı ile başvuru tarihinin mahkemenin iş yoğunluğu sebebiyle sehven yazıldığı, UYAP kayıtlarından başvuru dilekçesinin 21/11/2016 tarihinde Hâkimliğe gönderilmek üzere Kuruma verildiğinin anlaşıldığı belirtilerek anılan düzeltme yazısı başvurucuya tebliğ edilmiştir.

36. Başvurucu tarafından İdare Mahkemesinin süre ret kararı hakkında 15/2/2019 tarihli dilekçe ile istinaf talebinde bulunulmuştur. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğine yazdığı şikâyet dilekçesinin tarihine ilişkin evrakı istinaf dilekçesine eklemiştir ve hatalı olarak yazılan tarihin dava açma süresinde esas alınarak davanın süre aşımından reddedildiğini ileri sürmüştür. Bölge İdare Mahkemesince sehven yazıldığı belirtilen tarih yönünden bir değerlendirme yapılmamıştır.

37. Dairece başvurucu tarafından ileri sürülen iddialar çerçevesinde söz konusu karara yönelik olarak süresinde dava açılıp açılmadığına ilişkin hiçbir araştırma yoluna gidilmeksizin ya da değerlendirmede bulunulmaksızın dava süresinin başlangıcı yönünden sehven yazılan tarih esas alınarak verilen hüküm onanmıştır. Bu kapsamda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

38. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

39. Başvurucu, yeniden yargılama yapılmasına hükmedilerek ihlalin giderilmesini ve tazminat ödenmesini talep etmiştir.

40. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

41. İhlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesine (E.2019/538, K.2019/615) iletilmek üzere Zonguldak İdare Mahkemesine (E.2018/1065, K.2018/1092) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDURAHMAN KATLAV VE MEHMET SELİM KATLAV

B. No: 2019/22569 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22569

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDURAHMAN KATLAV VE MEHMET SELİM KATLAV BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22569)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucu : 1. Abdurahman KATLAV

2. Mehmet Selim KATLAV

Vekili : Av. Nevroz UYSAL ASLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, terör örgütüne yönelik gerçekleştirilen operasyonlar sırasında ölüm olayı meydana gelmesi ve konuya ilişkin etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. OLAY VE OLGULAR

2. Terör örgütüne yönelik operasyonlar sırasında 11/1/2016 tarihinde güvenlik güçlerine uzun namlulu silahlarla ateş edilmesi üzerine başlayan çatışma neticesinde bir şahıs etkisiz hâle getirilmiştir. Şahsın başvuruculaların yakını N.K. olduğu anlaşılmıştır. N.K.nın cesedinde uzun namlulu bir silah, üç şarjör, iki el bombası, hücum yeleği, askerî alt kamuflaj pantolon, palaska ve şahsi eşya bulunmuştur.

3. Olaya ilişkin olarak yürütülen soruşturma neticesinde Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı 15/4/2019 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiş; kararda N.K.nın güvenlik güçlerine karşı silahlı faaliyet gösterdiği esnada güvenlik güçlerince öldürüldüğü değerlendirmiştir.

4. Karara, başvurucular vekili Av. Hüseyin Tül tarafından yapılan itiraz Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğinin 17/5/2019 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

5. Ret kararı, adı geçen avukata elektronik tebliğ (e-tebliğ) suretiyle tebliğe çıkarılmış; tebligat 20/5/2019 tarihinde alıcı tarafından açılmıştır.

III. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

6. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kabul Edilebilirlik Yönünden

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

8. Somut olayda nihai karar başvurucuların vekiline elektronik olarak tebliğe çıkarılmış ve tebligat 20/5/2019 tarihinde alıcı tarafından açılmıştır. Tebligatın e-tebliğ yöntemi ile yapıldığı hâllerde e-tebligatın açıldığı tarih gerekçeli nihai karardan haberdar olunan tarihtir ve bireysel başvuru süresi bu tarihten başlar (Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020 § 27). Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (Mehmet Özcan, § 18).

9. Buna göre nihai kararı başvurucular vekili e-tebligatı açmak suretiyle 20/5/2019 tarihinde öğrenmiş ancak bireysel başvuru 26/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

10. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 7/3/2024tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CANIM İNŞAAT TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

B. No: 2019/27145 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27145

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CANIM İNŞAAT TİCARET VE SANAYİ A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27145)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Canım İnşaat Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi

Vekili : Av. Abdulkadir AKBAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tapu iptali ve tescil davasının yargılaması sırasında taşınmaz üzerine konulan ihtiyati tedbirin kaldırılmasına ilişkin kararın uygulanmaması ve ihtiyati tedbirin uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. I.K., başvurucu Şirketin de aralarında bulunduğu davalılar aleyhine 23/8/1999 tarihinde Trabzon 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) tapu iptali ve tescil talebiyle dava açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi 6/5/2010 tarihinde davaya konu olan ve Trabzon'un Çarşı mahallesinde bulunan taşınmazın kişilere devir ve temlikinin önlenmesi için taşınmaza ihtiyati tedbir konulmasına karar vermiştir.

3. Başvurucu ve davalı A.C.nin vekilinin 19/9/2017 tarihli ihtiyati tedbirin güvence karşılığında kaldırılması talebi Asliye Hukuk Mahkemesinin aynı tarihli ara kararı ile reddedilmiştir. Başvurucu ara kararı aleyhine istinaf başvurusunda bulunmuştur. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 1. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 23/11/2017 tarihinde,

etkili deliller toplanmadan ve duruşma açılmadan karar verilmesi nedeniyle istinaf başvurusunun kabulüne, ara kararının kaldırılmasına, dosyanın davanın yeniden görülmesi için kararı veren Asliye Hukuk Mahkemesine iadesine karar vermiştir.

4. Başvurucu 26/12/2017 tarihli duruşmada Bölge Adliye Mahkemesinin ara kararının kaldırılmasına ilişkin kararının uygulanarak tedbirin kaldırılmasını talep etmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi bazı dava dosyalarının beklenmesine, bu dosyaların sonuçlanmasından sonra talebin değerlendirilmesine karar vermiştir. Başvurucu 9/1/2019 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesine başvurmuş ve Asliye Hukuk Mahkemesince kararın uygulanmadığını belirterek Bölge Adliye Mahkemesi kararının ihtiyati tedbir kararının kaldırılmasını gerektiren bir karar olup olmadığının tavzih yoluyla açıklanmasını talep etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi 26/2/2019 tarihinde tavzih talebini, şartları oluşmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

5. Başvurucu, tavzih talebinin reddi kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi 11/6/2019 tarihinde, geçici hukuki koruma kararlarından olan ihtiyati tedbir hakkındaki kararın temyiz edilemeyen kararlardan olduğu gerekçesiyle temyiz dilekçesinin reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, temyiz dilekçesinin reddine ilişkin kararın 15/7/2019 tarihinde kendisine tebliğinden sonra 2/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru süresi içinde yapılmıştır.

7. Asliye Hukuk Mahkemesi 1/6/2023 tarihinde ihtiyati tedbirin kaldırılmasına karar vermiş, 10/10/2023 tarihinde de davayı usulden reddetmiştir. Kanun yolu açık olarak verilen kararın henüz taraflara tebliğ edilmediği anlaşılmıştır.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. İhtiyati Tedbir Kararının Kaldırılmasına İlişkin Bölge Adliye Mahkemesi Kararının Uygulanmaması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildine İlişkin İddia

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucunun kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

10. Somut olayda başvurucunun bireysel başvuruda bulunduğu 2/8/2019 tarihinden sonra Asliye Hukuk Mahkemesi, taşınmaz üzerindeki ihtiyati tedbirin 1/6/2023 tarihinde kaldırılmasına karar vermiştir. Bu nedenle başvurucunun ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü işlemin sonlandırılması nedeniyle mağdur sıfatının ortadan kalktığı sonucuna ulaşılmıştır. Somut olaydaki müdahalenin niteliği gözetildiğinde Anayasa'nın uygulanması, yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygı yönünden başvurunun incelenmesini gerekli kılan bir nedenin de bulunmadığı değerlendirilmiştir.

11. Bu durumda İçtüzük’ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendine göre

başvurunun bu kısmının ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olduğu anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle ihtiyati tedbir kararının kaldırılmasına ilişkin kararın uygulanmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

2. İhtiyati Tedbir Kararının Uzun Sürmesi Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu, taşınmazı üzerindeki ihtiyati tedbirin uzun sürmesinden yakınmıştır.

14. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018), İhsan Metin (B. No: 2015/7044, 23/1/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda 6/5/2010 tarihinde konulan ihtiyati tedbirin 1/6/2023 tarihinde kaldırıldığı görülmüştür. Yaklaşık on üç yılı aşkın bir süredir devam eden ihtiyati tedbirin süresi itibarıyla orantılı olmadığı anlaşıldığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmı hakkında Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuru yönünden de söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmı hakkında diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

18. Başvurucu; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile 1.000.000 TL maddi ve1.000.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde

ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile ilgili olarak yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İhtiyati tedbir kararının kaldırılmasına ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının uygulanmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle DÜŞMESİNE,

2. İhtiyati tedbir kararının uzun sürmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihtiyati tedbir kararının uzun sürmesi nedeniyle İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 100.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Trabzon 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.1999/281, K.2023/276) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARZAN DEMİRHAN

B. No: 2019/40007 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/40007

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARZAN DEMİRHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/40007)

Karar Tarihi: 7/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 4/7/2024-32592

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Barzan DEMİRHAN

Vekili : Av. Ali ŞAFAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, avukatın mesleğini icra ederken sarf ettiği iddia edilen sözlerden dolayı cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğü ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/11/2019 tarihinde yapılmıştır. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Bölüm Başkanı, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. 1993 doğumlu başvurucu, İstanbul Barosuna kayıtlı bir avukat olup insan hakları ve ceza hukuku alanında çalışmaktadır. Başvurucunun iddiasına göre 27/9/2017 tarihinde meslektaşı Av. G.D.yle şüpheli müdafii olarak İstanbul Emniyet Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde bulundukları sırada başvurucu, müvekkillerinden A.nın ifadesinin alınması için yukarı kata çıkarıldığı esnada A.nın sağ gözünün tamamen kanlandığını görmüştür. Bunun üzerine henüz A.nın ifadesi alınmaya başlanmamışken başvurucu ve diğer avukatın çeşitli dosyalarda bazı müvekkillerine işkence yaptığını tespit ettikleri, Hande takma isimli polis memuru ile Av. G.D. arasında sözlü bir tartışma yaşanmıştır.

7. Bu tartışma esnasında başvurucunun iddiasına göre;

- Başvurucu, Hande takma isimli polis memuruna "Parmak izi alınırken mi yoksa parmak izi alındıktan sonra mı müvekkilin gözüne yumruk attın?" sorusunu yöneltmiştir. Polis memuru henüz cevap vermeden müvekkil A. araya girerek yaşadığını iddia ettiği işkenceyi anlatmıştır. Polis memuru da A.ya cevaben "Öyle mi yapmışım? Pekâlâ öyle yapmışım demek ki o hâlde benimle mahkemede hesaplaşın." demiştir. Başvurucu bu sözler üzerine "Hangi mahkemelerde hesaplaşacağız? Arkadaşlarımızı tutuklattığınız mahkemelerde mi?" diye sormuştur. Müşteki polis memuru bu sorunun ardından "Bizimle nerede hesaplaşacaksın? Nerede?" şeklinde yüksek sesle konuşarak başvurucunun üzerine yürümüştür. Başvurucu da "Sizinle bir yerde hesaplaşacağım demedim, tehdit falan etmedim." diyerek kendisini polis memuruna açıklamaya çalışmıştır.

- Müvekkili A. hakkında 27/9/2017 tarihinde 97395 sayılı genel adli muayene raporu düzenlenmiştir. Söz konusu raporda gözaltı süresince A.nın fiziksel travmaya maruz kaldığı ve sağ göz orbital bölgede kanlanmanın mevcut olduğu tespit edilmiştir.

8. Yaşananlarla ilgili olarak polislerce 28/9/2017 tarihinde 00.30'da bir tutanak tanzim edilmiştir. Söz konusu tutanağa göre Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosunun yürüttüğü bir soruşturma kapsamında 27/9/2017 tarihinde saat 23.22 civarında gözaltında tutulan A.B. isimli şüphelinin avukatları, polis memuruna yüksek sesle ve tehditkâr vaziyette "Hande neden işkence yapıyorsun?" diye sormuştur. Tutanağa göre polis memurunun "Sizinle muhatap olmuyorum, ifadenize devam edin." demesi üzerine başvurucunun yanındaki avukat, polis memuruna "İşkence yapıyorsun." diyerek bir elinin yumruğunu koridordaki duvara kaldırmış, "Bak duvara böyle yumruk at." demiştir. Bunun üzerine polis memurunun Savcılığın talimatı ile 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca şüphelilerin mukavemetlerini kırmak amacıyla orantılı güç kullandığı şeklindeki açıklamasına cevaben yine başvurucunun meslektaşının "Peki müvekkilimi yumruklamışsın, parmak izi bittikten sonra odaya kapatıp işkence yapmışsın." şeklinde suçlayıcı konuştuğu belirtilmiştir. Polis memuru "[...] avukatları olarak siz de şahıs da istediğiniz yere bu konuda ister savcılığa ister başka yere başvurabilirsiniz." demiş; başvurucu da iddiaya göre "Seninle hesaplaşacağımız yer mahkemeler değil." şeklinde cevap vererek polis memurunu tehdit etmiştir. Bahsi geçen tutanağın devamında polis memurunun avukatların suç içerikli beyanları sebebiyle kamerasını açmaya çalıştığı ve avukatlara "Benimle mahkemeler dışında nerede hesaplaşacaksınız?" diye sorduğu kaydedilmiştir. Söz konusu tutanağın sonunda ise örgüt mensubu şahıslar hakkında yürütülen işlemlerde bu şahısların avukatlığını yapan bazı kimselerin de örgüte müzahir şahıslardan olduğu, başvurucu avukatın "Mahkeme dışında hesap soracağız." şeklindeki

ifadeyle örgütsel tavır sergilediği kaydedilmiştir.

9. Sözü edilen tutanak, üç polis memuru tarafından imzalanmıştır. Hande takma isimli polis memuru ilgili tutanağı delil göstermek suretiyle, kendisini tehdit ettiği gerekçesiyle başvurucuyu şikâyet etmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucunun polis memurunun üzerine yürüyerek ve ona parmak sallayarak "Hande neden işkence yapıyorsun... seninle hesaplaşacağımız yer mahkemeler değil, göreceksin hesaplaşacağız." şeklinde sözler sarf ettiğini, böylece basit tehdit suçunu işlediğini kabul etmiş; iddianame düzenlemiştir.

10. 10. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) başvurucunun tehdit suçunu işlediğini kabul etmiş, 3.000 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına ve 75 gün süreyle avukatlık mesleğini yapmaktan yasaklanmasına karar vermiştir. Mahkeme, gerekçesinde başvurucu ile müşteki polis memurunun beyanlarına, bunlara ilaveten tanık sıfatıyla dinlenen iki polis memuru ile başvurucunun işkence gördüğü iddia edilen müvekkili A. ile Av. G.D.nin tanık beyanlarına yer vermiştir. Mahkemenin kabulüne göre somut olay şu şekilde gerçekleşmiştir:

"Sanık Avukat [B.D.n]in şüpheli müdafii sıfatıyla, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2017/105607 sayılı dosyası üzerinden yürütülen soruşturma kapsamında gözaltında bulunan müvekkili [A.B.n]in hazır bulunduğu 27/9/2017 tarihli ifade alma işlemi sırasında, ifade odasının önünden geçmekte olan polis memurunun üzerine yürüyüp parmağını sallayarak 'Hande neden işkence yapıyorsun .. Seninle hesaplaşacağımız yer mahkemeler değil, göreceksin hesaplaşacağız' şeklinde sözler söylediği anlaşılmakla olayların bu şekilde gerçekleştiği mahkememizce kabul edilmiştir."

11. Bu bağlamda ilk derece mahkemesi, başvurucunun müşteki polis memuruna karşı "Seninle hesaplaşacağımız yer mahkemeler değil, göreceksin hesaplaşacağız." şeklindeki sözlerinin basit tehdit suçunu oluşturduğunu değerlendirmiştir. İlk derece mahkemesi kararın 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 272. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca kesin nitelikte olduğunu 7/11/2019 tarihinde açıklamıştır.

12. Başvurucu 26/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmasına rağmen ilk derece mahkemesinin kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi, kararının kesin olduğu gerekçesiyle istinaf isteminin reddine karar vermiştir. İstinaf isteminin reddine dair karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararının nitelik itibarıyla kesin olduğunu belirterek 29/4/2021 tarihinde istinaf isteminin reddine 5271 sayılı Kanun'un 279. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca kesin olarak karar vermiştir.

13. Başvurucunun istinaf kanun yoluna başvurusu yanlışlıkla ikinci kez sisteme kaydedildiğinden Bölge Adliye Mahkemesi bu sefer daha önce verdiği karar sebebiyle, esasa ilişkin yeniden karar verilmesine yer olmadığına dair 18/1/2022 tarihinde karar vermiştir. Bununla birlikte Mahkeme, ikinci kararında ilk karardan farklı olarak 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 59. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesinin (2) numaralı fıkrasının somut olaya uygulanamayacağından temyiz kanun yolunun açık olduğunu, başvurucunun temyiz isteminin süresinde olduğunu belirtmiş; dava dosyasının Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar vermiştir.

14. Yargıtay tarafından yapılan incelemede ise 5271 sayılı Kanun'un 279. maddesi uyarınca

somut uyuşmazlığın itiraz yoluna tabi olduğu ve aynı Kanun'un 264. maddesi uyarınca kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun veya mercinin belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmayacağından kanun yolu incelemesinin itiraz mercii tarafından yapılması gerektiğine karar verilmiştir. Dava dosyası esastan incelenmeksizin 28/3/2023 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesine iade edilmiştir.

15. Bunun üzerine Bölge Adliye Mahkemesi 12. Ceza Dairesi itiraz mercii olarak aynı Mahkemenin 11. Ceza Dairesi kararına başvurucunun yaptığı itirazı incelemiş, kararın usul ve kanuna uygun olduğunu değerlendirerek itirazın reddine kesin olarak 24/4/2023 tarihinde karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 1136 sayılı Kanun'un "Avukatlığın mahiyeti" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Avukatlık, kamu hizmeti ve serbest bir meslektir.

Avukat, yargının kurucu unsurlarından olan bağımsız savunmayı serbestçe temsil eder."

17. 1136 sayılı Kanun'un "Avukatlığın amacı" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Avukatlığın amacı; hukuki münasebetlerin düzenlenmesini, her türlü hukuki mesele ve anlaşmazlıkların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasını her derecede yargı organları, hakemler, resmi ve özel kişi, kurul ve kurumlar nezdinde sağlamaktır.

Avukat bu amaçla hukuki bilgi ve tecrübelerini adalet hizmetine ve kişilerin yararlanmasına tahsis eder..."

18. 1136 sayılı Kanun'un "Avukatın Hak ve Ödevleri" başlıklı altıncı kısımda yer verilen 34. maddesi şöyledir:

"Avukatlar, yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler."

19. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Tehdit" kenar başlıklı 106. maddesi şöyledir:

"Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit eden kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. [...]"

20. 5237 sayılı Kanun'un "İddia ve savunma dokunulmazlığı" kenar başlıklı 128. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yargı mercileri veya idari makamlar nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuru, iddia ve savunmalar kapsamında, kişilerle ilgili olarak somut isnadlarda ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması halinde, ceza verilmez. Ancak, bunun için isnat ve değerlendirmelerin, gerçek ve somut vakıalara dayanması ve uyuşmazlıkla bağlantılı olması gerekir."

21. 5237 sayılı Kanun'un "Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma" kenar başlıklı 53. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;

...

e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tâbi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten, yoksun bırakılır.

(2) Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz.

...

(5) Birinci fıkrada sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, ayrıca, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükmolunan cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Bu hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla sadece adlî para cezasına mahkûmiyet hâlinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Hükmün kesinleşmesiyle icraya konan yasaklama ile ilgili süre, adlî para cezasının tamamen infazından itibaren işlemeye başlar."

22. Türkiye Barolar Birliği Meslek Kurallarının ilgili kısmı şöyledir:

"5. Avukat, yazarken de konuşurken de düşüncelerini olgun ve objektif bir biçimde açıklamalıdır. Mesleki çalışmasında avukat, hukukla ve yasalarla ilgisiz açıklamalardan kaçınmalıdır.

6. Avukat, iddia ve savunmanın hukuki yönü ile ilgilidir. Taraflar arasında anlaşmazlığın doğurduğu düşmanlıkların dışında kalmalıdır."

B. Uluslararası Hukuk

1. Birleşmiş Milletler Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler Bildirgesi

23. Suçun önlenmesi ve suçluların rehabilitasyonu ile ilgili olarak 1990 yılında sekizincisi düzenlenen Birleşmiş Milletler Kongresinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler Bildirgesi'nin (Havana Kuralları) 20. paragrafı şöyledir:

"Avukatlar, bir adliyede, bir mahkemede veya hukuki ya da idari bir otorite huzurunda mesleki faaliyetlerini yürütürken mesleki faaliyetleri ile bağlantılı olarak, iyiniyetle yaptıkları yazılı ya da sözlü savunmaları için hukuki ve cezai bağışıklıktan yararlanmalıdırlar."

2. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9 Numaralı Tavsiye Kararı

24. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlükler Hakkında 9 Numaralı Tavsiye Kararı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"Prensip I

Avukatlık Mesleğinin İcrasındaki Özgürlüğün Genel Prensipleri

1. Özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddeleri ışığında, avukatlık mesleğinin icrasındaki özgürlüğe, ayrımcılık yapılmadan ve otoriteler veya kamudan gelebilecek yersiz müdahaleler olmadan saygı gösterilmesi, korunması ve teşvik edilmesi için gereken tüm tedbirler alınmalıdır.

...

4. Mesleki standartlara uygun olarak hareket ettikleri durumlarda avukatlar, herhangi bir baskı ya da yaptırıma maruz kalmamalı veya bunlarla tehdit edilmemelidirler.

...

3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 10. maddesi şöyledir:

"1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ... başkalarının şöhret ve haklarının korunması, ... yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir."

26. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Nikula/Finlandiya (B. No: 31611/96, 21/6/2002) kararında, bir avukatın mesleğini icra ederken sahip olduğu ifade özgürlüğü ve bunun sınırları hakkında önemli değerlendirmeler ortaya koymuştur. Avukat olan başvurucu, müvekkilinin sanık olarak yargılandığı bir ceza davasında savcıyı kararları sebebiyle eleştirmiş; bu eleştirilerin hakaret boyutuna ulaştığı kabul edildiğinden ceza mahkûmiyeti almıştır. AİHM, avukatların özel statülerinin onlara yargının idaresinde kamu ile mahkemeler arasında merkezî bir rol sunduğunu vurgulayarak bu rolün baro üyelerinin davranışlarına getirilen kısıtlamaları açıklar nitelikte olduğunu ifade etmiştir. AİHM; bununla birlikte Sözleşme'nin 10. maddesinin sadece fikirlerin özünü ya da ifade edilen bilgileri korumadığının, bunların sunuluş biçimlerini de koruduğunun altını çizmiştir. AİHM'e göre avukatlar, yargının idaresiyle ilgili kamusal alanda yorum yapabilirlerse de eleştirileri bazı sınırları aşmamalıdır. Somut olay özelinde avukat başvurucunun savcının işlemlerine karşı eleştirilerinde kullandığı bazı kelimeler yakışıksız olsa da eleştirilerin müvekkilinin sanık olarak yargılandığı davada savcının görevi ile sınırlı olduğuna dikkat çeken AİHM, savcının savunma avukatı olan başvurucunun eleştirilerini büyük ölçüde tolere etmesi gerektiğini belirterek başvurucunun eleştirilerinin mahkeme salonuyla sınırlı kaldığını ve içerik olarak kişisel hakaret boyutuna ulaşmadığını vurgulamıştır. Somut olay yönünden para cezası kaldırılmış olsa bile yargılama giderlerini ödemek durumunda kalmalarının da avukatların müvekkillerinin çıkarlarını hararetle savunma görevi üzerinde caydırıcı etki oluşturabileceği sonucuna varmıştır.

27. Avukatın ifade özgürlüğünün sınırlarıyla ilgili önemli ilke kararlarından olan Morice/Fransa (B. No: 29369/10, 23/4/2015) kararında ise AİHM, avukatın mesleğinin icrası sırasında sarf ettiği sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında olup olmadığı değerlendirilirken bunların yanıltıcı veya ağır kişisel saldırı niteliği taşıyıp taşımadığının ya da yargılamadaki olaylarla yeterli ölçüde yakın bir ilişkisi bulunup bulunmadığının önemini vurgulamış;

ifadelerin kullanıldıkları bağlam içinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. AİHM'e göre çok hafif bir ceza verilmiş olsa dahi savunma avukatının ifade özgürlüğünün kısıtlanması demokratik bir toplumda çok istisnai durumlarda gerekli kabul edilebilir.

28. Steur/Hollanda (B. No: 39657/98, 28/1/2004) kararında AİHM, avukat olan başvurucunun suç işlediğini itiraf edip altına imza atması yönünde polis memurunun müvekkiline baskı yaptığını ileri sürdüğü için mesleki ilkeleri ihlal ettiğinin kabul edildiği somut olaya ilişkin değerlendirmesinde, ihtilafın odağındaki kararın kanuni dayanağı olup başkalarının itibarını korumak şeklinde meşru bir amaç taşıdığını kabul etmiş; demokratik bir toplumda bunun gerekli olup olmadığı sorusuna odaklanmıştır. Avukat olan başvurucunun müvekkili hakkında sosyal güvenlik dolandırıcılığından ceza soruşturması yürütülürken suçu işlediği yönündeki ikrarı yetkililerce elde edilmiş, yetkililerce kendisine fazla ödenen miktarın tazmini için açtıkları hukuk davasında da bu ikrara delil olarak dayanmıştır. Başvurucu ise söz konusu hukuk yargılamasında polislerin baskısı yüzünden müvekkilinin suçu ikrar ettiğini ileri sürmüştür.

29. AİHM, baro üyelerinin icra ettikleri mesleğin kendine has bir doğası olduğunu belirtmiş; mahkemede görevli kişiler olarak hareket ederken avukatların sağduyulu, dürüst ve ağırbaşlı davranmaları için birtakım sınırlandırmalara maruz kaldıklarını vurgulamıştır. AİHM, avukat başvurucunun sözlerinin dürüst bilinen polis memurunun itibarını sarsacak düzeyde olduğunu değerlendirmiş fakat görevini ifa ederken kamu görevlilerinin özel şahıslarla olan ilişkilerinde kendilerine yöneltilen eleştirilerin kabul edilirlik düzeyinin çok daha geniş olabileceğinin altını çizmiştir. Elbette bu yaklaşım, saldırgan ve hakaret içerikli sözlü saldırılara karşı kamu görevlilerinin korunmasız olduğu anlamına gelmemektedir. Fakat somut olay özelinde AİHM, ihtilafın odağındaki ifadelerin polisin soruşturma görevlisi olarak eylemleriyle sınırlı eleştiriler olduğunu belirtmiştir. Üstelik eleştiriler mahkeme salonu ile sınırlı kalmış ve kişisel bir hakaret boyutuna varmamıştır. AİHM; yerel disiplin otoritesinin ihtilaflı ifadelerin gerçek olup olmadığını araştırma girişiminde bulunmadığını, avukatın ihtilaflı beyanları iyi niyetle sarf edip etmediğini de incelemediğini belirtmiştir. Somut olayda ifadeleri sebebiyle avukata herhangi bir disiplin cezası verilmemişse de avukatın herhangi bir olgusal dayanağı olmaksızın bir üçüncü kişi hakkında olumsuz görüş bildirerek kusurlu davrandığının ve mesleki ilkeleri ihlal ettiğinin kabul edilmesinin avukatın mesleğini icra ederken caydırıcı etki yaratacağını belirterek avukatın ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

30. Yukarıda belirtilen kararlara ilaveten mahkûmiyet kararının bir sonucu olarak başvurucunun avukatlık mesleğindeki hak ve yetkilerini kullanmasının yasaklanması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin uluslararası hukuk için ayrıca bkz. Özlem Kenan, B. No: 2018/25808, 7/4/2021, §§ 23-33.

31. Son olarak önemle altı çizilmelidir ki AİHM suçluluk karinelerine ve ispat yüküne ilişkin ilkeler belirlemiştir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında korunan masumiyet karinesi (a) mahkemelerin kişinin suç işlediği varsayımından başlamamalarını, (b) ispat yükünün iddia makamına ait olmasını ve (c) her türlü şüpheden sanığın yararlandırılmasını gerektirir. Bu kapsamda ispat yükümlülüğünün iddia makamından savunmaya devredilmesi kural olarak masumiyet karinesini ihlal edecektir (Telfner/Avusturya, B. No: 33501/96, 20/3/2001, § 15).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu; Emniyet Müdürlüğü Şubesinde gerçekleşen olayda polis memurunu tehdit etmediğini, müvekkilinin ifadesi alınmadan evvel müvekkilinin sağ gözünde orbital bölgenin kanlandığını gördüğünü, bunun üzerine avukat meslektaşı ile polis memurunun tartıştıklarını ifade etmiştir. Polis memurunun "Öyle mi yapmışım? pekala öyle yapmışım demek ki o hâlde benimle mahkemede hesaplaşın." demesi üzerine başvurucu, "Hangi mahkemelerde hesaplaşacağız? Arkadaşlarımızı tutuklattığınız mahkemelerde mi?" diye sorduğunu belirtmiştir. Başvurucuya göre olayın yaşandığı Şubede görevli emniyet personelleri, gözaltındaki şüphelilerin kendi istedikleri gibi ifade vermelerini sağlamak amacıyla gerekirse işkence yapmaktadır. Hatta başvurucu bununla ilgili olarak yine müvekkili olan M.K.ya yapılan işkenceyi kamuya ifşa ettikleri için İstanbul Emniyet Müdürlüğü TEM Şube polislerinin hazırladıkları asılsız tutanaklarla kendisinin ve dört meslektaşının İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 2017/105607 sayılı soruşturmasında şüpheli olmaları gerekçe gösterilerek Sulh Ceza Hâkimliği kararıyla pek çok soruşturmada kısıtlandığını ileri sürmüştür. Sarf etmediği ifadeler sebebiyle cezalandırıldığını hatta 75 gün süreyle mesleğini icra etmesinin engellendiğini belirten başvurucu, polislerin tanzim ettiği tutanağın gerçeği yansıtmadığının, olayın nasıl gerçekleştiğine dair tarafların çelişkili beyanları olduğunun, kendisinin katılan polislerle husumetli olduğunun, bunlardan hiçbirinin Mahkeme tarafından dikkate alınmadığının altını çizmiştir. Yargılamada dikkate alınan tek delilin polislerce tanzim edilen tutanak olduğunu ifade eden başvurucu, iddia makamının ve Mahkemenin kendisi lehine olabilecek hiçbir delili toplamadığını, Mahkemenin olay anına ilişkin kamera görüntülerini Şubeden istediğini fakat kamera kaydının silindiği cevabıyla yetindiğini, kamera kaydının neden silindiğini dahi araştırmadığını belirtmiştir. Sadece katılanın beyanlarıyla iddia makamının gösterdiği delilleri dikkate alarak yargılama yapan mahkemenin, iddia edilen olguların aksini ispata elverişli delilleri ise toplamadığını ileri süren başvurucu, hem tehdit suçu hem de avukatlık mesleğini icra etmekten yasaklanması açısından herhangi bir gerekçenin Mahkemece ortaya konamadığını ifade etmiştir. Başvurucu, somut olayda adil yargılanma hakkı, özel hayata saygı hakkı ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde, derece mahkemelerinin özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yaparken tarafların çatışan hakları arasında adil bir denge kurup kurmadığının Anayasa Mahkemesi içtihadı dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne cevabında, başvuru formundaki argümanlarını tekrarlamıştır.

B. Değerlendirme

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Eldeki başvuruyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi, başvurunun esasen ifade özgürlüğü kapsamında, ayrıca mesleki hayata yönelik sınırlamanın başvurucunun özel hayatını ciddi şekilde etkilediği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı gözetildiğinde özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

1. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

36. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

37. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

38. Başvurucunun vekil sıfatıyla, ifadesi alınırken müvekkiline işkence ettiğini ileri sürdüğü polis hakkında sarf ettiği iddia edilen sözler sebebiyle cezalandırılmasına karar verilmiştir. Söz konusu ceza ile başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulmuştur.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

39. Mezkûr müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde sıralanan ilkelere uygun olmadıkça Anayasa'nın 26. maddesinin ihlaline sebebiyet verecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şu şekilde düzenlenmiştir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

40. Şu hâlde müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenen ve başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığı belirlenmelidir.

(a) Kanunilik

41. Müdahaleye dayanak olan 5237 sayılı Kanun'un "Tehdit" kenar başlıklı 106. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(b) Meşru Amaç

42. Müdahalenin müşteki polis memurunun huzur ve sükûnu olarak ortaya çıkan haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı değerlendirilmiştir.

(c) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

i. İfade Özgürlüğü

43. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğü bağlamında demokratik toplum düzeninin gerekleri ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması, bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirme konusunda başkalarını ikna etme çabaları ve bu çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

44. Diğer taraftan demokratik toplum düzeninin gerekleri çerçevesinde temel hak ve özgürlükleri sınırlayan tedbir, toplumsal bir ihtiyacı karşılamalı ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olmalıdır (Bekir Coşkun, § 51; Mehmet Ali Aydın, § 68; Tansel Çölaşan, § 51).

ii. Avukatların Rolü ve Mesleklerini İcra Ederken İfade Özgürlükleri

45. Şüphesiz ki avukatlık mesleğini icra edenler yönünden ifade özgürlüğü kavramı daha nitelikli bir bağlamda ele alınmalıdır. 1136 sayılı Kanun'un gerekçesinde avukatlık mesleğinin nitelikleri ve önemi, bir kamu hizmeti olduğu, avukatın yargılama süreci içinde adaletin tesis edilmesinde görev aldığı, kamu yararını koruduğu belirtilmiştir. Kanun'un 1. ve 2. maddelerinde avukatlığın kamusal yönü ağır basan bir meslek olduğu vurgusu yapılmıştır. Bilgi ve deneyimlerini öncelikle adalet hizmetine vererek adalete ve hakkaniyete uygun çözümler için hukuk kurallarının tam olarak uygulanmasında yargı organlarıyla yetkili kurul ve kurumlara yardımı görev bilen avukatın hukuk devletinin yargı düzeni içindeki yeri özeldir (AYM, E.2007/16, K.2009/147, 15/10/2009).

46. Avrupa Konseyinin Avukatlık Mesleğinin Özgürce Yürütülmesine İlişkin Tavsiye Kararı ile Avrupa Baroları ve Hukuk Birlikleri Konseyinin Hukuk Mesleği Temel İlkelerinin bağlayıcı nitelikte olmasa da yol gösterici ilkeler olarak somut olay ve buna benzer uyuşmazlıkların değerlendirilmesine ışık tutacağı unutulmamalıdır. Avukatlık mesleğinin etik ilkeleri denildiğinde mesleği icra edenlere uygulanan genel davranış standartları akla gelmelidir. Avukatlık mesleğini seçenlerin mesleğe uygun biçimde görevlerinin gereklerini özenle yerine getirmeleri avukatlık ünvanından ayrı düşünülemeyecek saygı ve güveni koruyup güçlendirmenin başta gelen şartlarındandır (AYM, E.2007/16, K.2009/147, 15/10/2009).

47. Avukatlar tarafından sarf edilen sözler ya da yazılı beyanlar kullanıldıkları bağlam içinde, konuşmanın tamamı dikkate alınarak olayın bütünselliği içinde değerlendirilmelidir (Keleş Öztürk, B. No: 2014/15001, 27/12/2017, § 51). Zira bazı durumlarda avukatların düşünce açıklamalarına müdahale ile adil yargılanma hakkı arasında yakın bir ilişki ortaya çıkabilir. Bu nedenle somut başvurudaki gibi bir ceza soruşturmasında müdafinin ifade özgürlüğü söz konusu olduğunda demokratik bir toplumda bu tür bir açıklamaya yapılacak

müdahalelerin çok istisnai durumlarda gerekli olduğu kabul edilmelidir. Anayasa Mahkemesi içtihatlarında belirtildiği üzere hukuk devletinin olmazsa olmaz şartı olan bağımsız yargı, yargının olmazsa olmaz şartı olan savunma ile birlikte anlam kazanır. Savunma sav-savunma-karar üçgeninden oluşan yargının vazgeçilmez ögesidir. Adil bir yargılamanın varlığı avukatın etkin katılımıyla mümkündür (AYM, E.2007/16, K.2009/147, 15/10/2009).

48. Bütün bu açıklananlar ışığında başvurucu avukatların ifade özgürlüklerine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu değerlendirilirken başvurucunun ifade özgürlüğü ile müşteki polisin haklarının korunması arasında adil bir denge kurulması (bu konuda genel ilkeler için bkz. İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, §§ 65-73) gereklidir. Bu bağlamda müdahaleye maruz kalan ifadenin avukat tarafından dile getirildiği (Keleş Öztürk, § 57), hedef alınan kişinin yargılama sürecindeki konumu (Keleş Öztürk, § 58; Kenan Gül (2), B. No: 2018/24311, 15/6/2021, § 43), sözlerin muhatabının kendisine yöneltilen sözlere cevap verme olanağının bulunup bulunmadığı (Temel Coşkun, B. No: 2017/1632, 29/1/2020, § 33; Şaban Sevinç (2), B. No: 2016/36777, 26/5/2021, § 42; Nihat Zeybekci, B. No: 2015/5633, 8/5/2019, § 39), ifadelerin hedef alınan kişinin hayatı üzerindeki etkisi, cezaya konu edilen ifadelerin kullanıldığı bağlamından koparılıp koparılmadığı (Keleş Öztürk, § 59; Kenan Gül (2), § 44), avukat başvurucunun yaptırıma maruz kalma endişesinin kendisine caydırıcı etki yaratıp yaratmayacağı (Keleş Öztürk, § 60), ihtilaflı ifadelerin maddi vakıaların açıklanması veya değer yargısı olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği (Durmuş Fikri Sağlar (2) [GK], B. No: 2017/29735, 17/3/2021, § 50; Deniz Karadeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/18001, 6/2/2020, §§ 48,49) üzerinde durulması gereken önemli noktalardır.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

49. Anayasa Mahkemesi olayın şartlarını gözeterek ve ihtilaflı ifadelerin sarf edildiği bağlamı dikkate alarak başvuruya konu müdahalenin izlenen meşru amaçlarla orantılı olup olmadığını, derece mahkemelerinin gerekçelerinin ilgili ve yeterli olup olmadığını belirleyecektir.

50. Somut olayda başvurucu, Emniyet Müdürlüğünde ifadesi alınırken işkenceye uğradığını iddia ettiği müvekkilini polise karşı savunmak amacıyla polis memuruyla sözlü bir tartışmaya girişmiş; bu sırada ihtilaflı bazı sözler sarf etmiştir.

51. Bahsi geçen polis memuru olaydan sonra iki polisin daha imzaladığı bir tutanak tanzim etmiş, ardından başvurucunun "Seninle hesaplaşacağımız yer mahkemeler değil, göreceksin hesaplaşacağız." diyerek kendisini tehdit ettiği iddiasıyla avukat başvurucuyu savcılığa şikâyet etmiştir. Başvurucu tutanağın içeriğini kısmen kabul etmiş, buna karşın ihtilafın odağındaki ve cezalandırılmasına neden olan cümleyi iddia edildiği şekilde sarf etmediğini belirtmiştir. Başvurucu, iddia edilenin aksine olayın yaşandığı şubede görevli emniyet personelinin gözaltındaki şüphelilere istedikleri gibi ifade vermeleri için işkenceye varacak derecede bazı güç kullanımında bulunmalarına karşı tepki göstermesi üzerine polis memurunun "O hâlde benimle mahkemede hesaplaşın." demesine cevap olarak "Hangi mahkemelerde hesaplaşacağız? Arkadaşlarımızı tutuklattığınız mahkemelerde mi?" sözlerini kullandığını iddia etmiştir.

52. Başvurucu bununla ilgili olarak polislerle arasında önceden yaşanan bir husumet olduğunu da ileri sürmüştür. Başvurucunun iddiasına göre olay tarihinden önce İstanbul Emniyet Müdürlüğü TEM Şube polisleri gerçeği yansıtmayan tutanaklar düzenleyerek

kendisini ve bazı meslektaşlarını şüpheli olarak gösterip çeşitli soruşturmalarda avukatlık görevini icra etmelerini kısıtlamıştır. Başvurucu, müvekkillerinden M.K.ya yapılan ve basına yansıyan işkenceyi açığa çıkarmalarının da buna bir örnek teşkil ettiğini vurgulamıştır.

53. Yargılamayı yapan Ağır Ceza Mahkemesi ise somut olayda, başvurucunun "Seninle hesaplaşacağımız yer mahkemeler değil, göreceksin hesaplaşacağız." dediğini kabul etmiştir. Bu kabule dayanak delil olarak da polislerin tanzim ettiği tutanak ve yine tutanakta imzası bulunan iki polis memuru tanığın beyanlarını dikkate almıştır. Bununla birlikte yargılama sürecinde 21/5/2019 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğüne müzekkere yazıldığı, olayın meydana geldiği yerde güvenlik kamerasının bulunup bulunmadığının sorulduğu, bulunuyor ise olaya ilişkin güvenlik kamerası kayıtlarının gönderilmesinin istendiği, buna karşın herhangi bir bilgi verilmediği görülmüştür. Oysa polislerce tanzim edilen tutanak içeriğinden anlaşıldığı üzere (bkz. § 8) polis memuru, avukatların suç içerikli beyanlarını kaydetmek amacıyla kamerasını açma girişiminde bulunmuştur.

54. Bu noktada kamu görevlileri tarafından düzenlenen tutanakların içeriğinin hukuka/gerçeğe uygunluk karinesinden yararlanacağı ilkesi kabul edilmekle birlikte söz konusu karinenin tutanağın içeriğinin hukukilik ya da gerçeklik açısından tartışıldığı bir yargılamada geçerli olmayacağı hususu hatırlanmalıdır. Gerçekten de bir yargılamada idare tarafından tanzim edilen belgelerin içeriğinin gerçekliği karinesinin yargılamanın sonucu yönünden belirleyici olması, bireyi devlete karşı dezavantajlı bir konuma sokacağından silahların eşitliği ilkesini zedeleyebileceği gibi suç isnadıyla ilgili yargılama söz konusu olduğunda masumiyet karinesini de ihlal edebilir (Gurbet Çoban, B. No: 2019/38857, 17/11/2021, § 44).

55. Üstelik başvurucu, ilgili şubedeki polislerin genel olarak gözaltındaki kişilere işkenceye varacak derecede kuvvet kullandıklarına dair başkaca iddiaların da bulunduğunu belirtmiştir. Şüphesiz ki gözaltında polislerce ifadesi alınan şüphelinin, kötü muameleye maruz kaldığını iddia etmesi durumunda, özellikle vücudunda bir yaralanma tespit edilmişse söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu konusunda makul bir açıklama getirme yükümlülüğü devlete aittir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 94). Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu da olduğu; bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devletin, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlamaya imkân tanıyan etkili, resmî bir soruşturma yürütmesi gerektiği unutulmamalıdır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karıştıkları olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 110; Yasin Güngör, B. No: 2018/26782, 5/10/2022, § 35).

56. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı ile ilgili kararlarında vurgulandığı üzere kolluk görevlilerinin karıştığı bu gibi olaylarda soruşturmanın bağımsız ve tarafsız yürütülmesi etkili soruşturma yükümlülüğünün önemli gerekliliklerinden biridir (çok sayıda karar arasından bkz. Fatma Akın ve Mehmet Eren [GK], B. No: 2017/26636, 10/11/2021, § 54). Buna karşın somut olayda başvurucunun, müvekkilinin polislerin kötü muamelesine maruz kaldığına dair bir iddiası söz konusu olduğu hâlde bu husus dikkate alınmamıştır.

57. Kolluk görevlilerinin uyuşmazlığın tarafı olduğu somut olayda, ilgili polisin tanzim ettiği tutanağa rağmen başvurucunun polise ne şekilde cevap verdiğinin taraflar arasında ihtilaflı olduğunun altı çizilmelidir. Ayrıca gözaltındaki müvekkilinin işkenceye maruz kaldığı zannıyla davrandığı belirtilen avukat başvurucunun, müvekkilini savunma amacıyla bir kamu görevlisi olan polisin gerçekleştirdiğini düşündüğü bazı eylemlerine yönelik bir tavır ortaya koymaya çalıştığı esnada sarf edilen ve hakikatte ne olduğu tartışmalı olan ifadelerle ilgili olarak dile getirdiği savunmasının da mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmadığı anlaşılmaktadır.

58. Hiç şüphesiz ki kamu görevlilerinin görevlerini hakkıyla yerine getirebilmeleri için kamu güvenine sahip olmaları gerekir. Bu nedenle bir kamu görevlisinin görevini yapmasına engel olacak saldırılardan, asılsız suçlamalardan korunmasını sağlamak devletin görevlerindendir (Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 63; Keleş Öztürk, § 45). Bununla birlikte görevini ifa ederken kamu görevlilerinin özel şahıslarla olan ilişkilerinde kendilerine yöneltilen eleştirilerin kabul edilirlik düzeyinin sade vatandaşlara göre çok daha geniş olduğu vurgulanmalıdır (Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 42; Mustafa Nihat Behramoğlu ve Güneş Basım Yayım Organizasyon ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2015/11961, 11/6/2018, § 54).

59. Nitekim başvurucunun eylemleri savunma avukatlığı görevlerinin icrasının ve müvekkilinin menfaatlerini korumak için ileri sürdüğü savların bir parçasıdır. Bu bağlamda başvurucunun davranışının olayın bütünü ışığında objektif bakımdan savunulabilir bir amaca hizmet ettiğini kabul etmemek için bir neden bulunmamaktadır. Adaletin işleyişi de dâhil olmak üzere kamu menfaatlerine ilişkin tartışmalarda ancak çok istisnai şartlar mevcutsa sınırlamalara izin verilebileceği unutulmamalıdır (Keleş Öztürk, § 44).

60. Anayasa Mahkemesinin birçok kez yinelediği gibi ifadelerin kullanıldığı bağlam içinde değerlendirilmesi ve bütünden koparılarak olayın kendine özgü şartları dâhilinde bireyselleştirilerek incelenmesi (diğerleri arasından bkz. Keleş Öztürk, § 51) gerektiği hâlde başvuruya konu uyuşmazlıkta mahkûmiyete esas alınan sözlerin ne şekilde sarf edildiği ve sarf edildiği bağlam somut olayda incelenmemiştir. Ağır Ceza Mahkemesi somut olayda başvurucu ile müşteki polis arasında eskiye dayanan veya hemen başvuruya konu olaydan önce meydana gelmiş bir husumet olup olmadığını araştırmamıştır. Bunun yanında olayda başvurucunun müvekkiline aynı polis memurunca kötü muamele yapıldığı iddiası üzerinde de hiç durulmamıştır. İlk derece mahkemesi başvurucu avukatın müvekkilinin haklarını savunmak amacıyla hareket ettiğini gözetmediği gibi polislerce olaya ilişkin herhangi bir kamera kaydının delil olarak sunulmayışını da değerlendirmeyerek olayın belirtilen şartlarına rağmen husumetin tarafı olan polisin kendi lehine düzenlediği tutanağa üstünlük tanımıştır. Hâlbuki her olayın kendine özgü şartlarının gözetilmesi zorunlu olup kategorik olarak ve her durumda bu tutanaklara üstünlük tanınması sorunlu bir yaklaşımdır. Bu durumda başvurucunun ifade özgürlüğüne müdahale teşkil eden mahkûmiyet kararının ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediği sonucuna varılmıştır.

61. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

2. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

62. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili

kısmı şöyledir:

“Herkes, özel hayatına ...saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

63. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

64. Avukat olan başvurucunun 75 gün süreyle mesleğinden kaynaklı hak ve yetkilerini kullanmasının yasaklanmasına ilişkin kararıyla ilk derece mahkemesinin özel hayata saygı hakkına müdahalede bulunduğu sonucuna varılmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

65. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34; R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, § 82).

(1) Kanunilik

66. Başvurucu hakkında adli para cezası ve güvenlik tedbiri öngören ilk derece mahkemesi kararının 5237 sayılı Kanun'un 106. ve 53. maddelerine dayandığı görülmüştür. Bu bağlamda, somut olayda başvurucunun özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

(2) Meşru Amaç

67. Kamu hizmeti niteliğindeki avukatlık mesleğinin adalet hizmeti içindeki rolü ve önemi gözetildiğinde güvenlik tedbiri olarak mesleğin icrasına getirilen sınırlandırmanın amacının kamu hizmetinin devamlılığını sağlamak ve bu hizmetlerden yararlananları korumak suretiyle kamu düzeninin sağlanması olduğu değerlendirilmiştir. Şu hâlde özel hayata saygı hakkına müdahale teşkil eden mesleğe ilişkin sınırlamada kamu düzeninin korunması, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması hakkın doğasından kaynaklanan bir sınırlandırma nedeni olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda somut olay özelinde başvurucunun özel hayatına saygı hakkına yönelen müdahalenin söz konusu sınırlama nedenlerine dayandığı ve bu suretle meşru amaç unsurunu taşıdığı sonucuna varılmıştır (Özlem Kenan, B. No: 2018/25808, 7/4/2021, § 52).

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

68. Genel ilkeler için bkz. Özlem Kenan, §§ 53-56.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

69. Somut olayda uygulanan 5237 sayılı Kanun'un 53. maddesinde (bkz. § 21) kişinin kasten işlediği bir suçtan dolayı mahkûmiyetinin kanuni sonucu olarak bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten yoksun bırakılacağı hükme bağlanmıştır. Bu hak yoksunluğu, yetkiyi kötüye kullanmak suretiyle işlenen suçtan mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak uygulanmakla birlikte anılan Kanun'un 53. maddesinin (5) numaralı fıkrasına göre uygulanacak hak yoksunluğunun süreli bir tedbir olduğu ve süresini belirlemenin hâkimin takdir yetkisi kapsamında kaldığı görülmüştür.

70. Mevzuat bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde yetkiyi kötüye kullanarak suç işleyen kişiye, cezanın infazından sonra uygulanmaya devam edilecek olan hak yoksunluğunun yalnızca işlediği suçta kötüye kullandığı hak veya yetki ile ilgili öngörüldüğü anlaşılmıştır. Bu durumda uygulamanın kişinin kötüye kullandığı haktan da belirli bir süre mahrum kalmasını sağlayarak suç işleyenin ifa ettiği mesleğe duyulan güvenin sarsılmasını önlemeye ve mesleki disiplini sağlamaya yönelik bir tedbir olduğu söylenebilir (Özlem Kenan, § 60).

71. Bununla birlikte avukatlık mesleği, hukuki mesele ve anlaşmazlıkların hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini ve hukuk kurallarının uygulanmasını sağlamaya yönelik olarak adalet hizmetinin yürütülmesinde önemli bir yere sahiptir. Ayrıca toplumun adalet sistemine karşı güven duymasının adalet hizmetinin sürdürülebilir olması için zorunlu olduğu, avukatlık mesleğinin de bu güveni sağlama kapsamında icra edilmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Buradan hareketle adalet hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaya, mesleğin saygınlığını ve güvenirliğini korumaya da hizmet edecek mesleğin icrasına ilişkin bazı tedbirler öngörülmesinin avukatlık mesleğinin adalet sistemi içindeki rolünün ve öneminin doğal sonucu olduğu söylenebilir (Özlem Kenan,§ 61) .

72. Başvuru konusu olayda ise avukat olan başvurucunun sarf ettiği hususunda ihtilaf bulunan birtakım ifadelerle polis memurunu tehdit ettiği derece mahkemesi tarafından sabit görülmüş, yukarıda değinildiği üzere ilgili ve yeterli gerekçe ortaya koymaksızın başvurucu aleyhine adli para cezasına hükmedilerek bir avukat için adli para cezasından çok daha ağır sonuçlar doğuracağı tartışmasız olan 75 gün mesleğini icra etmeme şeklinde hak yoksunluğuna karar verilmiştir. Bu ferî yaptırımın meşru amaçla ölçülü bir müdahale olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Anayasa Mahkemesine göre avukatlık mesleğinin önemi ve adalet hizmetindeki rolü karşısında somut olayda takdir edilen 75 gün süreli hak yoksunluğu başvurucuya katlanamayacağı bir külfet yüklediğinden başvurucunun özel hayatına yapılan müdahale demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü kabul edilemez.

73. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

74. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

75. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

76. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 40.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucuyeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun ifade özgürlüğü ve özel hayata saygı hakkı kapsamında İNCELENMESİNE Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA ,

B. İfade özgürlüğünün ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğü ile özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesine (E. 2018/243, K. 2019/355) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucuya net 40.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE,

F. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞI OY

1. Başvurucu, adil yargılanmanın güvencelerinden olan gerekçeli karar hakkı, mahkemeye erişim hakkı, silahların eşitliği ilkesi ve masumiyet karinesi ile birlikte özel hayata saygı hakkı ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. İfade hürriyeti ile özel hayata saygı haklarının ihlal edildiğine dair çoğunluk görüşüne katılmamaktayım. Şöyle ki;

3. Başvurucunun iddiaları bir bütün olarak değerlendirildiğinde öncelikle adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi

gerekmektedir.

4. Somut olayda başvurucu, Emniyet Müdürlüğünde ifadesi alınırken işkenceye uğradığını iddia ettiği müvekkilini polise karşı savunmak amacıyla polisle sözlü bir tartışmaya girişmiş, bu sırada içeriği taraflarca tartışmalı bazı sözler sarf etmiştir.

5. Müşteki polis memuru olaydan sonra iki polisin daha imzaladığı adi yazılı bir tutanak tanzim etmiş, ardından başvurucunun "seninle hesaplaşacağımız yer mahkemeler değil, göreceksin hesaplaşacağız" diyerek kendisini tehdit ettiği iddiasıyla avukat başvurucuyu savcılığa şikâyet etmiştir. Başvurucu tutanağın içeriğini kısmen kabul etmiş, buna karşın ihtilafın odağındaki ve cezalandırılmasına neden olan cümleyi iddia edildiği şekilde sarf etmediğini belirtmiştir. Başvurucu iddia edilenin aksine olayın yaşandığı şubede görevli emniyet personelinin gözaltındaki şüphelilere istedikleri gibi ifade vermeleri için işkenceye varacak derecede bazı güç kullanımında bulunmalarına karşı tepki göstermesi üzerine polis memurunun "o halde benimle mahkemede hesaplaşın" demesine cevap olarak "Hangi mahkemelerde hesaplaşacağız? Arkadaşlarımızı tutuklattığınız mahkemelerde mi?" sözlerini kullandığını iddia etmiştir.

6. Yargılamayı yapan Ağır Ceza Mahkemesi ise somut olayda, başvurucunun "seninle hesaplaşacağımız yer mahkemeler değil, göreceksin hesaplaşacağız" dediğini kabul etmiştir. Bu kabule dayanak delil olarak da polislerin tanzim ettiği tutanak ve yine tutanakta imzası bulunan iki polis tanığın beyanlarını dikkate almıştır. Halbuki yargılama sürecinde 21/5/2019 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğüne müzekkere yazıldığı, olayın meydana geldiği yerde güvenlik kamerasının bulunup bulunmadığının sorulduğu, bulunuyor ise olaya ilişkin güvenlik kamerası kayıtlarının gönderilmesinin istendiği, buna karşın herhangi bir bilgi verilmediği görülmektedir. Oysa polislerce tanzim edilen tutanak içeriğinden anlaşıldığı üzere polis memuru, avukatın suç içerikli beyanlarını kaydetmek amacıyla kameraların açılmasından bahsettiği anlaşılmaktadır. Ne var ki yargılamada müşteki polis tarafından herhangi bir video görüntüsü delil olarak sunulmadığı gibi mahkemece resen,olayın meydana geldiği yerde güvenlik kamerasının bulunup bulunmadığının sorulması, bulunuyor ise olaya ilişkin güvenlik kameraları kayıtlarının gönderilmesinin istendiği, buna karşın herhangi bir bilgi verilmediği görülmesi karşısında, başvurucunun iddiası ile müşteki polis memurunun iddiasının birbiriyle çeliştiği, ayrıca müşteki polisin yine kendisinin de imzaladığı bir tutanağı delil olarak sunduğu yargılamada, mahkemece ihtilafın tarafı olan polis memurunun tanzim ettiği tutanağa neden üstünlük tanındığı ortaya konmamıştır.

7. Bu noktada, müşteki polis memuru tarafından tutulan tutanağa dayalı olarak başvurucu aleyhine “tehdit” suçundan karar verildiği dikkatten kaçmamalıdır. Oysa ki Ceza yargılamasının evrensel bir ilkesi olan şüpheden sanık yararlanır ilkesine aykırı şekilde, somut olayda ispat yükünün iddia makamında olduğu göz ardı edilerek, şüpheden başvurucunun yararlanması gerektiği dikkate alınmamıştır. Başvurucu gerek yargılama aşamasında gerekse bireysel başvuru formunda delillerinin toplanmadığını, idare tarafından sunulamayan delillerin de aleyhine değerlendirildiğini ileri sürmüştür. Yargılamayı yapan Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ise yalnızca polis memurları tarafından tutulan tutanağa üstünlük tanınarak ve bu tutanaktaki söylemler kabul edilerek karar verilmiştir. Halbuki olayın oluş şekli ve taraflarına iddiaları birbirinden farklı olmasına rağmen Mahkemece iddianamede belirtilen iddiaların doğruluğu ve ne şekilde gerçekleştiği araştırılmamış ve kararda da tartışılmamıştır.

8. Öte yandan çoğunluk tarafından verilen ifade özgürlüğünden ihlal kararının gerekçesinde belirtilen AİHM içtihatları, “hakaretamiz” olarak kabul edilen yakışıksız söylemler üzerine verilen ihlal kararlarına ilişkindir. Oysa somut olayda “hakaret” teşkil eden bir söylem değil “tehdit” olarak değerlendirilen bir ifadeye dayalı olarak karar verilmiştir. Dolayısıyla ihlal kararına dayanak olarak gösterilen AİHM içtihatlarının somut olaya uygun olmadığı da not edilmelidir. Gerçekten “tehdit” içeren söylemlerin ifade özgürlüğü kapsamında korunamayacağı da açıktır. Başka bir ifadeyle başvurucunun müşteki polise “seninle hesaplaşacağımız yer mahkemeler değil, göreceksin hesaplaşacağız” şeklindeki cümleyi sarf ettiği mahkemece ortaya konulması halinde, tehdit içeren bu söylemlerin ifade hürriyeti kapsamında görmek mümkün değildir. Dolayısıyla somut olayda öncelikle Ağır Ceza Mahkemesince başvurucu tarafından söylenen ifadelerin tam olarak ne olduğu, bu ifadelerin “tehdit” suçunun unsurlarını oluşturup oluşturmadığı açıklığa kavuşturulduktan sonra maddi haklara temas eden bir yönü olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

9. Oysa ki başvurucu ile müşteki polisin çelişkili ifadeleri karşısında, neden polisin beyanına üstünlük tanındığı somut olayda anlaşılamadığı gibi konunun açıklığa kavuşturulması için tanıklar dinlenmemiş ve başvurucunun delilleri de toplanmamıştır. Ağır Ceza Mahkemesince olayın oluş şekli araştırılarak, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri kapsamında tarafların delilleri tartışılıp başvurucu tarafından söylendiği iddia edilen ifadenin tam olarak ne olduğu tespit edilerek karar verilmesi gerekirken, hiçbir tartışma ve değerlendirme yapılmadan karar verilmesinin gerekçeli karar hakkına müdahale teşkil edeceği açıktır.

10. Başvuru konusu olayda gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi halinde bu aşamada, ifade özgürlüğü ve özel hayata saygı hakkının ihlali iddiaları yönünden inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

11. Açıklanan nedenlerle, çoğunluk tarafından verilen ihlal kararının gerekçesine katılmıyorum. Başvuru konusu olayda Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkı yönünden ihlal kararı verilmesi kanaatiyle, ifade özgürlüğü ile özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin çoğunluk görüşüne dayalı karara katılmıyorum.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

MEMET AVCİ

B. No: 2020/2944 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2944

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEMET AVCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2944)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Memet AVCİ

Vekili : Av. İlker KOÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, 2013 yılından itibaren Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesinde çalışmaya başlamıştır.

7. TÜBİTAK, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının ilgili kuruluşudur. Kurum olarak özel hukuk hükümlerine tabidir. Bilim ve teknolojide araştırma ve geliştirme faaliyetlerini ülke kalkınmasında belirlenen öncelikler doğrultusunda geliştirmek, özendirmek, düzenlemek ve koordine etmek amacıyla faaliyet göstermektedir.

8. TÜBİTAK noter vasıtasıyla gönderdiği 2/9/2016 tarihli yazıyla başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir. Fesih bildirimi ''İş sözleşmeniz 15 Temmuz 2016 tarihi itibariyle Ülkemizin içerisinde bulunduğu fevkalade durum ve bu durum neticesinde ortaya çıkan güvenlik gerekçeleri ile hakkınızda duyulan şüphe gereği Kurumumuz ile iş ilişkinizin devamı mümkün olmadığından, ayrıca istihdam edildiğiniz görev ve işletmesel gereklerle 4857 sayılı İş Kanununun 25. madde hükmü gereğince tazminatsız olarak haklı nedenle feshedilmiştir.'' şeklindedir.

9. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 29/9/2016 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde feshe dayanak olarak somut bir tespitin gösterilmediğini belirtmiş; hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmadığını, savunması alınmadan yapılan soyut gerekçelerle yapılan fesih işleminin hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. TÜBİTAK tarafından feshin son çare ilkesi olarak uygulanmadığından yakınmıştır.

10. Ankara 19. İş Mahkemesi (Mahkeme) 20/6/2017 tarihinde davayı reddetmiş; kararda, başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu yönünde somut delil bulunmasa bile TÜBİTAK'ın niteliği gözönünde bulundurulduğunda şüphenin varlığının yeterli olduğunu ifade etmiştir. Hakkında şüphe bulunan başvurucunun çalıştırılmaya devam ettirilmesinin gizli projelerin yürütüldüğü davalı Kurum açısından risk oluşturabileceğini belirterek yapılan fesih işleminin geçerli nedene dayandığı sonucuna varmıştır.

11. Başvurucu 16/10/2017 tarihinde karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde; mahkeme kararının gerekçesinde fesih işleminin somut bir delile dayanmadığını belirterek bu durumun gerekçeli karar hakkının ihlali anlamına geleceğini ileri sürmüştür. Terör örgütü ile irtibatının somut ve anlaşılır şekilde ortaya konulmaksızın yapılan fesih işleminin hukuka aykırı olmasından şikâyet etmiştir.

12. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 4/4/2018 tarihinde istinaf başvurusunu kabul ederek mahkeme kararını kaldırmış ve davanın yeniden görülmesi için dosyayı Mahkemeye iade etmiştir. Kararda; başvurucunun iş akdinin feshine neden olan bilgi ve belgenin TÜBİTAK tarafından ibraz edilmediği, iş akdinin feshine dayanak olan objektif değerlendirmelerin neler olduğunun, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığının araştırılması gerektiği belirtilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığının terörle mücadele ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan varsa başvurucu ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asyadaki mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılık işlemleri olup olmadığının sorulması gerektiği ifade edilmiştir.

13. Mahkeme 28/2/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucunun Bank Asyadaki hesaplarında 2016 yılına kadar artış görüldüğü ve aynı zamanda Bankadan kredi

kullandığı bilgisine yer vermiştir. FETÖ/PDY tarafından Bank Asyada hesapları olanlara hesap artışı yönünde çağrıda bulunulduğu gözönünde tutularak başvurucunun hesabındaki artış tarihleri ve TÜBİTAK'ın önemi nedeniyle başvurucunun burada çalıştırılmasının beklenemeyeceği ifade edilmiştir.

14. Başvurucu karara karşı 26/7/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, Bank Asyaya para yatırmak, para çekmek gibi bankacılık işlemleri yapmasının tek başına örgüte destek olduğu, örgütle iltisaklı, irtibatlı olduğu şeklinde değerlendirilmeyeceğini söylemiştir. Mahkemenin gerekçesinde net bir biçimde hüküm kurulmadığını belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Ortada henüz kesinleşmiş bir ceza olmaksızın Mahkemece sadece şüphenin varlığına dayanılarak davanın reddine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, yine aynı gerekçeyle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ifade etmiştir.

15. Bölge Adliye Mahkemesi 25/10/2019 tarihinde istinaf başvurusunu esastan kesin olarak reddetmiştir.

16. Nihai karar başvurucuya 24/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu karara karşı 22/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

17. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

18. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

19. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları

göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

20. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7. maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği , bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca

hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

22. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 5/7/2018 tarihli ve E.2018/3181, K.2018/14806 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davacının iş sözleşmesinin 15.07.2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası illegal yapılarla ilişki içinde olan emir talimat alanlarla ilgili her türlü takibat soruşturma ve kovuşturma başlatıldığı bu kapsamda kuruma ulaşan bilgiler ışığında 22.07.2016 tarihinde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25/II. maddesi kapsamında sonlandırıldığı bildirilerek feshedilmiştir.

Davalı Belediye fesih bildiriminde davacının illegal yapılarla ilişki içerisinde olduğunun değerlendirmesi kapsamında davacının darbe girişimi öncesi ve sonrası bir kısım sosyal medya paylaşımlarını sunmuşsa da ilgili sosyal medya paylaşımlarında hakaret, tehdit içeren bir ifade olmadığı, davacının eleştiri kapsamında kendi düşüncelerini açıkladığı, davacı hakkında adli yönden herhangi bir terör soruşturması bulunmadığı gibi davalı Kurum içi idari bir soruşturmasının da bulunmadığı, davacının ... irtibatının bulunduğunun kanıtlanmadığı, Anayasa'nın 25. maddesi ve siyasi görüşün fesih için geçerli sebep oluşturmayacağına dair 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinin 3. fıkrasının d bendi dikkate alındığında davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanmadığı açık olduğundan davanın kabulü yerine reddi hatalıdır.

4857 sayılı İş Yasasının 20/3 maddesi uyarınca Dairemizce aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

23. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 21/9/2017 tarihli ve E.2017/36442, K.2017/18738 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda, veri kayıt personeli olarak çalışan davacının iş sözleşmesi, 20/07/2016 günü anayasal düzeni bozucu darbe girişimi ile ilgili olarak sosyal medyada devlet ve hükümet aleyhine yazılı ve görsel paylaşımlar yapması nedeniyle Sağlık Bilimleri Üniversitesi... Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından Hastane Yöneticisi, Baştabip Yardımcısı, İdari ve Mali İşler Müdür Yardımcıları ile Sağlık Bakım Hizmetleri Müdürü imzasıyla diğer davalı ...'ne gönderilen 19/07/2016 tarih ve 3 sayılı kararı gereği feshedildiği, sosyal medya paylaşımlarının dosyada belgelendiği dikkate alındığında, davacının dosyaya sunulan sosyal medya paylaşımları içeriğinde eleştiri sınırlarını aştığı, paylaşımlar içeriğine göre davalı işverenin iş ilişkisini sürdürmesi beklenemeyeceği, güvenin yıkılması veya ağır biçimde zedelenmesi nedeniyle işverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı iş sözleşmesinin feshedildiği kanaatine varılmaktadır. Zira en azından artık iş ilişkisinin sürdürülmesinin davalı-işveren açısından önemli veya makul ölçüler içerisinde

beklenemeyeceği, bu durumda 4857 sayılı Kanun'un 19. maddesi gerekçesi ve 158 sayılı İLO sözleşmesinin 7. maddesi uyarınca işverenden savunma almasının beklenemeyeceği ve işveren feshinin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu tarafından, derece mahkemelerinin gerekçelerinin yeterli açıkta olmadığı, hesap hareketlerine ilişkin detayların belirtilmediği, sadece kredi kullanıldığı iddia edilerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiği ileri sürülmüştür.

26. Bakanlık görüşünde başvurucu hakkında yürütülen işe iade davasına ilişkin sürece yer verildikten sonra kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği, başvuranın terör örgütü ile irtibat veya iltisakına ilişkin bir kısım tespitlerde bulunularak iş sözleşmesinin feshedildiği ve derece mahkemelerince yapılan şüphe feshinin hukuka uygun olduğuna karar verildiği, hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu ve iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda derece mahkemelerinin hangi nedenlerin haklı ve geçerli fesih nedeni oluşturduğuna ilişkin yorum ve değerlendirmesinin mevzuata uygun olup olmadığını denetlemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olmadığı belirtilmiştir.

27. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda belirttiği hususları tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

28. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

31. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

32. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

33. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmelidir. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsü olmaması ve makul bir gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

34. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

35. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, feshin geçersizliği ve işe iadesi talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucunun Bank Asyadaki hesaplarında 2016 yılına kadar artış olması ve Bankadan kredi kullanılması nedeniyle yapılan feshin hukuka uygun olduğunu ifade etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi de aynı görüşü paylaşarak başvurucunun istinaf başvurusunu reddetmiştir.

37. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

38. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici

yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade eder (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktadagerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

39. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfi uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

40. Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemeleri tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak araştırma yapmalı, yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varmalıdır.

41. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu kapsamda şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıanın -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması ve mahkemelerce millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantının ortaya konulabilmesi gerekir. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

42. Mahkeme, başvurucunun iş akdinin geçerli olarak feshedildiğini kabul ederken başvurucunun Bank Asyadaki hesaplarında 2016 yılına kadar artış olmasına ve Bankadan kredi kullanmasına -TÜBİTAK kurumunun sahip olduğu önemi de gözönünde tutarak- dayanmıştır. Ancak Mahkeme, hesap hareketlerine ilişkin artışın ne kadar olduğunu ve bu artışın olağan bankacılık hareketlerinden farklı olup olmadığını ortaya koymamıştır. Yani Mahkeme, hesap hareketlerindeki artışı neden olumsuz kabul ettiğine dair yeterli bir açıklama yapmamıştır.

43. Öte yandan Mahkeme, başvurucunun çalıştığı kurum olan TÜBİTAK'ı gözönünde bulundurduğunu ifade etmesine rağmen başvurucunun görevinin ne olduğunu kararda belirtmemiştir.

44. Kural olarak ilk derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvuruculların ileri sürdüğü esaslı itirazlarını istinaf merciinin gerekçeli bir şekilde

karşılaması beklenir. Somut olayda başvurucunun temel iddialarının Mahkemece kararda tartışılmamasına ve gerekçe oluşturulmamasına rağmen esaslı iddiaların Bölge Adliye Mahkemesi tarafından da karşılanmadığı görülmüştür.

45. Sonuç olarak başvurucu hakkında yapılan tespitlerin fesih işlemini neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmüştür. Derece mahkemeleri başvurucu hakkında elde edilen bilginin tesis edilen işleme ulaşmadaki hukuki etkisi ve benzeri boyutları ile işin esası ile ilgili kendi değerlendirmesini ortaya koymamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun feshin haksız olduğuna ilişkin iddiaları yeterli şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

47. Başvurucu, iş akdinin haksız şekilde feshedilmesi nedeniyle çalışma hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

48. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden çalışma hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğine yönelik iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

49. Başvurucu; ihlalin tespitine ve eski hâle getirilmesini, 50.000 TL maddi tazminat ile 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

50. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

51. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 19. İş Mahkemesine (E.2018/61, K.2019/75) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NODIRA MUSTAFAYEVA

B. No: 2020/6545 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6545

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NODIRA MUSTAFAYEVA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6545)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Nodıra MUSTAFAYEVA

Vekili : Av. İsmail Özer KAVLAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, insani ikamet izni verilmemesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

3. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

4. Başvurucu, Özbekistan vatandaşı olup 22/6/2015 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı E.A. ile evlenmiştir. Bu evlilikten 27/6/2015 doğum tarihli bir çocuğu olmuştur.

5. Başvurucu hakkında ilk olarak 19/3/2015 ve 19/9/2015 tarihleri arasında kısa dönem ikamet izni, 9/11/2015 ve 9/11/2017 tarihleri arasında ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyla evlenmesi nedeniyle aile ikamet izni düzenlenmiştir.

6. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünce (Genel Müdürlük) 15/2/2017 tarihinde başvurucu hakkında, ülkeye giriş için İçişleri Bakanlığının iznini gerektiren Ç-141 kodlu tahdit konmuştur.

7. Başvurucu, anılan tahdit kaydından dolayı aile ikamet izninin yenilenmemesi nedeniyle 7/11/2018 tarihinde, Trabzon Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğünden (Göç İdaresi) insani ikamet izni verilmesi talebinde bulunmuştur.

8. Göç İdaresince 20/2/2019 tarihinde, başvurucunun talebinin reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca insani ikamet izni talebinin değerlendirilebilmesi için gerekli olan İçişleri Bakanlığı onayının başvurucu hakkındaki aktif tahdit kaydına istinaden verilmediği belirtilmiştir.

9. Başvurucu, anılan idari işleme karşı Ankara 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) 1/3/2019 tarihli dilekçesiyle iptal davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde Türk vatandaşıyla evliliğinden bir çocuğu olduğunu, aile ikamet izni süresince Türkiye'de sorunsuz şekilde ikamet ettiğini ifade etmiştir. Başvurucu, eşinin yurtdışı seyahatlerine eşlik ettiğini, 2017 yılında yaptıkları bir seyahat dönüşünde hakkındaki tahdit kaydından haberdar olduğunu belirtmiştir. Başvurucu tahdit kaydı nedeniyle aile ikamet izninin yenilenmediğini, bu nedenle vize ihlali yapmış sayılmaması için kendisine insani ikamet izninin verilmesi gerektiğini, idarenin ret kararının hukuka aykırı olduğunu ve aile hayatını doğrudan etkilediğini ileri sürmüştür. Davalı idare cevap dilekçesinde; başvurucunun insani ikamet izni alabilmesi için 6458 sayılı Kanun'un 46. maddesinde yer alan şartları taşımadığı ancak Türk vatandaşıyla evli ve bu evliliğinden bir çocuğunun olduğu gözetilerek aile bütünlülüğünün bozulmaması için hakkında sınır dışı kararı verilmediğini belirtmiştir.

10. İdare Mahkemesince 7/3/2019 tarihinde yetkisizlik kararı verilerek dosyanın yetkili Trabzon İdare Mahkemesine (Mahkeme) gönderilmesine karar verilmiştir.

11. Mahkemece 18/9/2019 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; insani ikamet izninin 6458 sayılı Kanun kapsamında yer alan ikamet izni çeşitlerinden biri olduğu, kanunda belirtilen hâllerde diğer ikamet izinleri için gerekli şartlar aranmadan İçişleri Bakanlığının onayı alınmak kaydıyla valiliklerce verilebileceği, somut olayda başvurucu için ilgili onayın sağlanamaması nedeniyle idarenin kararında isabetsizlik bulunmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte başvurucu hakkındaki tahdit koduna istinaden onay verilmediği, başvurucunun tahdit kodunun kaldırılması için idareye yaptığı başvurular olsa da bu hususta açtığı bir dava bulunmadığına işaret edilmiştir.

12. Nihai karar başvurucu vekiline 26/1/2020 tarihinde tebliğ edildikten sonra başvurucu, 20/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

13. 6458 sayılı Kanun'un "İkamet izni çeşitleri" kenar başlıklı 30. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) İkamet izni çeşitleri şunlardır:

a)Kısa dönem ikamet izni

b)Aile ikamet izni

c)Öğrenci ikamet izni

ç) Uzun dönem ikamet izni

d) İnsani ikamet izni

e) İnsan ticareti mağduru ikamet izni "

14. 6458 sayılı Kanun'un "İnsani ikamet izni" kenar başlıklı 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Aşağıda belirtilen hâllerde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmadan, Bakanlığın onayı alınmak ve en fazla birer yıllık sürelerle olmak kaydıyla, valiliklerce insani ikamet izni verilebilir ve bu izinler uzatılabilir:

a. Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda

b. Haklarında sınır dışı etme veya Türkiye'ye giriş yasağı kararı alındığı hâlde, yabancıların Türkiye'den çıkışları yaptırılamadığında ya da Türkiye'den ayrılmaları makul veya mümkün görülmediğinde

c. 55 inci madde uyarınca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmadığında

ç. 53 üncü, 72 nci ve 77 nci maddelere göre yapılan işlemlere karşı yargı yoluna başvurulduğunda

d. Başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devamı süresince

e. Acil nedenlerden dolayı veya ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye'ye girişine ve Türkiye'de kalmasına izin verilmesi gereken yabancıların, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmadığında

f. Olağanüstü durumlarda "

B. Uluslararası Hukuk

15. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

16. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin bir yabancının, belli bir ülkeye giriş yapma ya da oraya yerleşme hakkını güvence altına almadığını kabul etmektedir.

Sözleşme'nin ne 8. maddesi ne de başka bir hükmü, bir devlet için, evli çiftlerin ortak ikamet seçimlerine saygı göstermek ve aile birleşmesini sağlamak adına genel bir yükümlülük oluşturacak şekilde yorumlanamaz (Gül/İsviçre, B. No: 23218/94, 19/2/1996, § 38).

17. AİHM, yerleşik bir uluslararası hukuk ilkesine göre, devletlerin, sözleşmelerden doğan taahhütlerinden vazgeçmeksizin, vatandaşlığı olmayan kişilerin ülke topraklarına girişlerini kontrol etme hakları olduğunu kabul etmektedir (Abdulaziz,Cabales ve Balkandali/Birleşik Krallık, B. No: 9214/80, 9473/81, 9474/81, 28/5/1985, § 67; Boujlifa /Fransa, B. No: 25404/94, 21/10/1997, § 42).

18. Öte yandan AİHM, yalnızca vatandaşlar tarafından değil, hukuka uygun şekilde ikamet eden yabancılar tarafından kurulmuş aile birlikteliklerini de aile hayatına saygı hakkı kapsamında koruyabilmektedir. Bu tür bir korumadan yararlanılabilmesi için aile birlikteliğinin gerçek, fiili bir yakınlığa dayanması, ikamet izni ya da vatandaşlık kazanmak için gerçekleştirilmemiş olması gerekmektedir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Slivenko/Litvanya, B. No: 48321/99, 9/10/2003, § 94; Amara/Hollanda (k.k.), B. No: 6914/02, 5/10/2004).

19. AİHM, devletlerin kamu düzeninin korunması görevini üstlenirken aldıkları Sözleşme'nin 8. maddesinde korunan hakka müdahale teşkil eden kararların, yasal bir dayanaklarının olması, demokratik toplumda gerekli olmaları ve hedeflenen meşru amaçla orantılı olmaları gerektiğini kabul etmektedir (Dalia /Fransa, B. No: 26102/95, 19/2/1998, § 52, Mehemi/Fransa, B. No: 53470/99, 10/4/2003, § 34, Boultif/İsviçre, B. No: 54273/00, 2/8/2001, § 46, ve Slivenko/Letonya, § 113). Bununla birlikte kamusal makamların ikamet izni vermeme gibi hareketsiz kaldığı durumlarda ise aile hayatına saygı hakkı bakımından pozitif yükümlülüklerinin gündeme geleceği kabul edilmektedir (Jeunesse/Hollanda, B. No: 12738/10, 3/10/2014, § 105; Butt/Norveç, B. No: 47017/09, 4/12/2012, § 78).

20. AİHM, kamusal makamların millî güvenlik gerekçesiyle sınır dışı etme, zorla çıkarma, ülke topraklarına girmeyi yasaklama ya da ikamet izni vermeme şeklinde tedbirler alma konusunda takdir yetkisine sahip olduğunu kabul etse de söz konusu tedbirin hukuka uygunluğunu denetlemek, olası keyfîlik ve kötüye kullanmayı engellemek için bağımsız ve tarafsız bir organ tarafından incelenmesine imkân tanınması gerektiğini ifade eder. Hakkında tedbir uygulanan kişinin bu organ önünde iddia ve görüşlerini sunabilmesi ve hakkındaki isnatları çürütebilmesi için çelişmeli yargılama imkânlarına sahip olması gerekir (Lupsa/Romanya, B. No:10337/04, 8/6/2006, § 38; Al-Nashif/Bulgaristan, B. No: 50963/99, 20/6/2002, §§ 123,124).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu 2015 yılında Türk vatandaşı E.A. ile bir evlilik yaptığını, bu evlilikten bir çocuğu olduğunu, ailesiyle birlikte uzun süredir Türkiye'de yaşadığını ifade etmiştir. Başvurucu, hakkında konulan Ç-141 tahdit kodu sonucunda sınır dışı edilmese de ülkeye girişinin İçişleri Bakanlığı iznine bağlandığını ve aile ikamet izninin yenilenmediğini belirtmiştir. Başvurucu, insani ikamet izni talebinin de kamusal makamlarca hakkındaki tahdit kodu gerekçe gösterilerek reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı ile aile

hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

23. Bakanlık görüşünde; ikamet izni verilmesi işleminin kamusal makamların takdir yetkisi kapsamında kaldığı ve ortak koruma alanında yer alan bir temel hak niteliğinde olmadığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte başvurucu tarafından tahdit kodunun kaldırılmasına yönelik etkili yol olan idari yargıda iptal davasının tüketilmediğine işaret edilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının öncelikle konu bakımından yetki ve etkili başvuru yolunun tüketilmesi gerekliliği ışığında değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Başvurucunun aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasının ise devletin kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik menfaati ile başvurucunun ikamet izni almasına yönelik menfaati arasında adil bir denge gözetilerek değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, eşi ve çocuğunun Türk vatandaşı olmasına rağmen Türkiye'de insani ikamet izni alamamasına ilişkin olduğundan iddiaların bir bütün olarak aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

26. Anayasa'da yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden çıkarılmalarına ilişkin konularda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere bu husus, devletin egemenlik yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla devletin yabancıları ülkeye kabul etme veya ülkede ikamet etmelerine izin verme bakımından takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (Demet Hussen Najem, B. No: 2019/438, 27/7/2022, §18; A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 54).

27. Aile hayatına saygı hakkı kapsamında devlet için söz konusu olan yükümlülük, sadece belirtilen hakka keyfî surette müdahaleden kaçınmakla sınırlı olmayıp öncelikli olan bu negatif yükümlülüğe ek olarak aile hayatına etkili bir biçimde saygının sağlanması bağlamında pozitif yükümlülükleri de içermektedir. Bu alandaki pozitif yükümlülükler hem bireylerin haklarını koruyan düzenleyici yargısal bir çerçeve oluşturulmasını hem de fiilen hayata geçirilecek uygun tedbirlerin alınmasını içermektedir benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Şükran İrge, B. No: 2016/8660, 7/11/2019, § 31, 32) .

28. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında, ikamet izni talep ettiği ülke ile fiili, gerçek bir yakınlığa dayalı ailesel bağını ortaya koyan bireye kamusal makamların ikamet izni verilmemesi yönündeki takdirine karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi

hâlde iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. (Demet Hussen Najem, § 24; A.A. ve A.A., § 60).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

29. Somut olayda, başvurucunun 2015 yılında Türk vatandaşı E.A. ile evlilik yaptığı, bu evliliğinden bir çocuğu olduğu, eşi ve çocuğu ile birlikte uzun süredir Türkiye'de yaşadığı, bu anlamda ikamet etmek istediği ülke ile gerçek, fiilî bir yakınlığa dayalı ailesel bağının bulunduğu görülmektedir.

30. Başvurucu 19/3/2015 ve 19/9/2015 tarihleri arasında kısa dönem ikamet izniyle, 9/11/2015 ve 9/11/2017 tarihleri arasında ise aile ikamet izniyle yasal olarak Türkiye'de ikamet etmiştir. Ancak ülkeye girişin İçişleri Bakanlığı iznine bağlanması anlamına gelen Ç-141 tahdit kodunun konulması üzerine başvurucunun aile ikamet izni süresi dolduktan sonra yenilenmemiştir.

31. Başvurucu, aile ikamet izninin yenilenmemesi üzerine diğer ikamet izni çeşitleri için kanunda öngörülen şartlar aranmadan verilebilen insani ikamet izni verilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucunun insani ikamet izni talebi, kanunda öngörülen Bakanlık onayı şartının sağlanmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Bakanlıkça onay verilmemesine dayanak olarak ise başvurucu hakkındaki tahdit kaydına işaret edilmiştir.

32. Somut olayda, başvurucu hakkında alınmış bir sınır dışı kararının olmadığı, başvurucunun eşi ve çocuğuyla birlikte Türkiye'de yaşamakta devam ettiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun mağduriyet iddiası, kamusal makamların insani ikamet izni verilmemesi yönündeki takdirine ilişkindir.

33. İnsani ikamet iznine ilişkin düzenlemeleri içeren 6458 sayılı Kanun'un somut olayda pozitif yükümlülüklerin yasal çerçevesini oluşturduğu görülmektedir. Başvurucu, idarenin insani ikamet izni vermeme yönündeki iradesine karşı anılan kanun hükümleri çerçevesinde idari yargıda iptal davası açmak suretiyle iddia ve delillerini ileri sürmüştür. Mahkemece, insani ikamet izni verilebilmesi için öncelikle bu hususta İçişleri Bakanlığının onayının sağlanması gerektiği, başvurucu hakkındaki tahdit kaydına istinaden söz konusu onayın verilmediği, tahdit kaydının kaldırılmasına ilişkin olarak ise başvurucu tarafından açılmış bir dava bulunmadığı vurgulanmıştır.

34. Somut olayda başvurucu hakkında verilmiş bir sınır dışı kararının olmadığı, idarenin başvurucunun Türkiye'de mevcut aile hayatını gözeterek sınır dışı kararı vermediği görülmektedir. Öte yandan olası bir sınır dışı işlemine karşı başvurucunun dava açma hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla başvurucunun ülkeye girişini engellemediği gibi sınır dışı edilmesi sonucunu da doğurmayan tahdit kaydının etkisi, ülkeye girişin İçişleri Bakanlığının iznine bağlanması şeklinde ortaya çıkmakta olup başvurucu tarafından söz konusu iznin verilmediğine dair bir iddia ileri sürülmemiştir.

35. Bunun yanında başvurucu, eşinin iş seyahatlerine eşlik ettiğini belirtmiş ise de başvurucunun kendisinin yurt dışına çıkış zorunluluğunu temellendirmediği, bu konudaki mağduriyetini somutlaştırmadığı görülmektedir. Öte yandan başvurucunun insani ikamet izni talebi kamusal makamlarca başvurucu hakkındaki tahdit kaydı gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Başvurucunun tahdit kaydının iptaline yönelik olarak dava açtığına dair bilgi ve belge sunmadığı görülmektedir.

36. Sonuç olarak kamusal makamlarca aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin yeterli bir temele sahip olduğu ve keyfîlik içermediği anlaşıldığından demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı bulunmadığı ve ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

37. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20 maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OMAY ULUSLARARASI NAKLİYAT VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/10080 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/10080

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

OMAY ULUSLARARASI NAKLİYAT VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/10080)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : OMAY Uluslararası Nakliyat ve Dış Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Muhammed Berent ÖZŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucu şirketin 2006 yılı defter ve belgelerini incelemeye ibraz etmemesi üzerine indirim konusu katma değer vergileri reddedilmek suretiyle 2006/Ocak ve Şubat dönemlerine ilişkin olarak resen tarh olunan üç kat vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi ve özel usulsüzlük cezasının; yapılan tarhiyatın ve kesilen cezanın yasaya aykırı olduğunun tespiti ile şirketin tarh dosyasının ilgili vergi dairesinden celp edilerek incelendiğinde veya bilirkişiler marifetiyle incelettirildiğinde gerçeğin ortaya çıkacağı ileri sürülerek terkini istemiyle açılan davada; içtihadı birleştirme kararına aykırı karar verilerek içtihat birliğinin bozulması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılama hakkının ve davanın uzun sürmüş olması nedeniyle de makul sürede yargılama hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Ankara 1. Vergi Mahkemesi, indirim konusu yapılan katma değer vergilerinin yasal defterlere kaydedilip kaydedilmediği ve ilgili belgelerde ayrıca gösterilip gösterilmediği belirlenemediğinden ve ispat külfeti üzerinde bulunan davacı tarafından da defter ve

belgeler ibraz edilmek suretiyle beyanların doğruluğunun ispat edilebileceği belirtilmediğinden dava konusu yapılan vergi ziyaı cezalı katma değer vergisi tarhiyatında ve noter onayı ile varlığı sabit olan yasal defter ve belgelerin ibraz edilmemesi nedeniyle 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 355. maddesine göre kesilen özel usulsüzlük cezasında yasaya aykırılık görmemiş ve 3/10/2012 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu temyiz aşamasında defter ve belgeleri ibraz edebileceğini belirtmiştir. Danıştay Dördüncü Dairesi; 3/10/2017 tarihinde kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görmediğinden, temyiz talebini, 8/10/2019 tarihinde ise kanunda belirtilen hâllerden hiçbirine uymadığından karar düzeltme talebini reddetmiş ve karar kesinleşmiştir.

3. Başvurucu, nihai hükmü 29/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 17/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

4. Anayasa Mahkemesi, Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

5. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlali İddiası

6. Başvurucu; defter ve belgelerin dosyaya sunulabileceği yolundaki iddianın mahkeme aşamasında ileri sürülmesi ile temyiz aşamasında ileri sürülmesi arasında ayrım yapılmasını gerektirecek bir neden bulunup bulunmadığı hususunun gerekçede tartışılmamış olması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvuru bu yönüyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikteki iddiaları Tasfiye Halinde Dis Reklam Elek. Bilg. Turz. San. ve Tic. Ltd. Şti. (B. No: 2016/55435, 8/9/2020) kararında incelemiş ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda, başvuru konusu olaya ilişkin olarak Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun (İBK) 25/7/2019 tarihli ve 30842 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 8/2/2019 tarihli ve E.2013/3, K.2019/1 sayılı kararının bir çözüm getirdiği saptanmıştır. Buna göre İBK; defter ve belgelerini, incelemeye yetkili olan inceleme elemanlarına ibraz etmeyen katma değer vergisi mükellefleri adına yapılan cezalı tarhiyatlara karşı açılan davalarda; davacılar tarafından, vergilendirme dönemine ilişkin yasal defterler ve belgelerin mahkemeye sunulabileceğinin

ileri sürülmesi hâlinde, bu defter ve belgeler davacıdan istenilip, defterlerdeki kayıtlar incelenip, bu kayıt ve belgeler hakkında davanın diğer tarafı olan vergi idaresinin görüşü ve saptamaları da alınarak yapılacak hukuki değerlendirmeye göre karar verilmesi gerektiği yönünde içtihatları birleştirmiştir.

8. Anayasa Mahkemesinin anılan kararında; Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı gereği; defter ve belgelerin incelenip incelenemeyeceği hususuna ilişkin içtihadın yerleşmesi ve yeknesaklık kazanması bakımından geçen otuz yılı aşkın süre zarfında kanunun yorumunda yeknesaklığın sağlanamamış olmasının Dairelerin görev sahasına bağlı olarak farklı kararların verilmesi sonucunu doğurduğuna, içtihadın birleştirildiği tarihten önceki dönemde kişilerin bu kadar uzun bir süre belirsiz bir hukuka maruz bırakılmalarının yargılamanın hakkaniyetini zedelediğine ve bu nedenle başvurucunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

9. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 1. Vergi Mahkemesine (E.2012/33, K.2012/1933) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminata ilişkin talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜMMÜ KÖK

B. No: 2020/11034 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11034

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜMMÜ KÖK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11034)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Ümmü KÖK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, uzun süren yargılama nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/3/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

6. Başvurucu, 2012 yılından itibaren çeşitli taşeron şirketler bünyesinde Antalya Büyükşehir Belediyesinde (Belediye) gasil (ölü yıkama görevlisi) olarak çalışmakta iken 11/8/2016 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir.

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 16/9/2016 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde, yazılı bildirim yapılmadığını ve savunmasının alınmadığını belirtmiş; iş akdinin feshedilmesini gerektiren herhangi bir neden bulunmadığını, hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı olmaksızın terör örgütü ile iltisaklı denilerek işlem tesis edilmesinin haksız ve hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Söz konusu durumun somut delillerle desteklenmemesinden yakınmıştır.

8. Antalya 3. İş Mahkemesi (Mahkeme) 17/5/2019 tarihinde davayı reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yargılama sırasında davacı hakkında her hangi bir adli ve idari soruşturma olup olmadığı hakkında müzekkereler yazılmış olup Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosunun 30/05/2018 tarih ve 2018/20831 Soruşturma Sayılı müzekkere cevabında davacı hakkında Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesine FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütüne üye olmak suçundan dava açıldığı bildirilmiştir. Bu halde; davalı savunmasına göre davacının FETÖ/PDY ile ilgi, iltisak ya da irtibatı bulunduğu konusunda davalı işveren açısından şüphe feshini gerektirir yeterli delil olduğu, terör örgütü ile irtibat veya iltisakı bulunduğuna dair şüphe bulunan bir işçiyi çalıştırmaya devam etmenin, davalı işverenden beklenemeyeceği, feshin, şüphe feshinin şartlarını taşıdığı anlaşılmakla davanın reddine dair aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

9. Başvurucu, karara karşı 5/11/2019 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, stratejik önemde bir görevi olmadığının altını çizmiştir. Hakkında devam eden ceza davasında terör örgütüne üye olmakla değil yardım etmekle suçlandığını vurgulamıştır. Suçlamanın dayanağı olan Bank Asya hesap hareketlerinin de terör örgütüne yardım etmek maksadıyla olmadığına dair açıklamaları ceza mahkemesi dosyasındaki savunmasında yaptığını belirtmiştir. Ayrıca Bank Asya hesabındaki hareketlerin maaş hesabıyla ilişkili olduğunu da açıkladığını, maaşın yatırılacağı hesabın işveren tarafından belirlendiği gözönüne alındığında hakkında duyulan şüphenin kaynağının işveren olduğunun ortaya çıkacağını ifade etmiştir. Ceza yargılamasının sonucu beklenmediği gibi dosyanın içeriği araştırılmadan karar verilmesinden şikâyetçi olmuştur. Hakkındaki şüphenin somut şekilde kanıtlanmadığını ileri sürmüştür.

10. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 6/2/2020 tarihinde istinaf başvurusunu esastan kesin olarak reddetmiş; kararda, başvurucu hakkında Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesinde Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan dava açıldığını, davanın sürdüğünü belirtmiştir. İşverenden iş akdini sürdürmesinin beklenemeyecek olması nedeniyle feshin şüphe feshinin şartlarını taşıdığını ifade etmiştir.

11. Nihai karar, başvurucuya 24/2/2020 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 14/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Davasına İlişkin Süreç

12. Başvurucu hakkında 2016 yılında FETÖ/PDY'ye yardım etme suçuna ilişkin olarak soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma sonucunda Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı 9/3/2018 tarihli iddianame düzenlemiş; iddianamede, başvurucunun Bank Asyada ilk hesap açılış

tarihinin 7/3/2010, son hesap açılış tarihinin 6/2/2014 olduğunu belirtmiştir. 6/2/2014 tarihinde üç hesabı olduğu ve açık olan tüm hesapların 11/5/2016 tarihinde kapatıldığı bilgisine yer vermiştir. 6/2/2014 tarihinde açılan hesaba 1.500 TL para yatırıldığı, paranın 7/12/2015 tarihine kadar faizleri ile birlikte katılım hesabında tutulduğunu, 6/2/2014 tarihinde açılan altın hesabında da 144 TL tutarında altın olduğunu söylemiştir. Başvurucunun 6/2/2014 tarihi itibarıyla bu Bankadaki mevduat hesabına 1.500 TL yatırarak örgüte ait Bank Asya'yı dolayısıyla terör örgütünün faaliyetlerini desteklemek amaçlı ve örgütün sözde liderinin talimatı doğrultusunda hareket ettiği sonucuna varılmıştır.

13. Antalya 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) tarafından 20/3/2018 tarihinde düzenlenen iddianamenin kabul edilmesine karar verildikten sonra yapılan yargılama sonucunda 12/11/2019 tarihinde başvurucunun silahlı terör örgütüne yardım etme suçundan beraat etmesine karar verilmiştir. Kararda; yapılan yargılamada toplanan delillere göre başvurucunun FETÖ/PDY ile organik bağ içine girip sürekli şekilde çeşitlilik ve yoğunluk gösteren eylemlerde bulunduğuna ilişkin olarak her türlü şüpheden uzak, mahkûmiyetine yeterli, kesin ve ikna edici delil bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvurucunun Bank Asya hesap hareketleri incelendiğinde hesabında para hareketi yokken 6/2/2014 tarihinde 1.509,40 TL değerinde altın alımı yaptığı, altın alımını yaptığı tarih, miktar ve paranın 2015 yılı sonuna kadar hesapta tutulması nedeniyle başvurucunun talimat ile bu eylemi gerçekleştiği hususunda tam ve kesim bir kanaat elde edilemediği belirtilmiştir. Başvurucunun talimat aldığı yönünde dosyaya yansıyan başkaca bir delilin de bulunmadığı aktarılmıştır. Söz konusu karara karşı başvurucu, istinaf kanun yoluna başvurmamış, karar kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

14. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

15. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"...şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır..."

16. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde değerlendirme yapılacak olursa, somut olayda davacının iş sözleşmesinin feshi ile ilgili yasal dayanakların 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Bakanlar Kurulu kararı ile ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında çıkartılan kanun hükmünde kararnameler olduğu konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu kararnamelerin iş sözleşmesi ile çalışan işçilere yönelik hükümleri incelendiğinde, gerek 667 sayılı KHK'nin 4. maddesi gerekse 673 sayılı KHK'nin 7.

maddesinde bu kanun hükmünde kararnameler kapsamında iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha yeniden doğrudan veya dolaylı olarak eski işinde veya benzer işlerde görevlendirilemeyecekleri, bunların işe iadesinin mümkün olmadığı şeklinde emredici nitelikte düzenlemelerin yer aldığı görülecektir. Bu yasal düzenlemelerin nitelik itibariyle, kamu düzenine ilişkin ve açıkça emredici nitelikte olduğu değerlendirildiğinde, açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağı göz önüne alınmalıdır. Bu itibarla, ilgili kanun hükmünde kararnameler kapsamındaki fesihlere ilişkin olarak açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir.

Buna göre görülmekte olan davada, sözleşmenin feshine dayanak bilgi ve belgelerin mahkemece resen araştırılması gerekmekte ise de, dosyada sadece Erzurum Cumhuriyet Baş Savcılığına davacı hakkında soruşturma veya kovuşturma olup olmadığı yönünde yazılan yazı cevabi ile yetinildiği , bu yönde başkaca bir araştırma yapılmadığı anlaşılmaktadır. Davacının iş sözleşmesinin feshine dayanak objektif değerlendirmelerin neler olduğu, hangi bilgi ve belgelerin feshe gerekçe yapıldığı davalı bankadan sorularak; bunun yanında resen araştırma ilkesi kapsamında davacı hakkında mevcut ise adli ya da idari soruşturma evrakları, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'nın Terörle Mücadele, Kaçakçılık, Organize Suçlar ve İstihbarat ile ilgili birimlerinden ve Bilgi Teknolojileri Kurumu'ndan getirtilmeli, varsa davacı ile ilgili bilgi ve belgeler ile yine Bank Asya nezdinde açılmış mevduat hesapları, hesap hareketleri ve bankacılığa ilişkin işlemler olup olmadığı sorulmalı, tüm bilgi ve belgeler değerlendirilerek ulaşılacak sonuca göre hüküm kurulmalıdır. Eksik incelemeyle yazılı gerekçe ile ilk derece mahkemesi kararının kaldırılarak davacının davasının kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirir."

17. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi'dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, şüphe feshine gerekçe gösterilen suçtan beraat ettiğini belirtmiş; yargılama süresince feshe gerekçe gösterilen, ceza mahkemesinde yer alan dosyanın içeriği beklenmediği gibi neticesinin de beklenmediğinden yakınarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

20. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

21. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetlerinin adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

23. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

24. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

25. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir

yetkisinin sebeplerini makul şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsü olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

26. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

27. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

28. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi, terör örgütü ile irtibatı bulunduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu feshin geçersizliği ve işe iadesi talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başlatılan bir soruşturma olmasını fesih için yeterli kabul etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi de aynı gerekçeye dayanarak istinaf başvurusunu reddetmiştir.

29. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

30. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktadagerekçeli karar hakkı, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

31. Derece mahkemelerince yapılan araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı

zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

32. Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü yahut ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak araştırma yapması, yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarını belirlemesidir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıa -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanmalı, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfiliğin önüne geçebilmesi adına önemlidir. Söz konusu kriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap eder.

33. Başvuruya konu olayda derece mahkemeleri, başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye yardım etme suçundan hakkında dava açılmasını gerekçe göstererek fesih işlemini hukuka uygun bulmuştur. Ancak başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılaması sonucunda Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun silahlı terör örgütüne yardım etme suçundan beraatine karar vermiş, başvurucunun talimat alarak örgüte yardım ettiğine yönelik yeterli delil bulunmadığını kararda belirtmiştir.

34. Başvurucunun iş akdi, terör örgütü ile irtibatı olduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Buna dayanak gösterilen soruşturma sonucunda yapılan yargılamada Ağır Ceza Mahkemesi tarafından başvurucunun beraatine karar verilmiştir. Bu durumda fesih tarihi itibarıyla başvurucunun terör örgütü ile bağlantısının ne olduğu ve nasıl tespit edildiğinin açıklanması gerekmektedir. Hakkında yürütülen ceza soruşturması sonucunda başlatılan yargılama neticesinde başvurucu beraat etmiş, terör örgütüne yardım etmediği kabul edilmiştir. Bu durumda şüphe feshinin neden haklı olduğu aydınlatılmalıdır. Ceza yargılamasında elde edilen delillerin başvurucu ile işveren arasındaki güven ilişkisine olan etkisini takdir etmek Anayasa Mahkemesinin değil derece mahkemelerinin görevidir.

35. Sonuç olarak başvurucu hakkında elde edilen bilginin iş akdinin feshini neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmüştür. Derece mahkemeleri, Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılamayı gözönünde bulundurarak başvurucunun neden terör örgütü ile irtibatlı bulunduğuna yönelik kendi değerlendirmesini ortaya koymalıdır. Diğer bir ifadeyle başvurucunun terör örgütüyle herhangi bir bağı bulunmaması nedeniyle iş akdinin haksız olarak feshedildiğine ilişkin iddiaları yeterli şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

37. Başvurucu, haksız bir şekilde iş akdinin feshedilmesi nedeniyle çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden çalışma hakkının ihlal edildiğine yönelik iddia hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

38. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

39. Anayasa Mahkemesi, Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvurularda uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

41. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

42. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

43. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 3. İş Mahkemesine (E.2016/735, K.2019/320) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ KESKİN

B. No: 2020/13467 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/13467

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ KESKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/13467)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Ali KESKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucunun idarenin çalışma izni vermediği süre boyunca çalışamaması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/4/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu Pamukkale Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmakta iken 1/9/2016 tarihli Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi (OHAL KHK'sı) ile kamu görevinden çıkarılmıştır. Doktor olan başvurucu dâhiliye alanında kadrolu, hematoloji

alanında ise kadro dışı geçici olarak çalışmak için bir özel hastaneyle anlaşmıştır. 31/7/2018 tarihli dilekçe ile başvurucu adına çalışma belgesi düzenlenmesi için idareye başvuru (ilk başvuru) yapılmıştır.

6. Bu başvuru sonrasında Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 14/9/2018 tarihli cevabi yazısında başvurucudan birtakım belgelerin temin edilmesi gerektiği ve sonrasında çalışma talebinin yeniden değerlendirileceği bildirilmiştir. Denizli Valiliği İl Sağlık Müdürlüğünün (İl Sağlık Müdürlüğü) 18/9/2018 tarihli yazısında ise başvuruyu yapan özel hastaneden başvurucuya ait belgelerin temin edilmesi istenmiştir. Özel hastane 19/9/2018 tarihli dilekçe ile idarenin istediği belgeleri sunmuştur. Başvurunun cevapsız bırakılması nedeniyle özel hastane tarafından 19/11/2018 tarihli dilekçeyle yeniden başvuru yapılarak 25/4/2017 tarihli Sağlık Bakanlığı Kapasite Değerlendirme Komisyonunun (Komisyon) kararı doğrultusunda istenilen evraklar aranmaksızın bir defaya mahsus çalışma izni verilmesi talep edilmiştir. Bu talep sonrasında ise 5/2/2019 tarihli cevabi yazıyla söz konusu başvuruların Bakanlığa gönderildiği ve cevap geldiğinde bildirileceği şeklinde cevap verilmiştir.

7. Başvurucu 24/4/2019 tarihinde 60 yaşını doldurmasının ardından 27/3/2002 tarihli ve 24708 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Özel Hastaneler Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) Ek 5. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (3) numaralı alt bendinde yer alan 60 yaşını dolduran tabiplerin özel hastanelerde kadro dışı geçici olarak çalışabileceği düzenlemesi uyarınca 25/4/2019 tarihinde yeni bir başvuru (ikinci başvuru) yapmıştır. 26/4/2019 tarihinde bu talep uygun görülerek İl Sağlık Müdürlüğünce çalışma belgesi düzenlenmiş olup başvurucunun söz konusu özel hastanede çalışması için izin verilmiştir.

8. Başvurucu ilk kez adına çalışma belgesi düzenlenmesi talep edilen 31/7/2018 ile çalışma izninin verildiği 26/4/2019 tarihleri arasında çalışmasının hukuka aykırı olarak engellendiği iddiasıyla Denizli İdare Mahkemesi'nde (İdare Mahkemesi) maddi ve manevi tazminat talepli tam yargı davası açmıştır. İdare Mahkemesi 29/11/2019 tarihli kararıyla başvurucunun maddi ve manevi tazminat taleplerini reddetmiştir. Kararın gerekçesinde ilk başvuru sürecinde idarece verilen zımnen ret kararları aleyhinde iptal davası açılmadığı ve böylelikle hukuka uygunluk karinesinden faydalanan işlemlerden kaynaklı tazminat verilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bunun yanında başvurucuya çalışma izni verilip verilmeyeceğine ilişkin bir mahkeme kararı olmadığı vurgulanarak başvuru konusu olayda idarenin hizmet kusurunun gerçekleşmediği ve başvurucunun talep ettiği tazminat yönünden kusursuz sorumluluk şartlarının da oluşmadığı ifade edilmiştir.

9. Başvurucu bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesi 5/3/2020 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının hukuka ve usule uygun olduğu, kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir.

10. Başvurucu, nihai hükmü 10/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 3/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

11. Yönetmelik'in 19. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tabip ve tabip dışı personel özel hastane kadrosunda sözleşmeyle ve Ek-12'deki Personel

Çalışma Belgesi düzenlenerek çalışır..."

12. Yönetmelik'in ek 5. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (3) numaralı alt bendinin başvurucunun ikinci başvuruyu yaptığı tarihte yürürlükte bulunduğu hâliyle şöyledir:

"(Değişik:RG-23/1/2015-29245) Kadrosuzluk nedeniyle emekli olan veya 60 yaşını dolduran tabipler ile engellilik oranı en az yüzde 60 olan tabipler bu maddenin ikinci fıkrasında sayılan kadrolu tabiplerin çalışma şekline uygun olarak kadro dışı geçici olarak çalışabilir."

13. Kamu göreviyle ilişiği kesilen sağlık çalışanları için Sağlık Bakanlığı Kapasite Değerlendirme Komisyonunun (Komisyon), 25/4/2017 tarihli A-1/a sayılı prensip kararı ile 21/3/2014 tarihinden önce istifa eden veya emekli olan sağlık çalışanlarının ana dal uzmanlık kadrolarında mevzuata uygun olmak şartı ile çalışabileceği; A-1/c sayılı prensip kararıyla ise 21/3/2014-17/9/2016 tarihleri arasında kurumu ile ilişiği kesilen personelin bir defaya mahsus olmak üzere meri mevzuat kapsamında yan dal uzmanı olarak çalıştırılabileceği karara bağlanmıştır.

14. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari makamların sükutu" kenar başlıklı 10. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler.

2. (Değişik: 10/6/1994-4001/5 md.) Otuz gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İlgililer otuz günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştaya, idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler. Otuz günlük süre içinde idarece verilen cevap kesin değilse ilgili bu cevabı, isteminin reddi sayarak dava açabileceği gibi, kesin cevabı da bekleyebilir. Bu takdirde dava açma süresi işlemez. Ancak, bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren dört ayı geçemez. Dava açılmaması veya davanın süreden reddi hallerinde, otuz günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca cevap verilirse, cevabın tebliğinden itibaren altmış gün içinde dava açabilirler."

15. 2577 sayılı Kanun'un "Üst makamlara başvurma" kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur.

2. Otuz gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

3. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır."

16. 2577 sayılı Kanun'un "İptal ve tam yargı davaları" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla Danıştaya ve idare ve vergi mahkemelerine doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri gibi ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine, bu hususta ki kararın veya kanun yollarına başvurulması halinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilirler. Bu halde de ilgililerin 11 nci madde uyarınca idareye başvurma hakları saklıdır."

17. 2577 sayılı Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka süretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında otuz gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir..."

B. Uluslararası Hukuk

18. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; kamu görevinden KHK ile çıkartıldığını, hakkında yapılan yargılama sonucunda beraatine karar verildiğini, özel bir hastanede çalışabilmesi için yapılan başvurunun usul ve yasaya uygun olmasına rağmen sekiz ay süresince sonuçlandırılmayarak anılan sürede çalışmasının engellendiğini beyan etmiştir. Başvurucu, çalışamadığı süreye ilişkin tazminat talebinin iptal davası açmadığı gerekçesiyle reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirterek çalışma hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde; somut olaya, mevzuat hükümlerine ve Anayasa Mahkemesi kararlarına yönelik açıklamalar yapıldıktan sonra başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların mahkemelerce delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu belirtilmiştir. Mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan hususun da bulunmadığı değerlendirildiğinden başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği hususu incelenirken yapılan değerlendirmelerin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz."

23. Somut başvuruda başvurucu çalışma izni verilmesi talebine cevap verilmeyerek sürüncemede bırakılması nedeniyle sekiz ay boyunca çalışmasının engellendiği iddiasını ileri sürmüştür. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı ilişkisinin olduğu ve meslek hayatına yönelik müdahalelerde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle bu tür müdahalelerin hangi durumlarda özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında belirlenen ölçütler dikkate alınarak değerlendirmeler yapılması gerekmektedir (Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, § 82).

24. Anayasa Mahkemesi, önceki birçok kararında, özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanılmaksızın mesleki hayata yönelen müdahalelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi gerekli olan şartların neler olduğuna ilişkin detaylı değerlendirmelerde bulunmuştur (Tamer Mahmutoğlu, §§ 84-90; C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 97-101; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 106-110). Başvurucuya çalışma izni verilmesi sürecinin aksatıldığı iddiası özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvurudaki müdahalenin başvurucunun mesleki faaliyetlerinin aksamasına, sosyal çevresiyle olan ilişkilerine ve itibarına olumsuz şekilde etki ettiği, bu etkinin ciddi olduğu ve belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru, özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir.

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

26. Somut olayda başvurucunun 31/7/2018 tarihli ilk başvurusu, KHK ile kamu görevinden çıkarılmasının akabinde özel bir hastanede çalışmak için çalışma belgesi düzenlenmesine ilişkindir. Birinci başvuru süreci zımni ret ile sonuçlandıktan sonra başvurucu 24/4/2019 tarihi itibarıyla 60 yaşını doldurmuştur. 25/4/2019 tarihinde başvurucu adına ikinci başvuru yapılmıştır. Başvurucu Yönetmelik'te yer alan 60 yaşını dolduran tabiplerin özel hastanelerde kadro dışı geçici olarak çalışabileceği düzenlemesine dayanarak ikinci kez talepte bulunmuştur. 26/4/2019 tarihinde bu talep uygun görülerek İl Sağlık Müdürlüğünce çalışma belgesi düzenlenmiş olup başvurucunun söz konusu özel hastanede çalışması için izin verilmiştir.

27. Başvurucu ilk kez adına çalışma belgesi düzenlenmesi talep edilen 31/7/2018 ile çalışma izninin verildiği 26/4/2019 tarihleri arasında çalışmasının hukuka aykırı olarak engellendiği iddiasıyla 2/5/2019 tarihinde İdare Mahkemesinde maddi ve manevi tazminat talepli tam yargı davası açmıştır. İdare Mahkemesi kararında 31/7/2018 tarihli çalışma izni verilmesi için yapılan ilk başvuruda başvurucudan belge temin edilmesi hususunda gerekli işlemlerin idarece yapıldığı, toplanan belgelerin 5/2/2019 tarihli yazıya göre değerlendirilmek üzere Sağlık Bakanlığına gönderildiğinin ve cevabi yazının bilahare bildirileceğinin belirtildiği ifade edilmiştir. Bu süreçten sonra İl Sağlık Müdürlüğünün 26/4/2019 tarihli personel çalışma belgesi ile başvurucunun söz konusu hastanede çalışması için izin verildiği belirtilmiştir. Bunun yanında başvurucunun ilk başvurusundaki süreç, başvurucunun taleplerinin hangi aşamada olduğu ve idarece taleplere yönelik yapılan işlemler Mahkeme

kararına yansıtılmıştır.

28. Ayrıca İdare Mahkemesi başvurucunun çalışması için izin verilmesi talebiyle yaptığı başvurulara karşılık verilen cevaplar ile diğer başvurularına cevap verilmeyerek zımni ret sayılabilecek süre sonunda başvurucu tarafından herhangi bir iptal davası açılmadığını da vurgulamıştır. Bunun yanında başvuruda belirtilen süreler arasında başvurucuya çalışma izni verilmemesine dair işlemlerin hukuka aykırı olup olmadığının mahkeme kararı ile ortaya konulmadığına ve bu işlemlere karşı dava açılmadığına işaret edilerek hukuka uygunluk karinesinden faydalanan bu işlemlerden kaynaklı olarak tazminat verilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir. Sonuç olarak derece mahkemesince başvurucunun çalışma izni için yaptığı ilk başvuruya ilişkin süreç belirtilmiş olup başvurucuya çalışma izni verilip verilmeyeceği hususunda bir mahkeme kararı da olmadığı dikkate alınarak başvuru konusu olayda idarenin hizmet kusurunun gerçekleşmediği ve kusursuz sorumluluk şartlarının da oluşmadığı kanaatine varılmıştır.

29. Bu bağlamda başvuruya konu edilen tam yargı davası bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun zarar gördüğünü iddia ettiği hususlar bakımından derece mahkemelerince yapılan değerlendirmelerin bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içermediği görülmektedir. Ayrıca başvurucunun derece mahkemeleri önünde delillerini sunduğu, iddiada bulunma ve savunma haklarını herhangi bir engellemeyle karşı karşıya kalmadan kullandığı dolayısıyla yargılamalarda usule ilişkin güvencelerin sağlandığı, devlete yüklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiği, İdare Mahkemesi kararında ilgili ve yeterli gerekçenin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN İRDAL

B. No: 2020/15084 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/15084

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN İRDAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/15084)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Hüseyin İRDAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, bir dernek üyesi olan başvurucunun işveren ile aralarındaki güven ilişkisinin bozulmasına dayanılarak iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) şartlarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu 1970 doğumlu olup 1992 yılından iş sözleşmesinin feshedildiği 17/1/2018 tarihine kadar Kırıkkale Belediyesinde (Belediye/İşveren) belirsiz süreli iş sözleşmesiyle çalışmıştır. Başvurucu, iş sözleşmesinin feshedildiği sırada Belediyenin İmar ve Şehircilik Müdürlüğünde kadrolu işçi olarak çalışmaktadır.

4. Kırıkkale Valiliği İl Olağanüstü Hal Bürosu (OHAL Bürosu), 8/12/2017 tarihinde Belediyeye "Bilgi Talebi" konulu bir yazı göndermiştir. Söz konusu yazıda; Kırıkkale İl Emniyet Müdürlüğünden gelen bilgiye göre "Kırıkkale Memurlar Derneği'nin", Fetullahçı

Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibatlı ve iltisaklı olduğunun değerlendirildiği, söz konusu Derneğe üye olan çalışanların liste hâlinde bildirildiği görülmüştür. Anılan yazıya ekli listede başvurucunun Kırıkkale Memurlar Derneği (Dernek) üyesi olduğu belirtilmiştir.

5. Söz konusu tespit üzerine Belediye Başkanlık makamının oluruyla kurulan Komisyon 16/1/2018 tarihinde toplanmış ve Başkanlık makamının 17/1/2018 tarihli kararıyla başvurucunun iş sözleşmesinin 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi gereğince feshine karar verilmiştir.

6. Başvurucu; feshin geçersizliğine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle işveren aleyhine işe iade talepli tespit davası açmıştır. Davanın görüldüğü Kırıkkale 2. İş Mahkemesi (İş Mahkemesi) 22/5/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında İş Mahkemesi, başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğunun değerlendirildiğini belirtmiştir.

7. Kararın istinaf edilmesi üzerine dosyayı inceleyen Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 27/2/2020 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında Bölge Adliye Mahkemesi; başvurucunun Kırıkkale Memurlar Derneğine üyelik kaydının bulunduğunu ve işveren tarafından FETÖ/PDY ile irtibatlı olarak değerlendirildiğini, OHAL kapsamında çıkarılan kanun hükmünde kararnameler (KHK) ile iş sözleşmesi feshedilenler yönünden örgüt üyeliğinin ispatlanmasının gerekmediğini belirterek feshin geçerli olduğu kanaatine varmıştır.

8. Nihai karar başvurucuya 11/3/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 7/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Öte yandan başvurucu hakkında Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından silahlı terör örgütüne üye olma suçundan soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma esnasında Kırıkkale Valiliği İl Dernekler Müdürlüğünce soruşturma dosyasına gönderilen cevabi yazıda başvurucunun KHK ile kapatılan derneklerde üyeliğinin bulunmadığı, üyesi olduğu Derneğin ise 16/1/2016 tarihinde genel kurul kararı ile kapatıldığı bilgisine yer verilmiştir. Soruşturma neticesinde terör örgütüne üye olduğuna dair yeterli delil elde edilemediğinden başvurucu hakkında 20/5/2019 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

10. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

12. Başvurucu;

i. OHAL Bürosu tarafından gönderilen listede yer alan diğer işçilere herhangi bir işlem yapılmamasına rağmen kendisinin iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini,

ii. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nda yer alan usullerin ve fesih sebeplerinin uygulanmadığını, aynı zamanda iş sözleşmesinin feshine karar verme yetkisinin 667 sayılı KHK gereği Vali'nin başkanlığında toplanan kurulda olduğunu ve Belediyenin yetki gasbında bulunduğunu, bu hâliyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini,

iii. Üyesi olduğu Derneğin KHK'lar ile kapatılan derneklerden olmadığını, Derneğin genel kurul kararı ile kapatıldığını, Derneğin FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğuna dair hiçbir delil bulunmadığını ve yine dernek üyeliğinin resmî yazılardan da anlaşılacağı üzere pasif olduğunu ancak Mahkemece bu hususlara dair hiçbir araştırma yapılmadığını, salt OHAL Bürosunca gönderilen yazının esas alınarak hakkında işlem yapıldığını, Mahkemenin kararında hiçbir gerekçe belirtmediğini ve bu yönleriyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini,

iv. 667 sayılı KHK uyarınca iş sözleşmesi feshedildiği ve bu husus resmî kayıtlara eklendiği için hiçbir yerde çalışma imkânı kalmadığını, bu hâliyle kamu hizmetine girme hakkı, çalışma hakkı ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini,

v. 2008 yılındaki dernek üyeliğinin iş sözleşmesinin feshine gerekçe gösterilmesi nedeniyle suç ve cezaların kanuniliği ilkesi, düşünce, din ve vicdan özgürlüğü ile dernek kurma özgürlüğünün ihlal edildiğini;

vi. İşini kaybetmesi nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

13. Bakanlık görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ihlal iddiaları konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı önceki beyanlarını tekrar ederek Bakanlık görüşünü kabul etmediğini belirtmiştir.

14. Başvurucunun iddialarının, bir derneğe üye olması nedeniyle terör örgütleriyle irtibatlı olduğu sonucuna varılarak iş sözleşmesinin feshedilmesine ve açtığı işe iade davasının reddedilmesine ilişkin işlemler bütününe yönelik olduğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesi C.A. (3) ([GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020) kararında iş sözleşmelerinin feshine ilişkin meselelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında ele alınması için meselenin özel hayata saygı hakkını gerekli kılacak ölçüde ciddi ve asgari bir ağırlık düzeyinde olduğunun ortaya konulması gerektiğini ifade etmiş ve bazı ölçütler belirlemiştir (ölçütler için bkz. C.A. (3), §§ 93-95). Başvuruya konu olayda feshe dayanak olan şüphenin dayanağını başvurucunun terör örgütüyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğu iddiası oluşturmaktadır. Bir kimsenin terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olduğunun iddia edilmesinin, tek başına, onun başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı, dolayısıyla da özel hayatına önemli bir ağırlık derecesinde yansıyacağı ve etki doğuracağı muhakkaktır. Mevcut durum itibarıyla başvurucunun duyduğu üzüntü ile endişenin iç ve dış dünyasında meydana getirdiği etkinin ciddi ve asgari ağırlık düzeyine ulaştığı konusundaki iddialarının kabul edilmemesi için bir neden bulunmamaktadır (benzer değerlendirmeler için bkz. Yener Kaya ve diğerleri, B. No: 2021/52529, 9/1/2024, § 13). Öte yandan başvurucunun iş sözleşmesinin işverence feshedilmesi bir derneğe üye olmasına dayanmaktadır. Örgütlenme özgürlüğünün temeli, hiç kuşkusuz ifade özgürlüğüdür. İfade özgürlüğü düşünceyi korkmadan, engellenmeden açıklama ve yayma özgürlüğünün yanı sıra bu düşünceler çerçevesinde örgütlenme kişi toplulukları oluşturma hakkını da kapsamaktadır (Ahmet Urhan, B. No: 2014/13961, 9/10/2019, §§ 27, 28; Hakan Yılmazöz, B. No: 2017/37725, 3/6/2020, §§ 22, 31).

15. Netice olarak başvurunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ve Anayasa’nın 33. maddesinde güvence altına alınan dernek kurma hürriyeti (örgütlenme özgürlüğü) kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Kişilerin anayasal hak ve özgürlükler kapsamında kalan faaliyetleri nedeniyle iş sözleşmelerinin feshedilmesi ve işsiz kalmaları bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükler üzerinde caydırıcı etki yaratabilir ve dolayısıyla bu da Anayasa Mahkemesinin ilgi alanındadır. Bu nedenle somut olayda özel hayata saygı hakkı ve örgütlenme özgürlüğüne bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmiştir.

18. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Başvurucunun iş sözleşmesi, tüm ülkede OHAL'in devam ettiği bir süreçte OHAL ilanıyla bağlantılı olarak terör örgütlerinin faaliyetlerinin engellenmesi amacıyla feshedilmiştir. Dolayısıyla başvuru konusu müdahalenin OHAL'in ortaya çıkardığı tehlikeleri bertaraf etmek amacına yöneldiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 324; Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14; Engin Karataş, B. No: 2018/3488, 13/9/2022, § 11).

19. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığının, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığının, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediğinin ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

20. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğü bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak ve özgürlükler yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür (Adnan Vural ve diğerleri [GK], B. No: 2017/36237, 10/3/2022, § 64; Engin Karataş, § 13). Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148).

21. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak son inceleme, bunun durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır (Adnan Vural ve diğerleri § 66; Engin Karataş, § 13).

22. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Bu nedenle 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu

üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL şartlarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL şartlarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

23. Somut olayda başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu değerlendirilen bir derneğe üye olduğu OHAL Bürosunca Belediyeye bildirilmiş ve Belediye 667 sayılı KHK gereği başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir. Feshin geçersizliği ve işe iade talebiyle açılan davada karar veren derece mahkemeleri de 667 sayılı KHK ile iş sözleşmelerinin feshinde örgüt üyeliğinin ispatlanmasının gerekmediğini, işçinin örgüt ile irtibatlı olduğu değerlendirmesinin yeterli olduğunu, mevcut olayda da işverenin işçinin FETÖ/PDY mensubu olduğunu değerlendirdiğini belirterek feshin geçerli olduğu kanaatine varmıştır. Neticeten başvurucunun iş sözleşmesi FETÖ/PDY ile irtibatı ve iltisakı olduğu gerekçesiyle ve şüphe feshi kapsamında feshedilmiştir.

24. Şüphe feshinin özünde, işçi tarafından işlendiği ispatlanamayan ancak işçinin işlediğine ilişkin somut olgular bulunan bir suçun veya borca aykırı ağır davranışın olması gerekir. Bu kapsamda şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı adına gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine rağmen eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamamış olması gerekir. Nihayetinde feshin son çare olması ilkesinin şüphe feshi açısından da uygulanması gerekir. Şüphenin ağırlığı, işçinin yaşı, kıdemi ve işverende oluşan güven kaybı gözönünde bulundurulmak suretiyle tarafların menfaatleri tartılarak bir değerlendirme yapılmalı ve böylelikle şüphe feshinde keyfî uygulamaların önüne geçilmelidir.

25. Bu kapsamda FETÖ/PDY ile irtibatlı ya da iltisaklı olduğu konusunda işveren tarafından duyulan şüphe üzerine iş sözleşmesi feshedilen işçilerin açtığı işe iade davalarında; işverenin feshe dayanak tüm delillerini sunması, derece mahkemelerince adli makamlardan, emniyet ve istihbarat kuruluşlarından davacının terör örgütüyle bağlantısı, irtibat ve iltisakı olup olmadığının sorulması, davacının iş sözleşmesinin feshinin haklı nedene dayalı olup olmadığına dair denetime elverişli tüm delillerin araştırılarak toplanması ve bu hususun açıklığa kavuşturulması, elde edilen delillere göre yapılacak değerlendirme sonucu şüphenin ciddi, güçlü, objektif olduğunun ve söz konusu şüphenin güven ilişkisini ortadan kaldıracak düzeye ulaştığının somut bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir.

26. Başvuruya konu olay incelendiğinde başvurucudan duyulan şüphenin gerekçesini kolluk kuvvetlerince FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı olduğunun değerlendirildiği bir derneğe başvurucunun üye olduğu iddiası oluşturmaktadır. Yargıtay, FETÖ/PDY'ye üyelik suçundan mahkûmiyetlere dair birçok kararında yasal olarak kurulmuş sendika veya derneklere üyelik delilini de değerlendirmiştir. Yargıtaya göre FETÖ/PDY'yle iltisaklı sendika, dernek ve diğer yasal örgütleri kurmaları, bunlara üye olmaları veya yönetim ve denetim kurullarında yer almaları tek başına kişilerin örgütün nihai amacını bildiğini, örgütle organik bir bağ kurup hiyerarşisine dâhil olduğunu ispat etmeye yeterli örgütsel faaliyetler kapsamında değerlendirilemez (Bilal Celalettin Şaşmaz, B. No: 2019/20791, 18/10/2022, §§ 17, 18, 57). O hâlde başvurucunun kolluk tarafından FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu değerlendirilen bir derneğe üye olması tek başına ve otomatik olarak işveren ile aralarındaki güven ilişkilerinin zedelendiğini kabul etmek için yeterli bir neden değildir. Aksine bir yorum, örgütlenme

özgürlüğü üzerinde haksız bir caydırıcı etki oluşturabileceği gibi (benzer yönde bkz. Bilal Celalettin Şaşmaz, § 39, 68) işverenin işçinin temel hak ve özgürlüklerini işyerinde de koruması prensibine aykırılık oluşturacaktır.

27. Kaldı ki derece mahkemeleri, kararlarında başvurucunun FETÖ/PDY ile ilişkilendirilen bir derneğe üyelik kaydının bulunduğu bilgisini vermelerine rağmen başvurucunun aktif olarak dernek faaliyetlerine katılıp katılmadığı, belirli bir dönemdeki dernek üyeliğinin tek başına başvurucunun sürekli işçi olarak görev yapmasını neden olumsuz olarak etkilediği, hangi sebeplerle bu iş sözleşmesine devam edilemeyeceği gibi hususları belirtmemiş; başvurucunun dernek üyeliği nedeniyle işveren nezdinde oluşan şüphenin ciddiliğine ve objektifliğine dair bir değerlendirme yapmamıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesinin C.A. (3) kararında da FETÖ/PDY'ye aidiyeti, bu örgütle iltisakı veya irtibatı belirlenen ve 667 sayılı KHK ile kapatılan dernekte denetim kurulu üyesi olarak görev yaptığı tespit edilen kişinin iş sözleşmesinin feshedilmesinin devlete sadakat bağının zayıfladığının işareti olan FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olma olgusu yönünden işçi ile işveren arasındaki güven ilişkisini zedeleyen bir unsur olarak kabul edilmesinde mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli gerekçe içermesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır. Anılan kararda, FETÖ/PDY'ye müzahir dernek faaliyetlerine aktif olarak katılma durumunun tespit edilmiş olması nedeniyle yapılan feshin hukuken geçerli olduğu söylenmiştir (C.A. (3), §§ 131-134).

28. Anayasa Mahkemesi yasal olarak kurulmuş bir derneğe -söz konusu derneğin terör örgütü ile irtibatını ve iltisakını bildiği gösterilmeden- üye olmaları delil sayılarak kişilerin terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmalarını örgütlenme özgürlüğünün ihlali kabul etmektedir (diğer kararlar arasından bkz. Cihat Aydoğmuş, B. No: 2019/3078, 3/11/2022). Zira Anayasa Mahkemesinin birçok kararında vurguladığı gibi demokrasilerde vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bileşenidir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014 §§ 30-32; Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 70-72). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi suç işlemek amacıyla kurulmuş, suçun odağı hâline gelmiş, bilhassa terör örgütlerinin amaçları doğrultusunda faaliyet gösteren ve yasalar çerçevesinde kurulmuş örgütlerin de kanunlarla korunmuş menfaatlere karşı özel bir tehdit oluşturduklarına her zaman dikkati çekmiştir (Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç, B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 54).

29. O hâlde eldeki başvuruya benzer durumlarda yapılması gereken ilk iş, derneğin veya diğer herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetlerinin ilişkide olduğu iddia edilen terör örgütüne yüklenebilir olup olmadığının somut delillere dayalı olarak tespit edilmesidir. Burada derneğin niteliğinin üyelerinin veya dernek çatısı altında bulunan diğer kişilerin iddia edilen terör örgütü ile olan bağları nedeniyle işledikleri suçlarla şekillenip şekillenmediğine bakılmalıdır (Cihat Aydoğmuş, § 27). Yapılması gereken ikinci iş ise söz konusu derneğe üyeliği nedeniyle hakkında müeyyide uygulanan kişilerin de derneğin ve derneğin irtibatlı olduğu iddia edilen terör örgütünün nihai amacını bildiğinin somut delillere dayalı olarak gösterilmesidir (karşılaştırmak için bkz. Bilal Celalettin Şaşmaz, §§ 57, 58).

30. Başvurucu gerek disiplin soruşturması ve yargılamalar esnasında gerekse de bireysel başvuru formunda söz konusu Derneğe çevresindekilerin isteği ile üye olduğunu ancak dernek hakkında hiçbir bilgisinin bulunmadığını, Dernek üyeliğinin pasif olduğunu ve Derneğin hiçbir faaliyetine katılmadığını ileri sürmüştür. Ancak ne idari ne de yargısal

makamlar tarafından bu iddialara yönelik herhangi bir araştırma yapılmadığı görülmektedir.

31. Üstelik başvurucu hakkında soruşturma dosyasına giren bir resmî evrakta söz konusu Derneğin KHK'lar ile değil 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe teşebbüsünden önce, aynı yılın Ocak ayında genel kurul kararı ile kapatıldığı bildirilmiştir. Kırıkkale Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü ayrıca başvurucunun KHK ile kapatılan derneklere bir üyeliğinin bulunmadığını bildirmiş, soruşturma sonucunda başvurucunun terör örgütüne üye olduğuna dair yeterli delil elde edilemediği gerekçesiyle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

32. Hâl böyleyken hem işveren hem de derece mahkemeleri yalnızca OHAL Bürosundan gelen yazıyı dikkate almış; başvurucudan duyulan şüphenin nedeni olan dernek üyeliğini, derneğin statü ve durumunu değerlendirmeye almamışlardır. Derece mahkemelerince iş sözleşmesinin feshine dayanak olan dernek üyeliğinin fesihte geçerli bir sebep olup olmadığı hususunda yeterli bir inceleme yapılmadan karar verildiği görülmektedir. Bu hususlar gözönüne alındığında başvurucudan duyulan şüpheye dayanak olarak gösterilen olguların ve başvurucu hakkında duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif şekilde ortaya konulduğu söylenemez.

33. Sonuç olarak kamu otoritelerinin, başvurucunun iş sözleşmesinin feshine yönelik tedbir nedeniyle katlandığı külfet ile başvuru konusu tedbirin amacı arasında adil bir denge kurulduğunu gösteren ilgili ve yeterli bir gerekçe sunmadıkları, bu nedenle başvuru konusu tedbirin olağanüstü hâlin gerektirdiği ölçüde olduğundan bahsedilemeyeceği anlaşılmıştır. Bu nedenle başvurucu hakkında alınan tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

34. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile Anayasa’nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

35. Başvurucu ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile 1.000.000 TL maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

36. Başvuruda tespit edilen hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

37. Ayrıca özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün birlikte ihlal edilmiş olması dikkate alınarak başvurucuya net 40.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucu, maddi zararına ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli Yardım Talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kırıkkale 2. İş Mahkemesine (E.2018/313 sayılı dosya) GÖNDERİLMESİNE,

E.40.000 TL net manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İZZET ALBAK

B. No: 2020/19126 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19126

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İZZET ALBAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19126)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : İzzet ALBAK

Vekili : Av. Sakine Biset EKİNCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/6/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde, yargılama sürecindeki dava dosyalarında ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelerde yer aldığı şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

6. 1979 doğumlu olan başvurucu, 12/1/2011 tarihinden itibaren alt işveren Net Ekran Televizyonculuk ve Medya Hizmetleri A.Ş. (Şirket) nezdinde TTNET A.Ş. (Kurum) bünyesinde çalışmaya başlamış, 29/8/2016 tarihinde ilgili birime ibraz ettiği el yazısı ile yazılmış ve imzalanmış dilekçe ile Şirketin organizasyonel yapısı nedeniyle kariyer gelişimi için uygun fırsatlar elde edemeyeceğini düşündüğünü, kıdem ve ihbar tazminatları ödenmek suretiyle iş akdinin feshi için gerekli işlemlerin yapılmasını talep etmiş; bunun üzerine aynı tarihte başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Fesih bildiriminde geçen ifadeler şöyledir:

"12. 01.2011 tarihinden itibaren uygulanan iş sözleşmeniz 29.08.2016 tarihli dilekçenizde gösterilen ve geçerli sebep oluşturan talebiniz doğrultusunda kıdem ve ihbar tazminatlarınız ödenmek sureti ile 29.08.2016 tarihi itibari ile feshedilmiş olup hak etmiş olduğunuz kıdem ve ihbar tazminatlarınız ve varsa yıllık ücretli izin hakkınız banka hesabınıza ödenecektir."

7. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talepleriyle Şirket aleyhine 28/9/2016 tarihinde dava açmıştır. İstanbul 28. İş Mahkemesine (Mahkeme) sunduğu dava dilekçesinde başvurucu, fesih bildiriminde bahsi geçen dilekçeyi baskı altında imzaladığını, insan kaynakları tarafından çağırılarak matbu bir kâğıt gösterildiğini ve bu şekilde istifa ederse işçilik alacaklarını alabileceğini, aksi hâlde terör örgütü üyeliği gerekçesiyle iş akdinin feshedileceğinin belirtildiğini ileri sürmüştür. Öte yandan iş akdinin sona erme sebebinin istifa değil fesih olduğunu, bu kapsamda feshin usul ve kanuna uygun yapılmadığını, Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) ile irtibatı olmadığı hâlde somut bir sebep ileri sürülmeksizin iş akdinin sonlandırıldığını ileri sürmüştür.

8. Davalı Şirket; cevap dilekçesinde, izleyici temsilcisi olarak çalışan başvurucunun iş güvencesine tabi olmadığını, davanın bu sebeple usulden reddi gerektiğini savunmuştur. Davalı Kurum ise cevap dilekçesinde, faaliyetlerinin kamusal niteliği nedeniyle darbe girişiminin hemen sonrasında FETÖ/PDY'yle irtibatlı olan personelin tespiti ve gerekli fesih işlemlerinin gerçekleştirilmesi için bir komisyon oluşturulduğunu, Ulaştırma Bakanlığı ve emniyet birimleriyle koordineli şekilde, personel bazında çalışmalar başlatıldığını belirtmiştir. Bu kapsamda başvurucu hakkında da FETÖ/PDY yapılanmasıyla irtibatlı olduğuna dair şüphe oluştuğunu ancak kesin kanaat olmadığından herhangi bir fesih işlemi gerçekleştirilmediğini ve tahkikat başlatıldığını, bu durumun başvurucuya bildirilmesi üzerine tahkikat sonucu beklenmeden başvurucunun fesih talep ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun özel durumu da değerlendirilerek talebinin kabul edildiğini ve iş akdinin geçerli sebeple feshedildiğini belirten Kurum, Emniyet Genel Müdürlüğüne (Emniyet) müzekkere yazılarak başvurucu hakkında araştırma yapılmasını talep etmiştir.

9. Yargılama devam ederken İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığından başvurucunun tarafı olduğu ceza dosyalarına ilişkin bir liste gönderilmiştir. Bu kapsamda çeşitli tarihlerde başvurucu hakkında İstanbul Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Bürosu (Büro) tarafından soruşturma başlatıldığı, bunların bazılarının takipsizlikle sonuçlandığı, bazıları yönünden dava açılmakla birlikte düşme kararı ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiği bilgisi iletilmiş; UYAP üzerinden yapılan sorgulamada yine Büro tarafından başlatılan soruşturma kapsamında çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu yönünden

derdest bir dava olduğu tespit edilmiştir. Yargılama kapsamında başvurucu hakkında ayrıca Bank Asyadan gelen yazıda başvurucuya ait hesap dokümanları ibraz edilmiştir.

10. Mahkeme 29/11/2017 tarihli kararı ile başvurucunun istifa iradesi olmadığını ispat edemediği gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiş, başvurucunun kararı istinaf etmesi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesi istinaf talebinin kabulü ile gerekçeli kararın kaldırılmasına ve dosyanın Mahkemeye iadesine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Taraflar arasındaki uyuşmazlık, iş akdinin istifa suretiyle sona erip ermediği noktasında toplanmaktadır.

Taraf beyanları dikkate alındığında emniyet veya istihbarat teşkilatlarından bildirim olmadığı halde işçinin verdiği işten ayrılma talepli dilekçesinin serbest iradeyle verildiğinden söz etmek mümkün değildir. Yargılama sırasında da taraflar davacının 'fetö/pdy terör örgütü' üyesi olup olmadığının emniyet birimlerinden sorulmasını talep etmişlerdir. Ancak bu husus araştırılmamıştır.

Buna göre davacı hakkında FETÖ/PDY terör örgütü üyeliğinden hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2018/33313 sayılı FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma eyleminden soruşturma bulunduğu UYAP sistemindeki bilgilerden anlaşılmakla, bu soruşturma sonucunun araştırılması, ayrıca emniyet ve istihbarat birimlerine yazı yazılarak davacının 'bylock' kullanıcısı olup olmadığının sorularak gelecek cevapla birlikte değerlendirme yapılarak karar verilmesi gerekirken, eksik araştırmayla karar verilmesi hatalı olup, aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

11. Dosya kendisine gelen Mahkeme, istinaf ilamı doğrultusunda İstanbul İl Valiliği ve Trabzon Cumhuriyet Başsavcılığı (Trabzon Başsavcılığı) ile davalı Kurum ve Şirkete müzekkere yazılarak başvurucu ile ilgili bilgi ve belgelerin gönderilmesi talebinde bulunmuştur. Bu kapsamda Şirket tarafından gönderilen cevabi yazıda, talep edilen bilgilerin kişiye özel ve gizli olduğu, Mahkemeye sunulabilir nitelikte olmadığı hususu tekrar edilmiş; Başsavcılıktan gelen cevabi yazıda ise başvurucu hakkında örgüt üyeliğinden yürütülen soruşturmanın 6/5/2019 tarihli kararla takipsizlik ile neticelendiği belirtilmiş ve ilgili karar dosyaya gönderilmiştir.

12. Mahkeme 14/10/2019 tarihli kararı ile davanın kabulü ile başvurucunun işe iadesine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...yapılan araştırmada davacının bylock kullanıcı olmadığı, kararda numarası belirtilen soruşturmanın ise kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçlandığı anlaşılmıştır. Taraf beyanları dikkate alındığında emniyet ve istihbarat teşkilatlarından bildirim olmadığı halde işçinin verdiği ayrılma talepli dilekçesinin serbest iradesiyle verildiğinden söz etmek mümkün değildir. İmzalanan istifa dilekçesinin davacının kendi öz iradesinin olmadığı, irade fesadı halinde imzalandığı kanaatine varılarak davacının haklı davasının kabulüne, çalışma süresi ve kıdemi nazara alınarak işe başlatılmaması halinde tazminatın 5 ay olarak belirlenmesine karar verilmiş ve aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

13. Davalı Kurum ve Şirket istinaf talebinde bulunmuş; özetle başvurucunun istifa dilekçesini baskı altında imzaladığına dair dosya kapsamında bir delil olmadığını belirtmiştir. Ayrıca başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturması kapsamında toplanan delillere değinerek buna benzer davalarda aksi yönde karar verildiğini ileri sürmüş, davanın reddini talep etmiştir. Bahsi geçen soruşturmada, başvurucunun kendi ifadesine göre 1996

yılında örgüte müzahir olan Zafer Fen Dershanesine gittiği, üniversite sınavını kazandığı zaman 1,5 yıl örgütün evinde kaldığı, 2003 yılında Zaman gazetesinde reklam uzmanı olarak, 2008-2010 yılları arasında ise Samanyolu TV'de çalıştığı belirtilmiştir.

14. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesi 27/2/2020 tarihli kararı ile davalı Kurum ve Şirketin istinaf talebinin kabulüne, kararın kaldırılmasına ve davanın reddine hükmetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya içeriğine göre; davacının iş sözleşmesi 29.08.2016 tarihinde '29.08.2016 tarihli dilekçenizde gösterilen ve geçerli sebep oluşturan talebiniz doğrultusunda kıdem ve ihbar tazminatlarınız ödenmek suretiyle' gerekçesiyle feshedilmiştir. Ancak davalı vekili cevap dilekçesindeki açıklamalarında; davacının FETÖ ile bağlantısı tespit edildiğinden iş akdinin sona erdirildiğini belirtmiş olup, Trabzon Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosu tarafından düzenlenen 2019/5936 Soruşturma–2019/4207 karar nolu kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda 'Şüphelinin SGK kayıtları incelendiğinde örgüte müzahir Feza Gazetecilik ve Samanyolu Yayıncılık isimli şirketlerde 2003–2010 yılları arası çalışması bulunduğu, şüphelinin örgüte müzahir Asya Katılım A.Ş. (Bank Asya)'da hesabının bulunduğu, ilk hesap açılış tarihinin 15/07/2004 tarihi olup, örgütün banka ile ilgili çağrı yaptığı dönemde hesap bakiye artış işlemine rastlanmadığının aylık hesap cetvelinin incelenmesinden anlaşıldığı, FETÖ/PDY kapsamında başkaca bir delil elde edilmediği, soruşturma sonucunda toplanan delillerden, şüphelinin yukarıda özetlenen ve tespit edilebilen eylemlerinin/delillerinin atılı suçu oluşturacak (örgütle organik bağ kurulması ve kural olarak süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren eylem ve faaliyetlerin bulunması kriteri) mahiyette kovuşturmaya yeter derecede şüphe oluşturacak delil elde edilemediği şeklinde kabulü gerektiği ve ileride yeni delil ortaya çıkar ise her zaman yeniden soruşturma başlatılabileceği hukuken bilinmek ve anlaşılmakla adı geçen hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek gerekmiştir' belirtilmiş ise de, davalı şirketin savunmasına istinaden, terör örgütü ile irtibat veya iltisakı bulunduğuna dair hakkında kanaat edinilen bir işçiyi çalıştırmaya devam etmenin, yani iş sözleşmesinin devamını davalı işverenden beklemek mümkün olmadığı gibi iş sözleşmesinin devamının çekilmez hale geldiğini kabul etmek gerekeceği, davacı işçinin böyle bir şüphe altında iken davalı işverenden işçinin iş sözleşmesinin devamını beklemenin iyiniyet kurallarına aykırı olduğu gibi davalı işverene de bu nedenle iş akdini sonlandırma yetkisi vermesi gerektiği, feshin, şüphe feshinin şartlarını taşıdığı ve geçerli nedene dayandığı gerekçesi ile davanın reddi gerekmekte olup, Dairemizce aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

15. Nihai karar 9/3/2020 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 25/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

B. Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreç

17. Başvurucu hakkında Emniyetten gelen 12/2/2019 tarihli bilgi notu üzerine soruşturma başlatılmıştır. Söz konusu bilgi notunda, başvurucu ile aynı işyerinde çalışan D.D. ve F.A.G.nin beyanlarına ve başvurucunun FETÖ/PDY ile iltisaklı olan Feza Gazetecilik A.Ş. ile Samanyolu Yayıncılık Hizmetleri A.Ş.de çalışma kaydı olduğunun tespitine yer verilmiştir.

18. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, başlattığı soruşturma kapsamında başvurucunun 15/7/2004 tarihinde Bank Asyada açılmış hesabı olduğunu tespit etmiş, bu kapsamda hesap hareketlerini incelemiş, ayrıca D.D. ile F.A.G.nin detaylı ifadesine başvurmuştur.

19. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 19/3/2019 tarihli yetkisizlik kararı ile dosyanın

Trabzon Başsavcılığına gönderilmesine karar vermiş, bu kapsamda dosyanın kendisine geldiği Trabzon Başsavcılığı 6/5/2019 tarihli kararı ile kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheli hakkında yapılan soruşturmada, soruşturma dosyası incelendiğinde;

-Yukarıda adı geçen ihbar eden tanıklar ifadelerinde özetle; şüphelinin kurumlarında çalışan FETÖ/PDY ile irtibatlı şüphelilerden olduğu, buna rağmen terfi aldıkları, 2016 yılında şirketlerindeki çalışan bu şahısların tedirgin olduğunu hissettiklerini, şüphelinin de aralarında bulunduğu diğer şahısların Amerikan ve İngiliz vizesi almaya çalıştıklarını, zira bu durumu kendilerine de danıştıklarını 'hayırdır bir yeremi kaçıyorsunuz' şeklindeki söylemi üzerine bu şahıslarla tartıştıkları şeklinde beyanda/ihbarda bulundukları anlaşılmıştır.

-Şüphelinin SGK kayıtları incelendiğinde örgüte müzahir Feza Gazetecilik ve Samanyolu Yayıncılık isimli şirketlerde 2003-2010 yılları arası çalışması bulunduğu,

-Şüphelinin örgüte müzahir Asya Katılım A.Ş(Bank Asya)' de hesabının bulunduğu, ilk hesap açılış tarihinin 15/07/2004 tarihi olup, örgütün banka ile ilgili çağrı yaptığı dönemde hesap bakiye artış işlemine rastlanmadığının aylık hesap cetvelinin incelenmesinden anlaşıldığı,

Tespit edilmiş, FETÖ/PDY kapsamında başkaca bir delil elde edilmemiştir.,

Şüpheli alınan ifadesinde de özetle; 1996 yılında üniversite sınavlarına hazırlanırken örgüte müzahir Zafer Fen dershanesine gittiğini, iletişim fakültesini kazanınca Ankara ilinde 1,5 yıl örgütün öğrenci evlerinde kaldığını, 2003 yılında Zaman Gazatesine reklam uzmanı olarak girdiğini, çalışırken üniversiteden de mezun olduğunu, askerlik sonrası 2008 yılında evlenince yine aynı görevle Samanyolu TV'de çalışmaya başladığını, 2010 yılına kadar bu şekilde çalışmaya devam ettiğini, daha sonra işten çıkarıldığını, 2011 yılında Tivibu/Türk Telekom'da çalışmaya başladığını, 2016 yılında istifaya zorlanınca bu kurumdan ayrıldığını, hakkında ihbarda ve beyanda bulunan bayan şahsın ailevi sıkıntılarından dolayı kurumda huzursuzluk yarattığını, kendisinin Zaman-Samanyolu geçmişi sebebiyle FETÖ'cü olarak damgalamaya çalıştığını, bu sebeple aralarında kurumda sorun yaşanmaya başladığını, iddia edildiği gibi o dönem vize başvurusu yapmadığını, ilk vize başvurusunu 2018 Aralık ayında yaptığını, suçlamayı kabul etmediğini beyan etmiştir.

Soruşturma sonucunda toplanan delillerden;

Şüphelinin yukarıda özetlenen ve tespit edilebilen eylemlerinin/delillerinin atılı suçu oluşturacak (örgütle organik bağ kurulması ve kural olarak süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren eylem ve faaliyetlerin bulunması kriteri) mahiyette kovuşturmaya yeter derecede şüphe oluşturacak delil elde edilemediği şeklinde kabulü gerektiği ve ileride yeni delil ortaya çıkar ise her zaman yeniden soruşturma başlatılabileceği hukuken bilinmek ve anlaşılmakla adı geçen hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek gerekmiştir."

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

20. İlgili mevzuat için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-25.

B. Yargıtay Kararları

21. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davalı işveren, davacının geçmişten gelen sabıkası ve özellikle yasadışı örgütle bağlantısı nedeni ile güvenlik önlemi olarak iş sözleşmesini feshetmiştir. Bu fesih Alman Hukukunda ve Alman Federal Mahkemelerinde şüphe feshi olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir. Davacının geçmişte yasadışı örgüt üyesi olması, davacının görev yaptığı bölgede terör olaylarının artması ve demiryolu ulaşımının da hedefte bulunması, davalı işveren açısından iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, elverişli objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu anlamına gelmektedir. Davacının iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedenle yapıldığı kabul edilmelidir. Davanın reddi yerine yazılı şekilde kabulü hatalıdır."

22. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı şöyledir:

"... şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphe mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine karşın eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamaması gerektiğinden, somut uyuşmazlıkta davacının sabit olan, doğruluk ve bağlılığa uymayan nitelikteki eyleminin şüphe feshi teşkil etmediği de açıktır. ..."

23. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Taraf iradesine öncelik verilmesi sadece davanın açılmasında değil, yargılama sırasında taraflara ait bir çok usul işleminde de kendisini gösterir...Yani, yargılamada esas olan, dava malzemelerinin taraflarca toplanması ve mahkemeye sunulması olarak tanımlayabileceğimiz 'taraflarca hazırlama (getirilme) ilkesi' dir. Bu ilkenin geçerli olduğu davalarda, dava malzemelerinin mahkemeye tam olarak getirilmemesinin sorumluluğunu taraflar üstlenmiş olup; hakim, kural olarak tarafların ileri sürmediği vakıaları ve belirli bir delili kendiliğinden araştıramaz ve taraflara hatırlatamaz. Diğer yandan, kamu düzenini ilgilendiren davalarda, irade serbestisinin ve taraf iradesine tanınan üstünlüğün bir sonucu olan 'taraflarca hazırlama ilkesi' yerine, kendiliğinden (resen) araştırma ilkesinin uygulanması esastır. Kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulandığı davalarda; hâkim, davanın ispatı için gereken bütün delillere kendiliğinden başvurur; taraflar da yargılama bitinceye kadar delil gösterebilirler. Bu davalarda bir bakıma, dava ile ilgili olguların hazırlanmasında, tarafların yanında, hakimin de görevli olması söz konusudur.

Bu açıklamalar karşısında kamu ya da özel hukuk tüzel kişiliği de olsa işçinin terör örgütleri ile irtibatının bulunması halinde bu durumun hem kamu güvenliğini hem de özel güvenliği tehdit edeceği açıktır. Bu nedenle davalı tarafın cevap dilekçesi ile davacının iş akdinin .../... bağlantısı bulunduğuna dair kuvvetli şüphe duyulması sebebi ile feshedildiğini belirttiği görülmekle; eldeki davada taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki

kendiliğinden araştırma ilkesinin uygulanması gerekmektedir."

24. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 24/4/2018 tarihli ve E.2018/3002, K.2018/9593 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Davacının iş akdi, hakkında .... C.Savcılığı tarafından bylock kullanıcısı olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış olması, hakkında yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrol kararı verilmesi akabinde, davalı işyerinin faaliyet alanı bakımından stratejik önem taşıyan durumu gözetilerek çalıştırılmasında sakınca bulunduğu gerekçesiyle İş K. 25/II e-h-ı maddeleri gereğince haklı neden iddiasıyla feshedilmiştir. İlk Derece Mahkemesi ise feshin şüphe feshi olduğu ve davalının özel durumu gözetilerek geçerli nedene dayalı olduğu kabulüyle davanın reddine karar verilmiş olup, davacı tarafın istinaf başvurusu Bölge Adliye Mahkemesi taralından da aynı gerekçelerle esastan reddetmiştir.

...

Davacının hakkında derdest bulunan ecza yargılamasında, 'mor beyin' uygulaması kapsamında davacı ...'ın kullandığı telefona ait gsm hattının iradesi dışında bylock IP'lerine yönlendirilmiş olduğunun bilirkişi raporuyla tespit edildiği gerekçesiyle beraat kararı verildiği, isnat edildiği üzere terör örgütü ile bağlantısı bulunduğunu gösterir aleyhine başkaca somut bir delil de olmadığı anlaşılmakla, 4857 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, hükmün bozulmak suretiyle ortadan kaldırılması..."

25. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/4//2019 tarihli ve E.2019/1352, K.2019/7992 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut uyuşmazlıkta davalı işveren tarafından yapılan fesih bildiriminde, fesih nedeni olarak davalı işverene ait fabrikada 04/02/2015 tarihi ve öncesinde davacı ile bir kısım çalışanların işyerinde üretilen rakıları çaldıkları ve çalışan işçilerden ...'in hırsızlık suçuna yardım ettikleri iddiasının feshe gerekçe gösterildiği ve davacının iş akdinin davalı şirkette çalışırken 17/03/2015 tarihinde ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri nedenle feshedildiği anlaşılmıştır.

...2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2015/257 esas 2015/777 karar sayılı dosyası kapsamına göre davacının hırsızlık olayından mahkum olan ... ile aynı fabrikada çalışıp, işyerinde servis bulunmaması nedeniyle aynı kişinin aracı ile muhtelif zamanlarda iş yerinden ayrıldığı, davacının sırf bu kişinin aracına binmesinin ve araçtaki alkol kokusunu farketmemesinin feshe dayanak yapılamayacağı, rakı dinlenme bölümünde çalışan davacının aynı araçta bulunan ve hırsızlığa konu olan rakının ... tarafından araçta taşındığına ilişkin bilgi sahibi olamayacağı, işverenin davacının bu hırsızlık olayından haberdar olduğu yönündeki şüphesinin makul ve objektif bir şüphe olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmakla, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken aksi gerekçeler ile reddine karar verilmesi hatalıdır."

26. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 18/4/2013 tarihli ve E.2012/32147, K.2013/12471 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda bir şüphe feshi söz konusudur. Bu tür fesihte, işverenin işçisine karşı duyduğu şüphe, aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol açmaktadır. İşverenden katlanması beklenemeyecek bir şüpheden dolayı, işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğu ortadan kalktığından, güven ilişkisinin sarsılmasına yol açan şüphe, işçinin kişiliğinde bulunan bir sebeptir. Ciddi, önemli ve somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven

potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için işçinin uygunluğunu ortadan kaldırdığından, şüphe feshi, işçinin yeterliliğine ilişkin fesih türü olarak gündeme gelecektir.

Davalı işyerinde fesih bildirgesinde anılan olayın davacı tarafından gerçekleştirildiği ceza yargılaması sonucunda da ispatlanmamış, davacı hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Ancak davacının kendi kredi kartının sorgulanması ile bilgisi olmaksızın kredi kartından alışveriş yapılan müşterinin kredi kartının sorgulanmasının zamanlama yönünden iç içe geçmesi ve sorgulamanın yapıldığı terminalin aynı olması dikkate alındığında, bu hususun iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güveni ortadan kaldırmaya elverişli bir şüphe olup, davacı ile işveren arasındaki güven ilişkisinin sarsıldığı kabul edilmelidir. Bu durumda davalı işverenin artık işçiyi çalıştırması mümkün değildir. Bu sebeple iş sözleşmesinin feshi haklı sebebe dayanmasa da, feshin geçerli nedene dayandığı kabul edilmelidir. İşverence yapılan fesih geçerli nedene dayandığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçe ile kabulü hatalı olmuştur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu; işveren Kurumun baskısı altında istifa dilekçesini imzaladığını, aksi hâlde işçilik alacaklarını alamayacağı yönünde tehdit edildiğini, işten çıkış gerekçesinin FETÖ/PDY ile iltisakı sebebiyle iş akdinin feshedilmesinin gösterildiğini ancak iltisak yahut irtibata dayanak olacak somut bir bilginin ortaya konulamadığını belirtmiştir. Bu kapsamda açtığı işe iade davasının adil şekilde yürütülmediğini ifade eden başvurucu, derece mahkemelerinin terör örgütü ile bağlantısına ilişkin olarak hiçbir bilgi yahut belge ortaya koyamadığını, benzer davalarda farklı sonuçlara ulaşıldığını, kaldı ki iradesi fesada uğratılarak yapılan fesih işleminin de usul ve kanuna aykırı olduğunu, davanın reddi yönünde verilen gerekçeli kararın hukuka aykırı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının, eşitlik ilkesinin ve hukuki belirlilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Bakanlık görüşünde, dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin derece mahkemelerine ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özel şartlarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

30. Başvurucu; Bakanlığın görüşüne karşı cevap dilekçesinde, iş akdinin 2016 yılında somut bir sebep gösterilmeksizin ve yazılı bildirimde dahi bulunulmadan feshedildiğini, hakkındaki soruşturmanın ise 2019 yılında açıldığını ve takipsizlik kararı ile neticelendiğini belirtmiştir. Bu kapsamda ne işveren tarafından savunmasının alındığını ne de derece mahkemelerince şüpheyi yaratan olgunun gerekçeli kararda tartışıldığını belirten başvurucu, başvuru dilekçesinde ileri sürdüğü hususları tekrar ederek yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

31. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası gerekçeli kararda şüpheye konu olay ve olgular tartışılmadan, iddia ve itirazları karşılanmadan davanın reddi yönünde karar verildiği hususuna ilişkindir. Bu kapsamda başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

35. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü -kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde- diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa’nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

36. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açık bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No:2013/1235, 13/6/2013, § 23).

37. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve

kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

38. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Somut olayda, işveren nezdinde 2011 yılından itibaren çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, FETÖ/PDY ile irtibatlı/iltisaklı olduğu gerekçesiyle 2016 yılında feshedilmiştir. Başvurucu, feshin usul ve yasaya aykırı olduğundan bahisle işe iade davası açmış; yargılama devam ederken 2019 yılında başvurucu hakkında ayrıca örgüt üyeliğinden soruşturma başlatılmış ve işe iade davası neticelenmeden takipsizlik kararı verilmiştir. İşveren Kurum ve Şirket takipsizlik kararına rağmen soruşturmada elde edilen bilgi ve belgelerin şüphe feshi için yeterli olduğunu ileri sürmüş, Bölge Adliye Mahkemesi de anılan iddiaları yerinde görerek davanın reddi yönünde hüküm kurmuştur (bkz. §§ 6-19).

40. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekir (bkz. §§ 21-22). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfi uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

41. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade eder (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

42. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususlar hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde, somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulmalıdır. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır (bkz. §§ 34-38).

43. Tüm bu açıklamalar karşısında şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önemlidir. Bu

kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, öncelikle işveren kurumun niteliği ile sözleşmesi feshedilen işçinin burada hangi pozisyonda çalıştığı, işinin mahiyeti ve öneminin ne olduğu hususlarını belirlemesidir. Zira şüpheyi doğuran olay yahut durum, farklı pozisyonlarda çalışan kişiler yönünden farklı değerlendirme yapmayı gerektirebilir. Bunun yanı sıra şüphe feshini doğuran durum veya olayın/vakıa -Yargıtay içtihadında da değinildiği gibi- doğrudan işçinin şahsından kaynaklanmalı, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olmalıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önem arz etmektedir.

44. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgunun ceza soruşturması sürecinde elde edilen delillerden ibaret olduğu görülmüştür. Bu kapsamda tespit edilen hususlar şunlardır:

- Tanık olarak ifadesine başvurulan kişilerin "başvurucu ile birlikte bir kısım çalışanların FETÖ/PDY ile irtibatlı şüphelilerden olduğu, buna rağmen terfi aldıkları, 2016 yılında bu şahısların tedirgin olduklarını hissettiklerini, başvurucunun de aralarında bulunduğu diğer şahısların Amerikan ve İngiliz vizesi almaya çalıştıklarını, zira bu durumu kendilerine de danıştıklarını 'hayırdır bir yere mi kaçıyorsunuz' şeklindeki söylemleri üzerine bu şahıslarla tartıştıkları" şeklinde beyanda/ihbarda bulunmaları

- Başvurucunun Bank Asyada hesabı olması, hesap açış tarihinin 15/7/2004 olması, örgütün Bankayla ilgili çağrı yaptığı dönemde hesap bakiye artış işlemine rastlanmaması

- Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtları incelendiğinde örgüte müzahir Feza Gazetecilik ve Samanyolu Yayıncılıkta 2003-2010 yılları arası çalışması

- Başvurucunun ifadesine göre ayrıca 1996 yılında üniversite sınavlarına hazırlanırken örgüte müzahir Zafer Fen Dershanesine gitmesi, iletişim fakültesini kazanınca Ankara'da 1,5 yıl örgütün öğrenci evlerinde kalması

45. Aynı somut olaya ilişkin ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda derece mahkemeleri önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta; ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay kararlarında hem olağanüstü hâl dönemi için hem de olağanüstü hâl harici dönemler için işçi hakkında verilen bir beraat yahut takipsizlik kararının şüphe feshi noktasında nasıl değerlendirilmesi gerektiği ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Yargıtay, beraat kararını işçi lehine değerlendirme eğilimi göstermekle birlikte yine de kararın içeriğindeki olay ve olguların fesih için yeterli olup olmadığını da ayrıca incelemiştir (bkz. §§ 24-26).

46. Bu kapsamda ortaya konulan deliller incelendiğinde -her ne kadar tanık beyanlarında başvurucunun örgüt ile irtibatlı şahıslardan olduğu ileri sürülmüş ise de- beyanların soyut nitelikte kaldığı, somut ve görgüye dayalı bir bilgi içermediği, öte yandan başvurucunun savunmasında -tanık beyanlarında belirtildiğinin aksine- vize başvurusunu ilk defa 2018 yılında yaptığını belirttiği, bu kapsamda tanık ifadelerinin şüphe feshi noktasında dikkate değer bir veri olarak ele alınmasının mümkün olmadığı görülmüştür.

47. Bunun yanı sıra başvurucu, kendi ifadesinde 1996 yılında örgütle iltisaklı dershaneye gittiğini, üniversitede 1,5 yıl öğrenci evlerinde kaldığını, 2003-2010 yılları arasında da

örgütün yayın organı olan Feza Gazetecilik ile Samanyolu Yayıncılık A.Ş.de çalıştığını açıklamıştır.

48. Anayasa Mahkemesi İhsan Yalçın (B. No: 2017/8171, 9/1/2020, § 49) kararında, FETÖ/PDY ile bağlantılı bir okulda bir süre öğrenim gördüğü belirtilen başvurucu yönünden yaptığı değerlendirmede örgütsel bir ilişki çerçevesinde gerçekleştirildiğine dair olgular ortaya konulmadan salt bu nitelikteki bir okula gitmenin kuvvetli suç belirtisi olarak kabulünü mümkün görmemiştir. Kararda, FETÖ/PDY ile bağlantılı okul veya dershanelerde öğrenim görmenin ancak bunun örgüte yardım etme, finansal destek sağlama ya da örgütsel eğitiminden yararlanma gibi örgütsel gayelerle gerçekleşmesi hâlinde örgütsel davranış olarak değerlendirilebileceğine vurgu yapmıştır. Anayasa Mahkemesi Ş.B. (B. No: 2017/30993, 1/7/2020, § 38)kararında da aynı yönde değerlendirmelerde bulunmuştur.

49. Bu kapsamda yapılan incelemede başvurucunun beyanları özellikle şüphe feshi noktasında dikkate değer ise de öncelikle söz konusu tespitlerin 17/25 Aralık 2013 tarihinden çok öncesine dayandığı, öte yandan Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında başvurucunun bu dönemlerde örgütsel saikler ile hareket ettiği yahut devam eden süreçte örgüt ile irtibatını devam ettirdiği yönünde bir tespitin yapılamadığı görülmüştür.

50. Başvuruya konu olayda Mahkemenin değerlendirmesine göre işvereni şüphe feshine götüren bir diğer olgu ise başvurucunun Bank Asyada hesabının bulunmasıdır.

51. Bank Asyanın FETÖ/PDY liderinin ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralar üzerinden gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali yönden kaynak sağladığı, örgütün finans merkezi olduğu hususu yargı kararlarıyla tespit edilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 35; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 59; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E.2017/1862, K.2017/5796 sayılı kararı; ayrıca bkz. §§ 37-38). Aynı zamanda mutat hesap hareketlerinin örgütsel faaliyette bulunma ya da örgüte yardım etme kapsamında değerlendirilemeyeceği de Yargıtay tarafından kabul edilmiştir (Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 25/6/2020 tarihli ve E.2020/1974, K.2020/3079 sayılı kararı). Her durumda Bank Asyaya para yatırarak FETÖ/PDY ile irtibat veya iltisak içinde olunduğu, bu suretle işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak sözleşmenin feshedilebilmesi için yukarıda açıklanan ilkelere uygun şekilde hareket edilmesi gerektiği açıktır (Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 137).

52. Somut olayda Mahkeme dosyasına gelen Bank Asya hesap dokümanlarından anlaşılabildiği kadarıyla hesap açış tarihinin 15/7/2004 olduğu, Aralık 2013-Temmuz 2016 tarihleri arasında yapılan incelemede hesap bakiyesinin 0,95 TL olduğu, bu süreç boyunca hiçbir hesap hareketliliği bulunmadığı anlaşılmıştır. Nitekim Trabzon Başsavcılığı tarafından da örgütün Banka ile ilgili çağrı yaptığı dönemde hesap bakiye artış işlemine rastlanmadığı yönünde tespit yapıldığı görülmüş, işe iade davasında ise derece mahkemelerince bu yönde herhangi bir değerlendirmeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla söz konusu tespitin örgütle iltisak noktasında nasıl bir şüpheye sebep olduğu gerekçeli kararda tartışılmamıştır.

53. Sonuca varmadan önce belirtmek gerekir ki derece mahkemeleri, kendisine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değildir ancak ileri sürülen iddialardan biri kabul edildiğinde bunun davanın sonucuna etkili olması hâlinde mahkeme, bu hususa belirli ve açık bir yanıt vermek zorunda olabilir.

54. Başvuruya konu olaya ilişkin yukarıda yapılan tüm incelemeler neticesinde ilgili mevzuat, Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi içtihadı da dikkate alındığında başvurucunun iddia ve itirazlarının yargılamanın esasına temas eden ve davanın sonucu değiştirebilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

55. Dolayısıyla gerekçeli kararda, işveren yönünden güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığı, başvurucunun yargılamanın esasına tesir eder nitelikteki iddia ve itirazlarının incelenmediği ve karşılanmadığı görülmüştür. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

56. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

57. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesi ve tazminat talebinde bulunmuştur.

58. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 28. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

59. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

60. Dosyalardaki belgeden tespit edilen 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk

Dairesine (E.2020/530, K.2020/384) iletilmek üzere İstanbul 28. İş Mahkemesine (E.2019/179, K.2019/401) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CEMALİ ERÇETİN

B. No: 2020/20964 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20964

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CEMALİ ERÇETİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20964)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Muhammed Nuri ÖZGÜR

Başvurucu : Cemali ERÇETİN

Vekili : Av. Yadigar GÖNÜLLÜ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edilmesi, mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak bu verilere dayanılması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, ceza davasında sanığın ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle duruşmada hazır bulunma hakkının, kanun yolu incelemesi aşamasında ileri sürülen ve kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 26/11/2018 tarihinde başvurucu hakkında iddianame düzenlemiştir. Başsavcılık başvurucunun Tekirdağ 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin (Hâkimlik) kararı gereğince Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan (BTK) temin edilen iletişim tespitine ilişkin kayıtlara göre ardışık olarak aranması ve tanık ifadesine göre

örgütsel faaliyette bulunması nedeniyle atılı suçu işlediğini iddia etmiştir.

3. Tekirdağ 2. Ağır Ceza Mahkemesi iddianameyi kabul etmiş, yetkisizlik kararı vererek dosyayı İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir. İstanbul 28. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 9/1/2019 tarihinde duruşma işlemlerini yapmış, bu kapsamda diğerlerinin yanı sıra tanıklar M.S. ve A.Z.nin tanık olarak dinlenilmesi için gerekli işlemlerin yapılmasına, iddianamede belirtilen HTS kayıtlarına ilişkin bilgi ve belgelerin istenmesine karar vermiştir.

4. Duruşma iki celsede tamamlanmıştır. Birinci celseden önce tanıkların bilgi ve görgüsünün tespiti için yazılan talimat müzekkerelerine ikmalen cevap verilmiştir. Tanık M.S. istinabe yoluyla alınan beyanında 2007-2013 yılları arasında Çorlu'da birlikte görev yapmaları nedeniyle tanıdığı başvurucunun 2008-2010 yılları arasında örgüt toplantılarına katıldığını, ayrıca başvurucuya örgüt içinde Cem kod adının verildiğini ifade etmiştir. Tanık A.Z. istinabe yoluyla alınan beyanında 2014 yılında İstanbul'da görev yaptığı dönemde bir örgüt üyesinin tanıştırdığı başvurucuyla örgüt toplantılarına katıldığını, örgüt içinde bağlı oldukları şahsın ankesörlü telefonla başvurucuyu arayarak toplantıların yer ve saatini bildirdiğini, başvurucunun da bu bilgiyi kendilerine aktardığını belirtmiştir. Duruşmanın birinci celsesinde Mahkeme, duruşmada müdafi ile birlikte bizzat hazır bulunan başvurucuya tanıkların beyanlarını okumuş; başvurucu, tanıkların anlatımlarını kabul etmemiştir. Bu celsede başvurucu, hakkındaki suçlamalara karşı savunmasını yapmış; iddia makamı esas hakkındaki mütalaasını açıklamıştır.

5. Birinci celseden sonra Erzincan Cumhuriyet Başsavcılığı, yürütülen bir soruşturma dosyasında başvurucu hakkında beyanda bulunan Ö.A.nın ifadesini Mahkemeye göndermiştir. Tanık Ö.A. bu soruşturmada yapılan teşhis işlemindeki ifadesinde 2013-2014 yıllarında İstanbul'daki örgüt toplantılarına başvurucunun da katıldığını beyan etmiştir.

6. Başvurucu, duruşmanın ikinci celsesine ceza infaz kurumundan Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile katılmıştır. Duruşma Tutanağı'nda başvurucunun SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmak istemediği yönünde Mahkemeye itirazda bulunduğuna dair herhangi bir beyanı yer almamıştır. Bu celsede başvurucu ve müdafii esas hakkındaki mütalaaya karşı savunmalarını yapmıştır. Mahkeme duruşma sonunda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiş, mahkûmiyet kararında tanıklar M.S., A.Z. ile duruşmada ifadesi okunan Ö.A.nın beyanlarına ve başvurucunun örgüt mensuplarıyla sabit hatlar üzerinden irtibat kurmasına dayanmıştır.

7. Başvurucu; kanun yolu başvuru dilekçelerinde diğerlerinin yanı sıra telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edildiğini, mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak bu verilere dayanıldığını, SEGBİS aracılığı ile son duruşmaya katılmak zorunda bırakılması nedeniyle savunmalarını etkin biçimde yapamadığını ileri sürmüştür. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 3/2/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 7/6/2020 tarihinde öğrendikten sonra 6/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon; başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, duruşmada hazır bulunma hakkı ve gerekçeli karar hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin

şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Ankesörlü/Kontörlü Sabit Hatlarla (Telefonlarla) Kurulan İletişimin Tespiti Sonucunda Elde Edilen Veriler Yönünden

10. Başvurucu, sabit hatlardan telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun yargılama aşamasında lehine olan hususları ileri sürebildiği, aleyhine olan delillere karşı çıkabildiği ve yargılamaya konu olaya ilişkin kendi anlatımını mahkemeye sunabildiği hususlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Somut olayda Başsavcılık, FETÖ/PDY'nin il genelinde askerî yapılanmasına ilişkin oluşturduğu örgütsel organizasyon içinde yer alan kişilerin deşifre olmalarını önlemek amacıyla kendi aralarında ankesörlü/sabit hatlar aracılığıyla iletişim kurduklarına dair veriler elde etmiştir. Bu verilere göre örgütün ve askeri yapılanmaya mensup kişilerin bu yöntemle iletişim kurduğuna dair şüphe üzerine soruşturmanın başladığı tarihten geriye dönük olarak Tekirdağ genelinde faaliyet gösteren ankesörlü/kontörlü sabit hatlar aracılığıyla (telekomünikasyon yoluyla) kurulan iletişimin tespiti için Hâkimlikten 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca talepte bulunulmuştur. Bu talep doğrultusunda verilen Hâkimlik kararı üzerine anılan sabit hatların HTS kayıtları BTK aracılığıyla getirtilmiş ve bu kayıtlar kolluk birimleri tarafından analiz edilmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, Murat Albayrak ([GK], B. No: 2020/16168, 8/3/2023) kararında ankesörlü veya sabit hatlar aracılığıyla kurulan iletişimlerin örgütsel boyutuna ve bu iletişimlere konu HTS kayıtlarının hukuka uygun delil olup olmadığının değerlendirilmesine yönelik ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararda, Yargıtayın birçok kararında ankesörlü/kontörlü sabit hatlara ilişkin HTS kayıtlarının bir delil olarak elde ediliş yönteminin hukuka uygun olduğuna dair değerlendirmelerde bulunduğunu da belirterek başsavcılık, hâkimlik kararı doğrultusunda ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla yapılan iletişime dair BTK'dan HTS kayıtlarının getirtilmesinin ve bu kayıtlar üzerinde şüpheli olabilecek kişilerin tespiti amacıyla kolluk birimlerine teknik analiz yaptırılmasının bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren uygulama olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir (Murat Albayrak, §§ 67, 68, 102-108). Başvurucunun bu yöndeki itirazları dikkate alındığında anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Telekomünikasyon Yoluyla Kurulan İletişimin Tespitine İlişkin Kayıtların Mahkûmiyet Kararında Tek veya Belirleyici Delil Olarak Kullanılamayacağı İddiası

15. Başvurucu, telekomünikasyon yoluyla kurulan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hükme esas alınması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

16. Bakanlık görüşünde; başvurucunun delillere karşı itirazlarını sunma imkânı bulduğu, ardışık aramaya ilişkin iletişim tespiti kayıtlarının hükme esas alınmasının yargılamanın

bütünü içinde adilliğini zedelemediği, mahkemenin delil değerlendirmesinde bariz takdir hatası bulunmadığı belirtilmiştir.

17. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

18. Anayasa Mahkemesi Murat Albayrak kararında başvurucunun bu başlık altındaki iddialarına benzer şikâyetleri ayrıntılı olarak incelemiş (anılan kararda bkz. §§ 121-147) ve telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların -anılan karara konu olaydaki hâliyle- mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasında adil yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu sonucuna ulaşmıştır.

19. Başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararı incelendiğinde tanıklar M.S. ve A.Z. ile dosyaya gönderilen ifadesi duruşmada okunan Ö.A.nın beyanlarına ve bu beyanlar ile örtüşen HTS kayıtlarına istinaden başvurucunun örgüt yöneticileri ile sabit hatlar üzerinden irtibat kurduğu sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. Mahkeme anılan delillerin tümünü gözönünde bulundurarak başvurucunun Tekirdağ'da askerî personel olarak görevli olduğu dönem içinde bu ilde bulunan ankesörlü/kontörlü sabit hatlar üzerinden örgütün kullandığı iletişim yöntemlerine uygun olarak aranmasını örgütle bağlantısını gösteren bir delil olarak değerlendirmiş ve başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan mahkûmiyetine karar vermiştir. Karar, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir. Başvurucunun bu başlık altında ileri sürdüğü iddiaların derece mahkemesince delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durum bulunmadığı, bu bakımdan somut başvuruda da Murat Albayrak kararında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı dikkate alındığında ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla (telefonlarla) kurulan iletişimin tespiti sonucunda elde edilen verilerin -somut olayda olduğu hâliyle- mahkûmiyet kararında belirleyici delil olarak kullanılmasında adil yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucu, duruşmaya video konferans yöntemiyle uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık; başvurucunun ilk duruşmaya avukatı ile birlikte katılarak savunmasını yaptığı, SEGBİS ile ifadesinin alındığı ikinci duruşma sırasında ses ve görüntü problemi yaşadığına ilişkin bir yakınmasının bulunmadığı, delillere itiraz etme ve etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulduğu görüşünü bildirmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi, Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin talebine

aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 5271 sayılı Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

23. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayanılarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

24. Öte yandan Anayasa Mahkemesi daha önce adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık veya örtülü şekilde feragat edilmesinin mümkün olduğunu belirterek feragatin Anayasa'ya uygun kabul edilebilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak asgari usul güvencelerinin sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının da bulunmaması gerekmektedir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45). Örtülü feragatin hangi durumlarda Anayasa'ya uygun kabul edileceğine ilişkin ilkeler genel olarak Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında belirtilmiştir. Buna göre örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekir. Dolayısıyla yetkili yargı organlarının bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamaları gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir.

25. Başvuru konusu olayda duruşmanın ilk celsesinde başvurucu hazır edilmiş, ikinci celsesinde ise SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılması sağlanmıştır. Bu iki celsede başvurucu delillere itiraz etme ve etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulmuş, SEGBİS ile katıldığı duruşmada ses ve görüntü aktarımı sırasında teknik aksaklıklar yaşadığına ve savunma hakkının kısıtlandığına yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmemiştir. Öte yandan başvurucu müdafii duruşmalara bizzat katılmak suretiyle duruşmalarda hazır bulunmuştur.

26. Somut olayda başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair doğrudan bir beyanı bulunmasa da talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmalara katılmak zorunda bırakıldığını söylemek de mümkün gözükmemektedir. Zira duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katıldığı sırada başvurucu, bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmemiştir. Her ne kadar başvurucu bireysel başvuru formunda yargılama sırasında ses ve görüntü aktarımı sırasında teknik aksaklıklar yaşadığını ileri sürmüşse de yargılamaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşadığına ilişkin iddia ve itirazı duruşma tutanaklarına yansımamıştır. Başvurucunun duruşmalara bizzat katılma talebini Mahkemeye iletmemesi de dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu açıktır. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddiası da başvuru formuna yansımamıştır. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu

yararının mevcut olduğundan söz etmek de -somut olayın şartlarında- mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

28. Başvurucu, kanun yolu başvuru dilekçelerinde ileri sürdüğü hususlara kanun yolu incelemesi kararlarında yanıt verilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık, anılan hakkın yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamayacağına dikkat çekmiştir.

29. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

30. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir (Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51). Kanun yolu incelemesi yapan mercinin mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya aynı atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57). Eldeki başvuruya konu mahkûmiyet kararında Mahkeme -diğer delillerin yanında- tanık beyanlarına ve ardışık arama kayıtlarına istinaden başvurucunun terör örgütünün faaliyet ve eylemlerini benimsediği, örgüte üyelik boyutunda iştirak ve bilinç iradesiyle hareket ettiği sonucuna ulaşmıştır. Bu itibarla yargılama sonunda tarafların davanın sonucuna etkili olabilecek tüm iddia ve savunmaları tartışılarak verilen kararda hükme ulaşılması için yeterli gerekçe bulunduğu görülmektedir. Kanun yolu incelemesi sonucunda verilen kararda, değerlendirme konusu hüküm ve gerekçenin uygun bulunduğu dikkate alındığında gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla (telefonlarla) yapılan iletişimin tespiti sonucunda elde edilen veriler yönünden hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların mahkûmiyet

kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılamayacağına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA, 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EYÜPHAN BOYVADAOĞLU

B. No: 2020/22235 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22235

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EYÜPHAN BOYVADAOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22235)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Eyüphan BOYVADAOĞLU

Vekili : Av. Simge AYBEY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacağından doğan davada, bozma kararından sonra ıslah yapılamayacağı gerekçesiyle ıslah talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, kötü niyet tazminatı talebinin reddedilmesi nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. 11/11/2008 tarihinden itibaren gayrimenkul yatırım şirketi bünyesinde çalışan başvurucunun iş sözleşmesi 18/12/2014 tarihinde işverence feshedilmiştir.

3. Başvurucu, iş sözleşmesinin feshi nedeniyle (3.000 TL) ihbar tazminatı, (3.000 TL) kötü niyet tazminatı ve (3.000 TL) ikramiye alacağının tahsili istemiyle 29/4/2015 tarihinde Bakırköy 15. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

4. Mahkeme 10/5/2016 tarihinde görevsizlik kararı vermiştir. Karar hakkında temyiz talebinde bulunulması üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 8/11/2016 tarihli kararıyla görevsizlik kararı bozulmuştur.

5. Yargıtayın bozma ilamı üzerine esas incelemesi yapılan dosyada 23/5/2017 tarihinde alınan bilirkişi raporunda davalı şirketin ödemesi gereken tazminat miktarı 49.825,41 TL ihbar tazminatı ve 431.782,50 TL kötü niyet tazminatı olmak üzere toplam 481.607,91 TL olarak tespit edilmiştir. Başvurucu 23/11/2017 tarihinde verdiği ıslah dilekçesiyle dava dilekçesinde talep ettiği toplam 9.000 TL tazminatı481.607,91 TL'ye yükseltmiştir.

6. Mahkeme 30/11/2017 tarihli kararıyla davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir. Mahkeme kararının gerekçesinde özetle, başvurucunun iş akdinin davalı tarafından feshedildiği bu durumda başvurucunun davalıdan ihbar tazminatı talep etme hakkı olduğu vurgulanarak bilirkişi raporunda belirtilen 49.825,41 TL ihbar tazminatının davalıdan tahsiline; başvurucu tarafından talep edilen prim alacağının yargılama esnasında davalı tarafından başvurucu hesabına yatırıldığı belirtilerek prim alacağı yönünden bir karar verilmesine yer olmadığına ve iş akdinin davalı aleyhine resmî makamlar nezdinde şikâyette bulunması veya sendikaya üye olması gibi nedenlerle feshedildiği tespit edilemediğinden, başvurucunun davalıdan kötü niyet tazminatı talep etmesinin mümkün olmadığı belirtilerek kötü niyet tazminat talebinin reddine karar verilmiştir.

7. Anılan kararın temyizi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi davacı vekilinin bozmadan sonra yaptığı ıslaha değer verilerek karar verilmesinin isabetsiz olduğu gerekçesiyle 12/3/2019 tarihinde Mahkeme kararını bozmuştur.

8. Mahkeme 21/6/2019 tarihli kararıyla Yargıtayın bozma kararına uymuş, bozma sonrası yapılan ıslahın yapılmamış sayılmasına ve ilk dava dilekçesinde talep edilen bakiye 3.000 TL ihbar tazminatının davalıdan tahsiline karar vermiştir. Başvurucunun prim alacağı talebi yönünden ise yargılama esnasında davalı tarafından davacı hesabına yatırılması nedeniyle prim alacağının konusuz kaldığı gerekçesiyle prim alacağı ile ilgili bir karar verilmesine yer olmadığına ve kötü niyet tazminat talebinin ise reddine hükmetmiştir.

9. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 18/2/2020 tarihli kararıyla mahkeme hükmünü onamıştır.

10. Nihai karar 17/3/2020 tarihinde başvurucu vekilince Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden öğrenilmiş, başvurucu 29/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun ile Covid-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki süreler 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar durduğundan başvurunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

11. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; Mahkemenin Yargıtayın bozma ilamından sonra bilirkişi raporu aldığını ve gerçek zararının bu şekilde ortaya çıktığını, bilirkişi raporunda belirtilen miktar doğrultusunda talep miktarını ıslah ederek artırdığını ancak Mahkemenin Yargıtayın bozma ilamından sonra ıslah yapılamayacağı gerekçesiyle artırılan kısım yönünden davayı reddettiğini, ancak ıslah işleminin tahkikatın bitimine kadar yapılabileceğinin mevzuatta öngörüldüğünü belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal

edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Başvuruya konu davada başvurucu, iş sözleşmesinin 18/12/2014 tarihinde işverence feshi üzerine 29/4/2015 tarihinde fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak üzere 3.000 TL ihbar tazminatı, 3.000 TL kötü niyet tazminatı ve 3.000 TL ikramiye alacağının davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir. Mahkeme uyuşmazlığın iş mahkemesinin görev alanına girmediği gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş, Yargıtay ise iş mahkemesinin görevli olduğu gerekçesiyle kararı bozmuştur. Mahkeme, bozma sonrası alınan bilirkişi raporu doğrultusunda talep miktarını artıran başvurucunun ıslah talebini kabul ederek davanın kısmen kabulüne hükmetmiştir. Yargıtayın, bozma ilamından sonra ıslah yapılamayacağı gerekçesiyle kararı bozması üzerine bozmaya uyan Mahkeme, ıslah yapılan kısım yönünden davayı reddederek sadece dava dilekçesinde belirtilen 3.000 TL ihbar tazminatının başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

16. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya benzer nitelikteki iddiaları Ziynet Benli ([GK], B. No: 2019/23977, 15/2/2023) kararında incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararında özetle 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili maddelerinde bozmadan sonra ıslahın olanaklı olup olmadığına yönelik açık veya örtülü bir hüküm yer almadığını, dayanak yapılan 4/2/1948 tarihli kararın içtihat mahiyetinde olduğunu belirtmiş; bozma kararından sonra bozma kararı uyarınca tahkikat yapıldığı durumda ıslah talebine yönelik mevzuatta bir engel bulunmamasına rağmen bozma kararından sonra ıslah yapılmasının mümkün olmadığına dair kategorik yorumun kanuni dayanağının olmadığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

17. Somut olayda da bozma kararından sonra tahkikat yapıldığı hâlde bozmadan sonra ıslah olmayacağı yönündeki kategorik yaklaşım sonucu ıslah talebinin reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği değerlendirilmiştir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu; iş sözleşmesinin objektif iyi niyet ve dürüstlük kuralına aykırı olarak haksız yere feshedildiğini belirterek bu durumda kendisine kötü niyet tazminatı ödenmesi gerekirken mahkemece talebin reddi yönünde verilen karar nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvurucunun yargılama sürecine ve sonucuna ilişkin iddialarının hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

21. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

22. Başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; yeniden yargılama ile 1.000.000 TL maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1.Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Bakırköy 15. İş Mahkemesine (E.2019/240, K.2019/331) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT KILIÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/25564 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25564

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT KILIÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25564)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucular : 1. İbrahim OKUR

Başvurucu Vekili : Av. Fatma Betül OKUR

2. Murat KILIÇ

3. Akif KÖKSAL

4. Mustafa KAYGAS

5. Yunus ÇETİN

6. Zeki GÜLHANCIOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yeni koronavirüs (COVID-19) salgınına yönelik tedbirler kapsamında ceza infaz kurumundaki görüşlerin kısıtlanması nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular hükümlü ve tutuklu olarak değişik infaz kurumlarında barındırılmaktadır.

3. Türkiye'de ilk kez 11/3/2020 tarihinde görüldüğü açıklanan COVID-19 hastalığının pandemiye dönüşmesi üzerine oluşturulan Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulunun

(Bilim Kurulu) tavsiye kararları doğrultusunda Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünce (Genel Müdürlük) başsavcılıklara gönderilen 14/3/2020 tarihli yazı ile mahpusların açık ve kapalı görüş haklarının kullanımı ikinci bir yazıya kadar ertelenmiştir. Genel Müdürlükçe 27/3/2020, 11/4/2020, 30/4/2020, 15/5/2020 tarihlerinde başsavcılıklara gönderilen yazılarda da kısıtlamanın aynı şekilde uygulanmasına devam edileceği ve mahpusların diğer hakları saklı kalmak üzere görüşlerin tüm ceza infaz kurumlarında 1/7/2020 tarihine kadar ertelendiği belirtilmiştir.

4. Genel Müdürlük tarafından gönderilen 29/5/2020 tarihli yazıda açık ve kapalı görüş hakkına yönelik kısıtlamanın mahpusun belirleyeceği bir kişi ile ayda bir kez kapalı görüş yaptırılması şeklinde uygulanacağı ve mahpusların diğer hakları saklı kalmak üzere görüşlerin tüm ceza infaz kurumlarında 15/6/2020 tarihine kadar ertelendiği belirtilmiştir. Genel Müdürlüğün 16/6/2020 ve 30/6/2020 tarihli yazıları ile söz konusu tedbirin aynı şekilde devam edeceği bildirilmiştir. Genel Müdürlüğün 28/8/2020 tarihli yazısı ile kısıtlamanın kapsamı değiştirilerek uygulama süresi uzatılmıştır.

5. Başvurucular barındırıldıkları infaz kurumları idarelerinden haftalık açık ve/veya kapalı görüş yaptırılması talebinde bulunmuşlar ancak talepleri reddedilmiştir. Bunun üzerine başvurucular açık ve kapalı görüş hakkına getirilen kısıtlamalara karşı infaz hakimliklerine şikâyet başvuruları yapmışlardır. İnfaz hâkimlikleri, pandemi nedeniyle Bilim Kurulunun önerisi üzerine getirilen kısıtlamaların sağlık açısından zorunlu olduğu ve 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 83. maddesinde belirtilen ziyaret hakkını ihlal edici nitelikte olmadığı gerekçeleriyle şikayetleri reddetmiştir. Başvurucuların itirazları da ret kararlarının yasaya ve hukuka uygun olduğu gerekçesiyle ağır ceza mahkemelerince reddedilmiştir.

6. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

7. Başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan ve adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir. 2020/25758, 2020/29672, 2020/35512, 2020/35802, 2020/40043 numaralı başvuruların konu bakımından hukuki irtibat nedeniyle 2020/25564 numaralı başvuru ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucular, getirilen kısıtlamalar nedeniyle bir müddet açık ve kapalı görüş gerçekleştiremediklerini, sonrasında ise bir kişi ile ayda bir kez kapalı görüş yaptırılması nedeniyle çocuklarıyla görüş yapamadıklarını ve aile bireyleri arasında tercihte bulunmak durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Başvurucular ayrıca açık ve kapalı görüş hakkına getirilen kısıtlamaların yasal dayanağı bulunmadığını ve kısıtlamalara dayanak belgelerin kendilerine tebliğ edilmediğini ifade etmişlerdir. Başvurucular bu nedenlerle eşitlik ilkesinin, adil yargılanma hakkının, işkence ve kötü muamele yasağının, haberleşme hürriyetinin, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ve özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Bakanlık görüşlerinde; tüm dünya ve ülkemizde de yaşanan pandemi sürecinde Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulunun tavsiyeleri doğrultusunda ceza infaz kurumlarında birçok tedbir alındığı, bu kapsamda açık ve kapalı ziyaretlerin yaptırıldığı, bu süreçte pandemi öncesi on dakika olan telefonla

görüşme süresinin de yirmi dakika olarak uygulandığı belirtilmiştir. Görüşlerde ayrıca ilgili mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilerek ihlal iddialarının incelenmesinde anılan hükümler ve içtihat ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamışlardır.

10. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir (Yunus Bulut, B. No: 2020/38826, 20/7/2023, § 37).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Başvuruculaın şikâyeti, yakınlarıyla görüş hakkının kısıtlanması nedeniyle ailelerini yeterli şekilde görememesidir. 11/3/2020 tarihinden sonraki süreçte başvuruculaın açık ve kapalı görüş hakkına yönelik kısıtlamaların aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturduğu değerlendirilmiştir (benzer yönde bkz. Yunus Bulut, § 42).

13. Aile hayatına saygı hakkına yönelik bir müdahalenin Anayasa'nın öngördüğü güvencelere uygun kabul edilebilmesinin ilk ve temel şartı müdahalenin kanuni dayanağının bulunmasıdır. Bu gereklilik, uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk kurallarının öngörülebilir olmasını zorunlu kılmaktadır. Türk anayasal sisteminde hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenleme yapma yetkisi yasama organına aittir. Hak ve özgürlüğü kısıtlayıcı bir kanunun kapsamını genişletici yorum ve uygulamalar, kanun koyucunun getirmediği bir sınırlandırmanın idari ve yargısal makamlarca ihdas edilmesi sonucunu doğurabilir. Bu açıdan hak ve özgürlükleri sınırlandıran kurallara ilişkin yorum ve uygulamaların kuralın kapsamını genişletici nitelikte olmaması ve öngörülebilir sınırlar içinde kalması önem taşımaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 104; Mehmet Çetinkaya ve D.K. [GK], B. No: 2018/27392, 15/4/2021, § 45).

14. Ziyaret ya da görüş hakkı 5275 sayılı Kanun'un 83. maddesinde düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi somut başvurulara konu olan COVID-19 salgınının önlenmesi amacıyla ziyaret hakkının kısıtlanmasına ilişkin tedbirleri Yunus Bulut kararında incelemiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, Kanun'da açıkça tanınan mahpusların ziyaret hakkının ancak çerçevesi belirli olan ve yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde gösteren düzenlemelere dayanılarak sınırlandırılabileceğini vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi bu kapsamda yukarıda belirtilen kanuni düzenlemenin mahpusların ziyaret hakkının ortadan kaldırılması ya da engellenmesi konusunda idari makamlara açık ve genel bir yetki vermediğini tespit ederek müdahalenin kanuni dayanağının olmadığına karar vermiştir (Yunus Bulut, §§ 55, 57-58).

15. Somut başvurularda da idari makamlar tarafından ziyaret hakkının kısıtlanmasına imkân veren açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen söz konusu tedbirlerin uygulandığı görüldüğünden Yunus Bulut kararından varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak somut olayda başvuruculaın aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin salt idari makamların kararlarına dayandığı anlaşıldığından müdahalenin kanuni temelinin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucular ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur. Ayrıca başvuruculardan Yunus ÇETİN 30.000 TL, İbrahim OKUR 30.000 TL, Mustafa KAYGAS 500.000 TL ve Zeki GÜLHANCIOĞLU 2.407.201,6 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

18. İncelenen başvuruda, başvuruculara ziyaret hakkını kısıtlayan müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvuruculara bireysel başvuruda bulunduğu tarihten sonra ziyaret hakkına ilişkin kısıtlamaların kaldırıldığı dikkate alındığında ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

19. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için manevi tazminat talebinde bulunan başvuruculara manevi zararları karşılığında ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Manevi tazminat talebinde bulunmayan başvurucular Akif KÖKSAL ve Murat KILIÇ yönünden ise ihlalin tespitiyle yetinilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Talepte bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculardan Yunus ÇETİN, İbrahim OKUR, Mustafa KAYGAS ve Zeki GÜLHANCIOĞLU'na ayrı ayrı net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculardan İbrahim OKUR'a ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH KILIÇ (2)

B. No: 2020/27516 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27516

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULLAH KILIÇ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/27516)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Abdullah KILIÇ

Vekili : Av. Ziya Metehan ARISOY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve buna bağlı olarak denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adil yargılanma hakkı, eğitim hakkı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hapis cezasına mahkûm edilmiş ve kesinleşen bu cezanın infazına başlanmıştır.

3. Cezası kapalı ceza infaz kurumunda infaz edilmekteyken başvurucu, açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve kalan cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak infaz edilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucu 1/7/2020 tarihli dilekçesinde ayrıca adının FETÖ/PDY ile anılmasından dolayı pişman ve üzgün olduğunu, bu örgütle ilişkisinin olmadığını belirtmiştir.

4. Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı (İdare ve Gözlem Kurulu) hükümlünün 1/7/2020 tarihli dilekçesinden başka herhangi bir beyanının

bulunmamasıyla beraber kurumun ilgili birim ve servislerine hitaben yazılı/sözlü olarak bir beyanda ve davranışta bulunmaması sebebiyle örgütten ayrıldığına dair bir kanaatin oluşmadığı gerekçesiyle denetimli serbestlik tedbirinden faydalanmasının uygun olmayacağı sonucuna varmış ve talebi reddetmiştir.

5. Başvurucu İdare ve Gözlem Kurulunun ret kararını Silivri 1. İnfaz Hâkimliği nezdinde şikâyet etmiştir. İnfaz Hâkimliği, "hükümlülerin barındıkları kurumca örgütten ayrılarak tarafsız bir konuma geçip geçmediklerinin tespitine dair bir gözleme tabi tutulabilmeleri için bağımsız bir koğuşa alınmaları gerektiği konusunda kendilerine bir bilgilendirme yapılması gerekmektedir. Söz konusu bilgilendirme yapılmadan alınan idare ve gözlem kurulu kararı ile hükümlünün kurum ilgili birim ve servislerine hitaben örgütten ayrıldığına dair yazılı/sözlü bir beyanda bulunmadığından bahisle örgütten ayrıldığına dair bir kanaatin oluşmadığından talebinin reddine karar verilmesi doğru bir değerlendirme sonucu verilmiş bir karar olarak görülmemekle" şeklindeki gerekçe ile şikâyetin kabulüne 7/7/2020 tarihinde karar vermiştir. Aleyhe itiraz kanun yoluna başvurulmayan bu karar 17/7/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Başvurucu 21/7/2020 tarihinde yeniden denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma talebinde bulunmuştur. Bu talep Ceza İnfaz Kurumu tarafından Bakırköy İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) gönderilmiştir.

7. Hâkimlik, Ceza İnfaz Kurumuna müzekkere yazarak Silivri 1. İnfaz Hâkimliği kararındaki gerekçeler doğrultusunda yeni bir değerlendirme raporu tanzim edilmesini talep etmiştir. İdare ve Gözlem Kurulu tarafından düzenlenen 22/7/2020 tarihli denetimli serbestlik tedbiri değerlendirme raporu aynı gün Hâkimliğe iletilmiştir.

8. Hâkimlik, anılan değerlendirme raporunda hükümlünün mensup olduğu örgütten ayrıldığı konusunda kanaat getirilmediğinin hüküm altına alınması nedeniyle yasal şartları oluşmadığından talebin reddine karar vermiştir. Başvurucunun anılan karara itirazı üzerine Ağır Ceza Mahkemesi 28/8/2020 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar vermiştir.

9. Bu karar, başvurucuya 10/8/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu ise 8/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; Silivri 1. İnfaz Hâkimliğinin denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması yönündeki kesinleşmiş kararının keyfî olarak uygulanmadığını, İdare ve Gözlem Kurulu tarafından düzenlenen değerlendirme raporunun kendisine tebliğ edilmeden yetkisiz infaz hâkimliğine gönderildiğini ve yasal şartları oluşmasına rağmen denetimli serbestlik hükümlerinden faydalanma talebinin İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi tarafından soyut ve genel geçer ifadelerle reddedildiğini belirterek kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Bakanlık görüşünde, Silivri 1. İnfaz Hâkimliği kararının başvurucunun cezasının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına dair bir karar olmayıp İdare ve Gözlem Kurulu kararının hukuki denetimine ilişkin olarak verildiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca başvurucu açık ceza infaz kurumuna ayrılmış olsaydı bile infaz kurumunca

hazırlanmış iyi hâl raporu ve infaz hâkimliğinin kararı olmadan kendisine doğrudan denetimli serbestlik tedbiri uygulanamayacağının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundakine benzer beyanlarda bulunmuştur.

13. Başvuru, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Yasal şartları oluştuğu hâlde denetimli serbestlik tedbirinin uygulanmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasından önce Silivri 1. İnfaz Hâkimliğinin denetimli serbestlik tedbiri uygulanması yönündeki kesin kararının yerine getirilmediği iddiasının ele alınması gerekmektedir.

15. Silivri 1. İnfaz Hâkimliğinin 7/7/2020 tarihli kararından inceleme konusunun başvurucunun İdare ve Gözlem Kurulunun 1/7/2020 tarihli denetimli serbestlik talebinin reddedilmesine dair kararına ilişkin şikâyeti olduğu anlaşılmaktadır. Anılan kararda başvurucunun açık ceza infaz kurumuna ayrılma veya denetimli serbestlik tedbirinden yararlanma talebinin kabul edildiğine ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir. Silivri 1. İnfaz Hâkimliği, İdare ve Gözlem Kurulunun 1/7/2020 tarihli denetimli serbestlik tedbiri değerlendirme raporunda ifade edilen ve başvurucunun örgütten ayrılmadığı yönündeki kanaatin oluşmasına ilişkin değerlendirmenin doğru şekilde yapılmadığı gerekçesiyle şikâyetin kabulüne karar vermiştir. Söz konusu kararın kesinleşmesini takiben İdare ve Gözlem Kurulu tarafından konuya ilişkin olarak 22/7/2020 tarihli yeni bir değerlendirme raporu hazırlanmıştır. Dolayısıyla başvurucunun hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanması yönünde verilen kesin nitelikte bir infaz hâkimliği kararı bulunmasına rağmen keyfî olarak ceza infaz kurumunda tutulmaya devam edildiği yönündeki iddiasının söz konusu kararla uyuşmadığı anlaşılmıştır.

16. Bir mahkûmiyet kararının infazına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesi açık bir hüküm içermemektedir. Bununla birlikte Anayasa'nın 19. maddesinin amacı kişileri keyfî bir şekilde hürriyetten yoksun bırakılmaya karşı korumak olup maddede öngörülen istisnai hâllerde kişi hürriyetine getirilecek sınırlamaların da maddenin amacına uygun olması gerekir (Abdullah Ünal, B. No: 2012/1094, 7/3/2014, § 38). Bu itibarla Anayasa Mahkemesince hükümlülerin ceza infaz kurumlarında kalacağı süreyi doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen durumların Anayasa'nın 19. maddesinde tanımlanan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmiştir (İbrahim Uysal, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, § 26). Mahkeme tarafından verilen bir mahkûmiyet kararının infazının sağlanması ve bu bağlamda ceza infaz kurumunda tutulma süresi bakımından ceza mahkemesinin kararına uygun hareket edilmesi kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının korunması açısından zorunludur. Dolayısıyla hükümlülerin ceza infaz kurumunda kalacakları sürenin mahkûmiyet kararına ve ilgili mevzuata uygun olması Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi kapsamında güvence altına alınmıştır (İbrahim Uysal, § 32).

17. Öte yandan 14/4/2020 tarihli ve 7242 sayılı Kanun'un 46. maddesiyle değiştirilen 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 105/A maddesine göre hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla, açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitimevinde bulunan ve şartlı salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi hâlli hükümlülerin talebi hâlinde, cezalarının şartlı salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infazına, ceza infaz kurumu idaresince hazırlanan değerlendirme raporu dikkate alınarak hükmün infazına ilişkin işlemleri yapan

Cumhuriyet başsavcılığının bulunduğu yer infaz hâkimi tarafından karar verilebileceği düzenlenmiştir. Anılan maddenin hükümlülerin ceza infaz kurumunda geçirecekleri süreyi kısalttığı açıktır (Mithat Bakikuşağı, 2013/4682, 17/9/2014, § 35).

18. 5275 sayılı Kanun'un 105/A maddesi, infaz hâkiminin takdir yetkisi ve belirlenecek yükümlülükler çerçevesinde hükümlülerin infaz rejiminin şeklini belirleyip cezalarının bir kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak ceza infaz kurumu dışında geçirmelerini sağlamaktadır. Anılan kural uyarınca hükümlünün talebi ve kanuni şartlar oluşmuş olsa dahi infaz hâkimi tedbirin uygulanması talebini reddedebilecektir. Dolayısıyla bütün hükümlüler için Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında hapis cezasının tamamının veya bir kısmının denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması suretiyle infaz edilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle denetimli serbestlik tedbiri kararı, yetkili infaz hâkiminin takdir yetkisinde olduğu için tedbirin Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi kapsamında güvence altına alındığından bahsetmek mümkün değildir. Öte yandan başvurucunun denetimli serbestlikten yararlanamaması, hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün süresini de uzatmamaktadır (Mithat Bakikuşağı, § 38).

19. Belirtilen bu düzenlemelere göre denetimli serbestlik tedbirinin uygulanması için hapis cezasının süresi ve açığa ayrılmış olma şartı yerine getirildikten sonra ceza infaz kurumu idaresinin iyi hâl raporu düzenlemesinin ardından başvurulan infaz hâkiminin tedbirin uygulanması yönünde karar vermesi gerekmektedir. Somut olayda başvuruya konu kararlar -daha önce anlatıldığı üzere- temel olarak açık ceza infaz kurumuna ayırma talebinin reddine ilişkindir. Başvurucu açık ceza infaz kurumuna ayrılmış olsaydı bile infaz kurumunca hazırlanmış iyi hâl raporu ve infaz hâkimliğinin kararı olmadan kendisine doğrudan denetimli serbestlik tedbiri uygulanamayacağı için kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir ihlal bulunmadığının açık olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu; şartları gerçekleştiği hâlde açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlik tedbirinden faydalanma talebinin mahkemelerce reddedildiğini ve kararların objektif gerekçeler içermediğini, ret kararının yetkisiz infaz hâkimliği tarafından verildiğini, ret kararına konu değerlendirme raporunun kendisine tebliğ edilmemesi nedeniyle itiraz hakkını etkili bir şekilde kullanamadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

22. Anayasa Mahkemesi Mustafa Takyan kararında mahkûmiyet kararı kesinleştikten sonra açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma şartlarının taşınıp taşınmadığı meselesinin doğrudan doğruya cezanın infaz edilme şekline ilişkin olduğunu,suçun esası ya da cezanın miktarı ile herhangi bir ilgisinin bulunmadığını, dolayısıyla suç isnadı altında bulunulmadığı bir dönemi ilgilendiren bu uyuşmazlığın adil yargılanma hakkının cezai boyutu kapsamında kalmadığını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi sonuç olarak açık ceza infaz kurumuna ayrılma ve denetimli serbestlikten yararlanma talebiyle ilgili uyuşmazlık çerçevesinde dile getirilen adil yargılanma hakkına dair

şikâyetlerin Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanının dışında kaldığı ve bireysel başvuruya konu yapılamayacağı sonucuna varmış ve konu bakımından yetkisizlik kararı vermiştir (Mustafa Takyan [GK], B. No: 2020/27974, 15/12/2021, §§ 40-52; benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Mustafa Çabuk, B. No: 2020/31607, 21/6/2023, § 20).

23. Somut başvuruda anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmaması nedeniyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

24. Başvurucunun ceza infaz kurumunda tutulması nedeniyle üniversite sınavı sonucunda kazandığı ön lisans programına kayıt yaptıramadığına ve bu suretle eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının Seyran Çakmakcı (B. No: 2014/16310, 19/4/2018, §§ 17-24) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle; sürekli ve ağır nitelikteki hastalığına rağmen sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlı olduğu ceza infaz kurumunda tutulmaya devam edilerek kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasının Halil Güneş (B. No: 2014/3594, 30/12/2014) ve Abdullah Kalay (B. No: 2014/3708, 21/1/2015) kararları doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMAN KURT (2)

B. No: 2020/30704 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/30704

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMAN KURT BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/30704)

Karar Tarihi: 7/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 4/7/2024-32592

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Süleyman KURT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yeni koronavirüs (COVID-19) salgınına yönelik tedbirler kapsamında ceza infaz kurumundaki görüşlerin kısıtlanması ve aynı ceza infaz kurumunda barındırılan eşlerin birbirleriyle telefon vasıtasıyla iletişim kuramamaları nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 14/12/2018 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan hapis cezasına mahkûm edilen başvurucu, Samsun T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) barındırılmaktadır.

3. Türkiye'de ilk kez 11/3/2020 tarihinde görüldüğü açıklanan COVID-19 hastalığının pandemiye dönüşmesi üzerine oluşturulan Sağlık Bakanlığı Koronavirüs Bilim Kurulunun (Bilim Kurulu) tavsiye kararları doğrultusunda Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünce (Genel Müdürlük) başsavcılıklara gönderilen 14/3/2020 tarihli yazı ile mahpusların açık ve kapalı görüş haklarının kullanımı ikinci bir yazıya kadar ertelenmiştir. Genel Müdürlükçe 27/3/2020, 11/4/2020, 30/4/2020, 15/5/2020 tarihlerinde başsavcılıklara

gönderilen yazılarda da kısıtlamanın aynı şekilde uygulanmasına devam edileceği ve mahpusların diğer hakları saklı kalmak üzere görüşlerin tüm ceza infaz kurumlarında 1/7/2020 tarihine kadar ertelendiği belirtilmiştir.

4. Yine Genel Müdürlük tarafından başvurucunun barındırıldığı Ceza İnfaz Kurumuna gönderilen 22/5/2020 tarihli yazıda açık ve kapalı görüş hakkına yönelik kısıtlamanın mahpusun belirleyeceği bir kişi ile ayda bir kez kapalı görüş yaptırılması şeklinde uygulanacağı belirtilmiştir.

5. Başvurucu, pandemi sürecinde açık ve kapalı görüşlerin iptal edilmesiyle mahpuslara ikinci bir telefon görüş imkânı tanındığını ancak kendisiyle aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşini aramasına izin verilmediğini belirterek 4/5/2020 tarihinde Samsun İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, başvurucunun eşi ile kurum içi telefon görüşmesi konusundaki talebini öncelikle Ceza İnfaz Kurumuna yöneltmesi gerektiği gerekçesiyle şikâyeti esasa girmeksizin 8/5/2020 tarihinde reddetmiştir.

6. İnfaz Hâkimliği kararından sonra başvurucu eşi ile kurum içi telefon görüşmesi yapmaya başlamıştır.

7. Pandemi tedbirleri çerçevesinde açık ve kapalı görüş hakkına getirilen kısıtlama devam ederken başvurucu, eşiyle her hafta veya iki haftada bir kapalı görüş yapma talebiyle İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığına başvurmuş ancak başvurucunun talebi reddedilmiştir. Bunun üzerine başvurucu, pandemi tedbirleri alındıktan sonra aynı infaz kurumunda barındırılan eşiyle ilk defa 2/6/2020 tarihinde kapalı görüş gerçekleştirebildiğini belirterek izolasyon kuralları çerçevesinde eşiyle haftalık kapalı görüş yaptırılması yönünde şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği şikâyete konu tedbirlerin pandemi nedeniyle toplum sağlığı için alındığı, başvurucu ve eşinin aynı infaz kurumunda olsalar dahi odalar arasında salgının yayılma riski olduğu gerekçesiyle şikâyeti 8/7/2020 tarihinde reddetmiştir. Başvurucunun itirazı da İnfaz Hâkimliği kararının usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle Samsun 1. Ağır Ceza Mahkemesince 24/7/2020 tarihinde reddedilmiştir.

8. Başvurucu, nihai hükmü 29/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 28/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kapalı Görüşün Kısıtlanmasına İlişkin İddia

11. Başvurucu, COVID-19 tedbirleri uygulanmaya başladıktan sonra aynı ceza infaz kurumunda barındırılan eşi ile uzun bir süre sonra kapalı görüş gerçekleştirebildiğini, sonrasında ise bir kişi ile ayda bir kez kapalı görüş yaptırılması nedeniyle çocukları ile açık veya kapalı görüş yapamadığını belirtmiştir. Ayrıca eşiyle ve çocuklarıyla görüş hakkının kısıtlanması nedeniyle maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ve özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; bireysel başvuruda bulunulduktan sonra İdare ve Gözlem Kurulunun 19/10/2020 tarihli kararı ile başvurucunun eşiyle görüş günleri birleştirilerek çocuklarıyla

aynı anda görüşmelerinin sağlandığı vurgulanmış ve bu hususun mağdur sıfatı bakımından yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Esasa ilişkin olarak ise ilgili mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilerek ihlal iddialarının incelenmesinde anılan hükümler ve içtihat ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki talep ve iddialarını yinelemiştir.

12. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ziyaret hakkının kısıtlanması nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvurucunun şikâyeti, yakınlarıyla görüş hakkının kısıtlanması nedeniyle ailesini yeterli şekilde görememesidir. 11/3/2020 tarihinden sonraki süreçte başvurucunun açık ve kapalı görüş hakkına yönelik kısıtlamaların aile hayatına saygı hakkına müdahale oluşturduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Yunus Bulut, B. No: 2020/38826, 20/7/2023, § 42).

15. Aile hayatına saygı hakkına yönelik bir müdahalenin Anayasa'nın öngördüğü güvencelere uygun kabul edilebilmesinin ilk ve temel şartı müdahalenin kanuni dayanağının bulunmasıdır. Bu gereklilik, uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk kurallarının öngörülebilir olmasını zorunlu kılar. Türk anayasal sisteminde hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı düzenleme yapma yetkisi yasama organına aittir. Hak ve özgürlüğü kısıtlayıcı bir kanunun kapsamını genişletici yorum ve uygulamalar, kanun koyucunun getirmediği bir sınırlandırmanın idari ve yargısal makamlarca ihdas edilmesi sonucunu doğurabilir. Bu açıdan hak ve özgürlükleri sınırlandıran kurallara ilişkin yorum ve uygulamaların kuralın kapsamını genişletici nitelikte olmaması ve öngörülebilir sınırlar içinde kalması önem taşımaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 104; Mehmet Çetinkaya ve D.K. [GK], B. No: 2018/27392, 15/4/2021, § 45).

16. Hükümlülerin ziyaret ya da görüş hakkı 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 83. maddesinde düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya konu olan COVID-19 salgınının önlenmesi amacıyla ziyaret hakkının kısıtlanmasına ilişkin tedbirleri Yunus Bulut kararında incelemiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, Kanun'da açıkça tanınan mahpusların ziyaret hakkının ancak çerçevesi belirli olan ve yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde gösteren düzenlemelere dayanılarak sınırlandırılabileceğini vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi bu kapsamda yukarıda belirtilen kanuni düzenlemenin mahpusların ziyaret hakkının ortadan kaldırılması ya da engellenmesi konusunda idari makamlara açık ve genel bir yetki vermediğini tespit ederek müdahalenin kanuni dayanağının olmadığına karar vermiştir (Yunus Bulut, §§ 55, 57, 58).

17. Somut başvuruya konu edilen süreçte de Genel Müdürlük tarafından gönderilen yazı doğrultusunda 14/3/2020 tarihinden itibaren mahpusların açık ve kapalı görüş haklarına kısıtlamalar getirilmiş ve farklı tarihlerde yinelenen yazılarla kısıtlamalar bir süre uygulanmıştır. Başvurucu kısıtlamaların hayata geçirilmesinden sonra aynı ceza infaz kurumunda bulunan eşi ile ilk defa 2/6/2020 tarihinde kapalı görüş gerçekleştirmiştir. Bu süreçte başvurucu, açık görüş yapamamış ve çocuklarıyla kapalı görüş de gerçekleştirememiştir.

18. Bu durumda idari makamlar tarafından ziyaret hakkının kısıtlanmasına imkân veren açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen söz konusu tedbirlerin uygulandığı görüldüğünden Yunus Bulut kararında varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak somut olayda başvurucunun aile hayatına saygı hakkına yapılan müdahalenin salt idari makamların kararlarına dayandığı anlaşıldığından müdahalenin kanuni temelinin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

19. Açıklanan gerekçelerle kapalı görüşün kısıtlanmasına ilişkin iddia yönünden Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Telefonla Görüşme Hakkına İlişkin İddia

20. Başvurucu, pandemi tedbirleri çerçevesinde ziyaret hakkına getirilen kısıtlamalarla birlikte mahpuslara ek telefon görüşmesi imkânı sağlandığını ancak kendisine telefon haklarının aynı ceza infaz kurumunda barındırılan eşiyle kurum içi telefon görüşmesi yapmak için kullanmasına izin verilmediğini belirtmiştir. Başvurucu, bu nedenle eşiyle 57 gün boyunca telefon görüşmesi yapamadığından ve bu süreçte çocuklarına annelerinin durumu hakkında bilgi veremediğinden yakınmıştır. Başvurucu bu konuda çeşitli kurumlara yazdığı dilekçelerin bazılarının işleme alınmadığını, bazılarına ise cevap verilmediğini belirterek dilekçe hakkının, kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ve özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde ilgili mevzuat hükümleri ve Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilerek ihlal iddialarının incelenmesinde anılan hükümler ve içtihat ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki talep ve iddialarını yinelemiştir.

21. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

22. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermesi gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

23. Somut olayda başvurucu, aynı Ceza İnfaz Kurumunda barındırılan eşiyle telefon görüşmesi gerçekleştiremediği şikâyetiyle İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur. İnfaz Hâkimliği başvurucunun eşi ile kurum içi telefon görüşmesi konusundaki talebini öncelikle Ceza İnfaz Kurumuna yöneltmesi gerektiğini belirterek şikâyeti esasa girmeksizin reddetmiştir. Başvuru formunda, başvurucunun İnfaz Hâkimliğine şikâyetinden önce Ceza İnfaz Kurumundan talepte bulunduğuna ilişkin bilgi ve belge yer almamaktadır. Bunun yanında başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin anılan ret kararına karşı itiraz yoluna da başvurmamıştır. Başvurucunun beyanına göre İnfaz Hâkimliği kararından sonra kendisine eşi ile kurum içi telefon görüşmesi gerçekleştirme imkânı sağlanmıştır.

24. Başvurucunun eşi ile kurum içi telefon görüşmesi gerçekleştirmeye ilişkin olarak Ceza İnfaz Kurumundan talepte bulunmaksızın doğrudan İnfaz Hâkimliğine şikâyet başvurusu yaptığı ve İnfaz Hâkimliği ret kararına karşı itirazda bulunmadığı görülmüştür. Bu durumda başvurucunun iddialarını usulüne uygun şekilde derece mahkemeleri önünde dile getirmediği, dolayısıyla hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yolları tüketmeksizin

bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle telefonla görüşme hakkına ilişkin iddianın diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 57.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

27. İncelenen başvuruda, başvurucunun ziyaret hakkını kısıtlayan müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun bireysel başvuruda bulunduğu tarihten sonra ziyaret hakkına ilişkin kısıtlamaların kaldırıldığı dikkate alındığında ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

28. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Telefonla görüşme hakkına ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kapalı görüşün kısıtlanmasına ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının kapalı görüşün kısıtlanmasına ilişkin iddia yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ÇELİK

B. No: 2020/39870 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/39870

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/39870)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Şahap KAYMAK

Başvurucu : Ahmet ÇELİK

Vekili : Av. Osman ASLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işçilik alacağının ödenmesine karar verilmesi talebiyle açılan davanın dava şartı yokluğu gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, bir şirkette ekskavatör operatörü (kazıcı) olarak çalışmakta iken iş akdinin feshedilmesi üzerine Batman 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) işçi ile işveren ilişkisinden kaynaklanan alacak davası açmıştır.

3. Mahkeme kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin ve asgari geçim indirimi alacaklarının gerçekte belirlenebilir alacak olması nedeniyle belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığı gerekçesiyle bu kısım yönünden davanın usulden reddine, fazla çalışma alacağı ve ulusal bayram genel tatil alacağı yönünden ise bilirkişi raporlarındaki hesaplamalar, dava değerinin artırılmasına ilişkin talep ve zamanaşımı defi dikkate alınarak davanın kısmen kabulü ile başvurucu lehine iş ilişkisinden kaynaklanan

alacağa hükmetmiştir.

4. Tarafların istinaf talebi üzerine Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Başvurucu nihai hükmü 12/11/2020 tarihinde öğrendikten sonra 8/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Başvurucu, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi ile 9. Hukuk Dairesi ve 7. Hukuk Dairesi arasında belirsiz alacak davası konusunda görüş ayrılığı bulunduğunu ve bu görüş ayrılığından dolayı davasının kısmen usulden reddedildiğini, davanın açıldığı tarihteki 9. Hukuk Dairesi ile 7. Hukuk Dairesinin içtihatlarının karara esas alınacağına yönelik haklı beklentisinin olduğunu, ancak hukuki öngörülebilirlik ve belirlilik ilkelerine aykırı olarak karar verildiğini belirtmiş, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Anayasa Mahkemesi, somut başvuruya benzer nitelikteki iddiaları İsmail Avcı kararında (B. No: 2019/12190, 22/2/2022)incelemiştir.

11. Anayasa Mahkemesi anılan kararında özetle, başvuru konusu olaya dair verilen dava şartı yokluğundan usule ilişkin kısmen ret kararı ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığının karar gerekçesinde dayanılan kanun maddelerinden anlaşıldığını, davanın kısmen usulden reddedilmesinin mahkemelerin hukuken yarar elde edilemeyecek davalarla meşgul edilmesinin önlenmesi ve kişilerin medeni hakkıyla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması hususunda daha elverişli olan dava yoluna başvurmaya zorlanması şeklinde meşru bir amacı olduğunu belirtmiş, başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve bu sınırlamayla başvurucuya ağır bir külfet yüklenip yüklenmediği hususlarını değerlendirmiştir.

12. Bu bağlamda ölçülülük yönünden müdahale için seçilen aracın amaca ulaşılmasını sağlayıp sağlamadığı incelenmiş, genel eda davası olarak açılması gerekirken belirsiz alacak davası şeklinde açılan davanın usulden reddedilmesinin medeni hakla ilgili uyuşmazlığın çözümü için en etkili olan davanın açılmasını temin etme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu değerlendirilmiştir. Ancak müdahalenin ölçülü olabilmesi için bu aracın son çare olması gerektiğine işaret edilmiştir.

13. Kararda 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun usule aykırı olarak düzenlenen dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirtilmesine yönelik olarak davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanması amacıyla hâkime güçlü yetkiler verdiği belirtilmiş, hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde

açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvurucunun talep sonucunu netleştirmesi için başvurucuya süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu ifade edilmiştir.

14. Dolayısıyla davanın hukuki yarar yokluğundan reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede, medeni hakla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması yönünden en etkili olan davanın açılmasını sağlama amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvurucunun mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin gereklilik şartına uygun olmadığı belirtilerek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

15. Somut başvuruda da anılan karardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

16. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığı için hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

18. Somut başvurunun dayanağını oluşturan makul sürede yargılanma hakkı adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olup, ayrıca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirten Anayasa'nın 141. maddesinin de, Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği, makul sürede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013,§ 39).

19. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde, sürenin başlangıcı kural olarak, uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olup, sürenin bitiş tarihi ise çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

20. Başvuruya konu olayda, Batman 2. İş Mahkemesinde 26/12/2016 tarihinde açılan davanın 13/10/2020 tarihli Bölge Adliye Mahkemesi kararı ile kesinleştiği, bu hâliyle iki dereceli yargılamanın 3 yıl 9 ay 18 gün sürdüğü tespit edilmiş olup anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında bu sürenin makul olduğu sonucuna varmak gerekmiştir.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 30.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden İNCELEME YAPILMASINA GEREK BULUNMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Batman 2. İş Mahkemesine (E.2016/108, K.2019/86) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURAK AYDOĞDUOĞLU

B. No: 2020/40280 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/40280

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURAK AYDOĞDUOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/40280)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Mustafa İlhan ÖZTÜRK

Başvurucu : Burak AYDOĞDUOĞLU

Vekili : Av. Gülşen ORMAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir video paylaşım sitesinde yayımlanan şarkıda geçen ifadeler nedeniyle başvurucunun uyuşturucu madde kullanımını özendirme suçundan hapis cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/12/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

3. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

4. Başvurucu, 1997 doğumlu rap müzik sanatçısıdır. Bir bölümünü başvurucunun seslendirdiği rap müzik şarkısı Youtube video paylaşım sitesinde yayımlanmıştır. Başvurucunun seslendirdiği bölümde yer alan sözler nedeniyle başvurucu hakkında uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını özendirme suçundan 26/11/2018 tarihinde

kamu davası açılmıştır. Yargılamayı yapan İzmir 10. Asliye Ceza Mahkemesi 26/9/2019 tarihinde başvurucunun anılan suçtan cezalandırılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucunun karara karşı istinaf kanun yoluna başvurması üzerine dosyayı inceleyen İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi 7/12/2020 tarihinde istinaf talebinin reddine kesin olarak karar vermiştir. Nihai kararı 14/12/2020 tarihinde öğrenen başvurucu, süresi içerisinde 31/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurucu, bireysel başvuruda bulunduktan sonra 5/4/2021 tarihinde verdiği ek dilekçe ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklere uygun olarak bireysel başvuru sonrası yaşanan gelişmeleri Anayasa Mahkemesine bildirmiştir. Bu dilekçede yer alan bilgilere göre başvurucu ve müdafiinin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 308/A maddesi uyarınca İzmir Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına yaptığı itirazın kabul edildiği, istinaf talebinin reddine ilişkin kararın kaldırıldığı anlaşılmıştır.

7. Yeniden görülen davada İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin 16/3/2021 tarihli kararı ile başvurucunun beraatine karar verildiği tespit edilmiştir. Bu karar itiraz edilmeksizin kesinleşmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

8. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Bireysel Başvuru Formunda İleri Sürülen İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Başvurucunun İddiaları

9. Başvurucu, söylediği şarkıdan dolayı hapis cezası ile cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğü kapsamındaki sanat özgürlüğü ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin bir bütün olarak Anayasa'nın 26. maddesinde koruma altına alınan ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekir.

11. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 46. maddesine göre Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamusal eylem veya işlemden başvurucu, kişisel olarak ve doğrudan etkilenmelidir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

12. Bireysel başvuru yoluyla hak ihlali iddialarının incelenmesinde idare ve derece mahkemeleri tarafından başvurucu lehine bir tedbir ya da kararın alınması suretiyle ihlalin uygun ve yeterli biçimde giderildiğinin anlaşıldığı durumlarda ilgilinin mağdur sıfatının ortadan kalktığı Anayasa Mahkemesince kabul edilmektedir (Anayasa’nın 17. maddesine ilişkin şikâyetler açısından bkz. Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 61, 74; Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 83; İlker Başer ve diğerleri, B. No: 2013/1943, 9/9/2015, § 46). Bu takdirde bireysel başvuru mekanizmasının

ikincil niteliğinden dolayı Anayasa Mahkemesinin inceleme yapmasına gerek kalmamaktadır (ilgili olduğu ölçüde bkz. Mehmet Tursun ve diğerleri, B. No: 2016/2889, 4/7/2019, § 54; Abdullah Yaşa [GK], B. No: 2015/12486, 5/11/2020, §52).

13. Bireysel başvuruda bulunulabilmesi için mağduriyet statüsünün varlığı ve başvuru hakkında karar verilinceye kadar da bunun devam etmesi şarttır (Zübeyit Kaya, B. No: 2013/7674, 21/5/2015, § 36). Somut olayda başvurucunun yaptığı itiraz üzerine beraat ettiği ve mahkûmiyet kararına ilişkin olarak ileri sürdüğü ihlal iddiasının bu yolla giderilmek suretiyle mağdur sıfatının ortadan kalktığı görülmüştür.

14. Açıklanan gerekçelerle bireysel başvuru formunda belirtilen mahkûmiyet kararından kaynaklı olarak ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalktığı anlaşıldığından diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Ek Dilekçe İle İleri Sürülen İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu 5/4/2021 tarihinde sunduğu ek dilekçeyle beraat ettiğini ancak mahkûmiyet kararı sonrasında üç gün hükümlü olarak ceza infaz kurumunda kalması ve mahkûmiyet kararı ile birlikte hakkında yurt dışına çıkış yasağı getirilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, beraat etmesi nedeniyle yeniden yargılama talebi olmadığını ancak ihlalin tespiti ile manevi tazminat talebinin devam ettiğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

16. 6216 sayılı Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

17. Somut olayda başvurucunun nihai kararı öğrendiği 14/12/2020 tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra başvuru dilekçesinde belirtmediği (hükümlü olarak üç gün ceza infaz kurumunda kalması ve mahkumiyet kararı ile birlikte yurt dışına çıkış yasağı verilmesi) hususları 5/4/2021 tarihli ek dilekçeyle dile getirdiği görülmüştür.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvuru formunda ileri sürülen ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Ek dilekçede ileri sürülen ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CİHAN AYDIN

B. No: 2021/421 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/421

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CİHAN AYDIN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/421)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

KenanYAŞAR

Raportör : Mustafa İlhan ÖZTÜRK

Başvurucu : Cihan AYDIN

Vekili : Av. Mehdi ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; başvurucunun başkanı olduğu baronun internet sitesinde ve sosyal medya hesabında yayımlanan basın açıklamaları nedeniyle başvurucu hakkında sistematik olarak ceza soruşturması açılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/12/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

3. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

4. Diyarbakır Barosu Başkanlığı (Baro) 24/4/2019 tarihinde, hem Baronun internet sayfasında hem de sosyal medya hesabında bir basın açıklaması yayımlamıştır. Basın açıklaması şöyledir:

"Diyarbakır Barosu Başkanlığı; 1915 yılında Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaşayan Ermeni halkının yaşadığı büyük felaketin farkında olduğunu, acılarını paylaştığını ve bu acıyı yüreğinin derinliklerinde hissettiğini bir kez daha kamuoyu ile paylaşmaktadır."

5. Anılan paylaşım hakkında suç duyurusunda bulunulması üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'na uygun şekilde soruşturmaya kaydetmeden 2019/11374 numaralı muhabere dosyası üzerinden ön inceleme işlemlerine başlamıştır. Konuyla ilgili olarak 15/4/2020 tarihinde Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü tarafından soruşturma izni verilmiştir. Başsavcılık 2/6/2020 tarihinde başvurucuyu yazılı ya da sözlü savunmasını yapmak üzere davet etmiş, aksi takdirde savunma hakkından vazgeçmiş olacağını hatırlatmıştır. Bireysel başvuru dosyasında başvurucunun yazılı ya da sözlü savunmasına rastlanmamıştır.

6. Hem Baronun internet sayfasında hem de sosyal medya hesabında 24/4/2020 tarihinde "1915 yılında; zorla yerinden edilen, tehcire uğrayan, büyük felaketler yaşayan, soykırım mağdurlarını saygıyla anıyoruz" başlıklı; 26/4/2020 tarihinde ise "Diyanet İşleri Başkanı'nın Nefret Söylemi Hakkında Basın Açıklamamız" başlıklı basın açıklamaları paylaşılmıştır.

7. Anılan paylaşımlar hakkında suç duyurularında bulunulması üzerine Başsavcılık her iki paylaşım için de 1136 sayılı Kanun'a uygun şekilde soruşturmaya kaydetmeden 2020/19479 ve 2020/7398 numaralı muhabere dosyaları üzerinden ön inceleme işlemlerine başlamıştır. Başsavcılık, anılan işlemleri başvurucunun savunmasına başvurmadan yürütmüştür. Başvuru tarihinde anılan dosyalar derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

8. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.

9. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adlî kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."

10. 1136 sayılı Kanun'un 58. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"(Değişik: 23/1/2008-5728/331 md.) Avukatların avukatlık veya Türkiye Barolar Birliği ya da baroların organlarındaki görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında soruşturma, Adalet Bakanlığının vereceği izin üzerine, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısı tarafından yapılır..."

B. Uluslararası Hukuk

11. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ilgili kişilerin kesinleşmiş bir kararla mahkûm

olmadığı durumlarda ifade özgürlüğüne müdahalede bulunulup bulunulmadığına ilişkin yaklaşımını birçok kararında ortaya koymuştur. AİHM bazı durumlarda, ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etkisi olan bazı şartların -ilgili kişiler kesinleşmiş bir kararla mahkûm olmamış olsalar bile- mağdurluk sıfatı sağlayabildiği görüşündedir.

12. Eldeki başvuruya ışık tutabilecek ilkeleri içeren Altuğ Taner Akçam/Türkiye (B. No: 27520/07, 25/10/2011) kararında AİHM, başvurucunun mağdur statüsüne sahip olduğunu kabul etmiştir. Anılan başvuruda AİHM, başvurucunun çalışma alanının Ermeni nüfusuna ilişkin olarak 1915 yılında gerçekleşen tarihî olayları da kapsayan bir tarih profesörü olduğuna ve anılan olaylara dair pek çok kitap ve makale yayımladığına dikkat çekmiştir. AİHM başvuru konusu olayda, başvurucu hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesi çerçevesinde soruşturma yapılmaması ve mahkûmiyet kararı verilmemesine rağmen aşırı milliyetçi kişiler tarafından Ermenilere ilişkin görüşleri nedeniyle yapılan suç duyurularının taciz kampanyalarına dönüştüğü ve başvurucunun anılan hüküm çerçevesinde yapılan suçlamalara cevap vermek zorunda kaldığı tespitini yapmıştır. AİHM; başvurucunun kamuda “vatan haini” veya “casus” olarak nitelendirildiği karalama kampanyasında hedef olduğunu ve kampanyayı müteakip birçok kişiden kendisinin aşağılandığı ve ölümle tehdit edildiği nefret mektupları aldığını belirtmiştir. AİHM ayrıca konuyla ilgili süreçlerin akademisyen olan başvurucunun soruşturulma riskinden korunmak için akademik çalışmalarında kendisini sınırlayarak davranışlarını yeniden düzenlemek zorunda bıraktığını belirtmiştir (Altuğ Taner Akçam/Türkiye, §§ 65-84).

13. AİHM, Financial Times Ltd. ve diğerleri/Birleşik Krallık (B. No: 821/03, 15/12/2009, § 56) kararında, emir uygulanmamasına rağmen bir yayıncıya anonim bir bilgi kaynağının kimliğini açıklaması emri verilmesini ifade özgürlüğüne müdahale olarak kabul etmiştir. Bir başka kararda ise AİHM, çok ciddi bazı suçlar dolayısıyla yapılan ceza yargılaması çerçevesinde araştırmacı gazetecilerin yaklaşık bir yıl süreyle tutuklu kalmasını gazetecilerin ifade özgürlüğüne müdahale olarak değerlendirmiştir (Nedim Şener/Türkiye, B. No: 38270/11, 8/7/2014, §§ 94-96). AİHM bir diğer kararında, hâkim olan başvurucunun anayasal bir konuya ilişkin olarak devlet başkanının görüşüne aykırı bir açıklama yapması nedeniyle devlet başkanının başvurucuyu başka bir kamu görevine atamayacağı yönündeki niyetini açıklamasını ifade özgürlüğüne müdahale saymıştır (Wille/Lihtenştayn [BD], B. No: 28396/95, 28/10/1999, § 50). AİHM'e göre ceza yargılamaları usule ilişkin nedenlerle sonlandırılsa bile suçlu bulunma ve yaptırıma uğrama tehlikesi devam ediyorsa ilgili kişi mağdur olduğu iddiasında bulunabilir (Bowman/Birleşik Krallık, B. No: 141/1996/760/961, 19/2/1998, § 29).

14. AİHM'in Nikula/Finlandiya (B. No: 31611/96, 21/3/2002, § 54) kararına konu olayda; bir dava sırasında avukat, savcı tarafından izlenen yönteme dönük eleştirileri nedeniyle hakaretten mahkûm edilmiştir. Karar, istinaf mahkemesince onaylandıktan sonra yüksek mahkemece mahkûmiyet hükmü onaylanmış ancak avukata yönelik para cezası kaldırılmıştır. Yine de avukat, zararları ve yargılama giderlerini ödemek durumunda kalmıştır. AİHM para cezası kaldırılmış olsa bile zararları ve yargılama giderlerini ödemek durumunda kalınmasının avukatların müvekkilerinin çıkarlarını hararetle savunma görevi üzerinde caydırıcı etki oluşturabileceği sonucuna varmıştır.

15. Benzer şekilde AİHM, Klass ve diğerleri/Almanya (B. No: 5029/71, 6/9/1978, § 33) davasında, başvurucunun o tarihte yeni çıkan Telefon Dinleme Kanunu kapsamında kendisinin dinlenme olasılığı olduğu ve Kanun'un keyfî dinlemelere karşı korumadığı iddiasını incelemeye değer bularak işin esasına girmiştir. Campbell ve Cosans/Birleşik

Krallık (B. No: 7511/76, 7743/76, 25/2/1982) davasında ise başvurucular, çocuklara dayak atma yetkisi veren disiplin hukuku kuralının müşterek çocuklarının kötü muameleye maruz kalma tehlikesini ortaya çıkardığını iddia etmiş ve bu iddia somut bir zarar olmasa da incelemeye değer bulunarak sonuçta ihlal kararı verilmiştir. Keza Dudgeon/Birleşik Krallık (B. No: 7525/76, 22/10/1981, § 43) davasında da rızaya dayalı olsa da homoseksüel ilişkiyi cezalandıran kanun hükmünü soyut bir biçimde dava eden bir homoseksüelin başvurusunu kabul eden AİHM, ihlal olduğunu tespit etmiştir. Yine Open Door ve Dublin Well Woman/İrlanda (B. No: 14234/88, 14235/88, 29/10/1992) kararında, İrlanda dışındaki kürtaj kliniklerinin isim ve adreslerinin doğum yapma yaşına gelmiş kadınlara verilmesini engelleyen bir mahkeme emrinin mağduru olduğunu iddia eden iki sivil toplum örgütünün davasını da sırf bu kadınların çocuk doğurma yaşında olmalarından ötürü bu mahkeme kararından olumsuz etkilenebilecekleri gerekçesiyle kabul etmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

1. Başvurucuların İddiaları

17. Başvurucu; yapılan paylaşımlar nedeniyle sistematik olarak soruşturma açıldığını, cezalandırılma tehdidi altında kaldığını, ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı bir etki oluşturması nedeniyle baro başkanı olarak görevini yapmakta zorlandığını belirterek ifade özgürlüğü ile diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

18. Başvurucunun şikâyetleri bir bütün olarak Anayasa'nın 26. maddesinde koruma altına alınmış olan ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerekir.

19. Anayasa Mahkemesi içtihadı uyarınca, ifade özgürlüğüne müdahale olduğunun kabulü için ilgilinin davranışının hukuk ya da ceza yargılaması çerçevesinde nihai bir yaptırıma tabi tutulması gerekir. Ancak bu genel kuralın bazı istisnaları vardır. Nitekim Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında; hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının (Emin Aydın, B. No: 2013/2602, 23/1/2014), kovuşturmanın ertelenmesi kararlarının (Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014; Meral Danış Beştaş (5),B. No: 2014/1474, 16/11/2021; Ali Gürbüz ve Hasan Bayar, B. No: 2013/568, 24/6/2015) ve tutuklama kararlarının (Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016) ifade özgürlüğüne müdahale teşkil edebileceğini kabul etmiştir.

20. Hakkında henüz ceza yargılaması dahi yapılmayan kişilerle ilgili olarak açılan soruşturmaların yahut alınan tedbirlerin ifade özgürlüklerine müdahale teşkil edip etmediği her başvuru konusu olayın kendine özgü şartları altında değerlendirilmelidir.

21. Başvuru konusu olayda, anılan üç ayrı paylaşım nedeniyle suç duyurusunda bulunulması üzerine Başsavcılık dosyayı muhabereye kaydedip başvurucu hakkında ön inceleme işlemleri başlatmış, ifadesine başvurmadan iddialarla ilgili delilleri toplamıştır. Başsavcılık üç ayrı iddiadan yalnızca birisi için Bakanlıktan soruşturma izni talep etmiş, izin verilmesi üzerine başvurucuya şikâyete dair sözlü ya da yazılı beyanına başvurulmak üzere davetiye göndermiştir. Başvurucu ise sözlü ya da yazılı bir savunma vermemiştir.

22. Başvurucu hakkında gerçekleştirilen ön inceleme sürecinin başvurucunun ifade özgürlüğüne bir müdahale olarak kabul edilip edilemeyeceğinin tespiti bakımından

başvurucuya yönelik adli işlemlerin hangi şartlarda yapıldığı, başvurucunun tutukluluk durumu, aynı konuyla ilgili yeniden bir soruşturmaya tabi tutulup tutulmadığı, keyfî olarak "şüpheli" sıfatının verilip verilmediği, anılan işlemlerin şikâyet üzerine mi yoksa Başsavcılık tarafından resen mi başlatıldığı, bu işlemlerin başvurucunun hayatındaki etkilerinin neler olduğu gibi hususlarını dikkate almak gerekir.

23. Somut olayda başvurucuya yönelik ön inceleme işlemleri, farklı kişiler tarafından yapılan ihbar ve şikâyetler üzerine gerçekleştirilmiş, Başsavcılık tarafından resen harekete geçilmemiştir. Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez gerçeği araştırmakla yükümlüdür. Cumhuriyet savcısı, elbette bu görevini yerine getirirken somut olayda olduğu gibi kanunda öngörülen özel soruşturma usullerine riayet etmelidir. Avukatlar için öngörülen bu özel usul, avukatların mesleklerini özgürce yapabilmeleri, her ihbar ve şikâyette mesleki olarak huzursuzluk yaşamamalarını sağlamak amacıyla getirilmiştir. Somut olayda Cumhuriyet savcısının yaptığı işlemler de kendisine iletilen ihbar ve şikâyetlerde dile getirilen iddiaların suç şüphesi taşıyıp taşımadığını tespit etmek amacıyla ön inceleme yapmaktan ibarettir.

24. Başvurucu hakkında tutuklama işlemi yapılmamış, hakkında kamu davası açılmamış, "şüpheli" sıfatı dahi almamıştır. Somut olayda aynı basın açıklaması ile ilgili olarak birden fazla ön inceleme bulunmamakta, üç ayrı basın açıklaması için gelen üç farklı şikâyetin incelendiği görülmektedir. Bu bakımdan başvurucu hakkında tamamen asılsız ya da uydurma iddialara dayanılıp keyfi olarak işlemlerin başlatıldığı söylenemez. Ayrıca başvurucunun toplumda damgalandığı, aşağılandığı, hedef olarak gösterildiği, baskı altında kalarak görevini yapmakta zorlandığı veya davranışlarını sınırladığına dair bir iddiası bulunmadığı gibi Baro olarak tekrar aynı konuda basın açıklaması yapılamadığına dair bir durum da söz konusu değildir. Anılan şikâyetler üzerinde başlatılan soruşturmaların makul sürelerde yürütüldüğü de nazara alındığında gereksiz soruşturma işlemleri ve tedbirlerle başvurucunun yaşamı üzerinde olağanın ötesinde bir etkiye neden olunduğu, başvurucunun baro başkanı olarak kendisini sınırlamak zorunda kaldığı, davranışları üzerinde caydırıcı etkiye neden olunduğu kanaatine varılmamıştır. Sonuç olarak soruşturmaların -geldiği nokta itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin (bkz. § 19) ve AİHM'in (bkz. §§ 11-13) içtihatlarında ortaya konduğu şekilde başvurucu üzerinde suçlu bulunma ve cezalandırılma tehdidi olarak kabul edilmesi mümkün görülmemiştir.

25. Bu kapsamda Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasında korunan ifade özgürlüğünün kullanılmasına bir müdahalede bulunulmadığı, başka bir deyişle ifade özgürlüğüne yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MERSİN BAROSU BAŞKANLIĞI VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/1130 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/1130

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MERSİN BAROSU BAŞKANLIĞI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/1130)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Kemal ÖZEREN

Başvurucular : 1. Mersin Barosu Başkanlığı

2. Dokuma ve Kültür Ürünlerini Geliştirme Derneği

3. Mersin Çevre ve Doğa Derneği

Başvurucular Vekili : Av. Semra KABASAKAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; çevresel etki değerlendirmesi olumlu kararı verilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular; Mersin'in Aydıncık ilçesi sınırları içinde yapılması planlanan Kültür Balıkçılığı Projesi (proje) için verilen Çevresel Etki Değerlendirilmesi (ÇED) olumlu kararının iptaline karar verilmesi talebiyle Mersin 1. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır.

3. Dava dilekçesinde başvurucular ÇED raporunun özensiz şekilde hazırlandığını, anılan rapordaki pek çok veri ve bunlara bağlı yorumların bilimsellikten uzak ve dava konusu edilen işlemin hukuka ve mevzuata aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

4. İdare Mahkemesi 17/7/2020 tarihinde davanın, başvurucu Mersin Barosu Başkanlığı

bakımından ehliyet yönünden reddine, diğer davacılar bakımından ise esastan reddine karar vermiştir. Kararın davanın ehliyet yönünden reddine ilişkin kısmının gerekçesinde başvurucu Mersin Barosu Başkanlığının meşru, kişisel ve güncel bir menfaatinin bulunmadığı belirtilmiştir. Kararın işin esasına yönelik gerekçesinde ise 12/9/2019 tarihli ara kararı uyarınca yerinde yapılan keşif ve bilirkişi incelemesinin sonucundan bahsedilmiştir. Neticede yapılması planlanan projenin çevreye olası etkilerinin irdelendiği ve yürürlükteki mevzuata göre bir eksiklik olmadığı hususunun bilirkişi raporu ile sabit olduğu vurgulanarak dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

5. Başvurucular bu karara karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde çevre sorunlarına neden olabilecek nitelikteki işlemlerde baroların menfaatinin bulunduğunun kabul edilmesi gerektiği, proje ile ilgili alınan bilirkişi raporunun yetersiz olduğu ve İdare Mahkemesince yeterli araştırma ve inceleme yapılmadan karar verildiği belirtilmiştir.

6. Danıştay Altıncı Dairesi 21/10/2020 tarihinde İdare Mahkemesi kararının ve dayandığı gerekçenin usule ve hukuka uygun olduğunu belirterek temyiz talebinin reddine ve anılan kararın onanmasına kesin olarak karar vermiştir.

7. Başvurucular nihai hükmü 3/12/2020 tarihinde öğrendikten sonra 30/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucular herhangi bir açıklama yapmaksızın başvuru formunun sonuç kısmında bazı anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüşünde mevzuat hükümlerine ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarına değinilerek bunların başvurucuların mağdur sıfatının olup olmadığı hususunda değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular bu görüşe karşı cevap sunmamıştır.

10. Başvurunun mahiyeti gereği özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür (benzer nitelikteki değerlendirme için bkz. Binali Özkaradeniz ve diğerleri [GK], B. No: 2014/4686, 1/2/2018, § 40-46)

11. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

(2) Kamu tüzel kişileri bireysel başvuru yapamaz. Özel hukuk tüzel kişileri sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilir."

12. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön şartın birlikte bulunması gerekmektedir. Buna göre başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı

başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi, bu ihlalden dolayı kişinin kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § 42).

13. Bireysel başvuruda mağdur kavramı, davada menfaat veya dava ehliyeti gibi kurallardan bağımsız bir şekilde yorumlanır. Ayrıca mağdur kavramının yorumu, günümüzde toplumun koşulları ışığında değişime tabi olup bu kavram aşırı biçimcilikten uzak bir şekilde uygulanmalıdır (Tezcan Karakuş Candan ve diğerleri, B. No: 2014/5809, 10/12/2014, § 20).

14. Hukukumuzda özel hukuk tüzel kişilerinden biri olan derneklerin sadece dernek tüzel kişiliğine ait hakların ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilecekleri öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesinin yerleşik hâle gelmiş içtihadına göre ise yalnızca üyelerinin haklarını etkileyen müdahaleler nedeniyle topluluk tarafından bireysel başvuruda bulunulamayacağı kabul edilmiştir (Türk Pediatrik Onkoloji Grubu Derneği, B. No: 2012/95, 25/12/2012, §§ 20-23).

15. Bireysel başvuru formunda başvuruculardan Dokuma ve Kültür Ürünlerini Geliştirme Derneği ile Mersin Çevre ve Doğa Derneği ÇED olumlu kararının ihlale neden olduğunu ileri sürmekle birlikte bu iddia bağlamında tüzel kişiliklerinin güncel ve kişisel olarak etkilendiğine, neden ve nasıl mağdur olduğuna yönelik herhangi bir açıklama yapmamıştır. Bu nedenle tüzel kişiliklerinin doğrudan etkilenmediği ve tüzel kişiliklerine ilişkin bir hakkın ihlal edilmediği, dolayısıyla başvurucu derneklerin mağdur statüsünün olmadığı anlaşılmaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Egeçep Derneği, B. No: 2015/17415, 17/4/2019, §§ 33-38). Bununla birlikte anılan ÇED olumlu kararı nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenmiş olabilecek gerçek kişilerin bireysel başvuru yolunu kullanmasında mâni bir durum da bulunmamaktadır.

16. Öte yandan 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde kamu tüzel kişilerinin bireysel başvuru yapamayacakları belirtilmiştir. Bu kapsamda karar organları seçimle işbaşına gelen ve kamu tüzel kişiliğini haiz kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan başvurucu Mersin Barosu Başkanlığına, kamu tüzel kişilerinin bireysel başvuru yapamayacaklarını hükme bağlayan 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yapma hakkı tanınmamıştır.

17. Açıklanan nedenlerle, kamu tüzel kişiliğine sahip olan başvurucu Mersin Barosu Başkanlığının bireysel başvuru hakkı bulunmadığından, başvurucu derneklerin ise mağdur sıfatını haiz olmadığı anlaşıldığından başvurunun, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SAFFET ÖKSÜZ

B. No: 2021/16758 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16758

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SAFFET ÖKSÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16758)

Karar Tarihi: 7/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 4/7/2024-32592

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Saffet ÖKSÜZ

Vekili : Av. Özgür ÇAM

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kat maliki olunan taşınmaza ilişkin yapı kayıt belgesinin iptali talebiyle üçüncü kişi tarafından açılan davanın kişiye ihbar edilmeyerek yargılamaya katılımının sağlanmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 12/4/2021 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, İzmir ili Karşıyaka ilçesi İmbatlı Mahallesi'nde bulunan apartmanın alt katında yer alan dükkânın malikidir.

9. Taşınmazın bulunduğu apartmanın yöneticisi G.B. anılan dükkânda gerçekleştirilen ruhsata aykırı imalatlar için düzenlenen yapı kayıt belgesinin iptali talebiyleİzmir Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne başvurmuştur.

10. İdari başvuru, anılan Müdürlüğün 16/12/2019 tarihli işlemiyle reddedilmiştir.

11. G.B. anılan taşınmazın ruhsat ekindeki mimari projede 207/B No.lu dükkânın alt katının dolgu alanı olduğu, aynı dükkânın zemin katında ortak alan olan su deposu ve hidrofor alanı bulunduğu ancak projeye aykırı olarak dükkân alanına dâhil edilen her iki bölüme de dükkân sahibi olan başvurucunun yapı kayıt belgesi aldığı, apartmanın ortak kullanım alanlarında diğer kat maliklerinin onayı alınmadan yapılan işlemin hukuka aykırı olduğu iddialarıyla başvurunun reddi işleminin iptali talebiyle İzmir Valiliği aleyhine İzmir 3. İdare Mahkemesinin(Mahkeme) E.2020/455 sayılı dosyası ile dava açmıştır.

12. Mahkeme 12/10/2020 tarihli kararıyla dava konusu işlemi iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde; ortak alan niteliğindeki apartman su deposu ile hidrofor alanının 207/B No.lu dükkân alanına dâhil edilerek dükkânın büyütüldüğünün, bu alanlar üzerinde tasarruf yapılabilmesi için tüm kat maliklerinin oybirliğiyle karar alması gerekirken diğer maliklerin rızası hilafına anılan imalatlarla ilgili olarak yapı kayıt belgesi düzenlendiğinin anlaşıldığı belirtilmiştir.

13. Davalı idare tarafından istinaf talebinde bulunulması üzerine İzmir Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesinin 23/3/2021 tarihli kararıyla istinaf başvurusunun reddine kesin olmak üzere hükmedilmiştir.

14. İzmir Valiliği Çevre ve Şehirlik İl Müdürlüğünün 8/3/2021 tarihli yazısı ile başvurucu adına kayıtlı yapı kayıt belgesinin anılan mahkeme kararı ile iptal edildiği, Karşıyaka Belediye Başkanlığınca yapı kayıt belgesinin iptali sonucunda lüzumlu işlemlerin yapılması gerektiği bildirilmiş, anılan ihtarname 22/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 12/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1- İlgili Mevzuat

16. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; ... üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, ... hallerinde ...Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, davanın ihbarı Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re'sen yapılır."

17. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun;

i. "Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler" ana başlıklı İkinci Bölümü'nde yer alan 27. maddesinde hukuki dinlenilme hakkı düzenlenmiştir. Anılan madde şöyledir:

"(1) Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler.

(2) Bu hak;

a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını,

b) Açıklama ve ispat hakkını,

c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini,

içerir."

ii. "İhbar ve şartları" kenar başlıklı 61. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraflardan biri davayı kaybettiği takdirde, üçüncü kişiye veya üçüncü kişinin kendisine rücu edeceğini düşünüyorsa, tahkikat sonuçlanıncaya kadar davayı üçüncü kişiye ihbar edebilir."

iii. "Fer'î müdahale" kenar başlıklı 66. maddesi şöyledir:

"(1) Üçüncü kişi, davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla, tahkikat sona erinceye kadar, fer'î müdahil olarak davada yer alabilir."

2. Danıştay Kararları

18. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 8/11/2021 tarihli ve E.2021/1015, K.2021/2270 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

davanın ihbarı konusunda taraflardan birinin talebi olmasa bile, ihbarın Danıştay, mahkeme veya hâkim tarafından re'sen yapılması gerekmektedir. Ayrıca, yargılanan işlem olmakla birlikte, dava sonucunda verilecek karardan doğrudan etkilenecek kişiye ihbarda bulunulmayıp, onun bilgisi dışında ve uyuşmazlığa ilişkin beyanları alınmadan davanın sonuçlandırılması, Kanun'un amir hükmünün ihlâli olacağı gibi, Anayasa'nın 36. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının da ihlâli sonucunu doğuracağı açıktır.

Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Menemen Minibüsçüler Odası/Türkiye kararında, yargıya erişim hakkının, AİHS'nin 6. maddesinin "yargılanma hakkı" ile ilgili birinci fıkrasının yalnızca bir yönünü oluşturduğuna, mahkemeye erişim hakkının etkin olabilmesi için, haklarına müdahale edilen bir kimsenin açık ve kesin bir şekilde bu işleme itiraz edebilmesi ve bu itirazların mahkemece tartışılabilmesi ve incelenmesi gerektiğine, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesinin mahkemeye erişim hakkını doğrudan etkilediğine işaret etmiştir.

Olayda, Hazine tarafından taşınmazın tarım amacı dışından kullanılmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle mevzii imar planının iptali talep edildiğinden, bu konuda Mahkemece verilecek karardan, dava konusu taşınmaz maliki Cihangiroğulları Gıda Paz. İnş. Ltd. Şti.'nin hak ve menfaatinin etkileneceği açıktır.

Dolayısıyla, Van 2. İdare Mahkemesince, anılan Şirkete dava ihbar edildikten sonra dava

hakkında bir karar verilmesi gerekmektedir.

Bu itibarla; davanın, taşınmaz malikine ihbar edilmeksizin ve imar planı yönünden bir değerlendirme yapılmaksızın, dava konusu işlemin iptali yolunda verilen İdare Mahkemesi ısrar kararında hukuki isabet bulunmamaktadır.

..."

19. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 12/2/2020 tarihli ve E.2018/1928, K.2020/326 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Uyuşmazlıkta, davacı tarafından, 2011 yılı öğretmenlerin il içi isteğe bağlı yer değiştirme döneminde Ankara ili, Çankaya ilçesi, Ayten Tekışık İlköğretim Okulu'na sıralı atanma talebinin reddine ilişkin işlem ile anılan okula G.K.'nin atanmasına ilişkin işlemin ve bu işlemlerin dayanağı olan 2011 Yılı öğretmenlerin İl İçi İsteğe Bağlı Yer Değiştirme Kılavuzu'nun ekinde yer alan "12. Yer Değiştirme Takvimi" başlıklı Ek-1'in iptalinin istenildiği anlaşılmakta olup, bu davanın sonucunda G.K.'nin menfaatinin etkileneceği açıktır. Buna göre, davanın G.K.'ye ihbar edildikten sonra Dairesince bir karar verilmesi gerekmektedir.

Bu itibarla, davada, G.K.'ye ihbar edilmeksizin verilen dava konusu bireysel işlemlerin iptali yolundaki Daire kararında hukuki isabet bulunmamaktadır..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

20. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan,... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

21. İlgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı için bkz. Yusuf Bilin, B. No: 2014/14498, 26/12/2017, §§ 28-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 7/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, bireysel başvuruya dayanak davada verilen iptal hükmünün doğrudan kendisi hakkında sonuç doğurduğu hâlde Mahkemece davanın kendisine ihbar edilmemesi nedeniyle yargılama aşamasında delil sunma ve iddialarını ispat etme imkânından yoksun kaldığından yakınmıştır. Dava konusu edilen yapı kayıt belgesinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığından alınmış usule uygun bir belge olduğunu vurgulayan başvurucu, maliki olduğu taşınmaza ilişkin yapı kayıt belgesinin iptali sonucunu doğuran davada mahkeme kararının kesinleşmesi ile davalı idare tarafından belgenin iptali yönünde işlem tesis edildiğini belirtmiştir. Ayrıca kesinleşen mahkeme hükmünün icrası aşamasında idare tarafından kendisine gönderilen yazıyla birlikte durumdan haberdar olduğunu ifade etmiş; davaya

katılımının sağlanmaması nedeniyle hukuki menfaatini korumaya yönelik iddialarını dile getiremediğinden şikâyet ederek Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, sonucundan doğrudan etkilendiği bir idari davada yargılamaya katılımının sağlanmamış olmasıdır. Bu nedenle başvurucunun belirtilen şikâyetleri bağlamındaki ihlal iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı bağlamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Somut olayda bireysel başvuruya konu davanın 23/3/2021 tarihinde kesin olarak neticelendiği, başvurucu vekilinin 12/4/2021 tarihli dilekçe ile idare mahkemesine başvurarak mahkeme kararının bir örneğini talep ettiği Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarından anlaşılmıştır. Öte yandan başvurucu adına kayıtlı yapı kayıt belgesinin yargı kararıyla iptal edildiği hususu İzmir Valiliği Çevre ve Şehirlik İl Müdürlüğünün 8/3/2021 tarihli yazısı ile 22/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Bireysel başvurunun ise 12/4/2021 tarihinde yapıldığı görülmüştür.

27. Bu noktada öncelikle başvurucunun işbu bireysel başvurudaki ihlal iddialarının menfaatini etkilediğini ileri sürdüğü söz konusu davadan haberdar edilmemesi olgusuna dayandığını hatırlatmak gerekir.

28. Davanın başvurucunun söz konusu yargılamadan haberdar olmasını sağlayacak nitelikteki maddi ve hukuki sonuçlarının bir müddet ortaya çıkmadığı görülmektedir. Buna göre dosya kapsamında, maddi olayın özel şartlarında başvurucunun bireysel başvuru formunda ihlali öğrendiği tarih olarak gösterdiği ve idarenin ilgili yazısının tebliğ edildiği 22/3/2021 tarihinden önce ihlali öğrendiğinin kabul edilmesini haklı kılacak ya da bu hususta üzerine düşen özen yükümlülüğünü yerine getirmediği kanaatine varılmasını gerektirecek nitelikte somut bir bulguya rastlanmamıştır.

29. Diğer taraftan açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası

sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017,§ 34).

31. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

32. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

33. Bireylere menfaatlerini etkileyen işlemlere karşı dava açabilmelerinin yanı sıra üçüncü şahıslarca açılmış ve doğrudan taraf olmadıkları ancak sonucu itibarıyla menfaatlerini etkileyen bir davada iddia ve savunmalarını dile getirebilmeleri amacıyla davaya katılma imkânının sağlanması da mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken güvencelerden biridir. Bu itibarla bir davanın sonucundan menfaati etkilenecek olan kişilerin bu yargılama hakkında bilgi sahibi olabilmelerine, uyuşmazlığın çözümü için gerekli ve sonuca etkili olduğunu düşündükleri hususlarda açıklamada bulunabilmelerine, iddialarını ispata yönelik delil sunabilmelerine imkân sağlanması gerekir. Bu husus aynı zamanda yargı mercilerinin tüm verileri dikkate alıp değerlendirme yaptıktan sonra gerekçeli karar vermesini sağlayacağından silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesi ile de ilgilidir. Nitekim 6100 sayılı Kanun'un 27. maddesinde, mahkemeye erişim hakkının güvenceleriyle örtüşür nitelikte bir düzenleme getirilerek davanın taraflarının yanı sıra müdahiller ve yargılamanın diğer ilgililerinin de kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahip oldukları belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkeme; davanın taraflarına, müdahillere, yargılamanın diğer ilgililerine savunma hakkını kullanma imkânı vermeden davanın esasıyla ilgili değerlendirme yapamayacaktır (Yusuf Bilin, B. No: 2014/14498, 26/12/2017, § 44; benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Ali Bedir ve Tevfik Günay, B. No:2013/4073, 21/1/2016, § 35).

34. Bireyin sonucu itibarıyla menfaatini etkileyen bir davadan haberdar edilmeyerek davaya katılımının sağlanmaması ve mahkeme önünde argümanlarını öne sürme imkânından yoksun bırakılması mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eder.

35. Bireysel başvuruya konu olayda, başvurucunun maliki olduğu taşınmaza ilişkin yapı kayıt belgesinin uyuşmazlık konusu edildiği bir idari dava söz konusudur. Taşınmazın yöneticisi tarafından açılan bu davada başvurucunun gayrimenkulüne ilişkin yapı kayıt belgesinin iptali istenmiştir. Yapılan yargılama sonucunda dava konusu yapı kayıt belgesi iptal edilmiştir. Belirtilen iptal hükmünün doğrudan başvurucu üzerinde etki ve sonuçlarını gösterdiği, nitekim anılan karar uyarınca idare tarafından yapı kayıt belgesinin iptal edilerek bu kapsamda gerekli işlemlerin başlatıldığı görülmüştür. Bu itibarla başvurucunun sonucundan doğrudan etkilendiği bir idari davanın yargılama sürecine katılımının sağlanmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu

sonucuna varılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

36. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

37. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

38. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

39. 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinde davanın ihbarının mahkeme tarafından resen yapılacağı belirtilmiştir. Anılan düzenlemenin davanın üçüncü kişiye ihbar edilip edilmemesi noktasında yargı merciine tanınan takdir yetkisini de içerdiği anlaşılmıştır. Somut olayda derece mahkemesinin takdir yetkisini davanın başvurucuya ihbar edilmemesi yönünde kullanması sonucu başvurucunun yargılama sürecine katılamadığı görülmüştür. Mahkemenin söz konusu uygulamasının 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesine dayandığı dikkate alındığında başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

40. Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak bu hakların sınırlandırılması mümkündür. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanım şartlarına ilişkin bir kısım düzenlemenin hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallar olduğu açıktır. Ancak bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz (AYM, E.2015/96, K.2016/9, 10/2/2016, § 10; Ertuğrul Dalbaş, B. No: 2014/7805, 25/10/2017, § 58; Osman Uslu, B. No: 2014/9414, 26/10/2017, § 75).

41. Davanın ihbarı, bireyin tarafı olmadığı ancak sonucu itibarıyla menfaatlerini etkileyen bir davadan müdahale ve diğer yollarla haklarını kullanabilmesine imkân tanımak amacıyla haberdar edilmesini temin eden bir usul hukuku müessesesidir. Ancak yargılamaların makul süre içinde, düzenli bir şekilde ve gereksiz gider yapılmadan yürütülmesini temin etmek ve bu suretle usul ekonomisi ilkesini gerçekleştirmek düşüncesiyle davanın ihbarı belli şartlara ve usul kurallarına bağlanmıştır. Yargılama usullerinin belirlenmesinde usul ekonomisinin gözetilmesi, bu suretle iyi adalet yönetiminin sağlanarak kamu yararının gerçekleştirilmesi Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin gereklerindendir. Dolayısıyla usul ekonomisi ve iyi adalet yönetimi ilkeleri gözetilerek davanın ihbarının belli şartlara ve usul kurallarına bağlanması mümkündür (Yusuf Bilin, § 54).

42. Bununla birlikte üçüncü şahıslarca açılan ancak sonucu itibarıyla bireylerin menfaatlerini etkileyen bir davada iddia ve savunmalarını dile getirebilmelerinin de mahkemeye erişim hakkının bir gereği olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Böyle bir durumda kamu otoritelerinden usul ekonomisindeki kamu yararı ile bireylerin mahkemeye erişim hakkından faydalanmalarındaki bireysel yarar arasında makul bir denge gözetmeleri beklenir. Bireyin mahkemeye erişimindeki bireysel yararının açık bir biçimde baskın olduğu hâllerde usul ekonomisi gerekçesiyle mahkemeye erişimin kısıtlanmasının meşru bir amaç taşıdığı hususu tartışmalı hâle gelebilir. Diğer bir ifadeyle bu gibi hâllerde Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin mahkemeye erişim hakkının sınırlanmasına izin verdiğinin söylenmesi mümkün olmayabilir (Yusuf Bilin, § 55).

43. Somut olayda maliki olduğu taşınmaza ilişkin yapı kayıt belgesinin iptalinin başvurucunun menfaatini doğrudan etkilediği dikkate alındığında davanın başvurucuya ihbar edilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede usul ekonomisinin sağlanmasındaki kamusal yararın başvurucunun davaya katılmasındaki bireysel yararının görmezden gelinmesini gerektirecek önem ve ağırlıkta olduğu hususunda ciddi kuşkular oluşmaktadır. Bu nedenle meşru amacın varlığının aşağıda müdahalenin ölçülülüğüyle birlikte ele alınmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

44. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

45. Ölçülülüğün üçüncü alt ilkesi olan orantılılık, kamu yararının korunması ile bireyin hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengenin sağlanmasını gerektirmektedir. Öngörülen tedbirin bireyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. Bu itibarla uygulanan tedbirle başvurucuya aşırı ve orantısız bir yük yüklenip yüklenmediğinin tespiti gerekmektedir.

46. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

47. Üçüncü kişilerin kendi menfaatlerini etkileyen bir davaya katılmaları için belli şartlar ve usul kuralları öngörülmesi, bu şartlar ve kurallar davaya katılmayı imkânsız kılmadığı ya da aşırı derecede zorlaştırmadığı sürece mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz. Ancak yargı merciince bu şart ve kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması sonucunda, kendilerini etkileyen uyuşmazlıklarda menfaatlerini korumak isteyen kişilerin davaya katılmalarına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir. Bu nedenle mahkemelerin bu şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini irdelerken ve usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek nitelikte tutumlardan, yorum ve değerlendirmelerden kaçınmaları gerekir (Yusuf Bilin, § 51).

48. 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinde üçüncü şahısların davaya katılması ve davanın ihbarı konularında 6100 sayılı Kanun'un uygulanacağı belirtilmiş ancak davanın ihbarının mahkeme tarafından resen yapılması öngörülmüştür. 6100 sayılı Kanun'un 66. maddesinde de üçüncü kişinin davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla tahkikat sona erinceye kadar ferî müdahil olarak davada yer alabileceği kurala bağlanmıştır. İdarenin işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluk denetiminin yapıldığı idari yargıda görülmekte olan davalar yönünden de uyuşmazlık konusu üzerinde hak iddia eden ya da davanın taraflarından birinin davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan üçüncü kişilerin davaya sadece şeklen değil etkili bir şekilde katılımının temin edilmesi, adil yargılanma hakkının güvencelerinin sağlanabilmesi için önemli bir müessesedir. Bu hakkın kullanılabilmesinin usul hukuku açısından en önemli sonucu ise davada verilecek karardan menfaatinin doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek olması sebebiyle davaya katılmakta hukuki yararı bulunan üçüncü kişilerin davadan haberdar edilmesinin gerekli olmasıdır (Yusuf Bilin, § 59).

49. Bu noktada 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinde yer verilen ve davanın ihbarının mahkeme tarafından resen yapılmasını öngören düzenlemeye, idari yargı merciinin bakmakta olduğu bir idari davayı ilgili tüm kişilere resen bildirmesinin zorunlu olduğu şeklinde bir anlam yüklenemeyeceğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla davanın sonucundan etkilenme ihtimali bulunan üçüncü kişilere kendi haklarıyla bağlantılı olarak mahkeme huzurunda argümanlarını öne sürebilmeleri amacıyla getirilen ihbar müessesesine ilişkin usul hükümlerinin işletilmesindeki takdir yetkisi derece mahkemelerine aittir. Bu bağlamda her bir somut olayın özel şartlarında üçüncü kişinin davanın sonucundan etkilenip etkilenmeyeceğini ve davaya katılmasında hukuki yararı bulunup bulunmadığını değerlendirmek esasen derece mahkemelerinin görevidir. Derece mahkemesinin ihbar müessesesinin işletilip işletilmemesindeki takdirini denetlemek; bu takdir yetkisinin kullanılmasında başvurucunun hak ve yükümlülüklerini doğrudan etkilediği, dolayısıyla davaya katılmakta hukuki yararı bulunduğu çok açık olan bir ihtilaf konusundaki argümanlarını ortaya koyma imkânından yoksun bırakılarak yargılamanın hakkaniyetine halel getirecek nitelikte bir yaklaşım sergilendiğine dair bir bulguya rastlanmadığı sürece Anayasa Mahkemesinin görevi olmayacaktır (Yusuf Bilin, § 60).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

50. Bireysel başvuruya dayanak davanın konusu ve uyuşmazlığın niteliği dikkate alındığında başvurucunun belirtilen davanın sonucundan doğrudan etkileneceği, bu itibarla davaya katılımında hukuki yararlarının bulunduğu ilk bakışta ve çok açık şekilde görülmektedir.

51. Söz konusu davada, başvurucunun davalı idare ile örtüşen birtakım menfaatlerinin bulunduğu açıktır. Bu bağlamda dava konusu edilen yapı kayıt belgesinin iptalini gerektirecek herhangi bir hukuka aykırılık unsuru bulunmadığıyla ilgili olarak başvurucu tarafından da ileri sürülebilecek bazı hususların yargılama sürecinde davalı idare tarafından zaten dile getirildiği görülmüştür. Bununla birlikte başvurucunun özellikle ihtilaf konusu taşınmazın maliki sıfatını haiz olması sebebiyle dava konusu uyuşmazlığa ilişkin olarak sadece kendisinin ileri sürebileceği ilave birtakım iddialarda bulunabileceği de öngörülebilir bir durumdur. Nitekim başvurucunun bireysel başvuru formunda özellikle mülkiyet hakkı bağlamında öne sürdüğü ve derece mahkemesince dikkate alınması gerektiğini belirttiği iddialarının yargılama sürecinde davalı idare tarafından ileri sürülmediği anlaşılmaktadır. Başvurucu 2015 yılında dava konusu dükkânı iki katlı olarak satın aldığını, fiilen de bu şekilde kullandığını, bodrum katındaki ruhsatsız depo alanının ayrı bir girişinin mevcut

olmadığını, tek girişinin 12 No.lu daireden sağlandığını, mevcut gayrimenkul için yapı kayıt belgesinin kendi talebi üzerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından verildiğini ileri sürmüştür. Bu itibarla derece mahkemesinin yargılama sürecinde bahse konu iddiaları değerlendirmek suretiyle bir sonuca ulaştığından söz edilemez. Dolayısıyla başvurucunun şayet davaya katılımı sağlanmış olsaydı derece mahkemesi kararındaki değerlendirmelere ilave birtakım değerlendirmeler/incelemeler yapılmasını gerektirecek farklı iddialara yer verdiği hususu gözden uzak tutulmamalıdır.

52. Buna göre somut olayda başvurucunun davanın kendisine ihbar edilmemesi nedeniyle maliki olduğu taşınmaza ilişkin yargı sürecine katılamadığı, uyuşmazlıkla tamamen irtibatsız kaldığı, uyuşmazlığın esasına ilişkin ve sonuca etkili olduğunu düşündüğü hususlarda görüşlerini dile getirme ve iddialarını ispata yönelik deliller sunabilme fırsatını bulamadığı anlaşılmıştır. Öte yandan başvurucunun haklarını doğrudan etkileyen söz konusu davadan haberdar edilmesindeki bireysel yararın usul ekonomisinin gözetilmesindeki kamusal yarara nazaran baskın bir nitelik taşıdığı ve davanın ihbar edilmemesinin kamu yararı ile bireysel yarar arasında gözetilmesi gereken dengeyi başvurucu aleyhine ciddi bir şekilde zedelediği değerlendirilmiştir.

53. Bu durumda derece mahkemesinin 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesindeki davanın ihbarına ilişkin usul hükümlerini yerine getirmemesi nedeniyle mahkeme huzurunda argümanlarını öne sürme imkânından yoksun bırakılmasının başvurucuya aşırı ve orantısız bir külfet yüklediği, bu sebeple başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte bu ihlal kararının Mahkemece yapılan yargılama sonucunda verilen karara ilişkin bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır.

54. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

55. Başvurucu; yeniden yargılama yapılmasına hükmedilerek ihlalin giderilmesini talep etmiştir.

56. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan

kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 3. İdare Mahkemesine (E.2020/455, K.2020/1143) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET YILDIRIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/19198 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19198

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET YILDIRIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19198)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Ahmet YILDIRIM

2. Ali YILDIRIM

3. Esme YILDIRIM

Vekili : Av. Raif Özcan ÇETİNEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. 2021/19199, 2021/19201 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2021/19198 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilerek incelenmesine, incelemenin 2021/19198 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun/başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur. Başvurucunun iddialarının esasının değerlendirilmesi ancak yeniden yargılama ile mümkün olduğundan yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan , B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda yer verilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Başvuruculara, ekli listenin (D) sütununda yer verilen harcın ekli listede gösterildiği şekilde ve 18.800 TL vekâlet ücretinin ise MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SİNAN EŞİYOK

B. No: 2021/57199 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/57199

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SİNAN EŞİYOK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/57199)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Sinan EŞİYOK

Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız yakalama ve gözaltı tedbiri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun da dâhil olduğu Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna (KESK) bağlı Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM SEN) üyesi olan bir grup, kanun hükmünde kararnamelerle kamu görevinden çıkarılma işlemlerini protesto etmek amacıyla 8/4/2017 tarihinde İstanbul Bakırköy'deki Cumhuriyet Meydanı'nda toplanmıştır.

3. Başvurucu, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) talimatı doğrultusunda eyleme müdahale eden kolluk görevlilerince gözaltına alınmış; gözaltı işlemleri sonrasında aynı gün serbest bırakılmıştır.

4. Başsavcılık, aralarında başvurucunun da bulunduğu şüpheliler hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediklerinden bahisle iddianame düzenlemiştir. 12/7/2017 tarihli iddianamede, kolluk görevlileri tarafından söz konusu meydanın Kaymakamlık kararı ile toplantı ve gösteri

yürüyüşüne kapatıldığı bildirilmesine ve dağılması yönünde birkaç kez uyarılmasına rağmen grubun sloganlar atarak eyleme devam ettiği ileri sürülmüştür.

5. Ceza yargılaması neticesinde başvurucu hakkında beraat kararı verilmiştir. Bu karar kanun yoluna başvurulmaması nedeniyle 26/2/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

6. Beraat kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, hukuka aykırı gözaltı tedbiri dolayısıyla tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; olay günü haksız şekilde yakalandığını ve gözaltına alındığını, yargılama sonucunda hakkında beraat kararı verildiğini, gözaltına alınması nedeniyle uğradığı mağduriyetin giderilmesi amacıyla hükmedilecek manevi tazminatın tespitinde örgütlenme hakkı, ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı gibi yasal haklarını kullanırken yakalandığının ve gözaltına alındığının dikkate alınması gerektiğini belirterek 5.000 TL manevi tazminatın gözaltı tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte tahsilini 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca talep etmiştir.

7. İstanbul 39. Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi), başvurucunun beraat etmiş olması nedeniyle tazminat hakkına sahip olduğunu ifade etmiş ve gözaltı tedbirine bağlı olarak başvurucuya 100 TL manevi tazminat ödenmesine 19/10/2020 tarihinde karar vermiştir.

8. Başvurucu; sendikal faaliyette bulunduğu sırada ve ifade özgürlüğünü kullanırken gözaltına alındığını, hükmedilen manevi tazminat miktarının yetersiz olduğunu beyan ederek istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf başvuru dilekçesinde tazminat talebine ilişkin yasal dayanak olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendine yer verildiği tespit edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi istinaf başvurusunun esastan reddine 31/5/2021 tarihinde kesin olarak karar vermiştir.

9. Başvurucu nihai kararı 26/6/2021 tarihinde öğrendikten sonra 9/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyon, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, hukuka aykırı yakalama ve gözaltı tedbirleri nedeniyle açtığı tazminat davasında hükmedilen manevi tazminat miktarının yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık; ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğunu ve kabul edilemezlik kararı verilebileceğini ifade etmiştir. Bakanlık ayrıca ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü şartları gözönüne alınarak değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararında haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veyatutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya

beraat kararıylahukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

13. Somut olayda Ceza Mahkemesi, hakkında yürütülen yargılama sonunda beraatkararı verilmesi nedeniyle başvurucu lehine bir miktar manevi tazminata hükmetmiştir. Bu durumda ihlal iddiası Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası kapsamında değerlendirilmelidir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Haksız gözaltı veya tutma nedeniyle açılan tazminat davasını inceleyen yargı mercileri, sözü edilen koruma tedbirlerinin uygulandığı soruşturmaların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla veya davacılar hakkındaki kovuşturmaların beraat kararıyla sonuçlandığını tespit ederse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına uygun olarak, uğranılan zararların devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmesine karar vermelidir. Hükmedilen tazminat ihlalle orantılı olmayacak ölçüde önemsizse ya da Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle hükmettiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşükse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası ihlal edilmiş olur. Bununla birlikte tazminat miktarının Anayasa Mahkemesinin benzer ihlaller nedeniyle ödenmesine karar verdiği tazminattan düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasını ihlal etmez zira tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (benzer değerlendirmeler için bkz. M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

16. Derece mahkemesince hükmedilen manevi tazminatın yeterliliği konusunda yapılacak karşılaştırmada nazara alınacak tazminat miktarı, derece mahkemesinin karar verdiği tarihte Anayasa Mahkemesince benzer başvurularda ödenmesine karar verilen veya verilmesi gereken miktardır. Anayasa Mahkemesi tarafından yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

17. Ceza Mahkemesince ödenmesine karar verilen 100 TL manevi tazminat, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesine karar verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşüktür (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için ödenmesine karar verdiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir). Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması

gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve miktar belirtmeksizin manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Gözaltı tedbirinin hukuka aykırı olması dolayısıyla hükmedilen manevi tazminatın yetersizliği nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 39. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/495, K.2020/192) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun manevi tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487.60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT KUŞLAR

B. No: 2022/38312 | Karar tarihi: 07.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/38312

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT KUŞLAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/38312)

Karar Tarihi: 7/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Murat KUŞLAR

Vekili : Av. Olgun YILDIZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, özel bir şirkette çalışan başvurucunun işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, özel bir şirket (işveren) bünyesinde işçi olarak çalışmaktadır. Başvurucunun Bank Asya hesap hareketleri gerekçe gösterilerek işveren tarafından 27/1/2020 tarihinde iş sözleşmesi aralarındaki güven ilişkisinin zedelendiğinden bahisle feshedilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 24/2/2020 tarihinde İzmir 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 10/6/2021 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) yardım etme suçundan dolayı kamu davası açıldığı ve yapılan ceza yargılaması sonucunda başvurucunun beraatine karar verildiği belirtilmiştir. Kararda ceza yargılamasında başvurucunun Bank Asya hesabında 2014 ve 2015 yıllarında artış olduğunun ve kapatılan Pak-Eğitim İş Sendikasına (Sendika) üyelik kaydının bulunduğunun

tespit edildiği ancak anılan delillerin mahkûmiyete yeterli bulunmadığı vurgulanmıştır.

4. Başvurucu, söz konusu karara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde, işverenin maaşlarını Bank Asya aracılığıyla ödediğini, ceza yargılaması sonucunda banka hesap hareketlerinin şüpheli olmadığının tespit edildiğini, Mahkeme kararının kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 15. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 26/10/2021 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunduğunu belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 8/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 6/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

8. Başvurucu; ceza yargılaması sonucunda hakkında beraat kararı verildiğini, buna rağmen Mahkemece verilen kararın hukuka aykırı olduğunu, Bank Asya hesap hareketlerinin incelenmesi ve delil olarak kullanılması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşünde öncelikle; somut olayda bireysel başvuru süresinin İstinaf Mahkemesi tarafından verilen ret kararının öğrenildiği tarihten itibaren başlatılması gerekip gerekmediğinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının da değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Görüşte son olarak mevcut başvuruda başvurucunun adil yargılanma hakkı ile özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken görüşte yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği ifadelerine yer verilmiştir.

10. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Başvuru konusu olayda uyuşmazlık, özel bir şirkette çalışan başvurucunun iş sözleşmesinin güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle feshedilmesine ilişkindir. Dolayısıyla söz konusu uyuşmazlıkta kamu makamlarının herhangi bir müdahalesi söz konusu değildir. Bununla birlikte devletin, özel hayata saygı hakkını etkili olarak koruma ve saygı gösterme şeklinde pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük bireylerin birbirlerine karşı eylemleri bakımından da anılan hakkın korunması için gerekli önlemlerin alınmasını da içerir (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B.

No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 45-46).

13. Pozitif yükümlülükler özel hukuk kişilerinin birbirleri ile olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılanma hakkının gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini gerektirir (Ömür Kara ve Onursal Özbek, §§ 47, 48).

14. Bu doğrultuda, özel hukuk iş ilişkisi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına yönelik müdahale iddiası içeren uyuşmazlıklarının karara bağlandığı davalarda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, müdahalenin işverenin meşru amacıyla ölçülü olup olmadığı değerlendirilmeli ve ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50).

15. Somut olaydaki uyuşmazlığın kamu gücü ayrıcalığına sahip olmayan bir özel hukuk tüzel kişisi niteliğindeki işveren ile başvurucu arasında gerçekleşmesi nedeniyle başvurunun devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında ele alınması gerekir.

16. İşveren tarafından başvurucunun iş sözleşmesi, başvurucuya ait Bank Asya hesap hareketlerinde ve kredi kartı ekstrelerinde FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisak kapsamında olduğu değerlendirilen para hareketleri gerekçe gösterilerek feshedilmiştir. Mahkemece, başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye yardım etme suçundan dolayı delil yetersizliği nedeniyle beraat kararı verildiği vurgulanmıştır. Buna rağmen gerçekleştirilen soruşturma ve kovuşturma sonucunda başvurucunun Bank Asya hesabında 2014 yılı Ağustos ile 2015 yılı Mayıs tarihleri arasında artış olduğunun ve başvurucunun KHK ile kapatılan Sendikaya üyelik kaydının bulunduğunun tespit edildiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla Mahkemece işveren açısından makul şüphenin oluştuğu, feshin haklı fesih niteliğinde olup olmadığının alacak davasıyla değerlendirilebileceği, feshin geçerli olduğu belirtilmiştir.

17. İşverence fesih gerekçesi olarak başvurucunun Bank Asya hesap hareketliliği gösterilmiştir. Mahkemece ise başvurucu hakkında Bank Asya hesap hareketliliği ve Sendika üyeliği tespiti yapılmasına rağmen beraat kararı verildiği belirtilmiş ve işveren açısından makul şüphenin oluştuğu vurgulanmıştır. Aktarılan bu bilgilere karşın Mahkeme tarafından, başvurucunun Bank Asya hesap hareketliliğinin şüpheli olduğuna dair bir araştırma yapılmamış, başvurucun işveren tarafından maaşlarının Bank Asya aracılığıyla ödendiğine dair iddiası değerlendirilmemiş, bu hususlarda yeterli bir gerekçeye yer verilmemiştir. Yine Mahkemece başvurucunun kapatılan Sendikaya üyeliğine dayanılmış ancak bu durumun feshi hangi yönden geçerli hâle getirdiği tartışılmamıştır. Dolayısıyla iş sözleşmesinin feshinin işverenin amacına uygun ve orantılı olup olmadığı hususunda bir inceleme yapılarak işveren ile çalışanın çıkarları arasında adil bir denge kuracak, başvurucunun esaslı iddialarının değerlendirildiği özenli bir yargılama yapıldığı söylenemez.

18. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkına ilişkin Anayasa'da belirtilen güvencelerin gözetildiği özenli bir yargılama yapılmadığı, dolayısıyla anayasal güvencelerin korunması açısından pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği anlaşıldığından başvurucunun Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve toplam 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İzmir 2. İş Mahkemesine (E.2020/93, K.2021/218) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İBRAHİM DURMUŞ

B. No: 2019/11189 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11189

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İBRAHİM DURMUŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11189)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : İbrahim DURMUŞ

Vekili : Av. Yakup HAVUZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş kazasından kaynaklanan tazminat davasında birleşen davanın zamanaşımından dolayı reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu bir fabrikada işçi olarak çalışmakta iken 26/9/2001 tarihinde meydana gelen bir iş kazasında yaralanmıştır.

3. Başvurucu iş kazasından yaklaşık on yıl sonra 24/1/2011 tarihinde, Rize 1. Asliye Hukuk (İş) Mahkemesinde iş kazası nedeniyle uğradığı zararların karşılanması için 10.000 TL maddi ve 20.000 TL manevi tazminat talepli kısmi dava açmıştır. Başvurucu 5/9/2011 tarihinde maddi tazminat talebini 50.000 TL olarak ıslah etmiştir. Olaya ilişkin Adli Tıp Kurumu (ATK) 3. İhtisas Dairesinden alınan 9/9/2013 tarihli raporda başvurucunun maluliyet oranı %44 olarak belirlenmiştir. 31/7/2014 tarihli hesap bilirkişi raporunda başvurucunun maddi zararı 125.312,25 TL olarak tespit edilmiştir. Başvurucu hesap bilirkişi

raporunun düzenlenmesi üzerine 26/8/2014 tarihinde 75.000 TL maddi tazminat talepli belirsiz alacak davası açmıştır. Başvurucu bu davada da 24/6/2016 tarihinde talebini 152.407,85 TL olarak ıslah etmiştir.

4. Rize İş Mahkemesinin (İş Mahkemesi/Mahkeme) 3/8/2015 tarihinde kurulmasıyla birlikte başvurucu tarafından açılan bu davalar İş Mahkemesinin esasına kaydedilmiştir. Mahkeme tarafından 13/10/2015 tarihinde dosyalar arasında hukuki ve fiilî irtibat bulunduğu, yargılamanın aynı dosya üzerinden devam etmesinin usul ekonomisi anlamında faydalı olacağı sonuç ve kanaatine ulaşılarak ilk açılan, 24/1/2011 tarihli dava dosyası üzerinde davaların birleştirilmesine karar verilmiştir.

5. Mahkeme 27/6/2016 tarihli karar ile asıl dava yönünden 50.000 TL maddi, 12.000 TL manevi tazminatın; birleşen dava yönünden ise 152.407,85 TL maddi tazminatın davalıdan alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun fabrikada torna tezgahında çalıştığı ve kullanılan malzemenin bir parçasının fırlaması sonucu sol gözünden yaralandığı ifade edilmiştir. Kararda, Sosyal Güvenlik Kurumunun davalı fabrikaya karşı açtığı rücuen tazminat davasında ve olaya ilişkin açılan ceza davasında alınan raporların da değerlendirmede dikkate alındığına yer verilmiştir. Olaya ilişkin 7/4/2014 tarihinde bilirkişiden alınan raporda kazanın meydana gelmesinde %60 işverenin, %40 başvurucunun sorumluluğunun bulunduğu, ATK 3. İhtisas Dairesinden maluliyete ilişkinalınan raporda da başvurucunun %44 maluliyetinin olduğunun tespit edildiği, toplanan bilirkişi raporlarından da başvurucunun alması gereken maddi tazminat tutarının 202,407,85 TL olduğuna kararda yer verilmiştir. Mahkeme, başvurucunun 5/9/2011 tarihinde maddi tazminat talebini ıslah ederek 50,000 TL'ye çıkardığını, maddi zararı 202.407,85 TL olduğundan taleple bağlı kalınarak asıl davada istenen tazminat miktarı olan 50.000 TL maddi tazminata karar verilmesi gerektiğini belirtmiş; birleşen davanın ise belirsiz alacak davası olarak açıldığını ve 75.000 TL maddi tazminat talebinde bulunulmuş ise de 24/6/2016 tarihinde dava değeri artırılmak sureti ile talep 152.407,85 TL'ye çıkarıldığından anılan miktarın ödenmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Davada zamanaşımı definin ileri sürüldüğü; asıl dava yönünden ATK raporuyla (9/9/2013) başvurucunun maluliyet durumu tespit edildiğinden bu tarihin zamanaşımının hesabında dikkate alınması gerektiği ve zamanaşımı süresinin dolmadığı; birleşen dava yönünden ise belirsiz alacak davası niteliğinde açıldığından ATK raporuyla dava tarihi arasında iki yıldan az bir süre bulunduğundan bu dava yönünden de zamanaşımı süresinin dolmadığı ifade edilmiştir. Manevi tazminat için ise olayın koşulları ve %44 oranında meslekte kazanma gücü kaybı dikkate alındığında 12.000 TL tazminata hükmedilmesi gerektiğine karar verilmiştir.

6. Temyiz üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 11/9/2017 tarihinde bozma kararı vermiştir. Kararın gerekçesinde;

-Kaza tarihinin 26/9/2001, birleşen dava tarihinin ise 26/8/2014 olduğu, birleşen dosyanın dava dilekçesinin davalı tarafa 30/10/2014 tarihinde tebliğ edildiği, davalının birleşen davaya karşı 7/11/2014 tarihinde zamanaşımı defi ileri sürdüğü belirtilmiştir. İş kazası sonucu sürekli iş göremezlik nedeniyle uğranılan zararın giderilmesi amacıyla açılan maddi ve manevi tazminat davalarında zamanaşımına ilişkin gerek 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun 125. maddesi gerekse 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 146. maddesi gereğince 10 yıllık zamanaşımı süresinin uygulandığına ve zamanaşımının failin ve zararın öğrenildiği tarihten başlatılması gerektiğine değinilmiştir. Bedensel zararın gelişim gösterdiği durumlarda ise zamanaşımına başlangıç

olarak, hastalık seyrinin yani gelişiminin tamamlandığı tarihin esas alınması gerektiği ifade edilmiştir.

-Ayrıca yargılama sırasındaki her usul işleminin ayrı ayrı ele alınıp değerlendirmeye tabi tutulması gerektiği vurgulanmıştır. Usule ilişkin yeni bir kanun yürürlüğe girdiğinde eğer tamamlanmış bir usul işlemi varsa artık yeni düzenlemenin o usul işlemi için uygulanmayacağı, işlemin geçerliliğini koruyacağı, buna karşın bir usul işlemine başlanmamış veya başlanmış olup da henüz tamamlanmamış ise yeni usul hükmüne (veya kanuna) göre işlemlerin yapılması gerektiği açıklanmıştır.

-Dava konusu olaya ilişkin; asıl davanın açıldığı 24/1/2011 tarihinde mülga 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlükte bulunduğu, 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile hukukumuza giren belirsiz alacak davasına ilişkin hükümlerin, asıl dava açısından uygulanma imkânının bulunmadığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda başvurucu bakımından değişen ve gelişen bir durumun söz konusu olmadığı, olayla birlikte zararın öğrenildiği, zamanaşımının başlangıç tarihinin olay tarihi olduğu ifade edilerek başvurucunun asıl davanın belirsiz alacak davasına dönüştüğüne dair dilekçesinin kısmi dava olarak açılan asıl davayı belirsiz alacak davasına dönüştürmeyeceği bu durumda da birleşen davaya karşı süresi içerisinde ileri sürülen zamanaşımı definin kabul edilerek, birleşen davanın zamanaşımı nedeniyle reddi yerine, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi hatalı olduğundan bozulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

7. Mahkeme 11/10/2017 tarihli kararıyla bozma kararına uyarak aynı gerekçelerle (§ 6) asıl dava yönünden 50.000 TL maddi, 12.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine; birleşen dava yönünden ise zamanaşımı nedeniyle reddine karar vermiştir.

8. Temyiz istemini Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 19/2/2019 tarihinde reddetmiştir.

9. Başvurucuya 10/3/2019 tarihinde karar tebliğ edilmiş, başvurucu 4/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

11. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; zararın 9/9/2013 tarihli ATK Raporu ile kesin olarak öğrenildiğini, %44meslekte kazanma gücü kaybı oranını tespit eden 9/9/2013 tarihli ATK raporunun esas alınması durumunda birleşen dava 26/8/2014 tarihinde açıldığından zamanaşımının söz konusu olmadığını ve zamanaşımı kararının hatalı olduğunu belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak

arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 34).

15. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

16. Dava açmayı imkânsız kılacak ya da aşırı zorlaştıracak ölçüde kısa olmadıkça dava açma ya da kanun yollarına başvurma için belli sürelerin öngörülmesi hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Bu nedenle usul kurallarını uygularken mahkemelerin yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten ve kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

17. Somut olayda başvurucu 26/9/2001 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 24/1/2011 tarihinde 10.000 TL maddi tazminat talepli dava açmış ve alınan bilirkişi raporları üzerine 26/8/2014 tarihli dilekçe ile 75.000 TL maddi tazminat talepli belirsiz alacak davası açmıştır. Bu davada da talebini ıslah etmiştir. Mahkeme, iş kazasının meydana geldiği tarihten itibaren başlayan zamanaşımının belirsiz alacak davasının (birleşen davanın) açıldığı tarihinde dolmuş olduğu gerekçesiyle başvurucunun asıl davadaki talebiyle bağlı kalarak 50.000 TL maddi tazminatın ödenmesine, birleşen davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar vermiştir.

18. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya benzer nitelikteki iddiaları Çetin Akboğa [GK] (B. No: 2019/430, 23/3/2023) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda, 5/1/2005 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 6/8/2007 tarihinde fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak kaydıyla 2.000 TL maddi tazminat talepli dava açılmıştır. Bilirkişi incelemesi sonucu maddi zarar 121.312,31 TL olarak belirlenmiş ve 8/11/2016 tarihli dilekçe ile maddi tazminat talebi bilirkişi raporundaki tutar kadar artırılmıştır. İlk derece mahkemesi de başvurucunun davasını kabul etmiş ise de Bölge Adliye Mahkemesi, iş kazasının meydana geldiği 5/1/2005 tarihinden itibaren başlayan zamanaşımının ıslah dilekçesinin sunulduğu 8/11/2016 tarihinde dolduğu gerekçesiyle bilirkişi raporu doğrultusunda artırılan maddi tazminat kısmı yönünden davayı reddetmiştir.

19. Anılan başvuruda davanın ıslah ile artırılan kısmının reddedilmesini mahkemeye erişim hakkı kapsamında inceleyen Anayasa Mahkemesi, davaya konu zararın tespit edilmesinin belli bir uzmanlık gerektirdiğine, bu nedenle zararın boyutunun belirlenebilmesi için derece mahkemelerince bilirkişi raporu alınmasına karar verildiğine dikkat çekmiş ve zararının tamamını yargılamanın başlangıcında bilmesinin başvurucudan beklenemeyeceğini, bu sebeple başvurucunun tüm zararı için tazminat talep edemediğini belirtmiştir (Çetin Akboğa § 68).

20. Anayasa Mahkemesi anılan kararda yaptığı değerlendirmede; zamanaşımı süresinin başlangıcı yönünden dava açıldığı tarihte başvurucunun zararın miktarını bilebilmesinin mümkün olmadığı hususu dikkate alınmadan karar verilmesinin, başvurucunun bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat tutarının tamamını talep edebilme imkânını ortadan kaldırdığı; başvurucunun bilirkişi raporundan sonra artırdığı alacak talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin yorumun başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Çetin Akboğa §§ 73, 74).

21. Anılan kararda ayrıca; Türk hukukunda belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemenin kabulünden önceki döneme ilişkin olarak açılan kısmi davalarda başvurucuların zararın miktarını dava tarihi itibarıyla öğrenebilmelerinin kendilerinden beklenemeyeceğine dair AİHM'nin ihlal kararlarına da dikkat çekilmiştir (Çetin Akboğa § 69).

22. Somut olay yukarıda yer verilen ilkeler bakımından değerlendirildiğinde başvurucunun iş kazası nedeniyle oluşan maluliyet durumunun ve uğradığı zararın davanın açıldığı tarihte belirli olmadığı, bu hususların yargılama sırasında olaya ilişkin alınan bilirkişi raporları neticesinde öğrenildiği anlaşılmaktadır. Nitekim başvurucu da zararın öğrenilmesinden sonra talebini artırarak birleşen davayı açmıştır.

23. Yukarıda yer verilen tespitler ışığında başvuruya konu olay değerlendirildiğinde başvurucunun dava değerini artırarak açtığı birleşen dava yönünden davanın zamanaşımından reddedilmesine ilişkin uygulamanın başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

25. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmektedir.

26. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu; 152.407,85 TL maddi tazminata ve 40.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

29. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

30. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçları bakımından yeterli bir giderim oluşturduğundan başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Rize İş Mahkemesine (E.2017/343, K.2017/239) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SARIKAYA

B. No: 2019/13403 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13403

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SARIKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13403)

Karar Tarihi: 19/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 8/7/2024-32596

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Mehmet SARIKAYA

Vekili : Av. Dursun Ali YENİDÜNYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sözleşmeden kaynaklanan alacak davasının zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 11/7/2009 tarihinde Tokat çevre yolu yapım işinin taş duvarlarının inşa edilmesi ile ilgili olarak davalı yüklenici ile sözleşme imzalamıştır. Başvurucu, alt yüklenici olup yapılan işin 202.000 TL bedelini ödememesi nedeniyle davalı yüklenici aleyhine 18/6/2010 tarihinde Ankara 24. İcra Müdürlüğünün E.2010/7883 sayılı dosyasında icra takibi başlatmış; davalının icra takibine itiraz etmesi üzerine takip durmuştur.

3. Başvurucu 28/9/2010 tarihinde Ankara 15. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) itirazın iptali davası açmış; Mahkeme 13/2/2014 tarihli kararı ile davanın kısmen kabulü ile Ankara 24. İcra Müdürlüğünün E.2010/7883 sayılı takibinde, 19/9/2013 tarihli bilirkişi raporunu dikkate alarak 41.138,48 TL alacak için itirazın iptaline ve takibin devamına karar vermiştir. Anılan kararı başvurucu, temyiz etmiş; Yargıtay 15. Hukuk Dairesi 11/2/2015

tarihinde kararı onamıştır. Başvurucu, karar düzeltme talebinde bulunmuş; Yargıtay 15. Hukuk Dairesi 18/11/2015 tarihinde başvurucunun karar düzeltme talebini kabul etmiş ve kararı bozmuştur. Bozma kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

2-Ankara 24. İcra Müdürlüğü'nün 2010/7883 sayılı dosyasındaki ilâmsız icra takibi davacı tarafından davalı aleyhine 2007-2009 yılları arası Tokat çevre ve civar yolları taş duvar yapım işi ile ilgili 202.000,00 TL alacak için yapılmıştır. Davalının cevap ve davacının cevaba cevap dilekçelerindeki açıklamalarından bu alacağın 35.736,00 TL'likkısmının borç tasfiye protokolünün imzalanmasından sonra gerçekleştirildiği ileri sürülen imalât, 166.264,00 TL'sinin tasfiye protokolünde belirlenip kabul edilen alacaklardan ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

Hükme esas alınan 3. bilirkişi kurulu ek raporunda 35.736,00 TL alacağın varlığı tesbit edilmemiş, talep ve dava konusu olmayan 3 nolu hakediş bedeli 56.684,83 TL davacı taşeron alacağına dahil edilerek hesaplama yapılmış, mahkemece de bu ek rapor benimsenerek dava sonuçlandırılmıştır. Davacı tarafça 35.736,00 TL bedelin hakedilmemesi ile ilgili kabule karşı temyiz yoluna başvurulmamıştır. 56.684,83 TL'lik 3 nolu hakediş bedeli de dosya kapsamı ve tarafların beyanına göre icra takibinin konusu değildir.

...

Bu durumda mahkemece davacı taşeron tasfiye protokolünden sonra takip konusu 35.736,00 TL ilave iş bedeline hak kazandığını ispatlayamadığı ve 3 nolu 56.684,83 TL hakediş bedeli de takip konusu olmadığından davacı alacağı tasfiye protokolünde yazılı miktarda kabul edilip bundan İş Bankası'ndan 15.07.2009 tarihinde davacı hesabına yapılan havale ile 16.12.2009 tarihli makbuzla davacıya yapılan ödemeler ve yapılacak araştırma sonucunda davalı tarafından davacıya veya hesabına yapıldığı saptanır ise 18.09.2009 tarihinde İş Bankası Bankamatiği ile yapılan havale miktarının davacı alacağından düşülerek sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken bu hususlar üzerinde durulmaksızın eksik inceleme ve yanlış değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamıştır.

..."

4. Bozma kararına uyan Mahkeme 17/5/2016 tarihinde davanın kısmen kabulü ile Ankara 24. İcra Dairesinin E.2010/7883 sayılı takibinde 158.764 TL asıl alacak için itirazın iptaline ve takibin devamına karar vermiş, karar taraflarca temyiz edilmeden kesinleşmiştir.

5. Başvurucu bu defa 12/1/2017 tarihinde Ankara 19. Asliye Hukuk Mahkemesinde davalı yükleniciye karşı Tokat çevre yolunun taş duvar yapım işiyle ilgili olarak 3 numaralı hak ediş belgesinde belirtilen 56.684,83 TL tutarındaki alacağının ödenmesi için dava açmıştır. Mahkeme 21/9/2017 tarihinde davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Taraflar arasında alacak ve borç ilişkisi nedeniyle Ankara 15.Asliye Hukuk Mahkemesinin 2010/345 Esas sayılı dosyası ve dava açılmış, yargılama yapılmış davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Ankara 15.Asliye Hukuk Mahkemesi dosyasında 3 nolu hakediş miktarı 56.684,83 TL dava konusu edilmediğinden bu alacak kalemi yönünden mahkememizde dava açılmıştır.

Taraflar arasındaki sözleşme eser sözleşmesi olup BK'nun 147.maddesine göre 5 yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Dava konusu yapılan hakediş 31/08/2009 tarihidir. Taraflar arasındaki protokolden sonra düzenlenmiştir. Hakediş tarihinden yada işin yapılmasından itibaren dava zamanaşımı süresi 31/08/2014 tarihinde dolmaktadır. Ancak dava tarihi 12/01/2017 tarihidir. Dava zamanaşımı süresi geçtikten sonra açıldığından davalının zamanaşımı itirazının kabulüne karar verilerek davanın reddine karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

..."

6. Başvurucu, anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 27. Hukuk Dairesi 18/1/2018 tarihli kararı ile başvurucunun istinaf talebini esastan reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

31/08/2009 tarihli hakediş belgesinin 818 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 135. maddesi kapsamında borç ikrarı olarak kabul edilmemesine, yine taraflar arasında düzenlenen 11/07/2009 tarihli sözleşmenin 7. maddesinde taşeron hakedişinin her ayın 30'u itibariyle yapılıp, hakedişin alınması ile ödemelerin yapılacağının kararlaştırılmasına, bu sözleşmeden sonra yapılan 31/08/2009 tarihli hakedişin, davalının şantiye şefi tarafından davalı şirket kaseşi ve imzası ile teslim alınmış olması ve bu durumda tarafların yapılan işin daha sonraki bir tarihte teslim edildiğine dair iddia ve savunmalarının da bulunmamasına göre, işin bu tarihte teslim edildiği ve alacağın bu tarihte muaccel olduğu anlaşılmakla, 5 yıllık zamanaşımı süresinin 31/08/2014 tarihinde dolmuş olmasına, ... göre davacı vekilinin istinaf başvurusunun esas yönünden reddine karar verilmesi gerekmiştir.

..."

7. Başvurucu, kararı temyiz etmiş; Yargıtay 15. Hukuk Dairesi 4/3/2019 tarihinde kararı onamıştır.

8. Başvurucu, nihai kararın 31/3/2019 tarihinde kendisine tebliğ edilmesi üzerine 19/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. İLGİLİ HUKUK

9. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "On yıllık zaman aşımı" kenar başlıklı 146. maddesi şöyledir:

"Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir."

10. 6098 sayılı Kanun'un "Beş yıllık zaman aşımı" kenar başlıklı 147. maddesi şöyledir:

"Aşağıdaki alacaklar için beş yıllık zamanaşımı uygulanır:

1. Kira bedelleri, anapara faizleri ve ücret gibi diğer dönemsel edimler.

2. Otel, motel, pansiyon ve tatil köyü gibi yerlerdeki konaklama bedelleri ile lokanta ve benzeri yerlerdeki yeme içme bedelleri.

3. Küçük sanat işlerinden ve küçük çapta perakende satışlardan doğan alacaklar.

4. Bir ortaklıkta, ortaklık sözleşmesinden doğan ve ortakların birbirleri veya kendileri ile

ortaklık arasındaki; bir ortaklığın müdürleri, temsilcileri, denetçileri ile ortaklık veya ortaklar arasındaki alacaklar.

5. Vekâlet, komisyon ve acentalık sözleşmelerinden, ticari simsarlık ücreti alacağı dışında, simsarlık sözleşmesinden doğan alacaklar.

6. Yüklenicinin yükümlülüklerini ağır kusuruyla hiç ya da gereği gibi ifa etmemesi dışında, eser sözleşmesinden doğan alacaklar."

11. 6098 sayılı Kanun'un 154. maddesi şöyledir:

"Aşağıdaki durumlarda zamanaşımı kesilir:

1. Borçlu borcu ikrar etmişse, özellikle faiz ödemiş veya kısmen ifada bulunmuşsa ya da rehin vermiş veya kefil göstermişse.

2. Alacaklı, dava veya def'i yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurmuşsa, icra takibinde bulunmuşsa ya da iflas masasına başvurmuşsa.

12. 6098 sayılı Kanun'un 156. maddesi şöyledir:

"Zaman aşımının kesilmesiyle, yeni bir süre işlemeye başlar.

Borç bir senetle ikrar edilmiş veya bir mahkeme ya da hakem kararına bağlanmış ise, yeni süre her zaman on yıldır."

III. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; Tokat çevre yolunun taş duvarlarının inşa edilmesi işini üstlendiğini ancak işin bedelinin tarafına ödenmemesi üzerine davalı aleyhine icra takibi başlattığını, alacaklarının bir kısmını tahsil ettiğini, 31/8/2009 tarihli ve 3 numaralı hak ediş belgesinde belirtilen tahsil edemediği 56.684,83 TL için alacak davası açtığını ancak Mahkemenin zamanaşımı nedeniyle davanın reddine karar verdiğini hâlbuki daha önce açtığı davalarla zamanaşımının kesildiğini, mevcut sözleşmenin karma sözleşme olduğunu, 3 numaralı hak ediş belgesi Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 23/5/2014 tarihli ve E.2013/6624, K.2014/3511 sayılı emsal kararına göre açık borç ikrarı niteliğinde olduğundan zamanaşımı süresinin on yıl olması gerektiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde başvurucunun şikâyetlerinin özünün açtığı alacak davasının zamanaşımı nedeniyle reddedilmesi suretiyle uyuşmazlığın esasının incelenmemesine ilişkin olduğu görüldüğünden başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

16. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Dava açmak isteyen kişinin mahkemeye erişim hakkının özüne zarar verecek seviyeye ulaşmadığı müddetçe dava açma şartlarına sınırlamalar getirilebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 36).

17. Dava açmak ya da kanun yollarına başvurmak için belli sürelerin öngörülmesi, bu süreler dava açmayı imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Ancak mahkemelerin usul kurallarını uygularken davanın hakkaniyetine halel getirecek ölçüde katı şekilcilikten, öte yandan kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

18. Somut olayda başvurucunun alacak davasını beş yıllık zamanaşımı süresi içinde açmadığı gerekçesiyle davasının reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu anlaşılmıştır.

19. 6098 sayılı Kanun'un 147. maddesinin (6) numaralı fıkrasında yüklenicinin yükümlülüklerini ağır kusuruyla hiç ya da gereği gibi ifa etmemesi dışında eser sözleşmesinden doğan alacakların beş yıllık zamanaşımına tabi olduğu öngörülmüştür. Mahkeme, başvurucu ile davalı arasında yapılan sözleşmeyi eser sözleşmesi olarak nitelendirmiş ve bu sözleşmeden kaynaklanan alacak davalarının da anılan kanun hükmü gereği beş yıllık zamanaşımına tabi olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla somut olayda başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu görülmüştür.

20. Hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında olması hukuk devletinin unsurları olan hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle mahkemeye erişim hakkı ile hukuki güvenlik ve istikrar gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015). Dava açılmasının belli bir süre şartına bağlanmasının hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması ile mahkemeye erişim hakkı arasında makul bir denge kurulması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple dava hakkının beş yıllık süre şartıyla sınırlandırılmasının meşru bir amaca yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

21. Başvurucu; itirazın iptali davasıyla birlikte zamanaşımının kesildiğini, davalı ile aralarındaki sözleşmenin karma sözleşme olduğunu, dava konusu ettiği 31/8/2009 tarihli ve 3 numaralı hak ediş belgesinin borç ikrarı niteliğinde olduğundan zamanaşımı süresinin on yıl olarak uygulanması gerektiğini ileri sürerek hem sözleşmenin hem de zamanaşımı süresinin hatalı değerlendirildiğinden yakınmıştır.

22. Öncelikle belirtmek gerekir ki taraflar arasında yapılan sözleşmenin hukuki niteliğini tespit etme ve bu sözleşmeye uygulanacak mevzuatı yorumlama görevi derece mahkemelerine aittir. Dolayısıyla bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, sözleşmenin hukuki niteliğini belirleme ve bu bağlamda uygulanacak zamanaşımı süresini tespit etme noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, zamanaşımı süresinin belirlenmesiyle ilgili olarak derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelemektir.

23. Mahkeme, başvurucu ile davalı arasındaki taş duvar yapımına ilişkin sözleşmeyi Yargıtayın yerleşik içtihatlarını de gözeterek eser sözleşmesi olarak nitelemiş ve eser sözleşmelerinden kaynaklanan davalarda beş yıllık zamanaşımı süresinin bulunduğunu gözeterek 31/8/2009 tarihli ve 3 numaralı hak ediş belgesine konusu alacağın en geç 31/8/2014 tarihine kadar beş yıllık süre içinde dava edilmesi gerektiğinden davanın zamanaşımı nedeniyle reddine karar vermiştir.

24. Başvurucunun daha önce açtığı itirazın iptali davasının zamanaşımını kestiği iddiası kabul edilse bile -Yargıtayın sözleşmenin niteliği ve beş yıllık zamanaşımı süresine ilişkin değerlendirmesine göre- başvurucu zamanaşımını kestiğini iddia ettiği itirazın iptali davasını 28/9/2010 tarihinde açtığından bu tarihten itibaren kesilen zamanaşımı süresi tekrar işleyeceğinden beş yıllık süre içinde en son 28/9/2015 tarihinde eser sözleşmesinden kaynaklanan alacak davasının açılması gerekir. Başvurucu, eser sözleşmesinden kaynaklanan alacak davasını 12/1/2017 tarihinde açmış olup zamanaşımı süresi içinde dava açılmasını güçleştiren herhangi bir somut olgunun varlığını ortaya koyamamıştır.

25. Diğer taraftan başvurucu 31/8/2009 tarihli ve 3 numaralı hak ediş belgesinin borç ikrarı niteliğinde olduğuna ilişkin Yargıtay kararının bulunduğunu, bu durumda zamanaşımı süresinin on yıl olarak uygulanması gerektiğini ileri sürmüştür. Başvurucunun başvuru formunda belirtmiş olduğu Yargıtay kararı incelendiğinde söz konusu olayda Yargıtayın 21/11/2005 tarihli ve 2 numaralı hak ediş tutanağının sol alt kısmında not ibaresi yanında "Davacı şirketin yetkilisi B. Y.'nin 7 numaralı tutanakta belitmiş olduğumuz gibi 431 adet dokuzu sahada teslim alınmış olup kendisine 5.430,60 TL ödenecektir."biçimindeki yazılı beyanını dikkate aldığı, bu beyanı senetle ikrar edilmiş borç mahiyetinde kabul ettiği ve anılan davada on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği sonucuna ulaştığı görülmektedir. Somut olayda ise başvurucunun dava konusu ettiği 31/8/2009 tarihli ve 3 numaralı hak ediş belgesinde borç ikrarı olabilecek nitelikte bir yazının bulunduğuna dair bir tespitin ya da başvurucunun bu yönde bir iddiasının olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla somut olaydaki olgular ve hukuki koşullar ile başvurucunun emsal olarak gösterdiği Yargıtay kararındaki koşulların örtüşmediği anlaşılmıştır.

26. Bu itibarla somut olayda derece mahkemelerinin gerek uyuşmazlık konusu alacağın dayanağı olan sözleşmenin niteliğinin belirlenmesi gerekse dava açma süresinin, diğer bir ifadeyle zamanaşımı süresinin tespiti ile ilgili yorumunun öngörülemez nitelikte olmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla derece mahkemelerinin 6098 sayılı Kanun'da öngörülen zamanaşımı süresi ve bu sürenin uygulanmasına ilişkin yorumunun başvurucunun dava açmasını aşırı derecede zorlaştıracak ya da imkânsız kılacak nitelikte katı bir yaklaşım içermediği sonucuna varılmıştır. Neticede başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/3/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ÖZAY

B. No: 2019/14695 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/14695

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ÖZAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/14695)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Ahmet ÖZAY

Vekili : Av. Nihal YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; iş kazasından kaynaklanan tazminat davasında ıslah talebinin zamanaşımından dolayı reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu işçi olarak çalışmaktayken 19/6/2001 tarihinde iş kazası geçirmiş ve yaralanmıştır.

3. Başvurucu, iş kazasının üzerinden yaklaşık on yıl geçtikten sonra 16/6/2011 tarihinde, iş kazası nedeniyle uğradığı zararların karşılanması amacıyla işverene karşı Ankara 17. İş Mahkemesinde (Mahkeme), fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak üzere 15.000 TL maddi, 35.000 TL manevi tazminat talepli dava açmıştır. 9/12/2014 tarihindedavasını ıslah eden başvurucu135.000 TL maddi tazminat talep etmiştir.

4. Mahkeme 23/12/2015 tarihli kararla tazminat taleplerini kısmen kabul etmiş; 98.685,65 TL maddi tazminat ile takdiren 28.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde; olaya ilişkin iş müfettişince düzenlenen 30/11/2012

tarihli rapor ile olayın iş kazası olduğunun tespit edildiği, iş kazası olduğunun anlaşılması üzerine Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tahkikatıyla başvurucunun iş göremezlik oranının 10/12/2013 tarihinde %37,2 olarak belirlendiği ve 27/12/2013 tarihli kararla SGK tarafından iş kazası maluliyeti nedeniyle başvurucuya gelir bağlandığının görüldüğü ifade edilmiştir. Dosya kapsamında alınan bilirkişi raporlarıyla işverenin %60 kusurlu olduğunun anlaşıldığına, hesap raporuyla da maddi zararın tespit edildiğine kararda yer verilmiştir. Olayın 19/6/2001 tarihinde meydana geldiği, davanın 16/6/2011 tarihinde on yıllık zamanaşımı süresi dolmadan açıldığı belirtilen kararda 9/12/2014 tarihli ıslah dilekçesiyle maddi tazminat talebinin artırıldığı, işveren vekilince zamanaşımı defi ileri sürülmüşse de iş kazasına ilişkin tahkikat işlemlerinin dava açıldıktan sonra yargılama sırasında tamamlanıp olayın tahkikat sonucu iş kazası olduğuna ilişkin belirlemeden sonra maluliyetin %37,2 olarak 10/12/2013 tarihinde belirlendiği, 27/12/2013 tarihli kararla da SGK tarafından başvurucuya iş kazası maluliyeti nedeniyle gelir bağlandığı görülmekle zamanaşımı definin yerinde olmadığı vurgulanmıştır.

5. Temyiz üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 6/11/2017 tarihinde bozma kararı vermiştir. Kararın gerekçesinde;

-Uyuşmazlık konusu bu tür davalarda 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 146. maddesi gereğince on yıllık zamanaşımı süresinin failin ve zararın öğrenildiği tarihten başlatılması gerektiğine değinilmiştir. Bedensel zararın gelişim gösterdiği durumlarda ise zamanaşımına başlangıç olarak, hastalık seyrinin yani gelişiminin tamamlandığı tarihin esas alınması gerektiği ifade edilmiştir.

-Somut olayda 16/6/2011-10/8/2011 tarihli dava dilekçelerinde fazlaya ilişkin hakları saklı tutularak kısmi dava olarak maddi tazminatın talep edildiği, bu durumda dava dilekçesi ile talep edilen maddi tazminat yönünden zamanaşımının dava tarihinde kesildiği ve bakiye alacak miktarı yönünden işlemeye devam ettiği belirtilmiştir. Bu kapsamda olay değerlendirildiğinde maddi tazminat istemine ilişkin dava dilekçesinde talep edilen miktarla sınırlı olarak bir karar verilmesi gerekirken; ıslah edilen kısmı da kapsayacak şekilde maddi tazminat talebinin kabulüne karar verilmesinin doğru olmadığı sonucuna varılmıştır.

6. Mahkeme 16/4/2018 tarihinde bozma kararına uyarak aynı gerekçelerle (§ 5) ve başvurucunun iş kazası neticesinde gelişen bir duruma bağlı maluliyet değişiminin ve zararının olmadığını da belirterek 15.000 TL maddi, 28.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

7. Temyiz istemini Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 3/4/2019 tarihinde reddetmiştir.

8. Başvurucuya 29/4/2019 tarihinde karar tebliğ edilmiş, başvurucu 8/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

10. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; yaşanılan kazanın iş kazası olarak tespitinin olay tarihi itibarıyla mümkün olmadığını, dava açtığı tarihte dahi maluliyet ve iş kazasına ilişkin gerekli tespitlerin

yapılmamış olduğunu, yargılama aşamasında alınan 30/11/2012 tarihli rapor ile olayın iş kazası olduğunun anlaşıldığını belirterek ıslah talebinin zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 34).

14. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

15. Dava açmayı imkânsız kılacak ya da aşırı zorlaştıracak ölçüde kısa olmadıkça dava açma ya da kanun yollarına başvurma için belli sürelerin öngörülmesi hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Bu nedenle usul kurallarını uygularken mahkemelerin yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten ve kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

16. Somut olayda başvurucu 19/6/2001 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 16/6/2011 tarihinde 15.000 TL maddi tazminat talepli dava açmış ve 9/12/2014 tarihli dilekçe ile bu talebini ıslah etmiştir. Mahkeme, iş kazasının meydana geldiği tarihten itibaren başlayan zamanaşımının ıslah tarihinde dolmuş olduğu gerekçesiyle başvurucunun dava dilekçesindeki talebiyle bağlı kalarak 15.000 TL tazminat ödenmesine karar vermiştir.

17. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya benzer nitelikteki iddiaları Çetin Akboğa [GK] (B. No: 2019/430, 23/3/2023) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda, 5/1/2005 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 6/8/2007 tarihinde fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak kaydıyla 2.000 TL maddi tazminat talepli dava açılmıştır. Bilirkişi incelemesi sonucu maddi zarar 121.312,31 TL olarak belirlenmiş ve 8/11/2016 tarihli dilekçe ile maddi tazminat talebi bilirkişi raporundaki tutar kadar artırılmıştır. İlk derece mahkemesi de başvurucunun davasını kabul etmiş ise de Bölge Adliye Mahkemesi, iş kazasının meydana geldiği 5/1/2005 tarihinden itibaren başlayan zamanaşımının ıslah dilekçesinin sunulduğu 8/11/2016 tarihinde dolduğu gerekçesiyle bilirkişi raporu doğrultusunda artırılan maddi tazminat kısmı yönünden davayı reddetmiştir.

18. Anılan başvuruda davanın ıslah ile artırılan kısmının reddedilmesini mahkemeye erişim hakkı kapsamında inceleyen Anayasa Mahkemesi, davaya konu zararın tespit edilmesinin belli bir uzmanlık gerektirdiğine bu nedenle zararın boyutunun belirlenebilmesi için derece mahkemelerince bilirkişi raporu alınmasına karar verildiğine dikkat çekmiş ve zararının tamamını yargılamanın başlangıcında bilmesinin başvurucudan beklenemeyeceğini, bu sebeple başvurucunun tüm zararı için tazminat talep edemediğini belirtmiştir (Çetin Akboğa § 68).

19. Anayasa Mahkemesi anılan kararda yaptığı değerlendirmede; zamanaşımı süresinin başlangıcı yönünden dava açıldığı tarihte başvurucunun zararın miktarını bilebilmesinin mümkün olmadığı hususu dikkate alınmadan karar verilmesinin, başvurucunun bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat tutarının tamamını talep edebilme imkânını ortadan kaldırdığı; başvurucunun bilirkişi raporundan sonra artırdığı alacak talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin yorumun başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Çetin Akboğa §§ 73, 74).

20. Anılan kararda ayrıca; Türk hukukunda belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemenin kabulünden önceki döneme ilişkin olarak açılan kısmi davalarda başvuruculların zararın miktarını dava tarihi itibarıyla öğrenebilmelerinin kendilerinden beklenemeyeceğine dair AİHM'in ihlal kararlarına da dikkat çekilmiştir (Çetin Akboğa § 69).

21. Somut olay yukarıda yer verilen ilkeler bakımından değerlendirildiğinde başvurucunun iş kazası nedeniyle oluşan maluliyet durumunun ve uğradığı zararın davanın açıldığı tarihte belirli olmadığı, bu hususların yargılama sırasında olaya ilişkin alınan bilirkişi raporları neticesinde öğrenildiği anlaşılmaktadır. Nitekim başvurucu da zararın öğrenilmesinden sonra ıslah talebinde bulunmuştur.

22. Yukarıda yer verilen tespitler ışığında başvuruya konu olay değerlendirildiğinde başvurucunun ıslaha konu dava değerinin artırılan kısmı yönünden davanın zamanaşımından reddedilmesine ilişkin uygulamanın başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

24. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmektedir.

25. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun

incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; yeniden yargılama yapılmasına ve 40.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

28. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçları bakımından yeterli bir giderim oluşturduğundan başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 17. İş Mahkemesine (E.2017/341, K.2018/164) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAKUP GÜNEŞ

B. No: 2019/15907 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/15907

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAKUP GÜNEŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/15907)

Karar Tarihi: 19/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 10/7/2024-32598

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Yakup GÜNEŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tanıklık etme yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlamak amacıyla kişinin disiplin hapsine tabi tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğin iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/5/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen

bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, öncesinde Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda infaz ve koruma memuru olarak görev yapan başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu iddiasıyla kamu davası açmıştır.

6. Yargılamayı yürüten İstanbul 24. Ağır Ceza Mahkemesince (Ceza Mahkemesi) 21/12/2017 tarihinde, başvurucunun isnat edilen suç nedeniyle neticeten 8 yıl 9 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir. Ceza Mahkemesince verilen karara göre başvurucu, başka eylemler yanında örgüt üyelerini dinî sohbet kisvesi altında düzenlenen örgütsel toplantılara çağırmış ve toplantıya katılan örgüt üyelerinden kurban parası vb. adlarla örgüte para toplamıştır. Başvurucu, yargılama sürecinde kendisine isnat edilen suçlamayı kabul etmemiştir.

7. Adıyaman Cumhuriyet Başsavcılığı tespit edilemeyen bir tarihte, 2009-2015 yılları arasında Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda infaz koruma memuru olarak görev yapan M.Ş. hakkında silahlı terör örgütüne (FETÖ/PDY) üye olma suçundan soruşturma başlatmıştır. M.Ş. bu soruşturma kapsamında alınan 17/5/2018 tarihli kolluk ifadesinde bir dershanede öğretmen olarak çalışan H.K. tarafından yapılan sohbetlere başvurucunun da katıldığını beyan etmiş, ayrıca fotoğraflarından başvurucu ile Mu.Ş.yi H.K.nın yaptığı sohbetlere gelen kişiler olarak teşhis etmiştir.

8. Hakkındaki mahkûmiyet kararına karşı başvurucunun yaptığı istinaf başvurusu, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesince (Ceza Dairesi) 30/8/2018 tarihinde esastan reddedilmiştir. Ceza Dairesi başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir.

9. Mu.Ş. hakkında silahlı terör örgütüne (FETÖ/PDY) üye olma suçundan soruşturma yürüten Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 19/3/2019 tarihinde, M.Ş.nin beyan ve teşhisleri doğrultusunda Mu.Ş. ile H.K. yönünden başvurucuyu Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla tanık olarak dinlemek istemiştir. Başsavcılıkça düzenlenen tutanağa göre ifade öncesinde başvurucuya başka hususlar yanında kendisini veya 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında sayılan kişileri (Bu kişiler; şüpheli veya sanığın nişanlısı, evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi, şüpheli veya sanığın kan hısımlığından ya da kayın hısımlığından üst soy veya alt soyu,şüpheli ya da sanığın üçüncü derece dâhil kan veya ikinci derece dâhil kayın hısımları, şüpheli veya sanıkla aralarında evlatlık bağı bulunanlardır.) ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebileceği hatırlatılmış ancak tanıklıktan sebepsiz yere çekilmesinin sonuçları bildirilmemiştir. Başvurucu, tanıklık yemini de etmesine rağmen tanık sıfatıyla ifade vermek istemediğini beyan etmiştir.

10. Başsavcılık aynı tarihte, tanıklıktan çekinebilecek kişilerden olmamasına rağmen tanıklık yapmadığı gerekçesiyle sulh ceza hâkimliğinden başvurucu hakkında disiplin hapsi kararı vermesini istemiştir. Bu istemle ilgili yazının ilgili kısmı şöyledir:

"... [T]anık Yakup Güneş infaz koruma memuru olup [H.K.] ve infaz koruma memuru şüpheli [Mu.Ş.] hakkında tanık olarak beyanı alınmak istendiği, fakat beyan vermediği, şüphelimiz [Mu.Ş.] ve tanık Yakup Güneş'in birlikte aynı dönemde Silivri Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda infaz koruma memuru olarak çalıştıkları, Yakup Güneş'in [İstanbul] 34. Ağır Ceza Mahkemesi[nin] ... kararı ile ... 8 Yıl 9 Ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği, tanık Yakup Güneş'in 5271 sayılı CMK 45 ve 48 maddesi kapsamında bulunmadığı, buna

rağmen tanık Yakup Güneş'in tanıklık yapmadığı... [anlaşılmıştır.]"

11. Başsavcılığın talebi üzerine Şanlıurfa 3. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 22/3/2019 tarihinde SEGBİS aracılığıyla başvurucunun beyanını almıştır. Başvurucu verdiği beyanda Başsavcılıkça düzenlenen tutanağın içeriğini kabul etmediğini ve ifade vermesi hâlinde aleyhine sonuç doğabileceğinden dolayı yasal hakkını kullanarak tanıklıktan çekindiğini söylemiştir. Hâkimlik, tanıklıktan yasal bir sebep olmadan çekindiği gerekçesiyle başvurucunun otuz gün disiplin hapsiyle cezalandırılmasına ve tanıklık etmesi hâlinde derhâl salıverilmesine karar vermiştir.

12. Başvurucunun anılan karara yönelik itirazı 3/4/2019 tarihinde Şanlıurfa 4. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

13. Başvurucu hakkında verilen disiplin hapsi 2/4/2019-2/5/2019 tarihleri arasında yerine getirilmiş, başvuru 2/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

14. Başvurucunun Ceza Dairesi kararına karşı yaptığı temyiz başvurusunun(kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesince 25/1/2021 tarihinde reddedilmesi üzerine başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararı kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 5271 sayılı Kanun'un "Tanıkların çağrılması" kenar başlıklı 43. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Tanıklar çağrı kâğıdı ile çağrılır. Çağrı kâğıdında gelmemenin sonuçları bildirilir. Tutuklu işlerde tanıklar için zorla getirme kararı verilebilir. Karar yazısında bu yoldan getirilmenin nedenleri gösterilir ve bunlara çağrı kâğıdı ile gelen tanıklar hakkındaki işlem uygulanır.

...

(5) Bu madde hükümleri, kişinin ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme önünde tanık olarak dinlenmesi halinde uygulanabilir."

16. 5271 sayılı Kanun'un "Çağrıya uymayan tanıklar" kenar başlıklı 44. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Usulüne uygun olarak çağrılıp da mazeretini bildirmeksizin gelmeyen tanıklar zorla getirilir... Zorla getirme kararı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim bilgilerinin dosyada bulunması hâlinde bu araçlardan yararlanılmak suretiyle de tanığa bildirilir."

17. 5271 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında şüpheli veya sanıkla olan yakınlığı nedeniyle tanıklıktan çekinebilecek kişiler sayılmıştır. Aynı Kanun'un 46. maddesinde ise meslek ve sürekli uğraşıları sebebiyle tanıklıktan çekinebilecek kişiler ile ilgili düzenlemeye yer verilmiştir.

18. 5271 sayılı Kanun'un "Kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekinme" kenar başlıklı 48. maddesi şöyledir:

"Tanık, kendisini veya 45 inci maddenin birinci fıkrasında gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebilir. Tanığa cevap vermekten çekinebileceği önceden bildirilir."

19. 5271 sayılı Kanun'un "Tanıklıktan çekinme sebebinin bildirilmesi" kenar başlıklı 49. maddesi şöyledir:

"Mahkeme başkanı veya hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından gerekli görüldüğünde 45, 46 ve 48 inci maddelerde gösterilen hâllerde tanık, tanıklıktan çekinmesinin dayanağını oluşturan olguları bildirir ve bu hususta gerektiğinde kendisine yemin verdirilir."

20. 5271 sayılı Kanun'un 50. maddesinde hangi tanıkların yeminsiz dinleneceği, 51. maddesinde 45. maddenin (1) numaralı fıkrasına göre tanıklıktan çekinme hakkına sahip olan ancak hakkını kullanmayan kişinin yemin etmekten çekinebileceği, 52. maddesinde tanıkların dinlenilmesi, 53. maddesinde tanığa görevinin öneminin anlatılması ile ilgili hususlar, 54., 55. ve 56. maddelerde sırasıyla tanıklara yemin verdirilmesi, yeminin biçimi ve yeminin yerine getirilmesi, sağır veya dilsizin yemini ile ilgili konular ve 59. maddesinde tanığa söylenecek şeyler ile sorulacak sorular düzenlenmiştir.

21. 5271 sayılı Kanun'un "Tanıklıktan ve yeminden sebepsiz çekinme" kenar başlıklı 60. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Yasal bir sebep olmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında, bundan doğan giderlere hükmedilmekle beraber, yemininin veya tanıklığının gerçekleştirilmesi için dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her hâlde üç ayı geçmemek üzere disiplin hapsi verilebilir. Kişi, tanıklığa ilişkin yükümlülüğüne uygun davranması halinde, derhâl serbest bırakılır.

(2) Bu tedbirleri almaya naip hâkim ve istinabe olunan mahkeme ile soruşturma evresinde sulh ceza hâkimi yetkilidir.

(3) Davanın görüldüğü sırada bu tedbirler alındıktan ve yukarıdaki süreler suçun türüne göre tümüyle uygulandıktan sonra o dava veya aynı işe ilişkin diğer davada tekrar edilmez.

(4) Disiplin hapsi kararına itiraz edilebilir."

22. 5271 sayılı Kanun'un "İtirazın kararın yerine getirilmesinde etkisi" kenar başlıklı 269. maddesi şöyledir:

"1) İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz.

(2) Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir."

23. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 272. maddesine göre yalan tanıklık, hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûmiyeti gerektiren bir suçtur.

24. 5237 sayılı Kanun'un "Şahsi cezasızlık veya cezanın azaltılmasını gerektiren sebepler" kenar başlıklı 273. maddesi şöyledir:

"(1) Kişinin;

a) Kendisinin, üstsoy, altsoy, eş veya kardeşinin soruşturma ve kovuşturmaya uğramasına neden olabilecek bir hususla ilgili olarak yalan tanıklıkta bulunması,

b) Tanıklıktan çekinme hakkı olmasına rağmen, bu hakkı kendisine hatırlatılmadan gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapması,

Halinde, verilecek cezada indirim yapılabileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir.

(2) Birinci fıkra hükmü, özel hukuk uyuşmazlıkları kapsamında yapılan yalan tanıklık

hallerinde uygulanmaz.”

B. Uluslararası Hukuk

1. Özgürlük ve Güvenlik Hakkı Yönünden

25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) “Özgürlük ve güvenlik hakkı” kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

...”

26. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre kişinin bir mahkeme tarafından kanuna uygun olarak verilen bir karara uymaması nedeniyle özgürlükten yoksun bırakılması yakalanan ya da tutulması kişinin mahkeme kararına uyma imkânına sahip olmasına rağmen uymadığı varsayımını yansıtmaktadır (Beiere/Letonya, B. No: 30954/05, 29/11/2011, § 49). Bu bakımdan kişiler bilgilendirilmedikleri mahkeme kararlarına uymadıkları için sorumlu tutulamaz(Beiere/Letonya, § 50). Bir kişinin en azından mahkeme kararından usulüne uygun olarak haberdar edildiğinde ve zımnen veya açıkça ona uymayı reddettiğinde emre uyma fırsatına sahip olduğu düşünülebilir (Petukhova/Rusya, B. No: 28796/07, 2/5/2013, § 58). Mahkeme kararının varlığından önce kişinin belirli bir tedbire uymayı veya belirli bir yöntemi izlemeyi reddetmesinin mahkeme emrine riayete ilişkin kararlarda karine niteliğinde herhangi bir değeri yoktur (Petukhova/Rusya, § 59). Kişinin mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen karara uymasıyla birlikte tutmanın dayanağı kalmaz (Velinov/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 16880/08, 19/9/2013, § 55). Ulusal makamlar, demokratik bir toplumda mahkeme kararının yerine getirilmesini sağlamanın önemi ile özgürlük ve güvenlik hakkının önemi arasında bir denge kurmalıdır. Bu tür durumlarda kararın amacı, karara uymanın mümkün olup olmadığı ve tutulma süresi gibi hususlar dikkate alınmalıdır. Orantılılık konusu, olayların bütününde özel bir önem taşımaktadır (Gatt/Malta, B. No: 28221/08, 27/7/2010, § 40).

27. AİHM’in konuyla ilgili içtihadına göre bir kimsenin kanunun öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla kanuna uygun olarak yakalanması veya tutulması bağlamında yakalanmasının veya tutulmasının hukuka uygun olup olmadığının değerlendirilmesinde gözetilmesi gereken hususlar şunlardır:

i. İlgili kişinin yerine getirmesi gereken ancak yerine getirmediği, Sözleşme’yle uyumlu, somut ve belirli bir yükümlülük bulunmalı; yakalama veya tutulma cezalandırmaya değil bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamaya yönelik olmalı ya da buna doğrudan katkı sağlamalıdır. Dolayısıyla yükümlülük yerine getirilir getirilmez yakalama veya tutmanın dayanağı kalmaz (Vasileva/Danimarka, B. No: 52792/99,25/9/2003, § 36; S., V. ve A./Danimarka [BD], B. No: 35553/12, 36678/12 ve 36711/12, 22/10/2018, §§ 80, 81).

ii. Kanunun öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla kanuna uygun olarak yakalanması veya tutulması ifadesinin geniş bir biçimde yorumlanması, hukukun

üstünlüğü kavramı ile uyumsuz olan sonuçları beraberine getirir ve kişilerin keyfî olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılması riskini içerir. Bu nedenle örneğin bir vatandaşı kanuna itaat etme genel görevini yerine getirmeye zorlamak amacıyla idari gözaltı uygulamasını haklı göstermez (S., V. ve A./Danimarka, § 83).

iii. Yükümlülüğün içeriği ve böyle bir yükümlülüğün ifası ile yerine getirilmesi için izlenecek usul konusunda iç hukuk dikkate alınmalıdır (Rozhkov/Rusya (2), B. No: 38898/04, 31/1/2017, § 89).

iv. Kanuna göre gerekli olan yükümlülük daha hafif araçlarla yerine getirilmemeli (Khodorkovskiy/Rusya, B. No: 5829/04, 31/5/2011, § 136) ve özgürlükten mahrumiyet başvurulması gereken son çare olmalıdır (Saadi/Birleşik Krallık [BD], B. No:13229/03, 19/1/2008, § 70).

v. Demokratik bir toplumda söz konusu yükümlülüğün derhâl yerine getirilmesini sağlamanın önemi ile özgürlük ve güvenlik hakkının önemi arasında bir denge kurulmalıdır. Dengenin kurulup kurulmadığının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulması gereken etkenler ilgili mevzuattan doğan yükümlülüğün niteliği, bunun altında yatan konu ve amaç, alıkonulan kişi ve alıkonulmaya yol açan özel koşullar ile alıkonulma süresidir (S., V. ve A./Danimarka, § 82; Bereza/Ukrayna, B. No: 67800/12, 4/3/2021, § 24).

28. Yükümlülükle ilgili hukuki düzenleme bir hâkim veya mahkemeden karar alınması gerekliliğini içeriyor ise bir mahkeme tarafından kanuna uygun olarak verilen bir karara uyulmaması nedeniyle yakalama veya tutma söz konusudur (Beiere/Letonya, § 48; Trutko/Rusya, B. No: 40979/04, 6/12/2016, § 34).

29. AİHM; Iliya Stefanov/Bulgaristan (B. No: 65755/01, 22/5/2008) başvurusunda tanığın polis karakolunda ifadesi alınmak üzere tutulmasının, Khodorkovskiy/Rusya başvurusunda ise yapılan çağrıya uymayan tanığın soruşturmacı tarafından verilen zorla getirme kararına dayanılarak ifadesi alınmak üzere yakalanarak tutulmasının Sözleşme'ye uygunluğu meselesini Sözleşme'nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi kapsamında ve kanunun öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla kanuna uygun olarak yakalanması veya tutulması bağlamında ele almıştır.

2. Susma Hakkı ile Kendini Suçlamama Hakkı (Ayrıcalığı) Yönünden

30. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını güvence altına alan 6. maddesinde özel olarak belirtilmemesine rağmen sessiz kalma hakkı ile kendini suçlamama ayrıcalığı, adil bir usul kavramının merkezinde yer alan ve genel olarak tanınan uluslararası standartlardır. Bu ayrıcalık, şüphelilerin/sanıkların yetkililer tarafından uygunsuz şekilde zorlanmaya karşı korunmalarını sağlayarak adalet yanlışlarından kaçınmaya ve 6. maddenin amaçlarını güvence altına almaya katkıda bulunur (John Murray/Birleşik Krallık [BD], B. No: 18731/91, 8/2/1996, § 45).Kamu yararına ilişkin kaygılar, Sözleşme'nin 6. maddesi ile güvence altına alınan kendini suçlamama ayrıcalığı da dâhil olmak üzere bir başvurucunun savunma haklarının özünü ortadan kaldıran tedbirleri haklı gösteremez (Bykov/Rusya [BD], B. No: 4378/02, 10/3/2009, § 93).

31. Kendini suçlamama hakkı, öncelikle suçlanan kişinin sessiz kalma iradesine saygı gösterilmesiyle ilgilidir ve bir ceza davasında iddia makamının sanığın iradesini hiçe sayarak zorlama veya baskı yöntemleriyle elde edilen delillere başvurmaksızın sanık aleyhindeki davayı kanıtlamaya çalışmasını gerektirir (Bykov/Rusya, § 92).

32. Kendini suçlamama ayrıcalığının kendini suçlayıcı bir ifadenin verilmesine karşı değil zorlama veya baskı yoluyla delil elde edilmesine karşı koruma sağladığını kabul etmek önemlidir. Kendini suçlamama ayrıcalığına riayet edilip edilmediğine ilişkin endişelere yol açan şey, zorlamanın varlığıdır. Bu konuda değerlendirme yapılırken delilin elde edilmesinde kullanılan zorlamanın niteliği ve derecesi dikkate alınmalıdır. AİHM, içtihadı aracılığıyla, 6. maddeyi ihlal eden uygunsuz zorlamaya ilişkin endişelere yol açan en az üç tür durum tespit etmiştir: Birincisi bir şüphelinin yaptırım tehdidi altında ifade vermeye zorlandığı ve bunun sonucunda ifade verdiği veya ifade vermeyi reddettiği için yaptırıma maruz kaldığı hâldir. İkincisi gerçek delil veya ifade elde etmek için genellikle Sözleşme'nin 3. maddesini ihlal eden muamele şeklinde fiziksel veya psikolojik baskı uygulanmasıdır. Üçüncüsü ise yetkililerin sorgulama sırasında elde edemedikleri bilgileri elde etmek için hileye başvurmalarıdır (Ibrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], B. No: 50541/08, 50571/08, 50573/08, 40351/09, 13/9/2016, § 267).

33. Zorlama altında alınan ve görünüşte suçlayıcı nitelikte olmayan ifadeler, örneğin suçtan arındırıcı ifadeler veya sadece olgusal sorulara ilişkin bilgiler, ceza yargılamalarında soruşturma/kovuşturma dosyasını desteklemek için sözgelimi şüphelinin/sanığın diğer ifadeleriyle ya da yargılama sırasında verdiği ifadelerle çelişmek veya bunlara şüphe düşürmek veya başka bir şekilde güvenilirliğini zayıflatmak için kullanılabilir. Bu nedenle kendini suçlamaya karşı ayrıcalık, doğrudan suçlayıcı ifadelerle sınırlandırılamaz (Ibrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık, § 268). Bununla birlikte söz konusu ayrıcalık, zor kullanmaya ilişkin yetkilerin kullanılması yoluyla şüpheliden/sanıktan elde edilebilen ancak şüphelinin/sanığın iradesinden bağımsız bir varlığa sahip olan, diğerlerinin yanı sıra, bir arama emri uyarınca elde edilen belgeler, nefes, kan ve idrar örnekleri ile DNA testi amacıyla vücut dokusu gibi materyallerin ceza yargılamasında kullanılmasını kapsamamaktadır (Saunders/Birleşik Krallık, B. No: 19187/91, 17/12/1996, § 69).

34. Kendini suçlamama hakkı mutlak değildir. Uygulanan zorlamanın derecesi, kendini suçlamama ayrıcalığının özünü yok ettiği durumlarda 6. madde ile bağdaşmayacaktır ancak her doğrudan zorlama, kendi kendini suçlamama ayrıcalığının özünü yok etmeyecek, dolayısıyla 6. maddenin ihlaline yol açmayacaktır. Bu bağlamda önemli olan, zorlama altında elde edilen delillerin ceza yargılaması sırasında ne şekilde kullanılacağıdır (Ibrahim ve diğerleri/Birleşik Krallık,§ 269).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

35. Anayasa Mahkemesinin 19/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucu; maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi, adil yargılanma ile kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının, ayrıca suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bu iddiası kapsamında başvurucu; Başsavcılığın hukuka aykırı yöntemlerle beyanını almak istediğini, Başsavcılıkça düzenlenen tutanağın gerçeğe aykırı olduğunu, ceza infaz kurumunda tutulmasının da etkisiyle psikolojik durumunu etkileyecek şekilde muamelede bulunulduğunu ve tanıklıktan çekinme hakkının kullandırılmadığını oysa yapacağı tanıklığın yeni suç isnatlarına sebep olabileceğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca yeterli gerekçe gösterilmeden kendisine ceza verildiğini ve bu cezanın henüz kesinleşmeden yerine getirilmeye başlandığını iddia etmiştir.

37. Bakanlık görüşünde, başvurucunun bir ceza soruşturması için delil elde edilmesi amacıyla bir mahkeme kararının gereği olarak meşru bir amaçla tutulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca başvurucunun tanıklığına başvurulmak istenen olayla ilgili olarak zaten hükümlü olduğu ve hâlihazırda ceza infaz kurumunda barındırılıyor olması ile hakkında verilen disiplin hapis cezasının uzatılmaması hususlarının yapılacak ölçülülük incelemesinde dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

38. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında ihlal iddialarını yineleyip Hâkimliğin kendisine kanuni haklarını bildirmediğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

39. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

... [B]ir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz."

40. Başvurucu, Başsavcılığın hukuka aykırı yöntemlerle beyanını almak istediğine ve ceza infaz kurumunda tutulmasının da etkisiyle psikolojik durumunu etkileyecek şekilde muamelede bulunulduğuna ilişkin iddialarını tanıklıktan çekinme hakkı bulunmasına rağmen tanık olarak ifadesinin alınmasının istenmesi bağlamında dile getirdiği için başvuruda incelenmesi gereken yegane mesele, başvurucunun sebepsiz yere tanıklıktan çekindiği gerekçesiyle disiplin hapsine tabi tutulmasının hukuki olup olmamasıdır. O hâlde başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında ve Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde değerlendirilmelidir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

42. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, devletin bireylerin özgürlüğüne keyfî olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir haktır (Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62).

43. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konmuş, ikinci ve üçüncü fıkralarında da şekil ve şartları kanunda gösterilmek koşuluyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesinde belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

44. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının kişi hürriyetinin kısıtlanmasına imkân tanıdığı durumlardan biri de mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün

gereği olarak kişilerin tutulmasıdır.

45. Bu iki tutma hâli arasında tutmanın niteliği bakımından fark; mahkeme kararının gereği olarak tutmanın disipline edici bir nitelik de taşıyabilir olmasına karşın kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak tutmanın böyle bir nitelik taşımaması, bu nedenle tutma hâlinin sadece yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla ve bu yükümlülüğün yerine getirilmesine kadar uygulanabilir olmasıdır (Mustafa Karaca [GK], B. No: 2020/15967, 20/5/2021, §§ 44, 45). Dolayısıyla kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak tutma hâlinin söz konusu olabilmesi için kişinin kanunen yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüğü ifa etmemiş olması gerekir (Muhammed Neşet Girasun, B. No: 2017/22254, 2/6/2020, § 46).

46. Diğer yandan kanunda öngörülen yükümlülüğün kaynağını oluşturan norm, bir hâkim ya da mahkeme kararı alınmasını gerekli kılıyorsa bu durumda kişinin kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak tutulması değil bir mahkeme kararının gereği olarak tutulması hâli söz konusudur (Kübra Çankaya, B. No: 2021/7876, 13/4/2022, § 37).

47. Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması” ibaresi suç isnadı altında olmayan kişilerin de kanunda öngörülen yükümlülüklerin ifasını sağlamak amacıyla yakalanmasına imkân tanımaktadır. Anılan ibarede sözü edilen yakalama kavramı özerk bir anlama sahip olup ceza usul hukukundaki yakalamayı değil kamu makamları tarafından kişinin fiziksel özgürlüğünden yoksun bırakılmasını ifade etmektedir (AYM, E.2020/59, K.2023/53, 22/3/2023, § 116).

48. 5271 sayılı Kanun’da yer alan tanıklıkla ilgili hükümlere göre Cumhuriyet başsavcılıkları, hâkimlikler ve mahkemeler tarafından usulüne uygun olarak çağrılan tanıklar; mazeretleri yoksa çağıran adli makam huzurunda hazır bulunma, yeminsiz dinlenecek ya da yeminden çekinebilecek kişilerden değil ise kanuna uygun şekilde yemin etme ve tanıklıktan çekinme hakları yoksa yahut var olmakla beraber kullanmamışlarsa -5237 sayılı Kanun’un 272. ve 273. maddeleri nazara alındığında- beyanlarına başvurulan hususlarda gerçeğe uygun olarak ifade verip kendilerini veya 5271 sayılı Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olanlar hariç olmak üzere kendilerine sorulan soruları doğru cevaplama yükümlülüğü altındadır (bkz. §§ 15-21).

49. Tanık olarak beyanda bulunma yükümlülüğünün kaynağını oluşturan normlarda, yükümlülüğün yerine getirilmesi için hâkim veya mahkemeden karar alınması gerektiği ifade edilmemiştir. Bu sebeple bir kimsenin yasal bir sebep olmaksızın Cumhuriyet başsavcılıkları, hâkimlikler ve mahkemeler önünde tanıklıktan veya yeminden çekindiği gerekçesiyle yemininin veya tanıklığının sağlanması için hürriyetinden yoksun bırakılmasının hukukiliği, Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrasındaki “kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak” tutma kapsamında ele alınmalıdır.

50. Somut olayda başvurucu, kanunen yerine getirilmesi gereken bir yükümlülük olan tanıklıktan yasal bir neden olmadan çekindiği gerekçesiyle ve tanıklığının sağlanması amacıyla2/4/2019-2/5/2019 tarihleri arasında ceza infaz kurumunda tutulmuştur (bkz. §§ 11, 13). Dolayısıyla somut olayda bir süre ceza infaz kurumunda tutulan başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahalede bulunulduğu açıktır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

51. Anayasa’nın “Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması” kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

52. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları sağlamadığı müddetçe Anayasa’nın 19. maddesini ihlal edecektir.

53. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

54. Anayasa’nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Öte yandan Anayasa’nın 19. maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi kuralına yer verilmiştir. Anayasa’nın 19. maddesinin ikinci fıkrasındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi şeklindeki genel kural ve “kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak” ibaresi birlikte değerlendirildiğinde hem yükümlülüğün hem de bu yükümlülüğe uymamanın sonucu olarak gerçekleşen tutma hâlinin kanunla düzenlenmesi gerekir. Buradaki kanun şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir (Muhammed Neşet Girasun, § 45).

55. Bunun yanında kanunda öngörülen yükümlülük somut ve belirli olmalı, genel mahiyette olmamalıdır. Bu hüküm kapsamındaki tutma hâlinin söz konusu olabilmesi için kişinin kanunen yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüğü ifa etmemiş olması gerekir (Muhammed Neşet Girasun, § 46). Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının demokratik toplumlarda taşıdığı önem ve bu hakkın keyfî hürriyetinden yoksun bırakmaları önleme amacı dikkate alındığında kanuna dayalı uygulamanın öngörülebilir olması ve kanunun keyfîliğe karşı kişilere yeterli güvenceler sağlaması gerekir (kısmen benzer değerlendirme içeren karar için bkz. Mustafa Karaca, § 46).

56. Buna göre kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin tutulmasına ilişkin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur.

57. Başvurucu, tanıklığının hakkında yeni suç isnatlarına sebep olabileceği için beyanda bulunmadığını ileri sürmüştür. Bu sebeple öncelikle başvurucunun Başsavcılıkta tanık olarak beyanda bulunma yönünde kanuni bir yükümlülük altında bulunup bulunmadığı, susma ve kendini suçlamama hakkı da gözönünde tutularak tespit edilmelidir.

58. Anayasa’nın “Suç ve cezalara ilişkin esaslar” kenar başlıklı 38. maddesinin beşinci fıkrasında “Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.” şeklinde ayrıca düzenlenerek susma ve kendini suçlamama hakkı güvence altına alınmıştır. Bu hak aynı zamanda Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının güvencelerinden biridir (AYM, E.2022/75, K.2022/128, 26/10/2022, § 14). Gerekçesine bakılacak olursa Anayasa’nın

38. maddesinin beşinci fıkrasındaki düzenlemenin amacı insan tabiatına aykırı bir muamelenin yasaklanması, işkenceye kadar varabilecek gayriinsanî muameleye açık kapı bırakılmamasıdır.

59. Gerekçesi dikkate alındığında Anayasa'nın 38. maddesinin beşinci fıkrasının suç isnadı altındaki kişilere haklarında yürütülen suç isnadına dayalı yargılamalar yönünden güvence sağladığı konusunda şüphe bulunmamaktadır (suç isnadı kavramının anayasal anlamı için birçok karar arasından bkz. Cevdet Genç, B. No: 2012/142, 9/1/2014, § 36;B.Y.Ç., B. No: 2013/4554, 15/12/2015, § 31). Bununla birlikte anılan fıkrada kendisine zorlama yapılması yasaklanan kişinin yargılamadaki sıfatıyla ilgili bir ifadeye yer verilmemesi ve herhangi bir yargılamadan söz edilmemesi güvencenin sadece suç isnadı altında bulunan kişilerle vebu kişiler hakkında yapılan yargılamalarla sınırlı olmadığını göstermektedir. Bu bakımdan anılan fıkra, haklarında suç isnadında bulunulabilmesi için henüz suç isnadı altında olmayan kişilerin ve yeni suç isnadında bulunulabilmesi veya var olan isnadın ispatlanması için hâlihazırda suç isnadı altında olan kişilerin de kendilerini suçlayıcı beyanda bulunmaları veya bu yolda delil göstermeleri konusunda zorlanmasını yasaklamaktadır. Dolayısıyla tanık da olsa bir kişi Anayasa'nın 38. maddesinin beşinci fıkrası gereğince, vereceği beyanın hakkında suç isnadında bulunabilmesine yahut var olan isnatlara yeni isnatlar eklenmesine neden olabileceği veya var olan isnatların ispat edilmesinde kullanılabileceği hâllerde beyanda bulunmaya zorlanmamalıdır.

60. Somut olayda, Adıyaman Cumhuriyet Başsavcılığınca hakkında silahlı terör örgütüne (FETÖ/PDY) üye olma suçundan soruşturma yürütülen M.Ş. kollukça alınan ifadesinde bir süre aynı ceza infaz kurumunda birlikte çalıştığı başvurucunun bir dershanede öğretmen olarak çalışan H.K. nın yaptığı sohbetlere katıldığını beyan edip fotoğraflarından başvurucu ile Mu.Ş.yi H.K.nın yaptığı sohbetlere gelen kişiler olarak teşhis etmiştir (bkz. § 7). Bu beyan ve teşhisler doğrultusunda Başsavcılık, H.K. ve Mu.Ş. hakkında yürütülen soruşturma kapsamında başvurucuyu tanık olarak dinlemek istemiş; başvurucu isetanık sıfatıyla ifade vermek istemediğini beyan etmiştir (bkz. § 9). Başsavcılık, hakkında mahkûmiyet kararı verildiği için başvurucunun tanıklıktan çekinemeyeceğini değerlendirerek başvurucu hakkında disiplin hapsi uygulanmasını talep etmiş; Hâkimlik de bu talebi kabul etmiştir (bkz. §§ 10, 11).

61. Ceza Mahkemesince başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan süreli hapis cezasına mahkûm edilmiş ve başvurucunun bu karara karşı yaptığı istinaf başvurusu Ceza Dairesince esastan reddedilmiş olsa da başvurucunun tanık olarak dinlenmek istendiği tarihte mahkûmiyet kararı henüz kesinleşmemiştir. Mahkûmiyet kararının gerekçelerinden birinin de başvurucunun örgüt üyelerini dinî sohbet kisvesi altında düzenlenen örgütsel toplantılara çağırmak ve toplantıya katılan örgüt üyelerinden kurban parası vb. adlarla örgüte para toplamak olduğu, başvurucunun yargılama sürecinde isnat edilen suçlamayı kabul etmediği ve başvurucunun tanıklığına başvurulmak istenen olayın kendisinin de katıldığı iddia edilen toplantılara ilişkin olduğu gözetildiğinde tanık olarak vereceği beyanın hakkında devam eden yargılamada aleyhine kullanılabileceği açıktır. Ayrıca söz konusu beyanın başvurucuya yeni bir suç isnadında bulunulmasında kullanılması olasıdır. Zira Türk hukuk sisteminde tanığa bir çeşit yargısal muafiyet tanıyarak, vereceği beyanın hakkında devam eden suç isnadına bağlı yargılamalarda kullanılmasını veya hakkında yeni suç isnatlarında bulunulmasını önleyen hukuki bir düzenleme mevcut değildir.

62. Bu bakımdan tanığın hakkında yeni suç isnatlarında bulunulmasına veya beraat edebileceği hâlde mahkûmiyet kararının onanmasına sebebiyet verme ile disiplin hapsine

maruz kalma seçenekleri arasında seçim yapmaya zorlanması susma ve kendini suçlayıcı beyanda bulunmama hakkının gerekliliklerileriyle bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun somut olayda Başsavcılıkta tanık olarak ifade verme yönünde kanuni bir yükümlülük altında olmadığı kabul edilmelidir. Bu nedenle başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yapılan müdahalenin kanuni bir temelinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

63. Kanunilik şartını taşımayan müdahalenin meşru amaç ve ölçülülük ölçütleri açısından ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

64. Açıklanan nedenlerle başvurucunun kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak disiplin hapsine tabi tutulmasının hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

65. Başvurucu, ihlalin tespiti yanında yargılamanın yenilenmesine ve kendisine maddi tazminat olarak 10.000 TL, manevi tazminat olarak 90.000 TL ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

66. Başvuruda, başvurucunun kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak disiplin hapisine tabi tutulmasının hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvurucu hakkında verilen disiplin hapsi başvuru tarihinden önce yerine getirilmiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için tazminat ödenmesi dışında yapılması gereken bir husus bulunamamaktadır.

67. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya, talebi dikkate alınarak net 90.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi ve belge sunmamıştır. Bu nedenle başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrası yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 90.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE

D. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için Şanlıurfa 3. Sulh Ceza Hâkimliği (D. İş 2019/1237) ile Şanlıurfa 4. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş 2019/1787) GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYDIN GÜNDÜZ

B. No: 2019/20045 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20045

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYDIN GÜNDÜZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20045)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : Aydın GÜNDÜZ

Vekili : Av. Mehmet Alperen GÜRSOY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumu disiplin kurulu kararına karşı yapılan şikâyetin infaz hâkimliği tarafından kabul edilmesi üzerine karara karşı Cumhuriyet savcısınca yapılan itirazın, şikâyetçi tarafa bildirilmeden kabul edilmesi nedeniyle silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Sincan 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünde (İnfaz Kurumu) tutuklu olarak bulunan başvurucunun barındırıldığı odada arama işlemi yapılmıştır. Bu aramada masanın üzerindeki ilaç kutusunun içerisinde gizlenmiş hâlde 4 adetnot tespit edilmiştir.

3. İnfaz koruma memurları tarafından aynı tarihte düzenlenen tutanak esas alınarak İnfaz Kurumu tarafından başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

4. İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı, başvurucunun savunmasını aldıktan sonra 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (l) bendinde düzenlenen "suç örgütlerinin eğitim ve

propaganda faaliyetlerini yapmak veya yaptırmak" fiilini işlediğini değerlendirerek başvurucunun "13 gün hücreye koyma" disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu, hakkında verilen disiplin cezasına karşı 23/3/2018 tarihinde Ankara Batı 1. İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyet başvurusunda bulunmuştur.

6. 12/4/2018 tarihinde yapılan ilk duruşmada hazır edilen başvurucu savunmasını yapmak üzere dosya örneğini ve kamera kayıtlarını talep etmiştir. İnfaz Hâkimliği, kamera kayıtlarının ve dosya örneğinin başvurucuya verilmesi için İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmasına karar vermiştir.

7. İnfaz Kurumu tarafından 18/4/2018 tarihinde kamera kayıtları başvurucuya bilgisayar sınıfında izlettirilmiştir.

8. Başvurucu, 8/5/2018 tarihli ikinci duruşmada hazır edildikten sonra kamera kayıtlarını izlediğini, deşifresini yapamadığını, kamera görüntülerinin kendisine verilmediğini belirterek görüntülerin verilmesini talep etmiştir. İnfaz Hâkimliği kamera görüntülerinin başvurucuya incelettirilmesi için bir kez daha İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmasına karar vermiştir.

9. İnfaz Kurumu, 11/5/2018 tarihinde İnfaz Hâkimliğine yazdığı yazıda başvurucuya İnfaz Kurumunda bulunan kamera görüntülerinin izlettirilmesi durumunda güvenlik zafiyeti yaşanabileceğini belirtmiştir.

10. Başvurucu, 5/6/2018 tarihli üçüncü duruşmada kamera görüntülerini izlemeden savunma yapmak istemediğini, kamera görüntülerinin izlettirilmesi durumunda güvenlik zafiyeti yaşanmayacağını ifade etmiştir. İnfaz Hâkimliği, İnfaz Kurumunun cevabi yazısı ile kamera kayıtlarının izlettirilmesinin güvenlik nedeni ile sakıncalı bulunduğunun bildirilmesi nedeniyle başvurucunun talebinin reddine karar vermiştir. Aynı tarihli duruşmada başvurucu, savunma yapmak için süre talep etmiştir.

11. 28/6/2018 tarihli dördüncü duruşmada başvurucuya disiplin cezası kararı ve üzerine atılı eylem okunmuştur. Ayrıntılı savunmasını yapan başvurucu özetle disiplin cezasına konu eylemi kabul etmediğini ve İnfaz Hâkimliğinin idarenin onay makamı gibi hareket ettiğini belirterek reddi hâkim talebinde bulunmuştur. Ardından başvurucuya disiplin cezasına esas alınan tutanak ve belgeler okunmuş ve başvurucu aleyhine olan hususları kabul etmediğini beyan etmiştir. Duruşma sonunda reddi hâkim talebinin kabulüne ve hâkim görevlendirilmesi için müzekkere yazılmasına karar verilmiştir.

12. İnfaz Hâkimliği, hâkim görevlendirilmesini beklemeden 10/9/2018 tarihinde İnfaz Kurumunca verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu, verilen cezada herhangi bir hukuka aykırılık söz konusu olmadığı gerekçesiyle başvurucunun itirazının reddine karar vermiştir.

13. Başvurucu tarafından İnfaz Hâkimliği kararına 2/10/2018 tarihinde itiraz edilmiştir. İtiraz üzerine Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi), 19/10/2018 tarihinde reddi hâkim talebi kabul edilmesine rağmen yine aynı hâkim tarafından karar verilmesinin usul hukuku açısından yanlış olduğunu değerlendirerek başvurucunun itirazının kabulü ile İnfaz Hâkimliğinin kararının kaldırılmasına karar vermiştir.

14. Yeni hâkim görevlendirilmesi üzerine dosyayı yeniden ele alan İnfaz Hâkimliğinde yapılan 4/1/2019 tarihli ikinci duruşmaya başvurucu avukatı ile birlikte katılmıştır.

Başvurucu savunmasında özetle kamera görüntülerinin izlettirilmediğini, savunma hakkının kısıtlandığını belirterek kamera görüntülerini izleyip savunma yapmak istediğini beyan etmiştir. İnfaz Hâkimliği, kamera görüntülerinin mahkeme huzurunda izlenmesi için CD'ye (compact disc) aktarılarak gönderilmesi, İnfaz Kurumu içerisinde bilgisayar odasında başvurucuya bahse konu görüntülerin izlettirilmesi, izlemenin kamera kaydına alınması ve görüntülerin izlettirildiğine ilişkin tutanağın gönderilmesi için İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmasına karar vermiştir.

15. İnfaz Kurumu, 15/1/2019 tarihinde İnfaz Hâkimliğine yazdığı yazıda başvurucuya bilgisayar sınıfında "yaka kamerası 68 numaralı görüntülerin" izletildiğini ve buna ilişkin tutanağın gönderildiğini belirtmiştir. İnfaz Kurumu aynı yazıda ayrıca A-12-13-14 nolu odaların avlularını gören kamera kayıtlarının ise "Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 10.10.2002 tarih ve 71067 sayılı yazıları ile kurumumuzda bulunan elektronik sistemin (CCTV) görüntü kasetlerinin altı (6) ay süre ile saklanması ve muhafaza edilmesi diğer görüntülerin ise önceki tarihlerden başlanarak yeniden kullanılmak üzere silinmesi ve silinen kasetler üzerine kayıt yapılmaya devam olunması" yönündeki talimatı uyarınca silindiğinden olay tarihine ilişkin A-12-13-14 nolu odaların avluyu gören kamera kayıtlarının bulunmadığını bildirmiştir.

16. Başvurucu, 6/2/2019 tarihli üçüncü duruşmaya avukatı ile katılmış, "yaka 68" kamera görüntülerinin izlettirildiğini ancak avluyu gören kamera kayıtlarının izlettirilmediğini beyan etmiştir. Başvurucu, "yaka 68" kamera kayıtlarının bir kez daha izlettirilmesini, buna göre savunma yapacağını belirtmiştir. Başvurucunun avukatı da avluyu gören kamera kayıtlarının daha önceden güvenlik gerekçesiyle izlettirilmediğini, İnfaz Kurumunun 15/1/2019 tarihli yazısıyla da kayıtların bulunmadığının belirtildiğini bu durumun çelişki oluşturduğunu ve açıklığa kavuşturulmasını talep etmiştir.

17. İnfaz Hâkimliği "yaka 68" kamera görüntülerinin başvurucuya son kez izlettirilmesine, görüntülerin izlettirildiğine ilişkin tutanak tutulmasına ve başvurucu avukatının talebi doğrultusunda A-12-13-14 nolu odaların avlularını gören kayıtlarının disiplin işleri başladıktan sonra kayıt altına alınıp alınmadığı hususunun araştırılmasına, varsa bu kayıtların gönderilmesi için İnfaz Kurumuna müzekkere yazılmasına karar vermiştir.

18. İnfaz Kurumu, 11/2/2019 tarihinde İnfaz Hâkimliğine yazdığı yazıda başvurucuya bilgisayar sınıfında "yaka kamerası 68 numaralı görüntülerin" izletildiğini ve buna ilişkin tutanağın gönderildiğini belirtmiştir. İnfaz Kurumu, yazısında ayrıca A-12-13-14 nolu odaların avlularını gören kamera kayıtlarının ise başvurucunun disiplin cezasına konu olan notun odasının içerisinde arama sırasında bulunmuş olması, havalandırma bahçesinde herhangi bir işlem yapılmaması ve ilgili notun başvurucunun odasında bulunduktan sonra yaka kamerası ile kayıt altına alınması nedeniyle bahçe kamerasının kayıt altına alınmadığını bildirmiştir.

19. Başvurucu 17/4/2019 tarihli dördüncü ve son duruşmaya avukatı ile katılmıştır. Başvurucu günlük hayatta duyduğu haberleri not aldığını örgüt propagandası ve paylaşımı yapmadığını beyan etmiştir. İnfaz Hâkimliği, duruşma sonunda başvurucunun itirazının kabulüne ve disiplin cezasının iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... disiplin cezasına konu olan el yazısıyla yazılan notlar ile ilgili olarak, itiraz edenin TV haberlerinden veya daha önce katıldığı duruşmalardan edindiği bilgileri düzensiz ve anlam bütünlüğü oluşturmayacak şekilde not ettiği, yazmış olduğu notlarda örgütsel bir

propaganda ve haberleşmeye rastlanmadığı, herhangi bir terör örgütü ismi, sembolü veya işaretini de içermediği, itiraz edenin yukarıda açıkladığı savunmalarının aksine terör örgütü propagandası yaptığına veya terör örgütünü övücü mahiyette paylaşım yada hareketlerde bulunduğuna ilişkin herhangi bir delil veya tanık anlatımı da disiplin dosyasında mevcut olmadığı gerekçesiyle Sincan 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Disiplin Kurulu Başkanlığının 07/03/2018 tarih ve 2018/44 sayılı kararının iptaline..."

20. Cumhuriyet savcısı tarafından 29/4/2019 tarihinde İnfaz Hâkimliğinin kararına itiraz edilmiştir. Cumhuriyet savcısı itirazında başvurucunun İnfaz Kurumunda yaptığı eylemin disiplin suçu teşkil ettiği,İnfaz Kurumunda kalan tutuklu/hükümlülere kötü örnek olduğu,İnfaz Kurumunda huzur ve güvenliği bozduğu, İnfaz Kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük ve yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği ve gerekli kıldığı davranış ve tutumları kusurlu olarak ihlal ettiğinden yaptığı eylemin disiplin cezası ile cezalandırılmasının gerektiğini belirterek İnfaz Hâkimliğinin kararının kaldırılmasını talep etmiştir.

21. İtiraz üzerine, Ağır Ceza Mahkemesi 8/5/2019 tarihinde Cumhuriyet savcısının itiraz yazısında belirttiği gerekçelerin usul ve yasaya uygun olduğundan itirazın kabulüne karar vererek İnfaz Hâkimliğinin kararının kaldırılmasına kesin olarak karar vermiştir.

22. Ağır Ceza Mahkemesinin bu kararının 21/5/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmesinden sonra başvurucu 18/6/2019 tarihinde bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talepli olarak bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. Bireysel başvuru yapılmasından sonra İnfaz Kurumundan yapılan ihbar üzerine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapmak suçundan düzenlenen iddianame üzerine Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesinde başlayan kovuşturma evresinde Ankara İl Emniyet Müdürlüğünden de alınan yazı üzerine ''içeriği belli olmayan, karalama şeklinde notların bulunduğu yer ve zaman dikkate alındığında....açık ve yakın tehlike olduğuna ilişkin her türlü şüpheden uzak inandırıcı delil bulunmadığı'' gerekçesiyle 10/12/2019 tarihinde beraat kararı verilmiş ve karar kesinleşmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

24. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

25. Başvurucu; Cumhuriyet savcısının itirazının kendisine bildirilmediğini ve infaz hâkimliği kararıyla kabul edilen terör örgütü propagandası ve terör örgütünü övücü mahiyette paylaşım ya da hareketlerde bulunmadığının tespiti hususunun dikkate alınmadığını, Mahkemenin ara kararıyla istemesine rağmen ceza infaz kurumu tarafından eylemin gerçekleştiği yeri gösteren kamera kayıtlarının gönderilmeyerek savunma hakkının kısıtlandığını ileri sürerek adil yargılanma hakkının çeşitli güvencelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarına atfen silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin

iddialar bakımından bu içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşulları gözönüne alınarak kamera kayıtlarının tamamının kendisine verilmemesi ve izletilmemesinin, başvurucuyu yargı mekanizmaları önünde dezavantajlı bir duruma düşürüp düşürmediği yönünden değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

27. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır.

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikayetlerinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlali iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

30. Anayasa Mahkemesi, lehe verilen bir infaz hâkimliği kararı sonrasında Cumhuriyet savcısının itirazı neticesinde şikâyetin kesin olarak reddedilmesi üzerine yapılan başvuruya ilişkin İnan Gök kararında (B. No: 2018/1936, 28/1/2021) Cumhuriyet savcısının itirazının tebliğ edilmemesi ile ilgili iddiaları değerlendirmiştir. Söz konusu kararda; başvurucu lehine verilen infaz hâkimliği kararına karşı Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan itirazda savcının itiraz dilekçesinin hükümlüye tebliğ edilmeyip hükümlünün itiraza karşı beyanları alınmadan disiplin cezasının iptaline ilişkin infaz hâkimliği kararının kaldırılması nedeniyle başvurucunun iddia makamına karşı önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşürüldüğü, menfaatlerini koruyan güvencelerin başvurucuya sağlanmadığı, bu durumun yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkardığı belirtilerek silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (İnan Gök, §§ 49-53).

31. Somut başvuruda Cumhuriyet savcısının 29/4/2019 tarihli itiraz dilekçesinin başvurucuya tebliğ edilmediği, buna karşılık Ağır Ceza Mahkemesinin itirazın kabulüne dair kararında doğrudan Cumhuriyet savcısının anılan itiraz dilekçesine atıfla söz konusu dilekçede belirtilen gerekçe doğrultusunda itirazın kabul edildiğinin ifade edildiği gözetildiğinde İnan Gök kararında belirtilen ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı değerlendirilmiştir.

32. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

33. Başvurucu; kötü muamele yasağının, ifade özgürlüğünün ve gerekçeli karar hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

34. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

35. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve

Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

36. Öte yandan ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddiaları yönünden İNCELEME YAPILMASINA GEREK BULUNMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapacak olan Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesine (D. İş 2019/1187) iletilmek üzere Ankara Batı 1. İnfaz Hâkimliğine (E.2018/6384, K.2019/1180) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

B.D. VE K.D.

B. No: 2019/23676 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23676

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

B.D. VE K.D. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23676)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Mustafa Erdem ATLIHAN

Başvurucular : 1. B. D.

2. K. D.

Başvurucular Vekili : Av. Huriye KARABACAK DANACI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, cinsel saldırı suçu ile ilgili olarak etkili ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. 1997 yılında doğan başvurucular, ikiz kardeştir ve Ankara'da yaşamaktadır.

9. Başvurucular 4/8/2018 olay tarihinde, arkadaşları olan O.A. ve O.A.nın yeni tanıştıkları akrabası R.A. ile Güdül ilçesi Yeşilöz Mahallesi'nde bulunan bir yerde piknik yaptıkları sırada başvurucu B.D., R.A.nın cinsel saldırısına maruz kaldığını, başvurucu K.D. ise bu olayın devamında O.A.nın tehditte bulunup hakaret ettiğini ileri sürmüş; başvurucular 5/8/2018 tarihinde kolluk birimlerine şikâyette bulunmuştur. Başvuruculara şikâyeti üzerine Beypazarı Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) soruşturma başlatmıştır.

10. Kolluk görevlilerince alınan ifadelerinde başvurucular, piknik için gittikleri Güdül merkezinde kendilerine katılan R.A.nın başvurucu B.D. ile zorla cinsel ilişkiye girdiğini, O.A.nın ise olaydan bir başkasına bahsetmeleri hâlinde onları öldüresiye döveceğini, öldüreceğini söyleyerek tehdit ettiğini, başvurucu B.D.nin yüzde elli oranında zihinsel engelli olduğunu beyan etmiştir.

11. Şüpheli R.A. kolluk görevlilerince 6/8/2018 tarihinde alınan savunmasında üzerine atılı suçlamayı kabul etmemiş, başvurucu B.D. ile arasında yaşanan cinsel birlikteliğin başvurucunun rızasıyla gerçekleştiğini hatta yanlarına gelen başvurucu K.D.ye hitaben B.D.nin "Ne yaptıysam yaptım, ben kendi isteğim ile yaptım, zaten kız değilim bilmiyor musun, sen de yapıyorsun." dediğini, K.D.nin de "Ben herkesle değil sadece sevgilim ile yatıyorum. Sen iyice o... oldun, her gördüğün adamın altına yatıyorsun." şeklinde cevap verdiğini savunmuş ve iftira nedeniyle başvuruculardan şikâyetçi olmuştur.

12. Şüpheli O.A. kolluk görevlilerince 6/8/2018 tarihinde alınan savunmasında, piknikte aldıkları alkol nedeniyle başvurucu B.D.nin kendisini iyi hissetmediğini söyleyerek R.A.dan onu tuvalete götürmesini istediğini hatta kardeşi olan diğer başvurucu K.D.nin birlikte gitme teklifini de reddettiğini, daha sonra K.D. ile birlikte diğerlerinin yanına gittiklerinde B.D.nin ilişkiye kendi isteği ile girdiğini beyan ettiğini, yine araçta dönüş yolunda kardeş olan başvuruculların aralarında tartışırken B.D.nin kendi isteği ile R.A. ile cinsel birliktelik yaşadığını tekrar söylediğini, bu olayın başlarına bela açacağını anladığı için telefonuyla video kaydı almaya başlayıp iki video çektiğini, bu videoların birinin 2 dakika 46 saniye, diğerinin ise 2 dakika 9 saniye uzunluğunda olduğunu, videolarda da B.D.nin kendi isteği ile ilişkiye girdiğine dair konuşmasının yer aldığını, bu olay nedeniyle kendisine iftira atan başvuruculardan şikâyetçi olduğunu beyan etmiştir.

13. Başvurucu B.D. Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesince hakkında düzenlenen22/11/2013 tarihli engelli sağlık kurulu raporunu kolluğa sunmuştur. Bu raporda başvurucunun "hafif mental retardasyon IQ:55-60, engel oranı yüzde 50" olduğuna yönelik görüş bildirilmiştir.

14. Başvurucu B.D. hakkında Beypazarı Devlet Hastanesi tarafından düzenlenen 5/8/2018 tarihli raporda; B.D.nin genital muayenesinde saat kadranına göre 5 ve 6 hizasında yeni yırtık olduğu, kişinin ifadesinin içeriği ile yırtığın oluştuğu günün uyumsuz olmasından dolayı Ankara'ya sevkinin uygun olduğu belirtilmiştir.

15. Başvurucu B.D. hakkında Ankara Keçiören Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından düzenlenen 5/8/2018 tarihli raporda; darp ve lezyon olmadığı, başvurucunun mevcut bulgularına göre darp açısından hayati tehlikesi olmadığı, bulguların basit tıbbi müdahale ile giderilebilir durumda olduğu belirtilmiştir.

16. Başvurucu B.D. hakkında Etlik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından düzenlenen 5/8/2018 tarihli cinsel saldırı muayene raporunda, muayene bulgusu olarak "Genital muayene : Vulva vajen doğal izlendi. Hymen eski deflore görünümünde saat 8 hizasında kaideye varan eski yırtık. Saat 6 hizasında ekimotik yeni yırtık mevcuttur. Spekulum muayenesi: Vajinal kanama yok. Lökore mevcut. Serviks nulipar vasıfta. Servikste hassasiyet yok ısı artışı yok uterus antevert adneksler serbest. Batın muayenesi: Defans yok rebound yok." notlarının düşüldüğü ve sonuç olarak "Genital muayene: Vajinal kanama yok, vajinal açıklık yok. Alınan sürüntü örneğinde canlı veya ölü sperm hücresine rastlanmadı. Vajinal bölgede travmaya bağlı herhangi bir bulguya rastlanmadı..." bilgisinin verildiği ve konsültasyon formunda "Acil polikliniğinde görülen hasta kısa bir önce tanıştığı bir kişinin ilk kez gördüğü akrabası tarafından tecavüze uğradığını ifade etti. Yönelimi normal, bilinci açık olan hasta olayı bir gün önce yaşamış, gece uykusuzluk çektiğini ifade eden hasta ağlamakta, korktuğunu, kötü bir şey olacakmış gibi hissettiğini ifade ediyor. Hasta bu sıkıntılarının devamı halinde psikolojik destek alması önerildi." notunun düşüldüğü görülmüştür.

17. Kollukça tutulan Video İzleme, Çözümleme Tutanağı'nda; şüphelilerden O.A.nın delil olarak dosyaya eklenmesi için sunduğu iki video dosyası üzerinde 6/8/2018 günü saat 14.44'te inceleme ve çözümleme yapıldığı, her iki videonun da izlenerek yapılan inceleme sonucunda O.A.nın araç kullandığının, araç kullanırken video kaydına başladığının, başvurucu B.D.nin sürücü koltuğunun yanındaki yolcu koltuğunda, başvurucu K.D.nin ise aracın arka koltuğunda yolculuk yaptığının, seyir esnasında B.D. ile K.D.nin sürekli tartıştıkları, B.D.nin kardeşi K.D.ye hitaben "Ben isteyerek yaptım, anneme söyleme, söylersen beni evlatlıktan reddeder, ben ne yapacağım o zaman." deyip R.A.yla isteyerek ve rızası ile cinsel ilişkiye girdiğini beyan ettiğinin tespit edildiği belirtilmiştir.

18. Ankara Adli Tıp Şube Müdürlüğü tarafından başvurucu B.D.nin muayenesi sonucu 9/8/2018 tarihinde düzenlenen raporda; başvurucunun 21 yaşında olduğu, ailesiyle yaşadığı, liseyi terk edip açıktan okuduğu, özel eğitimden Türkçe ve matematik dersleri için yardım aldığı, aynı zamanda orada okuyan küçük çocuklara yardım ettiği, ruhsal durum muayenesinde mağduru olduğu iddia edilen olayın hukuki anlam ve sonuçlarını algılamasını, olaya ruhsal yönden mukavemetini etkileyecek mahiyet ve derecede herhangi bir akıl hastalığı ya da zekâ geriliği saptanmadığı, dolayısıyla B.D.nin 4/8/2018 tarihinde mağduru olduğu iddia edilen olayın hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabileceği, bu fiile ruhsal yönden mukavemete muktedir olduğu, beyanlarına itibar edilmemesi için tıbbi bir neden bulunmadığı kanaati bildirilmiştir.

19. Başsavcılıkça başvuruculara şikâyeti üzerine başlatılan tahkikat kapsamında R.A. yakalanarak gözaltına alınmış ancak cinsel saldırı suçu yönünden yapılan soruşturma neticesinde R.A.nın atılı suçu işlemediği anlaşıldığından hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilerek başvurucular hakkında iftira ve hürriyeti tahdit suçlaması ile soruşturma başlatılmış, bu soruşturma neticesinde başvuruculara her iki suçu işledikleri gerekçesiyle cezalandırılmaları talebiyle haklarında kamu davası açılmıştır. Beypazarı Asliye Ceza Mahkemesi tarafından icra edilen yargılama neticesinde başvurucular suçlu bulunmuş ve haklarında hükümlerin açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir.

20. Başsavcılıkça 13/12/2018 tarihinde başvurucu B.D.ye karşı nitelikli cinsel saldırı suçu, her iki başvurucuya karşı ise tehdit suçu nedeniyle yapılan soruşturma neticesinde Ankara Adli Tıp Şube Müdürlüğünün 9/8/2018 tarihli raporuna göre başvurucu B.D.de kendisine karşı gerçekleştiği iddia edilen olayın hukuki anlam ve sonuçlarını algılamasını, ruhsal yönden mukavemetini etkileyecek mahiyet ve derecede herhangi bir akıl hastalığı ya da zekâ geriliği saptanmadığı, dolayısıyla mağdurun 4/8/2018 tarihinde mağduru olduğu iddia edilen fiile ruhsal yönden mukavemete muktedir olduğunun tespit edilmesi ve O.A.nın sunduğu videoların delil olarak kabul edilip bu kayıtlarda başvurucu B.D.nin olayın hemen akabinde, araçla seyir hâlindeyken kardeşi olan diğer başvurucuya hitaben ''Ben isteyerek yaptım, anneme söyleme, söylersen beni evlatlıktan reddeder, ben ne yapacağım o zaman.'' dediğinin tespit edilmesi karşısında şüpheli R.A.nın müsnet nitelikli cinsel saldırı suçunu işlemediğinin anlaşıldığı, başvuruculların annelerinin bu olayın öğrenmesinden çekinmeleri sebebiyle mevcut suçlamaları yönelttikleri gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

21. Başsavcılık kararına başvuruculların yaptığı itiraz, Ankara Batı 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından reddedilmiş, anılan karar başvuruculara 3/6/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucular 3/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. UYAP üzerinden yapılan Merkezî Nüfus İdare Sistemi (MERNİS) sorgulamasına göre başvurucu K.D.nin 16/10/2021 tarihinde vefat ettiği tespit edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

24. İlgili ulusal ve uluslararası hukuk için bkz. G.G.K., B. No: 2014/19797, 9/1/2018, §§ 27-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 19/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi

26. Ödeme gücünden yoksun olduklarını belirten başvuruculların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Başvuruculların İddiaları

27. Başvurucular, cinsel saldırıya uğrayan başvurucu B.D.nin yüzde elli oranında zihinsel engelli olduğuna ilişkin kurul raporu ile Adli Tıp Kurumundan alınan ve tek hekim tarafından düzenlenen rapor arasındaki çelişki giderilmeksizin, esas olarak hukuka aykırı şekilde elde edilen ses kaydına dayanılarak şüpheli R.A. hakkında cinsel saldırı ve tehdit suçlarından, şüpheli O.A. hakkında ise tehdit ve hakaret suçlarından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

C. Değerlendirme

28. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ile üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes ... maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Bu sebeple başvurucuların bütün iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Başvurucu K.D. Yönünden

30. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılması hâlinde başvurunun düşmesine karar verilebilir. Bununla birlikte İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği Anayasa'nın uygulanması, yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurunun incelenmesine devam edilebileceği öngörülmüştür.

31. Somut olayda başvurucunun başvuru tarihinden sonra 16/10/2021 tarihinde vefat ettiği tespit edilmiştir. Anayasa MahkemesininElberan Vural ve diğerleri ([GK], B. No: 2018/30235, 17/1/2023) kararında belirlenen ilke gereği, vefat eden başvurucunun mirasçıları durumdan haberdar edilmiş; yapılan bildirim sonrası da vefat eden başvurucunun mirasçılarının başvurunun devamı talebinde bulunmadığı görülmüştür. Başvurunun incelenmesine devam etmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden biri de bulunmamaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin düşmesine karar verilmesi gerekir.

b. Başvurucu B.D. Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başkaca bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Anayasa Mahkemesinin kötü muamele yasağı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre Anayasa'nın 17. maddesi devlete, bu konuda ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin elindeki tüm imkânları kullanarak maddi ve manevi varlığı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını, buna ilave olarak işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir (G.G.K., § 45; E.A. [GK], B. No: 2014/19112, 17/5/2018, § 49). Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 106). Ancak etkili bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle kötü muamele iddialarının uygun delillerle desteklenmesi gerekir. Ancak bu uygun şartların tespiti hâlinde etkili bir soruşturma yükümlülüğün gerekliliğinden bahsedilebilir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, §

28).

35. Yürütülecek ceza soruşturmasının amacı insan onurunu koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların hesap vermelerini sağlamak olmakla birlikte bu yükümlülük, kesin olarak bir sonuç elde etmeyi değil uygun araçları kullanmayı gerektirir. Diğer yandan Anayasa'nın 17. maddesi başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi de yüklemez (Cezmi Demir ve diğerleri, § 113; G.G.K., § 48).

36. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır. Bu kapsamda yetkililer diğer deliller yanında görgü tanıklarının ifadeleri ile kriminalistik bilirkişi incelemeleri dâhil söz konusu olayla ilgili kanıtları toplamak için alabilecekleri bütün makul tedbirleri almalıdırlar (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

37. Başvurucu B.D., diğer başvurucu K.D. ile birlikte olay öncesinde tanıştığı O.A. ve olay günü tanıştığı R.A. ile piknik yaptıkları esnada zor kullanılmak suretiyle cinsel saldırıya maruz kaldığını ileri sürmüştür. Başvurucu B.D.nin iddiasına göre şüpheli R.A. başvurucunun ağzını kapatarak ve fiziksel güç kullanıp direncini kırarak eylemi gerçekleştirmiştir. Olaydan sorumlu olduğu iddia edilen R.A. ise üzerine atılı suçlamayı kabul etmemiş; başvurucu B.D. ile rızası dâhilinde cinsel ilişki yaşadıklarını savunmuştur. Başvurucu hakkında düzenlenen sağlık raporlarıyla başvurucunun cinsel ilişki yaşadığı, vücudunda darp, cebir veya fiilî livata bulgularının bulunmadığı belirlenmiştir. Bu itibarla başvurucu B.D. ile şüpheli arasında cinsel ilişki yaşandığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

38. Başvuruculaların şikâyeti üzerine derhâl bir ceza soruşturması başlatan Başsavcılık, başvuruculaların ifadelerini almıştır. Yine şikâyet edilen R.A. ve O.A.nın savunma ve iddiaları kayıt altına alınmıştır. Cinsel saldırı suçunun mağduru olduğu iddia edilen B.D. hakkında fiziki ve ruhsal durumunu gösterir sağlık raporları ile şüpheli O.A.nın savunma amacıyla kolluğa verdiği video kaydına ilişkin tutanak da soruşturma dosyasına kazandırılmıştır. Bununla birlikte Başsavcılık, soruşturma sonunda karar verirken başvurucuda hafif mental retardasyon bulunduğuna ve %50 oranında engelli olduğuna ilişkin sağlık kurulu raporu ile Etlik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından düzenlenen 5/8/2018 tarihli cinsel saldırı muayene raporunda başvuruya sıkıntılarının devamı hâlinde psikolojik destek almasının önerilmesini değerlendirmemiş; B.D.nin 4/8/2018 tarihinde mağduru olduğu iddia edilen olayın hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabileceğine ve bu fiile ruhsal yönden mukavemete muktedir olduğuna ilişkin Ankara Adli Tıp Şube Müdürlüğü raporunu esas alarak kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Oysa Başsavcılığın başvurucudaki engellilik durumuna ilişkin sağlık kurulu raporu ileEtlik Zübeyde Hanım Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından düzenlenen raporu dikkate alarak B.D.nin beden veya ruh bakımından kendisini savunabilecek durumda olup olmadığı ve cinsel birleşmeye rıza göstermesinin hukuki

geçerliliği konusunda çelişkileri ortadan kaldıracak yeni adli bir rapor alarak karar vermesi gerekir. Bu sebeple kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

40. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden soruşturma yapılması ve her iki başvurucu için toplam 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

41. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

42. Öte yandan ihlalin niteliğine göre eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle giderilebilmesi bakımından başvurucu B.D.ye manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvuruculların kimliklerinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

C. Başvurunun başvurucu K.D. yönünden DÜŞMESİNE,

D. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvurucu B.D. yönünden KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

E. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun başvurucu B.D. yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

F. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Beypazarı Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2018/1441) GÖNDERİLMESİNE,

G. Başvurucu B.D.ye net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

H. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucu B.D.ye ÖDENMESİNE,

İ. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

J. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TUNCAY ÇİÇEK

B. No: 2019/23742 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23742

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TUNCAY ÇİÇEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23742)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Tuncay ÇİÇEK

Vekili : Av. Murat ÖZVERİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iş kazasından kaynaklanan tazminat davasında ıslah talebinin zamanaşımından dolayı reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, işçi olarak çalışmaktayken 9/11/2002 tarihinde iş kazası geçirmiş ve yaralanmıştır.

3. Başvurucu, Kocaeli 3. İş Mahkemesinde (Mahkeme) 21/4/2006 tarihinde iş kazası nedeniyle asıl işverene karşı fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak üzere 1.000 TL maddi tazminat talepli dava açmıştır.

4. Başvurucu 2/3/2007 tarihli dilekçeyle alt işverene karşı da 1.000 TL maddi tazminat talepli, 4/5/2012 tarihli dilekçeyle de 60.000 TL manevi tazminat talepli dava açmıştır.

5. Başvurucunun açtığı davalar Kocaeli 3. İş Mahkemesinde (açılan ilk dava dosyası üzerinde) birleştirilmiştir.

6. Mahkeme 19/6/2012 tarihli kararla asıl işveren yönünden davanın reddine, alt işveren yönünden ise; 14.348,31 TL maddi tazminatın, 45.000 TL manevi tazminatın işverenden alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; başvurucunun ıslah dilekçesi ile maddi tazminat istemini artırarak toplam 74.348,31 TL talep ettiği belirtilmiştir. Başvurucunun iş göremezlik derecesinin % 43,20 olarak tespit edildiği, davalıların olayın oluşumunda %80 kusurlu olduğu belirtilerek Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmayan ve istenebilecek maddi zararının 14.348,31 TL olduğu ifade edilmiştir. Karar tarihi itibarıyla otuz dört yaşında olan başvurucunun genç yaşta geçirdiği kaza nedeniyle meydana gelen zarardan dolayı yaşadığı ve bundan sonra yaşaması muhtemel ruhsal sorunlar, iyileşme süresinin uzunluğu, yaşamının geri kalanını sakat bir insan olarak sürdürmek zorunda kalması nedeniyle 45.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir.

7. Temyiz üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 9/4/2013 tarihinde bozma kararı vermiştir. Kararın gerekçesinde; hükme dayanak alınan bilirkişi raporunda bilirkişinin iş güvenliği uzmanı olmadığı ve maddi olayın belirlendiği ceza mahkemesince alınan kusur raporu dikkate alınmadan karar verilmesi nedeniyle eksik inceleme yapıldığı belirtilmiştir.

8. Bozma kararı sonrası Mahkeme tekrar bilirkişi incelemesi yaptırmış, 4/4/2014 tarihli hesap raporunda başvurucunun maddi zararı 176.919,67 TL olarak hesaplanmıştır.

9. Başvurucu, 11/4/2014 tarihli dilekçeyle 162.571,36 TL maddi tazminatın olay tarihinden itibaren yasal faiziyle birlikte ödenmesiyle istemiyle Kocaeli 4. İş Mahkemesinde ek dava açmış açılan bu davada Kocaeli 3. İş Mahkemesinde (açılan ilk dava dosyası üzerinde) birleştirilmiştir.

10. Mahkeme 13/5/2014 tarihli kararla asıl işveren yönünden davanın reddine, alt işveren yönünden ise; 176.919,67 TL maddi tazminatın, 45.000 TL manevi tazminatın işverenden alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme kararının gerekçesinde; 4/4/2014 tarihli hesap raporunda başvurucunun maddi zararının 176.919,67 TL olarak hesaplandığı, başvurucunun da bu hesaplama doğrultusunda 11/4/2014 tarihinde ek dava açarak talepte bulunduğu, davalı tarafın ise ek dava dilekçesinin tebliğinden sonra süresi içinde zamanaşımı definde bulunduğu ifade edilmiştir. Olay tarihi 9/11/2002 ise de başvurucunun sürekli iş göremezlik oranının 7/1/2006 tarihinde kesinleştiği, son kontrol muayene tarihinin 7/1/2006 olduğu dikkate alındığında başvurucunun zararı bu tarih itibarıyla öğrenmiş olduğu kabul edilmiş, on yıllık zamanaşımı süresinin bu tarihten itibaren dikkate alınması gerektiği belirtilerek ek davanın süresi içinde açıldığı ifade edilmiştir.

11. Temyiz üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 1/4/2015 tarihinde bozma kararı vermiştir. Kararın gerekçesinde;

-Uyuşmazlık konusu bu tür davalarda 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 146. maddesi gereğince on yıllık zamanaşımı süresinin failin ve zararın öğrenildiği tarihten başlatılması gerektiğine değinilmiştir. Bedensel zararın gelişim gösterdiği durumlarda ise zamanaşımına başlangıç olarak, hastalık seyrinin yani gelişiminin tamamlandığı tarihin esas alınması gerektiği ifade edilmiştir.

-Somut olayda kuyruk sokumu ve kalça kemiği kırılan başvurucu bakımından değişen ve gelişen bir durumun olmadığı, 22/4/2004 tarihinden itibaren çalışabileceğine ilişkin 12/2/2004 tarihli raporla birlikte zararın öğrenildiği belirtilmiştir. Bu durumda 11/4/2014 tarihinde açılan ek davada süresi içerisinde zamanaşımı defi ileri sürüldüğünden davanın

reddedilmesi gerekirken anılan dava ile talep edilen miktarı da kapsar biçimde maddi tazminat talebinin kabulüne karar verilmesinin hatalı olduğu sonucuna varılmıştır.

12. Bozma kararı sonrası Mahkeme 20/10/2015 tarihli kararla maddi tazminat yönünden direnme kararı vermiştir. Asıl işveren yönünden davanın reddine, alt işveren yönünden ise; 176.919,67 TL maddi tazminatın, 40.000,00 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme karar gerekçesinde; Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun (Hukuk Genel Kurulu) verdiği bir karara atıf yapmış on yıllık zamanaşımı süresinin başlangıç tarihinin kazanın meydana geldiği tarih veya maluliyete ilişkin düzenlenen ancak kesinleşmemiş olan raporun değil, maluliyetin kesin olarak tespit edildiği tarih olarak dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır.

13. Temyiz istemi üzerine dosya Hukuk Genel Kurulu tarafından incelenmiş 10/5/2017 tarihli kararla ek maddi tazminat talebi için açılan davadaki talep edilen miktar yönünden zamanaşımı gerçekleştiği gerekçesiyle bozma kararı verilmiştir.

14. Bozma kararı sonrası Mahkeme 19/7/2018 tarihli kararla asıl işveren yönünden davanın reddine, alt işveren yönünden ise; 14.348,31 TL maddi tazminatın, 40.000 TL manevi tazminatın işverenden alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

15. Temyiz istemini Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 21/5/2019 tarihinde reddetmiştir.

16. Başvurucu kararı 18/6/2019 tarihinde öğrenmiş, 8/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

17. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

18. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu; maluliyet ve iş kazasına ilişkin gerekli tespitlerin geç yapıldığını, bilirkişi raporunun da geç alındığını, Hukuk Genel Kurulu'nun kararına göre zamanaşımı süresinin başlangıcında zararı doğuran olayın değil zarar miktarının öğrenilmeye başlanılmış olmasının dikkate alınması gerektiğini ancak bu durumlar gözetilmeden karar verildiğini, alınan raporu takiben ek dava açtığını, ıslah talebinin zamanaşımı nedeniyle reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur.

San. ve Tic. Ltd. Şti., § 34).

22. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

23. Dava açmayı imkânsız kılacak ya da aşırı zorlaştıracak ölçüde kısa olmadıkça dava açma ya da kanun yollarına başvurma için belli sürelerin öngörülmesi hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Bu nedenle usul kurallarını uygularken mahkemelerin yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten ve kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

24. Başvuru konusu olayda başvurucu 9/11/2002 tarihinde meydana gelen bir iş kazasında yaralanmış ve %43,20 oranında meslekte kazanma gücünü kaybetmiştir. Başvurucu 21/4/2006 tarihinde asıl işverene karşı 1.000 TL, 2/3/2007 tarihinde de alt işverene karşı 1.000 TL maddi tazminat talepli dava açmıştır. Açılan davalar ilk dava dosyası üzerinde birleştirilmiştir. 4/4/2014 tarihinde 176.919,67 TL zararın olduğuna ilişkin hesap bilirkişisinden rapor alınmış, başvurucu rapor üzerine 11/4/2014 tarihinde ek dava açarak talebini artırmıştır. Mahkeme ek davayla müddeabihin artırılması talebinin zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle dikkate alınmayacağını belirterek asıl işveren yönünden davanın reddine, alt işveren yönünden ise 14.348,31 TL maddi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

25. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya benzer nitelikteki iddiaları Çetin Akboğa [GK] (B. No: 2019/430, 23/3/2023) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda, 5/1/2005 tarihinde gerçekleşen iş kazasından sonra 6/8/2007 tarihinde fazlaya ilişkin haklar saklı tutulmak kaydıyla 2.000 TL maddi tazminat talepli dava açılmıştır. Bilirkişi incelemesi sonucu maddi zarar 121.312,31 TL olarak belirlenmiş ve 8/11/2016 tarihli dilekçe ile maddi tazminat talebi bilirkişi raporundaki tutar kadar artırılmıştır. İlk derece mahkemesi de başvurucunun davasını kabul etmiş ise de Bölge Adliye Mahkemesi, iş kazasının meydana geldiği 5/1/2005 tarihinden itibaren başlayan zamanaşımının ıslah dilekçesinin sunulduğu 8/11/2016 tarihinde dolduğu gerekçesiyle bilirkişi raporu doğrultusunda artırılan maddi tazminat kısmı yönünden davayı reddetmiştir.

26. Anılan başvuruda davanın ıslah ile artırılan kısmının reddedilmesini mahkemeye erişim hakkı kapsamında inceleyen Anayasa Mahkemesi, davaya konu zararın tespit edilmesinin belli bir uzmanlık gerektirdiğine, bu nedenle zararın boyutunun belirlenebilmesi için derece mahkemelerince bilirkişi raporu alınmasına karar verildiğine dikkat çekmiş ve zararının tamamını yargılamanın başlangıcında bilmesinin başvurucudan beklenemeyeceğini, bu sebeple başvurucunun tüm zararı için tazminat talep edemediğini belirtmiştir (Çetin Akboğa § 68).

27. Anayasa Mahkemesi anılan kararda yaptığı değerlendirmede; zamanaşımı süresinin başlangıcı yönünden dava açıldığı tarihte başvurucunun zararın miktarını bilebilmesinin mümkün olmadığı hususu dikkate alınmadan karar verilmesinin, başvurucunun bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat tutarının tamamını talep edebilme imkânını ortadan

kaldırdığı; başvurucunun bilirkişi raporundan sonra artırdığı alacak talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin yorumun başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Çetin Akboğa §§ 73, 74).

28. Anılan kararda ayrıca; Türk hukukunda belirsiz alacak davasına ilişkin düzenlemenin kabulünden önceki döneme ilişkin olarak açılan kısmi davalarda başvuruculların zararın miktarını dava tarihi itibarıyla öğrenebilmelerinin kendilerinden beklenemeyeceğine dair AİHM'nin ihlal kararlarına da dikkat çekilmiştir (Çetin Akboğa § 69).

29. Somut olay yukarıda yer verilen ilkeler bakımından değerlendirildiğinde başvurucunun iş kazası nedeniyle oluşan maluliyet durumunun ve uğradığı zararın davanın açıldığı tarihte belirli olmadığı, bu hususların yargılama sırasında olaya ilişkin alınan bilirkişi raporları neticesinde öğrenildiği anlaşılmaktadır. Nitekim başvurucu da zararın öğrenilmesinden sonra ıslah talebinde bulunmuştur.

30. Yukarıda yer verilen tespitler ışığında başvuruya konu olay değerlendirildiğinde başvurucunun ıslaha konu dava değerinin artırılan kısmı yönünden davanın zamanaşımından reddedilmesine ilişkin uygulamanın başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçla karşılaştırıldığında orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

32. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmektedir.

33. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

35. Başvurucu 420.000 TL maddi ve 30.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

36. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği

yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

37. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçları bakımından yeterli bir giderim oluşturduğundan başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kocaeli 3. İş Mahkemesine (E.2018/69, K.2018/447) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYNUR DEMİR

B. No: 2019/25058 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25058

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYNUR DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25058)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Aynur DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haklı sebep olmadığı hâlde iş akdinin feshedildiği belirtilerek açılan işe iade davasında bariz takdir hatası yapılması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, 22/4/2016 tarihinde işe iade davası açmıştır. Davayı inceleyen Bursa 2. İş Mahkemesi (Mahkeme) 14/6/2017 tarihli kararıyla davayı kabul etmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Dosya toplanan beyan ve belgelerden, davacıya sadece bir kez uyarı yazısı yazıldığı, zira İnsan Kaynakları Müdürü olan ve Mahkememizde davalı tanığı sıfatı ile dinlenen tanık [S.K. nın da] bu hususu doğrulayarak, davacıyı herhangi bir şekilde yazılı olarak uyarmadığını, ama sözlü olarak bir kez uyardığını beyan ettiği ve dosyada davacının başkaca uyarıldığı yada savunmasının alındığına ilişkin herhangi bir belgeye rastlanmadığı görülmüş olmakla birlikte, yapılan fesihte uyulması gereken yasal prosedüre uyulmadığı, fesih bildiriminde

fesih sebebinin açık ve kesin şekilde belirtilmediği ve davalı şirketin davacının iş akdini haklı ve geçerli bir neden olmaksızın feshettiği sonucuna varılarak, sübut bulan davanın kabulü cihetine gidilmiştir.

..."

3. Anılan karara karşı davalı işveren istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesi 18/10/2018 tarihli kararıyla istinaf talebini esastan reddetmiştir. Davalı işveren, temyiz talebinde bulunmuştur. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi16/5/2019 tarihinde kararı bozmuş ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesi işverene, işçinin davranışlarından ve yeterliliğinden kaynaklanan nedenlerle iş sözleşmesini feshetme yetkisi vermiştir. İşçinin davranışlarından kaynaklanan fesihte takip edilen amaç, işçinin daha önce işlediği iş sözleşmesine aykırı davranışları cezalandırmak veya yaptırıma bağlamak değil; onun sözleşmesel yükümlülükleri ihlale devam etmesi, tekrarlaması olasılığından kaçınmaktır. İşçinin davranışları nedeniyle iş sözleşmesinin feshedilebilmesi için, işçinin iş sözleşmesine aykırı, sözleşmeyi ihlal eden bir davranışının varlığı gerekir. İşçinin kusurlu davranışı ile sözleşmeye aykırı davranmış ve bunun sonucunda iş ilişkisi olumsuz bir şekilde etkilenmişse işçinin davranışından kaynaklanan geçerli bir fesih söz konusu olur. Buna karşılık, işçinin kusur ve ihmaline dayanmayan sözleşmeye aykırı davranışlarından dolayı işçiye bir sorumluluk yüklenemeyeceğinden işçinin davranışlarından kaynaklanan geçerli fesih nedeninden de bahsedilemez.

İşçinin davranışlarından ve yeterliliğinden kaynaklanan nedenler, aynı yasanın 25. maddesinde belirtilen nedenler yanında, bu nitelikte olmamakla birlikte, işyerlerinde işin görülmesini önemli ölçüde olumsuz etkileyen nedenlerdir. İşçinin davranışlarından veya yetersizliğinden kaynaklanan nedenlerde, iş ilişkisinin sürdürülmesinin işveren açısından önemli ve makul ölçüler içinde beklenemeyeceği durumlarda, feshin geçerli nedenlere dayandığını kabul etmek gerekecektir.

İspat yükü kendisinde olan işveren, geçerli ve haklı nedenle davacının davranışının veya yetersizliğinin işyerinde olumsuzluklara yol açtığını ve iş ilişkisinin çekilmez hal aldığını da ispat etmelidir.

Somut uyuşmazlıkta, dosya içeriğine göre davacının iş sözleşmesinin verilen görevleri yapmamakta ısrar etmesi, bu tutumun diğer çalışanların performansını düşürmesi ve olumsuz örnek teşkil etmesi nedeniyle İş Kanunu'nun 25/II-h maddesi gereğince feshedildiği, davalı işverence sunulan e-posta yazışmalarına göre proje müdürü tarafından davacıdan 23/03/2016 tarihinde kalıp siparişi ile ilgili bilgi talep edildiği, akabinde 25/03/2016 ve 29/03/2016 tarihlerinde sırasıyla birinci ve ikinci hatırlatma e-postaları gönderildiği, 30/03/2016 tarihinde gönderilen e-postada siparişin onaylanması üzerinden oldukça gün geçtiği, hala bir anlaşma olmadığı ve sıkıntı yaşamanın kaçınılmaz olduğunun belirtildiği anlaşılmaktadır. Davacının e-posta yazışmalarına yansıyan davranışlarının işyerinde olumsuzluklara yol açtığı sabittir. Buna göre, feshin geçerli nedene dayandığının kabulü ile davanın reddi gerekirken Mahkemece yazılı gerekçe ile kabulü hatalıdır.

..."

4. Başvurucu, nihai hükmü 26/6/2019 tarihinde öğrendikten sonra 22/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

II. İLGİLİ HUKUK

6. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun "İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı" kenar başlıklı 25. maddesi şöyledir:

"Süresi belirli olsun veya olmasın işveren, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin feshedebilir:

I- Sağlık sebepleri:

a) İşçinin kendi kastından veya derli toplu olmayan yaşayışından yahut içkiye düşkünlüğünden doğacak bir hastalığa yakalanması veya engelli hâle gelmesi durumunda, bu sebeple doğacak devamsızlığın ardı ardına üç iş günü veya bir ayda beş iş gününden fazla sürmesi.

b) İşçinin tutulduğu hastalığın tedavi edilemeyecek nitelikte olduğu ve işyerinde çalışmasında sakınca bulunduğunun Sağlık Kurulunca saptanması durumunda.

(a) alt bendinde sayılan sebepler dışında işçinin hastalık, kaza, doğum ve gebelik gibi hallerde işveren için iş sözleşmesini bildirimsiz fesih hakkı; belirtilen hallerin işçinin işyerindeki çalışma süresine göre 17 nci maddedeki bildirim sürelerini altı hafta aşmasından sonra doğar. Doğum ve gebelik hallerinde bu süre 74 üncü maddedeki sürenin bitiminde başlar. Ancak işçinin iş sözleşmesinin askıda kalması nedeniyle işine gidemediği süreler için ücret işlemez.

II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

a) İş sözleşmesi yapıldığı sırada bu sözleşmenin esaslı noktalarından biri için gerekli vasıflar veya şartlar kendisinde bulunmadığı halde bunların kendisinde bulunduğunu ileri sürerek, yahut gerçeğe uygun olmayan bilgiler veya sözler söyleyerek işçinin işvereni yanıltması.

b) İşçinin, işveren yahut bunların aile üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarfetmesi veya davranışlarda bulunması, yahut işveren hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ihbar ve isnadlarda bulunması.

c) İşçinin işverenin başka bir işçisine cinsel tacizde bulunması.

d) İşçinin işverene yahut onun ailesi üyelerinden birine yahut işverenin başka işçisine sataşması, işyerine sarhoş yahut uyuşturucu madde almış olarak gelmesi ya da işyerinde bu maddeleri kullanması.

e) İşçinin, işverenin güvenini kötüye kullanmak, hırsızlık yapmak, işverenin meslek sırlarını ortaya atmak gibi doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlarda bulunması.

f) İşçinin, işyerinde, yedi günden fazla hapisle cezalandırılan ve cezası ertelenmeyen bir suç işlemesi.

g) İşçinin işverenden izin almaksızın veya haklı bir sebebe dayanmaksızın ardı ardına iki işgünü veya bir ay içinde iki defa herhangi bir tatil gününden sonraki iş günü, yahut bir

ayda üç işgünü işine devam etmemesi.

h) İşçinin yapmakla ödevli bulunduğu görevleri kendisine hatırlatıldığı halde yapmamakta ısrar etmesi.

ı) İşçinin kendi isteği veya savsaması yüzünden işin güvenliğini tehlikeye düşürmesi, işyerinin malı olan veya malı olmayıp da eli altında bulunan makineleri, tesisatı veya başka eşya ve maddeleri otuz günlük ücretinin tutarıyla ödeyemeyecek derecede hasara ve kayba uğratması.

III- Zorlayıcı sebepler:

İşçiyi işyerinde bir haftadan fazla süre ile çalışmaktan alıkoyan zorlayıcı bir sebebin ortaya çıkması.

IV- İşçinin gözaltına alınması veya tutuklanması halinde devamsızlığın 17 nci maddedeki bildirim süresini aşması.

İşçi feshin yukarıdaki bentlerde öngörülen sebeplere uygun olmadığı iddiası ile 18, 20 ve 21 inci madde hükümleri çerçevesinde yargı yoluna başvurabilir."

III. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; iş akdinin haksız feshedildiğini, Yargıtay kararında proje müdürü olarak B.C. nin yazışmalarının dayanak alındığını ancak bu kişinin aynı işverenin firmasında çalışmadığını, başka bir firmanın proje müdürü olduğunu, bu hususta bariz takdir hatası yapıldığınıbelirterek sözleşme özgürlüğünün, çalışma hakkının ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özü Yargıtayın ifadelerini delil olarak kararına dayanak aldığı B.C.nin işveren bünyesinde çalışmadığı, başka firmada proje müdürü olduğu, bu nedenle delillerin değerlendirilmesinde bariz takdir hatası yapıldığı hususuna ilişkin olduğundan başvurubütün olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

10. Somut olayda başvurucunun açtığı işe iade davasında Mahkeme, işverenin başvurucuyu yazılı olarak uyarmadığı, sadece sözlü olarak bir kez uyardığı, yapılan fesihte uyulması gereken yasal prosedüre uyulmadığı, fesih bildiriminde fesih sebebinin açık ve kesin şekilde belirtilmediği, davalı işverenin başvurucunun iş akdini haklı ve geçerli bir neden olmaksızın feshettiği gerekçesiyle davanın kabulüne karar vermiştir. İstinaf Mahkemesi davalı işverenin istinaf talebini esastan reddetmiştir. Yargıtay ise başvurucunun iş sözleşmesinin

verilen görevleri yapmamakta ısrar etmesi, bu tutumunun diğer çalışanların performansını düşürmesi ve olumsuz örnek teşkil etmesi nedeniyle 4857 sayılı Kanun'un 25. maddesinin (II) numaralı fıkrasının (h) bendi gereğince feshedildiğini, başvurucunun e-posta yazışmalarına da yansıyan davranışlarının işyerinde olumsuzluklara yol açtığının sabit olduğunu, bu sebeple feshin geçerli nedene dayandığının kabulü ile davanın reddi gerektiğini belirtmiştir.

11. Başvurucu; Yargıtayın kararında belirttiği proje müdürünün aynı işyerinde çalışmadığı, kendisinin müdürü olmadığı hâlde yazışmalarını dikkate almasından yakınmıştır.

12. 4857 sayılı Kanun'un 25. maddesinde işverenin haklı nedenle derhâl fesih hakkını doğuran sebepler hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda anılan maddenin "Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri" kenar başlıklı (II) numaralı fıkrasında belirtilen işverenin haklı nedenle derhâl fesih hakkına ilişkin sebepler tahdidi nitelikte değildir. Örnekleme yoluyla gösterilen bu sebeplerden biri de anılan fıkranın (h) bendinde düzenlenen işçinin yapmakla ödevli bulunduğu görevleri kendisine hatırlatıldığı hâlde yapmamakta ısrar etmesidir.

13. Yargıtay somut olayda başvurucunun iş sözleşmesinin verilen görevleri yapmamakta ısrar etmesi, bu tutumunun diğer çalışanların performansını düşürmesi ve olumsuz örnek teşkil etmesi nedeniyle feshedildiği tespitinde bulunmuştur. Yargıtay bu tespiti yaparken başvurucunun e-posta yazışmalarına da yansıyan davranışlarını değerlendirmiş ve söz konusu davranışların işyerinde olumsuzluklara yol açtığını kabul etmiştir. Bununla birlikte Yargıtay 4857 sayılı Kanun'un 25. maddesinde belirtilen işçinin yapmakla ödevli bulunduğu görevlerin kendisine hatırlatılmasının bizzat işveren tarafından yapılması gerektiği şartını aramamış, daha ziyade söz konusu hatırlatmalara rağmen işçinin görevini yapmamakta ısrar etmesi nedeniyle işyerinde olumsuzluk yaşanıp yaşanmadığı hususu üzerinde durmuş, bu yöndeki tespitlerinden hareketle de işverenin işçinin iş akdini feshetmesinin haklı olduğu şeklinde bir kanaate varmıştır. Yargıtayın bu değerlendirmesinin hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasına yönelik olup bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir unsur içermediği anlaşılmıştır.

14. Bu itibarla başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürme imkânından yoksun bırakılmadığı, mahkeme kararında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucu, yargılamanın makul sürede neticelendirilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair

Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELAMİ TANK

B. No: 2019/25150 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25150

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELAMİ TANK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25150

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Selami TANK

Vekili : Av. Tahsin LALE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmazı üzerine konulan ihtiyati tedbirin uzun süre kaldırılmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, yargılama devam etmekteyken 12/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. İkinci Bölüm Üçüncü Komisyon 23/11/2023 tarihinde başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden başvurunun Bölüme gönderilmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018), İhsan Metin (B. No: 2015/7044, 23/1/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için

kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda başvurucu, emekli ikramiyesi üzerine de tedbir konulduğunu ileri sürmüş ise de bireysel başvuru dosyası içeriğindeki bilgi ve belgelerden bu yönde bir tespitte bulunmak mümkün olmamıştır. Başvurucunun taşınmazına 2001 yılında konulan ihtiyati tedbirin başvuru tarihine kadar 18 yıl sürdüğü anlaşıldığından anılan yukarıda yer verilen kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

4. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

5. Başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlali nedeniyle 500.000 TL maddi ve 200.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri, B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Başvurucu, tazminat talebinde bulunduğundan olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 60.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 60.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara 15. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2001/416, K.2016/90) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLÇİN SARIOĞLU VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/25945 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25945

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLÇİN SARIOĞLU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25945)

Karar Tarihi: 19/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 8/7/2024-32596

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucular : 1. Gülçin SARIOĞLU

2. Gülsüm Tülin DOĞAN

3. Meryem Tülay COŞKUN

Vekili : Av. Emir Ali BAŞER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davada hükmedilen bedelin güncel değeri karşılamaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaların murisi H.A. ile diğer davacılar 18/9/1991 tarihinde Şarköy Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) Sınırlı Sorumlu Yünsa Mensupları Kooperatifi (Kooperatif) ve Şenköy Köy Muhtarlığı aleyhine dava açmıştır. Davacılar bu davada 27/10/1934 tarihli ve 1.200 sıra No.lu kök tapu kaydına konu 15.388 m²lik taşınmazın murislerine ait olmasına rağmen kadastro çalışması sonrasında davalı Kooperatif adına düzenlenen tapular içinde bırakıldığını ileri sürmüştür. Buna göre 430 sayılı parselden ifrazen ayrılan 532 sayılı parselde 5.000 m², 429 sayılı parselden ifrazen ayrılan ve yolda

kalan 1.500 m², 527 sayılı parselde 1.500 m², 131 ada 7 sayılı parselden ifrazen ayrılan 49 ve 50 sayılı parsellerde ayrı ayrı 1.500 m²lik kısmın kendilerine ait olduğunu ve bunlardan 532, 527 ve 131 ada 49 sayılı parsellerin üçüncü kişilere satıldığını belirterek 429 sayılı parselden ifrazen ayrılan ve yolda kalan 1.500 m² ile 131 ada 50 sayılı parseldeki 1.500 m²lik kısmın tapu kayıtlarının iptalini, hisseleri oranında adlarına tescilini, munzam ve fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla üçüncü kişilere satılan 532 sayılı parsel için 150.000.000 eski Türk lirası, 527 sayılı parsel için 50.000.000 eski TL ve 131 ada 49 sayılı parsel için 50.000.000 eski TL olmak üzere toplam 250.000.000 eski TL'nin üçüncü kişilere satış tarihinden itibaren kanuni faiziyle birlikte Kooperatiften tahsilini talep etmiştir. Bireysel başvuru dosyasından belirlenemeyen bir tarihte G. İnşaat Taahhüt Ticaret Anonim Şirketi dâhilî davalı olarak davaya katılmıştır.

3. Yargılama sırasında davacılar vekilince yargılamaya konu taşınmazların malikler tarafından satıldığı ileri sürülmüş ve fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla davaya eski maliklere karşı 5.000.000.000 eski TL tazminat üzerinden devam edilmesi talep edilmiştir.

4. Asliye Hukuk Mahkemesi 20/4/2004 tarihinde ispat edilemeyen davanın reddine karar vermiştir. Kararın temyizi üzerine Yargıtay 16. Hukuk Dairesi (Yargıtay Dairesi) 11/4/2005 tarihinde eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle kararı bozmuştur. Bozma sonrası Asliye Hukuk Mahkemesi 14/10/2008 tarihinde, davanın ispat edildiğini, alınan bilirkişi raporuna göre dava tarihinde bir dönümün değerinin 2 yeni Türk lirası (YTL) olduğunu ve Tapu Müdürlüğünden getirilen dava tarihine ilişkin tapu satış akit tablolarının bu bedeli doğruladığını belirterek davanın kısmen kabulüne, 15.388 m²lik taşınmazın dönümü 2 YTL'den toplam 30,776 TL'nin dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile davalıdan alınarak davacılara verilmesine karar vermiştir. Davacılar vekili; temyiz dilekçesinde, hükmedilen bedelin çok düşük olduğunu, tazminatın dava tarihinden değil hüküm veya son keşif tarihine göre hesap edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.

5. Yargıtay Dairesi 3/6/2010 tarihinde, tefhim olunan kısa kararla tebliğ olunan gerekçeli karar farklı olduğundan kararı bozmuş ve diğer temyiz itirazlarının bu aşamada incelenmesine yer olmadığına karar vermiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi 21/9/2011 tarihinde davanın kısmen kabulüne ve 30,77 TL'nin dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacılara verilmesine karar vermiştir. Karar, davacılar tarafından temyiz edilmiştir.

6. Yargıtay Dairesi 4/6/2013 tarihinde kararı bozmuştur. Bozma kararında 28/1/2004 tarihli ve 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkındaki Kanun ile eski TL'den altı sıfır atılarak YTL kullanımına geçildiği, 4/4/2007 tarihli ve 2007/11963 sayılı Bakanlar Kurulu kararının eki karar ile Türkiye Cumhuriyeti devletinin para birimi olan YTL ve yeni kuruştaki yeni ibarelerinin 1/1/2009 tarihinde yürürlükten kaldırılacağının hükme bağlandığı, bilirkişiler tarafından düzenlenen raporda taşınmazların 1 dönüm değerinin 2.000.000 TL olarak belirtildiği ancak hangi tarihteki para biriminin esas alındığının belirtilmediği açıklanmıştır.

7. Asliye Hukuk Mahkemesi, yeniden yaptığı yargılama sonunda dava tarihi itibarıyla eski TL yürürlükte olduğundan dönümün 2.000.000 eski TL'den hesap edildiğini,15.388 m²lik taşınmazın toplam tazminat bedelinin dava tarihi itibarıyla 30.776.000.000 eski TL olduğunu, hüküm tarihi itibariyle yürürlükte olan para birimine göre ise tazminat miktarının 30,77 TL'ye tekabül ettiğini ifade etmiş ve davanın kısmen kabulü ile, 30,77 TL'nin dava tarihinden itibaren yasal faiziyle birlikte davalıdan alınıp davacılara verilmesine karar

vermiştir.

8. Davacıların temyiz talebini inceleyen Yargıtay Dairesi 1/6/2018 tarihinde temyiz itirazlarının reddi ile kararın onanmasına karar vermiştir. Davacılar vekili karar düzeltme dilekçesinde 1991 yılındaki paranın alım gücü ile hüküm tarihindeki alım gücü arasında aşırı fark olduğunu, paradan altı sıfır atılmasının ve enflasyonun yüksek olmasının dikkate alınmadığını belirterek denkleştirici adalet ilkesine göre karar verilmesini talep etmiştir. Yargıtay Dairesi karar düzeltme talebini 15/4/2019 tarihinde reddetmiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 26/6/2019 tarihinde öğrendikten sonra 24/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır.

10. İkinci Bölüm Birinci Komisyon 17/10/2023 tarihinde başvurunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden kabul edilebilirlik hususunun karara bağlanmasının Bölüm kararını gerektirmesi nedeniyle Bölüme gönderilmesine karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucular, uzayan dava sürecinde değişen ekonomik şartların dikkate alınmadığını, 1991 yılına göre belirlenen bedelden sadece sıfır atılarak hesap yapıldığını, on beş dönümlük taşınmaza 30,77 TL değer biçilmesinin haksız olduğunu belirterek mülkiyet haklarının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Adalet Bakanlığı görüş bildirmemiştir.

12. Başvuru mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Ayten Saka ve Nurten Saka (B. No: 2018/38147, 20/10/2021) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Ayten Saka ve Nurten Saka kararına konu olayda mirasçılar tarafından tenkis talebiyle 1989 yılında açılan davada bilirkişiler, tenkise konu edilen malların bedelini murisin ölüm tarihi olan 27/2/1988'i esas alarak belirlemiştir. Buna göre tereke bedeli 11.023,85 TL ve her bir davacının saklı payı 413,51 TL hesaplanmıştır. Mahkeme 413,51 TL'nin dava tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte davacılara ayrı ayrı ödenmesine karar vermiştir. Başvurucular 413,51 TL'nin güncel bedeli yansıtmaktan uzak olduğunu belirterek Anayasa Mahkemesine başvurmuş; Anayasa'nın 5., 10., 35. ve 36. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Anayasa Mahkemesi, devletin mirasçıların mahfuz hisselerinin ihlal edilmesini önlemeye yönelik tedbirler almasının mülkün korunması kapsamında devlete yüklenen pozitif yükümlülüklerin bir gereği olduğunu ifade etmiş ve mirasçıların mahfuz hisselerine karşı üçüncü kişilerce gerçekleştirilecek müdahalelerin önlenmesine ilişkin olarak yeterli yasal altyapının bulunduğu sonucuna ulaşıldığını ancak şikâyetin bu konudaki kanun hükümlerinin uygulanmasına yönelik olduğunu belirtmiştir. Uyuşmazlığa uygulanacak 17/2/1926 tarihli ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi'nin 517. maddesinde mirasın ölüm ile açılacağının ve murisin ölümüne bağlı olmayan teberru ve taksimlerinin mirasa alakaları noktasından mirasın açıldığı gündeki hâline göre takdir edileceğinin belirtildiğini, Yargıtay içtihadında da tenkise tabi tutulacak mal varlığının ölüm tarihindeki değerinin

hesaba katılması gerektiğinin kabul edildiğini ifade etmiştir. Pozitif yükümlülükler yönünden son olarak incelenecek hususun tarafların menfaatleri arasında adil bir denge gözetilip gözetilmediği olduğuna işaret etmiş, taşınmazın güncel değerinin esas alınması hâlinde ihlal edilen miras payının 34.107.142,85 TL şeklinde tespit edildiğini belirtmiştir. Mahkemece başvurucular lehine hükmedilen 413,51 TL ile yasal faizinin toplamda 10.000 TL civarında olacağına vurgu yapmıştır.

16. Anayasa Mahkemesi murisin ölüm tarihi (27/2/1988) itibarıyla varlığı tespit edilen bir alacağın yaklaşık otuz yıldan fazla bir süre sonra ödenmesinin başvuruculara ciddi külfet yüklediğini, bu süre içinde 413,51 TL'lik alacaklarına kavuşamadıklarını, bunu değerlendirme ve enflasyon karşısında değer yitirmesini engelleyecek önlemler alma fırsatı elde edemediklerini belirtmiştir. Mirasın açıldığı 1988 yılı Şubat ayında Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 100 TL'lik bir mal varlığının, örneğin -başvurucular tarafından başlatılan yargısal sürecin nihayete erdiği 25/10/2018 tarihinde 1.183.487,93 TL'ye ulaştığı gözetildiğinde- 413,51 TL'lik alacağın sadece yasal faiz ilave edilerek ödenmesinin başvuruculaların mağduriyetinin giderilmesinde yetersiz kalacağının açık olduğunu ifade etmiştir. Derece mahkemelerinin başvuruculaların menfaatleri ile davalıların menfaatleri arasında adil bir denge kurabildiği, dolayısıyla mülkiyet hakkının pozitif yükümlülüklerinin devlete yüklediği ödevlere uygun bir inceleme yapabildiklerinin söylenemeyeceğini belirtmiş; Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

17. Somut olayda başvuruculaların murisinin de aralarında olduğu davacılar tarafından 18/9/1991 tarihinde açılan davada, davacılara ait tapu kapsamında kalan toplam 15.388 m²lik taşınmazın kadastro çalışması sonrasında Kooperatif adına düzenlenen tapular içinde bırakıldığı ileri sürülmüş; tapu iptali tescil ile üçüncü kişilere geçen kısımlar yönünden tazminat talebinde bulunulmuştur. Yargılama sırasında davacılar vekili yargılamaya konu taşınmazların satıldığını ileri sürmüş ve fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla davaya eski maliklere karşı 5.000.000.000 eski TL tazminat üzerinden devam edilmesini talep etmiştir. Alınan bilirkişi raporunda dönüm bedeli 2.000.000 eski TL olarak belirlenmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi 15.388 m²lik taşınmazın toplam tazminat bedelinin dava tarihi itibarıyla 30.776.000.000 eski TL olduğunu, hüküm tarihi itibarıyla yürürlükte olan para birimine göre ise tazminat miktarının 30,77 TL'ye tekabül ettiğini ifade etmiş ve 30,77 TL'nin dava tarihinden itibaren yasal faiziyle birlikte davalıdan alınıp davacılara verilmesine karar vermiştir. Yargılama sırasında davacılar vekilinin 1991 yılındaki paranın alım gücü ile hüküm tarihindeki alım gücü arasında fazlaca fark olması, paradan altı sıfır atılması ve enflasyonun yüksek olması nedeniyle denkleştirici adalet ilkesine göre karar verilmesi talebi kabul edilmemiştir.

18. Devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında başvuruculaların alacağını tahsil etmelerini sağlama yönünde bir yükümlülüğü bulunduğundan söz edilemeyeceği açık olmakla birlikte alacağının tahsiline imkân tanıyan uygun hukuki mekanizmaların kurulması, bu hukuksal yol ve mekanizmaların somut olarak işlerliğinin sağlanması ve taraf menfaatleri arasında adil bir denge kurulması devletin pozitif yükümlülüklerinin bir gereğidir.

19. Somut olay yönünden Ayten Saka ve Nurten Saka kararında belirtilen ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dava tarihi olan 18/9/1991'den itibaren nihai karar tarihi olan 15/4/2019'a kadar (yaklaşık 27 yıl 6 ay) 30,77 TL'nin yasal faizi hesaplandığında bedelin yasal faizi ile birlikte 245 TL civarında olacağı görülmüştür. Oysaki 1991 yılının Eylül ayında Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 100 TL'lik bir mal

varlığının başvurucular tarafından başlatılan yargısal sürecin sona erdiği 15/4/2019 tarihinde 194.593TL'ye ulaştığı gözetildiğinde 30,77 TL'lik alacağın sadece yasal faiz ilave edilerek ödenmesinin başvurucuların mağduriyetinin giderilmesinde yetersiz kalacağı açıktır. Kaldı ki 15.388 m²lik taşınmaz için 30,77 TL gibi bir bedelin belirlenmesi davanın bir tarafı yararına ve diğer tarafı aleyhine aşırı derecede orantısızlığa yol açmış, adil denge başvurucular aleyhine bozulmuştur. Bunun yanında bireysel başvuru dosyası ve eklerinde yer alan belgeler incelendiğinde başvurucuların murisi ve diğer davacıların 1991 yılında açtığı bu davanın 2019 yılında sonuçlanmasına yol açacak herhangi bir etkilerinin bulunduğundan da söz etmek mümkün değildir.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması, her biri için ayrı ayrı 30.000 TL maddi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Şarköy Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/82, K.2014/206) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERKAN ARABACI

B. No: 2019/28240 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/28240

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERKAN ARABACI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/28240)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Erkan ARABACI

Vekili : Av. Rıdvan ÇİÇEK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacağı nedeniyle açılan davanın aynı maddi olaya dayanılarak açılan başka davalarda verilen kararların aksi yönünde bir sonuca ulaşılarak reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Davayla İlgili Süreç

2. Başvurucu, iş akdinin işveren tarafından haklı ve geçerli bir sebep olmadan feshedildiğini belirterek 1/12/2011 ve 16/11/2012 tarihlerinde işçilik alacaklarına ilişkin davalar açmıştır. Ilgın Asliye Hukuk Mahkemesi (iş mahkemesi sıfatıyla) her iki davayı birleştirmiş, 28/5/2015 tarihinde asıl ve birleştirilen davaların kısmen kabulüne karar vermiş, karar taraflarca temyiz edilmiştir.

3. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 3/12/2018 tarihinde kararı bozmuştur. Anılan kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

1-Dosyadaki yazılara toplanan delillerle kararın dayandığı kanuni gerektirici sebeplere göre, davalının aşağıdaki bentlerin kapsamı dışındaki tüm temyiz itirazlarının reddine karar vermek gerekmiştir.

2-Davacı işçinin fazla çalışma yapıp yapmadığı hususu taraflar arasında uyuşmazlık konusudur.

Fazla çalışma yaptığını iddia eden işçi bu iddiasını ispatla yükümlüdür. Fazla çalışmanın ispatı konusunda işyeri kayıtları, özellikle işyerine giriş çıkışı gösteren belgeler, işyeri iç yazışmaları delil niteliğindedir. Ancak, fazla çalışmanın yazılı belgelerle ispatlanamaması durumunda tarafların, şahit beyanları ile sonuca gidilmesi gerekir. Bunun dışında herkesçe bilinen genel bazı vakıalar da bu noktada gözönüne alınabilir. İşçinin fiilen yaptığı işin niteliği ve yoğunluğuna göre de fazla çalışma olup olmadığı araştırılmalıdır.

Davacı işçi tarafından tanık deliline dayanılması halinde; 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 255. maddesi uyarınca, aksine ciddi ve inandırıcı delil ve olaylar bulunmadıkça asıl olanın tanıkların gerçeği söylemiş olmaları olduğu ilkesi gözetilerek değerlendirme yapılmalıdır.

Akrabalık veya diğer bir yakınlık başlı başına tanık beyanını değerden düşürücü bir sebep sayılamaz ise de işveren aleyhine dava açan kişiler davacı tanığı olarak dinlenmiş ise bu işçilerin tanıklıklarına kural olarak itibar edilmemesi; birbirlerine tanıklık eden kişilerin beyanlarına ihtiyatla yaklaşılması ile bu tanıkların beyanlarının diğer yan delillerle birlikte değerlendirilerek, sonuca gidilmesi gerekir. Hukuk Genel Kurulunun 13.04.2011 gün ve 2010/2-751 esas 2011/96 karar; 12.09.2012 gün ve 2012/2 esas 2012/551 karar, 25.02.2015 gün 2013/9-1447 esas 2015/854 karar ve 29.06.2016 gün ve 2015/22-1444 esas 2016/869 karar sayılı ilamları da bu yöndedir.

Somut olayın incelenmesinde, hükme esas alınan bilirkişi raporunda fazla çalışma alacağı hesaplanırken, davacı tanık anlatımları delil olarak değerlendirilmiş ise de davacı tanığı olarak dinlenen işçilerin aynı şekilde davalı işveren aleyhine aynı iddialar ile dava açan kişiler olduğu ve davacının fazla çalışma yaptığına dair soyut tanık anlatımları dışında delil bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda, yukarıda yapılan açıklamalar ışığında uyuşmazlığın değerlendirilmesinde, diğer yan delillerle desteklenmeyen ve aynı işveren aleyhine aynı iddia ile açtıkları davalar nedeniyle aralarında menfaat birliği bulunan davacı tanıklarının beyanlarının fazla çalışma ve genel tatil iddiası yönünden hükme esas alınması olanaklı değildir. Diğer bir ifade ile davacı, dinlettiği tanıklarla fazla çalışma yaptığı iddiasını yöntemince kanıtlayamadığından davacının fazla çalışma talebinin reddi gerekirken, yazılı gerekçelerle kabul edilmesi isabetsiz olup bozmayı gerektirmiştir.

3-Somut olayda; davalılar aleyhine açılan somut alacak davası ile aynı davacı tarafından aynı davalılar aleyhine açılan Ilgın Asliye Hukuk (İş Mahkemesi Sıfatıyla) Mahkemesi'nin 2012/591 esas sayılı dava dosyasının birleştirilmesinde ve birlikte görülmesinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Ancak birleşen davalar ayrı dava olmaları özelliğini koruduğundan her bir dava yönünden ayrı ayrı hüküm kurularak yargılama gideri ve vekalet ücretinin de ayrı ayrı tayin edilmesi gerekir. Bu yön gözetilmeden asıl ve birleşen dava yönünden tek hüküm kurulması da hatalı olup ayrıca bozmayı gerektirmiştir.

..."

4. Mahkeme, Yargıtay bozma ilamına uyarak 11/7/2019 tarihinde başvurucunun fazla çalışma ücretine ilişkin talebini reddetmiş, diğer talepler yönünden de davaların kısmen kabulüne karar vermiştir. Kararı taraflar temyiz etmiş, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 2/7/2020 tarihinde kararı onamıştır.

5. Başvurucu, Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/12/2018 tarihli kesin bozma kararına uyularak verilen 11/7/2019 tarihli karar üzerine 5/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık 12/12/2022 tarihinde görüşünü bildirmiştir.

B. Başvuru Formunda Belirtilen ve Somut Davayla Benzer Nitelikte Olduğu İleri Sürülen Davalarla İlgili Süreçler

7. Ilgın Belediyesinin temizlik işlerini üstlenen alt işveren A. Şirketinde temizlik işçisi olarak çalışan Ö.U., E.B., M.K., S.T., E.S., S.T., F.Ö., F.A., F.Ö. iş akitlerinin feshedilmesi üzerine işçilik alacaklarının tahsili talebiyle ayrı ayrıdava açmış; Ilgın Asliye Hukuk Mahkemesi (iş mahkemesi sıfatıyla) 6/2/2014 tarihinde fazla çalışma ücreti de dâhil olmak üzere davaların kısmen kabulüne karar vermiştir. Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 10/12/2014 tarihinde kararları onamıştır.

8. S.T.M. Şişli Gayrimenkul Yatırımcılığının güvenlik işlerini üstlenen G. Güvenlik Sistemleri A.Ş. bünyesinde işçi olarak çalışan Y.S. işçilik alacaklarının tahsili talebiyle dava açmış, İstanbul 4. İş Mahkemesi 20/4/2016 tarihinde davanın kısmen kabulüne karar vermiştir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 7/3/2017 tarihinde kararı bozmuştur. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1-Dosyadaki yazılara, toplanan delillerle kararın dayandığı kanuni gerektirici sebeplere göre, tarafların aşağıdaki bendlerin kapsamı dışında kalan temyiz itirazları yerinde değildir.

2-Davacı işçinin aylık ücret miktarı taraflar arasında uyuşmazlık konusudur.

Davalı işyerinde güvenlik görevlisi olarak çalışan davacı işçi aylık net 2.000,00 TL. civarında ücret aldığını, davalı işveren ise kayıtlarda görünen ücretin gerçek ücret olduğunu savunmuştur.

Yargılama safhasında yapılan emsal ücret araştırmasında işçi sendikasınca verilen cevabî yazı ve davacı tanık beyanları iddiayı, İTO'nun cevabî yazısı ile davalı tanık beyanları ise savunmayı doğrular mahiyettedir.

Mahkemece kayıtlardaki ücrete itibarla hüküm kurulmuştur.

Davacı tanıklarının davası bulunmakta olup, beyanlarına ihtiyatla yaklaşılmalıdır.

Davalı işyerinde güvenlik görevlisi olup aynı taleplerle dava açan işçilerin davasının (2015/12656, 2015/12657, 2015/12658, 2015/21915 ve 2017/11755 Esas sayılı dosyalar) temyiz incelemesi aynı gün yapılmıştır.

Emsal dosyalarda güvenlik görevlisi olarak çalışan davacı işçilerinin pozisyonları aynı olsa da kıdemlerinin ve iş sözleşmelerinin farklı olduğu, bazı iş sözleşmelerinde işverenin her yıl Ocak ayında zam yapılacağına ilişkin bağlayıcı düzenlemenin bulunduğunun görülmesine

karşın davacılarının hepsi için kayıtlardaki ücretin 915 TL. net olarak gösterildiği görülmüştür.

Her ne kadar bu dosya ve emsal dosyada dinlenen davacı tanıklarının benzer davasının olduğu görülmüş ise de; tanıklarca her bir davacı işçi için kıdemleri ile tutarlı farklı ücret miktarlarının ve çalışma koşullarının beyan edildiği, beyanlarının dosya içerikleri ile tutarlı ve samimi olduğu ve bu konudaki işverenin yalan tanıklık (iftira) hakkındaki suç duyurularında dahi şüphelilerin beyanının diğer tanık beyanları ile uyumlu olması karşısında haklarında kovuşturulmasına yer olmadığına dair kararların verildiği görülmüştür. Açıklanan nedenlerle davacı tanık beyanlarına değer verilmelidir.

Yukarıda yapılan açıklamalara göre, dosyadaki ve aynı gün temyiz incelemesi yapılan emsal dosyalardaki bilgi, belge ve tanık beyanları dikkate alındığında, davacının aylık net gerçek ücretinin 155 TL. yol parası ve asgari geçim indirimi dahil net 2.000,00 TL. olarak belirlenmesinin dosya kapsamına uygun düşeceği anlaşılmıştır. Hesaplamalar bu miktar üzerinden yapılmalıdır.

3-Davacı zam farkından kaynaklanan alacak talebinde bulunmuştur.

Dosyada mevcut 23.01.2007 başlangıç tarihli iş sözleşmesinin 10 uncu maddesinde, “Ücret artışlar yıllık enflasyon oranında her yıl Ocak ayında artırılır.” düzenlemesi mevcut olup, bağlayıcı olan bu düzenleme karşısında fark alacağının kabulü yerinde ise de fark alacak gerçek ücrete göre hesaplanıp hüküm altına alınmalıdır.

4-Davacı işçinin fazla çalışmasının olup olmadığı hususunun açıklığa kavuşturulması gereklidir.

Davacının tanık olarak dinlendiği ve aynı gün temyiz incelemesi yapılan 2015/21915 E. sayılı dosyada davalı işyerinde 3 lü vardiya şeklinde çalışma olduğunu beyan etmiştir. Bu beyanı kendisini bağlayıcı niteliktedir. Açıklanan nedenle fazla çalışma ücret alacağının reddine karar verilmelidir. Eksik inceleme ve yanılgılı değerlendirmeyle karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.

9. İş Mahkemesi anılan bozma ilamına uymuş, 19/12/2017 tarihinde davanın kısmen kabulüne karar vermiş, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 3/4/2018 tarihinde kararı onamıştır.

II. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; işçilik alacaklarının tahsili talebiyle açılan davalarda dinlenen tanıkların aynı işverene karşı davaları olsa bile ifadelerine itibar edileceğine ilişkin Yargıtay 7., 9. ve 22. Hukuk Dairelerinin kararlarının bulunduğunu ancak daha sonra aksi yönde karar veren 22. Hukuk Dairesinin bu konuda içtihat değişikliğine giderek yargılamada dinlenen tanıkların aynı işverene karşı davalarının olması hâlinde ifadelerine itibar edilemeyeceği içtihadını benimsediğini, dolayısıyla Daireler arasında içtihat farklılığının oluştuğunu belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu

olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

12. Somut olayda Yargıtay 22. Hukuk Dairesi başvurucunun açtığı işçilik alacaklarına ilişkin davada fazla çalışma ücreti yönünden kararı bozmuştur. Bozma kararında hükme esas alınan bilirkişi raporunda fazla çalışma alacağı hesaplanırken başvurucunun tanıklarının anlatımları delil olarak değerlendirilmiş ise de başvurucu tanığı olarak dinlenen işçilerin aynı şekilde davalı işveren aleyhine aynı iddialar ile dava açan kişiler olduğu ve fazla çalışma yaptığına dair soyut tanık anlatımları dışında delil bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu tespitten sonra bozma kararında diğer yan delillerle desteklenmeyen ve aynı işveren aleyhine aynı iddia ile açtıkları davalar nedeniyle aralarında menfaat birliği bulunan başvurucu tanıklarının beyanlarının fazla çalışma ve genel tatil iddiası yönünden hükme esas alınmasının mümkün olmadığı, başvurucunun dinlettiği tanıklarla fazla çalışma yaptığı iddiasını yöntemince kanıtlayamadığından başvurucunun fazla çalışma talebinin reddi gerektiği belirtilmiştir.

13. Bu bağlamda söz konusu bozma kararı incelendiğinde Yargıtay 22. Hukuk Dairesininbaşvurucu ile aynı işyerinde çalışan diğer işçilerin de işverene karşı dava açması durumunda ifadelerine itibar edilemeyeceğine ilişkin kategorik bir yaklaşımı benimsemediği görülmüştür. Diğer bir ifadeyle başka delillerle desteklenmesi durumunda davalı işverene dava açan işçilerintanık olarak verdikleri ifadelerine itibar edilebileceği ancak başka hiçbir delille desteklenmemesi durumunda bu tanık ifadelerine itibar edilemeyeceği görüşünü benimsediği anlaşılmıştr. Başvurucu ise bu konuda Yargıtay 7., 9. ve 22. Hukuk Daireleri arasında derin ve süregelen içtihat farklılığı olduğunu ortaya koyamadığı gibi 22. Hukuk Dairesinin aynı konuda verdiği farklı kararları da gösterebilmiş değildir.

14. Öte yandan başvurucunun başvuru formunda emsal olarak gösterdiği ve farklı değerlendirme yapıldığını ileri sürdüğü dosyalar incelendiğinde ise davaların taraflarının farklı olduğu, dava açan işçilerin yaptığı işlerin de farklı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda farklı sonuçlanan yargılamalarda davacıların iş yerindeki statüleri, bağlı oldukları işveren, çalışma şartları gibi unsurların her bir davacı yönünden farklı değerlendirmelere yol açabileceği de açıktır.

15. Anayasa Mahkemesinin kural olarak somut davadaki kanıtları değerlendirme ve hukuk kurallarını yorumlama gibi bir görevi yoktur. Ancak mahkemelerin yargılama sırasında taraflarca ileri sürülen argümanların gerçekliğinin tespitine yönelik gerekli ve etkili incelemeleri yapması, elde edilen deliller çerçevesinde ilgili ve yeterli bir gerekçeyle değerlendirme yaparak ulaştığı sonucun makul ve öngörülebilir sınırlar içinde olması adil yargılanma hakkının bir gereğidir.

16. Bu itibarla başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürme imkânından yoksunbırakılmadığı, mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

18. Başvurucu, yargılamanın makul sürede neticelendirilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

N.A.

B. No: 2019/33541 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33541

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

N. A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33541)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : N. A.

Vekili : Av. Yusuf ASLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, evlilik birliğinin boşanmayla sona ermesi üzerine açılan bir alacak davasında esasa ilişkin iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

3. Başvurucu, eski eşi O.B. aleyhine 7/6/2013 tarihinde Iğdır Aile Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı davada, evlilik öncesidüzenlenmiş olan çeyiz senedi kapsamında bir çok altın ve çeyiz eşyasının bulunduğunu, buna göre mal rejiminin tasfiyesi ilekendi payına düşen kısmının ödenmesini talep etmiştir. Başvurucu vekili 14/3/2014 tarihli dilekçesi ile daha önce açıklamış olduğu dava konusu kapsamında 14.000 TL nakit olarak iade edilen para ve 16.150 TL çeyiz senedinde yer alan eşya ve altınlara ilişkin olmak üzere toplam 30.150 TL'nin faiziyle birlikte tahsiline karar verilmesini talep etmiş ve bu miktar üzerinden harç yatırmıştır.Mahkeme 4/12/2014 tarihli duruşmada başvurucu vekiline dava konusu ettiği

tüm malları açıklaması için kesin süre vermiştir. Bu kapsamda başvurucu vekilince, 29/12/2014 havale tarihli dilekçede alacak davasının çeyiz senedinde belirlenen ve başvurucunun ailesi tarafından verilen altınlara ve yine çeyiz senedinde belirtilen ev eşyalarına ilişkin bulunduğu açıklanmıştır.

4. Mahkemece yapılan yargılama sonunda 22/9/2016 tarihinde dava kısmen kabul edilmiş; çeyiz senedinde yer alan bir kısım eşyanın değerinin toplamı olan 3.487 TL'nin davalıdan alınarak başvurucuya verilmesine, diğer taleplerin ise reddine karar verilmiştir.

5. Mahkemenin kararına karşı başvurucu, istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde kendisine ait 500 gram altının davalıda bulunduğunu, ayrıca hükmedilen bedele faiz uygulanmadığını ileri sürmüştür. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 9/2/2017 tarihinde istinaf başvurusunun kabulüne karar vererek kararın kaldırılmasına ve dosyanın yeniden yargılama yapmak üzere Mahkemeye gönderilmesine karar vermiştir. Bölge Adliye Mahkemesinin kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Açıklanan ilkeler ışığında somut uyuşmazlığın incelenmesinde; eldeki dosyada davacı vekili 14/03/2014 havale tarihli ıslah dilekçesi ile taleplerinin kabulü ile 30.150 TL (14.000 TL nakit olarak iade edilen para 16.150 TLevlenme sözleşmesinde yeralan eşya ve altınlara ilişkin değer) üzerinden ve bu miktara sözleşme tarihinden itibaren faiz yürütülmesine karar verilmesini talep etmiş ve ıslah harcını yatırdığı görülmüştür.

Mahkemece 14.000 TL nakit paraya ilişkin olarak kararda gerekçe yazıldığı ancak hüküm fıkrasında bu konuda olumlu ya da olumsuz bir hüküm kurulmadığı, ayrıca 250 gr mehir ile igili olumlu ya da olumsuz karar verilmediği gibi gerekçe de kurulmadığı görülmüştür. Görüldüğü üzere ilk derece mahkemesince davanın kısmenkabulüne karar verilmiş ise de davacının bazı talepleriyle ilgili mahkemece olumlu ya da olumsuz bir karar verilmediği gibi buna dair bir gerekçe de yazılmamıştır.

O halde mahkemece yapılacak iş; tüm deliller, iddia ve savunma birlikte değerlendirilerek, özellikle Anayasanın 141/3. maddesi ve 6100 sayılı HMK'nın 27 ve 297. maddeleri kapsamında ve davacının tüm taleplerini olumlu veya olumsuz karşılayacak biçimde gerekçe oluşturularak, vardığı yargıyı içerir ve denetlenebilir hüküm kurmak olmalıdır."

6. Mahkemece yapılan yargılama sonucunda davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Mahkeme, ilk kararda olduğu gibi çeyiz senedinde yer alan bir kısım eşyanın değerinin toplamı olan 3.487 TL'nin davalıdan alınarak başvurucuya verilmesine, çeyiz senedinde belirtilen ziynet eşyalarının bedeli olan 12.662,50 TL'nin davalıdan alınarak başvurucuya verilmesine ve faiz işletilmesi ile 14.000 TL alacağa ilişkin taleplerinin ise reddine karar vermiştir.

7. Bu defa başvurucu ve davalı, Mahkemenin söz konusu kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş; başvurucu, istinaf dilekçesinde altın miktarının 500 grama tamamlanması gerektiğini, ayrıca davalı lehine hükmedilen vekâlet ücretinin hatalı olduğunuiddia etmiştir. Davalı ise davanın mal ortaklığı rejimi davası olarak açılması nedeniyle usulden reddedilmesi gerektiğini, ziynet alacağına ilişkin iki kez kesin süre verilmesine rağmen harcın yatırılmadığını ve davanın zamanaşımı süresi dolduktan sonra açıldığını ileri sürmüştür.

8. Bölge Adliye Mahkemesi 27/6/2019 tarihinde davalının istinaf başvurusunun kabulüne, mahkeme kararın kaldırılmasına, davanın pasif husumet yokluğu nedeniyle reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"04. 06.1958 tarihli ve 15/6 Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararı gereğince, maddi olayları açıklamak taraflara, ileri sürülen olayları hukuken nitelemek ve uygulanacak kanun hükümlerini tesbit etmek görevi hakime aittir. Her ne kadar dava dilekçesinde davacı davanın konusunu mal rejiminin tasfiyesi olarak belirtmiş ise de, davacının davasını çeyiz senedine dayandırdığı, mal rejiminin tasfiyesine ilişkin olarak usulüne uygun açılmış bir dava bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Somut olayda, davacı tarafın talebini dayandırdığı 25/08/2005 tarihli çeyiz senedinde belirtilen ev eşyaları ve ziynetlerin bedellerinin toplamı olan 16.150 TL'nin kız babası tarafından oğlan babasına teslim edildiği belirtilmiş olup senedin tarafların babaları ve şahitler tarafından imzalandığı ayrıca senette mehir olarak 250 gr altın belirlendiği anlaşılmaktadır.

O halde, davalı davanın yasal dayanağını oluşturan çeyiz senedinin tarafı olmadığından pasif husumet nedeniyle davanın reddine karar verilmesi gerekirken davanın kısmen kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.

Yukarıda açıklanan gerekçelerle, davacının istinaf başvurusunun esastan reddine, davalının istinaf başvurusunun kabulü ile davacının davasının kısmen kabulüne ilişkin ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, HMK'nın 353/(1),b,2 maddesi uyarınca düzelterek yeniden esas hakkında hüküm kurulmak suretiyle davanın reddine karar verilmiştir."

9. Nihai karardan 11/9/2019 tarihinde haberdar olan başvurucu 27/9/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; Mahkemenin 22/9/2016 tarihli kararına karşı yalnızca kendisinin istinaf başvurusunda bulunduğunu, davalının istinaf kanun yoluna başvurmadığını, usule ilişkin kazanılmış hakkı olmasına rağmen Bölge Adliye Mahkemesinin bu kez farklı bir sonuca varmak suretiyle davanın pasif husumet yokluğundan reddine karar verdiğini, mal rejiminin tasfiyesine ilişkin talebi hakkında karar verilmediğini ve yargılamanın uzun sürdüğünü belirterek adil yargılanma hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Komisyon tarafından 23/11/2023 tarihinde, başvurucunun yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

12. Başvurucunun diğer şikâyetlerinin ise adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerekir.

13. Başvurucu bu kapsamda ilk olarak, açtığı davanın mahkemelerce hatalı bir biçimde nitelendirildiğini ve söz konusu davada mal rejiminin tasfiyesini de talep ettiğini öne sürmüştür. Bununla birlikte yargılama aşamasında başvurucudan dava konusu ettiği malların açıklanmasının istenilmesi üzerine verilen dilekçenin içeriği dikkate alınarak Bölge Adliye Mahkemesince başvurucunun davasını çeyiz senedine dayandırdığı kanaatine varılarak dava çeyiz senedine dayalı eşya ve ziynet bedellerine ilişkin alacak davası olarak nitelendirilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun söz konusu iddiaları yerinde görülmediğinden gerekçeli karar hakkı kapsamında yukarıda değinilen ihlal iddialarının davanın belirlenen bu niteliği gözetilerek değerlendirilmesi gerekir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal

edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı, davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

16. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Yargılama sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce ilgili ve yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Bir davada tarafların hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün içerik ve kapsamı ile bu hükme varılırken mahkemenin neleri dikkate aldığı ya da almadığını gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması gerekçeli karar hakkı yönünden zorunludur (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-38).

17. Somut olayda Bölge Adliye Mahkemesi yalnızca başvurucunun istinaf talebinde bulunması üzerine yaptığı ilk istinaf incelemesinde başvurucunun bazı talepleri ile ilgili bir karar verilmediğine ve bir alacak kalemi yönünden ise hüküm verildiği hâlde gerekçe yazılmadığına işaret ederek İlk Derece Mahkemesinin kararını kaldırarak dosyayı geri göndermiştir. Mahkeme, kaldırma kararına uygun olarak yaptığı yargılama sonucunda çeyiz senedinde yer alan ev eşyasına ilişkin aynı hükmükurmuş ayrıca daha önceden hüküm kurmadığı ziynet eşyası hususunu da karara bağlamıştır. Bu defa Mahkemenin dosyanın kendisine gönderilmesi üzerine verdiği ikinci karara yönelik olarak hem başvurucu hem de davalı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Bölge Adliye Mahkemesi yaptığı inceleme sonucunda önceki kaldırma kararına ilişkin bir değerlendirme yapmadan alacağa dayanak yapılan çeyiz senedinin tarafların babaları tarafından imzalanmış olduğunu, davalı eski eşin imzasını içermediğini belirterek mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın pasif husumet yokluğundan reddine kesin olarak karar vermiştir.

18. Bölge Adliye Mahkemesi; daha önce geçerliliği hususunda bir sorun görülmeyen çeyiz senedine dayalı olarak başvurucu lehine verilen bir kararın istinaf edilmesine ve ilk istinaf incelemesini de bu kapsamda yapmasına rağmen Mahkemece ikinci kez verilen karar sonrasında yaptığı istinaf incelemesinde daha önce değinmediği bir hususta karar vermiştir. Bu durumda başvurucunun ilk karara karşı yalnız kendisince istinaf yoluna gidildiği ve kendi lehine olan bazı alacak kalemleri ile sınırlı olarak ilk istinaf incelemesinde ortadan kaldırma kararı verildiği yönündeki istinaf incelemesinin kapsamına ilişkin, uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazlarının da karşılanması gerekir.Ancak Bölge Adliye Mahkemesinin anılan kararı verirken söz konusu itirazla ilgili herhangi bir değerlendirmesinin bulunmadığı

görülmektedir.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

20. Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia etmiş ise deadil yargılanma hakkının ihlaliyle yeniden yargılama yapılmasına karar verildiğinden mülkiyet hakkına ilişkin şikâyet yönünden bu aşamada bir inceleme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile 250.000 TL maddi ve 250.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Erzurum Bölge Adliye Mahkemesine iletilmek üzere(E.2019/482, K.2019/657), Iğdır Aile Mahkemesine (E.2017/153, K.2018/750) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

AHMET KARTALKUŞ

B. No: 2019/39635 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39635

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KARTALKUŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39635)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : Ahmet KARTALKUŞ

Vekili : Av. Makbule TANIŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ıslah talebinin zamanaşımı gerekçe gösterilerek reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu 16/10/2001 tarihinde Antalya 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde K.Y., U. Grup Müh. Boya İzolasyon İnş. Tic. Ltd. Şti. (U. Ltd. Şti.) ve L. Hast. Özel Sağlık Hiz. A.Ş. (L. A.Ş.) aleyhine açtığı davada; L. A.Ş.ye ait hastane inşaatında çalışmak için gezdiği ve inceleme yaptığı sırada hiçbir güvenlik önlemi alınmamış olması nedeniyle asansör boşluğundan düşmek suretiyle yaralandığını ileri sürerek 6.000 TL maddi, 6.000 TL manevi tazminatın tahsilini talep etmiştir.

3. Antalya 5. Asliye Hukuk Mahkemesi 27/1/2003 tarihinde görevsizlik kararı vererek dosyayı Antalya 1. İş Mahkemesine göndermiş, Antalya 5. İş Mahkemesinin (Mahkeme) kurulmasından sonra anılan Mahkemenin 2012/13 Esas numarasına kaydı yapılan dosyada yargılamaya devam edilmiştir.

4. Başvurucunun şikâyeti üzerine Antalya 5. Asliye Ceza Mahkemesinde K.Y. ve C.G. aleyhine açılan kamu davasında yapılan yargılamanın sonunda başvurucunun taksirle yaralanması suçuna ilişkin olarak 7,5 yıllık uzamış zamanaşımı süresinin geçmesi nedeniyle sanıklar hakkında düşme kararı verilmiştir.

5. Başvurucunun 9/2/2010 tarihinde K.Y., U. Ltd. Şti. ve L. A.Ş. ile Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) aleyhine kazanın iş kazası olduğunun tespiti talebiyle Antalya 2. İş Mahkemesinde açtığı davanın önce reddine karar verilmiştir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin bozma kararı sonrası yapılan yargılama sonunda, 10/10/2013 tarihinde kazanın iş kazası olduğunun tespitine karar verilmiş; hüküm Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 27/2/2014 tarihli kararıyla onanmıştır.

6. Mahkeme tarafından alınan ve kusur oranlarının tespit edildiği 27/5/2009 tarihli rapora göre davalıların inşaat alanında gerekli güvenlik önlemlerini almamaları nedeniyle toplam %80 oranında, davalı alt işveren U. Ltd. Şti.nin %50, asıl işveren L. A.Ş.nin %25, K.Y.nin %5, başvurucunun ise %20 oranında kusurlu olduğu tespit edilmiştir.

7. SGK'nın 12/8/2015 tarihli sürekli iş göremezlik derecesi tespitine ilişkin sağlık kurulu kararında, başvurucunun meslekte kazanma gücü kaybının %73 olduğu belirtilmiştir.

8. Mahkeme 22/7/2016 tarihinde aktüerya bilirkişi raporu, tarafların itirazı üzerine de 26/5/2017 tarihli ek rapor almış; başvurucunun gerçek zararının 97.928,99 TL olduğu tespit edilmiştir.

9. Başvurucu 28/11/2017 tarihinde ıslah dilekçesi vererek tazminat talebini artırmıştır.

10. Mahkeme; olayda gelişen bir durumun veya müstakbel bir zararın söz konusu olmadığı, Adli Tıp Kurumu 3. İhtisas Dairesinin 3/10/2003 tarihli raporundan başvurucuda devamlı uzuv zaafı olduğunun tespit edildiğinin anlaşıldığı, dolayısıyla iş kazasının gerçekleştiği 18/10/2000 tarihinden itibaren zamanaşımı süresinin başlatılması gerektiği, Adli Tıp Kurumu raporunun tarihi esas alınsa dahi ıslah tarihi olan 28/11/2017'ye kadar zamanaşımı süresinin geçtiği gerekçesiyle maddi tazminata ilişkin davanın kısmen kabulüne, 6.000 TL maddi tazminatın kaza tarihi olan 18/10/2000'den itibaren yasal faizi ile davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline, fazlaya ilişkin talebin reddine, manevi tazminata ilişkin talebin kabulüne, 6.000 TL manevi tazminatın kaza tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar vermiştir.

11. İstinaf talebi üzerine Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi davalıların istinaf taleplerinin reddine, başvurucunun istinaf talebinin kabulüne karar vermiştir. İstinaf Mahkemesi; zamanaşımının failin ve zararın öğrenildiği tarihten başladığı, başvurucunun sürekli iş göremezlik oranının SGK'nın tespit süreci nedeniyle 12/8/2015 tarihinde belirlenmiş olmasının sonucu değiştirmeyeceği, somut olayda 28/11/2017 tarihli ıslah dilekçesinin davalılar K.Y. ve U. Ltd. Şti.ne tebliğ edildiği, 13/12/2017 tarihinde zamanaşımı definde bulundukları için anılan davalılar yönünden fazlaya ilişkin maddi tazminat talebinin reddine; davalı L. A.Ş. vekilinin herhangi bir zamanaşımı definde bulunmadığı dikkate alınarak anılan davalı yönünden maddi tazminat talebinin kabulüne karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. İstinaf Mahkemesi bu gerekçelerle mahkeme kararının kaldırılmasına, 6.000 TL maddi tazminatın kaza tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline, davalılar K.Y. ve U. Ltd. Şti. yönünden fazlaya ilişkin tazminat talebinin reddine, 91.928,99 TL maddi tazminatın olay tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle davalı L. A.Ş.den tahsiline; 6.000 TL manevi tazminatın kaza

tarihinden itibaren davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar vermiştir.

12. Temyiz üzerine Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 1/10/2009 tarihli kararla manevi tazminata yönelik temyiz taleplerinin miktar yönünden kesin olduğu için reddine, maddi tazminata yönelik İstinaf Mahkemesi kararının onanmasına karar vermiştir.

13. Başvurucunun talebi ile Antalya 16. İcra Dairesinin 2019/444 Esas sayılı dosyasında başlatılan icra takibi üzerine 15/1/2019 tarihinde davalılara ilama dayalı icra emri gönderilmiştir. Antalya 16. İcra Dairesinin kapatılması üzerine Antalya Genel İcra Dairesinin 2020/37817 sayılı dosyasında takibin devam ettiği, mahkeme kararıyla hüküm altına alınan alacakların henüz tamamıyla tahsil edilemediği, ödemeden aciz vesikası da düzenlenmediği anlaşılmıştır.

14. Başvurucu 30/10/2019 tarihinde Yargıtay kararını öğrenmiş ve 29/11/2019 tarihinde başvuru yapmıştır.

15. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

16. Başvuru formu ve eklerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Başvurucu; bedensel zararlarda zamanaşımı süresinin kaza tarihinden değil kesin rapor tarihinden itibaren başlatılması gerektiğini, maluliyet oranının SGK'nın 12/8/2015 tarihli raporuyla belirlendiğini, önceki raporların maluliyet durumunu bildiren raporlar olmadığını, kaza tarihi itibarıyla zararın tam olarak belli olmadığını, kesin rapor tarihinde zararın tespit edildiğini, dolayısıyla bu tarihten itibaren zamanaşımı süresinin başlayacağını, 12/8/2015 tarihinden itibaren ıslah tarihine kadar zamanaşımı süresinin de geçmediğini, bu nedenle K.Y. ve U. Ltd. Şti. yönünden zamanaşımının gerçekleşmediğini belirtmiştir. Başvurucu, bu nedenlerle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

19. Anayasa Mahkemesi Çetin Akboğa ([GK], B. No: 2019/430, 23/3/2023) kararında, başvurucu tarafından açılan davada ıslah edilen alacağın zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle reddine karar verilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının olduğu tespitini yapmıştır (Çetin Akboğa, § 53). Somut olayda da 2/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan 125. maddesi ile karar tarihinde yürürlükte bulunan 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 146. maddesinde düzenlenen "Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir.'' hükmüne göre verilen zamanaşımından ret kararının kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında dava açılmasının veya ıslah talebinin 10 yıllık süre şartına bağlanmasının meşru bir amacının olduğu da belirtilmiştir (Çetin Akboğa, § 54). Ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede ise zamanaşımı süresinin bu şekilde uygulanmasının başvurucuyu tazminatın tamamını talep edebilme imkânından mahrum bıraktığına dikkat çekilmiştir. Davaya konu söz konusu zararın tespit edilmesinin teknik değerlendirmeler içerdiği, dolayısıyla belli bir uzmanlık gerektirdiğine işaret eden Anayasa Mahkemesi, bu nedenle

başvurucunun zararının boyutunun belirlenebilmesi için bilirkişi raporu hazırlanmasına karar verildiğine vurgu yapmıştır. Dolayısıyla davanın niteliği ve meselenin karmaşıklığı gözönüne alındığında bilirkişiler tarafından yapılan değerlendirmeler ile açığa çıkarılan zararının tamamını yargılamanın başlangıcında bilmesinin başvurucudan beklenemeyeceği belirtilmiştir. Sonuç olarak mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu kanaatine varılmıştır (Çetin Akboğa, §§ 38-69).

20. Somut olayda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Nitekim başvuru konusu olayda başvurucunun meslekte kazanma gücü kaybı oranı ile zarar miktarını bilirkişi raporu alınmadan bilebilmesi ihtimalinin olmadığı ortadadır. Başvuru konusu davaya özgü şartlar dikkate alındığında, zamanaşımı süresinin bu şekilde uygulanması başvurucuyu tazminatın tamamını talep edebilme imkânından mahrum bırakmaktadır. Nitekim başvurucunun meslekte kazanma gücü kaybı 12/8/2015 tarihli raporla, zararın kesin olarak tespiti ise 26/5/2017 tarihli raporla açıklığa kavuşturulmuştur. Başvurucunun açtığı davanın tarihi ise 16/10/2001'dir. Dolayısıyla meslekte kazanma gücü kaybına dair raporun dava tarihinden yaklaşık 14 yıl sonra, zarar miktarının tespitine ilişkin raporun ise yaklaşık 16 yıl sonra düzenlendiği görülmektedir.

21. Somut başvuruda başvurucunun dava tarihi itibarıyla davaya konu tazminat miktarını tespit edebilmesinin mümkün olmadığı, tazminat tutarının ancak bilirkişi raporuyla belirlenebildiği ve bu raporun ise zamanaşımı süresinin geçmesine yol açacak şekilde olay tarihinden yaklaşık 16 yıl sonra alınabildiği gözetilmelidir. Üstelik başvurucunun bu sürenin uzamasına yönelik bir kusuru da ortaya konulamamıştır. Başvurucunun zamanaşımı süresi dolmadan önce talep edeceği tazminat tutarını gerekirse uzman görüşü de alarak yaklaşık olarak belirleyebileceği şeklindeki bir yorum ise davanın sonunda aleyhe hükmedilebilecek yargılama giderleri de dikkate alındığında adaletin iyi yönetimi ilkesiyle bağdaşmayacağı gibi böylesine bir kabul, Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında öngörülen "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir." şeklindeki hüküm ile de bağdaşmamaktadır. Neticede Mahkemenin ve Bölge Adliye Mahkemesinin zamanaşımı süresinin başlangıcı yönünden zararın öğrenilmesi kavramını dar yorumlamak suretiyle başvurucunun zararının miktarını dava açtığı tarihte bilebilmesinin mümkün olmadığı hususunu dikkate almaması başvurucunun bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat tutarının tamamını talep edebilme imkânını ortadan kaldırmıştır.

22. Öte yandan başvurucunun Antalya 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde açtığı davada verilen görevsizlik kararı sonrası yargılamanın Antalya 1. İş Mahkemesinde sürdürülmesi, Antalya 5. İş Mahkemesinin kurulmasından sonra davaya anılan Mahkemede devam edilmesi, Antalya 5. Asliye Ceza Mahkemesindeki ceza davası süreci ile kazanın iş kazası olduğunun tespiti talebiyle Antalya 2. İş Mahkemesinde açılan davanın sürecinin de değerlendirilmediği dikkatten kaçmamalıdır. Dolayısıyla somut olayın şartları altında davaya konu alacağın niteliği ve yargılama sırasında belirlenen miktar da dikkate alındığında mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahale başvurucuya aşırı bir külfet yüklemiştir.

23. Sonuç olarak başvurucunun açtığı davada, ıslah ile artırdığı tazminat talebinin zamanaşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin yorumun başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfet ile hedeflenen meşru amaç karşılaştırıldığında külfetin orantısız olduğu, dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil

yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

25. Başvurucu; yargılamanın uzun sürdüğünü ve bu nedenle alacaklarını tahsil edemediğini, icra sürecinin devam ettiğini belirterek makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16). Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir başvuru yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

27. Başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği, ilke olarak Anayasa Mahkemesine başvurunun yapıldığı tarihteki duruma bakılarak değerlendirilir. Ancak Anayasa Mahkemesi bazı durumlarda bireysel başvuru yapıldıktan sonra oluşturulan yeni başvuru yollarının tüketilmesi gerektiğine de karar verebilir. Özellikle belli bir konudaki yapısal ve sistemik sorunlara çözüm bulmak amacıyla sonradan oluşturulmuş bir yol söz konusu ise ikincillik ilkesi, o konudaki temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarının -bu yol vasıtasıyla- öncelikle idari ve yargısal makamlarca değerlendirilmesine imkân tanınmasını gerekli kılabilir (Sait Orçan, B. No: 2016/ 29085, 19/7/2017, § 35).

28. Her hâlükârda bir başvuru yolunun tüketilmesinin gerekli olması için ulaşılabilir olması, ihlal iddiaları yönünden makul bir başarı şansı sunması ve yeterli giderim sağlaması gerekir. Belli bir başvuru yolunun soyut olarak belirtilen nitelikleri haiz olması yeterli değildir. Bu yolun uygulamada da anılan nitelikleri haiz olması ya da en azından haiz olmadığının kanıtlanmamış olması gerekir. Bununla birlikte soyut olarak makul bir başarı sunma kapasitesi bulunan bir yolun uygulamada başarıya ulaşmayacağına dair şüphe, o başvuru yolunun tüketilmemesini haklı kılmaz. Özellikle sonradan oluşturulan ve henüz uygulaması olmayan bir başvuru yolunun bu kapsamda değerlendirilmesi gerekir (Sait Orçan, § 36).

29. Dolayısıyla bireysel başvuru yapıldıktan sonra yeni bir başvuru yolunun oluşturulması hâlinde Anayasa Mahkemesinin görevi söz konusu başvuru yolunun düzenleniş şekli itibarıyla ulaşılabilir olup olmadığını, ihlal iddiaları yönünden makul bir başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama niteliğini haiz olup olmadığını değerlendirmektir (Sait Orçan, § 37).

30. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Tazminat Komisyonunun Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Kanun'a göre kurulan Tazminat Komisyonuna, 7499 sayılı Kanun'la6384

sayılı Kanun'un 2. maddesine eklenen (3) numaralı fıkrasında öngörülen düzenlemeyle birlikte ceza hukuku kapsamındaki soruşturma ve kovuşturmalar ile özel hukuk ve idare hukuku kapsamındaki yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla doğrudan yapılan başvurularda da manevi tazminat taleplerini inceleme görevi verilmiştir.

31. 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5/A maddesine göre Tazminat Komisyonuna müracaatın soruşturma, kovuşturma veya yargılama sürecinde ya da en geç bunların kesin bir kararla sonuçlandığının öğrenilmesinden itibaren bir ay içinde yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Yine aynı Kanun'a eklenen geçici 3. maddeye göre Anayasa Mahkemesince verilen düşme ve başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararlarından sonra üç ay içinde Tazminat Komisyonuna başvuru imkânı getirilmiştir. Bu şekilde yargılamaların makul sürede sonuçlanmadığı iddialarıyla ilgili olarak doğrudan Tazminat Komisyonuna başvuru yolu ihdas edilmiştir. Ceza davaları, hukuk davaları ve idari yargı alanına ilişkin davalarda yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığı iddiasıyla yapılacak başvuruların değerlendirilerek karara bağlanmasında izlenecek yol belirlenmiştir. 7499 sayılı Kanun'la getirilen bu başvuru yolunun ulaşılabilirlik açısından, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi yönünden ayrı ayrı incelenmesi gerekir.

32. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) ve Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararlarında Tazminat Komisyonuna başvuru yolunun etkililiğini incelemiştir. Anılan kararlarda; Tazminat Komisyonuna başvuruların nasıl yapılacağının detaylı olarak düzenlenmesi, kişileri mali külfet altına sokmaması ve kişilere makul bir süre içinde doğrudan başvuru imkânı tanıyarak başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu sonucuna varılmıştır. Tazminat Komisyonunun yapısının kanun ile önceden belirlenmiş olması, özellikle kararlarına karşı yargı yolunun açık olması, bu kapsamda adil yargılanma hakkına ilişkin güvencelerin yargılama sırasında sağlanmasının Anayasa'nın 36. maddesi gereği zorunluluk arz etmesi ve kanun ile bu konuda sınırlama getirilmemiş olması hususları bir bütün olarak değerlendirildiğinde söz konusu başvuru yolunun düzenleniş şekli itibarıyla başvurucunun ihlal iddiaları yönünden makul bir başarı şansı sunma kapasitesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kararlarda ayrıca Tazminat Komisyonuna başvuru yolunun başvuruculara tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi imkânları sunması nedeniyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu sonucuna varılmıştır.

33. 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik öncesi Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlara da değinmek gerekir. Anayasa Mahkemesi ilk olarak Nevriye Kuruç ([GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022) kararında, makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvurudan önce başvuru yapılabilecek idari veya yargısal başvuru yolunun bulunmaması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı ile bu hakla bağlantılı 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Kararda böyle bir yolu oluşturmanın gerekliliği açıklandığı gibi bu konuda yapısal sorun olduğu tespit edilmiş ve pilot karar usulünün uygulanmasına karar verilmiştir.

34. Anılan pilot kararın yayımlanmasından sonra 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile değişiklik yapılmıştır. 5/4/2023 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren geçici 2. maddeye göre 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı veya mahkeme kararlarının geç ya da eksik icra edildiği veya icra

edilmediği iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesince başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilecek kabul edilemezlik kararından sonra Tazminat Komisyonuna başvuru yapılmasının yolu açılmıştır. Ancak Nevriye Kuruç kararındaki tespitlere, İnsan Hakları Eylem Planı'nda belirlenen ilkelere, yasama ve yürütme organlarının ortaya koyduğu hedeflere rağmen makul sürede yargılama yapılmaması nedeniyle ortaya çıkan zararların telafi edilmesi amacıyla Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmadan önce başvuru yapılabilecek daimî bir başvuru yolunun ihdas edilmediği anlaşılmıştır.

35. Anayasa Mahkemesi bu nedenle Keser Altıntaş ([GK], B. No: 2023/18536, 25/7/2023) kararında yeni bir değerlendirme yapılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesine göre Nevriye Kuruç kararında belirtilen ilkeler doğrultusunda bireysel başvuru yapılmadan idari veya yargısal bir başvuru yolunun oluşturulmaması, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddialarının Anayasa Mahkemesince ilk elden incelenmesine devam edilmesi verilen pilot kararın anlam ve önemini ortadan kaldıracaktır. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurulardaki inceleme yöntemi, verilen ihlal kararının sayısı ve pilot kararda belirtilen ilkeler dikkate alındığında anılan ihlal iddiasıyla yapılan başvuruların Anayasa Mahkemesince incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığı ortadadır. Anayasa Mahkemesi tüm bu nedenlerle Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmediği için başvurunun düşmesine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesi ayrıca bireysel başvuru yapılmadan önce makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla başvuru yapılabilecek idari veya yargısal başvuru yolunun ihdas edilmesi hâlinde anılan yolun etkili ve erişilebilir olup olmadığı, yeterli bir giderim sağlayıp sağlamadığı hususlarında Anayasa Mahkemesince yeniden bir değerlendirme yapılacağını belirtmiştir (Keser Altıntaş, §§ 52-86).

36. Keser Altıntaş kararında verilen düşme kararından sonra yasama organı tarafından 6384 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmıştır. Bu kapsamda 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmadan önce makul sürede yargılama yapılmadığı iddiasıyla ilgili olarak doğrudan Bakanlık Tazminat Komisyonuna başvuru yapılabilmesi imkânı sağlanmıştır. Yine aynı düzenleme ile Anayasa Mahkemesince makul sürede yargılama yapılmadığı ididasıyla yapılan başvurular üzerine verilen düşme veya başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararlarından sonra Tazminat Komisyonuna başvuru imkânı getirilmiştir. Anılan değişiklikler 12/3/2024 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

37. Somut olayda Antalya 5. İş Mahkemesinde 16/10/2001 tarihinde açılan davanın1/10/2019 tarihli Yargıtay kararıyla kesinleştiği, bu hâliyle üç dereceli yargılamanın yaklaşık 18 yıl sürdüğü ve icra sürecinin de devam ettiği anlaşılmıştır.

38. 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'daki değişiklik sonrasında yapılan incelemede, yargılamaların uzun sürdüğü ve makul süre içinde sonuçlanmadığı iddialarıyla ilgili olarak doğrudan Tazminat Komisyonuna nasıl başvuru yapılacağı ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Buna göre Tazminat Komisyonuna müracaatın; soruşturma, kovuşturma veya yargılama sürecinde ya da en geç bunların kesin bir kararla sonuçlandığının öğrenilmesinden itibaren bir ay içinde yapılabileceği, haklı bir mazeret nedeniyle süresi içinde müracaat edemeyenlerin, mazeretin kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde ve mazeretlerini

belgeleyen delillerle birlikte müracaat edebilecekleri, müracaatta bulunan kişinin dilekçesinde açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemi, zararın nitelik ve niceliğini belirtmesi ve bunların belgelerini dilekçesine eklemesi gerektiği, dilekçedeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda eksikliğin bir ay içinde giderilmesi, aksi hâlde istemin reddedileceği, Tazminat Komisyonuna müracaatın Cumhuriyet başsavcılıkları aracılığıyla da yapılabileceği, başvurunun harca tabi olmadığı, verilen kararlara karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesine itiraz edilebileceği ve kararın kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde tazminatın Bakanlık tarafından ödeneceği ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Sonuç olarak Tazminat Komisyonuna doğrudan başvurunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve kişilere makul bir süre içinde doğrudan başvuru imkânı tanıyarak başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir, makul bir başarı şansı sunma ve potansiyel olarak yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu sonucuna varılmıştır.

39. Öte yandan aynı düzenleme ile Anayasa Mahkemesince makul sürede yargılama yapılmadığı idiasıyla yapılan başvurular üzerine verilen düşme veya başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararlarından sonra Tazminat Komisyonuna başvuru imkânı sağlanmıştır.

40. Tazminat Komisyonunun Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği tazminat miktarlarına uygun olarak tazminat miktarı belirlemesi gerektiği ve kararından sonra yargısal başvuru yollarının bulunduğu dikkate alınmalıdır. Tazminat Komisyonu ve devamında yargısal yolların tüketilmesinden sonra Anayasa Mahkemesine başvuru yapılabileceği ve Tazminat Komisyonu tarafından verilen tazminatın başvurucu açısından yeterli giderim sağlayıp sağlamadığının değerlendirileceği gözönünde tutulmalıdır.

41. Sonuç olarak 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı değerlendirildiğinden başvuru yollarının tüketilmediği kanaatine varılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

43. Başvurucu, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

44. Başvuruda mahkemeye erişim hakkı yönünden tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019,

§§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

45. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapmanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 5. İş Mahkemesine (E.2012/13, K.2018/105) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MAHİYE SEVİN BAYRAKTAR VE EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI

B. No: 2020/2264 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2264

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MAHİYE SEVİN BAYRAKTAR VE EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2264)

Karar Tarihi: 19/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 8/7/2024-32596

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucular : 1. Mahiye Sevin BAYRAKTAR

2. Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası

Vekili : Asuman TOKGÖZ SUCU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, akademisyen olan başvurucunun üniversitede bildiri dağıtması ve afiş asması nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Ankara Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulunda öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır. Başvurucu, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (EĞİTİM SEN) üyesidir.

3. Başvurucu hakkında üniversitede bildiri dağıtması ve afiş asması nedeniyle disiplin soruşturması başlatılmıştır. Soruşturma neticesinde başvurucunun eylemleriyle işyerinde

huzursuzluğa neden olduğuna kanaat getirilmiştir. Nihayetinde eylemlerin 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53. maddesinin (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde yer alan "657 sayılı Kanundaki fiillere ilave olarak..." hükmü uyarınca 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (l) numaralı alt bendi olan "kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak" kapsamında kaldığı gerekçesiyle başvurucunun kınama cezası ile cezalandırılmasına ancak daha önce disiplin cezası almaması ve iyi hâli gözetilerek 2547 sayılı Kanun'un 53/D maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca bir alt derecedeki uyarma cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucu, söz konusu disiplin cezasının iptali talebiyle idare mahkemesine başvurmuştur. Yargılama neticesinde ilk derece mahkemesince eylemlerin sübuta erdiği gerekçesiyle verilen davanın reddine ilişkin karar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 8/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerçek Kişi Başvurucu Yönünden

7. Başvurucu; sendikal faaliyet kapsamında kalan bahse konu eylemleri nedeniyle cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü, örgütlenme özgürlüğünü, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ve sendika hakkını, soruşturma dosyasının tarafına verilmemesinin ise adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda temel hak ve özgürlüklere bir müdahalenin bulunup bulunmadığı, bulunduğu düşünüldüğü takdirde müdahalenin meşru bir amacı olup olmadığı, şikâyete konu edilen işlemin belirtilen meşru amaç ile orantılı olup olmadığı, bu anlamda idare ve derece mahkemeleri kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği hususları değerlendirilirken ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile yargı içtihatlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

8. Anayasa Mahkemesi, önceki kararlarında kamu görevlileri sendikalarının faaliyet alanlarına ilişkin oldukça geniş açıklamalarda bulunmuştur (Ahmet Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 50,62; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, §§ 26, 36). Bu bağlamda sendikanın somut olayda düzenlediği kampanyanın konusu itibarıyla çalışma hayatına ilişkin olmadığı ve çekirdek faaliyet alanında kalmadığı anlaşıldığından başvurunun sendika hakkı kapsamında incelenmesi mümkün değildir. Dolayısıyla başvuru, ifade özgürlüğü kapsamında incelenmiştir (sendika kararından kaynaklanan çeşitli eylemlerin ifade özgürlüğü kapsamında incelendiği kararlar için bkz. Elif Özkan, B. No: 2018/7757, 8/6/2021, §§ 18-21; Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 36).

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Yukarıda anılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13.

maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ... aykırı olamaz.”

11. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir. Buna göre somut olayda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı incelenecektir.

12. Hak ya da özgürlüklere bir müdahale söz konusu olduğunda Anayasa'nın 13. maddesinin emredici hükmü gereğince öncelikle tespiti gereken husus, müdahaleye yetki veren bir kanun hükmünün mevcut olup olmadığıdır (kanunilik şartına çeşitli bağlamlarda dikkat çeken kararlar için bkz. Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 82; Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş. [GK], B. No: 2014/19270, 11/7/2019, § 35; Sevim Akat Eşki, B. No: 2013/2187, 19/12/2013, § 36; Hayriye Özdemir, B. No: 2013/3434, 25/6/2015, §§ 56-61)

13. Başvuru konusu olay 2547 sayılı Kanun'un 53. maddesi etrafında şekillenmiştir. Anayasa Mahkemesi 14/1/2015 tarihli ve E.2014/100, K.2015/6 sayılı kararıyla 2547 sayılı Kanun’un 53. maddesinin 1/3/2014 tarihli ve 6528 sayılı Kanun’la değiştirilen (b) fıkrasının öğretim elemanları, memur ve diğer personele uygulanabilecek disiplin cezalarına ilişkin “Hangi fiillere hangi disiplin cezasının uygulanacağı, bu bentte sayılan kişilerin disiplin işlemleri ve disiplin amirlerinin yetkileri, Devlet memurlarına uygulanan usul ve esaslar da göz önüne alınmak suretiyle Yükseköğretim Kurulunca düzenlenir.” şeklindeki ikinci cümlesini iptal etmiştir.

14. Söz konusu iptal kararı sonrası 53. madde yeniden düzenlenmiş ve maddenin (b) fıkrasında devlet ve vakıf yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanlarına, memur ve diğer personeline uygulanabilecek disiplin cezalarına yer verilmiştir. Anılan fıkrada disiplin cezaları ismen (uyarma, kınama, aylıktan veya ücretten kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması veya birden fazla ücretten kesme ve kamu görevinden çıkarma) sayıldıktan sonra her bir disiplin cezasını gerektiren eylemler sırasıyla (1), (2), (3), (4) ve (6) numaralı bentlerde ayrı ayrı düzenlenerek bahse konu bentlerin başına “657 sayılı Kanundaki fiillere ilave olarak...” şeklindeki ibareler eklenmiştir.

15. Somut olayda öğretim görevlisi başvurucu, 2547 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (b) bendinin (1) numaralı alt bendinde yer alan "657 sayılı Kanundaki fiillere ilave olarak..." hükmü uyarınca 657 sayılı Kanun kapsamında disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Açıktır ki anılan hükümle birlikte yükseköğretim kurumlarında görev yapan tüm kamu görevlileri ve dolayısıyla bunlar arasında yer alan öğretim elemanları hakkında 657 sayılı Kanun'da yer alanfiiller nedeniyle disiplin sorumluluğuna gidilebilmesi mümkün hâle gelmektedir. Ancak kanun koyucunun 657 sayılı Kanun'da bulunmasına rağmen kamu görevinden çıkarmayı gerektirecek eylemlerden olan "yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak" fiilini 2547 sayılı Kanun'da ayrıca düzenlediği görülmektedir.

16. Dolayısıyla kanun koyucunun kamu görevinden çıkarma cezasını düzenlediği bentte öğretim elemanı sıfatına açıkça yer veren ayrı bir fiil ihdas ederken diğer disiplin cezaları bakımından bu yöntemi izlemediği gözönüne alındığında başvuru konusu cezayı gerektiren fiilin "657 sayılı Kanundaki fiillere ilave olarak..." ibaresi yoluyla öğretim elemanları

hakkında uygulanmasının mümkün olup olmadığının şu hâlde belirli ve öngörülebilir olduğu söylenemez. Nitekim Anayasa Mahkemesi de müdahalenin dayanağı "657 sayılı Kanundaki fiillere ilave olarak..." ibaresini Anayasa'ya aykırılık iddiasıyla incelediği iptal davasında aynı gerekçelerle ibarenin iptaline karar vermiştir (AYM, E.2017/33, K.2019/20, 10/04/2019, §§ 18-40).

17. Bu itibarla başvuruya konu müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı anlaşıldığından Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Tüzel Kişi Başvurucu Yönünden

18. Başvuru, münhasıran gerçek kişi başvurucunun aldığı disiplin cezasına ilişkindir. Başvurucu tüzel kişi, başvuru formunda temel hak ve özgürlüklere ilişkin olarak herhangi bir iddia ileri sürmemiştir. Bu anlamda tüzel kişi başvurucunun ihlale konu edilen işlem nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilendiği söylenemez. Bu nedenle başvurunun tüzel kişi başvurucu yönünden kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, § § 39-47).

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında talebiyle bağlı olarak net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerçek kişi başvurucu yönünden ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Tüzel kişi başvurucu yönünden başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 16. İdare Mahkemesine (E.2018/1553, K.2019/1404) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya talebiyle bağlı olarak net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama

giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

O.U.

B. No: 2020/2590 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2590

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

O.U. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2590)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : O.U.

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 15/4/2013 tarihinden itibaren Anadolu Ajansı T.A.Ş.de (Kurum) muhabir olarak işçi statüsünde çalışmakta iken 4/5/2018 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesi feshedilmiştir. Fesih gerekçesinde 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişimi sonrasında edinilen istihbari bilgiler kapsamında, Kurumun stratejik konumu da gözönüne alınarak güven ilişkisinin zedelendiği belirtilmiş; 23/7/2016 tarihli ve29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal (OHAL) Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK) kapsamında haklı nedenle ve tazminatsız olarak iş akdinin feshedildiği bildirilmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talepleriyle işveren aleyhine 28/5/2018 tarihinde dava açmıştır. Ankara 14. İş Mahkemesine (Mahkeme)

sunduğu dava dilekçesinde başvurucu; feshin usule aykırı olduğunu, fesih bildiriminde fesih sebebinin açık ve kesin olarak bildirilmediğini, soyut bir ifadeyle, istihbari bilgiler kapsamında denilmek suretiyle, haksız feshin sonuçlarından kurtulmak amacıyla ve kötü niyetli olarak işine son verildiğini belirtmiştir. İddia edildiği gibi Fethullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile bir irtibatının yahut iltisakının olmadığını hatta sempatisinin dahi bulunmadığını ifade eden başvurucu, Şubat 2014 tarihinden itibaren davalı Kurumun Paris temsilciliğinde çalıştığını, özellikle yurt dışında görevlendirilenlerle ilgili çok ciddi bir güvenlik soruşturması yapıldığını, bu kapsamda kendisi ile ilgili hiçbir olumsuzluğun bulunmadığını ileri sürmüştür.

4. Mahkeme, İstanbul ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılıklarına (Başsavcılıklar), Emniyet Genel Müdürlüğüne (Emniyet) ve Millî İstihbarat Teşkilatına (MİT) müzekkere yazarak başvurucu ile ilgili araştırma yapmış; ayrıca farklı tarihlerde açtığı duruşmalarda tarafların iddia ve itirazları ile davalı tanığını dinlemiş, başvurucunun tazminat alacağına ilişkin bilirkişi raporu hazırlattırmıştır. Başvurucu ile ilgili müzekkere cevaplarında Emniyet, başvurucunun FEZA Gazetecilik A.Ş.de çalıştığını, Başsavcılık başvurucu hakkında soruşturma ya da kovuşturma kaydına rastlanmadığını belirtmiş; MİT ise elde edilen istihbari bilgilerin ilgili makamlar ile paylaşıldığını, talep edilen bilgilerin icracı makamlardan istenilebileceğini ifade etmiştir.

5. Davalı Kurum, bilirkişi raporuna itiraz etmiş; başvurucunun terör örgütü ile ilişkili olduğu bilgisi karşısında iş ilişkisini devam ettirmesinin beklenemeyeceğini belirtmiştir. Kurum, söz konusu istihbari bilgiye ilişkin de açıklamalar yapmış; buna göre başvurucunun yakın arkadaşı A.T.nin MİT'e iş başvurusunda bulunduğunu, bu kapsamda MİT Dış Operatörlüğü tarafından başvurucu hakkında da araştırma yapıldığını, bu araştırmalar neticesinde başvurucunun Fransa'da FETÖ/PDY faaliyetleri içinde yer alan şahıslardan olduğu yönünde tespit yapıldığını belirtmiştir. Nitekim başvurucunun 1/12/2013-30/4/2017 tarihleri arasında yurt dışında görevli olduğu, daha öncesinde de KHK ile kapatılan Feza Gazetecilik A.Ş.de yıllarca çalıştığı hususları birlikte değerlendirildiğinde fesih için yeterli ve kuvvetli şüphenin oluştuğu ileri sürülmüştür.

6. Mahkeme 11/3/2019 tarihli kararla davanın reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Dosya kapsamına Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından 23/07/2018 tarih ve 2018/196 sayılı yazımıza cevaben ibraz edilen 14/09/2018 tarih ve 58604142-59794.(63044).2018/1082534 sayılı yazı ekinde düzenlenen tutanakta, davacının şüpheli şirkette (Ekip) SGK kaydı sorgulamasında kaydının bulunduğunun belirtildiği, kayıtların incelenmesinde, davacının Şubat 2008-Ekim 2008, Ocak 2011-Kasım 2011 ve Haziran 2012-Mart 2013 tarihleri arasında fasılalı olarak 'Feza Gazetecilik A.Ş.' bünyesinde sigorta kayıtlarının bulunduğu, bu şirketin 667-668 sayılı KHK ile Kapatılan Kurum ve Kuruluşlara bağlı şirketlerden olduğu anlaşılmıştır.

Tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, davacının terör örgütü üyesi olmak suçundan görevden alınmış olması, daire amirlerinin bu şekilde bir değerlendirmeye tabi tutmuş bulunmaları, ülkemizin 15 Temmuz 2016 tarihinden sonra girmiş olduğu kritik süreç ve davacının çalıştığı Anadolu Ajansı kuruluşunun tam anlamıyla güvenilir insanlarla çalışmak zorunda olan bir kuruluş olduğu, çalışanların güvenlik soruşturmalarının büyük önem taşıdığı, işveren tarafından yapılan feshin şüphe feshi olduğu, böyle bir fesihte işverenin işçisine karşı duyduğu şüphenin aralarındaki güven ilişkisinin zedelenmesine yol

açtığı, işveren tarafından katlanması beklenmeyecek bir şüpheden dolayı işçinin iş ilişkisinin devamı için gerekli olan uygunluğun ortadan kalktığı, somut olayların haklı kıldığı şüphe, güven potansiyeline sahip olmaksızın ifa edilemeyecek iş için, işçinin uygunluğunu ortadan kalkmış olduğu, iş ilişkisinin devamı için gerekli güvenin sarsıldığı, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin bulunduğu birlikte değerlendirildiğinde, iş akdinin işveren tarafından 667 sayılı KHK'nin 4/g maddesi gereğince daire amirinin onayıyla yapılmış olduğundan ve bir kamu kuruluşunda FETÖ/PDY üyesi birinin bu şüphe ile çalıştırılması mümkün olmadığından davacının davasının reddine karar verilmiş ve aşağıda belirtilen şekilde hüküm kurulmuştur."

7. Başvurucu, karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; kapatılan Zaman gazetesinde yıllar önce muhabir olarak çalıştığını, o dönemde bu yapılanmanın bir terör örgütü olabileceğini bilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Hakkında açılmış idari, adli ya da cezai bir soruşturmanın olmadığını, herhangi bir mahkûmiyet kararı bulunmadığını ifade eden başvurucu davanın kabulü gerektiğini savunmuş; en azından feshin haklı nedenle değil geçerli nedenle yapıldığı yönünde karar verilmesini talep etmiştir. Davalı Kurum ise cevap dilekçesinde MİT'ten ve Emniyetten gelen bilgilere değinmek suretiyle feshin haklı nedenle yapıldığını belirterek istinaf talebinin reddini talep etmiştir.

8. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi 10/12/2019 tarihli kararı ile istinaf talebinin reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Dosya içeriğinden, davacının iş akdinin işveren tarafından 04/05/2018 tarih ve '15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında, edinilen istihbari bilgiler kapsamında, Anadolu Ajansı'nın stratejik konumu, 667 sayılı KHK 4-g maddesi ve 57 sayılı Kanunun 2'nci maddesi çerçevesinde Ajans çalışanlarının Türk Ceza Kanunu tatbiki açısından memur sayılmaları göz önünde bulundurularak tarafınızla olan güven ilişkisinin işveren yönünden ortadan kalktığı, işverenin tarafınıza yönelik güveni sürdürmeye zorlanamayacağı anlaşılmış olup, iş akdiniz, İş Kanununun 25'inci maddesi çerçevesinde haklı nedenle ve tazminatsız olarak feshedilmiştir' içerikli bildirimle feshedildiği, davacının daha önce şüphe edilmesine sebep olan örgütün yayın organı olan Zaman Gazetesinde görev yapması dikkate alınarak, davacı ile davalı arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği ve iş akdinin geçerli nedenle feshedildiğinin kabulü ile, işe iade talebinin reddinin yerinde olduğu anlaşılmaktadır."

9. Nihai karar, başvurucuya 20/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiş; başvurucu 20/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, iş akdinin usul ve yasaya aykırı bir şekilde feshedildiğini, bu kapsamda açılan işe iade davasının hakkaniyete uygun bir şekilde yürütülmediğini belirtmiştir. Herhangi bir yasa dışı yapılanma ile irtibat ve iltisak hâlinde olmadığını, hakkında ne idari ne de adli bir soruşturma ya da kovuşturma bulunduğunu, kendisi gibi geçmişte Feza Gazetecilik A.Ş.de çalışan birçok kişinin iş akdinin devam ettiğini ifade etmiş ve adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Bakanlık görüşünde, ilk derece mahkemesince taraflar arasındaki iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin sarsıldığı, geçerli nedenle feshin söz konusu olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin mahkemelere ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu

şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken bu hususların gözönünde bulundurulması gerekiği belirtilmiştir.

12. Başvurucu; Bakanlığın görüşüne karşı cevap dilekçesinde, iş akdinin feshedilmesine sebep teşkil edecek herhangi bir adli soruşturma ya da kovuşturmaya uğramadığını, ayrıca tazminatsız bir şekilde gerçekleştirilen işten çıkarma işleminin Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası; iş akdinin usul ve yasaya aykırı olarak feshedildiği, bütün idari ve yargısal süreç boyunca işten çıkarılmasına ilişkin olarak tarafına yönelik bir tespitin yapılamadığına, buna rağmen işe iade davasının adil yargılanma hakkına aykırı bir şekilde reddedildiğine ilişkindir. Bu açıklamalar ışığında başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

16. Somut olayda işveren nezdinde 2013 yılından beri çalışmakta olan başvurucunun iş sözleşmesi, FETÖ/PDY'yle irtibatı olduğu şüphesiyle feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanılmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade talebiyle dava açmıştır. Ankara 14. İş Mahkemesi, gerekçeli kararında başvurucunun KHK ile kapatılan Feza Gazetecilik A.Ş. bünyesinde Şubat 2008-Ekim 2008, Ocak 2011-Kasım 2011 ve Haziran 2012-Mart 2013 tarihleri arasında fasılalı olarak sigorta kayıtları olduğu, tüm dosya kapsamı, davalı Kurumun kritik pozisyonu ve tarafların iddiaları dikkate alındığında işçi ile işveren arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini belirterek davanın reddine hükmetmiştir. Karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

17. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında kabul edildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (çok sayıda karar arasında bkz. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı; 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararı). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

18. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013). Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

19. Öte yandan Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir. Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani derece mahkemelerinin tarafların ileri sürdüğü ya da ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak ayrıca araştırma yapması ve yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekmektedir.

20. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

21. Bu itibarla, şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda şüpheye neden olan durum veya olayın/vakıanın doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada mahkemelerce söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir. Söz konusu kıriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

22. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgunun MİT'ten gelen istihbari bilgi ile başvurucunun geçmişte Feza Gazetecilik A.Ş.de çalışması olduğu

anlaşılmıştır.

23. Mahkeme dosyasına gelen bilgiler kapsamında başvurucunun Şubat-Ekim 2008, Ocak-Kasım 2011 ve Haziran 2012-Mart 2013 tarihleri arasında Feza Gazetecilik A.Ş.de çalıştığı, Nisan 2013 tarihinde davalı Kurum bünyesinde muhabir olarak işe başladığı, Aralık 2013 tarihinden iş akdinin feshedildiği 2018 yılına kadar da davalı Kurum tarafından Paris temsilciliğinde görevlendirildiği görülmüştür. Başvurucu her ne kadar iş akdinin daha önce Feza Gazetecilik bünyesinde çalıştığı için feshedildiğini, buna mukabil çalıştığı dönemde söz konusu yapılanmanın örgütsel yönünü bilmesinin mümkün olmadığınıileri sürmüş ise de davalı Kurumun iddiaları bir bütün olarak ele alındığında geçmişteki çalışma kaydının tek başına feshe gerekçe yapılmadığı anlaşılmıştır. Nitekim fesih işlemi darbe teşebbüsünün hemen akabinde değil 2018 yılında MİT'ten gelen istihbari bilgi sonrasında gerçekleştirilmiş, geçmişteki çalışma kaydı ise istihbari bilgi ile birlikte bir bütün olarak ve bu bilgiyi destekleyici mahiyette değerlendirilmiştir.

24. Davalı Kurum, MİT'in kendilerine gönderdiği bilgide başvurucu hakkında Fransa'da FETÖ/PDY faaliyetleri içinde yer alan şahıslardan olduğu yönünde tespit yapıldığı, geçmişte uzun yıllar örgütün yayın organında çalıştığı hususu da dikkate alındığında şüphe feshinin haklı nedenle yapıldığını iddia etmiştir.

25. Davalı Kurumun iddiaları kapsamında Mahkeme tarafından işçi ile işveren arasındaki güven ilişkisinin çöktüğü değerlendirmesinin tamamen keyfî olduğunu söylemek mümkün değilse de özellikle fesih işleminde belirleyici unsurun MİT'ten gelen istihbari bilgi olduğu dikkate alındığında söz konusu bilgiye yönelik gerekçeli kararda bir araştırma ya da değerlendirme yapılmadığı görülmüştür. MİT tarafından başvurucunun Fransa'da hem de davalı Kurum tarafından görevlendirildiği dönemde FETÖ/PDY içinde faaliyetlerde bulunduğu bildirilmiş ancak neye istinaden bu tespitin yapıldığı, ne gibi faaliyetlerin gerçekleştirildiği hususunda hiçbir bilgi/belge ortaya konulmamıştır. Mahkeme ise sadece Feza Gazetecilik A.Ş. yönünden yapılan tespite yer vererek davanın reddi yoluna gitmiş, gerekçeli kararda söz konusu yapılanma ile geçmişteki mesleki bağ dışında başvurucunun irtibatının devam ettiğine yönelik bir tespitte bulunmadığı gibi başvurucunun geçmişteki çalışmalarında da örgütsel faaliyet kapsamında değerlendirilebilecek bir bilgiye yer vermemiştir.

26. Sonuç olarak gerekçeli kararda işveren yönünden başvurucu ile aralarındaki güven ilişkisinin sarsılmasına neden olan olay ve olgulara dair yeterli açıklamanın yapılmadığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle iş akdinin feshinin geçerli bir sebebe dayanıp dayanmadığı, tarafların iddia ve savunmaları değerlendirilerek gerekçelendirilmemiştir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına ve tazminata hükmedilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

29. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği

yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

30. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

31. İşbu ihlal kararı başvurucu tarafından açılan davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek Mahkemenin takdirindedir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 14. İş Mahkemesine (E.2018/196, K.2019/78) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 446,90 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEYEDMOHSEN HOSSEINI VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/11421 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/11421

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEYEDMOHSEN HOSSEINI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/11421)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucular : Seyedmohsen HOSSEINI ve diğerleri

Vekilleri : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının, geri gönderme merkezindeki tutulma şartları nedeniyle kötü muamele yasağının, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Konularının aynı olması nedeniyle ekli listede numaraları belirtilen başvuruların 2020/11421 numaralı bireysel başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm tarafından Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca 2022/11663 numaralı başvuru haricinde başvurularda sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar verilmiştir.

3. Çeşitli ülkelerin vatandaşı olan başvurucular hakkında farklı tarihlerde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesi uyarınca sınır dışı etme kararı alınmıştır. Ayrıca bazı başvurucular gibi 2020/31761 numaralı dosyadaki başvurucu da idari gözetim altına alınarak geri gönderme merkezinde tutulmaya başlanmış

fakat bireysel başvuruda bulunmasından önce salıverilmiştir.

4. Başvurucular, haklarında alınan sınır dışı etme kararlarına karşı yetkili idare mahkemelerinde iptal davası açmıştır. İlgili idare mahkemeleri farklı tarihlerde açılan davaların tamamının kesin olarak reddine karar vermiştir.

5. Başvuruculaın nihai hükümleri öğrenme ve bireysel başvuruda bulunma tarihleri ekli listede gösterilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Talebi olan ve ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvuruculaın adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Nadali Agheli Kohne Shari, B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18).

A. Sınır Dışı Etme Kararı Nedeniyle Kötü Muamele Yasağı ile Aile Hayatının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucular, ülkelerine geri gönderilmeleri hâlinde kötü muamele yasağının ihlal edileceğini iddia etmiştir. Ayrıca ekli listede belirtilen başvurucular, sınır dışı edilmeleri durumunda aile bütünlüklerinin bozulacağından da şikâyetçi olmuştur.

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin bir numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

9. Anayasa Mahkemesi, Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) başvurusunda bireysel başvuru süresinin başlamasına ilişkin bazı ilkeler belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

10. Ekli listede ayrıntısı belirtildiği üzere başvuruculaın bazıları posta veya Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi üzerinden tebligat yoluyla, bazıları ise UYAP üzerinden açıp okuyarak nihai karardan haberdar olmuştur. Fakat sonuç olarak nihai kararın öğrenildiği tarihten itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra bireysel başvuruda bulundukları anlaşılmıştır.

11. Açıklanan gerekçelerle bireysel başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. İdari Gözetim Altında Tutma Nedeniyle Kötü Muamele Yasağı ile Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Birleşen 2020/31761 numaralı dosyanın başvurucusu, hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, tutulma şartlarının yetersizliği nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun, bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne

uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

14. Başvurucu, bireysel başvuru yapılmasından önce tutulmakta olduğu geri gönderme merkezinden salıverilmiştir. Buna rağmen başvurucu, kötü koşullarda idari gözetim altında tutulmasının hukuka aykırı olduğunun tespiti ve idari gözetim altında tutulmasından doğan zararlarının tazmini için bireysel başvuru yapmadan önce tazminat davası açmamıştır (bu gereklilik yönünden benzer yönde değerlendirmeler için bkz. B.T., § 73; A.A., B. No: 2014/18827, 20/12/2017, § 37). Bu bakımdan başvurucu; bireysel başvuruya konu ettiği şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletme, sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunma ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etme hususunda gerekli özeni göstermemiştir.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde talebi olan başvuruculara kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Sınır dışı etme işleminden dolayı kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Birleşen 2020/31761 numaralı dosya bakımından idari gözetim altında tutmadan dolayı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Sınır dışı etme işlemlerine ilişkin verilen tedbir kararlarının SONLANDIRILMASINA,

E. 1. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. Maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvuruculara yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA,

2. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

F. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

N.G.G.

B. No: 2020/23204 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/23204

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

N.G.G. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/23204)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : N.G.G.

Vekili : Av. Murat ÇEKİÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız gözaltı ve tutuklama tedbirleri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 10/8/2010 tarihinde İzmir Emniyet Müdürlüğüne gönderilen ihbar mahiyetindeki elektronik postada İzmir'de genç kızları kandırarak zengin kişilere ve üst düzey bürokratlara para karşılığında pazarlayan bir çete olduğu, genç kızların elde edilen uygunsuz görüntüleri kullanılmak suretiyle tehdit edilip kendilerine bağımlı hâle getirildiği bildirilmiştir.

3. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından daha sonra kamuoyunda İzmir askerî casusluk dosyası olarak bilinen soruşturmaya başlanmış ve -başka şüpheliler ile birlikte- başvurucu hakkında iletişimin denetlenmesi ve teknik araçlarla izleme tedbirleri uygulanmıştır. 9/5/2012 tarihinde gözaltına alınan başvurucunun babasının evinde ve Denizli'de kaldığı öğrenci yurdunda arama yapılmıştır. Aramalar sonucunda başvurucunun

babasının evinde TSK personel bilgi formları, hizmete özel evrak, gizli kaşeli evrak, askerî personel bilgilerinin bulunduğu çizelge ve evrak, SD kart, USB bellekler, hard disk ile çok sayıda CD ve DVD ele geçirilmiştir. Başvurucunun kaldığı yurtta yapılan aramada ise dizüstü bilgisayarlar, hizmete özel belge, USB bellekler ve hafıza kartı ele geçirildiği anlaşılmıştır.

4. Soruşturmada alınan ifadesinde başvurucu; suçlamaları kabul etmediğini, kendisinin yaptığı iddia edilen telefon görüşmelerinin özel hayatına ilişkin görüşmeler olduğunu, iki yıldır Denizli'de öğrenci olması sebebiyle burada yaşadığını, hiçbir örgüt ile bağlantısı olmadığını beyan etmiştir. Savcılık başvurucuyu tutuklanması talebi ile İzmir (kapatılan CMK. 250. maddesi ile görevli) 10. Ağır Ceza Mahkemesine sevk etmiştir. Başvurucu sorgusunda; kendisinin suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve devletin gizlilik ve güvenliğine ait belgelerini temin etme suçlamalarını kesinlikle kabul etmediğini, böyle bir örgüt bilmediğini, kendisinin üç yıl boyunca telefonlarının dinlendiğini, teknik takiplerinin yapıldığını, telefon görüşmelerinin tamamının özel hayatına ait birtakım konuşmalardan ibaret olduğunu, içlerinde suç teşkil edebilecek eylemlerin bulunmadığını beyan etmiştir.

5. İzmir 10. Ağır Ceza Mahkemesi 14/5/2012 tarihinde başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir. Kararda; başvurucunun üzerine atılı suç işlemek amacıyla örgüt kurma ve devletin güvenliğine ilişkin gizli belgeleri temin etme suçlarının niteliği, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların mevcudiyeti, mevcut delil durumu, delillerin henüz tamamen toplanmamış olması, delilleri yok etme, gizleme ile kaçma hususunda kuvvetli ve ciddi şüphe olması ve atılı suçların kanunda öngörülen ceza miktarları nazara alınarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100. maddesi uyarınca tutuklanmasına karar verildiği belirtilmiştir.

6. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı 6/1/2013 tarihinde iddianame düzenleyerek başvurucunun suç işlemek amacıyla örgüt kurma, kişisel verilerin kaydedilmesi ve devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme suçlarından cezalandırılmasını talep etmiştir. İzmir 12. Ağır Ceza Mahkemesince görülen yargılamada başvurucunun 4/7/2014 tarihinde tahliyesine ve 26/2/2016 tarihinde beraatine karar verilmiştir. Gerekçede; başvurucu hakkındaki iletişimin tespiti, arama ve elkoyma kararlarının hukuka uygun olmadığı dolayısıyla bu işlemler neticesinde elde edilen delillerin de başvurucu aleyhinde kullanılamayacağı belirtilerek başvurucunun üzerine atılı suçları işlemediği sabit olduğundan beraatine karar verildiği belirtilmiştir.

7. Başvurucu 12/1/2017 tarihinde İzmir 1. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) hukuka aykırı gözaltı ve tutuklama tedbirleri dolayısıyla tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde; somut bir delil bulunmadan uygulanan gözaltı ve tutuklama tedbirleri nedeniyle 270.000 TL maddi, 5.000.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talep edilmiştir.

8. Mahkeme 16/11/2017 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucuya 20.325,60 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Başvurucu, istinaf talebinde bulunmuştur. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi (Daire), 10/5/2019 tarihinde Mahkemece belirlenen maddi tazminat miktarının 20.562,38 TL şeklinde düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

9. Başvurucu temyiz talebinde bulunmuş, anılan karar Yargıtay 12. Ceza Dairesi tarafından 29/6/2020 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

10. Nihai kararın başvurucuya tebliğ edildiğine ilişkin bir kayda rastlanmamıştır. Başvurucu 19/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, hukuka aykırı yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirleri nedeniyle açtığı tazminat davasında hükmedilen tazminat miktarlarının düşük olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Bakanlık görüşünde; başvurucunun tazminat davasına ilişkin dilekçesinde 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca tazminat davası açtığını belirtmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilebilirliğine dair yapılacak incelemede bu hususun da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Görüşte ayrıca Mahkemece başvurucunun 786 gün süre ile özgürlüğünün kısıtlanması nedeniyle bilirkişi raporu ile tespit edilen maddi ve manevi tazminatın ödenmesine karar verildiği bildirilerek başvurucunun mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

14. Anayasa Mahkemesi Siyami Hıdıroğlu kararıyla koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davasına konu tedbir zaman bakımından yetkisinden önce uygulansa bile bu yol tüketildikten sonra yapılan başvurularda zaman bakımından yetkisizlik kararı verilmemesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır (bkz. Siyami Hıdıroğlu, B. No: 2018/11489, 11/1/2024, §§ 29-32). Somut olayda da başvurucunun, söz konusu tazminat yolunu Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihten sonra tükettiği dikkate alındığında zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmemesi gerektiği anlaşılmıştır.

15. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun’un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

16. Anayasa Mahkemesinin Gülseren Çıtak kararındaki ilkeler gözetildiğinde başvuru yollarının tüketildiği sonucuna varılan ve açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Somut başvuruda da Mahkeme tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar maddi ve manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

18. Derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 48).

19. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu, § 35).

20. Somut olayda derece mahkemesi dosyaya gelen SGK kayıtlarına göre başvurucunun gözaltına alındığı tarihte asgari ücret ile çalıştığını gözönünde bulundurarak başvurucunun maddi kaybının gözaltında ve tutuklulukta kaldığı dönem asgari ücret tarifesi üzerinden hesaplanması gerektiği sonucuna varmış ve 9/5/2012 ile 4/7/2014 tarihleri arasındaki süre için belirlenen 20.562,38 TL'nin başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Derece mahkemesince toplanan deliller doğrultusunda belirlenen maddi tazminat miktarının davanın koşullarında orantısız olduğu söylenemeyecektir.

21. Manevi tazminat bakımından ise somut olayda başvurucunun beraat ettikten sonra 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında açtığı tazminat davasında başvurucu lehine 100.000 TL tutarında manevi tazminata hükmedildiği görülmektedir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen miktar, Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda ödenmesini kararlaştırdığı tazminat miktarına göre yeterli kabul edilebilecek seviyededir (Anayasa Mahkemesinin tutuklamanın hukukiliğiyle ilgili iddialarda hükmettiği tazminat miktarları, ilk derece mahkemesinin karar tarihi olan 2017 yılı için asgari 18.000 TL ile azami 120.000 TL'dir. Gözaltının hukukiliğinde ise bu miktar asgari 300 TL ile azami 2.000 TL'dir). Neticede kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yönünden ihlalin bulunmadığı sonucuna varılmaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuka aykırı olması dolayısıyla hükmedilen tazminatın yetersizliği nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN TÜRK

B. No: 2020/32372 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/32372

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN TÜRK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/32372)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : Hüseyin TÜRK

Vekili : Av. Fatma ALBAYRAK ŞAHİNKAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumu idaresi tarafından tehlikeli tutuklu statüsü verilmesi nedeniyle özgürlük ve güvenlik hakkının, bu statüye bağlı olarak uygulanan kısıtlamaların kaldırılması için yapılan başvurunun reddiyle ilgili olarak yapılan şikâyet ve itiraz üzerine verilen kararların gerekçe içermemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. FETÖ/PDY silahlı terör örgütünü kurma veya yönetme, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ile anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçlarından tutuklu bulunan başvurucu, Sincan 1 Nolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun (Kurul) verdiği 2/8/2017 tarihli kararıyla tehlikeli tutuklu statüsüne alınmış olup 22/6/2020 tarihli dilekçe ile yeni infaz düzenlemesi kapsamında söz konusu kararın tekrar değerlendirilerek iptal edilmesini ve bu karara istinaden kendisine uygulanan kısıtlamaların kaldırılmasını talep etmiştir.

3. Ankara Batı 2. İnfaz Hâkimliği (İnfaz Hâkimliği) 25/6/2020 tarihli kararı ile talebi iki

başlık altında incelemiştir. Başvurucunun; Kurulun 2/8/2017 tarihli kararının yeni infaz düzenlemesi kapsamında tekrar değerlendirilerek iptal edilmesi talebini şikâyetin süresinde yapılmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...idare ve gözlem kurulunun kararının 02/08/2017 tarihinde alındığı, karar tarihinden itibaren 4675 sayılı İnfaz Hakimliği Kanununun 5. maddesinde belirtilen işlem ve faaliyetin öğrenildiği tarihten itibaren 15 gün, herhalde kararın alındığı tarihten itibaren 30 günlük yasal süre dolduktan sonra kararın iptali istemiyle şikayet yoluna başvurulduğundan bu hususa ilişkin şikayetin yasal süresinde yapılmadığı anlaşılmakla tutuklunun bu yöndeki talebinin reddine;..."

4. İnfaz Hâkimliği, başvurucunun tehlikeli tutukluluk hâli sebebiyle uygulanan kısıtlamaların kaldırılması talebinin ise bu hususta değerlendirme yapılması ve karar verilmesi için Kurula gönderilmesine karar vermiştir.

5. Başvurucunun İnfaz Hâkimliğinin anılan kararına karşı yaptığı itiraz Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesince 10/7/2020 tarihinde reddedilmiştir. Söz konusu karar başvurucuya 16/7/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Bu karara karşı başvurucunun yaptığı bir bireysel başvuru bulunmamaktadır.

6. İnfaz Hâkimliğinin, uygulanan kısıtlamaların kaldırılması talebini, bir değerlendirme yapılarak karar verilmesi için Kurula göndermesi üzerine Kurul başvurucu hakkında 2/8/2017 tarihli kararın tekrarı mahiyetindeki 10/7/2020 tarihli kararı vermiştir.

7. Başvurucunun bu karara yaptığı şikâyet, İnfaz Hâkimliğinin 18/8/2020 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde, yasal düzenlemelere göre hükümlü ve tutukluların tehlikeli tutuklu/hükümlü grubuna alınmaları ve tehlikeli tutuklu grubundan çıkarılmalarına karar verme hususunda yetkili mercinin ceza infaz kurumu idare ve gözlem kurulu olduğu, tutuklunun işlediği isnat olunan suçun işleniş şekli, niteliğinin toplum içerisinde infial oluşturan bir suç olması, ayrıca cezaevi idaresinin yazısında tutuklunun kurumda barındırıldığı süre zarfında kapalı ziyaret sonrası odasına götürülürken üzerinde örgütsel not tespit edilmiş olduğu belirtilmiştir.

8. Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesine yapılan itiraz da 9/9/2020 tarihli kararla İnfaz Hâkimliğinin değerlendirme konusu hüküm ve gerekçesi uygun bulunarak reddedilmiştir.

9. Başvurucu Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 9/9/2020 tarihli kararını 15/9/2020 tarihinde tarihinde öğrendikten sonra 12/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

11. Anayasa Mahkemesinin 19/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Özgürlük ve Güvenlik Hakkının İhlal Edildiği İddiası

13. Başvurucu, ceza infaz kurumu idaresi tarafından tehlikeli tutuklu statüsü verilmesi nedeniyle özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ..."

15. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

16. 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, §§ 18, 19). Bireysel başvurunun kabul edilebilirlik koşullarından olan başvuru süresine riayet edilmesi şartı, bireysel başvuru incelemesinin her aşamasında resen nazara alınması gereken bir başvuru koşuludur (Taner Kurban, B. No: 2013/1582, 7/11/2013, § 19). Ayrıca otuz günlük sürenin başlangıcında kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır (Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 20).

17. Bireysel başvurunun başvuru yolu öngörülmeyen durumlarda ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmekle birlikte başvuru süresinin başlangıç tarihinin belirlenmesi noktasında başvurucunun ihlal oluşturan işlem, eylem veya kararla ilgili yeterince bilgi sahibi olması şartı aranacaktır. Bu kapsamda ilgili nihai kararın tebliğinin öngörüldüğü hâllerde tebliğ tarihinin, tebliğ öngörülmeyen hâllerde ise başvurucunun kararın içeriğini kesin olarak öğrenebildiği tarihin esas alınması gerekir (Taner Kurban, § 21).

18. Somut olayda başvurucu, Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 10/7/2020 tarihli kararını 16/7/2020 tarihinde öğrenmiştir. Ancak başvurucunun bu karara karşı bireysel başvuru yapmadığı, daha sonra şikâyet ettiği ikinci kararla birlikte ve otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra 12/10/2020 tarihinde bireysel başvuru yaptığı anlaşılmaktadır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiği İddiası

20. Başvurucu; itiraz mercii kararının gerekçesiz olduğunu belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No:

2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

22. Somut olayda, yapılan yargılama sonunda tarafların davanın sonucuna etkili olabilecek tüm iddia ve savunmalarının tartışılarak verilen kararda hükme ulaşılması için yeterli gerekçe bulunduğu görülmektedir (bkz. § 7). Kanun yolu incelemesi sonucunda verilen kararda, değerlendirme konusu hüküm ve gerekçesinin uygun bulunduğu dikkate alındığında gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiği iddiasının süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HARUN TOPUZ

B. No: 2020/36910 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36910

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HARUN TOPUZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36910)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Harun TOPUZ

Vekili : Av. Benan MOLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisinin işyerinde sergilediği tutum ve davranışı nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte İzmir Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesinde doktor (kadın hastalıkları ve doğum uzmanı) olarak görev yapmaktadır.

3. Somut olayda başvurucu, uzmanlık öğrencisi olan Dr. G.Y.nin muayene sırasında Suriyeli bir gebeyi kişisel bakımına dikkat etmesi konusunda uyarması üzerine bu eylemi ayrımcılık olarak nitelendirerek G.Y.ye yüksek sesle tepki göstermiş ve söylemlerini hastane koridoruna da taşımıştır. İdare, hizmet içinde gerçekleşen söz konusu olay hakkında disiplin soruşturması başlatarak, olayın tarafları ile birlikte tercüman K.M. ve veri kayıt elemanı İ.D.'nin ifadelerine başvurmuştur.

4. Başvurucu; ifadesinde, hastanın Türkçe bilmemesi nedeniyle tercümanın da hazır bulunduğu bir ortamda muayeneyi tamamladıklarını, G.Y.nin hastaya "Çocuklarına yazık, kokuyor, çok kötü kokuyor." şeklinde bir ifade kullandığını, bunun üzerine G.Y.ye bu şekilde

konuşamayacağını söylediğini ancak bağırarak "Sen ırkçısın, ırkçılık yapıyorsun." diye bir cümle kurmadığını belirtmiştir. Bunun yanında G.Y.nin milliyetleri nedeniyle gebelere ayrımcılık yaptığını, uyarılarına rağmen kendisine karşı tutumunu değiştirmediğini, esas olarak sorumluluğu kendisine ait olan gebeleri kışkırtarak görevini yapmasına engel olduğunu ifade etmiştir. Son olarak asistan hekimlerin çoğunun kendisiyle olan anlaşmazlıklarda idarece haklı görüleceği kanısında olduğundan bu kadar rahat davrandığını düşündüğünü vurgulamıştır.

5. G.Y. ifadesinde; sezaryen geçmişi ve altıncı gebeliği olan hastanın öz ve kişisel bakımının eksik olması nedeniyle hastaya kendisinin ve çocuğunun sağlığı açısından kişisel bakımına dikkat etmesi gerektiğini tercüman aracılığıyla söylediğini, bunun üzerine başvurucunun "Sen hastaya kötü durumdasın diyemezsin, sen bunlara karışamazsın, bunlar hakkında yorum yapamazsın." dediğini ve bir an durduktan sonra "Sen ırkçısın." diye bağırmaya başladığını belirtmiştir. Başvurucunun şu an kendisiyle çalışmak istemediğini belirterek dışarı çıkmasını istediğini ancak görev yerini terk etmesini gerektirecek geçerli bir sebep olmadığından odadan çıkmadığını, bunun üzerine başvurucunun "Sen ırkçısın." diye bağırmaya devam ettiğini ifade etmiştir. Son olarak Türkçe bilmeyen bir hastayı başvurucuya karşı kışkırtmasının mümkün olmadığını, başvurucunun kendi tercihiyle muayeneyi tamamlamadığını vurgulamıştır.

6. Tercüman K.M. ifadesinde; beş altı aylık gebe olan Suriyeli hastanın bakımsız olduğunu, doktor G.Y.nin riskleri anlattığını ve hastaya koktuğunu, biraz temizliğine dikkat etmesini söylemesini istediğini, bunun üzerine başvurucunun öfkelenerek "Ben sana kokuyorsun diyemezsem, sen de hastaya diyemezsin." dediğini ve koridora çıkarak "Sen ırkçısın" diye bağırdığını beyan etmiştir. Veri kayıt elemanı İ.D. ise ifadesinde; doktor G.Y.nin ultrasonla hastaya baktığını, hastanın temizliğine dikkat etmesi gerektiğini, durumunun bebeğe ve kendisine zararlı olduğunu, enfeksiyonun düşüğe neden olabileceğini tercümandan çevirmesini istediğini, bunun üzerine başvurucunun masaya vurarak "Sen ırkçısın." diyerek, sonrasında da kapıyı açarak koridorda "Sen ırkçısın, senin gibi doktor olmaz." diye bağırdığını belirtmiştir. Olayın devamında Dr. G.Y.nin yanlış anladığını söyleyerek başvurucudan özür dilediğini ancak başvurucunun "Irkçısın." diye bağırmaya devam ettiğini ifade etmiştir.

7. Bunun yanında başvurucunun çalışma arkadaşlarıyla geçimsizlik yaşadığına ilişkin birtakım iddiaların daha bulunması nedeniyle asistan ve uzman doktorlarla diğer personelin ifadesine başvurulmuştur. G.Y. ifadesinde, başvurucunun doğumhane nöbeti devri sırasında sandalyeleri tekmelediğini, kendisi ve çalışma arkadaşlarına "Sibel'in köpekleri" dediğini belirtmiş; İ.D. ise sandalyenin tekmelenmesine şahit olduğunu beyan etmiştir. Uzman hekim S.B.C. ifadesinde; başvurucunun asistanlarına kendisi için "yılanın başı" ve "Sibel'in köpekleri" dediğini duyduğunu, başka bir olayda elindeki portakalları göğsüne koyarak "C-85" dediğine ve cinsel şaka yaptığına şahit olduğunu belirtmiştir. Uzman Dr. M.M.B. ifadesinde, beş kişinin olduğu bir ortamda başvurucuya asistanlara karşı kötü davranmasının uygun olmadığını söylemesi üzerine başvurucunun iki defa "S...tir." diyerek kendisine küfrettiğini belirtmiştir. Son olarak uzmanlık öğrencisi olan Dr. K.K. ifadesinde, başvurucunun acil nöbetlerinde yaşanan sorunları hastaneye yaydığını ve kendisi için "O sarı kafaya göstereceğim." ifadesini kullandığını, asistanları görevi ihmal etmekle suçladığını ve asistanlara mobbing yaptığını ifade etmiştir. Başvurucu, ifadesinde bahse konu iddiaları reddetmiştir.

8. Nihayetinde G.Y.nin poliklinikte Suriyeli hastaya sert davranması ve kişisel bakım

konusunda hastayı uyarmak için maksadını aştığı belirtilerek 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinin (e) alt bendi uyarınca uyarma cezası ile cezalandırılmasına, başvurucunun ise G.Y.yi uyarmakla kalmayıp hasta ve hasta yakınları önünde koridorda bağırarak ırkçılıkla suçlaması, G.Y.nin özür dilemesine rağmen tutumuna devam etmesi, klinik içindeki asistan hekimleri kastedip "Sibel'in köpekleri" diyerek asistanlara hakaret etmesi, gruplaşmalara sebep olması, asistanlara klinik içinde baskı yapması ve diğer uzmanlarla da iş yeri ilişkisinin bozuk olması nedenleriyle aynı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (C) bendinin (ı) alt bendi uyarınca "hizmet içinde devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" kapsamında aylıktan kesme cezası ile cezalandırılmıştır.

9. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle idare mahkemesine başvurmuştur. Mahkeme, başvurucunun hizmet içinde görevli olan diğer personele karşı tutum ve davranışlarının ölçülü olması gerektiğini belirterek başvurucunun hasta ve hasta yakınları önünde herkesin duyabileceği şekilde itiraz boyutunu aşan suçlamalarda bulunduğunun sabit olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Anılan karar, istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

10. Başvurucu, nihai kararı 21/10/2020 tarihinde öğrendikten sonra 18/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; olayın Suriyeli hastaya karşı ayrımcı söylemde bulunan G.Y.nin eleştirilmesinden ibaret olduğunu ve G.Y.nin de söylemi nedeniyle zaten disiplin cezası ile cezalandırıldığını belirterek ayrımcılık karşıtı tepkisi nedeniyle müdahaleye uğramasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi içtihatları ile somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. İfade özgürlüğüne gerçekleştirilen müdahalenin dayanağı olan 657 sayılı Kanun’un 125. maddesinin birinci fıkrasının (C) bendinin (ı) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Müdahalenin devlet memurunun itibar ve güveninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı değerlendirilmiştir. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme

yapılacaktır.

15. Somut olayda idare, başvurucunun hekim G.Y.ye yönelik tutum ve davranışları ile farklı tarihlerde çalışma arkadaşlarıyla yaşadığı olayları gözeterek başvurucuyu disiplin cezası ile cezalandırmıştır. Ancak derece mahkemeleri sadece hekim G.Y.ye yönelik davranışları değerlendirerek davanın reddine karar vermiştir. Bu itibarla başvuru konusu müdahale, G.Y.ye ilişkin kısım yönüyle sınırlı olarak incelenecektir.

16. Somut olayda başvurucu, uzmanlık öğrencisi G.Y.nin muayene ettiği yabancı uyruklu hastayı kokusu nedeniyle kişisel temizlik noktasında uyarması üzerine anılan eylemi ayrımcılık olarak nitelendirerek G.Y.ye tepki göstermiştir. Ancak tarafların ve görgü tanıklarının anlatımlarına göre -birtakım farklılıklarla birlikte- anılan tepki öğrencinin uyarılmasından öte ırkçılık suçlamasına dönüşmüştür. Bunun yanında başvurucu, ırkçılık suçlamasını yüksek sesle dile getirmiş; söylemlerini hastane koridoruna da taşıyarak tepkisini hasta, hasta yakınları ve kurum personeli nezdinde bilinir hâle getirmiştir. Nihayetinde idare, söz konusu tepkinin gösterilme biçiminin devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte olduğu gerekçesiyle başvurucuyu disiplin cezası ile cezalandırmıştır.

17. Tıpta uzmanlık öğrencileri, somut olay tarihinde yürürlükte olan 26/4/2014 tarihli ve 28983 sayılı mülga Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği'ne ve güncel yönetmeliğe göre uzmanlık eğitimi süresince eğitim sorumlusunun gözetim ve denetiminde araştırma ve eğitim çalışmaları ile sağlık hizmeti sunumunda görev almakla, deontolojik ve etik kurallara uymakla yükümlüdür. Uzmanlık öğrencisinin eğitim gördüğü ana bilim dalında görevli uzman hekimler ise eğitim sorumlularının nezaretinde uzmanlık eğitiminde görev alır. Bu itibarla uzman hekimlerin bilhassa gözetimlerinde hasta bakan öğrencilere yönelik başta malpraktisin önlenmesi olmak üzere hastalarla nasıl iletişim kurulması gerektiği gibi hususlarda eğitimin bir parçası olarak tavsiye, telkin ve uyarılarda bulunmaları mümkündür.

18. Bununla birlikte sözü edilen müdahalelerde bulunacak uzman hekimlerin bir kamu görevlisi olarak memurluğa özgülenen vakar yani ağırbaşlılık kavramını gözeterek hareket etmesi, tutum ve davranışlarında ciddi, ölçülü ve olgun olması gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Sinan Ok, B. No: 2018/24902, 16/11/2023, § 32). Zira kamu görevlileri atandıkları kadro statüsünün bir gereği olarak devletin görünen yüzü konumunda olduklarından bu kişilerin sergiledikleri tutum ve davranışları, bir yandan her insan gibi kamu görevlilerinin kişiliğini yansıtırken öte yandan onun takip ettiği geleneği ve ait olduğu toplumsal kategoriyi yani devleti de gösterir (kılık ve kıyafet yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. Mehmet Emin Teyfur ve diğerleri, B. No: 2015/18147, 3/11/2022, § 69). Dolayısıyla kamu görevlileri, görevlerini yaparken kadro statülerine uygun davranmalı, devlet memuruna duyulan güven ve itibarı zedelememeye özen göstermelidir.

19. Başvuru konusu olaya bir bütün hâlinde bakıldığında ve öğrencinin hastaya kötü koktuğunu söylediği, bu nedenle de disiplin cezası ile cezalandırıldığı gözetildiğinde başvurucunun tepkisinin amacı itibarıyla olgusal bir temeli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak başvurucu, tepkisini ortak alanda ve yüksek sesle dile getirerek kendisinden beklenen memur vakarına uygun (ciddi, ölçülü ve olgun) hareket etme yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Bunun yanında başvurucunun hâlihazırda hizmet sunumuyla görevli bir hekimi üçüncü kişilerin önünde ırkçılıkla suçlaması, olaya şahit olan hastaların ve hasta yakınlarının şikâyetlerine çare arayan taraflar olarak hekimlere karşı duydukları ön şartsız

güven ve teslimiyet duygusunun yanı sıra başvurucunun kariyerine de zarar verme riski taşımaktadır (hasta ile hekim arasındaki ilişkinin değerlendirildiği karar için bkz. Levent Tunçel, B. No: 2017/34185, 16/3/2022, § 43).

20. Son olarak eylemin kadın hastalıkları ve doğum servisinde, hizmet sırasında gerçekleşmesi nedeniyle çalışma hayatının olağan akışında tahammül edilebilecek bir karışıklığa sebep olabilecek eylemlerden olduğu da söylenemez. Bu itibarla hizmet içinde gerçekleşen eylemin kamu hizmetinin gereği gibi sürekli ve düzenli yürütülmesinde ihtiyaç duyulan devlet memurunun güven ve itibar duygusunu sarsacak nitelikteki davranışlardan olduğunu kabul etmek gerekir (benzer değerlendirmeler için bkz. Emre Kaya, B. No: 2018/26675, 20/12/2022, § 16; Kadriye Karabiber, B. No: 2018/18181, 8/2/2023, § 17; hastanede yapılan izinsiz toplantının değerlendirildiği karar için bkz. Gülfidan Yıldırım, B. No: 2014/12290, 19/7/2017, § 45; kamu görevlisine duyulan güven ve itibara ilişkin değerlendirmeler için bkz. Remzi Önel, B. No: 2018/7606, 3/11/2022, § 25).

21. Yukarıda yapılan tüm açıklamalar ışığında Anayasa Mahkemesi, başvurucunun eylemiyle tabi olduğu devlet memurluğu statüsünün sağladığı itibar ve güvene aykırı davranarak kamu görevlisinin hakkında disiplin cezasına hükmedilmesini gerektirecek davranışlardan kaçınma yükümlülüğünün gereklerini yerine getirmediği ve bu itibarla uygulanan disiplin cezasının zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği sonucuna ulaşmıştır (disiplini etkileyen davranışlardan kaçınma yükümlülüğüne ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, § 63; Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 38; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, B. No: 2018/24874, 31/3/2022, § 53).

22. Hiç şüphesiz disiplin cezaları memurların kariyerleri üzerinde bir tesir bıraktığı gibi kanunlarda yazılı hâllerde memur statüsünün sona ermesine de neden olabilir. Somut olayda ise eylemin hizmet içi işleyişi etkilediği kabul edilerek başvurucunun eyleminin konusu bağlamında görece hafif bir ceza olan aylıktan kesme cezası ile cezalandırıldığı gözetildiğinde müdahalenin orantısız olmadığı değerlendirilmiştir.

23. Açıklanan gerekçelerle ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu ve Anayasa'nın 26. maddesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

24. Başvurucu, müdahalenin meslek hayatına ilişkin olması nedeniyle özel hayata saygı hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Somut olaya konu müdahale her ne kadar mesleki alanda gerçekleşmiş ise müdahalenin başvurucunun özel hayatını ciddi şekilde etkilemediği, bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaşmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (ilgili ilkeler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 97-101; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 106-110).

25. Başvurucu, bunun yanında soruşturmaya ilişkin bilgi ve belgelerin tarafına verilmemesinin savunma hakkı bağlamında adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini de ileri sürmüştür. Başvurucunun bahse konu iddiası silahların eşitliği ilkesi kapsamında incelenmiştir.

26. Başvurucu, disiplin cezası işleminin iptali talebiyle açtığı davada anılan işleme yönelik

bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde etmiştir. Yargılama bir bütün olarak değerlendirildiğinde işlemin tesisi aşamasında savunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların yargılamanın adil bir şekilde yürütülmesini engelleyecek bir duruma yol açacak nitelikte olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir (savunma hakkına ilişkin benzer değerlendirmeler için bkz. K.Ş.,B. No: 2016/3267, 28/1/2020, § 46).

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CUMA ÇAM

B. No: 2021/741 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/741

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CUMA ÇAM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/741)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Cuma ÇAM

Vekili : Av. Seda KARAŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması ve tutukluluğun makul süreyi aşması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Gaziantep İl Emniyet Müdürlüğü (Emniyet Müdürlüğü) Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Şube Müdürlüğüne gelen CİMER (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) başvuruları ve bazı istihbari bilgiler üzerine konunun iletildiği Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır. Edinilen bilgiye göre Gaziantep'teki bazı okulların kantin işletmelerine ilişkin ihalelerde bazı kişiler organize şekilde, ihaleye katılmak isteyenleri şiddet ve silahlı tehditle engellemekte, ihaleye kendileriyle irtibatlı kişileri sokup ihaleyi kazananlardan pay almaktadır. Bu konuda iletişimin tespitiyle ve fiziki takiple deliller toplanmış, müştekiler dinlenmiş ve teşhis işlemleri yaptırılmıştır.

3. Emniyet Müdürlüğünün fezlekesine göre iletişimin tespiti ve fiziki takip sonuçları ile güvenlik kamerası kayıtlarının incelenmesi neticesinde C. olarak bilinen bir suç örgütünün okulların kantini ihalelerini takip ettiği, kendileriyle irtibatlı kişilerin ihaleleri kazanması

sonucu yüksek kazanç elde ettiği yönünde bilgilere ulaşılmıştır. Fezlekenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

[Ş.K.]; ... [C.] olarak bilinen tolum üzerinde baskı ve korku yaratabilecek yapıya sahip suç geçmişi kabarık grupla ... İhale şartlarını ve fiyatlarını etkilemek amacı ile cemaat adı altında toplantı yapan, buradan aldığı güçle [M.D.] isimli şahsın ihaleye girmesini engellenmeye çalışan, [C.] adına ihaleleri organize eden, ayarladıkları adamlarını ihalelere sokan şahıs,

...

Cuma Çam [başvurucu]; [Y.Y.] isimli şahsın [S.Y.] ile bir araya gelerek kantin ihalesinin kazanılması konusunda izin aldığı, bu durumdan haberdar olan parasal konuda sıkıntı çıkaran [A.B.] ile [Ş.K.nin] isteği üzerine irtibat kuran... ihalesi alınan... Lisesinden elde edilen haksız kazançtan pay isteyen, [Ş.K.nin] talimatı ile hareket eden şahıs

...

[E.Y.]; Kantin sözleşmesinin feshedilmesini istemeyen [C.] isimli gruba mensup şahıs

...

Cuma Çam [başvurucu]; resmi olarak [E.Y.] üzerine kayıtlı olan kantini gayri resmi olarak satın alıp işleten ve edimin ifasına fesat karıştıran şahıs

...

[C.] olarak bilinen suç geçmişi kabarık ve toplum üzerinde baskı ve korku yaratabilecek yapıya sahip [S.Y.] liderliğindeki ... [M.Y.,İ.Y.,M.Ş.A., Ç.D., Ş.K.] ve bunların adamları tarafından takip edildiği, ihalelerin organize edilerek kendi adamlarına kazandırıldığı, ihalesi kazanılan okul kantinlerinin üçüncü şahıslara satılması sonucu yüksek miktarlarda kazanç sağladıkları ve ihalelere fesat karıştırdıkları, ...grup adına resmi işlemleri [Ş.K.nin] yaptığı, [Ş.K.nin] de [Y.Y., A.S.Y., Cuma Çam (başvurucu), M.A.,A.B.,A.D.,A.K., Ha.O., Hak.O.] isimli şahıslarla ihaleleri tertiplediği ve grubun lideri olan [S.Y.nin] güdümünde hareket ettikleri ve [C.nin] nüfuzunu kullanarak ihaleleri kazandıkları, [Ş.K.nin] ayrıca eski kantinciler odası başkanı olduğu...

[Fezlekenin devamında Ş.K. ile başvurucu arasında gerçekleştirilen telefon konuşmalarına da yer verilmiştir.]"

4. Başvurucu ve diğer 68 şüpheli hakkında olayla ilgili soruşturma yürütülmüş ve başvurucu ihaleye fesat karıştırma suçunu işlediği isnadıyla 24/7/2020 tarihinde gözaltına alınmıştır.

5. Başsavcılık tarafından başvurucu ve diğer şüphelilerin ihaleye fesat karıştırma suçunu işlediği yönünde kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedenlerinin bulunduğu belirtilerek tutuklama talebinde bulunulmuştur. Başvurucu ve bir kısım şüpheli Gaziantep 6. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) tarafından 27/7/2020 tarihinde müsnet suçtan "... atılı suçu işlediklerine dair kuvvetli suç şüphesini gösteren TAPE kayıtları, görüntü inceleme tutanakları, fiziki takip tutanakları, ihale evrakları, kollukça tanzim edilen tutanaklar şeklindekidelillerinvarlığı, kanunda bu suça öngörülen cezanın üst haddi, itibari ile şüphelilerinkaçma şüphesinin bulunması,soruşturma konusu fiiil için öngörülen ceza ve güvenlik tedbiri nazara alındığında tutuklamanın haksızlığa yol açmayacak mahiyette

bulunması ve tutuklama ile hedeflenen amaca adli kontrol ile ulaşmanın mümkün olmaması..." gerekçesiyle tutuklanmıştır. Bazı şüpheliler ise adli kontrol tedbirine hükmedilerek serbest bırakılmıştır.

6. Başvurucunun tutukluluk hâline yaptığı itirazlar -tespit edilebildiği kadarıyla 26/8/2020, 14/9/2020, 21/9/2020, 7/10/2020, 8/10/2020, 20/10/2020, 3/11/2020, 19/11/2020, 26/11/2020, 7/12/2020 tarihli- suçun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunması, delillerin henüz toplanmamış olması, henüz ifadesi alınmamış şüphelilerin bulunması, delillerin karartılması şüphesinin olması, atılı suç için kanunda öngörülen ceza miktarının alt ve üst sınırı, yargılama sonucunda alınabilecek muhtemel ceza miktarına göre tutuklama tedbirinin gelinen aşamalarda ölçülü olup adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacak olması gerekçeleriyle reddedilmiş ve tutukluluk hâlinin devamına karar verilmiştir.

7. Başvurucunun tutukluluk hâlinin devamına ilişkin olarak Hâkimliğin kararına karşı yaptığı itiraz 28/12/2020 tarihinde Gaziantep 1. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

8. Başvurucu, ret kararını 29/12/2020 tarihinde öğrendiğini belirtmiş; 31/12/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi üzerinden yapılan inceleme neticesinde Başsavcılığın 17/8/2020 tarihli müzekkereyle, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığından ihaleye fesat karıştırma suçu ve kamu zararının oluşup oluşmadığı hususlarıyla ilgili olarak ihale uzmanı üç kişiden oluşan bir bilirkişi heyetinden rapor temin edilmesini talep ettiği, söz konusu raporun 11/1/2021 tarihli yazı ile Başsavcılığa iletildiği anlaşılmıştır.

10. Başsavcılık 14/1/2021 tarihinde "...rapor hazırlanması için Ankara CBSye talimat yolu ile gönderildiği bilirkişi heyeti tarafından hazırlanan raporda söz konusu 11 okula ait kantin ihalesinde hile, desise, vait, tehdit, nüfuz kullanma ve çıkar sağlama amacıyla fesat karıştırıldığının tespit edildiği, ancak oluşan kamu zararı açısından söz konusu okul kantinlerinde emlak bilirkişileri tarafından yaptırılacak tespit neticesinde kamu zararının tespitinin mümkün olduğunun bildirildiği, gerek yerelde emlak bilirkişilerine yaptırılacak inceleme, gerek ise bu incelemenin akabinde ihale uzmanı bilirkişi heyetinden aldırılacak ek rapor sürecinin yakın zaman zarfında sonuçlanmayacağı şüphelilerin tutuklulukta geçirmiş oldukları süre 7242 sayılı yasa ile infaz kanunda yapılan değişiklik ile birlikte göz önüne alındığında muhtemel mahkumiyetleri halinde dahi alacakları ceza açısından artık tutuklama tedbirinin orantılı olmayacağı değerlendirilmekle, şüphelilerin 5271 sayılı [CMK'nın] 103/1 maddesi gereğince tutuklu bulunduğu 'ihaleye fesat karıştırma' suçundan ayrı ayrı tahliyeleri ile, [CMK'nın] 109/3-b maddesi gereği 'belirli yerlere başvurmak' ve [CMK'nın] 109/3.k maddesi gereğince 'mernis adresinin bulunduğu il sınırlarını terk etmemek şeklinde' adlî kontrol altına alınarak serbest bırakılmaları" talebinde bulunmuştur.

11. Bunun üzerine Gaziantep 3. Sulh Ceza Hâkimliği 14/1/2021 tarihinde, başvurucu hakkında belirli yerlere başvurma, Merkezî Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) adresinin bulunduğu il sınırlarını terk etmeme ve yurt dışına çıkmama şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanmak suretiyle başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Sonrasında başvurucu hakkındaki belirli yerlere başvurma ve MERNİS adresinin bulunduğu il sınırlarını terk etmeme adli kontrol tedbiri 15/11/2021 tarihinde, yurt dışına çıkmama adli kontrol tedbiri ise 19/4/2022 tarihinde kaldırılmıştır. Soruşturma devam etmektedir.

12. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

13. Başvurucu, uzun süredir tutuklu olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Anayasa Mahkemesi, tutukluluğun kanunda öngörülen azami süreyi veya makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bakımından bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla başvurucu tahliye edilmiş veya hükümlü hâle gelmiş ise asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Erkam Abdurrahman Ak, B. No: 2014/8515, 28/9/2016, §§ 48-62; İrfan Gerçek, B. No: 2014/6500, 29/9/2016, §§ 33-45; Ahmet Kubilay Tezcan, B. No: 2014/3473, 25/1/2018, § 26). Somut olayda 14/1/2021 tarihinde tahliye edilen başvurucu yönünden anılan kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durumun olmadığı anlaşılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutuklamanın Hukukiliğine İlişkin İddia

16. Başvurucu; tutuklanması için ihaleye fesat karıştırma suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedeni bulunmadığını, tedbirin ölçülü olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Başvurunun bu kısmı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

18. Tutuklamanın hukukiliğine ilişkin genel ilkeler daha önce Anayasa Mahkemesince belirlenmiştir. Buna göre kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

19. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, ihaleye fesat karıştırma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

20. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin ön şartı olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir. Başvurucunun tutuklanmasına esas teşkil eden eylemi işlediği yönünde çeşitli müşteki beyanları, iletişimin tespiti ve fiziki takip kayıtları mevcuttur. Tutuklamaya esas bu deliller gözönüne alındığında başvurucunun isnat edilen eylemi işlediğine yönelik kuvvetli suç şüphesinin mevcut olduğuna ilişkin kabulün temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

21. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön şartı yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup

olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu bakımından ise Hâkimliğin tutuklama kararında belirttiği gerekçelerin (bkz. § 5) ilgili ve yeterli olduğu, bu tespitlerden ayrılmayı gerektirecek bir durumun bulunmadığı görülmüştür.

22. Bu durumda son olarak başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da tespiti gerekir. Başvurucunun tutuklanmasına temel olan soruşturmada birçok şüphelinin bulunduğu ve delillerin toplanılmasına devam edildiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak başvurucunun iştirak hâlinde işlendiği iddia olunan bir suç nedeniyle tutuklandığı ve tutuklu kaldığı süre de dikkate alındığında Hâkimliğin isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığını, işin niteliğini ve önemini de gözönünde tutarak başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı sonucuna varmasının keyfî ve temelsiz olmadığı görülmektedir.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Tutukluluğun makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YASİN ÖZDİL VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/2614 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/2614

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YASİN ÖZDİL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/2614)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucular : Yasin ÖZDİL ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (D) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanıkların hazır bulunma talepleri reddedilerek ses ve görüntü aktarımıyla duruşmaya uzaktan katılımlarının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (B) sütununda bulunan başvurular, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle birleştirilmiş ve inceleme 2021/2614 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Başvurucular, çeşitli ceza infaz kurumlarında tutukluyken silahlı terör örgütüne üye olma suçundan farklı mahkemelerde yargılanmıştır. Başvurucuların bir kısmı bazı duruşmalara, bir kısmı da duruşmaların tümüne tutuklu bulundukları ceza infaz kurumlarından Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile katılmıştır. Duruşma tutanaklarında, başvurucuların SEGBİS aracılığıyla celselere katılmak istemedikleri yönünde mahkemelere itirazda bulunduklarına dair herhangi bir beyanları yer almamıştır. Başvurucular, müdafileriyle duruşmalarda savunma yapmıştır. Başvurucu Selim Çavdar dışındaki diğer

başvurucuların bizzat duruşmalarda hazır bulunmak istediklerine dair mahkemelere herhangi bir bildirimde bulunduğunu ortaya koyan somut verilere de rastlanmamıştır. Diğer yandan başvurucu Erhan Şeker, SEGBİS aracılığıyla katıldığı yargılamanın 2/12/2020 tarihli son celsesinde, önceden verdiği dilekçe ile duruşmada bizzat hazır bulundurulmasına dair talebinden vazgeçtiğini, yargılamaya SEGBİS'le katılmasında bir problem olmadığını beyan etmiştir. Mahkemeler, başvuruculara silahlı terör örgütü üyeliği suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

4. Başvuruculara istinaf talepleri, farklı bölge adliye mahkemelerince esastan reddedilmiştir. Başvurucular, gerekçeli temyiz dilekçelerinde diğerlerinin yanı sıra celselere SEGBİS aracılığıyla katılmak zorunda kaldıklarını ileri sürmüştür. Yargıtay, başvurucular hakkındaki esastan ret kararlarını onamıştır.

5. Komisyon, tüm başvuruculara adli yardım taleplerinin kabulüne ve duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvuruculara bir kısmı yargılama süreci boyunca, bir kısmı da esaslı işlemlerin yapıldığı celselerde SEGBİS aracılığı ile dinlenildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuruculara mahkemeler önünde gerçekleştirilen duruşmalarda SEGBİS üzerinden ifade vermek istemedikleri ya da duruşmada bizzat hazır bulunmak istedikleri yönünde herhangi bir beyanlarının olmadığı ileri sürülmüştür. Ayrıca başvuruculara müdafi yardımından da yararlanarak herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir.

8. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu Selim Çavdar, kendisi hakkındaki yargılamanın ilk celsesi öncesinde sunduğu dilekçe ile duruşmada bizzat hazır bulunmayı talep ettiği hâlde bu talebinin değerlendirilmediğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu Ayşe Gülbahar Gülen, mahkemece muvafakati alınmadan yargılamaya SEGBİS üzerinden katılımının sağlandığını beyan etmiştir.

10. Diğer başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvurular, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi öncelikle bu kararlarda kişilerin talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmanın duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale olduğunu tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

13. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede başvuruculaların duruşmada hazır bulunma taleplerinin hangi zorlayıcı nedene dayanılarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvuruculaların SEGBİS aracılığıyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

A. Başvurucular Yasin Özdil, Ayşe Gülbahar Gülen, Hüseyin Kızılcan ve Mehmet Yanmış Yönünden

14. Anayasa'nın 36. maddesi veya diğer herhangi bir maddesi, kişilerin adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat etmelerini yasaklayan bir hüküm içermemektedir. Ne var ki adil yargılanma hakkının güvencelerinden vazgeçmesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının yanında asgari usul güvencelerinin de sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının bulunmaması gerekir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45).

15. Adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık bir şekilde feragat edilebileceği gibi örtülü şekilde feragat edilmesi de mümkündür. Her iki durumda da feragatin tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olması ve aynı zamanda kamu yararına aykırılık taşımaması gerekir. Ayrıca örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması beklenir. Dolayısıyla yetkili yargı organları bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir.

16. Anayasa Mahkemesi, Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında değerlendirdiği şartlar dâhilinde duruşmada hazır bulunma hakkından feragat edilmesi durumunda anılan hakka dair bir müdahalenin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu başvuruya konu olayda, celselere SEGBİS aracılığıyla katıldığı sırada başvurucunun bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmediği belirtilmiştir. Ayrıca duruşmaya uzaktan katılım sürecinde ses, görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanakları veya başvuru formunda yer verilmediği vurgulanmıştır. Bu durumda başvurucunun doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmamışsa da talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmalara katılmak zorunda olmadığı açıklanmıştır. Anılan kararda, başvurucunun duruşmalara bizzat katılma talebini celse arasında mahkemeye iletmemiş olması da dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca başvurucunun SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri olmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddianın da başvuru formuna yansımadığı belirtilmiştir. Buna ek olarak başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararı olduğundan söz etmenin de -somut olayın şartlarında- mümkün gözükmediği, dolayısıyla duruşmada hazır olma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı değerlendirilmiştir (Ansar Onat, § 23). Somut olaylarda da başvurucular yönünden anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil

yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucu Erhan Şeker Yönünden

18. Anayasa Mahkemesi Ahmet Yalçınkaya (B. No: 2020/19952, 3/2/2022) kararına konu olayda da yine Ansar Onat kararında değerlendirdiği şartlar dâhilinde duruşmada hazır bulunma hakkından açıkça feragat edilmesi durumunda da anılan hakka dair bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Başvurucu Erhan Şeker'in duruşmada bizzat hazır bulunma talebiyle celse arası dilekçe sunmuşsa da hükmün kurulduğu son celsede bu yöndeki talebinden vazgeçtiğini ve duruşmaya katılımının SEGBİS aracılığı ile sağlanmasında bir problem olmadığını beyan etmesi karşısında (bkz. § 3) duruşmada hazır bulunma hakkından açıkça feragat ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu başvurucu yönünden de anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Başvurucu Selim Çavdar Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Somut olayda başvurucu, Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) dört celsede tamamlanan yargılamanın tümüne SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Başvurucu 11/10/2018 tarihli ilk celseden önce 24/9/2018 tarihinde Mahkemeye sunduğu tahliye talepli dilekçesinde, tahliye olması hâlinde mahkeme huzuruna gelip kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan etmiştir. Duruşmalar sırasında başvurucu yargılamaya SEGBİS aracılığı ile katılmasına yönelik herhangi bir itirazda bulunmamış ise de bu dilekçe itibarıyla başvurucunun duruşmada hazır bulunma hakkından tereddüde yer vermeyecek şekilde feragat ettiği sonucuna ulaşılamamaktadır. Nitekim başvurucu; SEGBİS aracılığıyla yapılan duruşmalarda tanık beyanlarının hatalı olarak çözüm tutanaklarına aktarıldığını, sistemde yaşanan teknik aksaklıklar nedeniyle savunma yapmakta zorlandığını duruşmalarda ve temyiz dilekçesinde dile getirmiştir. Bu çerçevede duruşmada hazır bulunma hakkından açık bir şekilde feragat etmeyen başvurucunun tutum ve davranışlarından zımnen feragat ettiği sonucuna da ulaşılmamıştır. Ayrıca zımnen feragat iradesinin ortaya konulduğunu gösteren somut olguların varlığından söz etmek de mümkün değildir.

22. Bu çerçevede derece mahkemesince diğer seçenekler değerlendirilmeden ve olaya özgü somut gerekçeler sunulmadan başvurucunun duruşmaların tümüne video konferans yöntemiyle uzaktan katılımının sağlanması, en uygun aracın seçilmemesi nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna yol açmıştır. Buna göre somut olayda da Şehrivan Çoban ve Emrah Yayla kararlarında yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar

verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu Selim Çavdar; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucu Selim Çavdar'ın manevi tazminat taleplerinin, uğradığını iddia ettiği maddi zararlarla ilgili bilgi/belge sunmadığından da maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Selim Çavdar yönünden duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Başvurucular Yasin Özdil, Ayşe Gülbahar Gülen, Hüseyin Kızılcan, Mehmet Yanmış ve Erhan Şeker yönünden duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Başvurucu Selim Çavdar yönünden Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucu Selim Çavdar yönünden kararın bir örneğinin duruşmada hazır bulunma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 19. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/267, K.2019/94) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucu Selim Çavdar'ın tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından, başvurucu Selim Çavdar dışında adli yardım talebi kabul edilen diğer başvuruculların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAKAN SELÇUK BEZCİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/3838 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3838

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN SELÇUK BEZCİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3838)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucular : Hakan Selçuk BEZCİ ve diğerleri [bkz. ekli tablo (Ç) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (D) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanıkların hazır bulunma talepleri reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımlarının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurular, muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (B) sütununda bulunan başvurular, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle birleştirilmiş ve inceleme 2021/3838 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Başvurucular, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan farklı mahkemelerde yargılanmıştır. Başvurucuların bir kısmı bazı duruşmalara, bir kısmı da duruşmaların tümüne Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla katılmıştır. Mahkemeler, başvurucuların silahlı terör örgütü üyeliği suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar vermiş, bu kararlar olağan kanun yollarından geçerek kesinleşmiştir.

4. Komisyon, başvuruculardan bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunanların adli yardım taleplerinin

kabulüne, tüm başvurucular yönünden duruşmada hazır bulunma hakkı ile ayrıca başvurucu İbrahim Ceylan yönünden makul sürede yargılanma hakkı ve başvurucu Erkam Bedir Türkmenoğlu yönünden de tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucu İbrahim Ceylan Yönünden

5. Bireysel başvuruların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin beş numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin bir numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde Anayasa Mahkemesine doğrudan veya diğer mahkemeler ya da yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılması gerekir (Yasin Yaman, B. No: 2012/1075, 12/2/2013, § 19).

6. Cumhurbaşkanlığı tarafından yayımlanan 13/7/2021 tarihli kararla, Kurban Bayramı'nın 19/7/2021 Pazartesi günü saat 13.00'te başlayıp 23/7/2021 Cuma günü sona ereceği, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların 19/7/2021 tarihinde yarım gün idari izinli sayılmaları uygun görülmüş ise de bu kararda anılan tarihin resmî tatil olduğuna ilişkin bir ifade yer almamıştır. Öte yandan söz konusu kararda, kurum yöneticilerince gerekli tedbirlerin alınarak hizmetlerin aksatılmaması, zorunlu hizmetlerin yürütülmesi için asgari seviyede eleman bulundurulması konusunda talimata yer verildiği görülmüştür. Bu itibarla söz konusu gün tatil olmadığından mesainin devam ettiği saatlerde resmî işlem ve başvuruların yapılmasına engel bir durum olmadığı anlaşılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Abdulkadir Önen, B. No: 2014/16212, 28/9/2016, §§ 30, 31).

7. Genel tatil günlerinin hangileri olduğu 17/3/1981 tarihli ve 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir. Genel tatil olmayan bazı günlerde Cumhurbaşkanlığı tarafından yayımlanan kararlarla kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların idari izinli sayıldıkları ancak bu günlerde kamu kurumlarının açık kaldığı ve resmî işlemlerin devam ettirildiği bilinmektedir (Abdulkadir Önen, § 32).

8. Somut olayda başvurucu, bireysel başvuru formunda nihai kararı 18/6/2021 tarihinde öğrendiğini beyan etmiştir. Bu tarihte başlayan bireysel başvuru süresinin son günü 19/7/2021 olup başvurucu ise 26/7/2021 tarihinde başvuruda bulunmuştur. Başvurucu, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların yarım gün idari izinli sayıldıkları 19/7/2021 tarihi yerine Kurban Bayramı sonrasına denk gelen ilk iş günü olan 26/7/2021 tarihinde başvuruda bulunmasına yönelik mazeret ileri sürmemiştir. Ancak yukarıda açıklandığı üzere belirtilen tarihin resmî tatil olmadığı, Cumhurbaşkanlığı kararıyla kamu kurum ve kuruluşlarında asgari seviyede kamu personelinin bulundurulması şartıyla buralarda çalışan personelin anılan günde idari izinli sayıldığı, tatil olmadığından mesainin devam ettiği ve başvuruculara bireysel başvuru yapmalarına engel bir durum olmadığı anlaşılmıştır.

9. Öte yandan başvurucu 19/7/2021 tarihinde bireysel başvuru evrakını teslim etmek için Anayasa Mahkemesine veya diğer mahkemelere müracaat ettiğine ancak bu kurumlara evrakını teslim edemediğine ya da buralarda yeteri kadar personel görevlendirilmediğine ilişkin bir iddia ileri sürmediği gibi idari izin kararının kamuya ilan ediliş şekli itibarıyla başvuruyla ilgili belirsizlik ve öngörülmezlik yaratıldığını da iddia etmemiştir.

10. Başvuru konusu olayda başvurucunun otuz günlük başvuru süresinin son günü olan 19/7/2021 tarihinde mesai bitimine kadar bireysel başvuruda bulunması gerekirken otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 26/7/2021 tarihinde başvuru yaptığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucu Erkam Bedir Türkmenoğlu Yönünden

11. Ceza infaz hukukunda müddetname 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 20. maddesinin dört numaralı fıkrası gereği düzenlenen ve kesinleşen mahkeme kararına istinaden hükümlünün ceza infaz kurumunda ne kadar süre kalacağını gösteren bir belgedir. Müddetnamede; mahkûm olunan cezanın niteliği, cezanın hangi mahkeme tarafından verildiği, Yargıtay aşamasından geçmiş ise ilgili ilama dair bilgiler yer almaktadır. Dolayısıyla müddetnamenin hükümlüye tebliğ edildiği tarihi, başvurucular açısından en geç nihai kararın öğrenildiği tarih olarak kabul etmek gerekir (Hakan Fuat Komili, B. No: 2013/2470, 17/9/2013, § 18).

12. Somut olayda, başvurucunun müddetnamenin 29/9/2021 tarihinde tebliğinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 22/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Başvurucular Hakan Selçuk Bezci, Fayik Kızıl, Emrah Dinçaslan ve Senem Yaşlı Yönünden

13. Anayasa Mahkemesince olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) ve Birnur Doğan ([GK], B. No: 2020/34420, 31/1/2024) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeler belirlenmiştir. Kararda, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan inceleme neticesinde başvurucu ya da (seçilmiş veya atanmış) müdafiinin nihai kararı açarak okuduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunu öğrendiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

14. Somut olaylarda kendileri hakkındaki nihai kararları UYAP üzerinden bizzat başvurucu Hakan Selçuk Bezci 30/9/2020 tarihinde, başvurucu Fayik Kızıl'ın vekili 9/3/2021 tarihinde ve başvurucu Emrah Dinçaslan'ın müdafii 1/2/2021 tarihinde okumuştur. Buna rağmen başvurucu Hakan Selçuk Bezci 27/1/2021 tarihinde, başvurucu Fayik Kızıl 17/4/2021 tarihinde, başvurucu Emrah Dinçaslan ise 26/3/2021 tarihinde otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra başvuru yapmıştır.

15. Diğer yandan başvurucu Senem Yaşlı'nın müdafii de hakkındaki nihai kararı UYAP üzerinden 18/7/2021 tarihinde okumuştur. Her ne kadar başvurucu Senem Yaşlı bireysel başvuru formunda başvuru tarihini 16/8/2021 olarak belirtmişse de formu teslim ettiği yazı işleri müdürünün formu 19/8/2021 tarihinde havale ettiği ve başvurucunun başvuru harcını aynı tarihte ödediği dikkate alındığında başvurunun formda beyan edilen tarih yerine 19/8/2021 tarihinde yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

16. Somut olaylarda başvurucuların nihai kararları UYAP üzerinden öğrendikleri tarihlerden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra bireysel başvuruda bulundukları anlaşıldığından başvuruların süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

D. Başvurucu Mehmet Yücel Karahasanoğlu Yönünden

17. 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

18. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava şartları şunlardır:

…

ı) Aynı davanın, daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması.

i) Aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması."

19. 6100 sayılı Kanun'un 115. maddesinin (2) numaralı fıkrası fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir. Ancak, dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise bunun tamamlanması için kesin süre verir. Bu süre içinde dava şartı noksanlığı giderilmemişse davayı dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddeder."

20. Buna göre bireysel başvuruların incelenmesinde 6216 sayılı Kanun ve İçtüzük'te hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanacaktır. Bireysel başvuruya ilişkin mevzuatta mükerrer başvuru düzenlenmemiştir. Dolayısıyla aynı başvurucunun aynı nedenle birden fazla bireysel başvuru yapması durumunda başvurunun 6100 sayılı Kanun'un dava şartlarına ilişkin yukarıda belirtilen hükümleri kıyasen uygulanmak suretiyle reddedilmesi gerekir.

21. Başvurucu, aynı ihlal iddiasıyla daha önce de bireysel başvuru yapmıştır. İkinci Bölüm İkinci Komisyon 10/11/2021 tarihli ve 2018/31015 başvuru numaralı kararıyla başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasını kabul edilemez bulmuştur.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun mükerrer olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

E. Başvurucular Cengiz Sayılgan, Aytekin Gezici ve İsmail Bozbay Yönünden

23. Başvurucuların bir kısmı yargılama süreci boyunca, bir kısmı da esaslı işlemlerin yapıldığı celselerde SEGBİS aracılığı ile dinlendiklerini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucular Cengiz Sayılgan ve İsmail Bozbay'ın duruşmalarda bizzat hazır edilmeyip duruşmalara SEGBİS'le katılımlarının sağlanması suretiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarını haklarında verilen mahkûmiyet kararlarına karşı kanun yoluna başvurduklarında ileri sürmedikleri, bu hususun Anayasa Mahkemesince yapılacak olan kabul edilebilirlik değerlendirmesinde dikkate alınmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. Diğer yandan her üç başvurucunun da müdafi yardımından da yararlanmak suretiyle herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

25. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluna başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

26. Somut olayda her üç başvurucunun anılan itirazlarını temyiz kanun yolu başvurusuna dair dilekçelerinde ileri sürmediği, dolayısıyla olağan kanun yollarını tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurucular Cengiz Sayılgan, Aytekin Gezici ve İsmail Bozbay'ın duruşmada hazır bulunma haklarının ihlal edildiği iddiaları yönünden başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Başvurucu Mehmet Yücel Karahasanoğlu yönünden başvurunun mükerrer başvuru nedeniyle REDDİNE,

2. Başvurucular İbrahim Ceylan, Erkam Bedir Türkmenoğlu, Hakan Selçuk Bezci, Fayik Kızıl, Emrah Dinçaslan ve Senem Yaşlı yönünden başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvurucular Cengiz Sayılgan, Aytekin Gezici ve İsmail Bozbay yönünden duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 1. 6100 sayılı Kanun’un 339. maddesinin iki numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetlerine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA,

2. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERHAN KOÇ

B. No: 2021/33303 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/33303

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERHAN KOÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/33303)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Erhan KOÇ

Vekili : Av. Diyar ORAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işverenle güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi üzerine açılan işe iade davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Tatvan Belediye Başkanlığı (Belediye) bünyesinde çeşitli alt işverenler (Şirket) nezdinde 23/11/2012 tarihinden itibaren su ve kanalizasyon görevlisi olarak çalışmakta olan başvurucu hakkında 15/1/2017 tarihinde Tatvan Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından silahlı terör örgütüne üye olma isnadı ile soruşturma başlatılmıştır. Söz konusu ihbarda Bitlis'in Tatvan ilçesi kırsalında faaliyet gösteren PKK terör örgütü mensuplarının 2017 yılı Ocak ayında Tatvan ilçe merkezine geldiği, başvurucu da dâhil bir kısım şüphelinin evinde saklandığı iddiası yer almaktadır. Bu kapsamda 15/1/2017 tarihinde başvurucunun evinde arama ve elkoyma işlemleri yapılmış, 15-17/1/2017 tarihleri arasında başvurucu hakkında iki gün gözaltı tedbiri uygulanmıştır. Başvurucu; aşamalarda alınan ifadesinde PKK/KCK terör örgütüne üye bir akrabası olmadığını, terör örgütünün yapılanması, gelir kaynakları ve amacı hakkında bir bilgisinin bulunmadığını, örgüt mensuplarının işbirlikçi faaliyetlerini

yürütmediğini, üzerine atılı suçlamayı kabul etmediğini belirtmiştir. Savcılık yetkisizlik kararı vererek dosyayı Bitlis Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) göndermiştir.

3. Soruşturma devam ederken davalı Belediye, Tatvan Kaymakamlığı İlçe Olağanüstü Hâl (OHAL) Bürosu yazısına istinaden 8/2/2017 tarihinde başvurucunun iş akdini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle 17/2/2017 tarihinde Tatvan 1. Asliye Hukuk Mahkemesi (iş mahkemesi sıfatıyla) (Mahkeme) nezdinde dava açmış; Mahkeme dava konusu talep hakkında yargı mercilerince karar verilmesine yer olmadığına hükmederek dosyayı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna (Komisyon) göndermiş ancak Komisyon 23/2/2018 tarihli kararıyla dosyayı Mahkemeye iade etmiştir.

5. Dosya kendisine geri gelen Mahkeme, başvurucu hakkında şüphe feshi kapsamında bilgi/belge toplamak amacıyla Bitlis Valiliği ve Tatvan Kaymakamlığı OHAL Bürolarına, Başsavcılığa, Emniyet Genel Müdürlüğüne, Jandarma Genel Komutanlığına, Bilgi Teknolojileri Kurumuna, Dernekler Dairesi Başkanlığına, Bitlis 2. (Terör) Ağır Ceza Mahkemesine ve Millî İstihbarat Teşkilatına müzekkere yazılmasına karar vermiştir. Bu kapsamda gelen müzekkere cevaplarında, başvurucu hakkında yürütülen soruşturma olduğu belirtilmiş; Terörle Mücadele Daire Başkanlığı kayıtlarında karıştığı olaylar sorgulamasında kaydı olmadığı, başkaca herhangi bir bilgi ve belgeye rastlanmadığı, kapatılan derneklerin herhangi birinde üyelik kaydı bulunmadığı, hakkında açılmış bir ceza yargılaması olmadığı bilgisi verilmiştir.

6. Mahkeme 11/4/2019 tarihli kararla davanın reddine hükmetmiş ve bu karar istinaf incelemesinden geçerek 13/9/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararın tebliği üzerine süresi içinde Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvuruda bulunmuş; bu kapsamda yapılan incelemede 4/11/2020 tarihli karar ile mahkeme hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiş ve dosya yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemeye gönderilmiştir.

8. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı üzerine dosya kendisine gelen Mahkeme, yeniden müzekkere yazarak başvurucuya yönelik araştırma yapmış; çeşitli tarihlerde açtığı duruşmalarda tarafların iddia ve itirazlarını dinlemiştir. Bu kapsamda dosyaya gelen müzekkere cevaplarında, başvurucu hakkında yürütülen soruşturmanın 3/6/2020 tarihinde takipsizlik kararı ile neticelendiği bilgisi verilmiştir.

9. Mahkeme 17/3/2021 tarihli kararı ile davanın kabulüne ve başvurucunun işe iadesine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Somut olayda ... salt kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilen soruşturmanın varlığının geçerli neden ile feshe yeterli olmayacağı, ilgili karar dışında davacının iltisak veya irtibatı bulunduğuna dair dosya arasında herhangi bir yan delil bulunmadığı... davacı işçi hakkında feshe gerekçe olarak gösterilen PKK/KCK terör örgütü yapılanmasına veya Milli Güvenlik kurulunca devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen herhangi bir yapıya üyeliği, mensubiyeti, iltisakı yahut bunlarla irtibatı tespit edildiğine ilişkin herhangi somut veriye dayalı bir tespit, bilgi ve belge olmadığı, aksinin de davalı taraflarca ortaya konulamadığı anlaşılmakla feshin geçerli ve haklı nedene dayanmaksızın yapıldığı kanaatine varılmak suretiyle davanın kabulüne dair karar verilmiştir."

10. Davalı Belediye, gerekçeli karara karşı istinaf talebinde bulunmuş; iş akdinin haklı nedenle feshedildiğini, işe iade talebinin reddi gerektiğini, verilen kararın hatalı olduğunu ileri sürmüştür.

11. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi 14/6/2021 tarihli kararıyla istinaf başvurusunun kabulü ile gerekçeli kararın ortadan kaldırılmasına ve davanın reddine hükmetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dosya içerisine alınan belgelere göre, davacı işçi hakkında Bitlis Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 03.06.2020 tarihli 2017/ 5562 sayılı ek kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın incelenmesinde; davacının 15/01/2017-17/01/2017 tarihleri arasında terör örgütüne üye olma suçlaması ile iki gün gözaltında kaldığı, feshin gerçekleştiği tarih olan 08/02/2017 tarihi itibariyle artık davalı işverenlik açısından güven ilişkisinin zedelendiği ve işverenden iş akdinin devamının beklenemeyecek derecede şüphe meydana geldiğinin kabulü gerekeceği, bu haliyle davalı işverenliğin feshinin işe iade davası bakımından en azından geçerli nedene dayandığı sonucuna varılmıştır. Buna göre davalı işverenliğin feshinin geçerli nedene dayandığı kabulü ile davanın reddi gerekmektedir."

12. Nihai karar 7/7/2021 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş; 16/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; feshin usul ve yasaya uygun yapılmadığını, bütün taleplerine rağmen fesih sebebine dair somut bir gerekçe sunulmadığını, işveren tarafından ısrarla OHAL Bürosu istediği için iş akdinin feshedildiği bilgisinin verildiğini, buna rağmen istinaf incelemesinde hakkında yürütülen ve takipsizlikle sonuçlanan ceza soruşturması kapsamında uygulanan gözaltı tedbiri gerekçe gösterilerek işe iade davasının hukuka aykırı bir şekilde reddedildiğini beyan etmiştir. Somut bir gerekçe olmaksızın varsayımlar üzerinden iş akdinin feshedildiğini ifade eden başvurucu; hakkında verilen takipsizlik kararının dikkate alınmadığını, iddia ve itirazları incelenmeksizin davanın reddedildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde, dosyaya gelen bilgi ve belgeler ile tarafların iddia ve itirazları doğrultusunda davanın reddedildiği ve anılan kararın kanun yollarından geçerek kesinleştiği hatırlatılmış; hukuk kurallarını yorumlama yetkisinin mahkemelere ait olduğu, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durum olmadığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde kalacağı hususlarında değerlendirmeler içeren Anayasa Mahkemesi kararlarına yer verilerek başvuru incelenirken hem bu hususların hem de somut olayın kendine özel şartlarının gözönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Somut olayda başvurucunun temel iddiası, iddia ve itirazlarının derecece mahkemelerince yeterli şekilde araştırılmamasıdır. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

18. Somut olayda işveren nezdinde 2012 yılından beri çalışmakta olan başvurucu hakkında yapılan bir ihbar üzerine soruşturma başlatılmış ve gözaltı tedbiri uygulanmış; başvurucu, salıverildikten yaklaşık bir ay sonra OHAL Bürosundan gelen yazı üzerine başvurucunun iş akdi feshedilmiştir. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir nedene dayanmadan feshedildiğini belirterek işveren aleyhine işe iade istemiyle dava açmıştır. Yargılama devam ederken başvurucu hakkındaki soruşturma neticelenmiş ve ek kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir (bkz. §§ 2-8).

19. Mahkeme, işe iade davasına ilişkin yargılama neticesinde başvurucunun terör örgütü ile irtibatlı/iltisaklı olduğuna dair tüm araştırmalara rağmen hakkında herhangi bir bilgi ya da belgeye ulaşılamadığını, soruşturmanın da takipsizlik kararı ile neticelendiğini belirterek davanın kabulüne hükmetmiş; karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Bölge Adliye Mahkemesi başvurucunun fesih tarihinden önce iki gün boyunca gözaltında kaldığını, feshin gerçekleştiği tarih itibarıyla artık işveren açısından güven ilişkisinin zedelendiğini belirterek davanın reddine hükmetmiştir (bkz. §§ 9-11).

20. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında kabul edildiği üzere şüphenin işçinin kişiliğinde bulunan bir sebebe dayanması, bu sebebin de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir (çok sayıda karar arasında bkz. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 3/10/2018 tarihli ve E.2018/10430, K.2018/20956 sayılı; 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472 sayılı kararı). Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir.

21. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

Bu noktada gerekçeli karar hakkı hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin tesisinde önemli bir araç konumundadır. Zira kişiler ancak gerekçeli karar vasıtasıyla somut olayın hukuk kuralları karşısında nasıl konumlandırıldığını öğrenebilmekte ve buna karşı etkili bir savunma geliştirme imkânı bulabilmektedir.

22. Öte yandan Yargıtay, şüphe feshi kapsamında açılacak davalarda taraflarca hazırlama ilkesine üstünlük tanınamayacağını belirtmiştir (bkz. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 26/11/2018 tarihli ve E.2018/11097, K.2018/25472). Bu itibarla şüphe feshi kapsamında açılan işe iade davalarında, taraflarca hazırlama ilkesi yerine istisnai nitelikteki kendiliğinden araştırma ilkesi uygulanmaktadır. Yani mahkemelerin tarafların ileri sürdüğü ya da ortaya koyduğu tespitlerden bağımsız olarak ayrıca araştırma yapması ve yine tarafların iddia ve itirazlarını bu kapsamda değerlendirerek bir sonuca varması gerekmektedir.

23. Mahkemelerce gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli değildir, aynı zamanda gerekçenin makul olması şartı aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

24. Bu itibarla, şüphe feshi gerekçesiyle iş akdinin sonlandırıldığı davalarda, özellikle işvereni fesih sonucuna götüren hususların aydınlatılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda şüpheye neden olan durum veya olayın/vakıanın doğrudan işçinin şahsından kaynaklanması, millî güvenliği tehdit eden yapı veya oluşum ile işçi arasında güncel ve kişisel bir bağlantıyı ortaya koyabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Yine bu noktada mahkemelerce söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi, keyfîliğin önüne geçebilmek adına önem arz etmektedir. Söz konusu kıriterlerin -özellikle millî güvenlik ile ilgili hususlarda- esnek değerlendirilebileceği düşünülse dahi bu durumda da makul ve hakkaniyetli bir şekilde mevzunun ele alınması, hem işçi yönünden hem işveren yönünden adil bir denge kurulması icap etmektedir.

25. Bu açıklamalar ışığında somut olaya geri dönmek gerekirse şüphe feshine yönelik olarak istinaf mercii tarafından ortaya konulan temel gerekçenin başvurucu hakkında yürütülen soruşturma ve bu soruşturma kapsamında uygulanan gözaltı tedbiri olduğu görülmüştür.

26. Aynı somut olaya ilişkin olarak ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemeleri tarafından yapılan yargılama sonucu verilen kararların birbirleri yönünden mutlak surette bağlayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bu durumda mahkemeler önlerine gelen uyuşmazlığı kendi açılarından ele almakta; ilgili mevzuat kapsamında farklı değerlendirme ve nitelendirmelere tabi tutmaktadır. Ceza yargılamasında/soruşturmasında yer alan bilgi ve belgelerin iş akdinin feshine olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ne var ki somut olayda istinaf incelemesinde soruşturmada elde edilen bilgi ve belgeler değerlendirilmemiş; iş akdinin feshedilmesindeki şüphenin olgusal dayanakları ortaya konulmamış, başvurucunun temel iddiaları istinaf mahkemesince tartışılmamıştır.

27. Sonuç olarak başvurucu hakkında elde edilen bilginin iş akdinin feshini neden ve nasıl

haklılaştırdığı hususunun mahkemelerin gerekçelerinde yer almadığı görülmüştür. Başvurucu hakkında elde edilen delillerin -soruşturma neticesinde takipsizlik kararı verildiği de gözönünde bulundurulduğunda- iş akdinin feshedilmesindeki hukuki etkisine dair değerlendirmenin ortaya konulması gerekmektedir. İşe iade davasında yapılan araştırmalar neticesinde ise başvurucunun herhangi bir örgütsel faaliyete iştirak ettiğine dair veri elde edilemediği, soruşturmaya sebep olan ihbar kapsamında örgüt mensuplarını saklamanın ötesinde örgüt mensupları ile bir şekilde iletişime geçtiğine dair bir verinin ortaya konulamadığı görülmüştür. Bu kapsamda Bölge Adliye Mahkemesi tarafından yapılan incelemede başvurucu hakkındaki iddiaların ne şekilde örgütsel bir faaliyet çerçevesinde ele alındığı ve işveren yönünden nasıl bir şüphe oluşturduğu hususları tartışılmamış ve değerlendirilmemiştir. Diğer bir ifadeyle başvurucunun iş akdinin haksız olarak feshedildiğine ilişkin iddialarının salt hakkında ceza soruşturması bulunmasına atıfla incelenmemesi Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının gerektirdiği gerekçeli karar hakkına aykırı düşmüştür. Başvurucu hakkında salt soruşturma bulunması ve gözaltı tedbirinin uygulanmış olması Anayasa'nın 141. maddesi gereği işe iade yargılamasındaki gerekçe yükümlülüğünü bertaraf edici nitelikte değildir. Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan nedenlerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

29. Başvurucu, iş akdinin haksız şekilde feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de gerekçeli karar hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde masumiyet karinesinin ihlal edildiğine yönelik iddia hakkında bu aşamada ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

30. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesini ve tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talepleri kabul edilmemiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddiasının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E.2021/989, K.2021/1216) iletilmek üzere Tatvan 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (iş mahkemesi sıfatıyla) (E.2020/588, K.2021/126) GÖNDERİLMESİNE,

E. Tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BAYRAM ER VE KAZIM BAYRAKTAR

B. No: 2021/57357 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/57357

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BAYRAM ER VE KAZIM BAYRAKTAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/57357)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Bayram ER

2. Kazım BAYRAKTAR

Başvurucular Vekili : Av. Tacım COŞGUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Başvurucular, istinaf merciince verilen karar üzerine temyiz yolunun açık olduğu belirtilmesine rağmen temyiz yoluna başvurmamıştır.

II. DEĞERLENDİRME

3. 2022/20799 ve 2021/57357 numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2021/57357 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca Anayasa Mahkemesine

başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurunun hukuk sisteminde mevcut yargısal yollar tüketilmeksizin yapıldığı anlaşılmaktadır (Bayram Gök, §§ 20-24). Somut olayda da başvurucuların istinaf talebi üzerine verilen karardan sonra temyiz yoluna başvurmadıkları gözetildiğinde başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varılmıştır.

5. Açıklanan gerekçelerle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ TEKİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2022/73559 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/73559

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ TEKİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/73559)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Ali TEKİN

2. Ali URAL

3. Arife SAYAR

4. Mustafa TEKELİOĞLU

Başvurucular Vekili : Av. Mehmet Akın OKYAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, şirkete yatırılan paranın iadesi talebiyle açılan dava sırasında yapılan kanuni düzenleme sonucu alacağın tahsil imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurular süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. 2022/84272, 2022/84275, 2022/106245 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2022/73559 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden birleştirilerek incelenmesine, incelemenin 2022/73559 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden

yürütülmesine karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Turgay Kılıç (B. No: 2020/21022, 14/12/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede alacağın tahsili için uygun hukuki yollara başvurmasına rağmen yargılama sırasında yapılan kanuni düzenleme nedeniyle hukuki mekanizmaları işletme imkânından mahrum bırakılan başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucular ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuştur. Başvurucunun iddialarının esasının değerlendirilmesi ancak yeniden yargılama ile mümkün olduğundan yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (C) sütununda yer verilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Başvuruculara, ekli listenin (D) sütununda yer verilen harcın ekli listede gösterildiği şekilde ve 18.800 TL vekâlet ücretinin ise MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ALELEIWI

B. No: 2023/16378 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/16378

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ALELEIWI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/16378)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Mustafa ALELEIWI

Vekili : Av. Erdal Mahmut ERGÖR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Bölüm, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar vermiştir.

3. İzmir Valiliği 2/6/2022 tarihinde Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşı başvurucuyu 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sınır dışı etme kararı almıştır.

4. İzmir 1. İdare Mahkemesi, başvurucunun kararın iptali amacıyla açtığı davayı 16/12/2022 tarihinde kesin olarak reddetmiştir.

5. 16/1/2023 tarihinde nihai kararı öğrenen başvurucu 7/3/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu 25/8/2023 tarihli dilekçeyle bireysel başvurusundan feragat ettiğini bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Nadali Agheli Kohne Shari, B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18).

7. Başvurucu, sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

8. Başvuru konusu olayda, başvurucunun bireysel başvurusundan feragat ettiği ve İçtüzüğün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilebilecek bir durumun söz konusu olmadığı anlaşıldığından 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (5) numaralı fıkrası gereğince başvuru hakkında düşme kararı verilmesi gerekir.

9. Açıklanan gerekçelerle başvurunun kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin feragat nedeniyle düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun feragat nedeniyle DÜŞMESİNE,

C. Sınır dışı etme işlemine ilişkin verilen tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MASOUD TALEBI

B. No: 2023/26088 | Karar tarihi: 19.03.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/26088

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MASOUD TALEBI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/26088)

Karar Tarihi: 19/3/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Masoud TALEBI

Vekili : Av. Ömer BAYIR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sınır dışı etme kararı kapsamında menşe ülkeye geri gönderilme nedeniyle yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/4/2023 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Bölüm tarafından 19/4/2023 tarihinde Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin tedbiren durdurulmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Genel Bilgiler

5. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, 1983 doğumlu bir erkektir ve İran İslam Cumhuriyeti (İran) vatandaşıdır.

7. Başvurucu 27/7/2016 tarihinde İstanbul Atatürk Havalimanı'ndan Türkiye'ye giriş yapmış; yurda girdikten sonra 11/10/2016 tarihinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 17/11/2016 tarihinde ise Isparta İl Göç İdaresi Müdürlüğü (Göç İdaresi) nezdinde uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur.

B. Başvurucunun Uluslararası Koruma Başvurusuna İlişkin Süreç

8. Başvurucunun 2018 yılında S.S. ile evlenmesi üzerine eşinin uluslararası koruma talebine ilişkin işlemler de başvurucu ile aynı dosyada görülmüştür.

9. Uluslararası koruma statüsünün belirlenmesi amacıyla tercüman eşliğinde başvurucuyla bir mülakat yapılmıştır. 21/10/2020 tarihli mülakatta başvurucu Tahran'da doğduğunu, aynı yerde bilgisayar mühendisliği okuduğunu, Amerika Birleşik Devletlerine gidip dönen amcası P.den etkilenmesi üzerine Müslüman iken 2008 yılında Hristiyan olduğunu, iki ay sonra annesinin, babasının ve kız kardeşinin de Hristiyanlığı seçtiğini belirtmiştir. Başvurucu mülakat sırasında ülkesinden ayrılmasına neden olan olayları şu şekilde açıklamıştır:

"Ben 2008 yılında Hristiyan olduktan sonra 2011 yılında amcam bize İlam kilisesini anlattı. 2012 yılında ben Ermenistan'a Hristiyanlık eğitimi almayı gittim. Orada üç ay kaldım ve papazlık eğitimi aldım. Ancak bana oradan bir belge vermediler. Verseler de zaten İran da kullanamazdım. Ancak istenirse dilekçe verilerek o eğitimimin belgesini almabilir. Daha sonra 2013 yılında Türkiye ye gelerek İstanbul ilinde bir haftalık eğitim aldım ve geri İran'a döndüm. Ermenistan dan döndükten sonra Tehram, Karaj ve Hajgert te bulunan ev kiliselerinde papazlık yaptım. Karaj daki ev kilisesinin adı Ferdis idi. Bu ev kilisesi amcamın evi ve kilisesi idi. Bu ev zaten sürekli takip ediliyordu. 23/07/2016 tarihinde Polisler gelerek amcam ve eşini aldılar. Yaklaşık 2 hafta kadar tutular. Ondan sonra ellerinde bir ev senedi ve evi kilise olarak kullanmama ve kullandırmama taahhüdü aldıktan sonra serbest bıraktılar. 27/0[7]/2016 yılında Türkiye ye babam annem ben Türkiye ye geldik. Kız kardeşim ve onun eşi bizden 2 gün önce Türkiye ye geldiler. Babam İran da bulunan kız kardeşinin eşine sahibi bulunduğumuz iki aracı satması için vekalet verdi ve biz 27/0[7]/2016 yılında Türkiye ye geldik. Amcam alınınca ben papaz olduğum için idam ile yargılanabilirdim o yüzden hemen İran'dan çıkış yaptık."

10. Başvurucu; yapılan mülakatta ülkesinde gözaltına alınma veya tutuklama şeklinde bir tedbirle karşılaşmadığını, ailesinden sadece amcasının kamu makamlarıyla sorun (yukarıdaki beyanında geçen şekliyle) yaşadığını belirtmiştir.

11. Başvurucu, ülkesine döndüğü takdirde başına ne gelebileceği ile ilgili soruyu "Ben eğer ülkeme dönersem idam ile yargılanırım. İdam edilmesem bile 10 yıl ve üzeri hapis cezası verirler ve işkenceler yaparlar. Bütün sosyal medyada dini konulu videolarım yayınlanmaktadır. Sosyal medyadan beni çok tanıyan İranlılar bulunmaktadır. Benim İran'a dönme durumunda beni hemen alırlar." şeklinde cevaplamıştır.

12. Mülakatı yapan görevli 26/10/2020 tarihinde bir mülakat raporu hazırlamış; inandırıcılık, korku ve risk değerlendirmesi yapmıştır. Raporda başvurucu, başından geçen olaylar ve verdiği detaylar nedeniyle inandırıcılık açısından samimi ve tutarlı bulunmuştur.

Korkuya ilişkin değerlendirmede ise İranlı yetkililerle amcasının arasında geçen olayların başvurucuyu endişelendirdiği belirtilmiş fakat kendisine ve ailesine bir işlem yapılmadığı, ayrıca amcası ve amcasının eşinin taahhüt vererek iki hafta içinde serbest bırakıldığı vurgulanmıştır. Başvurucunun menşe ülkesinde risk altında olmayacağı değerlendirilirken şu hususlara değinilmiştir:

"... Sonuç olarak yukarıdaki bilgiler ışığında, kişinin değiştirdiğini iddia ettiği diniyle ilgili Örgüllü faaliyetlerde bulunmaması ve kendi kendine yaşaması durumunda rejim ve güvenlik güçleriyle bir sorun yaşama olasılığının olmayacağı söylenebilir. Raporlara bakıldığında ise İran'da iddia edildiği gibi din değiştirenlerin idam edildiği veya çok ağır hapis cezalarına çarptırıldığı bilgilerinin gerçeği yansıtmadığı görülmektedir. Bu konuda hazırlanan raporlar incelendiğinde mürtedlikten herhangi bir kişinin idam edildiği veya çok ağır cezaya çarptırıldığı bulgusuna rastlanmadığı tespit edilmektedir. Adı geçen yabancının anlattıklarından ülkesine dönmesi durumunda; ailesine ve kendisine yapılan her hangi bir işlem olmadığı, hüküm verilip bir tebligat yapılmadığı da göz önüne alındığında ailesinin ve kendisinin her hangi bir sorun yaşamayacağı ve her hangi bir risk altında olmadığı düşünülmektedir."

13. Mülakat raporunun sonuç kısmında başvurucunun 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 62. maddesinde belirtilen kriterlere uymadığı için şartlı mülteci olarak kabul edilmeyebileceği kanaatine yer verilmiştir.

14. Isparta Valiliği 27/10/2020 tarihli kararla başvurucu ve eşinin uluslararası koruma talebinin reddine karar vermiştir.

15. Başvurucu, verilen kararın iptali için Isparta İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) 6/2/2021 tarihinde dava açmıştır. Başvurucu, dava dilekçesinde başından geçen olayları 21/10/2020 tarihli mülakatta belirttiği şekilde anlatmış; uluslararası koruma başvurusunun genel ifadelerle ve gerekçesiz olarak reddedildiğini belirtmiştir. Başvurucu, uluslararası koruma başvurusunu üç ay sonra yapma sebebini İran'daki ortamın sakinleşip sakinleşmediğini veya durumun üstesinden gelip gelemeyeceğini görmek istemesi olarak açıklamıştır. Polisin büyük annesinin evine kendisini aramak için gittiğini öğrendiğinde gerçekten ülkesine geri dönemeyeceğini anladığını, bunun için de Türkiye'de uluslararası koruma başvurusu yaptığını söylemiştir. Türkiye'de bulunduğu süre içinde katıldığı faaliyetlerden bahsederek yerinde mülteci statüsünde olduğunu, verilecek kararda bunların da gözönünde bulundurulması gerektiğini iddia etmiştir. Buna göre inancını aktif olarak yaşadığını, Isparta'da Elam Kiliselerinde papaz (Başvurucu, görevi için bu tabiri kullandığından bundan sonra da bu şekilde ifade edilecektir.) olarak görev yaptığını, değişik illere de gittiğini ve oralarda vaazlar verdiğini, çeşitli sosyal medya platformları aracılığıyla bunların yayımlandığını, dört yüzden fazla kişiyi vaftiz ettiğini, sunduğu vaftiz sertifikalarında da adının geçtiğinin görülebileceğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca kiliseye ait bir video klibin izni olmadan T... adlı bir sosyal medya kanalında yayımlandığını, söz konusu kanalın yöneticisinin İran'daki bir hapishanede idam edilen, serbest gazeteci ve siyasi aktivist olan R.Z. olduğunu söylemiştir. Başvurucu dava dilekçesinde Türkiye'deki faaliyetlerinden ötürü kimliğinin İran'daki yetkililer tarafından ifşa edildiğini, ülkesinde din değiştiren bir erkeğin ceza olarak idam edildiğini, hem rejime muhalif siyasi bir kişi olması hem de dinini değiştiren bir Hristiyan olması nedeniyle bir daha asla İran'a gidemeyeceğini, hayatı tehlikede olduğu için Türkiye'ye geldiğini, ülkesine geri gönderildiği takdirde inancından ve faaliyetlerinden ötürü idamla cezalandırılacağını ileri sürmüş; Türkiye'deki faaliyetlerinden bahsederken İran istihbaratı tarafından bu faaliyetlerinin bilinmesinin pek

muhtemel olduğunu bildirmiştir.

16. Başvurucu dava dilekçesinde ayrıca kendisiyle yapılan mülakata itiraz etmiştir. Başvurucuya göre mülakat çok hızlı ve kısa sürede yapılmış, mülakat yapan kişi de menşe ülke bilgisine yeterince vakıf olmadan mülakatı gerçekleştirmiştir. Bu nedenle yaşadığı stres yüzünden kendisini yeterince ifade edememiştir. Başvurucu, uluslararası koruma talebinin usulüne uygun olmayan bir mülakat yapılarak beş yıllık bir süre sonunda reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu iddia etmiştir.

17. Başvurucu, dava dilekçesi ekine Elam Kuruluşu tarafından düzenlenen kendisi hakkındaki 27/10/2020 tarihli referans mektubunun tercümesini koymuştur. Belgede Elam Kuruluşlarının 1988'den beri İngiltere'de kayıtlı bir hayır kuruluşu olduğu, diğerlerinin yanı sıra Hristiyanlık inancının ilerletilmesini amaçladığı, başvurucunun Eylül 2012'de doksan günlük Elam Kuruluşları Hristiyan liderliği programına katıldığı, Ağustos 2016'dan beri de Türkiye'deki Hristiyan Kuruluşlarında aktif olduğu belirtilmiştir. Bunun dışında başvurucu; dinî faaliyetleriyle ilgili çeşitli sosyal medya paylaşımlarını, bir havuzda vaftiz ettiğini belirttiği kişilerin vaftiz fotoğraflarını, vaftiz eden olarak adının geçtiği birçok vaftiz sertifikasını, tehdit içerikli bir yazışmanın tercümesini, bir üniversitede teoloji alanında lisans programını tamamladığına ilişkin sertifika tercümesini, 2013 yılında İstanbul'da vaftiz olduğuna ilişkin belgeyi sunmuştur.

18. Davalı Göç İdaresi cevap dilekçesinde özetle uluslararası koruma talebinin reddine ilişkin kararın hukuka uygun olduğunu, başvurucunun babasının, annesinin, eşinin ve eşinin kız kardeşinin de aynı mahkemede davaları olduğunu, dava dilekçesinde dile getirilen iddiaların mülakattan farklı olmadığını, mülakatta hangi hususları söyleyemediğine ilişkin bir açıklamada bulunmaması sebebiyle mülakata ilişkin itirazın kabul edilemeyeceğini beyan etmiştir. Ayrıca Göç İdaresi, başvurucunun din değiştirmesi ya da ev kilisesine gitmesi sebebiyle hakkında işlem yapıldığına dair dosyaya sunulmuş bir belge ya da bilgi bulunmadığını, kaldı ki idamla ya da uzun süreli hapis cezasıyla yargılanacağı iddia edilen bir kişinin ülkeden çıkışının yasaklanmamasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunu, uluslararası yayınlar temel alınarak hazırladıkları menşe ülke raporunda yer aldığı üzere İran'da din değiştirmiş olmanın bir risk teşkil etmediğini belirtmiştir.

19. İdare Mahkemesi 11/6/2021 tarihli yazıyla başvurucudan ülkesindeki riskin ispatına yarayan tüm bilgi ve belgeleri istemiştir. Başvurucu; ilgili yazıya verdiği cevapta özetle liderliğini yaptığı ev kilisesine yapılan baskında yetkililerinin kendisinin peşine düşeceği için İran'dan kaçtığını, kaçtıktan sonra kamu makamlarınca aranmaya başlanması nedeniyle arama kararına ilişkin bir belge elde edilebilmesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğunu, uygulamada zaten İran'ın bu bildirimleri yapmadığını iddia etmiştir. İran'da kendisi gibi misyonerlik yapanların uzun süreli hapis cezaları aldığını, ülkesindeki hapishanelerde tutulma şartlarının oldukça kötü olduğunu belirtmiş; buna ilişkin uluslararası kuruluşların raporlarına atıfta bulunmuştur. Ayrıca papaz olarak görev yaptığı kilisenin bir üyesinin kendisi gibi İran'dan kaçarak geldiğini, İranlı bir polisin bu kişinin İ... adlı sosyal medya hesabına tehdit mesajları (bkz. § 17) attığını, mesajlarda kendisinin ve kız kardeşinin kocasının da adının geçtiğini, tehdit edildiklerini belirtmiştir. Başvurucuya göre tercüme ettirdiği mesaj içeriği ülkesindeki tehdidin devam ettiğini göstermektedir fakat Göç İdaresi yetkilileri buna ilişkin inceleme yapmamıştır. Başvurucu dilekçe ekine daha önce sunduğu belgeleri (bkz. § 17) de eklemiştir.

20. İdare Mahkemesi 8/7/2021 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Verilen kararın

gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Olayda, dava dosyası kapsamında bulunan mülakat formu incelendiğinde; davacı tarafından, İran'da bulunan ev kiliselerinde papazlık yaptığı, amcasının evinin de kilise olduğu, bu evin sürekli takip edildiği, 23.07.2016 tarihinde polislerin gelerek amcası ve eşini aldıkları, yaklaşık iki hafta kadar tuttukları, daha sonra ev senedi ve evi kilise olarak kullanmama ve kullandırmama taahhüdü aldıktan sonra serbest bıraktıkları, amcası alınınca papaz olduğu için kendisinin de idam ile yargılanmaktan korktuğu için İran'dan çıkış yaptığının belirtildiği görülmüşse de, amcası ve eşinin iki hafta içerisinde taahhüt vererek serbest bırakıldıkları, davacı hakkında ise ülkesinde kendisine yapılan herhangi bir işlem olmadığı, ev kiliselerinin polisler tarafından basılması sonrası herhangi bir sıkıntı olmadan yasal yollardan Türkiye'ye geldiği gibi davacının din değiştirmesi nedeniyle zulme uğrayacağına dair dosya kapsamında herhangi bir somut bilgi ve belgenin de bulunmadığı görülmektedir.

Bu durumda, uluslararası korumanın amacının başvuru sahibi kişilerin ülkede yukarıda yer verilen ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri uyarınca belirlenen sebepler dışında kalmalarına izin verilmesi şeklinde değerlendirilemeyeceği ve anılan statünün amacının zulme uğrama korkusu içinde bulunan ve gerçekten bu riski taşıyan şahısların ülkede belirlenen statü içerisinde kalmalarına izin vermek olduğu hususları göz önünde bulundurulduğunda; davacının uluslararası koruma başvurusunun kabulüne olanak sağlayacak şartların mevcut olmadığı, dosyadaki bilgi ve belgelerden İran uyruklu davacı tarafından kendisi ile yapılan mülakatta başvurusuna dayanak olarak ileri sürmüş olduğu hususların bu kapsamda değerlendirilmesi olanağı bulunmadığı anlaşıldığından davalı idare tarafından davacı hakkında, uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

21. Başvurucunun istinaf talebi 13/10/2021 tarihinde reddedilmiş ve verilen karar kesinleşmiştir.

C. Sınır Dışı Etme Kararına İlişkin Süreç

22. Uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin işlemin kesinleşmesinden sonra başvurucu hakkında Isparta Valiliği 19/12/2022 tarihinde 6458 sayılı Kanun'un 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) bendi (uluslararası koruma başvurusu reddedilen ve Türkiye'de kalma hakkı bulunmayan) uyarınca sınır dışı etme kararı almıştır.

23. Başvurucu, sınır dış etme kararının iptali amacıyla yine İdare Mahkemesinde (Aynı mahkeme bu kez Isparta 1. İdare Mahkemesi olarak adlandırılmıştır.) 22/12/2022 tarihinde dava açmıştır. Başvurucunun dava dilekçesinde dile getirdiği iddialar öncekine (bkz. § 15) benzemektedir. Farklı olarak başvurucu; eşinin de din değiştirmesi nedeniyle Şiraz Devrim Mahkemesinde yargılandığını, hakkında tutuklama kararı alındığını, eşinin de kendisi gibi İran'a dönmesinin mümkün olmadığını iddia etmiştir. Tercümesini sunduğu tutuklama kararına bakıldığında kararın başvurucunun eşi S.S. hakkında olduğu, 15/4/2017 tarihinde düzenlendiği, kararda S.S.nin İslam'dan Hristiyanlığa din değiştirme ve Hristiyanlığın propagandasını yapmakla suçlandığı görülmüştür. Diğer taraftan başvurucu, uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin davada sunduğu delilleri dava dilekçesine eklemiştir.

24. Başvurucu 17/1/2023 tarihli dilekçeyle İran'da hakkında çıkarıldığını iddia ettiği tutuklama kararının bir tercümesini sunmuştur. Tercümeye göre tutuklama kararı 31/8/2016 tarihinde düzenlenmiş ve başvurucu, İslam'dan Hristiyanlık dinine geçme, bu

dinin propagandasını yapmakla suçlanmaktadır.

25. Davalı Göç İdaresi başvurucunun eşi hakkında çıkarıldığı bildirilen tutuklama kararına ilişkin cevap dilekçesinde, kararın evlilikten önce düzenlenmesi nedeniyle başvurucu için bir sorun teşkil etmeyeceğini, S.S.nin bireysel olarak Türkiye'ye geldiğini, öncesinde başvurucu ile birlikte bir eylemi olmadığını, ayrıca tutuklama kararı sonrasında hüküm giydiğine ilişkin bir belge bulunmadığını bildirmiştir.

26. Başvurucu, savunmaya cevap dilekçesinde 17/1/2023 tarihinde sunduğu tutuklama kararının ülkesinde din değiştirerek Hristiyanlık kapsamında dinî programlar yapma ve ev kiliselerinde papaz olarak Hristiyanlığı yayma çalışmalarına dayandığını söylemiştir. Başvurucu, davalı Göç İdaresinin cevap dilekçesine ekine koyduğu menşe ülke raporunda din değiştirenlerin ülkede hoş karşılanmadığının ve bazı zorluklar yaşadığının zaten kabul edildiğini, kendisinin sıradan bir din değiştiren değil üst düzey yönetici (papaz) olarak görev yapması nedeniyle ağır cezalar alacağının ve kötü muameleye maruz kalacağının ortada olduğunu belirtmiştir. Ayrıca söz konusu menşe ülke raporunda ev kiliselerini organize ve bunlara öncülük edenlerin takip altında olduğunun, faaliyetlerine ısrarla devam edenlerin tazir cezası ile cezalandırıldıklarının kabul edildiğini, bu nedenle kendisinin kırbaç cezası veya daha yüksek bir ceza ile cezalandırılacağını iddia etmiştir. Elam Kilisesi/Kuruluşu olarak bilinen Protestan bir grubun Isparta görevlisi olduğunu, ev kiliseleri organize etmesi ve bunlara öncülük yapması nedeniyle İran'a döndüğü takdirde kötü muamele göreceğini belirtmiştir.

27. Başvurucu, cevap dilekçesinde ülkesinden ayrılmasına sebep olan olayları aktarırken amcasına ait ev kilisesine yapılan polis baskınından yeniden bahsetmiştir. Bu baskından iki gün sonra işyerinden evine dönerken sabahın erken saatlerinde evinin üst katında oturan büyükannesinin kendisiyle iletişime geçip İran istihbaratının alt kattaki evine baskın yaptığını, saklamakta olduğu İncil, birkaç kutsal kitap ile dizüstü bilgisayarı götürdüğünü söylediğini beyan etmiştir. Türkiye'ye geldikten sonra da istihbarat yetkililerinin birkaç kez evine gelerek kendisini sorduğunu büyükannesinden öğrendiğini, bundan sonra İran'a dönemeyeceğini anladığını ifade etmiştir.

28. İdare Mahkemesi 31/3/2023 tarihinde davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Bakılan davada; davacının uluslararası koruma başvurusunun reddine karar verilerek anılan işlemin tercüman refakatinde davacıya tebliğ edildiği ve davacı tarafından bu işlemin iptali istemiyle açılan davanın da reddedilerek kararın kesinleştiği ve davacı hakkında son kararın oluştuğu görülmektedir.

Bu durumda; uluslararası koruma başvurusu reddedilerek kesinleşen ve ülkemizde kalmasını gerektirecek başkaca yasal sebep bulunmayan davacının, 6458 sayılı Kanunun 54. maddesinin 1. fıkrasının (i) bendi uyarınca sınır dışı edilmesine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Öte yandan; her ne kadar davacı tarafından ülkesine döndüğü takdirde ölüm cezasına mahkum edileceği ileri sürülerek eşi ve kendisi hakkında ayrı ayrı hristiyanlığa geçip dini propaganda yapmaktan haklarında tutuklama emri düzenlendiğine dair belgeler sunulmuş ise de, gerek uluslararası koruma mülakatı aşamasında davalı idareye, gerekse uluslararası koruma başvurusunun reddine dair işleme karşı açılan dava dosyasına bu hususta somut herhangi bilgi ve belgenin sunulmadığı, hiç bir açıklama yapılmadığı, eşi hakkında verildiği

belirtilerek dava dilekçesi ekinde sunulan tutuklama emrinin davacının eşiyle ülkemizde evlendiği 19.01.2018 tarihinden çok önce 15.04.2017 tarihli olduğu ve aynı zamanda eşi hakkında verilen kararın kişisel olarak eşi hakkında hüküm ve sonuç doğurabileceği, bakılan dava açıldıktan sonra 27.01.2023 tarihinde davacının kendisi hakkında sunduğu 31.08.2016 tarihli tutuklama kararı bulunduğu öne sürülmekteyse de; davacının 2016 yılında ülkemize yasal yollardan girdiği ve 2016 yılına ilişkin olduğu anlaşılan tutuklama emrinin aradan yaklaşık 7 yıl gibi bir süre geçtikten sonra hangi zorlayıcı sebeplerin ortadan kalkması sonucu ne zaman ve ne şekilde ele geçirdiği hususunda hiç bir açıklama yapılmadığı gibi hakkında böylesine ciddi bir yargılama süreci olan kişinin gerek uluslararası koruma mülakatı aşamasında gerekse koruma başvurusunun reddi yolundaki işleme ilişkin dava aşamasında ülkesinde yargılandığına dair hiç bir açıklama yapılıp bilgi ve belge sunulmadığı gözetildiğinde bu hususların hayatın olağan akışıyla bağdaşmayacağı sonucuna varılarak, ayrıca dava konusu işlemde menşe ülkesine gidebileceği gibi güvenli üçüncü bir ülkeye veya transit gidebileceği her hangi bir ülkeye sınır dışı edilmesine karar verildiği görülmekte olup, uygulamada da İran vatandaşlarının vizesiz veya vizeyle girebileceği bir çok ülkenin bulunduğu bilinmekte olup, öne sürülen bu hususların mevzuat gereği tesis edilen sınırdışı işlemini hukuken kusurlandırmayacağı sonucuna varılmıştır."

29. Başvurucu, karardan 3/4/2023 tarihinde haberdar olmuş; 28/4/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

30. 6458 sayılı Kanun'un "Geri gönderme yasağı" kenar başlıklı 4. maddesi şöyledir:

"(1)Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez."

31. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etme kararı" kenar başlıklı 53. maddesi şu şekildedir:

"(1) Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır.

(2) Karar, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kendisi veya yasal temsilcisi, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez."

32. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etme kararı alınacaklar" kenar başlıklı 54. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

...

i) Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar

..."

33. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etme kararı alınmayacaklar" kenar başlıklı 55. maddesinin ilgili kısmı şöyle düzenlenmiştir:

"(1) 54 üncü madde kapsamında olsalar dahi, aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaz:

a) Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar

..."

34. 6458 sayılı Kanun'un "Şartlı mülteci" kenar başlıklı 62. maddesi şöyledir:

"(1)Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir."

35. 6458 sayılı Kanun'un "Başvuru" kenar başlıklı 65. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Uluslararası koruma başvuruları valiliklere bizzat yapılır.

...

(3) Her yabancı veya vatansız kişi kendi adına başvuru yapabilir. Başvuru sahibi, başvuruları aynı gerekçeye dayanan ve kendisiyle birlikte gelen aile üyeleri adına başvuru yapabilir. Bu durumda, ergin aile üyelerinin, kendi adlarına başvuruda bulunulmasına yönelik muvafakati alınır.

..."

36. 6458 sayılı Kanun'un "Kayıt ve Kontrol" kenar başlıklı 69. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Uluslararası koruma başvuruları valiliklerce kaydedilir.

(2) Başvuru sahibi kayıt esnasında kimlik bilgilerini doğru olarak bildirmek ve varsa kimliğini ispatlayacak belge ve seyahat dokümanlarını yetkili makamlara teslim etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak amacıyla, başvuru sahibinin üzerinde ve eşyalarında kontrol yapılabilir.

...

(4) Kayıt esnasında; başvuru sahibinin menşe veya ikamet ülkesini terk etme sebepleri, ülkesini terk ettikten sonra başından geçen ve başvuru yapmasına neden olan olaylar,

Türkiye'ye giriş şekli, kullandığı yol güzergâhları ve vasıta bilgileri, daha önceden başka bir ülkede uluslararası korumaya başvurmuş veya korumadan yararlanmışsa, bu başvuru veya korumaya ilişkin bilgi ve belgeleri alınır.

(5) Mülakat zamanı ve yeri kayıt esnasında bildirilir.

..."

37. 6458 sayılı Kanun'un "Başvuru sahibinin bilgilendirilmesi ve tercümanlık" kenar başlıklı 70. maddesi şöyledir:

"(1) Başvuru sahibi, başvurusuyla ilgili takip edilecek usuller, başvurusunun değerlendirilmesi sürecindeki hak ve yükümlülükleri, yükümlülüklerini nasıl yerine getireceği ve bu yükümlülüklere uymaması ya da yetkililerle iş birliğinde bulunmaması hâlinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçlar, itiraz usulleri ve süreleri konusunda kayıt esnasında bilgilendirilir.

(2) Başvuru sahibinin talep etmesi hâlinde, başvuru, kayıt ve mülakat aşamalarındaki kişisel görüşmelerde tercümanlık hizmetleri sağlanır."

38. 6458 sayılı Kanun'un "Mülakat" kenar başlıklı 75. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Etkin ve adil karar verebilmek amacıyla, başvuru sahibiyle kayıt tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel mülakat yapılır. Mülakatın mahremiyeti dikkate alınarak, kişiye kendisini en iyi şekilde ifade etme imkânı tanınır. Ancak, aile üyelerinin de bulunmasının gerekli görüldüğü durumlarda, kişinin muvafakati alınarak mülakat aile üyeleriyle birlikte yapılabilir. Başvuru sahibinin talebi üzerine, avukatı gözlemci olarak mülakata katılabilir.

(2) Başvuru sahibi, yetkililerle iş birliği yapmak ve uluslararası koruma başvurusunu destekleyecek tüm bilgi ve belgeleri sunmakla yükümlüdür.

...

(4) Mülakatın gerçekleştirilememesi hâlinde, yeni mülakat tarihi belirlenir ve ilgili kişiye tebliğ edilir. Mülakat tarihleri arasında en az on gün bulunur.

(5) Gerekli görüldüğünde başvuru sahibiyle ek mülakatlar yapılabilir.

(6) Mülakatlar sesli veya görsel olarak kayıt altına alınabilir. Bu durumda mülakat yapılan kişi bilgilendirilir. Her mülakatın sonunda tutanak düzenlenir, bir örneği mülakat yapılan kişiye verilir."

39. 6458 sayılı Kanun'un "Karar" kenar başlıklı 78. maddesi şöyle düzenlenmiştir:

"(1) Uluslararası koruma başvuruları, kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Genel Müdürlükçe sonuçlandırılır. Kararın bu süre içerisinde verilememesi hâlinde başvuru sahibi bilgilendirilir. Genel Müdürlük bu yetkilerini valiliklere devredebilir.

(2) Kararlar bireysel olarak verilir. 64 üncü maddenin altıncı fıkrası [Bu fıkrada; başvuru sahibinin uluslararası korumadan hariçte tutulmasının, hariçte tutma nedenlerinden herhangi birinin diğer aile üyeleri için oluşmaması şartıyla, başvuru sahibinin aile üyelerinin de hariçte tutulmasını gerektirmediği belirtilmiştir.] saklı kalmak kaydıyla, aile adına yapılan başvuru bütün olarak değerlendirilir ve verilen karar tüm aile üyelerini kapsar.

(3) Başvuru hakkında karar verilirken menşe veya önceki ikamet ülkesinin mevcut genel şartları ve başvuru sahibinin kişisel şartları göz önünde bulundurulur.

(4) Başvuru sahibine, zulüm veya ciddi zarar görme tehdidine karşı vatandaşı olduğu ülke veya önceki ikamet ülkesinin belirli bir bölgesinde koruma sağlanabiliyorsa ve başvuru sahibi, ülkenin o bölgesine güvenli bir şekilde seyahat edebilecek ve yerleşebilecek durumdaysa, başvuru sahibinin uluslararası korumaya muhtaç olmadığına karar verilebilir.

(5) Dördüncü fıkradaki durumların ortaya çıkması, başvurunun tam bir incelemeye tabi tutulmasını engellemez.

(6) Karar, ilgiliye veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Olumsuz kararın tebliğinde, kararın maddi gerekçeleri ve hukuki dayanakları da belirtilir. İlgili kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

40. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.

..."

41. Sözleşme'nin 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

42. Sözleşme'ye ek 6 No.lu Protokol'ün 1. maddesinde hiç kimsenin idam cezasına çarptırılamayacağı ve idam edilemeyeceği, 2. maddesinde ise yasalarda savaş veya yakın savaş tehlikesi zamanında işlenmiş olan fiiller için ölüm cezasının öngörebileceği ancak bu cezanın yasanın belirlediği hâllerde ve onun hükümlerine uygun olarak uygulanabileceği ifade edilmiştir. Sözleşme'ye ek 13 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile ölüm cezası tamamıyla kaldırılmıştır.

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Uygulaması

43. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) sınır dışı etme kararının uygulanması hâlinde kötü muamele yasağının ihlal edileceğine ilişkin şikâyetlerle ilgili ilkesel yaklaşımı için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 38.

44. AİHM, İran'daki ciddi insan hakları ihlallerine ilişkin raporların farkında olmasına rağmen bunların bir yabancının bu ülkeye geri gönderilmesi hâlinde Sözleşme'nin ihlal edilmesini tek başına gerektirecek nitelikte olmadığını (F.G./İsveç [BD], B. No: 43611/11, 23/3/2016, § 130), başvurucunun kişisel durumu incelenerek kötü muameleye maruz kalıp kalmayacağının değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir (A./İsviçre, B. No: 60342/16, 19/12/2017, § 40).

45. AİHM, Müslüman iken Hristiyanlığa geçtiğini iddia eden İranlı başvuruculların ülkelerinde kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin iddialarını incelerken din değişikliğinin inandırıcılığın ve güvenirliğine ilişkin olarak yerel yetkililerce yapılan

değerlendirmeyi önemli bulmuştur (T.M ve Y.A./Hollanda (k.k.), B. No: 209/16, 5/7/2016, §§ 26-29).

46. H.A ve H.A/ Norveç (k.k., B. No: 56167/16, 3/1/2017) başvurusu ise din değiştirerek Budist olduklarını belirten İranlı başvurucularla ilgilidir. AİHM, Norveç makamlarının yürüttüğü adli ve idari işlemleri inceledikten sonra başvurucuların inançları doğrultusunda icra ettikleri dinî faaliyetlerin görünürlüğünü ve İranlı yetkililerin olumsuz şekilde dikkatini çekme potansiyelini dikkate alarak irtidat suçlaması dâhil olmak üzere ülkelerinde gerçek riskle karşı karşıya kalacaklarını kanıtlayamadıklarını söylemiştir (aynı kararda bkz. §§ 32-37). Diğer taraftan AİHM, ülkesine gönderilmesine karar verilen İranlı bir başvurucunun İsveç'te din değiştirerek Hristiyan olması nedeniyle ülkesinde gerçek bir riskle karşılaşacağına ilişkin iddiaları bağlamında yerel makamların ileriye dönük bir değerlendirme yapmamasını sorun olarak görmüş ve ihlal kararı vermiştir (F.G./İsveç, §§ 144-158)

47. AİHM, İran'da din değiştiren Müslümanların genel durumuna ilişkin kapsamlı bir inceleme yaptığı F.G./İsveç başvurusunda Danimarka Göçmenlik Bürosunun Haziran 2014 tarihli "Hristiyanlık Dinine Geçenlerin İran'daki Durumu Üzerine Güncelleme" raporu ile Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığının 26/9/2013 tarihli "İran, Menşe Ülke Bilgisi" raporunun bazı kısımlarına kararında yer vermiştir (ülke bilgileri için söz konusu kararda bkz. §§ 57, 58). Kararda yer verilen bilgilerden bir kısmı şöyledir:

"... İran'da İnsan Hakları için Uluslararası Mücadele, 2013 tarihli raporunda, dinden dönmekle suçlanan üç Hristiyan vakasını belgeleyebilmiştir: Mehdi Dibaj, Youcef Nadarkhani ve dinden döndüğü için devlet tarafından idam edilen Hossein Soodmand vakası. Din değiştirmiş bir pastör olan Soodmand 1990 yılında tutuklandı. İki ay cezaevinde kaldıktan sonra -bu süre zarfında inancından vazgeçmeyi reddettiği bildirildi- Soodmand asılarak idam edildi. Yargılanıp yargılanmadığı bilinmiyor. Kendisi de din değiştirmiş bir pastör olan Nadarkhani 2009 yılında tutuklanmış ve ardından ölüm cezasına çarptırılmıştır. Temyiz üzerine yeniden yargılanması uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmiş; Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, uluslararası insan hakları örgütleri ve Vatikan'ın baskıları sonucunda dinden dönme suçlamasından beraat etmiş ve bunun yerine müjdecilikle bağlantılı suçlardan üç yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Cezası infaz edildikten sonra 2012 yılında serbest bırakılmıştır.

...

Ankara'daki uluslararası bir kuruluş, yetkililerin evanjelist ağları bir tür istihbarat ağı olarak algıladıklarını ve daha ziyade evanjelistlerin (müjdecilerin) ve din propagandası yapanların peşine düşeceklerini belirtti. Yetkililer, faaliyetleri daha organize bir hâle dönüşmedikçe bireysel olarak din değiştirenlerin peşine düşmezler. Örneğin yetkililer Hristiyan TV yayını yapan uydu kanallarının yayınını kesmemişlerdir. Kaynağa göre yetkililer ev kilisesi üyelerinin peşine düşmek yerine toplum için bir tehdit olarak görülen 'büyük balıkların' yani örgütlenen ve din propagandası yapanların peşine düşüyor. Kaynağa göre, Hıristiyanlıkla ilgili bilgileri yayan müjdeciler diğerlerine göre daha fazla risk altındadır ve müjdecileri, yani pastörleri yakalamak için aşırı çaba sarf ediliyor.

Bir Batılı büyükelçilik, din değiştiren bir Hristiyan'ın zulme uğramasına neyin yol açabileceği sorusunu, evanjelik faaliyetlerde bulunmanın ya da kamusal alanda Hristiyan kimliğini aktif bir şekilde ortaya koymanın yetkililerin olumsuz şekilde ilgisini çekme ve sorun yaratma riski taşıması olarak yanıtlamıştır. Haç takmak kendi başına bir sorun teşkil

etmeyecektir. Bununla birlikte, bir kişinin riskinin geçmişte ne yaptığına da bağlı olabileceği, örneğin daha önceki faaliyetlerin yetkililer tarafından kaydedilip kaydedilmediğine bağlı olabileceği de eklenmiştir."

48. AİHM, 23/3/2016 karar tarihli F.G./İsveç başvurusundan sonra A./İsviçre başvurusunda İran'da meydana gelen gelişmeleri şu şekilde görmüştür (ilgili kararda bkz. §§ 26-31) :

(27) Dönemin Birleşmiş Milletler (BM) Özel Raportörü 26 Mayıs 2016 tarihli raporunda İran İslam Cumhuriyeti'nde insan haklarının durumuna ilişkin şunları belirtmiştir:

'...Ocak 2016 itibariyle İran İslam Cumhuriyeti'ndeki cezaevlerinde düzinelerce kişinin tutuklu olduğu ve bunların çoğunun gayriresmi ev kiliselerine katıldıkları için tutuklu oldukları bildirilmektedir ... Hükümet cevabında, ev kiliselerinin faaliyetlerinin yetkililerden gerekli izinleri almadıkları için hukuka aykırı olduğunu, ülkede 20'den fazla aktif, yarı aktif ve tarihi kilise bulunduğu için ev kiliselerinin kurulmasının gereksiz olduğunu ve Hristiyanların yeni kiliseler inşa etmek için izin talep etmediklerini belirtmektedir ...'

(28) İran İslam Cumhuriyeti'nde insan haklarının durumuna ilişkin BM Özel Raportörü 17 Mart 2017 tarihli raporunda şunları ifade etmiştir:

'Özel Raportör, Müslüman kökenli İranlı Hristiyanların hedef alınması ve sert muameleye maruz kalmalarıyla ilgili endişelerini dile getirmektedir... Bu kişiler keyfi tutuklama, taciz ve gözaltılarla karşı karşıya kalmaya devam etmekte ve sıklıkla 'ulusal güvenliğe karşı hareket etmek' veya 'devlete karşı propaganda yapmak' gibi ulusal güvenlik suçlarıyla itham edilmektedirler...'

(29) Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı'nın çeşitli dış bilgi kaynaklarından derlenen Şubat 2017 tarihli 'İran: Hristiyanlar ve Hristiyanlığa Geçenler' Ülke Politikası ve Bilgi Notunda diğerlerinin yanı sıra aşağıdakiler ifade edilmiştir:

'Müslüman iken Hristiyan olanlar İran'da bir suç olan mürted olarak kabul edilmektedir ... Hristiyanlığa geçen bazı kişilerin (ve bazen aile üyelerinin) fiziksel saldırı, taciz, gözetim tehdidi, tutuklama, gözaltı ve gözaltında işkence ve kötü muamele ile karşı karşıya kaldıklarına dair raporlar bulunmaktadır...

SZ ve JM İran CG [2008] Birleşik Krallık Sığınma ve Göç Mahkemesi 00082 ülke rehberliği davasında, Üst Mahkeme ...sıradan din değiştirenlerle (yani aktif müjdeci olmayanlarla) ilgili olarak ... İran'a geri gönderilmeleri halinde ciddi zarar görme riskinin bulunduğuna, ancak bu riskin -Mahkeme'nin Sözleşme'nin 3. maddesine ilişkin içtihadı anlamında- gerçek bir risk olmadığına karar vermiştir...

Bu ülke rehberliği davası 8 yıl önce görülmüş olmasına rağmen mevcut ülke kanıtları bulguların geçerliliğini koruduğunu göstermektedir.

İslam'dan dönenler ve din değiştirmeleri İran'daki yetkililerin dikkatini çekmesi muhtemel olan kişiler (müjdecilik veya din propagandası faaliyetleri veya kişinin daha önce başka nedenlerle yetkililerin olumsuz dikkatini çekmiş olması dahil) geri döndüklerinde gerçek bir zulüm riski altındadırlar.

Bazı kaynaklar, yurtdışında Hristiyanlığa geçen ve İran'a dönen bir kişinin ancak yetkililerin daha önce İran'daki faaliyetlerine ilgi duyması veya din değiştiren kişinin müjdeleme veya tebliğ faaliyetlerinde bulunması halinde risk altında olacağını öne sürmektedir...

Yurt dışındayken din değiştirerek İran'a dönen ve aktif olarak din propagandası yapmaya

çalışmayan kişiler Hıristiyanlığı gizlice uygulamaya devam edebilirler...

Aktif olarak din propagandası yapmayan ve daha önce başka nedenlerle yetkililerin dikkatini çekmemiş olan din değiştirenler genel olarak dönüşlerinde gerçek bir risk altında değildirler.'

(30) Uluslararası Af Örgütü 22 Şubat 2017 tarihinde yayınladığı yıllık raporunda, diğer hususların yanı sıra, Hristiyanlığa geçenlerin yasalarda ve uygulamada ayrımcılığa maruz kaldıklarını, inançları nedeniyle zulüm gördüklerini ve yetkililerin barışçıl bir şekilde ibadet etmek için toplandıkları ev kiliselerine baskın düzenledikten sonra onlarca Hristiyan din değiştireni gözaltına aldığını belirtmiştir.

(31) İnsan Hakları İzleme Örgütü 12 Ocak 2017 tarihinde yayınladığı yıllık raporunda, diğer hususların yanı sıra, güvenlik güçlerinin Müslüman iken Hristiyanlığa geçenleri ve özel evlerde ibadet etmek için toplanan 'ev kilisesi' hareketi üyelerini hedef almaya devam ettiğini belirtmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

49. Anayasa Mahkemesinin 19/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkı ile Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

50. Başvurucu; Müslüman iken 2008 yılında amcasından etkilenerek Hristiyan olmasından sonra İran'daki ev kiliselerine gitmeye ve Hristiyanlıkla ilgili eğitimler almaya başladığını, Eylül 2012'de amcası aracılığıyla Elam Kiliseleri ile tanıştığını ve Ermenistan'a giderek üç ay liderlik eğitimi aldığını, Mart 2013'te vaftiz edildiğini belirtmiştir. Ermenistan'a döndükten sonra İran'da ev kiliseleri açtığını ve papaz olarak öncülük ettiğini, 2016 yılında kilisede amcası ve amcasının eşinin polis tarafından gözaltına alınıp kötü muameleye maruz kalmasından ve sorguları sırasında kendisinin kilisenin papazı olduğunu söylemeleri sonrasında ülkesinde ömür boyu hapis, kırbaç ya da idam gibi bir ceza alabileceğini bildiğinden Türkiye'ye kaçtığını iddia etmiştir. Başvurucu; Türkiye'ye geldikten sonra Elam Örgütüne/Kiliselerine bağlı papaz olarak çalışmaya devam ettiğini, vaaz verdiğini, dini öğrettiğini ve İranlıları vaftiz ettiğini, vaazların çeşitli sosyal medya platformlarında mevcut olduğunu, kiliseye ait bir video klibin izinsiz şekilde T. isimli sosyal medya kanalında yayımlandığını, bu kanalın sahibi olan R.Z.nin siyasi aktivist ve serbest gazeteci olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, hem rejime muhalif siyasi bir kişi olması hem de Hristiyanlığa geçip Hristiyanlıkla ilgili dinî faaliyetleri organize ve bunlara öncülük etmesi nedeniyle ülkesine gönderildiği takdirde R.Z. gibi ölüm cezası almasının kuvvetle muhtemel olduğunu beyan etmiştir.

51. Başvurucu; 2023 yılı başında geri gönderme merkezinde bulunduğu sırada yetkililerin ülkesine gönüllü dönmek isteyip istemediğini sormasına üzerine İran'daki avukatı A.M.yi aradığını, avukatının birçok dosyadan hakkında tutuklama kararı verildiğini söylediğini, İran'da hakkında çıkarılan tutuklama kararını avukatının temin etmesi sonrasında kararı kendisine ulaştırdığını, ülkesinden çıkarken hakkındaki suçlamaların henüz soruşturma aşamasında olduğunu, avukatı vasıtasıyla eline geçmesinden sonra tutuklama kararını İdare Mahkemesine sunduğunu fakat bu kararı İdare Mahkemesinin incelemediğini, dosyaya sunduğu diğer delilleri de görmezden gelerek davasını reddettiğini belirtmiştir. Müslüman

iken Hristiyanlığa geçmesinin yanında bu dini yaymaya yönelik faaliyetlerde bulunması nedeniyle ülkesinde rejime karşı propaganda yapma suçlamasıyla karşı karşıya kalabileceğini, parlamentoda yeni kabul edilen bir yasa tasarısına göre din değiştiren erkeklerin idam, kadınların ise ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılacaklarını iddia etmiştir. Ülkesinde kendisi gibi dini yayma faaliyetlerinde bulunan rahip Hüseyin Soodmand'ın Hristiyanlıktan çıkması veya bu dini kötülemesi yönünde idamla tehdit edildiğini ve sonunda da öldürüldüğünü, benzer yüzlerce, binlerce kişi gibi kendisinin de aynı akıbete uğrayacağını ileri sürmüştür. Sonuç olarak ülkesine geri gönderilmesine sebep olan sınır dışı etme kararı nedeniyle kötü muamele yasağı, yaşam ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

52. Bakanlık görüşünde özetle başvurucu hakkında düzenlenen sınır dışı etme kararı ve buna ilişkin iptal davası sürecinden bahsedilerek Anayasa Mahkemesinin daha önce benzer olaylarda belirlediği kriterlerin dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir.

2. Değerlendirme

53. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun ülkesine gönderilmesi hâlinde ölüm cezası veya insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza alabileceği yahut kötü muameleye maruz kalabileceğine ilişkin iddialarının yaşam hakkı ile kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer bir inceleme için bkz. Hooman Hosseinpour [GK], B. No: 2021/47168, 29/9/2022, §§ 51-55)

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

54. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

55. Anayasa Mahkemesinin ölüm cezasına yaklaşımı için bkz. Hooman Hosseinpour, §§ 60-61.

56. Kötü muameleye uğrama riski bulunan ülkeye sınır dışı etme konusunda benimsenen genel ilkeler A.A. ve A.A., §§ 54-72) kararında yer almaktadır. Bu ilkeler kısaca şöyledir:

i. Sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere ilişkin olarak etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancının iddialarını araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme imkânı sağlayan usul güvencelerine sahip olduğu kuşkusuzdur. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğine ilişkin iddianın tartışılabilir /araştırmaya değer ve belirli bir ciddilik seviyesinde olması, varsa sözü edilen iddiayı destekleyen bilgi ve belgelerin sunulması durumunda idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi,

bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir.

ii. Sınır dışı etme kararının uygulanması hâlinde kötü muamele yasağının ihlal edilebileceğine karar verebilmek için geri gönderilen ülkedeki riskin varlığının bir olasılığın ötesinde gerçek bir risk seviyesinde olduğunun ispatlanması gerekir. Bu konudaki ispat külfeti iddianın niteliğine göre kamu makamlarına ve/veya başvurucuya ait olabilir.

iii. Gerçek riskin varlığına ilişkin maddi olguların bulunup bulunmadığı araştırılırken kural olarak sınır dışı kararının verildiği tarihteki şartlar dikkate alınmalıdır. Ancak yapılacak değerlendirmenin sonucunu doğrudan etkileyecek önemli gelişmeler olması hâlinde yeni durum da gözönünde tutulmalıdır.

iv. Sınır dışı etme kararıyla ilgili bireysel başvurularda Anayasa Mahkemesinin öncelikli rolü, geri gönderilen ülkede kötü muamele riskinin varlığına ilişkin savunulabilir bir iddianın bulunduğu durumlarda idari ve yargısal makamlar tarafından anılan yasak kapsamındaki usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını denetlemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesi, usul güvencelerinin sağlanmadığını değerlendirdiğinde ikincillik ilkesi gereği kural olarak yeniden yargılama yapılması amacıyla ihlal kararı verir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda ise geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski olup olmadığı ayrıca değerlendirilir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, somut olayın özel şartları altında gerekli gördüğü hâllerde geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riski bulunup bulunmadığını istisnai olarak ilk elden kendisi de inceleyebilir. Böyle bir durumda Anayasa Mahkemesi, sınır dışı işleminin gerçekleşmesi hâlinde kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilip edilmeyeceğine ilişkin bir değerlendirme yapabilir.

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

57. Başvurucu, sınır dışı edildiği takdirde ülkesinde gerçek bir riskle karşılaşacağını iddia etmiştir. Bireysel başvurunun konusunu sınır dışı etme kararı oluşturmakla birlikte başvurucunun iddialarını değerlendirebilmek için sınır dışı etme kararı öncesinde kamu makamları önünde nasıl açıklamalarda bulunduğunun, kendisiyle ilgili olarak hangi işlemlerin yapıldığının veya ne tür kararlar verildiğinin incelenmesi gerekir.

58. Başvurucu, yasal yollarla Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra dinî inancı ve faaliyetleri nedeniyle ülkesinde zulüm görmekten korkuğu için uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş; Göç İdaresi yaklaşık dört yıl sonra başvurucuyla bir mülakat yapmıştır. Mülakatta başvurucu; kişisel durumu, geçmişi, dinî faaliyetleri, ülkesinden ayrılmasına neden olaylar, neden ülkesine dönemeyeceği gibi konularda açıklamalar yapmıştır. Görünüşe göre mülakat sonrasında hazırlanan rapor ve özellikle rapordaki risk değerlendirmesi nedeniyle başvurucunun uluslararası koruma başvurusu haksız bulunarak reddedilmiştir. Başvurucunun ülkesinde risk altında olmadığı değerlendirilirken seçtiği dini kendi başına yaşadığı takdirde başvurucunun kamu makamlarıyla sorun yaşamayacağı, İran'da din değiştirenlerin ağır cezalara çarptırılmadığı, başvurucu veya ailesi hakkında herhangi bir işlem yapılmadığı veya hüküm verilmediği şeklindeki gerekçelere dayanılmıştır.

59. Başvurucu, Göç İdaresinin söz konusu ret kararına karşı açtığı iptal davasında ülkesindeki riskten bahsederken özellikle iki hususa vurgu yapmıştır. Bunlardan ilki ülkesinden ayrılmadan dört gün önce amcasının evinde (ev kilisesinde) gerçekleştiğini iddia ettiği polis operasyonu sonrasında adının yetkililere verilip kilisede papaz olarak görev yaptığının söylenmesi, diğeri ise Türkiye'de bulunduğu süre zarfında -çeşitli sosyal medya

platformlarında yayımlanan- dinî faaliyetlerine devam etmesidir. Başvurucuya göre belirttiği bu hususlar kendisi için öldürülme veyakötü muameleye maruz kalma riski oluşturmakta ve ülkesine geri dönmesine imkân vermemektedir (bkz. § 15).

60. İdare Mahkemesi, başvurucunun açtığı davayı reddederken (bkz. § 20) kiliseye polis operasyonu yapılması ve başvurucunun adının yetkililere verilmesi iddiasının gerçekliğini tartışmamış; daha çok bu olay sonrasında yetkililerin sergilediği tavrı ve başvurucu hakkında bir işlem yapılmamasını önemli görmüştür. İdare Mahkemesine göre -kilise baskını sonrasında yaşanan gelişmeler dikkate alındığında- başvurucunun din değiştirmesi, zulüm görmesi için bir sebep değildir. İdare Mahkemesi, tıpkı Göç İdaresi gibi başvurucunun Müslüman iken din değiştirerek Hristiyan olduğuna ilişkin beyanından şüphe duymamış veya bu beyanının güvenirliğini sorgulamamıştır. Ayrıca yine Göç İdaresi gibi başvurucunun İran'daki kiliselerde dinî faaliyetlere öncülük eden bir konumda görev yaptığına veya bu eylemlerine Türkiye'de de devam ettiğine ilişkin iddialarını önemli görmemiş; bu kapsamda özel bir inceleme veya değerlendirme yapmamıştır.

61. Aslında Göç İdaresi veya İdare Mahkemesi başvurucunun İran ve Türkiye'de papaz olarak görev yaptığına ilişkin beyanlarının inandırıcılığına veya güvenilirliğine ilişkin olumsuz bir kanaat de belirtmemiştir (bkz. §§ 12, 20). Hatta başvurucuyla yapılan mülakat sonrasında düzenlenen raporda başvurucunun beyanlarının inandırıcılık açısından olumlu olduğu söylenmiştir. Fakat başvurucu, Göç İdaresindeki mülakatta dinî faaliyetlerinin sosyal medyada yer aldığını beyan ederek bu durumun kendisi için bir sorun olduğunu dile getirmesine rağmen mülakatı gerçekleştiren görevli, başvurucunun bu beyanıyla fazla ilgilenmemiştir. Mülakat görevlisi ne başvurucudan iddiasını açıklayıp ayrıntılandırmasını istemiş ne de mülakat raporunda bu durumun başvurucu için bir sorun olup olmadığını değerlendirmiştir. Başka bir mülakat yapılmasına da gerek duyulmamıştır. Hâlbuki uluslararası koruma başvurusuna ilişkin mülakatın sadece ülkeden ayrılmaya neden olaylarla sınırlı tutulması için bir neden yoktur. Uluslararası koruma başvurusunun üzerinden dört yıl geçtikten sonra yapılan mülakatta başvurucunun Türkiye'deki faaliyetlerinin -gerektiği takdirde- risk değerlendirmesinde dikkate alınması mümkündür.

62. Uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin işlemin kesinleşmesi üzerine Türkiye'de kalma hakkı olmayan başvurucu hakkında sınır dışı etme kararı verilmiştir. Başvurucu, ülkesindeki riske ilişkin daha önce dile getirdiği iddiaları bir kez daha tekrarlayarak ülkesine dönemeyeceğini ileri sürmüş ve bireysel başvuruya konu olan sınır dışı etme işleminin iptal edilmesi için dava açmıştır. İdare Mahkemesi geri gönderme yasağı kapsamında menşe ülkedeki riski değerlendirirken uluslararası koruma başvurusuna ilişkin yargılamadaki gerekçeye atıf yapmakla yetinmeyip sunulan delilleri de tartışmıştır. İdare Mahkemesi, başvurucunun kendisi ve eşiyle ilgili olarak sunduğu, İran makamlarınca çıkarılan tutuklama kararlarının ülkesinde zulme maruz kalacağını göstermediğini değerlendirmiştir. İdare Mahkemesi bu sonuca ulaşırken söz konusu kararların daha önce idari veya adli makamlara sunulmamasına, geç sunulması hakkında bir açıklama yapılmamasına, önceki idari veya adli süreçlerde İran'da yargılama yapıldığına ilişkin hiçbir bilgi, belge veya beyan ortaya konulmamasına dayanmıştır. Başvurucunun aşamalardaki beyanlarına, sunduğu tutuklama kararlarına ve İdare Mahkemesinin gerekçesine bakıldığında bu kapsamda varılan sonucun hatalı olduğunu söylemeyi gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

63. Diğer taraftan İdare Mahkemesi menşe ülkedeki riske ilişkin değerlendirme yaparken başvurucunun İran'da üst konumda dinî bir görev yapması veya Türkiye'de bulunduğu

süreçte dinî faaliyetlerine devam etmesiyle ilgili iddialar hakkında suskun kalmıştır. Oysa sınır dışı etme kararından önceki idari veya adli süreçler -özellikle bu aşamalarda herhangi bir inceleme yapılmaması- belirtilen iddiaların sınır dışı etme davasında ele alınması için hukuki bir engel oluşturmamaktadır. Nitekim İdare Mahkemesinin gerekçesinde de böyle bir soruna ya da sakıncaya işaret edilmemiştir. Dolayısıyla başvurucu hakkında daha önce verilen kararlar İdare Mahkemesinin değerlendirme yapmamasının sebebi değildir.

64. Bir yabancının sınır dışı edileceği ülkede öldürüleceği veya kötü muameleye uğrayacağı konusunda gerçek bir riskle karşılaşacağına inanılması için esaslı gerekçeler bulunması durumunda artık devletin o kişiyi sınır dışı etmeme yükümlülüğünden söz etmek gerekir. Başvurucu; ülkesinden ayrılmadan önce ev kilisesinde üst konumda bir görev yaptığını, bu türden faaliyetlerine 2016 yılından beri bulunduğu Türkiye'de devam ettiğini ve bunların çeşitli sosyal medya platformlarında yayımlandığını beyan etmesine rağmen bu durumun başvurucu için bir risk teşkil edip etmediğinin kamu makamlarınca tartışılmayıp sadece din değişikliği kapsamında inceleme yapılması kayda değer bir eksiklik olarak gözükmektedir. Gerçekten de menşe ülke İran'ın durumuna bakıldığında -AİHM kararlarına da yansıyan insan hakları raporlarında yer aldığı üzere- Müslüman iken Hristiyanlığa geçmiş sıradan din değiştirenlerin durumları ile Hristiyanlık dininin propagandasını yapanların veya bu şekilde görülenlerin İranlı yetkililerce farklı muamele ve yaptırımlara tabi tutulduğu açıktır. Özellikle ikinci grupta yer alanların kamu makamlarının daha fazla dikkatini çektiği ve daha sıkı takip altında oldukları, ceza veya kötü muameleye maruz kalabildikleri görülmektedir. Başvurucunun Hristiyan bir din görevlisi olarak faaliyetlerde bulunduğuna ilişkin idari ve adli mercilere sunduğu bilgi ve belgeler bu konuda inceleme ve araştırma yapmak için yeterince kanıt unsuru oluşturmaktadır. Sunulan bilgi ve belgelerin geçerliliğini ve ispat kabiliyetini tartışma görevi İdare Mahkemesinin takdirinde olmakla birlikte başvurucunun ortaya koyduğu iddialar özelinde hiçbir inceleme yapılmaması Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özende hareket edilmediğini göstermektedir.

65. Başvurucu, dinî inancına ilişkin iddiaları dışında rejime muhalif siyasi bir kişi olması nedeniyle de ülkesinde kötü muamele göreceğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte başvurucunun hangi siyasi görüşe sahip olduğu ve neden ülkesinde zulme maruz kalacağı konusunda açıklama yapmadığı görülmüştür. Bu iddialar kapsamında özel bir değerlendirme yapılmasının gerekmediği kanaatine ulaşılmıştır.

66. Sonuç olarak başvurucunun ülkesinden ayrılmasından hemen önce görev yaptığı kiliseye polislerin operasyon yaptıkları ve sonrasında peşine düştükleri iddiası bir tarafa, görevi itibarıyla Hristiyanlık dininin öğretilmesi ve yayılması konusunda faaliyetlerde bulunduğuna ilişkin iddialarının gerçekliği ve bunun İran'da kendisi için gerçek bir risk oluşturup oluşturmadığının araştırılmaksızın karar verilmesi önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle başvurucuya sınır dışı etme kararı kapsamında usul güvencelerinin etkili şekilde sağlandığı söylenemez.

67. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İişkin İddia

68. Başvurucu, Türkiye'de bulunduğu süreçte kilise sebebiyle sosyal bir çevresinin oluştuğunu, evlendiğini, yaşlı ve engelli olan kayınvalidesiyle beraber yaşadıklarını belirtmiş; sınır dışı edilmesi durumunda edindiği sosyal çevresini kaybedeceği gibi aile bağlarının da kopacağını iddia etmiştir.

69. Sınır dışı etme işlemi nedeniyle yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna varılması nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

70. Başvurucu, ihlalin tespit edilerek giderilmesini ve 50.000 TL manevi tazminat verilmesini talep etmiştir.

71. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı merci tarafından yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

72. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ile kötü muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Isparta 1. İdare Mahkemesine (E.2022/1046, K.2023/299) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 1.480,40 TL başvuru harcı ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 20.280,40 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Başvurucu hakkında yargılama sonuçlanıncaya kadar başvurucunun SINIR DIŞI EDİLMEMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MELTEM ÖZEN

B. No: 2019/3017 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MELTEM ÖZEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3017)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Meltem ÖZEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; kredi kartı kullanımı ile ilgili sunulan hizmetin ayıplı olması nedeniyle açılan borçlu olmadığının tespiti ve ödenen bedelin iadesi davasında verilen ret kararı ile ceza mahkemesinin verdiği mahkûmiyet kararı arasında çelişki olması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Davayla İlgili Süreç

2. Başvurucu 13/3/2014 tarihinde İstanbul 2. Tüketici Mahkemesinde, davalı bankanın müşterisi ve kredi kartı kullanıcısı olduğunu, internet üzerinden telefon faturası ödemesi yaparken bilgisi dışında kartından tahsilat yapıldığını, işlemlerle ilgili itirazını davalıya bildirdiğini, olayla ilgili soruşturma başlatıldığını, bankanın kusurlu olduğunu, tahsilatlar nedeniyle cebri icra tehlikesi altında olduğunu ileri sürerek borçlu olmadığının tespitini, tahsilatın faiziyle birlikte iadesini, tahsil edilecekse de bu bedelin kart sigortasından tahsil edilmesini talep ve dava etmiştir.

3. Tüketici Mahkemesi 1/7/2015 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

Dosya kapsamından ve alınan bilirkişi raporu doğrultusunda davacı her ne kadar bilgisi dışında internet üzerinden kredi kartından tahsilatlar yapıldığını ve bunların iadesini talep etmiş ise de alınan teknik bilirkişi raporunda davacının kredi kartı ile daha önce ki zamanlarda da benzer oyun sitelerinden oyun satın aldığı dava konusu çekimlerin olduğu günde Game Sultan adlı siteden oyunlar satın alındığı, davacının kredi kartı bilgilerini paylaşarak ve 3D Secüre yöntemiyle davalı bankaca yollanan SMS mesajındaki şifrenin girilerek işlem yapılmış olması göz önüne alındığında davalı bankanın olayda kusurunun bulunmadığı kusurun davacıda olduğu belirlenmiş olduğundan davalı banka kusuru tespit edilemediğinden davanın reddine karar vermek gerekmiştir. ..."

4. Yargıtay 19. Hukuk Dairesi 28/3/2018 tarihinde başvurucunun temyiz talebini reddederek kararı onamıştır. Nihai karar başvurucuya 29/5/2018 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 25/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Ceza Davasıyla İlgili Süreç

5. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığının 2/9/2015 tarihli iddianamesi ile N.T. hakkında başvurucuya karşı başkasına ait banka veya kredi kartını izinsiz kullanmak suretiyle yarar sağlama suçunu işlediği iddiasıyla Antalya 25. Asliye Ceza Mahkemesinde (Asliye Ceza Mahkemesi) kamu davası açılmıştır. Asliye Ceza Mahkemesi 30/12/2016 tarihli ve E.2015/660, K.2016/558 sayılı kararı ile sanığın mahkûmiyetine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Sanığın savunması, iddianame içeriği, katılanın beyanı ve tüm dosya kapsamının incelenmesinden müşteki Meltem Özen in 19/10/2013 tarihinde oğlunun kullanmakta olduğu 0537 853 82 [...] numaralı telefon hattının faturasını ödemek için Turkcell logosunun bulunduğu bir web sitesine giriş yaptığı; Türkiye Halk Bankasından almış olduğu 5213 **** **** 3281 numaralı kredi kartı bilgilerini bu internet sitesine girerek kullanmakta olduğu, 0532 648 02 [...] numaralı diğer telefonuna gelen SD şifreyide bu internet sitesine girdiği;

Müştekinin internet sitesinde işlem yapmasına rağmen faturasının ödendiğine dair herhangi bir bilgilendirme uyarısı görmediği için işlemi birkaç kez tekrarladığı;

Müştekinin yapmış olduğu işlem ile sahte internet sitesi ile kredi kartı numarası ve güvenlik alış veriş şifresinin ele geçirildiği, bu şifre ve kredi kartı kullanılarak kredi kartından bilgisi ve rızası dışında harcama yapıldığı;

Bu bağlamda müştekinin kredi kartından saat 23:28'de 1000 TL, 23:30'da 1000 TL ve saat 23:43'de 1000 TL, saat 23:44'de 4000 TL, saat 23:45'de 2000 TL tutarlarında çekim yapıldığının telefonuna gelen mesajla bildirildiği müştekinin müşteri hizmetlerini arayarak itirazını bildirdiği ancak bir sonuç alamadığı;

Yapılan yazışma sonucu Türkiye Halk Bankası A.Ş. cevap yazısında müşteki Meltem Özenin kredi kartı bilgileri ile İş Bankası ye işyeri www.gamesultan.com Kıbrıs ünvanlı işyerinden 19.10.2013 tarihinde dört işlemde 9000 TL tutarlı harcama yapıldığı, Türkiye İş Bankası A.Ş. yazısında müştekinin kredi kartı bilgileri ile 19.10.2013 tarihinde internet üzerinden 1000 TL ve 1000 TL tutarlı işlemlerin 5.27.61.63 İp adresi ile 1000TL,4000 TL,2000 TYL tutarlı işlemlerin 176.88.45.129 İp adresi ile internet erişimi sağlanarak gerçekleştirildiği;

Antalya Emniyet Müdürlüğü Siber Suçlarla mücadele Şube Müdürlüğünün fezlekesine göre Meltem Özen in kredi kartından yapılan harcamanın saat 23:28, 23:30 , 23:43, 23:44, 23:45 te yapıldığı, BTK dan gelen Turkcell Aş den edinilen bilgilere göre harcamaların yapıldığı 19/10/2013 günü saat 21:43:00 İle 19/10/2013 23:45:59 saatleri arasında 176.88.45.129 IP numarasına 0534 067 33 [...] nolu GSM kullanıcısının erişim sağladığı, bu hat sahibinin [N.T.] olduğu, abone başlangıç tarihinin 29/06/2012 olup halen aktif olarak kullanıldığının bildirildiği,

Sanık [N.T.]'nin sahibi olduğu hat vasıtası ile müşteki Meltem Özen in kredi kartı bilgi ve şifresini öğrenmek sureti ile izinsiz kullanarak kendisine 9,000 TL tutarında yarar sağladığı sonuç ve kanaatine ulaşılmış sanığın bu suretle üzerine atılı bulunan başkasına ait banka veya kredi kartının izinsiz kullanılması suretiyle yarar sağlama suçunu işlediği anlaşılmakla sonuç olarak 2 Yıl 6 Ay Hapis 500 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

Her ne kadar sanık [N.T.] alınan savunmasında inşaat amelesi olduğunu inşaat işleri ile uğraştığını telefondan hiç internete girmediğini, 2006 yılında kontörlü olan hattını kaybettiğini kendiliğinden kapanır diye herhangi bir yere bildirmediğini, başka telefon kullandığını beyan etmiş ise de; sanığın bu savunması BTK (Bilgi Teknolojileri Kurumu) ve Turkcell AŞ nin yazısı ile yalanlandığı hattın internette müştekinin kredi kartından para çekilmesi için kullanıldığı, 2006 yılında değil 2012 yılında halen aktif olduğu, sanık telefon numarasını kaybetmiş olsa hayatın olağan akışı içerisinde bunu bildirmesi gerektiği bu nedenle savunmasının inandırıcı bulunmadığı sonuç ve vicdani kanaate varılarak sanığın mahkumiyetine dair aşağıdaki hüküm kurulmuştur.

..."

6. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 9. Ceza Dairesi 26/10/2017 tarihinde istinaf talebini reddetmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, telefon faturasını internet sitesinden öderken kendisine ait kredi kart bilgileri ile hesabından bilgisi haricinde para çekildiğini, olayda kusuru olmadığını, davalı bankaya durumu bildirmesine rağmen çekilen paranın iade edilmediğini, bu nedenle açtığı tazminat davasının ret kararıyla sonuçlandığını ancak ceza mahkemesinin dolandırılmasına ilişkin olarak mahkûmiyet kararı verdiğini, kararların birbiriyle çeliştiğini belirtmiş; adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

9. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde başvurucunun şikâyetlerinin özünün açtığı tazminat davasında mahkemenin verdiği kararın sonradan karar veren ceza mahkemesinin kararı ile çelişmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olduğu görüldüğünden başvuru, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu

kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

11. Somut olayda başvurucu; bankanın müşterisi ve kredi kartı kullanıcısı olduğunu, internet üzerinden telefon faturası ödemesi yaparken haksız şekilde kartından tahsilat yapıldığını, bankanın sorumlu olduğunu belirterek borçlu olmadığının tespit edilmesi ve tahsilatın faiziyle birlikte ödenmesi talebiyle dava açmıştır. Mahkeme olayda davalı bankanın kusuru olup olmadığına ilişkin bilirkişi raporu almıştır. Alınan bilirkişi raporu doğrultusunda Mahkeme, başvurucunun kredi kartı ile daha önceki zamanlarda da benzer oyun sitelerinden oyun satın aldığı, dava konusu çekimlerin olduğu günde "Game Sultan" adlı siteden oyunlar satın alındığı, davacının kredi kartı bilgilerini paylaşarak ve 3D secure yöntemiyle davalı bankaca yollanan SMS mesajındaki şifrenin girilerek işlem yapıldığı gözönüne alındığında davalı bankanın olayda kusuru olmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

12. Başvurucu; kendisine ait banka veya kredi kartının rızası dışında kullanıldığını belirterek suç duyurusunda bulunduğunu, Antalya 25. Asliye Ceza Mahkemesinde sanık N.T. hakkında mahkûmiyet kararı verildiğini, kendisinin kusurlu olmadığını, Tüketici Mahkemesinin verdiği ret kararının bu kararla çeliştiğini ileri sürmüştür.

13. Başvurucu ile davalı banka arasında kredi kartı kullanım sözleşmesi yapılmış, söz konusu sözleşmede taraflar birbirlerine karşı hak ve yükümlülükler öngörmüştür. Dosya içinde bulunan 20/1/2015 tarihli bilirkişi raporunda; taraflar arasında imzalanan 5/1/2012 tarihli sözleşmede kart kullanımından doğan sorumluluğun sözleşmenin imzalandığı ve kartın zilyetliğinin başvurucuya geçtiği andan itibaren başvurucuya ait olacağı, banka müşterisinin sanal ödeme yöntemlerini kullanarak yaptığı işlemlerden bizzat sorumlu olacağına ilişkin hükümlerin olduğu belirtilmiştir.

14. Asliye Ceza Mahkemesinin sanık N.T.nin sahibi olduğu hat vasıtası ile başvurucuya ait kredi kartı bilgi ve şifresini öğrenmek suretiyle izinsiz kullanarak kendisine 9.000 TL tutarında yarar sağladığı, başkasına ait banka veya kredi kartının izinsiz kullanılması suretiyle yarar sağlama suçunu işlediğinden sanık hakkında mahkûmiyet kararı verdiği görülmüştür.

15. Tüketici Mahkemesinde başvurucunun aleyhine sonuçlanan davada Mahkeme hukuki sorumluluk ilkeleri çerçevesinde yapılan yargılama sonucunda taraflar arasındaki sözleşme ilişkisini, bilirkişi raporu ve daha önce aynı siteden benzer harcamalar yapıldığı hususlarını gözeterek davalı bankanın kusurlu olmadığı tespitinde bulunarak davayı reddetmiştir. Anılan bu karardan sonra Asliye Ceza Mahkemesinde görülen davada ise suç işlediği iddia olunan üçüncü kişi (sanık) hakkında yargılama yapılarak mahkûmiyet kararı verilmiştir. Söz konusu ceza davasında bankanın kusurlu olduğuna ilişkin herhangi bir tespit yapılmamıştır. Bu bağlamda Tüketici Mahkemesinin başvurucunun aleyhine olan kararı ile bu karardan sonra Asliye Ceza Mahkemesinin verdiği karar arasında çelişki bulunmamaktadır.

16. Başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürme imkânından yoksun bırakılmadığı,

mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEYİT URALÇİN

B. No: 2019/9886 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9886

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEYİT URALÇİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9886)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Burak GÜNGÖR

Başvurucu : Seyit URALÇİN

Vekili : Av. Abdulmetin URAÇİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör örgütüne üye olma suçundan verilen mahkûmiyet hükmü nedeniyle adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında açılan kamu davası sonucunda atılı suçtan başvurucunun 7 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucunun istinaf talebi, Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince esastan reddedilmiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 16. Ceza Dairesi mahkemenin mahkûmiyet hükmüne yönelik olarak verilen istinaf başvurusunun esastan reddi kararını 12/12/2018 tarihinde onamıştır.

4. Başvurucu, nihai kararı 11/3/2019 tarihinde öğrendiğini belirterek 25/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; işlendiği tarihte suç olarak kabul edilmeyen fiillere dayanılarak cezalandırılmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek, adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğu tespit edilen tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Somut olayda da nihai kararın başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden 31/1/2019 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 25/3/2019 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYHAN MACİT

B. No: 2019/17704 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/17704

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYHAN MACİT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/17704)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Ayhan MACİT

Vekili : Av. İbrahim CİNBAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işverenle güven ilişkisi bozulduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen başvurucunun gerekçeli karar hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Nihai karar 1/5/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş, başvurucu 21/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Melle Malgir (B. No: 2014/11355, 15/2/2017) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede somut olayda bireysel başvuru tarihinden sonra başvuru süreci devam ederken 28/5/2023 tarihinde başvurucunun yaşamını yitirdiği, başvurucu vekiline yapılan tebligata rağmen yasal süre geçirildikten sonra vekil tarafından mirasçıların başvuruyu devam ettirmek istediklerine yönelik beyanda bulunulduğu tespit edilmiştir. Vekil her ne kadar bazı mirasçıların yurt dışında olmasını mazeret olarak göstermişse de mirasçılar adına

başvuruyu devam ettirme iradesini gösteren dilekçenin mücbir sebep veya ağır hastalık gibi süresi içinde verilmesine engel olabilecek haklı bir mazeretinin belgelendirilmediği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda başvurunun incelenmesini devam ettirmeyi gerekli kılan ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden birinin de olmadığı anlaşıldığından başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ESİN DOĞANAY

B. No: 2019/25477 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/25477

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ESİN DOĞANAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/25477)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Esin DOĞANAY

Vekili : Av. Selman OĞUR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, açılan tazminat davasında uyuşmazlığın esasına etkili iddianın karşılanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu ve babası aleyhine 24/1/2014 tarihinde sözleşmeden kaynaklanan tazminat davası açılmıştır. Davayı inceleyen Konya 4. Asliye Hukuk Mahkemesi 10/5/2016 tarihli kararıyla davayı kısmen kabul etmiştir. Kararın gerekçesinin ve hükmün ilgili kısmı şöyledir:

"...

Mahkememizce toplanan delillerin ele alınarak yapılan değerlendirilmesinde; dava konusu taşınmazın 06.09.2007 tarihli taşınmaz satış vaadi sözleşmesi ile satıcı Esin Doğanay tarafından alıcı [A.A.ya] satıldığı, sözleşmede kefil olarak [M.D.nin de] imzasının bulunduğu, S.S. [M.] Konut Yapı Kooperatifi tarafından davacıya dava konusu taşınmazın mülkiyetinin kooperatife ait ancak kura sonucu Esin Doğanay adına tekabül ettiği ve Esin Doğanay'ın üyelikten ihraç edildiği ve davacının daireyi tahliye etmesine dair ihtarname gönderildiği,

davacı vekili tarafından davalılara borçlarını ödemeleri için ihtarname gönderildiği ancak davalılar tarafından borcun ödenmediği, davacının daireye oturduktan sonra evin tamamlanması için 31.630 TL masraf yaptığının bilirkişi raporuyla tespit edildiği anlaşılmakla davanın kısmen kabulüne ilişkin aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur.

HÜKÜM: Yukarıda açıklanan nedenler ile;

Davanın KISMEN KABULÜNE;

A)1-Evin bedeli için verilen 47.000 TL'nin dava tarihi itibari ile işleyecek yasal faizi ile davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsil edilerek davacıya verilmesine,

2-Evin bedeli için verilen 42.137,94 TL'nin ıslah tarihi olan 12/04/2016 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsil edilerek davacıya verilmesine,

B)Evin inşaatının tamamlanma bedeli için olan talebin kısmen kabulü ile 31.630 TL'nin dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsil edilerek davacıya verilmesine,

Fazlaya ilişkin talebin reddine,

..."

3. Anılan kararı davalı başvurucu ve diğer davalı babası temyiz etmiştir. Başvurucu temyiz dilekçesinde sözleşme tarihinde 18 yaşından küçük olduğunu belirterek hukuken sözleşme ile sorumlu tutulamayacağını iddia etmiştir. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 19/6/2018 tarihinde başvurucunun sözleşme ile sorumlu tutulamayacağına ilişkin temyiz itirazıyla ilgili bir değerlendirmede bulunmamış, ancak başvurucu ve babasının temyiz itirazlarının bir kısmını reddetmiş, bir kısmını kabul ederek hükmü bozmuştur. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Davacı, mülkiyeti dava dışı [M.] Konut Yapı Kooperatifine ait olmakla birlikte davalı Esin Doğanay'ın fiili kullanımında olan [M.] Konut Yapı Kooperatifi 1. blok 2. kat 6 numaralı bağımsız bölümü 06.09.2007 tarihinde harici taşınmaz satım sözleşmesi ile 47.000,00 TL karşılığında davalılardan satın aldığını, her ne kadar satıcı olarak davalı Esin Doğanay görünmekte ise de davalı Esin'in sözleşme tarihinde 15 yaşını dahi doldurmadığından sözleşmeyi Esin'in yerine diğer davalı [M.D.nin] imzaladığını, bağımsız bölümü kaba inşaat halinde satın aldıktan sonra yaklaşık 83.000,00 TL'lik harcama yaptığını, taşınmazı satın aldığı kooperatif üyesinin aidatlarını ödememesi nedeniyle üyelikten ihraç edildiği bu sebeple kendisinin de bağımsız bölümü tahliye etmesi gerektiğinin dava dışı kooperatif tarafından gönderilen Konya 12. Noterliğinin 17.09.2013 tarihli ve 28942 yevmiye numaralı ihtarnamesi ile kendisine bildirilmesi üzerine davalılara Konya 6. Noterliğinden çektiği 13.11.2013 tarihli ve 191513 yevmiye numaralı ihtarnamenin sonuçsuz kaldığını ileri sürerek, fazlaya dair hakları saklı kalmak kaydıyla satış bedeli olarak ödediği 47.000,00 TL ile inşaat halinde aldığı taşınmazın inşaatının tamamlanması için harcadığı 83.000,00 TL olmak üzere toplamda 130.000,00 TL'nin fazlaya dair hakları saklı kalmak kaydıyla sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte davalılardan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiş, yargılamanın devamı sırasında vermiş olduğu ıslah dilekçesi ile davalılara peşin olarak ödenen daire parası yönünden müddeabihi 89.137,94 TL'ye yükseltmiştir.

Davalılar, davanın reddini istemiştir.

Yapılan yargılama neticesinde mahkemece, davanın kısmen kabulüne, evin bedeli için verilen 47.000,00 TL'nin dava tarihi itibari ile, yine evin bedeli için verilen 42.137,94 TL'nin ıslah tarihi olan 12/04/2016 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile, evin inşaatının tamamlanma bedeli olan talebin ise kısmen kabulü ile 31.630,00 TL'nin dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsil edilerek davacıya verilmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine karar verilmiş, hüküm süresi içinde davalılar vekilitarafından temyiz edilmiştir.

1)Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine göre, davalının sair temyiz itirazları yerinde değildir.

2) Dava, sebepsiz zenginleşme nedeniyle tazminat istemine ilişkindir.

Davada sıfat; tarafın, dava konusu maddi hukuk ilişkisinin süjesi olup olmamasıyla ilgilidir. Taraf sıfatı (husumet); maddi hukuka göre belirlenen, bir subjektif hakkı dava etme yetkisini ya da bir subjektif hakkın davalı olarak talep edilebilme yetkisini gösteren bir kavramdır. Dava şartı olan taraf ehliyeti, dava ehliyeti ve davayı takip yetkisi, davanın taraflarının kişilikleriyle ilgili olduğu halde, taraf sıfatı dava konusu sübjektif hakka ilişkindir.

Görüldüğü üzere, taraf sıfatı usul hukuku sorunu olmayıp, dava konusu sübjektif hakkın özüne ilişkin bir maddi hukuk sorunu olduğundan taraf sıfatının yokluğu, davada taraf olarak gözüken kişiler arasında dava konusu hakkın doğumuna engel olduğu için defi değil, yargılamanın her aşamasında taraflarca ileri sürülmesi mümkün ve mahkemece de kendiliğinden nazara alınması zorunlu bir itiraz niteliğindedir.

Ayrıca; kural olarak haklı bir sebep olmaksızın bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlüdür.(TBK. m.77) Sebepsiz zenginleşmeden doğan borç ilişkisinde haklı bir sebep olmaksızın başka bir şahıs aleyhine zenginleşen kimsenin malvarlığında meydana gelen artışın aynen veya nakden iadesi söz konusudur. Her borç ilişkisinde olduğu gibi sebepsiz zenginleşmede de bir borçlu ve bir alacaklı vardır. Sebepsiz zenginleşme ilişkisinin borçlusu, malvarlığı haklı bir sebep olmaksızın başkası aleyhine artan (zenginleşen) kişidir.

Sebepsiz zenginleşme borçlusunun belirlenebilmesi için, malvarlığı haklı bir sebep olmaksızın başkası aleyhine artan kişinin tespiti gereklidir. Yukarıda anlatılanlar ışığında somut olaya bakıldığında; davacının davaya konu bağımsız bölümü davalılardan inşaat halinde iken satın alıp taşınmazı içinde oturulabilir hale getirmek için yaptığı birtakım masraflar nedeniyle davalıların sebepsiz zenginleştiğinin kabulü mümkün değildir. Zira, bağımsız bölümün mülkiyeti satışın gerçekleştiği tarih itibariyle dava dışı kooperatife ait olup dava dışı kooperatif tarafından bağımsız bölümün sadece fiili kullanımı davalılara bırakılmış bulunmaktadır. Bu durumda davalılar bu şekilde mülkiyeti kendilerine geçmeyip sadece fiili kullanımı kendilerine bırakılan bağımsız bölümü, kooperatifin bitiş tarihine kadar olan aidatlarını kendileri ödemek üzere harici satım sözleşmesi ile davacıya satmışlar ve bağımsız bölümü fiili olarak davacıya teslim etmişlerdir. Yani davacının bağımsız bölümü satın aldığı tarihte ve bağımsız bölüm fiilen kendisine teslim edildikten sonra da bağımsız bölümün mülkiyeti dava dışı kooperatife aittir. Bunun sonucu olarak da zaten dava dışı kooperatif üyelik aidatlarını ödemeyen davalıların kooperatiften ihracı üzerine mülkiyet hakkına istinaden davacıdan bağımsız bölümü tahliye etmesini talep etmiş, davacının

tahliyesi sonrasında bağımsız bölüm davacının yaptığı masraflarla birlikte dava dışı kooperatife geçmiş bulunmaktadır ki; bu durumda sebepsiz zenginleşen dava dışı kooperatiftir.

O halde, bağımsız bölümü içinde oturulabilir hale getirmek için yapılan masraflar yönünden davalıların sebepsiz zenginleşme borçlusu olmadığı anlaşıldığından mahkemece bu kaleme ilişkin talep yönünden davanın pasif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar verilmesi gerekirken, yanılgılı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm tesis edilmiş olması doğru görülmemiş bu husus bozmayı gerektirmiştir.

..."

4. Anılan karara karşı başvurucu ve babası karar düzeltme talebinde bulunmuştur. Başvurucu karar düzeltme dilekçesinde; sözleşme tarihinde 15 yaşında olduğunu, 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 345. maddesine göre ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak hukukî işlemde çocuğun borç altına girebilmesinin bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlı olduğunu ifade etmiş, bu nedenle sözleşme ile sorumlu tutulamayacağını belirtmiştir. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 13/6/2019 tarihinde başvurucunun 4721 sayılı Kanun'un 345. maddesi kapsamındaki iddiaları ile ilgili bir değerlendirmede bulunmadan karar düzeltme talebinin reddine karar vermiştir. Mahkeme 22/10/2019 tarihinde davacının evin bedeli talebine yönelik hüküm kesinleştiğinden bu konuda hüküm kurulmasına yer olmadığına, davacının evin inşaatının tamamlanması bedeli yönünden davasının pasif husumet yokluğu nedeniyle reddine karar vermiştir. Karar, tarafların temyiz etmemesi nedeniyle 24/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

5. Başvurucu, Yargıtayın 13/6/2019 tarihinde karar düzeltme talebinin reddine karar vermesiyle Mahkemenin hükmünün bir kısmının kesinleştiğini 26/6/2019 tarihinde öğrendiğini beyan etmiş olup 23/7/2019 tarihinde süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. İLGİLİ HUKUK

7. 4721 sayılı Kanun'un;

i. "Çocuğun fiil ehliyeti" kenar başlıklı 343. maddesi şöyledir:

"Velâyet altındaki çocuğun fiil ehliyeti, vesayet altındaki kişinin ehliyeti gibidir.

Çocuk, borçlarından ana ve babanın çocuk malları üzerindeki haklarına bakılmaksızın kendi malvarlığı ile sorumludur."

ii. "Çocuk ile ana ve baba arasındaki hukuki işlemler" kenar başlıklı 345. maddesi şöyledir:

"Çocuk ile ana veya baba arasında ya da ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukukî işlemle çocuğun borç altına girebilmesi, bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlıdır."

III. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu 6/9/2007 tarihli sözleşmenin düzenlendiği tarihte 15 yaşında olduğunu, 4721 sayılı Kanun'un 345. maddesine göre sözleşmenin imzalanması sırasında kendisine kayyım atanması gerektiğini, kayyım atanmadan yapılan sözleşmeyle borç altına sokulduğu için

sözleşmenin geçersiz olduğunu, kararın söz konusu Kanun maddesine ve hakkaniyete aykırı olduğunu buna ilişkin emsal kararların bulunduğunu, bu hususa ilişkin iddialarının Yargıtay ve mahkeme kararlarında karşılanmadığını belirterek gerekçeli karar hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin satış sözleşmesinin yapıldığı tarihte 15 yaşında olduğundan 4721 sayılı Kanun'un 345. maddesi gereğince kendisini borç altına sokan işlemlerin yapılabilmesi için kayyım atanmasının gerektiği iddialarının Yargıtay ve Mahkeme kararında karşılanmadığına yönelik olması nedeniyle başvuru gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

12. Yukarıda belirtilen ilkeler ışığında somut olay değerlendirildiğinde başvurucunun satıcı, babasının kefil sıfatıyla yer aldığı 6/9/2007 tarihli sözleşmede konut yapı kooperatifinde başvurucuya ait olan bağımsız bölümün 47.000 TL bedelle satıldığı, bedelin ödendiği görülmüştür. Başvurucu aidatını ödemediği için kooperatif üyeliğinden ihraç edilmiş; sonrasında davacı, bağımsız bölümün kendisine devredilmemesi sebebiyle başvurucuya ve onun babasına karşı tazminat davası açmıştır. Neticede Mahkeme satış sözleşmesiyle ödenen bedelin başvurucudan ve babasından müteselsilen tahsiline karar vermiştir.

13. Başvurucu, sözleşmenin yapıldığı 6/9/2007 tarihinde 15 yaşında olduğundan söz konusu işlem için kendisine kayyım atanması gerektiğini, kayyım atanmadan yapılan sözleşmeyle kendisinin borç altına sokulamayacağını, söz konusu işlemin babasının menfaatine olduğunu, sebepsiz zenginleşen babası olduğu için sorumluluğun da babasına ait olması gerektiğini, sebepsiz zenginleşenin kendisi olmadığını belirtmiş; bu hususa ilişkin iddiasının derece mahkemeleri tarafından karşılanmamasından yakınmıştır.

14. 4721 sayılı Kanun'un 345. maddesinde çocuk ile ana veya baba arasında ya da ana ve

babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukuki işlemle çocuğun borç altına girebilmesinin bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlı olduğu belirtilmiştir. Başvurucu 24/8/1992 doğumlu olup sözleşmenin imzalandığı 6/9/2007 tarihi itibarıyla başvurucunun 18 yaşından küçük olduğu, ödenen bedel karşılığında söz konusu bağımsız bölümün devri ve teslimi borcu altına sokulduğunu iddia etmiştir. Başvurucu bununla birlikte söz konusu sözleşmenin babasının menfaatine olduğunu, babasının sebepsiz zenginleştiğini bu nedenle sorumluluğun da babasına ait olduğunu, sebepsiz zenginleşenin kendisi olmadığını ileri sürmüştür. Başvurucunun ileri sürdüğü bu iddiaların uyuşmazlığın esasını etkileyebilecek nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

15. Başvurucunun esasa etkili olabilecek söz konusu iddiaları ile ilgili olarak mahkeme ve Yargıtay kararında herhangi bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu itibarla yargılama süreci bir bütün olarak ele alındığında söz konusu iddialar hakkında herhangi bir değerlendirme yapılmadan hüküm kurulması nedeniyle başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

IV. GİDERİM

17. Başvurucu, yeniden yargılama yapılması ile sembolik olarak 1 TL maddi ve 1 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

19. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasanın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 4. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2019/597, K.2019/934) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAKAN KALAYCI

B. No: 2019/36257 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36257

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN KALAYCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/36257)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Hakan KALAYCI

Vekili : Av. Rukiye YILDIRIM PEYNİRCİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, baro staj listesine yazılma talebinin reddine ilişkin işlemin iptali davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/10/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler ve Olağanüstü Hâl İlanı ile Bu Süreçte Uygulanan Tedbirler

8. Başvuruya konu olaylara ilişkin genel bilgiler ve olağanüstü hâl ilanı ile bu süreçte uygulanan tedbirler için bkz. M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, §§ 11-19.

B. Başvurucunun Baro Staj Listesine Yazılma Talebine İlişkin Süreç

9. Başvurucu, Sakarya Adliyesinde icra müdür yardımcısı olarak görev yapmaktayken 2/1/2017 tarihli ve 679 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (679 sayılı KHK) kapsamında kamu görevinden çıkarılmıştır.

10. Başvurucunun baro staj listesine yazılma talebi Afyonkarahisar Barosu (Baro) Yönetim Kurulunun 2/11/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun kesinleşmiş bir disiplin kararı sonucunda memur olma niteliğini kaybettiği belirtilmiştir.

11. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz da Türkiye Barolar Birliğinin (TBB) 9/12/2017 tarihli kararıyla reddedilmiştir. İtirazın reddine dair kararın gerekçesinde, başvurucu hakkında Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesinin E.2017/45 sayılı dosyasında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına üye olma suçundan kamu davası açıldığı, isnat edilen suçun avukatlığa kabule engel suçlardan olduğu, staj listesine yazılabilmek için avukatlığa kabulde engel hâlinin bulunmaması gerektiği hususlarına yer verilmiştir.

12. Başvurucu söz konusu işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. Ankara 8. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 24/1/2019 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucunun 679 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarıldığı, anılan KHK gereğince kamu görevinden çıkarılanların bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri gerekçesine yer verilmiştir. Kararda ayrıca başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılandığı, anılan Mahkemenin 11/12/2018 tarihli ve E.2017/45, K.2018/401 sayılı kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verildiği, başvurucunun söz konusu suçu işlediği yönünde karar verildiğinin de gözönüne alındığı ifade edilmiştir.

13. Başvurucu, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesine (Bölge İdare Mahkemesi) istinaf başvurusunda bulunmuştur. Bölge İdare Mahkemesi 9/9/2019 tarihli kararıyla istinaf başvurusunu reddetmiştir.

14. Nihai karar başvurucuya 3/10/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 31/10/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

C. Başvurucu Hakkındaki Ceza Yargılamasına İlişkin Süreç

16. Başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama sonunda 11/12/2018 tarihinde neticeten 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezasına ve HAGB'ye karar verilmiştir. Söz konusu karar başvurucu yönünden 19/12/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

17. İlgili hukuk için bkz. M.B., §§ 34-56.

18. 679 sayılı KHK'nın "Kamu personeline ilişkin tedbirler" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"(1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.

(2) Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın, rütbe ve/veya memuriyetleri alınır ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; bunların uhdelerinde bulunan her türlü mütevelli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar. Bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulur. Bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilir.

(3) Birinci fıkra kapsamında kamu görevinden çıkarılanlar, varsa uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar."

19. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması" kenar başlıklı 231. maddesinin başvuruya konu yargılama mercii kararlarının verildiği tarihte ilgili kısmı şöyledir:

"(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.

...

(8) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur...

...

(10) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

(11) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine

ilişkin yükümlülüklere aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar..."

B. Yargıtay İçtihadı

20. HAGB kurumunun niteliğine yer verilen Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1/2/2012 tarihli ve E.2011/19-639, K.2012/30 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile kurulan hüküm, belli bir süre sanık hakkında hüküm ifade etmemekte, herhangi bir sonuç doğurmamaktadır. Sanık bulunduğu hal üzere bırakılmakta, aynen yargılanan kimsenin durumunda kalmakta ve yapılan yargılama geçici bir süre askıda kalmaktadır. Askı süresi boyunca, yargılanan kimsenin sanık sıfatı devam eder ise de, hiçbir şekilde bu kimse hükümlü sayılamaz. Bu nedenle hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilen kimse, hiçbir haktan yoksun bırakılamaz ve ayrıca bu karara dayanarak hiçbir hukuki statüden dışarıya çıkarılamaz."

21. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 23/10/2018 tarihli ve E.2017/4-1353, K.2018/1552 sayılı ile 31/1/2019 tarihli ve E.2017/13-681, K.2019/46 sayılı kararlarında da HAGB kurumuna yönelik yukarıda alıntısı yapılan karar (bkz. § 20) ile aynı nitelemeye yer verilmiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 20/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu; hakkında HAGB kararı verilen kişinin masumiyetinin devam ettiğini, suç isnadı altında bulunmanın avukatlığa kabule engel olmadığını, avukatlığa kabule engel bir durumun kendisinde bulunmadığını ileri sürerek masumiyet karinesinin, hakkında verilmiş bir disiplin cezası ve avukatlığa engel bir hâlinin olmaması nedeniyle çalışma ve kamu hizmetine girme haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde; başvurucunun Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesince silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılandığı, 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına, HAGB'ye ve beş yıl süre ile denetime tabi tutulmasına karar verildiği, bu kararın 19/12/2018 tarihinde kesinleştiği, başvurucunun baro staj listesine kaydının yapılabilmesi için yeni bir başvuru yapma imkânının bulunduğu belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

1. Uygulanabilirlik Yönünden

25. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, M.B. başvurusuna ilişkin kararında Anayasa'nın 36. maddesinin baro levhasına kaydedilmeye ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanabilir olduğu sonucuna varmıştır (M.B. §§ 64-78).

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Anayasa’nın iddianın incelenmesinde dayanılacak olan "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. İncelemenin Kapsamı Yönünden

29. Başvurucunun baro staj listesine yazılmamasına ilişkin Baro kararına karşı yaptığı itirazın başvurucunun silahlı terör örgütüne üyelik suçundan yargılandığı gerekçesiyle TBB tarafından reddedildiği (bkz. § 11) anlaşılmakta ise de hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden yapılan değerlendirmenin derece mahkemelerinin gerekçeleri kapsamında yapıldığı belirtilmelidir. Mahkeme kararının kamu görevinden çıkarılan başvurucunun yeniden kamu görevinde istihdam edilemeyeceği ve terör örgütüne üyelik suçundan açılan davada başvurucu hakkında HAGB'ye karar verildiği gerekçelerine dayandığı görülmüştür. İncelemenin bu gerekçeler yönünden yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

4. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

30. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B., § 80).

31. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

32. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

33. Adil yargılanma hakkı, hukuk kuralının davanın başvurucu lehine sonuçlanmasını temin eden yorumunun esas alınmasını güvence altına almamaktadır. Uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanması -yukarıda belirtildiği gibi- derece mahkemelerinin takdirindedir. Bununla birlikte derece mahkemelerinin hukuk kurallarını yorumlarken

Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen ve Cumhuriyet'in nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesini gözönünde bulundurmaları gerekir. Esasen hukuk devleti ilkesi Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanmasında dikkate alınması zorunlu olan bir ilkedir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriğinin yorumlanmasında da hukuk devletinin gerekleri gözetilmelidir (M.B., § 84).

34. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010 ve E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi; hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

35. Başvuruculaın medeni haklarıyla ilgili uyuşmazlıklarda uygulanan hukuk kurallarının açıkça keyfî veya hakkın tesliminden kaçınacak (adaleti hiçe sayacak) biçimde yorumlanması usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getireceğinden adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden söz edilebilir. Zira bu hâlde, derece mahkemesinin yorumunun başvurucu tarafından öngörülmesi mümkün olmayıp hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması hukuk devleti ilkesini örseler. Özellikle hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı hükümlerin geniş yoruma tabi tutulması keyfîliğe ve bireylerin kendilerini hukuk karşısında güvensiz hissetmelerine yol açar (M.B., § 86).

36. Anayasa Mahkemesi Kenan Özteriş (B. No: 2012/989, 19/12/2013) kararında, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin (AYİM) yorumunun 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 95. maddesinin açık hükmüne aykırılık teşkil ettiğini belirterek olayda başvurucu hakkında verilen mahkûmiyetin tecil edilmesinin sonuçlarıyla ilgili açık bir kanun hükmü bulunduğu ve bu hükme verilecek olağan anlam belli olduğu hâlde AYİM İkinci Dairesinin açık olan kanun hükmüne olağanın dışında farklı bir anlam verip buna göre uygulama yaptığı ve böylece kararın öngörülemez nitelikte olup bariz takdir hatası içerdiği gerekçesiyle Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

37. Benzer şekilde Anayasa Mahkemesi Mehmet Geçgel (B. No: 2014/4187, 18/4/2019) kararında, başvurucu hakkında hükmedilen cezanın 21/12/2000 tarihli ve 4616 sayılı 23 Nisan 1999 Tarihine Kadar İşlenen Suçlardan Dolayı Şartla Salıverilmeye, Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun kapsamında ertelenmiş olması nedeniyle hakkında ceza hukuku ilkelerine göre mahkûmiyet hükmü bulunmamasına rağmen idare mahkemesinin ortada gerçek bir mahkûmiyet varmış gibi değerlendirme yaparak başvurucunun tazminat talebini reddettiği kararının bariz takdir hatası içerdiği kanaatine ulaşmış ve başvurucunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

38. Masumiyet karinesi kural olarak, hakkında bir suç isnadı bulunan ve henüz mahkûmiyet kararı verilmemiş kişileri kapsayan bir ilkedir. Suç isnadı mahkûmiyete dönüşen kişiler açısından ise artık hakkında suç isnadı olan kişi statüsünde olmadıkları için masumiyet karinesi iddiasının geçerli bir dayanağı kalmamaktadır. Ancak ceza davasının herhangi bir nedenle düştüğü, belirli bir süre sonra şarta bağlı olarak düşeceği veya sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurulmaksızın davanın ertelendiği durumlarda kişi hakkında masumiyet

karinesinin devam ettiğini kabul etmek gerekir. Çünkü bu durumlarda ortada henüz verilmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmamaktadır (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 27).

39. Buna karşılık HAGB'ye karar verilen durumlarda sanığın suçlu olduğu konusunda ulaşılmış bir vicdani kanaat bulunmakta ve bu kanaat kasten yeni bir suç işlenmemesi şartına bağlı olarak hüküm ifade etmemektedir. Gerçekten HAGB, mahkûmiyet konusunda vicdani kanaate ulaşmış mahkemenin buna ilişkin hükmü açıklamayı belirli bir süre ertelemesini, bu süre zarfında hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ve bu süre sonunda kişinin başka suç işlememesi hâlinde açıklanması geri bırakılan hükmün ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilmesini ifade eder (Kürşat Eyol, § 28).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Başvurucunun baro staj listesine yazılma talebine ilişkin yapılan yargılama sonucunda Mahkemenin ret kararında iki gerekçeye dayandığı görülmektedir. İlki başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasına neden olan 679 sayılı KHK gereğince yeniden kamu hizmetinde istihdam edilemeyecek olmasıdır. Anayasa Mahkemesi benzer olgu ve iddiayı içeren M.B. kararında, kamu görevinden çıkarılan başvurucunun avukatlık mesleğini yapmak için gerekli olan baro levhasına kaydedilmesine ilişkin işlemin mahkeme kararı ile iptal edilmesinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır. Anılan başvuruda da iptal kararı veren mahkemenin başvurucunun kamu görevinden çıkarılmasına neden olan ilgili KHK ve mevzuatta yer alan görevine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri hükmü ve avukatlık mesleğinin maddi anlamda bir kamu hizmeti olduğu değerlendirilerek başvurucunun avukatlık mesleğine kabul şartlarını taşımadığı sonucuna varıldığı belirtilmiştir (M.B., §§ 92-96).

41. Söz konusu başvuruda Mahkemece yapılan yargılamanın adil yargılanma ilkelerini ihlal edip etmediğinin değerlendirilmesinde incelenmesi gereken meselenin, Mahkemenin vardığı bu sonucun ilgili mevzuatın hakkın tesliminden kaçınacak ölçüde öngörülemez bir biçimde yorumlanmasına dayanıp dayanmadığının tespit edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kamu hizmeti kavramını yorumlamanın ve bu bağlamda anılan hükmün avukatlığı da kapsayıp kapsamadığını değerlendirmenin öncelikli olarak derece mahkemelerine ait bir yetki olduğu vurgulanmış, bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumunun açıkça öngörülemez olduğunun veya hakkın teslimini açıkça reddedecek şekilde hatalı bulunduğunun tespiti durumunda usule ilişkin güvencelerin de anlamsız hâle geleceği gerekçesiyle söz konusu durumun etkilerini incelemenin Anayasa Mahkemesinin görevinde olduğu belirtilmiştir (M.B., § 97).

42. M.B. başvurusunda 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname gereğince görevlerine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceklerine ilişkin kuraldaki istihdam kavramının bağımlı çalışmayı gerektirdiği, anılan kuraldan devlete bağlı olarak çalışmayı gerektirmeyen avukatlık mesleğini de kapsadığı hususunun açıkça anlaşılamadığı vurgulanmıştır. Ayrıca serbest çalışan avukatlar ile devlet arasında devlet memurununkine benzer bir güven ilişkisi aramanın Anayasa ile oluşturulan demokratik hukuk düzeninde anlamlı olmadığının altı çizilmiştir (M.B., § 101). Sonuç olarak başvurucunun avukatlık mesleğine kabul edilme şartlarını taşımadığı yolunda ulaşılan kanaatin, kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı belirtilmiştir. Bu yorumun başvurucunun medeni hakkıyla ilgili olarak açılan davada usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirdiği ve başvurucu aleyhine karar verilmesinde belirleyici olduğu, dolayısıyla bunların bir bütün olarak

yargılamanın hakkaniyetini zedelediği kanaatine varılmıştır.

43. Somut başvuruya konu mahkeme kararlarında da başvurucunun baro staj listesine yazılma talebinin avukatlık mesleğinin kamu görevi olduğu ve ilgili KHK gereğince kamu görevinden çıkarılanların bir daha kamu görevinde istihdam edilemeyeceği gerekçesi yönünden yukarıda anılan kararda ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

44. Öte yandan başvuruya konu Mahkemenin ret kararının ikinci gerekçesi ise terör örgütüne üyelik suçundan açılan davada başvurucu hakkında HAGB kararı verilmesidir. Mahkeme ceza davasında verilen söz konusu karar ile başvurucunun suçu işlediği yönünde karar verildiğini belirtmiştir.

45. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında (örneğin bkz. Ali Gürsoy, B. No: 2012/833, 26/3/2013); HAGB'nin -sanığa yüklenen suça ilişkin yargılama sonunda cezaya hükmedilmesi hâlinde- hükmün açıklanmasının belirli şartların gerçekleşmesine bağlı olarak ertelenmesi anlamına geldiği belirtilmiştir. 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesine göre, yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza iki yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezası ise HAGB kararı verilebileceği, anılan maddenin (5) numaralı fıkrasında HAGB'nin kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade ettiği, öte yandan aynı Kanun'un 223. maddesinin (1) numaralı fıkrasında belirtilen hüküm niteliğindeki kararlar arasında HAGB kararının sayılmadığı vurgulanmıştır. HAGB'nin uyuşmazlığın esasını karara bağlamadığı, yargılamayı hükümle sonuçlandıran bir karar niteliğinde olmadığı ve bu kapsamda nihai bir sonuç da doğurmadığı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, HAGB kararının suçluluğu tespit eden bir karar olarak kabul edilmesinin başta masumiyet karinesi olmak üzere temel hakları ihlal edebileceğine dikkat çekmiştir (Ümmügülsüm Salgar [GK], B. No: 2016/12847, 21/10/2021, § 85).

46. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde, devletin güvenliğine ve anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlardan mahkûm olmanın avukatlık mesleğini yapmaya engel olduğu düzenlenmiştir. Kanun'un lafzından engel hâlin oluşması için belirtilen suçlardan mahkûmiyet şartının arandığı anlaşılmaktadır.

47. HAGB'yi düzenleyen 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesi ve söz konusu düzenlemeyi yorumlayan Yargıtay içtihatlarından da anlaşıldığı üzere hüküm sanık hakkında herhangi bir sonuç doğurmamaktadır.

48. Mahkeme, başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan açılan davada verilen HAGB kararının başvurucunun anılan suçu işlediği yönünde olduğu gerekçesine de yer vererek davayı reddetmiştir. Başka bir deyişle HAGB kararı başvurucunun açtığı iptal davasında başvurucu için mahkûmiyet hükmü gibi sonuç doğurmuştur. 5271 sayılı ve 1136 sayılı Kanun'ların lafzı ve Yargıtay içtihatları karşısında mahkeme kararı ile açık olan kanun hükmüne olağanın dışında farklı bir anlam verilip buna göre uygulama yapıldığı ve böylece kararın öngörülemez nitelikte olduğu, bariz takdir hatası içerdiği gerekçesiyle Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

49. HAGB kurumuna ilişkin yukarıda yer verilen açıklamalar ışığında mahkeme kararında yer alan ceza davasında verilen söz konusu karar ile başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği yönünde karar verildiği ifadesi değerlendirildiğinde, söz konusu

ifadenin masumiyet karinesine uygun olduğu söylenemeyecektir. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı şikâyeti yönünden yeniden yargılama yapılmasına karar verildiğinden başvurucunun masumiyet karinesinin bu ifade nedeniyle ihlal edildiğine ilişkin iddiasının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

50. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş, yeniden yargılama ve 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

51. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

52. Diğer yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 8. İdare Mahkemesine (E.2018/663, K.2019/123) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, hakkında HAGB kararı verilen kişinin masumiyetinin devam ettiğini, suç isnadı altında bulunmanın avukatlığa kabule engel olmadığını belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Başvurucunun baro staj listesine yazılma talebi Afyonkarahisar Barosu Yönetim Kurulunun kararıyla reddedilmiştir. Anılan karara yapılan itirazın da TBB tarafından 8/12/2017 tarihinde reddine karar verilmiştir.

3. Başvurucunun baro staj listesine yazılma talebinin reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle açtığı davada Ankara 4. İdare Mahkemesi, 24/1/2019 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararda, başvurucunun 679 sayılı KHK ile görevden çıkarıldığı, anılan KHK gereğince kamu görevinden çıkarıldığı, bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri gerekçesine yer verilmiştir. Kararda ayrıca başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılandığı, anılan Mahkemenin 11/12/2017 tarihli ve E.2017/45, K.2018/401 sayılı kararıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 1 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verildiği belirtilmiştir.

4. Başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama sonunda 11/12/2018 tarihinde neticeten 1 yıl 6 ay 22 gün hapis cezasına ve HAGB'ye karar verilmiştir. Söz konusu karar başvurucu yönünden 19/12/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

5. Somut olayda başvurucu hakkında FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Sakarya 5. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açıldığı ve idari işlemin tesisi anında bu davanın devam ettiği dikkatten kaçmamalıdır.

6. Anayasa Mahkemesi Mehmet Bayraktar kararında baro levhasına yazılma işleminin, başvurucu hakkında işlemin tesis edildiği sırada kovuşturma olması nedeniyle iptaline ilişkin başvuruyu incelemiştir. Anılan başvuruda başvurucunun ihlal iddiaları, masumiyet karinesinin, aleni yargılanma hakkının, makul sürede yargılanma hakkının, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlali iddiaları kapsamında değerlendirilerek, başvurucu hakkında 1136 sayılı Kanunun 5. maddesi kapsamında kovuşturma bulunduğu gerekçesiyle baro levhasına yazılma talebinin reddine dair işlemde anayasaya aykırılık görmemiş ve kabul edilemezlik kararı verilmiştir (Mehmet Bayraktar (3), B. No: 2018/33486, 3/12/2020).

7. Mahkeme B.A.Y. kararında ise kamudaki görevinden çıkarılan hukukçunun baro levhasına yazılmasına ilişkin olarak verilen kararın mahkemece iptal edilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. Anılan kararda TBB tarafından baro levhasına yazılma talebinin reddine dair karar tarihi itibarıyla başvurucu hakkında kovuşturma bulunmadığı gerekçesiyle Anayasanın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine oybirliğiyle karar vermiştir (B.A.Y.B. No: 2019/19788, 5/7/2022).

8. Somut olayda başvurucunun baro staj listesine yazılma talebi, hakkında terör örgütü üyeliğinden kovuşturma bulunduğu gerekçesiyle Baro tarafından reddedilmiştir. Bu karara yaptığı itiraz ise TBB tarafından 1136 sayılı Avukatlık Kanununun 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde sayılan avukatlığa engel sayılan hallerden olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

9. TBB, başvuru hakkında tesis edilen işlem tarihinden önce başlayan ve halen devam eden terör örgütü üyeliği suçundan yapılan kovuşturmanın olduğu gerekçesiyle 1136 sayılı Kanunun 5. maddesindeki yetkisini kullanarak baro staj listesine yazılma talebini reddetmiştir. B.A.Y. kararındakinden farklı olarak idari işlemin tesis edildiği tarihinde

mevcut olmayan bir duruma dayanılması söz konusu olmadığı gibi meslek kuruluşlarına tanınan takdir yetkisi kapsamında olan bir konuda karar verildiği görülmektedir.

10. 1136 sayılı Kanunun 3. maddesine göre avukatlık mesleğine kabul için diğer şartların yanında "avukatlık stajını tamamlayarak staj bitim belgesi almış bulunmak" şartı yer almaktadır.

11. Aynı Kanunun staj başlıklı 16. maddesinde, Kanunun 3. maddenin (a), (b) ve (f) bentlerinde yazılı koşulları taşıyan ve hukuk mesleklerine giriş sınavında başarılı olanların, 5. maddede yazılı engelleri bulunmamak kaydıyla staj yapabilecekleri düzenlenmiştir.

12. 1136 sayılı Kanunun 5. maddesine göre de avukatlık mesleğine kabul için Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlardan kovuşturma altında bulunmama şartı hükme bağlanmıştır.

13. Anılan Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasında sayılan engellerin, başvurucunun avukatlık mesleğini yapabilmesinde gözetilecek, baroya başvuru tarihinde de genel olarak değişmeyecek (disiplin cezası/mahkûmiyet ve avukatlık mesleğiyle bağdaşmayacak durumlar v.b.) mutlak engel halleri içerdiği, bu durumların uyduğu oranda staja ilişkin de uyarlanabileceği açıktır.

14. Somut olayda başvurucu hakkında avukatlığa kabule engel teşkil eden silahlı terör örgütü üyeliğinden kovuşturma olduğu, idari işlemin tesis edildiği anda kovuşturmanın devam ettiği not edilmelidir. 1136 sayılı Kanunun 16. maddesinde de staj yapacakların silahlı terör örgütü üyeliğinden kovuşturma altında olmaması hükmüne atıf yapıldığı dikkate alındığında, idari işlemin tesis edildiği anda var olan ve Avukatlık mesleğine kabule engel teşkil eden kovuşturmanın, staj için aranan şartlar için de geçerli olduğu nettir. Aksi yaklaşım, silahlı terör örgütü üyeliğinden kovuşturma altına olan bir kişinin avukatlık yapmasının kovuşturma sonuna kadar engellenebilmesine rağmen staj yapması ve staja kabul edilmesinin mümkün olduğu şeklinde çelişkili bir durum ortaya çıkacaktır. Avukatlık stajının da kamu görevi niteliğindeki avukatlık mesleğinin bir parçası olduğu ve stajın Barolar ile Mahkemelerde yapıldığı dikkatten kaçmamalıdır.

15. Öte yandan başvurucunun stajının, hakkındaki kovuşturma sonuna kadar ertelendiği, kovuşturmanın sonuçlanmasından sonra sürecin tekrar işletilerek staj yapılabileceği gözönünde bulundurulmalıdır.

16. Açıklanan nedenlerle başvurucunun staj listesine yazılma talebinin reddedilmesinin hukuk kurallarının yorumlanması ve delillerin değerlendirilmesi sonucu verildiği dikkate alınarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edilmediği kanaatine varılmıştır.

17. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin delilleri değerlendirmesi konusundaki takdir yetkisine, bariz bir takdir hatası veya açık keyfilik söz konusu olmadığı sürece müdahale edemez. Somut olayda Baro, TBB ve İdare Mahkemesi kararlarının içerikleri dikkate alındığında kararlarda başvurucuyu suçlayıcı bir gerekçe ve dil kullanılmadığı da dikkate alınarak masumiyet karinesinin de ihlal edilmediği sunucuna varılmıştır.

18. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden, başvurucunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edilmediği kanaatine vardığımızdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE

RAMAZAN TUNA

B. No: 2020/7150 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/7150

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN TUNA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/7150)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Ramazan TUNA

Vekili : Av. Aykut ŞAPCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş sözleşmesinden kaynaklanan alacak talebinin ıslah ile artırılan kısmının bozma kararından sonra ıslah yapılamayacağı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, B. Mermer Maden Sanayi Ticaret Limited Şirketine ait mermer ocağında işçi olarak çalışmakta iken 7/5/2014 tarihinde iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle 17/6/2014 tarihinde Antalya 6. İş Mahkemesinde (Mahkeme) davalı işverene karşı iş sözleşmesinden kaynaklanan alacaklarının ödenmesi talebiyle belirsiz alacak davası açmıştır. Başvurucu, dava dilekçesinde davalı işverene ait mermer ocağında 1/5/2011 tarihinden 7/5/2014 tarihine kadar işçi olarak çalıştığını, son bir haftalık çalışma ücretinin kendisine ödenmeden işine son verildiğini, çalışmak istediği hâlde işyeri yetkilileri tarafından mermer ocağına girmesine izin verilmediğini, daha sonra kendisi işe gitmemiş gibi ihtar gönderilerek haklı fesih sebebi oluşturulmaya çalışıldığını, kendisi ile birlikte otuzdan fazla kişinin işveren tarafından aynı tarihlerde işten çıkarıldığını belirterek 500 TL kıdem tazminatı, 500 TL fazla

mesai, 420 TL son bir haftalık çalışma ücreti, 100 TL resmî tatillerde çalışma ücreti alacağını fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla talep etmiştir.

3. Mahkeme 27/11/2014 tarihinde talep edilen alacak miktarının belirlenebilir olması nedeniyle açıkça belirsiz alacak davası olarak açılmasında hukuki yarar bulunmadığı gerekçesiyle davanın hukuki yarar yokluğu nedeniyle reddine karar vermiştir.

4. Temyiz incelemesi sonucunda Yargıtay 7. Hukuk Dairesi 7/5/2015 tarihinde anılan kararın bozulmasına karar verilmiştir. Bozma kararının gerekçesinde; dava konusu alacakların ancak bilirkişi incelemesinden ve yargılama sürecinden sonra tespit edilebileceğini, bu nedenle söz konusu alacakların belirli olduğuna dair değerlendirmenin hatalı olduğu belirtilmiştir.

5. Mahkeme bozma kararına uyulmasına karar vererek bilirkişi raporu aldırmıştır. 4/12/2017 tarihli bilirkişi raporunda kıdem tazminatı alacağı 7.537,15 TL, fazla mesai alacağı 22.188,38 TL, resmî tatil alacağı 959,59 TL olarak belirlenmiştir. Başvurucu, bilirkişi raporu ile yapılan belirlemeden sonra 9/1/2018 tarihinde ıslah dilekçesiyle, talep ettiği alacak miktarını 31.105,12 TL'ye yükseltmiştir. Davalının hesaplanan işçilik alacağının zamanaşımına uğradığını belirterek bilirkişi raporuna itiraz etmesi üzerine Mahkeme bilirkişiden ek rapor aldırmak suretiyle yeniden hesaplama yapmıştır. Mahkeme 19/4/2018 tarihinde bilirkişi ve bilirkişi ek raporunda belirtilen zamanaşımı hususunda yapılan tespit ve hesaplama doğrultusunda davanın kabulüne karar vermiş, her ne sebeple verilirse verilsin bozmadan sonra ıslah yapılamayacağını belirterek başvurucunun bozma sonrasında verdiği ıslah dilekçesini dikkate almayıp talebiyle bağlı olmak üzere hüküm kurmuştur.

6. Başvurucunun mahkeme kararını temyiz etmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 4/10/2018 tarihinde bozma kararı vermiş, kararın gerekçesinde belirsiz alacak davasında sadece davaya karşı cevap dilekçesinde zamanaşımı savunması ileri sürülebileceğini, Mahkeme tarafından kabul görmeyen ıslaha karşı yapılan zamanaşımı savunmasına değer verilmesinin hatalı olduğunu belirtmiştir.

7. Mahkeme, bozma kararına uyulmasına karar vererek 30/4/2019 tarihinde davanın kabulüne, bozma sonrası ıslah yapılamayacağından ıslah zamanaşımının dikkate alınmamasına, taleple bağlı kalınarak 500 TL kıdem tazminatının, 500 TL fazla mesai ücretinin, 420 TL ücret, 100 TL resmî tatil ücret alacağının davalıdan alınarak başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

8. Yargıtayca yapılan temyiz incelemesi sonucunda anılan karar 23/12/2019 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

9. Nihai karar 18/1/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 17/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; işçilik alacakları talebi ile açtığı davada hatalı değerlendirme sonucu Mahkemenin alacak miktarının belirli olduğu gerekçesiyle usulden ret kararı verdiğini, temyiz incelemesi sonucunda Yargıtayca alacağın belirsiz olduğu belirtilerek bozma kararı

verilmesi üzerine Mahkemenin bilirkişi raporu aldığını ve gerçek zararının bu şekilde ortaya çıktığını, bilirkişi raporu doğrultusunda talep miktarını ıslah ederek artırdığını ancak Mahkemenin Yargıtayın bozma ilamından sonra ıslah yapılamayacağı gerekçesiyle artırılan kısım yönünden davayı reddettiğini, kendisi ile birlikte işten çıkarılan işçilerin işçilik alacaklarının tazmini talebiyle diğer mahkemelerde açtıkları davaların kabulüne karar verildiğini, eşitlik ilkesine aykırı olarak hatalı değerlendirme sonucu işçilik alacaklarının zayi edildiğini belirterek eşitlik ilkesinin, mülkiyet hakkının, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Başvurucunun şikâyetleri mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmiştir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 34).

16. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini, kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

17. Dava açmayı imkânsız kılacak ya da aşırı zorlaştıracak ölçüde kısa olmadıkça dava açma ya da kanun yollarına başvurma için belli sürelerin öngörülmesi hukuki belirlilik ilkesinin bir gereğidir ve tek başına bu durum mahkemeye erişim hakkına aykırılık oluşturmaz (Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27). Bu nedenle usul kurallarını uygularken mahkemelerin yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten ve kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

18. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun işçi alacaklarının ödenmesi talebiyle fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak üzere açtığı davanın hukuki yarar yokluğu nedeniyle reddine karar vermiş; Yargıtay ise Mahkemenin hatalı değerlendirme yaptığını belirterek kararı bozmuştur. Mahkeme, bozma sonrası alınan bilirkişi raporu doğrultusunda talep miktarını

artıran başvurucunun ıslah talebini Yargıtayın bozma ilamından sonra ıslah yapılamayacağı gerekçesiyle reddederek sadece dava dilekçesinde belirtilen miktarda alacağın ödenmesine hükmetmiştir.

19. Anayasa Mahkemesi somut başvuruya benzer nitelikte iddiaları Ziynet Benli ([GK], B. No: 2019/23977, 15/2/2023) kararında incelemiştir. Anılan karara konu olayda başvurucunun eşi O.B.nin çalıştığı alışveriş merkezinde 29/3/2000 tarihinde çıkan yangında ölmesi üzerine başvurucu 11/1/2002 tarihinde fazlaya ilişkin haklarını saklı tutmak kaydıyla 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebiyle dava açmıştır. Yargılama sürecinde başvurucunun maddi tazminat talebinin reddine, manevi tazminat talebinin kabulüne karar verilmiştir. Bu karar Yargıtayca bilirkişi raporları arasındaki çelişkinin giderilmesi, çelişkinin giderilerek düzenlenecek raporun dosyadaki bilgi ve belgelerle birlikte değerlendirilmesi ve çıkacak sonuca göre karar verilmesi gerektiği belirtilerek bozulmuş, bozma kararı uyarınca yaptırılan bilirkişi incelemesi sonrasında ıslah talebi doğrultusunda Mahkemece davanın kabulüne karar verilmiştir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun (YİBGK) 4/2/1948 tarihli ve E.1944/10, K.1948/3 sayılı kararı uyarınca bozma kararından sonra ıslah yapılmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle karar Dairece tekrar bozulmuştur. Mahkeme, bozma kararına uymuş; bozma kararından sonra ıslah yapılmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle dava dilekçesinde talep edilen miktarla bağlı kalarak başvurucu lehine 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata hükmetmiş ve karar kesinleşmiştir (Ziynet Benli, § 52).

20. Anılan başvuruda davanın ıslah ile artırılan kısmının reddedilmesini mahkemeye erişim hakkı kapsamında inceleyen Anayasa Mahkemesi 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili maddelerinde bozmadan sonra ıslahın mümkün olmadığına yönelik açık veya örtülü bir hüküm yer almadığını, bozmadan sonra ıslah yapılamayacağına yönelik genel kuralların içtihatlarla belirlendiğini, YİBGK'nın 4/2/1948 tarihli kararında bozmadan sonra ıslah yapılamayacağına yönelik yorum yapılırken tahkikat aşamasının ilk derece mahkemesindeki bozma kararından önceki yargılama süreciyle sınırlandırıldığını belirtmiş; bozma kararından sonra tahkikata yönelik işlemlerin niteliğine dair herhangi bir değerlendirme yapılmadığını vurgulamıştır (Ziynet Benli, § 55).

21. Anılan kararda ayrıca 6100 sayılı Kanun'un 177. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile ıslahın tahkikatın sona ermesine kadar yapılabileceğinin belirtildiği, bozma kararından sonra tahkikata devam edildiği hâllerde ıslah yapılamamasının anayasal anlamda kanunilik ölçütü bakımından öngörülemez bir durum olduğu, bireylerin tarafı oldukları davalarda bilgi ve belgelerin karşı tarafın elinde olması veya dava tarihi itibarıyla uğradıkları zararın ya da talep edebilecekleri alacağın miktarını bilebilmeleri mümkün olmayabileceğinden kanun koyucu tarafından yargılama sırasında ıslah yoluyla bedelin artırılabilmesinin mümkün kılındığı, bu düzenlemeyle getirilen ıslah müessesesinin Anayasa'nın 36. maddesinde öngörülen adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının gereklilikleri ile de uyumlu olduğu, ıslahın mümkün olmaması veya güçleştirilmesi bireylere aşırı bir külfet yükleyeceğinden -bu külfeti dengeleyen herhangi bir mekanizma da öngörülmediği takdirde- mahkemeye erişim hakkına yönelik ağır bir müdahalenin meydana geleceği belirtilmiştir (Ziynet Benli, § 56).

22. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi sonuç olarak başvuruya konu yargılamada bozma kararından sonra bozma kararı uyarınca tahkikata yönelik işlemler yapılması nedeniyle tahkikat aşamasına dönüldüğü hâlde salt bozma kararından sonra ıslah yapılamayacağı

gerekçesiyle başvurucunun ıslah talebinin kabul edilmemesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Varılan bu sonuca göre de müdahalenin meşru bir amacının bulunup bulunmadığının veya ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesine gerek görülmediğini belirtmiştir (Ziynet Benli,§ 60).

23. Mahkemece başvurucunun işçilik alacakları talebiyle açtığı davanın reddedilmesinin nedeni alacağın belirlenebilir olduğu, bu nedenle belirsiz alacak davası olarak açılamayacağıdır. Temyiz incelemesine konu olan bu karar Yargıtay tarafından hatalı değerlendirme yapıldığı, alacağın Mahkemece yapılacak tahkikattan sonra belirlenebileceği gerekçesiyle bozulmuştur. Dolayısıyla bozma kararına konu olan kararda hatalı değerlendirme yapıldığı Yargıtay kararı ile tespit edilmiştir. Bozma kararından sonra Mahkeme, bozma kararına uyarak tahkikata başlamış alacağın belirlenmesi için bilirkişi raporu aldırmıştır. Alacağın belirli hâle gelmesi nedeniyle başvurucu, Mahkemeye dilekçe vererek talebini belirlenen doğrultuda artırmış ancak kategorik bir yaklaşım ile bozmadan sonra ıslah yapılamayacağı belirtilerek başlangıçta belirtilen miktar yönünden davanın kabulüne karar verilmiş; hatalı değerlendirme yapılması üzerine kararın bozulmasının bütün külfetleri başvurucuya yüklenmiştir.

24. Bu bilgiler ışığında başvuruya konu olay değerlendirildiğinde başvurucunun Yargıtayın bozma ilamından sonra alınan bilirkişi raporu doğrultusunda ıslahla artırılan kısma yönelik talebinin somut olay değerlendirilmeden salt bozmadan sonra ıslah yapılamayacağı biçimindeki kategorik olarak reddedilmesine ilişkin uygulamanın anayasal anlamda kanunilik ölçütü bakımından öngörülemez olduğu, müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

26. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

27. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesine ve 15.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. Yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçları bakımından yeterli giderim oluşturduğundan başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 6. İş Mahkemesine (E.2018/675, K.2019/238) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖMER ORAK

B. No: 2020/7333 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/7333

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖMER ORAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/7333)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Ömer ORAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargı mercilerince ceza infaz kurumu idaresinin işlemlerine yönelik şikâyetin esasının incelenmemesi nedeniyle karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kars T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) tutuklu olarak bulunan başvurucu, Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne hitaben yazdığı 23/10/2019 tarihli dilekçesinde yemeklerin büyük karavanalarla gönderildiğini ancak tabak ve kaşık verilmediğini, bu nedenle anılan eşyaları kantinden parayla temin etmek zorunda kaldığını, maddi geliri olmadığı için bu eşyaların temininde zorlandığını belirtmiştir. Dilekçede ayrıca başvuru tarihine kadar bu eşyaların alımı için yapılan harcamaların hesaplanarak iade edilmesi ve kullanabilmesi için Ceza İnfaz Kurumu tarafından tabak ve kaşık verilmesi talep edilmiştir.

3. Anılan dilekçenin (bkz. 2) üzerinde infaz ve koruma başmemuru tarafından yazılan "Kurum tarafından tabak ve kaşık verilmeyeceği, İaşe Yönetmeliğinde verileceğine dair bir ibarenin olmadığı hakkında bilgilendirildi" şeklinde imzalı havale bulunduğu tespit edilmiştir.

4. Başvurucu 28/11/2019 tarihli dilekçesiyle ceza infaz kurumu idaresinin tabak ve kaşık

temin etmemesi yönündeki uygulamasına karşı Kars İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu; şikâyet dilekçesinde ceza infaz kurumu idaresinin tabak ve kaşık gibi ihtiyaç maddelerini ücretsiz temin etmesini, ayrıca şikâyet tarihine kadar bu ihtiyaç maddelerine ödediği ücretlerin hesaplanarak tarafına iade edilmesini Hâkimlikten talep etmiştir.

5. Ceza İnfaz Kurumu müdürü Hâkimliğe hitaben 28/11/2019 tarihli üst yazısında 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'in 6. maddesinde her hükümlü için kantinden temin edilmek şartıyla bulundurulabilecek tabak ve kaşık gibi benzeri eşyaların özelliklerinin ve sayılarının belirlendiği ifade edilmiş olup ekte gönderilen dilekçede talep edilen eşyaların başvurucu tarafından kurum kantininden temin edilmesi gerektiği yönünde görüş bildirilmiştir.

6. Hâkimlik 9/12/2019 tarihli kararıyla 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 6. maddesinin birinci fıkrası gereğince başvuru dilekçesinin esasına girmeden ret kararı vermiştir. Ret kararının gerekçesinde; başvurucunun talebinin öncelikli olarak bulunduğu ceza infaz kurumunca değerlendirilerek talep hakkında hususi bir karar verilmesi gerektiği, verilen kararın başvurucuya tebliğinden itibaren yapılacak olan itirazların Hâkimlik tarafından değerlendirilebileceği belirtilmiştir.

7. Hâkimlik kararına karşı yapılan itiraz, kararın usule ve mevzuata uygun olduğu gerekçesiyle Kars 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 17/1/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

8. Başvurucu, nihai kararı 22/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 18/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

11. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumunun tabak ve kaşık temini hususundaki uygulamasına yönelik şikâyetinde İnfaz Hâkimliğince öncelikle Ceza İnfaz Kurumuna başvurulması gerektiği gerekçesiyle esasa girmeden ret kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca 34 aydır yemeklerin büyük karavanalarla verildiğini, tabak ve kaşık verilmediğini, belli aralıklarla kantinden almak zorunda bırakıldıklarını, alabilecek maddi durumunun da olmadığını, koğuşları ve karavana ile gelen yemek kaplarını kendilerinin temizlediğini fakat temizlik malzemesi de verilmediğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini de iddia etmiştir.

12. Adalet Bakanlığı görüşünde; başvurucunun talep konusu yaptığı eşyaların kurum tarafından karşılanması gerektiğine yönelik olarak mevzuatta bir düzenleme bulunmadığını, bunun yanında ilgili eşyaların kurum kantininde satışa hazır biçimde bulundurulduğunu belirtmiştir. Başvurucunun emanet para tahsilat hesabında yeterli maddi meblağın olduğu ve başvuruya konu eşyaların adet fiyatı da gözönüne alındığında ilgili satın alma eyleminin başvurucuya maddi anlamda da bir külfet yüklemeyeceği hususu ifade edilmiştir. Sonuç olarak mevcut başvuruda başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken görüşte yer

verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği değerlendirilmiştir.

13. Bu bağlamda başvurucu her ne kadar kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasını ileri sürmüş ise de bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Başvuruya konu somut olayda ise başvurucunun iddiaları eşiği aşmayan iddialar olup Mahkeme tarafından karşılanmamıştır. Bu nedenle başvurucunun iddiasının özü davaya konu şikâyetlerinin esası hakkında bir inceleme ve değerlendirme yapılmamasına yönelik olduğundan başvurunun karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (karar hakkı için bkz. İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019, § 54; Emin Arda Büyük [GK], B. No: 2017/28079, 2/7/2020, §§ 52-55).

14. Somut olay açısından başvuruya konu şikâyetin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili bir uyuşmazlık olup olmadığı adil yargılanma hakkının uygulanabilirliğinin tespiti açısından önem taşımaktadır. Başvurucunun şikâyeti; İnfaz Kurumunda ücretsiz tabak ve kaşık temin edilmemesi ile hijyen koşullarına ilişkindir. Kişilerin devlet hâkimiyeti altında (somut olayda ceza infaz kurumu) bulundukları süre boyunca yaşam şartlarının belirli bir standardın altına düşürülmemesini ve gerektiğinde iyileştirilmesini isteme hakları, Anayasa'nın 17. maddesinin (1) numaralı fıkrasında güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamındadır. Ayrıca bireylerin ceza infaz kurumundaki ihtiyaçlarının karşılanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması, ailesi ve yakınlarıyla ilişkileri gibi konuların yargısal denetime tabi olduğu da dikkate alındığında başvurucunun şikâyetinin medeni hak ve yükümlülük kapsamında bir uyuşmazlık olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır (tutuklu veya hükümlülere verilen disiplin cezalarının medeni hak kapsamında olduğu yönündeki karar için bkz. Giyasettin Aydın, B. No: 2013/1852, 25/3/2015, § 37).

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun infaz hâkimliklerinin görevlerini düzenleyen 4. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde; hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, burada barındırılmaları, ısıtılmaları, giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemenin ve karara bağlamanın infaz hâkimliklerinin görevleri arasında olduğu belirtilmiştir. Kanun koyucunun anılan konularda gerçekleştirilen eylem ya da işlemlere yönelik şikâyetlerin ceza infaz kurumu idaresince hızlı bir şekilde incelenerek karara bağlanmasının ve bu şikâyetlerin incelenmesi aşamasında infaza ilişkin özel gerekliliklerin dikkate alınmasının temin edilmesi amacıyla söz konusu eylem ve işlemlerin yargısal denetim yerinin infaz hâkimlikleri olmasını tercih ettiği görülmektedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 56).

17. Somut olayda başvurucu, İnfaz Hâkimliğine başvurarak Ceza İnfaz Kurumunda yapılan

bazı uygulamaları şikâyet etmiştir. İnfaz Hâkimliğince verilen 9/12/2019 tarihli kararda başvuru dilekçesinin esasına girmeden ret kararı verilmiştir. Karar gerekçesinde; başvurucunun talebi hakkında öncelikle ilgili Ceza İnfaz Kurumunca bir karar verilmesi gerektiği belirtilerek anılan kararın akabinde inceleme yapılabileceği ifade edilmiştir.

18. Oysa ki başvurucu 23/10/2019 tarihli dilekçesiyle Ceza İnfaz Kurumuna yazılı talebini iletmiştir. Bu dilekçe üzerine infaz ve koruma başmemuru tarafından el yazısıyla "Kurum tarafından tabak ve kaşık verilmeyeceği, İaşe Yönetmeliğinde verileceğine dair bir ibarenin olmadığı hakkında bilgilendirildi" şeklinde imzalı havale yapıldığı tespit edilmiştir. Akabinde başvurucu 28/11/2019 tarihli dilekçesiyle Ceza İnfaz Kurumu idaresinin ücretsiz tabak ve kaşık temin etmemesi yönündeki uygulamasına karşı İnfaz Hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Başvurucunun şikâyet dilekçesinin İnfaz Hâkimliğine gönderildiği 28/11/2019 tarihli üst yazıda ise (bkz. 5) Ceza İnfaz Kurumu müdürünün başvurucunun şikâyet dilekçesine ilişkin görüşü yazılmıştır. Böylelikle başvurucunun üzerine düşen tüm yükümlülükleri yerine getirerek Ceza İnfaz Kurumuna yazılı talebini ilettiği sabittir.

19. Öte yandan 29/3/2020 tarihli ve 31083 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in 22. maddesinden 31. maddesine kadar olan 4. bölümünde Ceza İnfaz Kurumunda bulunan kurullar ve görevleri düzenlenmiştir. Bu kurulların sayılan görevleri arasında ceza infaz kurumlarında bulundurulabilecek eşya ve maddeler yönünden değerlendirme yapılabileceğine dair hüküm bulunup bulunmadığı Hâkimlikçe tartışılmamış ve bu konuda bir değerlendirme yapılmamıştır. Yine 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik ile 26/10/2005 tarihli ve 25978 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hükümlü ve Tutuklular ile Ceza İnfaz Kurumları Personelinin İaşe Yönetmeliği'ne göre de bir inceleme ve değerlendirme yapılmadığı açıktır. Bu şekilde Hâkimliğin gerekçesinde, başvurucunun talebinin öncelikle Ceza İnfaz Kurumunca karara bağlanması gerektiğine ilişkin tespitin hukuki dayanağı tartışılmadığı gibi anılan hükümlere yönelik değerlendirmelere de yer verilmemiştir.

20. Bu itibarla somut olayda başvurucunun Ceza İnfaz Kurumuna yazılı talebini ileterek yükümlülüğünü yerine getirmesine rağmen İnfaz Hâkimliğinin talep hususunda öncelikle Ceza İnfaz Kurumu tarafından karar verilmesi gerektiği yönündeki gerekçesinin yasal dayanağının belirtilmediği tespit edilmiştir. Yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevinin ilgili mahkemelerce yerine getirilmediği, bu bağlamda başvurucunun şikâyet konusu ettiği hususların kabulüne ya da reddine ilişkin olarak herhangi bir karar verilmediği anlaşıldığından başvurucunun karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 200.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvurucunun 10/12/2021 tarihinde tahliye edilmesi nedeniyle tespit edilen hak ihlalinin

sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

24. Öte yandan başvurucunun karar hakkı yönünden ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kars İnfaz Hâkimliği (E.2019/1281, K.2019/1290) ve Kars 1. Ağır Ceza Mahkemesi (2020/87 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİKA SERVİS OTO ONARIMI VE YEDEK PARÇA TİC. LTD. ŞTİ. (2)

B. No: 2020/8510 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/8510

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİKA SERVİS OTO ONARIMI VE YEDEK PARÇA TİC. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/8510)

Karar Tarihi: 20/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 10/7/2024-32598

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Bika Servis Oto Onarımı ve Yedek Parça Tic. Ltd.Şti.

Vekili : Av. Şeref DURSUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari para cezasına karşı açılan iptal davasında davanın sonucuna etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Şirket, otomobil bayisi ve yetkili servis olarak hizmet vermektedir.

3. Başvurucuya onarım için 22/12/2018 tarihinde aracını teslim eden Y.K. ikame araç olarak yine başvurucu adına kayıtlı olan 34... plakalı aracı 15/3/2019 tarihinde bedelsiz olarak teslim almıştır.

4. İstanbul Trafik Denetleme Şube Müdürlüğü ekiplerince 26/3/2019 tarihinde yapılan yol denetiminde başvurucuya ait 34... plakalı araçla çalışma izni/ruhsatı olmadan ticari amaçlı yolcu taşımacılığı yapıldığının tespiti üzerine 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları

Trafik Kanunu'nun ek-2/3-A maddesi uyarınca aracın trafikten altmış gün süre ile men edilmesine ilişkin tutanak düzenlenmiştir. Tutanak araç sürücüsü Y.K. nezdinde düzenlenmiştir.

5. Başvurucu, aracın trafikten men edilmesine ilişkin 26/3/2019 tarihli kararın iptali talebiyle İstanbul 9. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, aracın Y.K.ya verilen ikame araç olduğunu ve kendilerinin korsan yolcu taşımacılığı faaliyeti yapmadığını vurgulamıştır. Mahkeme davayı 26/9/2019 tarihli kararıyla reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

".. Uyuşmazlıkta, emniyet yetkilileri tarafından yapılan denetimde davacıya ait araç ile çalışma izni/ruhsatı almadan ticari amaçlı olarak yolcu taşındığının araç sürücüsünün beyanı ile sabit olduğu, bu hususun tutanak ile kayıt altına alındığı ve tutanağın araç sürücüsü tarafından imzalandığı görülmekte olup, dosyadaki mevcut bilgi ve belgelerin incelenmesinden yukarıda anılan mevzuat hükümleri uyarınca söz konusu araca ait bulunması gereken çalışma izni/ruhsatı bulunmadığı görülmektedir.

Bu durumda, davacı şirkete ait araç ile ilgili belediyeden çalışma izin/ruhsatı alınmadan belediye sınırları dahilinde ticari amaçlı yolcu taşındığının tutanaktaki beyanlar ile sabit olduğu görüldüğünden ve dosyada aksini ispatlar nitelikte bir bilgi ve belge yer almadığından, davacıya ait aracın 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun Ek-2/3-A. maddesi uyarınca trafikten men edilmesine ilişkin işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmamaktadır."

6. Başvurucunun istinaf talebini inceleyen İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi 14/1/2020 tarihli kararıyla istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

7. Nihai karar 29/1/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş. başvurucu 28/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu Şirket, ikame olarak verdiği aracın sürücüsü tarafından korsan taksicilikte kullanılmasının kendi kusuru olmadığını ve aracın trafikten men edilmesiyle maddi kayba uğradığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Somut olayda başvurucunun temel iddiası, Şirketlerinin ikame olarak verdiği aracın sürücüsü tarafından korsan taksicilikte kullanıldığına ve bunun kendilerinin kusuru olmadığı hususunun derece mahkemelerince değerlendirilmediğine yöneliktir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı

güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56)davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

14. Somut davada başvurucu; otomobil bayisi ve yetkili servis olarak hizmet verdiğini, bu kapsamda ikame araç temini faaliyetiyle de iştigal ettiğini ifade etmiştir. Başvurucu, sahibi olduğu ve trafikten men cezasına konu edilen aracın Y.K.ya verilen ikame araç olduğunu ve kendisinin korsan yolcu taşımacılığı faaliyeti yapmadığını ileri sürmüştür. Mahkeme başvurucuya ait araç için ilgili belediyeden çalışma izini/ruhsatı alınmadan belediye sınırları dâhilinde ticari amaçlı yolcu taşındığının sabit olduğu gerekçesiyle başvurucuya ait aracın trafikten men edilmesine ilişkin işlemin hukuka uygun olduğunu değerlendirmiştir.

15. Hukuk devletinde bir kimsenin başkalarının fiillerinden sorumlu tutulması kanunda öngörülen çok istisnai hâller dışında kabul edilemez. Çağdaş hukuk sistemleri bireyin özerkliğini esas alarak ona haklar bahşetmekte ve sorumluluklar yüklemektedir. Bir kimsenin hukuken ve fiilen davranışlarını kontrol etme gücünü ve yükümlülüğünü haiz olmadığı başka bir bireyin fiillerden dolayı kamu otoritelerinin yaptırımına maruz kalması bireysel özerklik düşüncesiyle bağdaşmamaktadır (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 54).

16. Bu itibarla korsan yolcu taşımacılığı faaliyeti yapılmasına bağlı olarak başvurucuya ait aracın trafikten men edilmesine dair tesis edilen işleme karşı açılan bir davada davacının hangi fiiliyle korsan taşımacılık faaliyetine sebep verdiğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, belirtilen faaliyet kapsamında elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesidir. Burada önemli olan husus, korsan taşımacılık faaliyetini doğuran tespitlerin davacının şahsıyla doğrudan bağlantısını ortaya koyabilecek nitelikte olmasıdır. Yine bu noktada derece mahkemelerince söz konusu bağlantının nasıl kurulduğunun detaylı bir şekilde gerekçelendirilmesi keyfîliğin önüne geçilebilmesi adına önemlidir.

17. Başvuruya konu olaydaki kabahatin oluşması için ilgili belediyeden çalışma ruhsatı alınmadan ticari amaçlı yolcu taşınması gerekir. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun aracı geçici süreyle ikame olarak bir başkasına veren firma olmasını idari para cezası yaptırımı uygulanması için yeterli görmüştür. Diğer bir ifadeyle salt belli bir statüde (mülkiyet hakkı sahibi) olma idari para cezası yaptırımı uygulanmasına gerekçe yapılmıştır. Ancak aracın kullanımını başka bir kimseye bırakanın ya da herhangi bir şekilde

oluşturdukları hukuki ilişki çerçevesinde aracı sürücüye teslim eden araç sahibinin sürücünün aracı kurallara aykırı şekilde kullanması nedeniyle idari bir cezaya maruz kalması başkasının fiilinden dolayı cezalandırılması sonucunu doğurabilir.

18. Bu durumda Mahkeme, araç sahibinin iddiasına rağmen aracın başka şahıs tarafından amacı dışında kullanılıp kullanılmadığını değerlendirmemiş; bu konuda bir tespit yapmamıştır. Başvurucunun öne sürdüğü iddialarının uyuşmazlığın sonucu ile doğrudan ilgili olduğu dikkate alındığında bu iddiaların derece mahkemeleri tarafından değerlendirilmesi ve yeterli bir gerekçe ile karşılanması gerekir.

19. Kural olarak ilk derece mahkemesi kararında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde istinaf merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. İlk derece mahkemesi kararında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise başvurucular tarafından ileri sürülen esaslı itirazları istinaf mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanmalıdır. Somut olayda başvurucunun uyuşmazlığın sonucunu etkileyebilecek nitelikteki iddiasının ilk derece mahkemesince kararda tartışılmadığı ve buna gerekçe oluşturulmadığı gibi Bölge İdare Mahkemesince de karşılanmadığı görülmüştür.

20. Bu itibarla başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazlarının ilgili ve yeterli gerekçe ile karşılanmadığı anlaşıldığından gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 9. İdare Mahkemesine (E.2019/1019, K.2019/1889) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULAZİZ KAYA VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/12785 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/12785

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULAZİZ KAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/12785)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucular : Abdulaziz KAYA ve Diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (D) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvurular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Talepte bulunan ve ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

3. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a göre kurulan Tazminat Komisyonuna, 2/3/2024 tarihli ve 7499 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la 6384 sayılı Kanun'un 2. maddesine eklenen (3) numaralı fıkrasında öngörülen düzenlemeyle birlikte ceza hukuku kapsamındaki soruşturma ve kovuşturmalar ile özel hukuk ve idare hukuku kapsamındaki yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla doğrudan yapılan başvurularda da manevi tazminat taleplerini inceleme görevi verilmiştir.

4. 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5/A maddesine göre Tazminat Komisyonuna müracaatın soruşturma, kovuşturma veya yargılama sürecinde ya da en geç bunların kesin bir kararla sonuçlandığının öğrenilmesinden itibaren bir ay içinde yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Yine aynı Kanun'a eklenen geçici 3. maddeye göre Anayasa Mahkemesince verilen düşme ve başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararlarından sonra 3 ay içinde Tazminat Komisyonuna başvuru imkânı getirilmiştir.

5. Bu şekilde yargılamaların makul sürede sonuçlanmadığı iddialarıyla ilgili olarak doğrudan Tazminat Komisyonuna başvuru yolu ihdas edilmiştir. Ceza davaları, hukuk davaları ve idari yargı alanına ilişkin davalarda yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığı iddiasıyla yapılacak başvuruların değerlendirilerek karara bağlanmasında izlenecek yol belirlenmiştir. 7499 sayılı Kanun'la getirilen bu başvuru yolunun ulaşılabilirlik açısından, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi yönünden ayrı ayrı incelenmesi gerekir.

6. Anayasa Mahkemesi Ferat Yüksel ve Veysi Ado kararlarında Tazminat Komisyonuna başvuru yolunun etkililiğini incelemiştir. Anılan kararlarda; Tazminat Komisyonuna başvuruların nasıl yapılacağının detaylı olarak düzenlenmesi, kişileri mali külfet altına sokmaması ve kişilere makul bir süre içinde doğrudan başvuru imkânı tanıyarak başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu sonucuna varılmıştır. Tazminat Komisyonunun yapısının kanun ile önceden belirlenmiş olması, özellikle kararlarına karşı yargı yolunun açık olması, bu kapsamda adil yargılanma hakkına ilişkin güvencelerin yargılama sırasında sağlanmasının Anayasa'nın 36. maddesi gereği zorunluluk arz etmesi ve kanun ile bu konuda sınırlama getirilmemiş olması hususları bir bütün olarak değerlendirildiğinde söz konusu başvuru yolunun düzenleniş şekli itibarıyla başvurucunun ihlal iddiaları yönünden makul bir başarı şansı sunma kapasitesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kararlarda ayrıca Tazminat Komisyonuna başvuru yolunun başvuruculara tazminat ödenmesine imkân tanıması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi imkânları sunması nedeniyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu sonucuna varılmıştır (Ferat Yüksel, B. No: 2014/13828, 12/9/2018; Veysi Ado [GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023).

7. 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik öncesi Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlara da değinmek gerekir. Mahkeme ilk olarak Nevriye Kuruç kararında, makul sürede yargılanma hakkına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvurudan önce başvuru yapılabilecek idari veya yargısal başvuru yolunun bulunmaması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı ile bu hakla bağlantılı 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Kararda böyle bir yolu oluşturmanın gerekliliği açıklandığı gibi bu konuda yapısal sorun olduğu tespit edilmiş ve pilot karar usulünün uygulanmasına karar verilmiştir (Nevriye Kuruç [GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022).

8. Anılan pilot kararın yayımlanmasından sonra 6384 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile değişiklik yapılmıştır. 5/4/2023 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren geçici 2. maddeye göre 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı veya mahkeme kararlarının geç ya da eksik icra edildiği veya icra edilmediği iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Anayasa Mahkemesince başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilecek kabul edilemezlik kararından sonra Tazminat

Komisyonuna başvuru yapılmasının yolu açılmıştır.

9. Ancak Nevriye Kuruç kararındaki tespitlere, İnsan Hakları Eylem Planı'nda belirlenen ilkelere, yasama ve yürütme organlarının ortaya koyduğu hedeflere rağmen makul sürede yargılama yapılmaması nedeniyle ortaya çıkan zararların telafi edilmesi amacıyla Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmadan önce başvuru yapılabilecek daimî bir başvuru yolunun ihdas edilmediği anlaşılmıştır.

10. Anayasa Mahkemesi bu nedenle Keser Altıntaş kararında yeni bir değerlendirme yapılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Mahkemeye göre Nevriye Kuruç kararında belirtilen ilkeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmadan idari veya yargısal bir başvuru yolunun oluşturulmaması, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddialarının Anayasa Mahkemesince ilk elden incelenmesine devam edilmesi verilen pilot kararın anlam ve önemini ortadan kaldıracaktır. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurulardaki inceleme yöntemi, verilen ihlal kararının sayısı ve pilot kararda belirtilen ilkeler dikkate alındığında anılan ihlal iddiasıyla yapılan başvuruların Anayasa Mahkemesince incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden kalmadığı ortadadır. Mahkeme tüm bu nedenlerle Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre, makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla yapılan başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmediği için başvurunun düşmesine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesi ayrıca bireysel başvuru yapılmadan önce makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla başvuru yapılabilecek idari veya yargısal başvuru yolunun ihdas edilmesi hâlinde anılan yolun etkili ve erişilebilir olup olmadığı, yeterli bir giderim sağlayıp sağlamadığı hususlarında Anayasa Mahkemesince yeniden bir değerlendirme yapılacağını belirtmiştir (Keser Altıntaş [GK], B. No: 2023/18536, 25/7/2023).

11. Keser Altıntaş kararında verilen düşme kararından sonra, Yasama Organı tarafından 6384 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmıştır. Bu kapsamda 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmadan önce makul sürede yargılama yapılmadığı iddiasıyla ilgili olarak doğrudan Adalet Bakanlığı Tazminat Komisyonuna başvuru yapılabilmesi imkânı sağlanmıştır. Yine aynı düzenleme ile Anayasa Mahkemesince makul sürede yargılanma yapılmadığı iddiasıyla yapılan başvurular üzerine verilen düşme veya başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararlarından sonra Tazminat Komisyonuna başvuru imkânı getirilmiştir. Anılan değişiklikler 12/3/2024 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

12. 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'daki değişiklik sonrasında yapılan incelemede; yargılamaların uzun sürdüğü ve makul süre içinde sonuçlanmadığı iddialarıyla ilgili olarak doğrudan Tazminat Komisyonuna nasıl başvuru yapılacağı ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Buna göre, Tazminat Komisyonuna müracaatın; soruşturma, kovuşturma veya yargılama sürecinde ya da en geç bunların kesin bir kararla sonuçlandığının öğrenilmesinden itibaren bir ay içinde yapılabileceği, haklı bir mazeret nedeniyle süresi içinde müracaat edemeyenlerin, mazeretin kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte müracaat edebilecekleri, müracaatta bulunan kişinin dilekçesinde, açık kimlik ve adresini, zarara uğradığı işlemi, zararın nitelik ve niceliğini belirtmesi ve bunların belgelerini dilekçesine eklemesi gerektiği, dilekçedeki bilgi ve belgelerin yetersizliği durumunda eksikliğin bir ay içinde giderilmesi, aksi hâlde istemin reddedileceği, Tazminat Komisyonuna müracaatın Cumhuriyet başsavcılıkları aracılığıyla da

yapılabileceği, başvurunun harca tabi olmadığı, verilen kararlara karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesine itiraz edilebileceği ve kararın kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde tazminatın Adalet Bakanlığı tarafından ödeneceği ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Sonuç olarak Tazminat Komisyonuna doğrudan başvurunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve kişilere makul bir süre içinde doğrudan başvuru imkânı tanıyarak başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir, makul bir başarı şansı sunma ve potansiyel olarak yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu sonucuna varılmıştır.

13. Öte yandan, aynı düzenleme ile Anayasa Mahkemesince makul sürede yargılama yapılmadığı iddiasıyla yapılan başvurular üzerine verilen düşme veya başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararlarından sonra Tazminat Komisyonuna başvuru imkânı sağlanmıştır.

14. Tazminat Komisyonunun Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği tazminat miktarlarına uygun olarak tazminat miktarı belirlemesi gerektiği ve kararından sonra yargısal başvuru yollarının bulunduğu dikkate alınmalıdır. Tazminat Komisyonu ve devamında yargısal yolların tüketilmesinden sonra Anayasa Mahkemesine başvuru yapılabileceği ve Tazminat Komisyonu tarafından verilen tazminatın başvurucu açısından yeterli giderim sağlayıp sağlamadığının değerlendirileceği gözönünde tutulmalıdır.

15. Sonuç olarak 12/3/2024 tarihinde yürürlüğe giren 7499 sayılı Kanun'la 6384 sayılı Kanun'a eklenen 5/A maddesi ve ayrıca anılan Kanun'un geçici 3. maddesinde yapılan değişiklik gereği, 12/3/2024 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varılmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle ekli tabloda belirtilen başvuruların diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 1. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. Maddesinin iki numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

2. Diğer başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TAHİR YÜKSEL

B. No: 2020/18830 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18830

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TAHİR YÜKSEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18830)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Tahir YÜKSEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, baro staj listesine yazılma talebinin reddine ilişkin işlemin iptali davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, hâkim adayı olarak görev yaptığı sırada 20/11/2017 tarihli ve 695 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (695 sayılı KHK) ile kamu görevinden çıkarılmıştır.

3. Başvurucunun baro staj listesine yazılma talebi Manisa Barosu Yönetim Kurulunun 11/6/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Başvurucunun bu karara karşı yaptığı itiraz Türkiye Barolar Birliği (TBB) Yönetim Kurulunun 9/8/2018 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. TBB kararı Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından uygun bulunmayarak 21/9/2018 tarihli karar ile bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir. TBB12/10/2018 tarihli kararıyla Bakanlığın geri gönderme gerekçesine uyma kararı vermiştir.

4. Başvurucu, baro staj listesine yazılmamasına ilişkin TBB kararının iptali talebiyle dava

açmıştır.

5. Ankara 10. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 26/9/2019 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nda kamu görevini yerine getirebilme niteliğini kaybetmiş olanların avukatlık mesleğine kabul talebinin reddedileceğinin hüküm altına alındığı, hâkim adayı olarak görev yapmakta iken kamu görevinde kalmasının uygun olmadığından bahisle görevden çıkarılmasına karar verilen başvurucunun staj listesine yazılma talebinin reddi yönündeki işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir.

6. Başvurucunun istinaf talebi Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesinin (Bölge İdare Mahkemesi) 20/2/2020 tarihli kararıyla reddedilerek karar kesinleşmiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 1/3/2020 tarihinde Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nden (UYAP) öğrenmiş; 15/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. COVID-19 salgını nedeniyle 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun uyarınca 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar bireysel başvuru süresinin durduğu dikkate alındığında başvurunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu, hakkında verilmiş kesinleşmiş bir disiplin cezası olmadığını ve kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin karara karşı açtığı davanın derdest olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünde, yeniden yaptığı başvuru üzerine başvurucununbaro levhasına yazılmasına karar verildiği, bu kararın TBB tarafından uygun bulunduğu ve Bakanlık tarafından onaylandığı belirtilmiştir. Bu durumun başvurucunun mağdur sıfatı incelenirken dikkate alınması talep edilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne ilişkin beyanında, avukatlık ruhsatnamesini almasının yaklaşık olarak üç yıl geciktiğini belirterek mağdur sıfatının devam ettiğini ileri sürmüştür.

12. Başvurucunun iddialarının hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi benzer nitelikteki baro levhasına yazılma işleminin yargı kararı ile iptal edilmesi üzerine yapılan başvuruya ilişkin Gökmen Girgin (B. No: 2019/4243, 2/11/2022) kararında, başvurucunun mağdur statüsünün devam ettiğine karar vermiştir. Anılan kararda, başvurucunun şikâyete konu yargılama sürecinin başladığı tarihten çok sonra tekrar yaptığı başvuru üzerine baro levhasına yazılmasının, kanun hükmünde kararnameye dayanılarak meslekten çıkarılmanın kesinleşmiş bir disiplin cezası şeklinde yorumlanması nedeniyle yargılamanın adil olmadığı iddiasını ortadan kaldırmadığı belirtilmiştir (Gökmen Girgin, § 36). Başvurucunun mağdur sıfatının devam etmesi

yönünden Gökmen Girgin kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Somut olayda başvurucu, baro staj listesine yazılmamasına ilişkin işleme karşı iptal davası açmıştır. Davada çözüme kavuşturulması gereken temel mesele, başvurucunun baro staj listesine yazılma, diğer bir ifadeyle avukatlık stajı için aranan şartları taşıyıp taşımadığıdır. Bu şartlar 1136 sayılı Kanun'un 16. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre stajyerde aranan şartlardanbiri de bu Kanun'un 5. maddesinde yazılı engel bir hâlin bulunmamasıdır. Avukatlığa engel durumlar ise 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasında sekiz bent hâlinde sayılmıştır.

16. Mahkemenin ret kararında, başvurucunun hâkim adayı olarak görev yapmaktayken kamu görevinden çıkarılması 1136 sayılı Kanun'a göre kamu görevini yerine getirme niteliğinin kaybı olarak değerlendirilmiştir. Mahkemenin başvurucunun 695 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılmasını, 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan, kesinleşmiş bir disiplin kurulu kararı ile memur olma niteliğini kaybetme şeklinde yorumladığı anlaşılmaktadır.

17. 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde yer alan, başvurucunun kesinleşmiş bir disiplin kurulu kararı ile memur olma niteliğini kaybetmesine ilişkin değerlendirmenin öncelikli olarak derece mahkemelerince yapılması gerekmekle birlikte derece mahkemelerinin yorumunun açıkça öngörülemez olduğunun veya hakkın teslimini açıkça reddedecek şekilde hatalı bulunduğunun tespiti durumunda usule ilişkin güvencelerin de anlamsız hâle geleceği gerekçesiyle söz konusu durumun etkilerini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevidir (kamu hizmeti kavramının avukatlığı kapsayıp kapsamadığı yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 97).

18. Somut olay açısından değerlendirildiğinde 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (b) bendindeki avukatlığa engel hâlin ortaya çıkması için memur olma niteliğinin kesinleşmiş bir disiplin kararı sonucunda kaybedilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

19. Mahkeme, başvurucunun 695 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılmasını kesinleşmiş bir disiplin kararı olarak değerlendirmiştir. Somut başvuruda, Mahkemenin vardığı bu sonucun ilgili mevzuatın hakkın tesliminden kaçınacak ölçüde öngörülemez bir biçimde yorumlanmasına dayanıp dayanmadığı tespit edilmelidir.

20. Anayasa Mahkemesi Gökmen Girgin kararında 22/7/2016 tarihli 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 3. maddesine dayanılarak hâkimlik mesleğinden çıkarılmanın 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (b) bendi çerçevesinde kesinleşmiş bir disiplin cezası şeklinde yorumlanmasını 1136 sayılı Kanun'un lafzı, Anayasa Mahkemesinin kanun hükmünde kararnamelerde öngörülen meslekten çıkarma tedbirlerinin hukuki niteliğine ilişkin kararları ve Danıştay içtihatları ışığında değerlendirmiştir (Gökmen Girgin, §§ 46-54). Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin bu yorumunun kanun hükmünün öngörülebilir olmayan genişletici yorumuna dayandığı, usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirdiği, dolayısıyla hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Gökmen Girgin,

§§ 55-58).

21. Somut olayda, derece mahkemesince başvurucunun 695 sayılı KHK ile kamu görevinden çıkarılması 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (b) bendi çerçevesinde kesinleşmiş bir disiplin kararı olarak değerlendirildiğinden Gökmen Girgin kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, § 41).

25. Başvurucunun baro staj listesine yazılma talebinin reddine ilişkin işlemin iptali talebiyle 19/12/2018 tarihinde açtığı dava, Bölge İdare Mahkemesinin 20/2/2020 tarihli kararıyla sonuçlanmıştır. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 1 yıl 2 ay 1 gün devam eden yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varmak gerekir.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları Yönünden

27. Başvurucu ayrıca gerekçeli karar hakkının, bağımsız ve tarafsız mahkeme önünde yargılanma hakkının, mahkemeye erişim hakkının, masumiyet karinesinin, eğitim hakkının, mülkiyet hakkının, eşitlik ilkesinin ve aynı suçtan iki kez cezalandırılmama ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı şikâyeti yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucunun bu iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 500.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

29. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun

özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

30. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 10. İdare Mahkemesine (E.2018/2541, K.2019/1738) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERK İNŞAAT TAAHHÜT HAZIR BETON TURİZM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

B. No: 2020/19773 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19773

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERK İNŞAAT TAAHHÜT HAZIR BETON TURİZM SANAYİ VE TİCARET A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19773)

Karar Tarihi: 20/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 10/7/2024-32598

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Erk İnşaat Taahhüt Hazır Beton Turizm

Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Vekili : Av. Mehmet ÇUHADAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; icra dairesince gerçekleştirilen açık artırma ihalesinde satın alınan taş kırma ocağı makinelerinin ihale kesinleşmediği için teslim edilmeden önce çalınması ve bu suretle ortaya çıkan zararın giderilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının, uzun süren yargılama nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/7/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Uyuşmazlığın Arka Planı ve İhalenin Feshi Davası Süreci

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. İslâhiye İcra Dairesinin başvurucunun alacaklı olarak yer aldığı,2011/139 sayılı takip dosyasında borçluya ait taş kırma ocağı makineleri (120'lik PDK konkasör, altı taşıma bandı, bir tersiyer, bir elek, bir silo) 28/3/2011 tarihinde haczedilmiş, alacaklı vekilinin talebi ile aynı tarihte borçlunun şantiye sahasında Ş.S.yeyediemin olarak yerinde teslim edilmiştir.

9. İcra dairesince satışa çıkarılan haciz konusu malları 30/6/2011 tarihinde yapılan ikinci ihalede başvurucu 255.293,45 TL'ye satın almıştır. Başvurucu; üçüncü kişilerden aldığı ihbarlar sonucu, kimliği belirsiz kişilerce haciz konusu malların çalınacağı duyumu aldığını, 4/7/2011 tarihinde icra dairesi ve İslâhiye Jandarma Komutanlığına gönderdiği faks ile bildirmiş ve gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasını talep etmiştir. Bu tarihte mallar yediemindedir ve ihale kararı kesinleşmediğinden başvurucuya teslim edilmemiştir.

10. Akabinde başvurucu, malları teslim almak için icra dairesine başvurmuş ancak malların büyük kısmının yerinde olmadığı anlaşılmıştır. Başvurucu 6/7/2011 tarihinde icra dairesinden taş kırma ocağına ait birçok makinenin mahallinde olmadığının tespitini talep etmiş, bilirkişiler tarafından tespit yapılarak rapor hazırlanmıştır. Bilirkişiler taş kırma ocağında, silo ve titreşim dinamosu, kontrol panoları ile motorun yerinde olmadığını tespit etmiş; bu hâliyle 120'lik konkasörün çalışmasının mümkün olmadığını raporlarında bildirmiştir. Bilirkişi raporunda bu nedenle oluşan zararın 208.500 TL olduğu belirtilmiştir. Başvurucu oluşan zarar karşısında teslim edilen taş kırma ocağı makinelerinde esaslı hata olduğu iddiasıyla İslâhiye İcra Hukuk Mahkemesinde (İcra Mahkemesi) ihalenin feshi davası açmıştır.

11. İcra Mahkemesi 21/10/2011 tarihinde davanın reddine karar vermiş kararda ihaleden sonra ortaya çıkan hırsızlık olayı nedeniyle ihalenin feshi davası açılamayacağını, mülkiyetin ihale anından alıcıya geçtiği bu andan itibaren ortaya çıkan zarara alıcının katlanması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi 5/6/2012 tarihinde İcra Mahkemesi kararını onamıştır. Başvurucunun karar düzeltme talebi de aynı Daire tarafından 20/12/2012 tarihinde reddedilmiştir.

B. Ceza Soruşturması Süreci

12. Yediemin Ş.S.nin İslâhiye Cumhuriyet Başsavcılığının 26/12/2011 tarihli iddianamesiyle, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 289. maddesinin birinci fıkrası gereğince muhafaza görevini kötüye kullanma suçunu işlediğinden bahisle İslâhiye Sulh Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) Ş.S. hakkında kamu davası açılmıştır.

13. Ş.S., Ceza Mahkemesindeki savunmasında özetle yediemin olarak kendisine dört taşıma

bandı, bir makine teslim edildiğini, bu sahanın içinde kendisine yediemin olarak teslim edilen malların dışında başka mallar da olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Yediemin Tutanağı'na teslim edilen malların özellikleri ve numaralarının yazılmadığını, Şantiye Şefi S.A.nın malları götürdüğünü, bu nedenle bir eksilme olduğunu ve suç işleme kastının bulunmadığını açıklamıştır.

14. Ceza Mahkemesi 5/12/2012 tarihinde, Ş.S.nin muhafaza görevini kötüye kullanma suçunu işlediğinden 5237 sayılı Kanun'un 289. maddesinin birinci fıkrası gereğince mahkûmiyetine ve adli para cezası verilmesine karar vermiştir. Gerekçeli kararda 6/7/2011 tarihli bilirkişi raporunda tanzim edildiği şekilde sanığın kendisine bırakılan mahcuz mallardan 208.500 TL tutarında eksiltme yapmak suretiyle tasarrufta bulunduğunun sabit olduğunu belirtmiştir. Ceza Mahkemesinin mahkûmiyet kararı kanun yollarına başvurulmadan kesinleşmiştir.

C. Başvuruya Konu Tazminat Davası Süreci

15. Başvurucu 27/7/2013 tarihinde Ankara 27. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) Jandarma Genel Komutanlığı ve Bakanlık aleyhine 255.293,45 TL'nin 30/6/2011 tarihinden itibaren işletilecek avans faiziyle birlikte ödenmesi için tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde ihale konusu malın teslim edilmeden önce çalındığını, hırsızlık olayının önlenmesi bakımından jandarmanın ve icra dairesinin üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmediğini, ihale kesinleşmeden taşınır malın alıcıya teslim edilmediği gözönüne alındığında malın teslim anına kadar ortaya çıkan zararın 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 5. maddesi kapsamında devlet tarafından tazmin edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

16. Bakanlık 26/2/2014 tarihli dilekçesinde haciz ve satış işlemlerinin yapıldığı tarihte icra müdürü olan A.T. ve müdür yardımcısı olan A.K.A.ya davanın ihbar edilmesini talep etmiştir. Mahkeme 12/6/2014 tarihli ilk duruşmada ihbar olunan A.K.A.nın davaya müdahil olarak katılma talebini kabul etmiştir. Davalılar savunma dilekçelerinde ferî davaya konu malın mülkiyetinin ihale anında alıcıya (davacıya) geçtiğini, bu andan itibaren hasarın alıcı üzerinde olduğunu, malın korunmasından ve muhafazasından alıcının sorumlu olduğunu ileri sürmüştür.

17. Mahkeme 15/9/2014 tarihinde Jandarma Genel Komutanlığı aleyhine açılan davanın husumet yokluğu nedeniyle reddine, Bakanlık aleyhine açılan davanın kabulüne, ihale için ödenen 255.293,45 TL'nin ödeme tarihinden itibaren işleyen yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme gerekçeli kararında 6/7/2011 tarihli bilirkişi raporu ile sabit olduğu üzere satışa konu malların önemli parçalarının çalındığını, bu tespitin yapıldığı tarihte ihalenin henüz kesinleşmediğini ve alıcıya teslim edilmediğini belirtmiş; bu aşamada malın korunması görevinin icra müdürlüğünde olduğunu vurgulamıştır. Karar taraflarca ve ferî müdahil tarafından temyiz edilmiştir.

18. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi (Daire) 9/2/2016 tarihinde mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararında; güvenlikle ilgili iş ve eylemlerin hizmet kusuru teşkil ettiği iddiasıyla Jandarma Genel Komutanlığına karşı idari yargı yerinde tam yargı davası açılması gerektiği, taşınır malın kendisine ihale edilen alıcının ihale anında o malın mülkiyetini iktisap ettiği, mülkiyetin intikali ile birlikte o malın nefînin ve hasarının da alıcıya geçtiği, ihaleden sonra, mal henüz alıcıya teslim edilmeden önce telef olsa (mesela yanmış olsa) bunun sonucuna alıcının katlanması gerektiği, somut olayda hırsızlık iddiasıyla başlatılan soruşturma kapsamında, B.A.nın davacı Şirket tarafından ihale tarihinde kum

ocağında bekçi olarak görevlendirildiğine ilişkin kollukta alınan beyanı birlikte değerlendirildiğinde ihaleden sonra icra dairesi görevlilerinin muhafaza görevinden, dolayısıyla kusurundan söz edilemeyeceğinden Bakanlık yönünden davanın reddi gerektiği belirtilmiştir. Bozma kararına karşı başvurulan karar düzeltme talebi Daire tarafından 2/3/2017 tarihinde reddedilmiştir.

19. Bozma kararı sonrasında Mahkeme 27/2/2018 tarihinde, Jandarma Genel Komutanlığı aleyhine açılan davanın davaya bakmaya idari yargı görevli olduğundan görev yönünden reddine, Bakanlık aleyhine açılan davanın reddine karar vermiştir. Davanın reddine yönelik mahkeme kararı Dairenin 23/5/2019 tarihli kararıyla onanmış, karar düzeltme talebi Daire tarafından 1/6/2020 tarihinde reddedilmiştir.

20. Nihai karar 17/6/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 13/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

22. 2004 sayılı Kanun’un "Sorumluluk" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"İcra ve İflas Dairesi görevlilerinin kusurlarından doğan tazminat davaları, ancak idare aleyhine açılabilir. Devletin, zararın meydana gelmesinde kusuru bulunan görevlilere rücu hakkı saklıdır. Bu davalara adliye mahkemelerinde bakılır.

23. 2004 sayılı Kanun'un "Mahcuz malları muhafaza tedbirleri" kenar başlıklı 88. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1 – Taşınırlar hakkında:

Madde 88 – (Değişik: 2/7/2012-6352/17 md.)

...

Diğer taşınır mallar, masrafı peşinen alacaklıdan alınarak muhafaza altına alınır. Alacaklı muvafakat ederse, istenildiği zaman verilmek şartıyla, muvakkaten borçlu yedinde veya üçüncü şahıs nezdinde bırakılabilir. Üçüncü şahsın elinde bulunan taşınır mallar haczedildiğinde, üçüncü şahsın kabulü hâlinde üçüncü şahsa yediemin olarak bırakılır. (Değişik cümle:24/11/2021-7343/7 md.) Haczedilmiş ancak muhafaza altına alınmamış mallar satış talebi üzerine muhafaza altına alınır veya ihale alıcısına teslime hazır hâle getirilir, aksi takdirde satış yapılamaz. (Ek cümle:24/11/2021-7343/7 md.) Sicile kayıtlı motorlu kara araçları bakımından 106 ncı madde hükmü saklıdır. ..."

24. 2004 sayılı Kanun'un 115. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Birinci ve ikinci ihale, icra müdürü tarafından, ilanda belirlenen gün ve saatte, haczedilen malın muhammen kıymetinin yüzde ellisi üzerinden başlatılır. Şartların yerine gelmesi hâlinde mal, en yüksek teklif verene ihale edilir. Şu kadar ki, artırma bedelinin haczedilen malın muhammen kıymetinin yüzde ellisi ile o malla güvence altına alınan ve satış isteyenin alacağına rüçhanı olan alacakların toplamından hangisi fazla ise bu miktarı ve ayrıca bu miktara ilave olarak paraya çevirme ve paylaştırma masraflarını da geçmesi şarttır. Artırmanın sona erdiği gün ve saatte şartların bulunması hâlinde, mal en yüksek teklif verene ihale edilmiş olur ve malın mülkiyeti ihale alıcısına geçer."

25. 2004 sayılı Kanun'un 118. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İhale alıcısı, ihalenin feshi talep edilmiş olsa dahi artırma sonuç tutanağının ilanından itibaren yedi gün içinde satış bedelini nakden ödemek zorundadır.

Satılan mal, ihale kesinleşmeden teslim olunmaz ve resmî sicilde alıcı adına tescil edilmez."

26. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Mülkiyetin geçmesi" kenar başlıklı 279. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Artırmada taşınır bir mal alan kişi, onun mülkiyetini ihale anında kazanır.

...

Cebrî artırma sonucunda yapılan ihalelerde mülkiyetin geçmesine ilişkin özel hükümler saklıdır.

İsteğe bağlı özel artırmalarda mülkiyetin geçmesi genel hükümlere tabidir."

27. 6098 sayılı Kanun'un "Yarar ve hasar" kenar başlıklı 208. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kanundan, durumun gereğinden veya sözleşmede öngörülen özel koşullardan doğan ayrık hâller dışında, satılanın yarar ve hasarı; taşınır satışlarında zilyetliğin devri, taşınmaz satışlarında ise tescil anına kadar satıcıya aittir.

..."

28. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. (Değişik: 10/6/1994 - 4001/1 md.) İdari dava türleri şunlardır:

a) (İptal: Anayasa Mahkemesinin 21/9/1995 tarihli ve E.1995/27, K.1995/47 sayılı kararı ile; Yeniden Düzenleme: 8/6/2000 - 4577/5 md.) İdarî işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları... "

2. Yüksek Mahkeme Kararları

29. Danıştay Onuncu Dairesinin 26/9/2005 tarihli ve E.2003/996, K.2005/5528 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Davacının Erzurum Cumhuriyet Caddesinde bulunan işyerinin kapı ve kepenkleri üzerindeki kilitlerin kırılmak suretiyle 512 adet saatin çalındığından bahisle idarenin hizmet kusuru bulunduğu öne sürülerek uğranıldığı iddia edilen 97.355.000.000.- TL. zararın olay tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle tazmini istemiyle açılan dava sonucunda; Erzurum İdare Mahkemesince; kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanması Devletin görevlerinden olmakla birlikte tazmin borcundan sözedilmek için idareye doğrudan yüklenebilen ve idarenin eylem ve işlemleriyle yakından ilişkilendirilen bir zararın doğması gerektiği, dava konusu olayda ise zararın adi suç niteliğindeki hırsızlık eyleminden doğduğu, hırsızlık olayının meydana gelmesinde idareye doğrudan yüklenebilecek bir eylem ve işlemin bulunmadığı, bu itibarla davacının işyerinin karakola yakın ve işlek bir cadde üzerinde bulunmasının davalı idare açısından tazmin borcunu doğurmayacağı gerekçesiyle davanın

reddine karar verilmiştir. Temyizen incelenen karar, usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmediğinden temyiz isteminin reddi ile Erzurum İdare Mahkemesi'nin 31.10.2002 tarih ve E:2002/711, K:2002/1377 sayılı kararının onanmasına, 26.9.2005 tarihinde oybirliği ile karar verildi."

30. Danıştay Onuncu Dairesinin 25/1/2001 tarihli ve E.1999/1701, K.2001/1898 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Dosyanın incelenmesinden, olayın meydana geldiği 4000 dönümlük kampüs alanının davalı idarece istihdam edilen bekçilerin devriye gezerek güvenliğinin sağlandığı, esas itibariyle üniversite ve çevre güvenliğinin ise genel güvenlik güçleri ile korunduğu anlaşılmaktadır.

Diğer yandan davalı idarenin kampüs içerisine park eden araçları koruma yükümlülüğünü gerektiren bir düzenleme bulunmadığı gibi, bu kapsamda idarece üstlenilen bir görev, olayın dayandırılabileceği, tesis edilmiş idari bir işlem ya da eylem, dolayısıyla da zararın dayandırılabileceği kusurlu bir hizmet bulunmamaktadır. Bu itibarla, davalı idarenin hizmet kusuru bulunduğu iddiasıyla açılan davanın belirtilen nedenlerle reddi gerekirken, kısmen kabulü yolunda verilen temyize konu mahkeme kararında hukuka uyarlık görülmemektedir."

31. Danıştay Onuncu Dairesinin 25/10/2001 tarihli ve E.2008/419, K.2011/4318 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Dosyanın incelenmesinden, davacının Mersin Adliyesinde hakim olduğu dönemde ikamet ettiği adliye lojmanının 9 no.lu dairesinde 27.5.2004 tarihinde meydana gelen hırsızlık olayında kendisine ve eşine ait eşyaların çalındığı, olay günü adliye lojmanlarını korumakla görevlendirilen bekçi hakkında adli ve idari soruşturma açıldığına ilişkin bir bilgi ve belgenin bulunmadığı, lojman çevresinde duvar, tel örgü gibi koruma önlemlerinin yeterli şekilde bulunup bulunmadığının açıklığa kavuşturulmamış olduğu, dolayısı ile olayda idarenin lojmanın korunması yönünden hizmet kusurunun varlığını ortaya koyacak somut bilgi ve belgelerin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan, üçüncü kişilerin hırsızlık fiilleri neticesinde idarenin genel kolluk görevine atfen hizmet kusurundan söz edilebilmesi için, genel kolluk görevinin aksaması, dolayısıyla idarenin olaydaki kusurunda özel bir ağırlığın da bulunması gereklidir. Olayın oluşumu ve niteliği dikkate alınarak, idarenin açık ve tereddüte yer vermeyecek şekilde hizmet kusurunun bulunup bulunmadığının araştırılarak yukarıdaki değerlendirmelere göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme, araştırma ve değerlendirme sonucunda verilen kararda hukuka uygunluk bulunmamaktadır..."

32. Danıştay Onuncu Dairesinin 28/5/2015 tarihli ve E.2011/5053, K.2015/2631 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Davacının çocuk yuvası olarak işlettiği işyerinde değişik tarihlerde dört kez hırsızlık olayının yaşandığı, bu hususla ilgili olarak gerekli başvurular yapıldığı halde emniyet birimlerince yeterli önlem alınmadığı, hırsızlıkların önlenemediği ve hırsızların yakalanamadığı bu nedenle idarenin hizmet kusurunun bulunduğundan bahisle maddi ve manevi zarara uğranıldığı ileri sürülerek 15.000,00 TL maddi, 10.000,00 TL manevi olmak üzere toplam 25.000 TL. tazminatın ödenmesine karar verilmesi istemiyle açılan dava sonucunda, İstanbul 8. İdare Mahkemesince; hırsızlığın bildirildiği halde olay yerine gelinerek araştırma yapılmadığı, delil toplanmadığı, fail ya da faillerinin ihbar edildiği veya yerlerinin gösterildiği halde yakalanmadığı ya da görüldükleri halde kaçmalarına göz

yumulduğunun kanıtlanması halinde hizmet kusurundan sözedilebileceği; somut olayda böyle bir saptama bulunmadığı gibi zararla idare arasında uygun bir illiyet bağı da kurulamadığı gerekçesiyle davanın reddi yolunda verilen kararın temyizen incelenerek bozulması istenilmektedir.

Temyizen incelenen karar, usul ve hukuka uygun olup, dilekçede ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmediğinden temyiz isteminin reddiile İstanbul 8. İdare Mahkemesi'nin kararının onanmasına, 28.5.2015 tarihinde oybirliği ile karar verildi."

33. Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 16/10/2012 tarihli ve E.2011/12029, K.2012/15191 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"..Tüm dosya kapsamı gözetildiğinde, davalılardan [S.Y'nin] davacı aleyhine alacağı için icra takibi yaptırdığı, davacının kullanımında bulunan seralardaki biber ürünlerine haciz konulduğu, haczedilen seranın yediemin olarak [S.G'ye] teslim edildiği onun istifa etmesi sonucunda yediemin olarak [O.İ'nin] görevlendirildiği, onun da istifasından sonra alacaklı tarafından haciz işleminden vazgeçildiği bu süreçte sera bakımının tam olarak yapılmamasından dolayı verim kaybının meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Olayın bu gelişimi dikkate alındığında yedieminin seçimi ve İİK madde 93 gereğince icra dairesince mahsullerin toplanması için lazım gelen tedbirlerin alınmaması nedeniyle icra memuru kusurludur. İcra İflas Kanunu'nun 5. maddesi gereği davalı Bakanlık da zarardan sorumludur. Mahkemece bu yön gözetilmeden davalı Adalet Bakanlığı hakkındaki davanın reddedilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır. Karar bu nedenle bozulmalıdır..."

34. Yargıtay 14. Hukuk Dairesinin 23/3/2012 tarihli ve E.2012/3340, K.2012/4372 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...İcra ve İflas Kanununun 88. maddesinin değişik son fıkrası hükmüne göre, icra dairesinin depo ve garajlarda ve yediemin olarak kendisine hacizli malın bırakılmış olduğu üçüncü kişilerde saklanıp da hukuken artık muhafazasına gerek kalmayan malın vereceği uygun süre içerisinde geri alınmasını ilgililere resen bildirmesi gerekir... Diğer taraftan, mahcuz mallara ilişkin her türlü tedbiri alma görevi de icra dairesine ait olup icra dairesinin yasaya aykırı işlemlerine karşı şikayet yolu açıktır. ..."

B. Uluslararası Hukuk

35. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Vedat Oğuz, B. No: 2018/35120, 15/9/2021, § 24-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

36. Anayasa Mahkemesinin 20/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

37. Başvurucu; ihale konusu olan taş kırma ocağına ait makinelerin ihale tarihinden teslim tarihine kadar olan süre içinde çalındığını, hırsızlık olayında gerekli güvenlik önlemlerini almayan kamu makamlarının sorumlu olduğunu belirtmiş ve ihale bedeline yaklaşan zararın tümüyle kendi üzerinde bırakılmasının haksızlığından yakınmıştır. Kendisine kanun gereği teslim edilmeyen taş kırma ocağına ait makinelerin güvenliğini sağlaması noktasında

sorumluluk yüklenmesinin hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini ihlal ettiğini ifade etmiş; sonuç olarak adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

38. Bakanlık görüşünde; başvurucunun mülkünün bulunmadığı ve başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerektiği, idari yargıda hizmet kusuruna dayalı tam yargı davası açılmadığından başvuru yolların tüketilmediği belirtilmiştir. Esasa yönelik ise mülkiyet hakkının korunmasında pozitif yükümlülüklerin yerine getirildiği ve mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin başvurucu açısından olağan dışı bir külfet getirmediği vurgulanmıştır. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı önceki beyanlarına benzer yönde beyanda bulunmuştur.

2. Değerlendirme

39. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder.

41. Başvurucu, adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmüşse de başvurucunun taş kırma ocağı makine parçalarının icra dairesi tarafından teslim edilmeden önce çalınması nedeniyle uğradığı zararların giderilmemesi yönündeki şikâyetin esas itibarıyla mülkiyet hakkını ilgilendirdiği anlaşıldığından şikâyetin mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, §§ 19, 20; Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 26).

43. Başvuru yollarının tüketilmesi gerekliliğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yol öngörülmüş olmalıdır. Ayrıca bu hukuki yol iddia edilen ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte, ayrıca kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliği olmalıdır. Olmayan hukuki yolun tüketilmesi başvurucudan beklenemeyeceği gibi hukuken veya fiilen etkili bulunmayan, ihlalin sonuçlarını düzeltici bir vasıf taşımayan veya aşırı ve olağan olmayan birtakım şeklî şartların öngörülmesi nedeniyle fiilen erişilebilir ve kullanılabilir olmaktan uzaklaşan başvuru yollarının tüketilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39).

44. Somut olayda başvurucu, devlet dairesinin düzenlediği ihalede satın aldığı taş kırma ocağı makinelerinin büyük kısmının teslim edilmeden çalındığını belirterek kamu

makamlarının gerekli güvenlik önlemlerini almadığını, bu noktada gerek jandarmanın gerekse icra dairesinin sorumluluğu bulunduğunu belirterek kamu makamlarına yargılama sonunda hiçbir sorumluluk izafe edilmediğinden şikâyet etmiştir. Bakanlık genel güvenliğin sağlanması bakımından hizmet kusuru bulunduğu iddiasıyla idare aleyhine idari yargıda tam yargı davası açılması gerektiğini, bu yönüyle başvuru yollarının tüketilmediğini iddia etmiştir. Bu durumda bireysel başvuru konusu yargılama dışında başvurucunun bu şikâyetinin incelenebileceği etkili ve objektif olarak sonuç alıcı bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığının öncelikle tespit edilmesi gerekir.

45. İdare, Anayasa'nın 125. maddesinde de belirtildiği üzere kural olarak yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir. Bu durumda başvurucunun ihale konusu taş kırma ocağı makinelerinin çalınmasının idarenin asli bir kamu hizmeti olan genel güvenlik faaliyetinin iyi işlemediği iddiasıyla zararın tazmini talebiyle idare aleyhine tam yargı davası açmasının teorik olarak mümkün olduğu söylenebilir. Ancak hâlihazırda konuyla ilişkili Danıştay kararları incelendiğinde hizmet kusuruna dayanılarak açılacak tam yargı davasının başarılı olacağını gösteren somut bir veri tespit edilememiştir (bkz.§§ 29-32). Bu nedenle somut başvuruda idari yargıda tam yargı davası açma yolunun tüketilmesi zorunluluğundan söz edilemez.

46. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

47. Somut olayda başvurucu, icra dairesi ihalesine katılarak 255.293,45 TL'ye taş kırma ocağı makineleri satın almıştır. Başvurucu, teslim almadan önce çalındığı için bazı makineleri teslim alamamıştır. Eksilme nedeniyle ortaya çıkan zararı 208.500 TL'dir. Başvurucunun ihalenin kesinleşmediği dönemde makinelerin teslim anına kadar gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmadığından bahisle 2004 sayılı Kanun'un 5. maddesine göre açtığı tazminat davasında ilk derece mahkemesi davanın kabulüne karar vermiştir. Anılan karara karşı temyiz yoluna başvurulması üzerine Daire, mülkiyet ihale anında alıcıya geçtiğinden bu andan itibaren ortaya çıkan zararlara alıcının katlanması gerektiğini belirterek ilk derece mahkemesinin kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararından sonra ise ilk derece mahkemesi davanın reddine karar vermiş ve karar kesinleşmiştir.

48. Başvurucunun şikâyetinin temelini ihale konusu taş kırma ocağı makinelerinin ihale kesinleşip kendisine teslim edilinceye kadarki süre içinde icra dairesinin kontrolünde bulunması nedeniyle gerekli güvenlik tedbirlerini almaması zararlarının tazmin edilmemesi oluşturmaktadır. Başvurucu, icra dairesinin yediemine teslim ettiği taş kırma ocağı makinelerinin teslim anına kadar koruyarak kendisine teslim etmesi gerekirken görevini gereği gibi ifa etmemesi nedeniyle uğradığı zararın giderilmesini teminen dava açmıştır. Yargı mercilerinin bu tür davalardaki rolü tazminat sorumluluğunun genel esasları dâhilinde ihtilafı çözüme kavuşturmaktır. Dolayısıyla hukuki ihtilafların çözümlenmesi amacına yönelik yargısal süreçlerdeki faaliyetlerden kaynaklanan şikâyetlerin devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında incelenmesi gerekir.

49. Somut olayda mülkiyet hakkına ilişkin pozitif yükümlülükler kapsamında değerlendirme yapılacağından başvuru, Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ve mülkten

barışçıl yararlanma hakkını düzenleyen genel kural çerçevesinde incelemelidir.

i. Mülkün Varlığı

50. Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında inceleme yapılabilmesi için öncelikle somut olayda mülkün var olduğu tespit edilmelidir. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsar (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20).

51. İhale konusu taş kırma ocağı makinelerinin Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında mülk teşkil ettiği kuşkusuzdur.

ii. Genel İlkeler

52. Anayasa'nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınan mülkiyet hakkının gerçekten ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Anayasa'nın 5. ve 35. maddeleri uyarınca devletin mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu pozitif yükümlülükler kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere mülkiyet hakkının korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirir (Eyyüp Boynukara, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 44).

53. Ancak belirtmek gerekir ki bazı durumlarda devletin pozitif ve negatif yükümlülüklerinin birbirinden ayrılması mümkün olamamaktadır. Üstelik devletin ister pozitif isterse de negatif yükümlülükleri söz konusu olsun uygulanacak ilkeler de çoğunlukla önemli ölçüde benzeşmektedir (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, § 70).

54. Mülkiyet hakkının devlete tahmil ettiği pozitif yükümlülükler, devletin koruyucu ve düzeltici önlemler almasını gerektirebilir. Koruyucu önlemler, mülkiyete müdahale edilmesini önleyici; düzeltici önlemler ise müdahalenin etkilerini giderici, diğer bir ifadeyle telafi edici yasal, idari ve fiilî tedbirleri kapsamaktadır. Pozitif yükümlülükler mutlak olmayıp bunların ne tür koruyucu ve düzeltici edimleri kapsadığı ve bu edimlerin derecesi, her somut olayın kendi şartları içinde belirlenebilir (Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi, § 47).

55. Koruma yükümlülüğünün kapsamının somut olayın öznel ve nesnel koşulları çerçevesinde belirlenmesi gerekmekle birlikte bunun devlete, idare aygıtının insan ve mali kaynaklarıyla karşılamasına imkân bulunmayan birtakım ödevler yüklediği biçiminde anlaşılması mümkün değildir. Bu bağlamda koruma yükümlülüğü, kamunun insan ve mali kaynaklarından soyut bir biçimde her türlü müdahalenin önlenmesi gerektiği şeklinde yorumlanamaz. Koruma tedbiri almakla ödevli idarenin olağan işleyişi çerçevesinde alabileceği tedbirleri almak suretiyle üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen müdahalenin önlenmesinin mümkün olduğu istisnai durumlarda koruma yükümlülüğünün ihlalinden söz edilebilir. Bunun dışında yetkili makamlardan olağanın ötesinde bir tedbir alması beklenmemelidir. Bu itibarla özellikle ani ve öngörülemeyen müdahalelerde olduğu gibi somut olayın koşullarının devletin özel bir önlem almasını gerektirmediği durumlarda soyut olarak devletin koruma yükümlülüğünün varlığından bahisle pozitif yükümlülüğün ihlal edildiği sonucuna ulaşılamaz (Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi, § 48).

56. Devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında alması gereken koruyucu önlemler arasında idarenin iyi yönetişim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğü de vardır. İyi yönetişim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir mesele söz konusu olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 68). Bu bağlamda idareler, kendi hatalarının sonuçlarını gidermeli ve bireylere yüklememelidir (Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2015/6728, 1/2/2018, § 100).

57. Mülkiyet hakkının gerçekten ve etkili şekilde kullanılabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı olmayıp özellikle başvuruculaların kamu makamlarından meşru beklentilerinin olduğu tedbirler ile mülklerinden etkili biçimde yararlanabilmeleri arasında doğrudan bir bağ bulunduğu durumlarda ayrıca pozitif koruma önelemleri de alınmalıdır (Öneryıldız/Türkiye, B. No: 48939/99, 30/11/2004, § 134).

58. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazlar yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanmalıdır (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53). Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri, demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

iii. İlkelerin Olaya Uygulanması

59. Başvurucunun yakındığı husus, taş kırma ocağı makinelerinin ihale kesinleşmediği için kendisine teslim edilmediği dönemde gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmaması nedeniyle çalınması ve bu suretle uğradığı zararlarının tazmin edilmemesidir.

60. İcra daireleri, mülkiyet hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler gereğince oluşturulan ve özel kişilerin ödenmeyen alacaklarını kanunda öngörülen usullere uygun olarak gerektiğinde zor kullanmak suretiyle tahsil ederek alacaklılara ödeyen kamu kuruluşlarıdır. İcra dairelerinin bu görevlerinin ifası sırasında tesis ettiği işlem ve eylemler kamu gücü işlem ve eylemleri niteliğinde olup bu işlem ve eylemler veya eylemsizlikler nedeniyle hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiaları icra takibinin temelindeki borç ilişkisinden bağımsız olarak değerlendirilmelidir (Fatma Yıldırım, § 55).

61. Rızaen ödenmeyen alacakların tahsili amacıyla oluşturulan ve bu çerçevede kamu gücü yetkileriyle donatılan cebri icra organlarının bu görevini yerine getirirken alacaklı, borçlu ve hacizli malı satın alan tüm tarafların menfaatlerinin ve icra işlemine konu mülkün korunmasına yönelik birtakım tedbirler alması gerekir. Alınması gereken tedbirlerin neler olduğu, her somut olayın kendi şartları içinde değerlendirilmelidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Fatma Yıldırım, §§ 57, 58).

62. Yargıtay içtihatlarında vurgulandığı üzere haciz sırasında haczedilen malların muhafazasında yetki ve sorumluluk icra dairelerine aittir. İcra dairesi haciz sırasında malı

yediemine bırakabilir. Esasen yediemin, icra dairesi tarafından yürütülmesi gereken bir muhafaza hizmetini yerine getirmektedir. Bu noktada haciz sırasında yedieminin seçimi ve lazım gelen her türlü tedbirin alınmasında icra daireleri sorumludur (bkz.§§ 33, 34). Somut olayda çalınan taş kırma makinesi parçaları icra dairesi tarafından haciz sırasında Ş.S.ye yediemin olarak bırakılmış ve teslim sırasında bu malların büyük bir kısmının çalındığı anlaşılmıştır. Bu noktada haciz ve satış işlemlerinin bir bütün olarak icra dairelerinin kontrolünde gerçekleştirildiği ve bu süreçte icra dairelerinin sahip olduğu kamu gücü etkisi dikkate alındığında resmî ihale ile satılan taş kırma ocağı makinelerinin alıcıya teslim edilinceye kadarki süreçte muhafaza edilmesi ve eksiksiz olarak alıcıya teslim edilmesi devlete yüklenen pozitif yükümlülüklerle ilişkilidir. Ayrıca yediemin hakkında taş kırma ocağı makinelerinin muhafazasına yönelik gerekli güvenlik önlemleri almadığından ve malların eksilmesine neden olduğundan mahkûmiyet kararı verildiği ve bu kararın kesinleştiği gözden uzak tutulmalıdır.

63. Öte yandan iyi yönetişim ilkesi gereği uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmeleri gereken kamu görevlilerinin bu ilkenin dikte ettiği bir gerçeklik olarak ihalenin taraflarının mağduriyetlerini önleyebilme noktasında kullanabilecekleri çeşitli enstrümanlar mevcuttur. Koruma tedbiri almakla ödevli idarenin olağan işleyişi çerçevesinde alabileceği tedbirleri almak suretiyle üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen müdahalenin önlenmesinin mümkün olduğu istisnai durumlarda koruma yükümlülüğünün ihlalinden söz edilebilir. Bu kapsamda icra dairesinin iyi yönetişim ilkesi uyarınca hareket ederek teslim anına kadar yedieminde bulunan taş kırma ocağı makinelerinin güvenliğini sağlama yükümlülüğü ve buna bağlı olarak ortaya çıkacak zararları önleme imkânı bulunmaktadır. Buna mukabil -taş kırma ocağı makinelerinin borçlunun şantiyesinde muhafaza altına alındığı gerçeği karşısında- (bkz.§ 8) başvurucunun benzer imkânlardan önemli derecede yoksun kaldığı açıktır. Kaldı ki başvurucunun ihale kararı kesinleşmediği için ihale konusu taş kırma ocağı makinelerini teslim alması ve gerekli muhafaza tedbirlerini alması mümkün değildir.

64. Somut olayda ilk derece mahkemesi 15/9/2014 tarihli kararda ihalenin henüz kesinleşmediği ve malın alıcıya teslim edilmediği dönemde malın korunması görevinin icra müdürlüğünde olduğunu tespit ederek davanın kabulüne karar vermiştir. Daire ise temyiz incelemesinde bir bütün olarak idari işleyiş yönüyle kusur durumuna ilişkin bir inceleme yapmaksızın yalnızca mülkiyetin geçiş anının tespitine odaklanmış, bu çerçevede yaptığı sınırlı bir değerlendirme sonucunda mahkeme kararını bozmuştur. Dairenin açılan davada idari işleyiş yönüyle kusur durumuna yönelik bir inceleme yapmaksızın yalnızca mülkiyetin geçiş anından hareketle ulaştığı sonuç, başvurucuyu uğradığı zararı ve idarenin işlem ve eylemleriyle zarar arasındaki illiyet bağının varlığını ispatlayarak tazminat elde etme, bu suretle yüklendiği külfetin dengelenmesi imkânından mahrum bırakmıştır. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, kamu yararı amacı ile mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı kanaatine varılmıştır.

65. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

66. Başvurucu, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

67. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

68. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

69. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması, 150.000 TL manevi ve 255.293,45 TL maddi tazminatın 30/6/2011 tarihinden itibaren işleyecek avans faiziyle birlikte ödenmesi talebinde bulunmuştur.

70. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Öte yandan ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2017/664, K.2018/79) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞENNUR ÇALIŞKAN

B. No: 2020/27833 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27833

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞENNUR ÇALIŞKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27833)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Özge ULUKAYA

Başvurucu : Şennur ÇALIŞKAN

Vekili : Av. Mükerrem ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmazların imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, nihai hükümleri 6/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 2020/27833, 2020/27840, 2020/27848, 2020/27852 ve 2020/27859 başvuru numaralı başvurular, konu ve kişi yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle birleştirilmiş ve inceleme 2020/27833 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür. Başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Ünal (B. No: 2017/24715, 20/9/2018) ve Uğur Elbir (B. No: 2019/24581, 30/3/2022) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede başvuru konusu kamu ortaklık payı kesintilerinin birleştirilmesinden oluşan taşınmazların uygulama imar

planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süredir kamulaştırılmaması ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda da anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamıştır. Açıklanan gerekçelerle, başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Başvurularda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Tekirdağ 1. İdare Mahkemesine (E.2018/1390, K.2020/48; E.2018/1391, K.2020/17; E.2018/1520, K.2020/14; E.2018/1521, K.2020/15; E.2018/1522, K.2020/47) GÖNDERİLMESİNE,

D. 2.234,50 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 21.034,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA KAHRAMAN

B. No: 2021/20275 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/20275

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA KAHRAMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/20275)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mustafa KAHRAMAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, terör örgütü üyesi olma suçundan mahkûm edilen başvurucunun çeşitli anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kırşehir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması FETÖ/PDY üyesi olduğu şüphesiyle başvurucu hakkında soruşturma başlatmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle iddianame düzenlemiştir. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Kırşehir Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülmeye başlanmıştır.

4. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Anılan hükme yönelik istinaf başvurusu Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesince esastan reddedilmiştir. Yargıtay, kararın temyiz edilmesi üzerine hükmün bozulmasına karar vermiştir.

5. Mahkemece bozma ilamına uyularak yapılan yargılama neticesinde başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına yeniden

karar verilmiştir.

6. Başvurucu hakkındaki hüküm, Yargıtay tarafından 2/2/2021 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

7. Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) üzerinden temin edilen bilgilere göre, başvurucunun kesinleşen mahkûmiyet hükmünün infazı için 19/3/2021 tarihinde Kayseri 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulduğu anlaşılmıştır.

8. Başvurucu, nihai karardan 12/4/2021 tarihinde haberdar olduğunu belirterek 26/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Kesinleşen Mahkûmiyet Kararı Kapsamında Bazı Anayasal Hakların İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

11. Başvurucu; FETÖ/PDY üyesi olma suçundan yürütülen soruşturma ve kovuşturma sonucunda hakkında verilen mahkûmiyet kararı nedeniyle din ve vicdan özgürlüğü, hakkaniyete uygun yargılanma, gerekçeli karar, savunma, kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma hakları ile masumiyet karinesi, suçta ve cezada kanunilik, silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruların yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenilebildiği tarih olarak anlaşılması gerekir. Bu öğrenme, somut olayın özelliklerine göre farklı şekillerde gerçekleşebilir (Bilent Aktaş ve diğerleri, B. No: 2014/19389, 7/12/2016, § 11).

13. Bireysel başvuru süresi bakımından nihai kararın gerekçesinin tebliği öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Bu kapsamda nihai kararın gerekçesinin dosyadan suret alınması gibi hâllerde öğrenilmesi de mümkündür. Başvuruculaların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

14. Diğer yandan nihai kararın gerekçesi öğrenilmemiş olmakla birlikte sonucunun öğrenildiği durumlar da söz konusu olabilir. Böyle bir durumda sonucu öğrenilen nihai kararın gerekçesine derece mahkemesinden kesin olarak erişilebilmesi mümkün ise bireysel başvuru süresinin sonucun öğrenildiği andan itibaren başlatılması gerekir. Bu kapsamda bir ceza mahkûmiyetine ilişkin nihai kararın sonucunun infaz aşamasında yakalama,

müddetname veya çağrı kâğıdının ya da ödeme emrinin tebliği suretiyle öğrenildiği durumlarda başvurucular, nihai kararın sonucundan haberdar olmakta ve nihai karar gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunmaktadırlar (Aydın Selçuk, B. No: 2014/3194, 20/11/2014, § 24; Halil Aslan, B. No: 2014/3038, 10/12/2014, § 38; Özgür Çapkın, B. No: 2014/2546, 30/12/2014, § 24).

15. Somut olayda başvuru yolları 2/2/2021 tarihinde Yargıtay 16. Ceza Dairesinin, Kırşehir Ağır Ceza Mahkemesinin kararını onaması ile birlikte tüketilmiştir. Bireysel başvuru ise nihai kararın 12/4/2021 tarihinde öğrenildiği beyan edilerek yapılmıştır. Ancak başvurucunun en geç hakkındaki cezanın infazı kapsamında ceza infaz kurumuna alındığı 19/3/2021 tarihinde nihai kararı öğrendiğinin kabul edilmesi gerekmektedir. Bu durumda, söz konusu karara karşı öğrenme tarihinden itibaren otuz gün içinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun yapılmış olması gerekirken, başvurunun 26/4/2021 tarihinde yapılmış olması nedeniyle başvuruda süre aşımının bulunduğu sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

17. Başvurucunun tutuklama tedbirlerinin hukuki olmadığı, tutukluluğun makul süreyi aştığı, tutuklama ve tutukluluk devam kararları veren sulh ceza hâkimliklerinin kanunla kurulmuş, tarafsız ve bağımsız mahkemeler olmadığı iddialarının Fırat İşgören (B. No: 2014/6425, 17/11/2016) ve Mehmet Şimşek (B. No: 2018/10953, 22/7/2020) kararları doğrultusunda süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Başvurucunun gözaltında ve ceza infaz kurumunda kötü muameleye maruz kaldığı iddialarının Mehmet Baransu (B. No: 2015/8046, 19/11/2015) ve Nebahat Baysal Gül (B. No: 2016/14634, 28/5/2019) kararları doğrultusunda; yargılama sürecinin makul sürede neticelendirilmediği iddiasının ise Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Kesinleşen mahkûmiyet kararı kapsamında ileri sürülen iddiaların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEKERİYA ALKAN

B. No: 2021/30909 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/30909

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEKERİYA ALKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/30909)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Zekeriya ALKAN

Vekili : Av. Mahmut Sercan DEMİRTAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, icra müdürlüğünce yapılan ihalenin feshi için açılan dava sonunda ihale bedelinin %10'u oranındaki para cezasının Hazineye irat kaydına karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının, yürütülen yargılama süreci ve sonucu nedeniyle gerekçeli karar hakkı ve hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 5/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 28/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, somut başvuruyla aynı nitelikteki şikâyetleri değerlendirdiği Yıldız Eker [GK] (B.No: 2015/18872, 22/11/2018) kararında mahkemeye erişim hakkı yönünden inceleme yapmış ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda mahkemelerin somut durumun özelliklerini gözönünde tutmasına izin vermeyen ve hâkime herhangi bir takdir

yetkisi de tanımayan kanun hükmüne dayalı olarak uygulanan para cezasının miktarının başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği ve bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kıldığı sonucuna varılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

3. Başvurucunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının Hikmet Balabanoğlu (B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24) kararı; gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının da Hüseyin Şentürk (B. No: 2020/19638, 19/7/2023, § 27-28) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılanma talebinde bulunmuştur. İhlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Öte yandan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucunun maddi zararlarının giderilmesi gerekir. Bununla birlikte başvurucu aleyhine verilen ihale bedelinin %10'u olan para cezasının tahsil edildiğine ilişkin harç tahsil müzekkeresi düzenlendiğine ilişkin bir bilgi ve belge olmadığı gibi başvurucu tarafından bu hususta yapılan bir bildirim de bulunmamaktadır. Bu itibarla belirtilen para cezasının tahsiline yönelik işlemlerin gereğinin yerine getirilmesini önleyecek şekilde durdurulması/ iptali yeterli bir giderim sağlayacaktır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla tahsil işleminin durdurulması/iptali için Şabanözü İcra Hukuk Mahkemesine (E.2019/20, K.2020/1) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DOĞAN FATİH SAĞDİÇ

B. No: 2021/40891 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/40891

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

DOĞAN FATİH SAĞDİÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/40891)

Karar Tarihi: 20/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 9/7/2024-32597

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Doğan Fatih SAĞDİÇ

Vekili : Av. Hüseyin Ümit KAYMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Başvurucu Hakkında Büyükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığı Tarafından Yürütülen Soruşturma Süreci

2. Esenyurt İlçe Emniyet Müdürlüğü (Emniyet Müdürlüğü) tarafından iletilen 11/4/2020 tarihli fezlekeden başvurucunun da aralarında bulunduğu on şüpheli hakkında nitelikli dolandırıcılık suçundan soruşturma yürütüldüğü, soruşturmada müştekiler arasında S.T. ve S.G.T. isimli müştekilerin de bulunduğu anlaşılmıştır.

3. Fezlekeye göre Emniyet Müdürlüğüne başvuran D.Y.T., diğer iki şüphelinin kendisine kaçak bahisten para geleceğini, parayı almaları için banka hesabı gerektiğini, bu işten kendisine pay vereceklerini söylediğini, ATM'lerden parayı çektiklerini ve şüpheli C.B.nin bu

parayı Dayı lakaplı şahsa verdiğini, hesaplara gelen paranın kaçak bahisten dolayı değil de bu kişilerin vatandaşları arayıp kendilerini hâkim, savcı ya da emniyet müdürü olarak tanıtarak dolandırması sonucu temin edildiğini öğrendiğini beyan etmiştir. Bunun üzerine Dayı lakaplı başvurucu yakalanmıştır. Başvurucunun da aralarında bulunduğu şüpheliler, değişik tarihlerde Türkiye'nin farklı yerlerinde bulunan müştekileri telefonla arayıp kendilerini kamu görevlisi olarak tanıtmakta, çeşitli yöntemlerle bir kez kullandıkları banka hesaplarına para transferi yapmalarını sağlamakta ve paraları bölüşmektedir. Merzifon'da gerçekleşen olaydan da bahsedilen fezlekenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Yakalanan şüphelilerin Türkiye'nin değişik şehirlerinde müştekiler olduğu tespit edilmiş, dosyaların özetleri aşağıya çıkarılmıştır.

Amasya - Merzifon - Asayiş Büro Amirliğince... dosya kapsamında müşteki olarakmüracaatı alınan ve 42.500 TL mağdur edilen [S.T.] ifadesinde özetle; 24/03/2020 tarihinde kendisini ... numaralı hattan arayan ve görüşme sırasında polis olduğunu söyleyen erkek şahsın, hesabındaki paraların terör örgütü tarafından ele geçirildiğini söylediğini ve bankalarda ne kadar parası varsa ... IBAN numaralı hesaba göndermesini söylediğini, ...bank ... Şubesine giderek 42.500 TL tutarındaki parayı bu hesaba transfer ettiğini, ayrıca şüpheli şahısların kendisiyle ... numaralı hattan da iletişim kurduğunu, şüphelilerin kendisiyle görüşürken telefonunu kapattırmadıklarını ... beyan ettiği, ... aynı dosya kapsamında müştekinin kızı [S.T.nin de] ifadesi alınmıştır."

4. Büyükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığının (Büyükçekmece Başsavcılığı) talebi üzerine Büyükçekmece 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 11/4/2020 tarihinde, başvurucu ve diğer bir şüphelinin kişinin kendisini kamu görevlisi veya banka, sigorta, kredi kurumlarının çalışanı olarak tanıtması veya bu kurumlarla ilişkili olduğunu söylemesi suretiyle dolandırıcılık yapma suçundan tutuklanmasına, diğer şüphelilerin adli kontrol tedbiriyle serbest bırakılmasına karar verilmiştir. Tutuklama gerekçesi "... atılı suçu işlediklerini gösterir kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösterir somut delillerin mevcut olması, atılı suçun vasıf ve mahiyeti ile kanunda gösterilen cezasının miktarı, delillerin henüz toplanma aşamasında oluşu, serbest bırakılma halinde kaçma ve saklanma şüphelerinin bulunması, tutuklama koruma tedbirinin uygulanması ile sağlanacak fayda ve tedbirinin uygulanmasındaki ölçülülük göz önünde bulundurulduğunda bu aşamada adli kontrol koruma tedbirinin uygulanmasının yetersiz kalacağı..." şeklindedir.

5. Büyükçekmece Başsavcılığınca Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığına (Bakırköy Başsavcılığı) iletilen soruşturma dosyasında Bakırköy Başsavcılığı tarafından tutuklamaya konu suçtan iddianame düzenlenmiş, iddianamede Merzifon'da gerçekleşen fezlekeye konu olaydan da diğer olaylarla birlikte bahsedilmiştir.

6. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan inceleme neticesinde Bakırköy 24. Ağır Ceza Mahkemesince (Ağır Ceza Mahkemesi) yapılan yargılama sırasında iddianame ve ekleri gönderilerek müşteki S.G.T.nin beyanının talimatla alınmasının talep edildiği, Merzifon Asliye Ceza Mahkemesince 31/3/2021 tarihinde bu kişinin müşteki olarak beyanının alındığı, müştekinin beyanında babası tarafından 42.500 TL'nin bankaya yatırılmasına ilişkin olayı anlattığı tespit edilmiştir.

7. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sırasında 26/5/2021 tarihinde "tutuklulukta geçirdiği süre, yürürlükteki infaz rejimi ve bu aşamada tesir edebilece[ği] delil

bulunmaması" gerekçesiyle başvurucunun tahliyesine ve hakkında yurt dışına çıkama yasağı adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar verilmiştir. Bu adli kontrol tedbiri de 4/7/2023 tarihinde kaldırılmıştır. Söz konusu yargılama devam etmektedir.

B. Başvurucu Hakkında Merzifon Cumhuriyet Başsavcılığı Tarafından Yürütülen Soruşturma Süreci

8. Merzifon İlçe Emniyet Müdürlüğünün 17/7/2020 tarihinde Merzifon Cumhuriyet Başsavcılığına (Merzifon Başsavcılığı) ilettiği fezlekeye göre müşteki S.T. ve kızı S.G.T.nin iki şüpheli tarafından dolandırılması olayı soruşturulmaktadır. Fezlekenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Müşteki [S.T.nin] alınan ifadesinde özetle; 24/3/2020 günü... tanımadığı ... numarasının ... aradığı..., ...emniyetten aradığını beyan eden bir erkek şahıs... kendisine 'senin bilgilerin ve hesabındaki paralar terör örgütü tarafından ele geçirilmiş, bankalarda ne kadar paran var, sana göndereceğimiz İBAN numarasına parayı gönder' dediğini,... Şubesine gittiğini... 42.500 TL... parayı ...eft yaptığını,..."

9. Merzifon Başsavcılığı çeşitli talimatlar yazarak çeşitli Başsavcılıklardan olayla ilgili şüpheli ifadelerinin alınmasını talep etmiştir. İlgili bankadan da olayla ilgili bilgi talep etmiştir. Diğer bir şüpheli ifadesinde, başvurucunun da işlenen suça iştiraki olduğuna dair beyanda bulunmuştur. Ardından başvurucunun 10/8/2021 tarihinde yakalanarak Büyükçekmece Başsavcılığında hazır edildiği bilgisi üzerine Merzifon Başsavcılığı tarafından başvurucunun bilişim sistemlerini, banka veya kredi kartı kurumlarını araç olarak kullanmak suretiyle dolandırıcılık yapma suçundan Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi aracılığıyla şüpheli olarak ifadesi alınmıştır. Aynı tarihte Merzifon Başsavcılığı başvurucunun tutuklanmasını talep etmiştir. Tutuklama talebinin ilgili kısmı şöyledir:

"... 24.03.2020 tarihinde müştekiyi yabancı uyruklu... adına kayıtlı ... numaralı [GSM] hattını aradığı, arayan şahsın müştekiye 'hesabındaki paralar ve bilgilerin terör örgütü tarafından ele geçirilmiş, bankada ne kadar paran varsa vereceğimiz IBAN numarasına parayı gönder' şeklinde konuştukları, akabinde müştekinin 36 bin lira param var şeklinde cevap vermesi üzerine karşıdaki şahsın bir şekilde parayı 42500 TL ye tamamla ve ...IBAN numaralı hesabına gönder şeklinde beyanda bulunduğu ve müştekiye telefonun açık kalsın kapatma sakın diye telkinlerde bulunduğu, müştekinin de telefonu kapatmadan ... bank şubesine tek başına giderek... hesabından 42500 TL yi şüphelinin vermiş olduğu hesaba gönderdiği, yine şüphelinin müştekiyi oyalayarak bir müddet Merzifonda gezdirdikleri, telefonu açık olan müştekinin tekrardan şüphelinin söylemesi üzerine yeniden bankaya giderek hesapta bulunan toplamda 16 bin liralık parayı çekip bankadan ayrılacakken, sivil polis memurlarının olaya müdahale ettiği, bu esnada şüpheli şahsın telefonu kapattığı, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının Türkiye genelinde bu şekilde pek çok yerde meydana gelen dolandırıcılık olaylarına ilişkin yapmış olduğu fiziki ve teknik takip sonucunda şüpheliler [C.B., H.Ç.], Doğan Fatih SAĞDİÇ ve [D.Y.T.] isimli şahısların olduğunun tespit edildiği, bu şahısların Amasya Merzifon, Adıyaman Kahta, Aydın Germencik, Sakarya Adapazarı, Amasya Merkez, Kayseri Kocasinan illerinde olmak üzere pek çok dolandırıcılık olaylarına karıştıkları, örgütün üst kademesinde 'dayı' lakaplı Doğan Fatih SAĞDİÇ isimli şahsın olduğu, ... parayı çeken şahısların belli bir miktar (% 5) komisyon aldıktan sonra kalan parayı [C.B.ye] verdikleri, [C.B.nin de] parayı dayı lakaplı Fatih SAĞDİÇ'a verdiği,... her ne kadar Fatih Sağdiç üzerine atılı suçlamaları kabul etmese de, [H. ve D.nin] birbirlerini

doğrulayan beyanları, şüphelilerin İstanbul ilinde suçüstü olarak yakalanmaları, buna ilişkin dosyada mevcut olan tutanak,... şüpheli Doğan Fatih'in dayı lakabıyla örgüt kurarak bir çok dolandırıcılık eylemini icra ettiği..."

10. Merzifon Sulh Ceza Hâkimliği 10/8/2021 tarihinde başvurucunun bilişim sistemlerini, banka veya kredi kartı kurumlarını araç olarak kullanmak suretiyle dolandırıcılık yapma suçundan tutuklanmasına karar vermiştir. Başvurucu, sorgusunda iddiaya konu olay nedeniyle 14 ay tutuklu kalıp tahliye edildiğini belirtmiştir. Tutuklama gerekçesi "...kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve tutuklama nedeninin bulunması, şüphelinin üzerine atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu ve tüm açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde bu aşamada adli kontrol tedbirinin uygulanmasının yetersiz kalacağı..." şeklindedir.

11. Başvurucu; tutuklama kararına itirazında bu olay nedeniyle 26/5/2021 tarihine kadar tutuklu kaldığını, Merzifon Başsavcılığınca bir yılı aşkın süredir işlem yapılmadığını, sonrasında Ağır Ceza Mahkemesindeki yargılamada tahliye edilmesine rağmen tekrar haksız olarak tutuklandığını belirtmiştir. Amasya Sulh Ceza Hâkimliği 17/8/2021 tarihinde itirazı reddetmiştir.

12. Başvurucu, ret kararını 19/8/2021 tarihinde öğrendiğini belirtmiş olup 9/9/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. UYAP üzerinden yapılan incelemede, 9/9/2021 tarihinde Merzifon Başsavcılığının başvurucunun ve diğer şüphelilerin müşteki S.T.nin de aralarında bulunduğu kişilere yönelik işledikleri iddia edilen dolandırıcılık eylemi nedeniyle haklarında Ağır Ceza Mahkemesinde yargılama yürütüldüğünü belirterek soruşturma dosyasının anılan dava dosyasıyla birleştirilmek üzere Bakırköy Başsavcılığına gönderilmesi gerektiği gerekçesiyle yetkisizlik kararı verdiği tespit edilmiştir.

14. Yetkisizlik kararı sonrasındaki tensip kararıyla Ağır Ceza Mahkemesince 30/9/2021 tarihli duruşmada başvurucunun tahliyesine karar verilmiştir. Tahliye kararında, başvurucunun aynı suçtan yargılandığı E.2021/3 sayılı dosyadan 26/5/2021 tarihinde tahliye edildiğinin gözetildiği belirtilmiştir.

15. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. İLGİLİ HUKUK

16. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Gözaltı" kenar başlıklı 91. maddesinin (6) numaralı fıkrası şöyledir:

"Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz."

III. DEĞERLENDİRME

17. Başvurucu; aynı olayla ilişkili bir yargılama sırasında tahliye olduktan sonra bir başka soruşturmada yeni delil olmaksızın ve yetersiz gerekçeyle tekrar tutuklandığını, bu durumun 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinin (6) numaralı fıkrasındaki yasağa aykırı olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri

sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun ikinci kez tutuklanmasına dair gerekçelerin ve somut olayın şartlarının gözetilerek değerlendirme yapılması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında tahliye sonrası mükerrer tutuklama yapıldığının açık olduğu iddiasını yinelemiştir.

18. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

19. Tutuklamanın hukukiliğine ilişkin genel ilkeler daha önce Anayasa Mahkemesince belirlenmiştir. Buna göre kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

20. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığı incelenmelidir.

21. Başvurucu, Türkiye'nin değişik yerlerinde işlediği dolandırıcılık eylemleri nedeniyle Büyükçekmece Başsavcılığının talebiyle 11/4/2020 tarihinde kişinin kendisini kamu görevlisi veya banka, sigorta, kredi kurumlarının çalışanı olarak tanıtması veya bu kurumlarla ilişkili olduğunu söylemesi suretiyle dolandırıcılık yapma suçundan tutuklanmıştır (bkz. § 4). Bu tutuklama talebine dayanak teşkil eden fezlekede, başvurucuya isnat edilen birçok dolandırıcılık eyleminin içinde Merzifon'da 24/3/2020 tarihinde gerçekleşen müşteki S.T.nin telefon aracılığıyla 42.500 TL ödemesinin sağlanması da olduğu açıktır (bkz. § 3). Bu soruşturmaya ilişkin Ağır Ceza Mahkemesinde görülen yargılama sırasında başvurucu müsnet suçtan 26/5/2021 tarihinde tahliye edilmiştir (bkz. § 7).

22. Merzifon'da gerçekleşen aynı eyleme ilişkin olarak şüphelilerden birinin ifadesinde başvurucunun adını söylemesi üzerine soruşturmaya dâhil edilen başvurucunun bilişim sistemlerini, banka veya kredi kartı kurumlarını araç olarak kullanmak suretiyle dolandırıcılık yapma suçundan tutuklanması Merzifon Başsavcılığınca talep edilmiş ve başvurucu müsnet suçtan 10/8/2021 tarihinde tutuklanmıştır (bkz. § 10). İkinci tutuklamaya ilişkin talepte atıf yapılan olayın Merzifon'da 24/3/2020 tarihinde gerçekleşen müşteki S.T.nin telefon aracılığıyla 42.500 TL ödemesinin sağlanmasına yönelik eylem olduğu görülmüştür (bkz. § 9).

23. 5271 sayılı Kanun’un 90. maddesinin (2) numaralı fıkrasında bir suç işlediği şüphesiyle kişinin yakalanabilmesi için tutuklama şartlarının varlığı aranmıştır. Kanun koyucu, şuç şüphesiyle yakalanan kimselerin gerek gözaltı süresinin dolması gerekse hâkim kararıyla serbest kalması üzerine özgürlüğüne yönelebilecek keyfî müdahaleleri önlemek amacıyla yakalama yasağı öngörmüştür. 5271 sayılı Kanun’un 91. maddesinin altıncı fıkrasına göre gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamayacaktır. Bu hüküm uyarınca aynı fiilden dolayı ikinci kez yakalama yapılabilmesi için yeni ve yeterli delil elde edilmesi zorunludur. Sözü edilen yeterli delilin 5271 sayılı Kanun’un 100. maddesinde belirtilen nitelikte olması gerektiği açıktır. Bu nedenlerle aynı yasağın tutuklama tedbiri açısından da geçerli olması gerekir. Zira yeni ve

yeterli delil elde edilmeden verilen yakalama kararı kanuna aykırı olduğunda, yakalama kararı sonrasında aynı verilere dayanan tutuklama kararı da evleviyetle kanuna aykırı olacaktır (Atilla Taş, B. No: 2016/30220, 29/5/2019, § 98).

24. Somut olayda ilk tutuklama kararındaki mesnet olaylara dâhil olan ve Merzifon'da gerçekleştirilen dolandırıcılık eylemi ikinci tutuklama kararına da dayanak teşkil etmiştir. İkinci tutuklama kararında farklı bir suç nitelendirmesi yapılmış olsa da ilk tutuklama kararındaki aynı fiile dayanılmıştır. İkinci tutuklama kararına ilişkin soruşturmada, bir başka şüphelinin ifadesinde başvurucunun da bu suçlara iştiraki olduğunu söylemesinin ilk tutuklama tedbirine dayanak olan suçun dışında başka suçlara vücut verebilecek yeni delil olmadığı değerlendirilmiştir. Bu durumda, yargılama aşamasında isnat konusu eylemlerden tahliyesine karar verilen başvurucunun önceki soruşturmada isnat edilen aynı fiile dayalı olarak yürütülen bir başka soruşturma kapsamında yakalanması ve tutuklanmasının kanuni bir dayanağı bulunmadığı, ikinci tutuklamaya dayanak olan olgunun yukarıda değinilen kanunilik şartını taşımadığı değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Atilla Taş, § 99).

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

IV. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

27. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. Diğer taraftan yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı olarak net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

REŞAT EKİNCİ

B. No: 2021/52004 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/52004

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

REŞAT EKİNCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/52004)

Karar Tarihi: 20/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 9/7/2024-32597

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa İlhan ÖZTÜRK

Başvurucu : Reşat EKİNCİ

Vekili : Av. Güler KILIÇ POLAT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki esaslı bir iddianın karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, 1977 doğumlu olup Şanlıurfa'ya bağlı bir köyde yaşamaktadır. Başvurucunun beyanına göre okuma yazması yoktur.

3. Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü, sosyal medya hesapları aracılığıyla terör örgütü propagandası yapan şahıslara yönelik araştırma başlatmıştır. Bu araştırmalar sonucunda 2015 yılında çeşitli tarihlerde başvurucunun adıyla açılan, fotoğrafının bulunduğu bir sosyal medya hesabından terör örgütü propagandası içeren paylaşımlar yapıldığı tespit edilmiştir.

4. Başvurucu, terör örgütü propagandası yapma suçundan 19/10/2017 tarihinde gözaltına alınmış; 25/10/2017 tarihinde ise tutuklanmıştır. Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucu hakkında anılan suçtan kamu davası açmıştır. Şanlıurfa 6. Ağır Ceza Mahkemesi

(Mahkeme) yaptığı yargılama sonucunda 22/12/2017 tarihinde başvurucunun terör örgütü propagandası yapma suçundan 4 yıl 8 ay 7 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu; soruşturma ve yargılamanın her aşamasında suça konu paylaşımların yapıldığı sosyal medya hesabının kendisine ait olmadığını, başkaları tarafından adının ve fotoğrafının kullanılarak açılan bu sosyal medya hesabının kullanıldığını ileri sürmüştür. Mahkeme, başvurucunun bu savunmasına itibar etmeyerek mahkûmiyetle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Mahkemenin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanık mahkememizde alınan savunmasında paylaşımların kendisine ait olmadığını, profil sayfasına fotoğrafının nasıl girdiğini kendisininde bilmediğini, facebook hesabı kullanmadığını, Whatsapp hesabının olduğunu belirtmiş, sanık müdafisi de müvekkilinin üzerine atılı suçun unsurlarının oluşmadığını, müvekkilinin beraatine karar verilmesini talep etmiş ise de, sanığın mahkememiz kabulünde belirtilen paylaşımları kendisine ait facebook adresinde yayınladığı, facebook hesabının profil sayfasında sanığın fotoğrafının bulunduğu, yapılan paylaşımların sayısı ve içeriği dikkate alındığında sanığın savunmasının cezalandırılmaktan kurtulmaya yönelik olduğu, sanığın açık kaynak araştırma tutanağında belirtildiği üzere silahlı terör örgütü mensubu silahlı kişilerin bulunduğu fotoğrafların paylaşıldığı, sanığın silahlı terör örgütü PKK'nın propagandasını yaptığı, söz konusu paylaşımların bir kısmında cebir ve şiddeti teşvik edecek silahlı paylaşımların bulunması dikkate alınarak sanığın sabit olan basın ve yayın yoluyla ve zincirleme suç hükümleri gereğince silahlı terör örgütünün propagandasını yapma suçundan dolayı 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7/2, birinci cümle, 7/2, ikinci cümle gereğince cezalandırılmasına, yine sanık 15/07/2014-28/08/2015 tarihleri arasında değişik zamanlarda paylaşımlarda bulunduğundan sanığa verilen cezada zincirleme suç hükümlerini düzenleyen 5237 sayılı TCK'nın 43/1 fıkrası gereğince yapılan 50'ye yakın paylaşım dikkate alınarak takdiren 1/2 oranında artırım yoluna gidilerek sanığın cezalandırılması yoluna gidilmiştir.

Dosya içerisinde bulunan 19/10/2017 tarihli tutanakta belirtildiği üzere, arama sonucunda sanığın cep telefonuna ve sim kartına el konulduğu, sanığın mahkememizdeki savunmasında facebook hesabının kendisine ait olduğunu beyan ettiği dikkate alınarak mahkememizce dijital verilerin beklenmesi esasa etkili olmadığından beklenmesine yönelik ara karardan vazgeçilmesine karar verilmiştir.

Sanığın sabit olan basın ve yayın yoluyla zincirleme suç hükümleri gereğince silahlı terör örgütünün propagandasını yapma suçundan dolayı sanığın kastının yoğunluğu, meydana gelen tehlikenin ağırlığı, eylemine devam etmekteki ısrarı, yapılan paylaşımların içeriği dikkate alınarak alt sınırdan uzaklaşmak suretiyle sanığın takdiren ve teşdiden neticeten hapis cezası ile cezalandırılmasına, sanığa verilen hapis cezasının süresi dikkate alınarak sanığa verilen hapis cezasının ertelenmesine yer olmadığına ve sanık hakkında kurulan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına, sanığın gözaltında ve tutuklulukta kaldığı sürenin sanığa verilen cezadan 5237 sayılı TCK'nın 63. Maddesi gereğince mahsubuna, sanıktan ele geçirilen ve dijital incelemeye esas olmak üzere el konulan dijital materyalların sanıkla ilgili rapor geldikten sonra sanığa iadesine, sanığa verilen ceza miktarı dikkate alınarak hükmen tutukluluk halinin devamına dair mütalaaya uygun olarak oybirliğiyle aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

6. Başvurucu, daha önceki savunmalarında olduğu gibi paylaşımların yapıldığı sosyal medya hesabının kendisine ait olmadığını belirterek karara karşı istinaf talebinde bulunmuştur.

Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi, Mahkeme tarafından hapis cezasına ilişkin yapılan hesap hatasını 3 yıl 20 ay 7 gün hapis cezası olarak düzelterek istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir. Başvurucu, daha önceki itirazlarını yineleyerek kararı temyiz etmiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, Mahkemenin ikrara yönelik kabulünün hatalı olduğu tespitinde bulunmasına karşın bunun sonuca etkili olmadığını belirterek 29/6/2021 tarihinde kararı onamıştır.

7. Başvurucu, nihai kararı 23/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 21/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

9. Başvurucu, somut olayda savunmalarına itibar edilmeyip maddi gerçek ortaya konulmaksızın hapis cezası ile cezalandırılmasının hukuka aykırı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkı ile ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; somut başvuruda bir müdahalenin bulunup bulunmadığı, bulunduğu düşünüldüğü takdirde müdahalenin meşru bir amaç taşıyıp taşımadığı, şikâyete konu edilen işlemin belirtilen meşru amaç ile orantılı olup olmadığı, bu anlamda idare ve derece mahkemeleri kararlarının ilgili ve yeterli gerekçeler içerip içermediği hususu değerlendirilirken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadının ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

10. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesince Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığı kabul edilmiştir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir (Abdullah Topçu, § 76). Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

13. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarını incelediği gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna

etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

14. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi uyuşmazlığın esası yönünden önem taşıyan meselelere ilişkin olarak derece mahkemelerinin ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya koyup koymadığını incelemekten ibarettir. Anayasa Mahkemesinin derece mahkemesinin gerekçelerinin hukuka uygun olup olmadığını denetleme gibi bir görevi olmadığı gibi derece mahkemesi kararlarındaki hukuka aykırılıkları gidermek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Halit Kabadağ, B. No: 2019/3589, 23/11/2021, § 30).

15. Somut olaya konu hapis cezası, başvurucun adının ve profil fotoğrafının bulunduğu bir sosyal medya hesabından yapılan ve terör örgütü propagandası içeren paylaşımlar nedeniyle verilmiştir (bkz. §§ 3, 4). Başvurucu soruşturma ve yargılamanın tüm aşamaları ile istinaf ve temyiz dilekçelerinde istikrarlı şekilde anılan hesabın kendisine ait olmadığını, adının ve fotoğrafının kullanıldığını, paylaşımları kendinin yapmadığını ileri sürmüştür (bkz. §§ 3, 4). Mahkeme ise başvurucunun savunmasına gerekçeli kararda yer verdikten sonra sosyal medya hesabında başvurucunun fotoğrafının olduğunu belirterek savunmasına itibar etmemiştir (bkz. § 5). Bununla birlikte Mahkeme, dijital verilerle ilgili araştırmanın sonucunun beklenmesine yer olmadığına karar vermiş; bu kararın gerekçesi olarak ise "sanığın mahkememizdeki savunmasında Facebook hesabının kendisine ait olduğunu beyan ettiğini" göstermiştir (bkz. § 5).

16. Ancak ilk derece mahkemesinde yapılan duruşmada başvurucu, savunmasında "İddianameye konu facebook hesabının bulunduğu fotoğraf bana aittir. Ancak söz konusu facebook hesabı bana ait değildir. Söz konusu facebook hesabının kime ait olduğunu bilmiyorum. Benim okuma yazmam yoktur." şeklinde beyanda bulunmuştur. Dahası başvurucu soruşturma aşamasından temyiz dilekçesine kadar tüm aşamalarda sosyal medya hesabının kendisine ait olmadığını, başkaları tarafından adının ve fotoğrafının kullanılarak başkaları tarafından paylaşım yapıldığını ileri sürmüştür. O hâlde somut olayda yargı mercileri tarafından aydınlatılması gereken esas konu, anılan hesabın başvurucuya ait olup olmadığıdır. Buna karşılık herhangi bir araştırma yapılmadığı gibi anılan hesapta başvurucunun fotoğrafının olması hesabın başvurucuya ait olduğunun tespiti için Mahkeme tarafından yeterli görülmüştür.

17. Somut olayda suça konu paylaşımların yapıldığı Facebook isimli sosyal medya platformunda kullanıcı profilleri herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın istenen bilgiler girilmek suretiyle kişiler tarafından oluşturulabilmekte, başkasına ait fotoğraflar dahi yüklenebilmektedir. Açık kaynaklı bu bilgilerin gerçek sahibine ait olup olmadığının tespitinin kullanıcının internet protokolü (IP) numarası üzerinden yapılması mümkün olmaktadır. Başvurucunun sosyal medya profili incelenmemiş; arkadaşları, paylaşımları, yazışmaları gibi veriler değerlendirilerek hesabın kime ait olduğu aydınlatılmaya çalışılmamıştır. Mahkemenin ise başvurucunun savunmasına neden itibar etmediğini açıklamadan çelişkili gerekçelerle karar verdiği, başvurucunun fotoğrafının profil fotoğrafı olarak kullanılmış olmasını hesabın başvurucuya ait olduğunu kabul etmek için yeterli görerek dijital verileri bekleme kararından vazgeçtiği görülmüştür.

18. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten mahkemeye aittir. Ayrıca yine hem bu aşamada hem de bu bağlamda suçlu/suçsuz kararı vermek ya da daha

hafif veya ağır ceza belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı gibi Anayasa Mahkemesince burada varılacak olan sonuç başvurucunun mutlaka beraat ettirilmesi veya mahkûm edilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. Burada belirtilen eksikliklerin derece mahkemesince giderilmesi suretiyle yapılacak inceleme ve değerlendirme sonucuna göre bir karar verileceği tabiidir (Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67). Bununla birlikte ceza yargılamasında yargı makamlarınca maddi gerçeği ortaya çıkarmak amacıyla yeterli araştırma yapılmalı, olayı aydınlatmaya elverişli olduğu görülen deliller toplanmalı ve olay tüm yönleriyle ortaya konularak değerlendirilmelidir. Nitekim AİHM de incelediği bir başvuruda, somut olaya konu sloganları başvurucuların attığının mevcut belgelerden tespit edilemediğini belirterek sübutun önemini vurgulamıştır (Yılmaz ve Kılıç/Türkiye, B. No: 68514/01, 17/7/2008, § 66). Bu nedenle mahkûm edilecek kişinin belirlenmesinde kuşkuya yer bırakmayacak nitelikte ve objektif bir yöntemin benimsenmesi çok önemlidir.

19. Başvurucu, somut olayda savunmasına itibar edilmeyip herhangi bir araştırma yapılmadan, maddi gerçek ortaya konulmaksızın kendisine hapis cezası verildiğini belirterek özellikle hesabın kendisine ait olmadığına dair iddialarının yargılama sürecinde karşılanmadığından yakınmıştır. Somut olayda anılan sosyal medya hesabının kime ait olduğu hususu sübut değerlendirmesinde temel belirleyicidir. Bu itibarla ilgili hususun net olarak aydınlatılmasının uyuşmazlığın sonucuna etkili olduğu açıktır. Bu anlamda başvurucunun iddiasının davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olduğu Mahkemenin bu iddiayı ilgili ve yeterli bir gerekçeyle karşılama yükümlülüğü altında olduğu kabul edilmelidir.

20. Bu ilkeler ışığında eldeki başvuru ele alındığında ilk derece mahkemesinin kararının, bir bütün hâlinde failin başvurucu olduğu hakkında kuşkuya yer bırakmayacak şekilde objektif bir yargıya ulaşmayı mümkün kılan ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediği kanaatine varılmıştır. Mahkeme, gerekçesinde maddi vakaya uygun düşmeyen değerlendirmeye yer vererek açıkça çelişkiye düştüğü gibi başvurucunun savunmasına ne sebeple itibar etmediğini de açıklamadan mahkûmiyet kararı vermiştir. Başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili temel iddiaları istinaf ve temyiz mercileri tarafından da karşılanmamıştır. Dolayısıyla mahkeme kararlarının gerekçelerinde başvurucunun olayın sübutuna ilişkin uyuşmazlığın sonucunu etkileyen, ayrı ve açık yanıt gerektiren iddia ve itirazlarına ilişkin ilgili ve yeterli bir gerekçe olmamasının yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkardığı sonucuna ulaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, yargılamanın yenilenmesi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Şanlıurfa 6. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/392, K.2017/248) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SULTAN SEMİH KAPLAN

B. No: 2021/52178 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/52178

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SULTAN SEMİH KAPLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/52178)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Sultan Semih KAPLAN

Vekili : Av. Fatih CANBAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında delillerin eksik ve hatalı değerlendirilmesi sonucu mahkûmiyet kararı verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Bilardo salonu önünde iki grup arasında çıkan kavga neticesinde bir kişi ölmüş, iki kişi de yaralanmıştır. Başvurucunun da aralarında yer aldığı bir kısım şüpheliler hakkında soruşturma başlatılmıştır.

3. Soruşturma aşamasında başvurucunun elinde ıstaka tabir edilen sopayla olay yerinde olduğuna dair 21/4/2013 tarihli müşteki Me.Y.nin teşhis tutanağı dosyaya girmiştir.

4. Soruşturma neticesinde başvurucunun müşteki Me.Y.yi yaralamaya teşebbüs ettiği, ayrıca olay yerinde aktif olarak bulunmak suretiyle F.Y.nin öldürülme olayının gerçekleşmesinden önce ve gerçekleşmesi sırasında maddi ve manevi yardımda bulunduğu, suç işleme kararını kuvvetlendirdiği, öldürme eylemine yardım etmek suretiyle katıldığı gerekçesiyle hakkında kamu davası açılmıştır.

5. İstanbul 18. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) görülen yargılamanın 10/7/2013 tarihli ilk celsesinde alınan savunmasında başvurucu, sesler gelmeye başlayınca korkudan eline sopa aldığını ancak kimseye vurmadığını beyan etmiştir. Bu celsede katılan Me.Y. beyanında; bilardo salonunun önünde arbede olduğunu, başvurucunun da dâhil olduğu kalabalık grubun maktul F.Y.nin ve kendisinin üzerine yürüyüp dövdüğünü, bir süre sonra tekrar aynı yere beş altı kişi toplanıp gittiklerinde ellerinde bıçak ve ıstaka olan kişiler tarafından kovalandığını ve nihayetinde bıçaklandığını, bu sırada Ma.Y. ve F.Y.nin de bıçaklanmış olduğunu ancak olayı görmediğini ifade etmiştir. Katılan Ma.Y. ise Me.Y. ile F.Y.nin ilk olayda dayak yediklerini görünce beş altı kişi toplanıp tekrar bilardo salonunun önüne gittiklerini, burada 20-30 kişinin kendilerini beklediğini, sanıklardan ikisinin (S.T. ve A.N.Ş.) kendisini beş yerinden bıçakladığını, bu sırada Me.Y. ile F.Y.ye kaçmalarını söylediğini, elinde bıçak olan üç sanığın (S.T., A.N.Ş. ve S.S.) onları kovaladığını, Me.Y.yi yaralayanları görmediğini, F.Y.yi ise elinde bıçak olan aynı üç sanığın kovaladığını ancak hangisinin bıçakla vurduğunu görmediğini belirterek "[Me.Y.] kaçarken [F.Y.] biraz koşup duruyordu, huzurdaki sanıklar dışında daha fazla kişiler de vardı onlarla boğuşuyorduk." şeklinde beyanda bulunmuştur.

6. Başvurucunun yargılama sonucunda mahkûmiyetine karar verilen diğer sanıkların eylemlerine iştirak ettiğine ve üzerine atılı suçları işlediğine dair her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilememesi nedeniyle Mahkemece tüm suçlar yönünden beraatine karar verilmiştir.

7. Anılan kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 1. Ceza Dairesi (Daire) tarafından yapılan incelemede başvurucunun katılan Me.Y.yi bilardo salonu önüne ilk geldiği sırada darp ettiği, maktul F.Y.nin öldürülmesi öncesinde ve sırasında elinde sopa ile kavgaya katılarak öldürme eylemine yardım etmek suretiyle iştirak ettiği şeklinde belirlemelere yer verilmiştir. Bu suretle başvurucunun kasten yaralama ve kasten öldürmeye yardım suçlarından cezalandırılması gerekirken delillerin takdirinde yanılgıya düşülerek beraatine karar verilmesi Dairece bozma nedeni yapılmıştır.

8. Bozmaya uyularak yapılan yargılama neticesinde Mahkeme, başvurucunun Me.Y.yi kasten yaralama ve maktul F.Y.yi kasten öldürmeye yardım suçlarını işlediğinden bahisle hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir.

9. Başvurucu, temyiz dilekçesinde; katılanın soruşturma aşamasında verdiği herhangi bir beyanda adı geçmemesine rağmen iddianamede maddi hata yapılarak hakkında dava açıldığını, yargılamanın devamında da ne katılan ne de tanık beyanlarında adının yer aldığını, Mahkemece bu hata fark edilmediği hâlde delil durumuna göre beraatine karar verildiğini belirtmiştir. Aynı dilekçede başvurucu, Yargıtayın da iddianamedeki hatayı devam ettirerek hakkında bozma kararı verdiğini ve bu bozmaya uyularak Mahkemece haksız olarak cezalandırıldığını ileri sürmüştür.

10. Daire; başvurucunun Me.Y.ye karşı işediği kasten yaralama suçu yönünden zamanaşımı süresini gözönüne alarak kamu davasının düşürülmesine, maktul F.Y.yi kasten öldürmeye yardım suçu yönünden ise "sübuta, delil yetersizliğine yönelen ve yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle" hükmün onanmasına karar vermiştir.

11. Başvurucu, nihai hükmü 16/11/2021 tarihinde öğrendikten sonra 18/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyon, adli yardım talebinin kabulüne ve adil yargılanma hakkı dışındaki

şikâyetlerinin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerinin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; adının iddianamede maddi hata sonucu yer aldığını, katılanlar ve tanıkların Mahkemedeki beyanlarında da adının geçmediğini, bahse konu hata fark edilmemesine rağmen Mahkemece delil durumuna göre hakkında beraat kararı verildiğini, Yargıtayın kendisi hakkında kasten öldürme eylemine yardım etme suçunun oluştuğu gerekçesiyle verdiği bozma kararında da iddianamedeki maddi hatanın devam ettirildiğini ve Mahkemece bozma sonrası yapılan yargılama neticesinde işlemediği bir suç nedeniyle haksız olarak mahkûmiyetine karar verildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Mahkemenin dava konusu maddi olay ve olguları, delilleri, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiği belirtilerek başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca başvurucunun lehine olan hususları ileri sürebildiği, aleyhine olan delillere karşı çıkabildiği ve mahkemede yargılamaya konu olayı kendi açısından anlatabildiği görüşte ifade edilmiştir.

15. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

16. Başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

19. Ancak temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

20. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuna dair

olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açık bir keyfîlik ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

21. Somut olayda Mahkeme ilk olarak dosya kapsamındaki delilleri değerlendirmiş ve başvurucu hakkında beraat kararı vermiştir. Daire yaptığı temyiz incelemesinde somut olayın gerçekleşme şekline ilişkin tespitte bulunduktan sonra başvurucunun maktulün öldürülmesi öncesinde ve sırasında elinde sopayla kavgaya katıldığını belirtmiş ve Mahkemenin delillerin takdirinde yanılgıya düştüğünü tespit ederek bozma kararı vermiştir.

22. Bozmaya uyularak yapılan yargılama neticesinde verilen kararın gerekçesinden başvurucunun karşı taraftan gelecek olan saldırıya karşı koymak için sopayla bilardo salonunun önüne çıktığı, diğer sanıklarla birlikte fikir ve eylem birliği içinde hareket ederek maktul ve katılanlara saldırdığı, çıkan kavgada iki katılanın yaralandığı, F.Y.nin ise aldığı beş bıçak darbesi neticesinde öldüğü anlaşılmaktadır.

23. Mahkeme dosya kapsamında bulunan teşhis tutanağı, katılan ve tanık beyanları ile dosyadaki diğer somut delillere göre başvurucunun maktul F.Y.nin öldürülmesi öncesinde ve sırasında elinde sopayla kavgaya katılarak öldürme eylemine yardım etmek suretiyle iştirak ettiği tespitiyle başvurucu hakkında mahkûmiyet hükmü kurmuştur.

24. Başvurucu, bozma sonrası verilen mahkûmiyet kararına karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay, başvurucunun sübuta ve delil yetersizliğine yönelik temyiz itirazlarını değerlendirerek onama kararı verdiğini belirtmiştir. Başvurucu maddi hataya, suçun sübutuna ve delillerin yetersizliğine ilişkin iddialarını hükmün kesinleşmesine kadar her aşamada ileri sürmüştür. Ayrıca bireysel başvuru formunda da başvurucu tarafından temyiz dilekçesinde dile getirilen iddialar yinelenmiştir.

25. Bu kapsamda başvuru konusu olayda başvurucunun ileri sürdüğü iddiaların yargılama mercilerince delillerin değerlendirilmesine ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olduğu, başvurucunun iddialarını ve itirazlarını ileri sürme imkânından yoksun bırakılmadığı, mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla başvurucunun şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatine varılmıştır.

26. Açıklanan nedenlerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

27. Başvurucunun ilk kez 29/3/2022 tarihli ek beyan dilekçesinde ileri sürdüğü, yargılamanın yaklaşık dokuz yılda neticelenmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın Orhan Kahveci (B. No: 2014/17284, 30/10/2018) kararı doğrultusunda süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHTAP KILIÇCI

B. No: 2021/56097 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/56097

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHTAP KILIÇCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/56097)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Mehtap KILIÇCI

Vekili : Av. Muhammed Mustafa GÜRSOY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, eşlerden birinin borcundan dolayı aile konutunun haczedilmesi üzerine açılan tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun eşi aleyhine ipotek alacağına dayalı olarak Ankara 22. İcra Dairesinde haciz işlemi yapılmıştır. Başvurucu, anılan işleme karşı 18/3/2010 tarihinde Ankara 9. Aile Mahkemesinde dava açarak aile konutu olan taşınmaza konulan ipotek kaydının iptalini talep etmiştir.

3. 8/10/2012 tarihinde anılan davanın reddine karar verilmiştir. Başvurucunun temyizi üzerine Yargıtay 2. Hukuk Dairesince (Yargıtay) yapılan incelemede yargılamanın devamı sırasında taşınmazın icra yolu ile satılmış olması nedeniyle karar verilmesine yer olmadığı yönünde hüküm verilmesi gerektiği belirtilerek bozma kararı verilmiştir. Bozma üzerine yapılan yargılamada; bozma ilamına uygun olarak karar verilmiş, söz konusu karar Yargıtayca 16/10/2017 tarihinde onanmıştır.

4. Başvurucu 30/9/2018 tarihinde ipotek alacaklısı aleyhine Ankara 13. Aile Mahkemesinde (Mahkeme) dava açarak tazminat talebinde bulunmuştur. Mahkeme, 12/2/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Başvurucu, istinaf talebinde bulunmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi 19/10/2021 tarihinde istinaf talebinin esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Nihai karar, başvurucu vekili tarafından Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS) üzerinden elektronik ortamda 3/11/2021 tarihinde açılmıştır.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

8. Anayasa Mahkemesi Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27) kararında, tebligatın elektronik tebliğ yöntemi ile yapıldığı hâllerde elektronik tebligatın açıldığı tarihte başvuruculaların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olunduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlayacağını belirtmiştir.

9. Somut olayda bireysel başvuruya konu edilen istinaf talebinin reddi kararını içeren tebligat, UETS'de elektronik olarak 3/11/2021 tarihinde başvurucu vekili tarafından açılmıştır. Başvurucunun elektronik tebligatın yapıldığı 3/11/2021 tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu tarihi geçirdikten sonra 6/12/2021 tarihinde yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TANER ÖZDEMİR

B. No: 2022/10449 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/10449

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TANER ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/10449)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Taner ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

2. Komisyonca 3/1/2023 tarihli kararla başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve makul sürede yargılanma hakkı dışındaki şikâyetlerinin kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin

olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

METİN TUTŞİ

B. No: 2022/12537 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/12537

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

METİN TUTŞİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/12537)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Metin TUTŞİ

Vekilleri : Av. Fetih Navdar ALTINDAĞ

Av. Vedat GÜLEÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) şartlarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için ayrıca bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu 1968 doğumlu olup iş sözleşmesinin feshedildiği tarihe kadar Kayapınar Belediyesinde (Belediye) hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette taşeron işçi olarak belirsiz süreli iş sözleşmesiyle çalışmıştır. Başvurucu, iş sözleşmesinin feshedildiği sırada Belediyenin Park ve Bahçeler Müdürlüğünde temizlik işçisi olarak çalışmaktadır.

4. 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) uyarınca Belediye tarafından başvurucunun terör örgütüyle irtibat veya iltisaklı yapılarla ilişkili olduğu yönünde işverene bildirimde bulunulmuştur. İşveren, 14/2/2017 tarihinde başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

5. Başvurucu, feshin geçersizliğine ve işe iadesine karar verilmesi talebiyle işverenler aleyhine işe iade talepli tespit davası açmıştır. Davanın görüldüğü Diyarbakır 1. İş Mahkemesi (İş Mahkemesi) 24/5/2017 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında İş Mahkemesi; başvurucunun terör örgütleri ile irtibatlı olduğundan bahisle iş sözleşmesinin 667 sayılı KHK gereği feshedildiğini belirtmiştir. Anılan kararda Mahkeme söz konusu terör örgütünün hangisi olduğuna dair bir bilgi vermemiştir.

6. Kararın istinaf edilmesi üzerine dosyayı inceleyen Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 15/3/2018 tarihinde İş Mahkemesi kararının ortadan kaldırılmasına ve yeniden yargılama yapılmasına karar vermiştir. Gerekçeli kararında Bölge Adliye Mahkemesi; feshe ilişkin bilgi ve belgelerin dosyada bulunmadığını, ayrıca ilgili kurum ve kuruluşlardan gerekli bilgi ve belgelerin toplanmadığını, bu hâliyle eksik inceleme ve araştırmaya dayalı karar verildiğini belirtmiştir.

7. Yeniden yargılama sonucu İş Mahkemesi 6/7/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında İş Mahkemesi, ilgili kurum ve kuruluşlarca gönderilen cevabi yazılar da gözönüne alınarak başvurucunun terör örgütleri ile irtibatlı olması nedeniyle iş sözleşmesinin feshedildiğini belirtmiştir.

8. Kararın istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi 26/11/2020 tarihinde bir kez daha İş Mahkemesinin kararının eksik inceleme ve araştırma nedeniyle ortadan kaldırılmasına ve yeniden yargılama yapılmasına karar vermiştir.

9. Yeniden yargılama sonucu İş Mahkemesi 3/6/2021 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Gerekçeli kararında İş Mahkemesi; başvurucu hakkında terör örgütleriyle bağlantı kapsamında açılmış herhangi bir soruşturma ve kovuşturma bulunmadığını, başvurucu hakkında işe başlamadan yedi sene evvel açılmış bir ceza davasından beraat kararı verildiğini, davacının herhangi bir adli sicil kaydı bulunmadığını belirtmiştir. Devamında mahkeme; her ne kadar başvurucunun Körhat Mahallesi Eşit ve Özgür Yurttaşlar Derneğine üyelik kaydı bulunduğu görülse bile bu kayıtların adli makamlarca denetlendiğini ve başvurucu hakkında herhangi bir adli işlem gerçekleştirilmediğini, başvurucunun fesih tarihi itibarıyla kapatılan bir dernekte üyelik kaydı bulunmasının tek başına geçerli bir fesih sebebi olmayacağını ifade etmiştir.

10. Kararın yeniden istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi 23/11/2021 tarihinde İş Mahkemesinin kararının ortadan kaldırılmasına ve davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında Bölge Adliye Mahkemesi; başvurucunun terör örgütüne yardım suçundan açılan davadan 1999 yılında delil yetersizliği nedeniyle beraat ettiğini, ayrıca başvurucunun OHAL/KHK kapsamında kapatılan bir dernekte üyelik kaydı bulunduğunu ve başvurucu hakkında verilmiş bir soruşturmaya yer olmadığı kararı bulunduğunu belirterek tüm bu hususların işveren nezdinde şüpheye neden olduğunu ve bu hâliyle feshin geçerli olduğunu belirtmiştir.

11. Nihai karar başvurucuya 21/1/2022 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 31/1/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Özel Hayata Saygı Hakkı ile Örgütlenme Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; yasal çerçevede kurulmuş ve faaliyetine izin verilmiş bir derneğe belirli bir dönem üye olduğu gerekçesiyle iş sözleşmesine son verildiğini ve iş bulmakta zorlandığını belirterek ekonomik ve sosyal haklardan mahrum kaldığını, çevresinde terör örgütüyle irtibatlı olarak anıldığını ve bu sebeplerle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca beraat ettiği bir yargılamanın feshe gerekçe teşkil etmesi nedeniyle masumiyet karinesinin de ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ihlal iddiaları konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında önceki beyanlarını tekrarlayarak Bakanlık görüşünü kabul etmediğini belirtmiştir.

15. Başvurucunun iddialarının bir derneğe üye olması, yargılandığı bir dava ve hakkında verilen soruşturmaya yer olmadığı kararı nedeniyle terör örgütleriyle irtibatlı olduğu sonucuna varılarak iş sözleşmesinin feshedilmesiyle açtığı işe iade davasının reddedilmesine ilişkin işlemler bütününe yönelik olduğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesi C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020) kararında iş sözleşmelerinin feshine ilişkin meselelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında ele alınması için meselenin özel hayata saygı hakkını gerekli kılacak ölçüde ciddi ve asgari bir ağırlık düzeyinde olduğunun ortaya konulması gerektiğini ifade etmiş ve bazı ölçütler belirlemiştir (ölçütler için bkz. C.A. (3), §§ 93-95). Başvuruya konu olayda feshe dayanak olan şüphenin dayanağını başvurucunun terör örgütüyle irtibatlı ya da iltisaklı olduğu iddiası oluşturmaktadır. Bir kimsenin terör örgütü ile irtibatlı veya iltisaklı olduğunun iddia edilmesinin, tek başına, onun başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânının önemli ölçüde zayıflamasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı, dolayısıyla da özel hayatına önemli bir ağırlık derecesinde yansıyacağı ve etki doğuracağı muhakkaktır. Mevcut durum itibarıyla başvurucunun duyduğu üzüntü ile endişenin iç ve dış dünyasında meydana getirdiği etkinin ciddi ve asgari ağırlık düzeyine ulaştığı konusundaki iddialarının kabul edilmemesi için bir neden bulunmamaktadır (benzer değerlendirmeler için bkz. Yener Kaya ve diğerleri, B. No: 2021/52529, 9/1/2024, § 13). Öte yandan başvurucunun iş sözleşmesinin işverence feshedilmesi bir derneğe üye olmasına dayanmaktadır. Örgütlenme özgürlüğünün temeli, hiç kuşkusuz ifade özgürlüğüdür. İfade özgürlüğü düşünceyi korkmadan, engellenmeden açıklama ve yayma özgürlüğünün yanı sıra bu düşünceler çerçevesinde örgütlenme ve kişi toplulukları oluşturma hakkını da kapsamaktadır (Ahmet Urhan, B. No: 2014/13961, 9/10/2019, §§ 27, 28; Hakan Yılmazöz, B. No: 2017/37725, 3/6/2020, §§ 22, 31).

16. Netice olarak başvurunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ve Anayasa’nın 33. maddesinde güvence altına alınan dernek kurma hürriyeti (örgütlenme özgürlüğü) kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Kişilerin anayasal hak ve özgürlükler kapsamında kalan faaliyetleri nedeniyle iş sözleşmelerinin feshedilmesi ve işsiz kalmaları bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükler üzerinde caydırıcı etki yaratabilir ve dolayısıyla bu da Anayasa Mahkemesinin ilgi alanındadır. Bu nedenle somut olayda özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğüne bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmiştir.

19. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Başvurucunun iş sözleşmesi, tüm ülkede OHAL'in devam ettiği bir süreçte OHAL ilanıyla bağlantılı olarak terör örgütlerinin faaliyetlerinin engellenmesi amacıyla feshedilmiştir. Dolayısıyla başvuru konusu müdahalenin OHAL'in ortaya çıkardığı tehlikeleri bertaraf etmek amacına yöneldiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 324; Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14; Engin Karataş, B. No: 2018/3488, 13/9/2022, § 11).

20. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığının, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığının, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediğinin ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

21. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı bulunmamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda yapılacak son inceleme, bunun durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır (Adnan Vural ve diğerleri [GK], B. No: 2017/36237, 10/3/2022, § 66; Engin Karataş, § 13).

22. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Bu nedenle 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL şartlarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL şartlarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

23. Somut olaydaki feshin gerekçesi, başvurucunun terör örgütüne yardım suçundan yargılanarak beraat etmesi, KHK ile kapatılan bir derneğe üye olması ve hakkında

soruşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi nedeniyle işveren nezdinde oluşan şüphedir. Şüphe feshinin özünde, işçi tarafından işlendiği ispatlanamayan ancak işçinin işlediğine ilişkin somut olgular bulunan bir suçun veya borca aykırı ağır davranışın olması gerekir. Bu kapsamda şüphe feshinin söz konusu olabilmesi için iş ilişkisinin devamı adına gerekli olan güveni yıkmaya elverişli, objektif olay ve vakıalara dayanan güçlü bir şüphenin mevcut olması ve ayrıca olayın aydınlatılması için işverenin kendisinden beklenebilecek bütün çabaları göstermesine rağmen eylemin gerçekleştiğinin kanıtlanamamış olması gerekir. Nihayetinde feshin son çare olması ilkesinin şüphe feshi açısından da uygulanması gerekir. Şüphenin ağırlığı, işçinin yaşı, kıdemi ve işverende oluşan güven kaybı gözönünde bulundurulmak suretiyle tarafların menfaatleri tartılarak bir değerlendirme yapılmalı ve böylelikle şüphe feshinde keyfî uygulamaların önüne geçilmelidir.

24. Bu kapsamda terör örgütleri ile irtibatlı ya da iltisaklı olduğu konusunda işveren tarafından duyulan şüphe üzerine iş sözleşmesi feshedilen işçilerin açtığı işe iade davalarında; işverenin feshe dayanak tüm delillerini sunması, derece mahkemelerince adli makamlardan, emniyet ve istihbarat kuruluşlarından davacının terör örgütüyle bağlantısı, irtibat ve iltisakı olup olmadığının sorulması, davacının iş sözleşmesinin feshinin haklı nedene dayalı olup olmadığına dair denetime elverişli tüm delillerin araştırılarak toplanması ve bu hususun açıklığa kavuşturulması, elde edilen delillere göre yapılacak değerlendirme sonucu şüphenin ciddi, güçlü, objektif olduğunun ve söz konusu şüphenin güven ilişkisini ortadan kaldıracak düzeye ulaştığının somut bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir.

25. Somut olayda başvurucu, anılan Derneğin yasal olarak kurulup faaliyet gösterdiğini, Derneğe 2006 yılında üye olduğunu, Dernek bünyesinde suç işlediğine dair herhangi bir delilin mevcut olmadığını belirtmiştir. Yargıtay, terör örgütlerine üyelik suçundan mahkûmiyetlere dair birçok kararında yasal olarak kurulmuş sendika veya derneklere üyelik delilini de değerlendirmiştir. Yargıtaya göre terör örgütleri ile iltisaklı sendika, dernek ve diğer yasal örgütleri kurmaları, bunlara üye olmaları veya yönetim ve denetim kurullarında yer almaları tek başına kişilerin örgütün nihai amacını bildiğini, örgütle organik bir bağ kurup hiyerarşisine dâhil olduğunu ispat etmeye yeterli örgütsel faaliyetler kapsamında değerlendirilemez (Bilal Celalettin Şaşmaz, B. No: 2019/20791, 18/10/2022, §§ 17, 18, 57). O hâlde başvurucunun terör örgütleriyle irtibatlı olduğu gerekçesiyle kapatılan bir derneğe -dernek kapatılmadan çok önce- üye olması tek başına ve otomatik olarak işveren ile aralarındaki güven ilişkilerinin zedelendiğini kabul etmek için yeterli bir neden değildir. Nitekim çalışana tanınan temel hak ve özgürlüklerin işyeri sınırları dâhilinde de korunduğu, aynı zamanda kısıtlayıcı ve uyulması zorunlu işyeri kurallarının çalışanların temel haklarının özünü zedeleyecek nitelikte olmaması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda işçinin bir derneğe üye olması hâlinde işverenin sadece bu nedene dayanarak iş sözleşmesini feshedebileceğini kabul etmek, işçinin demokratik bir toplumda temel haklarına ve özgürlüklerine çalışırken de saygı gösterilmesi gerektiği yönündeki haklı beklentisiyle uyuşmayacaktır.

26. Anayasa Mahkemesi de yasal olarak kurulmuş bir derneğe -söz konusu derneğin terör örgütü ile irtibatını ve iltisakını bildiği gösterilmeden- üye olmaları delil sayılarak kişilerin terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmalarını örgütlenme özgürlüğünün ihlali kabul etmektedir (diğer kararlar arasından bkz. Cihat Aydoğmuş, B. No: 2019/3078, 3/11/2022). Zira Anayasa Mahkemesinin birçok kararında vurguladığı gibi demokrasilerde vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bileşenidir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014 §§ 30-32; Ahmet

Parmaksız [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, §§ 70-72). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi suç işlemek amacıyla kurulmuş, suçun odağı hâline gelmiş, bilhassa terör örgütlerinin amaçları doğrultusunda faaliyet gösteren ve yasalar çerçevesinde kurulmuş örgütlerin de kanunlarla korunmuş menfaatlere karşı özel bir tehdit oluşturduklarına her zaman dikkati çekmiştir (Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç, B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 54).

27. O hâlde eldeki başvuruya benzer durumlarda yapılması gereken ilk iş, derneğin veya diğer herhangi bir sivil toplum örgütünün faaliyetlerinin ilişkide olduğu iddia edilen terör örgütüne yüklenebilir olup olmadığının somut delillere dayalı olarak tespit edilmesidir. Burada derneğin niteliğinin üyelerinin veya dernek çatısı altında bulunan diğer kişilerin iddia edilen terör örgütüyle olan bağları nedeniyle işledikleri suçlarla şekillenip şekillenmediğine bakılmalıdır (Cihat Aydoğmuş, § 27). Yapılması gereken ikinci iş ise söz konusu derneğe üyeliği nedeniyle hakkında müeyyide uygulanan kişilerin de derneğin ve derneğin irtibatlı olduğu iddia edilen terör örgütünün nihai amacını bildiğinin somut delillere dayalı olarak gösterilmesidir (karşılaştırmak için bkz. Bilal Celalettin Şaşmaz, §§ 57, 58).

28. Bölge Adliye Mahkemesi; kararında başvurucunun terör örgütleriyle ilişkilendirilen bir derneğe üyelik kaydı bulunduğu bilgisini vermesine rağmen başvurucunun aktif olarak dernek faaliyetlerine katılıp katılmadığı, belirli bir dönemde gerçekleşen dernek üyeliğinin tek başına başvurucunun sürekli işçi olarak görev yapmasını neden olumsuz olarak etkilediği, hangi sebeplerle bu iş sözleşmesine devam edilemeyeceği gibi hususları belirtmemiş ve başvurucunun dernek üyeliği nedeniyle işveren nezdinde oluşan şüphenin ciddiliğine ve objektifliğine dair bir değerlendirme yapmamıştır. Nitekim Anayasa Mahkemesinin C.A. (3) kararında, Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) aidiyeti, bu örgütle iltisakı veya irtibatı belirlenen ve 667 sayılı KHK ile kapatılan dernekte denetim kurulu üyesi olarak görev yaptığı tespit edilen kişinin iş sözleşmesinin feshedilmesinin devlete sadakat bağının zayıfladığının işareti olan FETÖ/PDY ile irtibatlı veya iltisaklı olma olgusunu yönünden işçi ile işveren arasındaki güven ilişkisini zedeleyen bir unsur olarak kabul edilmesinde mahkeme kararlarının ilgili ve yeterli gerekçe içermesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır. Anılan kararda, FETÖ/PDY'ye müzahir dernek faaliyetlerine aktif olarak katılma durumunun tespit edilmiş olması nedeniyle yapılan feshin hukuken geçerli olduğu söylenmiştir (C.A. (3), §§ 131-134).

29. Diğer yandan fesih esnasında başvurucu hakkında terör örgütü ile bağlantılı olarak açılan herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmadığının da altı çizilmelidir. Bölge Adliye Mahkemesi kararında, yalnızca başvurucu hakkında 1999 yılında terör örgütüne yardım suçundan yapılan bir yargılamanın sonucunda verilen beraat kararına ve içeriği belirtilmeyen bir soruşturmaya yer olmadığına dair karara yer vererek bu durumların işveren nezdinde şüphe oluşturduğunu soyut olarak belirtmekle yetinmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, başvurucunun hangi terör örgütünün üyesi olduğu iddiasıyla yargılandığına ve dava hakkında başka herhangi bir ayrıntıya yer vermemiştir.

30. Son olarak başvurucunun iş sözleşmesini fesheden işverenin kendi nezdinde oluşan şüpheyi gidermeye yönelik her türlü çabayı gösterdiğine dair bir bilgi de somut olayda mevcut değildir. Nitekim işverene gelen yazı üzerine işveren tarafından herhangi bir araştırma yapılmadığı, feshe gerekçe oluşturan hususlara dair başvurucunun savunmasının dahi alınmadığı görülmüştür. Bölge Adliye Mahkemesi kararında da bu hususlara yönelik

herhangi bir gerekçe yer almamaktadır.

31. Bu hâliyle somut olayda Bölge Adliye Mahkemesi kararının başvurucu hakkındaki beraat ve soruşturmaya yer olmadığına dair karara ve başvurucunun dernek üyeliğine dayandırıldığı da dikkate alındığında, terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçelerin ortaya konulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda -dava sürecinde ortaya konulan bilgi ve belgeler dikkate alındığında- gerçekleştirilen müdahale ile takdir yetkisinin sınırlarının aşıldığı kanaatine ulaşılmıştır.

32. Sonuç olarak kamu otoritelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshine yönelik tedbir nedeniyle katlandığı külfet ile başvuru konusu tedbirin amacı arasında adil bir denge kurulduğu yönünden ilgili ve yeterli bir gerekçe sunmadıkları, bu nedenle başvuru konusu tedbirin OHAL'in gerektirdiği ölçüde olduğundan bahsedilemeyeceği anlaşılmıştır. Bu nedenle başvurucu hakkında alınan tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile Anayasa’nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

34. Başvurucu, işe iade davasının yaklaşık beş yıl devam ettiğini ve bu hâliyle makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

35. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

36. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

37. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

38. Başvuruda tespit edilen hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018,

§§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

39. Öte yandan özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün birlikte ihlal edilmiş olması dikkate alınarak başvurucuya net 40.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkı ile örgütlenme özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 7. Hukuk Dairesine (E.2021/1607, K.2021/1980) iletilmek üzere Diyarbakır 1. İş Mahkemesine (E.2020/583, K.2021/419) GÖNDERİLMESİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Net 40.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.M.

B. No: 2022/13035 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/13035

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.M. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/13035)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Burak GÜNGÖR

Başvurucu : M.M.

Vekili : Av. Enes YILDIZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari para cezası ve sürücü belgesinin geçici olarak alınmasına ilişkin işleme karşı yapılan başvuruda kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddiaya ayrı ve açık yanıt verilmemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 15/8/2021 tarihinde Şile İlçe Emniyet Müdürlüğüne bağlı trafik ekiplerince alkol kontrolü amacıyla durdurulmuştur. Saat 23.07 sıralarında nefes ölçümü sonucunda düzenlenen tutanakta başvurucunun 1,33 promil alkollü olduğu belirtilmiştir. Kolluk görevlilerince düzenlenen tutanağa göre başvurucunun ehliyeti, alkollü olarak araç kullandığı gerekçesiyle 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 48. maddesinin beşinci fıkrasının ihlal edilmiş olması nedeniyle alınmış ve hakkında 1.339 TL idari para cezası uygulanmıştır.

3. Başvurucu; alkol kullanımının üzerinden uzun süre geçtiğini, etki ve kalıntısının kalmayacağını ancak kullandığı birtakım ilaçların etkisiyle alkollü çıkabileceğini belirterek

sonuca itiraz etmiştir.

4. Ölçüm sonucuna itiraz eden başvurucu; kolluk görevlileri tarafından yapılan ölçümün ardından iddiasını ispat etmek amacıyla kolluk görevlileri tarafından yapılan ölçümden yaklaşık üç saat sonra İstanbul Sancaktepe Şehit Prof. Dr. İlhan Varank Eğitim ve Araştırma Hastanesine (Hastane) gittiğini, burada yapılan testlerin sonucunda alkollü olmadığının tespit edildiğini beyan etmiştir. Başvuru formunun ekinde yer verilen Laboratuvar Sonuç Raporuna (rapor) göre başvurucudan saat 02.21'de örnek alındığı, yapılan inceleme sonucunda alkol oranının "alt ölçüm sınırının altında" çıktığı anlaşılmaktadır.

5. Başvurucu, Şile Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurarak hakkında tesis edilen idari para cezasının ve sürücü belgesinin geçici olarak alınması işleminin iptal edilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucu dilekçesinde bahsi geçen rapora atıf yaparak alkollü olmadığını, kullandığı ilaçlar nedeniyle alkol oranının yüksek çıkmış olabileceğini, haksız yere ehliyetine el konulması ve idari para cezasıyla tecziye edilmesi nedenleriyle mağdur olduğunu ileri sürmüştür.

6. Hâkimlik başvuruyu reddetmiştir. Karar gerekçesinde, sunulan rapor hakkında herhangi bir değerlendirme bulunmamaktadır. Hâkimliğin gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...itiraz edenin kanunun aradığı azami alkol seviyesinin üzerinde 1,33 promil alkollü çıktığı, idari para cezası karar tutanağının resmi evrak niteliğinde bulunduğu ve aksi ispat edilinceye kadar geçerli olduğu, itiraz eden tarafından dosyaya alkollü araç kullanmadığına dair bir delil sunulmadığı gözetildiğinde..."

7. Başvurucu, Hastanede yapılan ölçümde alkol oranının alt sınırın altında tespit edildiğini gösteren rapor hakkında Hâkimlik kararında herhangi bir değerlendirmede bulunulmamasının gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğini ileri sürerek karara itiraz etmiştir.

8. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 2. Sulh Ceza Hâkimliğince kesin olarak reddedilmiştir. İtirazın reddi kararında da bahse konu rapor hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.

9. Başvurucu, nihai kararı 30/12/2021 tarihinde öğrendikten sonra 28/1/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyon; adil yargılanma hakkı dışındaki iddiaların kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu; olay tarihinde Hastanede kendisinden alınan örneklerin incelenmesi sonucu düzenlenen raporda alkol oranının belirtilen sınırın altında olduğu tespit edildiği hâlde alkollü olarak araç kullanması nedeniyle uygulanan idari para cezası ve sürücü belgesinin geçici olarak geri alınması işlemine karşı yaptığı itiraz sürecinde bu raporun değerlendirilmeden itirazının reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

12. Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de olmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen birçok başvuruda gerekçeli karar hakkının kapsam ve içeriğini belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi özellikle açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §§ 56, 57; Muhittin Kaya ve Muhittin Kaya İnşaat Taahhüt Madencilik Gıda Turizm Pazarlama Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2013/1213, 4/12/2013, §§ 25, 26; Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, §§ 33, 34; Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-39; Münür Ata, B. No: 2014/4958, 22/1/2015, §§ 37-43; Hikmet Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/4894, 15/12/2015, §§ 54-59; Şah Tarım İnş. Tur. Ltd. Şti., B. No: 2013/7847, 9/3/2016, §§ 36-48).

15. Başvurucu, alkollü araç kullandığı gerekçesiyle hakkında tesis edilen idari para cezası ve sürücü belgesinin geçici olarak geri alınması işlemine karşı başvuruda bulunurken kullandığı ilaçlar nedeniyle alkollü çıkabileceğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca kandaki alkol oranın analiz edilmesi amacıyla olay tarihinde başvuruda bulunduğu Hastanede kan örneği alındığını ve yapılan inceleme sonucunda alkol oranının alt sınırın altında çıktığını belirterek buna ilişkin raporu da dosyaya sunmuştur.

16. Buna karşılık Hâkimlik "idari para cezası karar tutanağının resmi evrak niteliğinde bulunduğu ve aksi ispat edilinceye kadar geçerli olduğu" gerekçesine yer vermekle yetinmiş; başvurucunun alkol oranının alt sınırın altında olduğu tespitini ihtiva eden ve davanın sonucuna etki edebilecek nitelikteki rapora ilişkin herhangi bir değerlendirmede bulunmamış, bu yöndeki iddialara ayrı ve açık bir yanıt vermemiştir (bkz. § 6). Diğer bir ifadeyle, kolluk görevlilerince yapılan ölçüm sonucunun aksi yönünde değerlendirme içeren bu raporun neden dikkate alınmadığı gerekçelendirilmemiştir. Bu eksiklik itiraz mercii tarafından da giderilmemiştir (bkz. § 8). Bu nedenle yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvurucu, itirazının kabul edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının çeşitli güvencelerinin ihlal edildiğini de ileri sürmüştür.

19. Başvuruda gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği

yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Şile Sulh Ceza Hâkimliğine (2021/376 D.İş.) GÖNDERİLMESİNE,

E. 664,10 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.464,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELCEN ERTEN

B. No: 2022/34500 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/34500

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELCEN ERTEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/34500)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Kübra ÇİFTÇİ

Başvurucu : Selcen ERTEN

Vekili : Av. İbrahim KAVAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yurt dışındaki bir üniversiteden burs kazanan başvurucunun izinli sayılma talebinin idarece reddedilmesi nedeniyle eğitim hakkının ve eşitlik ilkesinin, on gün işe gelmediği gerekçe gösterilerek kamu görevinden çekilmiş sayılması nedeniyle çalışma hakkının, açtığı davanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Olayların gerçekleştiği tarihte Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yabancı Diller Bölümünde okutman olarak görev yapan başvurucu Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonu tarafından verilen 2015-2016 akademik yılı Fulbright Yabancı Dil Öğretim Asistanlığı (FLTA) bursunu kazanmıştır. Bu bursu kazananlar Amerikan üniversitelerindeki Türkçe dil eğitimi programlarında dokuz ay süreyle öğretim asistanı olarak görev yapmaktadır.

3. Başvurucu bahsi geçen burs kapsamında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Michigan Devlet Üniversitesinde yabancı dil öğretim asistanlığı yapabilmek için çalıştığı kurumdan 13/7/2015 tarihinde dokuz ay süreyle (9/8/2015-6/5/2016) izinli sayılmasını talep etmiştir.

İdare, başvurucunun bu talebini yeterli sayıda öğretim görevlisi bulunmadığı gerekçesiyle 20/7/2015 tarihinde reddetmiştir. Başvurucunun bu işleme karşı açtığı iptal davası da İdare Mahkemesince reddedilmiş, davanın reddine ilişkin karar Danıştayın temyiz ve karar düzeltme incelemelerinden geçerek 27/6/2018 tarihinde kesinleşmiştir.

4. Başvurucu vekili bahsi geçen davaya ilişkin nihai hükmü 3/8/2018 tarihinde öğrenmiştir.

5. Başvurucu ayrıca izinli sayılmayı talep ettiği tarihlere (9/8/2015-6/5/2016) rastlayan 7/8/2015-5/9/2015 tarihlerinde sağlık raporu olduğu için işe devam etmemiştir. Başvurucunun söz konusu raporun bitmesinden hemen sonra -7/9/2015-18/9/2015 tarihlerinde- mazeretsiz olarak on gün işe devam etmediğinin idarece tespit edilmesi üzerine kamu görevinden çekilmiş sayılmasına karar verilmiştir. Başvurucunun bu işleme karşı açtığı iptal davası, on gün boyunca kesintisiz bir şekilde işe devam etmediğinin tutanakla sabit olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucunun bahsi geçen karara yönelik istinaf istemi Bölge İdare Mahkemesince, bölge idare mahkemesi kararına yönelik temyiz istemi ise Danıştayca reddedilmiş ve idare mahkemesi kararı kesinleşmiştir.

6. Başvurucu bahsi geçen yargılamaya ilişkin nihai hükmü 27/2/2022 tarihinde öğrendikten sonra 21/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Eğitim Hakkının ve Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

8. Başvurucu eldeki başvuruda iki ayrı davayı bireysel başvuruya konu etmektedir. Davalardan ilki izin talebinin idarece reddedilmesine ilişkin işleme karşı açılmış olan davadır. İkincisi ise kamu görevinden çekilmiş sayılmaya ilişkin işlemin konu edildiği davadır.

9. Başvurucu izin talebinin reddedilmesine ilişkin dava süreciyle ilgili olarak; yurt dışına gidebilmek için izin talep ettiği tarihte görev yaptığı Bölümde elli dokuz tane öğretim görevlisi olduğunu, idarenin yeterli öğretim görevlisi olmadığı yolundaki savunmasının yerinde olmadığını, ayrıca aynı Bölümde görev yapan başka öğretim görevlilerinin izin taleplerinin kabul edildiğini belirterek izin talebinin reddedilmesi nedeniyle eğitim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde bireysel başvuruya konu davalara ilişkin süreçleri özetlemiş ve Mahkemelerin değerlendirmelerinde hukuka aykırı bir durum bulunmadığını, başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki şikâyetlerinin kabul edilebilir olmadığını belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği beyanda başvuru formunda ileri sürdüğü ihlal iddialarını yinelemiştir.

10. Başvurucunun söz konusu iddiaları eğitim hakkı ve eşitlik ilkesi kapsamında incelenmiştir.

11. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de başvuru süresidir. Süre, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten

itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

12. Başvurucu izin talebinin reddedilmesine ilişkin işleme karşı açtığı davada verilen 27/6/2018 tarihli nihai hükmü tebligat yoluyla 3/8/2018 tarihinde öğrenmiş hem bu davayı hem de sonraki bir tarihte kesinleşen kamu görevinden çekilmiş sayılmasına ilişkin işleme karşı açtığı davayı 21/3/2022 tarihinde bireysel başvuruya konu etmiştir. 27/6/2018 tarihinde kesinleşen hüküm yönünden nihai kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün geçtikten sonra bireysel başvuruda bulunulduğundan başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun eğitim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Çalışma Hakkının ve Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

14. Başvurucu kamu görevinden çekilmiş sayılmasına ilişkin işlemle ilgili dava yönünden; öğretim elemanlarının yürüttüğü kamu hizmetinin diğer memurlardan farklı olduğunu, bu sebeple de 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda müstafi sayılmaya ilişkin hüküm bulunmadığını ancak kendisine 4/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun hükümleri uygulanarak kamu görevinde çekilmiş sayıldığını, kendisine bu usulün uygulanamayacağını, öncelikle hakkında bir soruşturma yapılması gerektiğini, çalışma hakkının usulsüz bir şekilde elinden alındığını belirterek çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

15. Başvurucunun çalışma hakkının ihlal edildiği iddiasının Serkan Acar (B. No: 2013/1613, 2/10/2013) kararı doğrultusunda konu bakımında yetkisizlik nedeniyle, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının ise Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Eğitim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarının süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Çalışma hakkının ihlal edildiği iddiasının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SADULLAH ALPHAN

B. No: 2022/42513 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/42513

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SADULLAH ALPHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/42513)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Sadullah ALPHAN

Vekili : Av. Vedat GÜLEÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işveren ile arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruya konu olayların meydana geldiği süreçteki olağanüstü hâl (OHAL) koşullarına, OHAL ilanına ve uygulanan tedbirlere ilişkin genel bilgiler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, §§ 10-18; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, §§ 10-18.

3. Başvurucu, Yenişehir Belediyesi (Belediye) bünyesinde hizmet alım sözleşmesi kapsamında iş gören özel bir şirkette taşeron işçi olarak çalışmaktadır. Belediye tarafından başvurucunun terör örgütü ile irtibat veya iltisak içinde olduğu yönünde Belediyeye bildirimde bulunulmuştur. İşveren, güven ilişkisinin zedelendiği gerekçesiyle başvurucunun iş sözleşmesini feshetmiştir.

4. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade talebiyle 24/1/2017 tarihinde

Diyarbakır 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 20/3/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda; işverenin iş sözleşmesini başvurucu hakkında terör örgütü ile irtibatlı ya da iltisaklı olabileceği hususunda şüphenin bulunduğunu belirterek 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 4. maddesi kapsamında gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Kararda ayrıca başvurucu hakkında düzenlenen iddianamenin dosya arasına alındığı, açılan kamu davasının halen devam ettiği ifade edilmiştir.

5. Başvurucu; söz konusu karara karşı sunduğu istinaf dilekçesinde, hakkında hiçbir araştırma yapılmadan, savunması alınmadan karar verildiğini, mahkeme kararının kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 3/3/2022 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunduğunu belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararda başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yargılamanın devam ettiği, dosyanın bir suretinin getirtildiği, somut durumda taraflar arasındaki güven ilişkisinin zedelendiği ifade edilmiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 2/4/2022 tarihinde öğrendikten sonra 13/4/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurucu hakkındaki işe iade davasında verilen ret kararlarının gerekçesinde yer alan ve Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesince yürütülen ceza yargılamasında başvurucunun PKK terör örgütüne üyelik suçundan beraatine karar verilmiş olup anılan karar 17/2/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü yok iken iş akdinin feshedilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, Belediyenin keyfî ve takdir sınırlarını aşan müdahalesi nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu mesleki hayatına müdahale edilmesi ve feshin fişleme ile gerçekleştirilmesi nedenleriyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde öncelikle; somut olayda bireysel başvuru süresinin istinaf mahkemesi tarafından verilen ret kararının öğrenildiği tarihten itibaren başlatılması gerekip gerekmediğinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Görüşte ayrıca başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının da değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Görüşte son olarak mevcut başvuruda başvurucunun adil yargılanma hakkı ile özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken görüşte yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihatları ve somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği ifadelerine yer verilmiştir.

12. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında; görüşte bahsi geçen kovuşturma ve soruşturmalar sonucunda masum olduğunun ispatlandığını, mahkemece bu dosyaların

hükme esas alınmasının hukuka aykırı olduğunu, bireysel başvuru dilekçesindeki iddialarını tekrar ettiğini ifade etmiştir.

13. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer şekilde değerlendirmeler için bkz. C.A. (3), §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ 106-110).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa Mahkemesi, olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvuruları incelerken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimini dikkate alacağını belirtmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 187-191). Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemde alınan tedbiri konu edinen somut başvuruda Anayasa'nın 15. maddesi maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin güvence rejimi dikkate alınacaktır (Mustafa Önal, B. No: 2018/9808, 9/2/2022, § 14).

16. Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığı, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediği ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat, § 146).

17. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Ayrıca somut olaydaki tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148). Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca yapılacak son inceleme, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olacaktır.

18. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin tedbirin ve bu kapsamda derece mahkemelerince sonuca bağlanan uyuşmazlığın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. Diğer taraftan söz konusu tedbirin ölçülü olup olmadığı değerlendirilirken elbette ülkemizde OHAL ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve OHAL ilanı sonrasında ortaya çıkan koşullar dikkate alınmalıdır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 349).

19. Ancak işçi tarafından sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiği, dolayısıyla işçi ve işveren arasındaki güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak alınacak tedbirler bakımından basit bir şüphenin yeterli olmayacağı, bu durumun somut olgularla desteklenmesi gerektiği açıktır. Gerek işveren gerekse yargı organları tarafından açıklanan nedenlerin işveren ile işçi arasındaki güven ilişkisinin zedelendiğini ortaya koyacak ve ikna edecek yeterlilikte olması gerekir (C.A. (3), § 125; Ayla Demir İşat, § 133).

20. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenmese de Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere (benzer yönde Yargıtay kararları için bkz. C.A. (3), §§ 46-56; Ayla Demir İşat, §§ 52-62) şüphenin işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanması, bu sebebin

de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı bir şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Delil Metin, B. No: 2019/1419, 18/1/2023, § 32).

21. Öte yandan 667 sayılı KHK dayanak alınarak uygulanan somut tedbirin başvurucu üzerinde doğuracağı etki de gözönüne alındığında özellikle yargılama sürecinde devletten beklenen yükümlülüklerin OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu anlamda takdir yetkisinin öngörülen sınırlar dâhilinde kullanılması ve nedenlerinin ikna edici şekilde ortaya konulması OHAL koşullarında da yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerdendir. Dolayısıyla terör örgütleriyle irtibatı ya da iltisakı olduğu konusunda çalışandan duyulan şüphenin ciddi, güçlü ve objektif olduğuna ilişkin ikna edici gerekçeler ortaya konulmaması hâlinde alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında da söz konusu yükümlülüklere uygun olmadığı değerlendirilebilecektir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Ayla Demir İşat, § 161).

22. Özel hayata saygı hakkı, üçüncü kişiler tarafından da olsa hakkın öngördüğü güvencelere keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi, kişilerin kendilerinin, ailelerinin geleceğini ve itibarını etkileyen mesleki hayata yönelik tedbirlerin keyfî olmaması, bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel güvencelerdir (Ayla Demir İşat, § 150). Öte yandan darbe teşebbüsü ve terör örgütlerinin özellikleri gözönüne alındığında devletin ve kişilerin güvenliği ile kamu düzeninin korunması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmasının ve sakıncalı görülen kişilerin mesleklerinden uzaklaştırılmasına yönelik işlemler tesis edilmesinin gerçek bir ihtiyaçtan kaynaklandığı açıktır. Ancak söz konusu tedbirlerin muhataplarının sakıncalı olduğu değerlendirilen kişilerden olması ve alınan tedbirlerin durumun gerektirdiği ölçüde olması gerekir (Ayla Demir İşat, § 159). Ayrıca belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınması; kişilerin ölçüsüz veya keyfî müdahalelere karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerden yararlandırılması gerekir (Ayla Demir İşat, § 160).

23. Somut olaydaki feshin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen PKK terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda başvurucudan duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkinin ortadan kalkmasıdır. Yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerin gerekçesinin ise başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üyelik suçundan devam ettiği belirtilen yargılamaya dayandığı anlaşılmaktadır.

24. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinin nedeni terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olması olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte yargılamayı gerçekleştiren mahkemelerce başvurucu hakkındaki silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan yargılamanın devam ettiği gerekçesine dayanılmıştır. Yine başvurucu hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sonucunda beraat kararı verilmesine ve anılan kararın 17/2/2020 tarihinde kesinleşmesine rağmen Bölge Adliye Mahkemesi 3/3/2022 tarihli kararıyla başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üyelik suçundan yargılamanın devam ettiğini belirtmiştir. Sonuç olarak başvurucu hakkındaki Bölge Adliye Mahkemesinin nihai kararı öncesinde, başvurucu hakkındaki silahlı terör örgütüne üyelik suçundan gerçekleştirilen ceza yargılaması beraatle sonuçlanmış olup yargılamayı gerçekleştiren mahkemeler kararlarında bu hususta bir gerekçeye yer vermemiştir.

25. Bu itibarla öngörülen güvencelere uygun şekilde gerçekleştirilmeyen tedbirin durumun gerektirdiği ölçüyü koruduğu söylenemeyecektir.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurucu hakkında alınan ve Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkına etki eden tedbirin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlere uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

III. GİDERİM

27. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve toplam 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

28. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

29. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 2. İş Mahkemesine (E.2017/98, K. 2018/162) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekalet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (E.2022/194, K.2022/318) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERKAN KARAARSLAN

B. No: 2022/96474 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2022/96474

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERKAN KARAARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2022/96474)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Yusuf Enes KAYA

Başvurucu : Erkan KARAARSLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında Küçükçekmece Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kamu kurum veya kuruluşlarının ihalesine fesat karıştırma, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçlarından yürütülen soruşturma kapsamında 5/4/2022 tarihinde tutuklama kararı verilmiştir.

3. Başvurucunun tutukluluk durumu 29/4/2022 tarihinde dosya üzerinden, 3/6/2022 tarihinde duruşmada, 1/7/2022 ve 28/7/2022 tarihlerinde ise dosya üzerinden gözden geçirilmiştir.

4. Soruşturma kapsamında 26/8/2022 tarihinde başvurucunun tutukluluk durumu Küçükçekmece 3. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından duruşmalı olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 108. maddesi uyarınca incelenmiştir.

5. 27/9/2022 tarihinde Küçükçekmece 2. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutukluluk durumu dosya üzerinden gözden geçirilmiş ve başvurucunun tutukluluğunun devamına

karar verilmiştir.

6. Tutukluluğun devamı kararına karşı başvurucunun yaptığı itiraz 7/10/2022 tarihinde Küçükçekmece 16. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

7. Başvurucu 7/11/2022 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmasının ardından başvurucunun tutukluluk durumu 25/10/2022 ve 21/11/2022 tarihlerinde dosya üzerinden, 23/12/2022 tarihinde duruşmalı olarak incelenmiştir.

9. 5/9/2023 tarihinde başvurucu tahliye edilmiştir. Dava, ilk derece mahkemesinde derdesttir.

10. Komisyon tarafından bu kararda incelenen şikâyet haricindeki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, başvuruya konu şikâyetler yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

12. Başvurucu, tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, anılan şikâyetle ilgili olarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinde öngörülen kanun yolu tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında tazminat yolunun ihlalin giderimi için yeterli olmadığını, ihlalin sonlandırılması gerektiğini ileri sürmüştür.

14. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi inceleme konusu olan uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmama şikâyetine ilişkin olarak Salih Sönmez (B. No: 2016/25431, 28/11/2018) kararında yaptığı incelemede, Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 326-359) ve Erdal Tercan ([GK], 2016/15637, 12/4/2018, §§ 229-251) kararlarına değindikten sonra anılan kararlardan farklı olarak başvurucunun inceleme tarihi itibarıyla hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olduğunu, bu nedenle verilecek bir ihlal kararının başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacağını ve serbest kalması sonucunu doğurmayacağını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, bu bağlamda yalnızca kişinin uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinileceği değerlendirmesini yapmış ve ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak asıl dava sonuçlanmamış da olsa 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Salih Sönmez, §§ 164-167).

16. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi anılan kararlarda bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerektiğini belirterek 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde yer alan dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu tespitini yapmış ve başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna varmıştır.

17. Anayasa Mahkemesi aynı şikâyete ilişkin olarak verdiği Tarık Korkmaz (B. No: 2019/13057, 9/7/2020) kararında ise olağanüstü hâl döneminde uzun süre hâkim/mahkeme önüne çıkamama şikâyetini incelediği Erdal Tercan ve Salih Sönmez kararlarına değindikten sonra Anayasa Mahkemesinin olağan dönemde tutukluluk incelemelerinin duruşmasız yapılabileceğine dair azami bir süre belirlemesinin söz konusu olmadığını, dolayısıyla somut olaydaki durumun anılan kararlardan farklı olduğunu belirterek mevzuata uygun şekilde -en geç 1 ay 26 gün içinde- gerçekleşen duruşmasız inceleme yönünden tazminat yoluna başvurmanın etkisiz olacağını değerlendirmiş ve 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde yer verilen dava yolunun tüketilmesine gerek olmadığı sonucuna varmıştır (Tarık Korkmaz, § 102; 2 ay 22 gün boyunca duruşmasız inceleme yönünden benzer yönde bkz. Murat Sungurlu, B. No: 2020/15221, 5/10/2023, §§ 46, 47). Bu nedenle başvuru yollarının tüketilmesi bakımından başvurucunun duruşmasız incelemeye konu tutukluluk durumunun mevzuat uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

18. Soruşturma kapsamında başvurucunun tutukluluk durumu 26/8/2022 tarihinde Küçükçekmece 3. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından duruşmalı olarak gözden geçirilmiştir. 27/9/2022, 25/10/2022, 24/11/2022 tarihli tutukluluk incelemeleri ise başvurucunun örgüt faaliyetleri çerçevesinde suç işlediği iddiası ile soruşturma yürütüldüğü, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun geçici 19. maddesi doğrultusunda bu suçlar yönünden tutukluluk incelemesi işleminin dosya üzerinden yapabileceği gerekçesiyle duruşmasız incelenmiştir. Bununla birlikte Sulh Ceza Hâkimliği 23/12/2022 tarihinde tutukluluk incelemesi için duruşma açmış ve bu duruşmaya başvurucu bizzat katılarak tutukluluğa ilişkin savunmalarını ileri sürmüştür. Buna göre başvurucu en son duruşmalı incelemenin yapıldığı 26/8/2022 tarihinden yaklaşık 4 ay sonra hâkim önüne çıkmıştır. Anayasa Mahkemesi 30/6/2022 tarihli ve E.2018/137, K.2022/86 sayılı kararı ile 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesini iptal etmiştir. Dolayısıyla örgüt faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlar yönünden tutukluluk incelemelerinin doksanar günlük sürelerle yapılabileceğine ilişkin bir kanuni dayanak bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucunun tutukluluk durumunun 4 ay boyunca duruşmasız incelenmesi mevzuata uygun değildir. Bunun sonucu olarak da tazminat davası yolunun etkisiz olacağı söylenemeyecektir.

19. Başvurucu hâlihazırda hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması dolayısıyla Anayasa Mahkemesince verilecek bir ihlal kararı başvurucunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacak ve serbest kalması sonucunu da doğurmayacaktır. Bu durumda yalnızca kişinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinilecektir. Dolayısıyla bu tür ihlal iddiaları bakımından öncelikle aynı giderim imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerekir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Salih Sönmez, § 169). Bu madde kapsamında açılacak dava yoluyla başvurucunun anılan şikâyetlerine ilişkin bir hukuka aykırılık tespit edildiğinde görevli mahkemece lehine tazminata da hükmedilebilecektir.

20. Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurucunun durumuna uygun, telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CUMA SEYİD

B. No: 2023/12940 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/12940

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CUMA SEYİD BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/12940)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Cuma SEYİD

Vekili : Av. Yusuf ÇAPLIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; sınır dışı etme kararının iptali amacıyla açılan davada bazı usul güvencelerine riayet edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, idari gözetim altında tutma nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Bölüm, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar vermiştir.

3. İzmir Valiliği 16/9/2022 tarihinde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin bir numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca başvurucunun sınır dışı edilmesine ve idari gözetim altına alınmasına karar vermiştir.

4. Başvurucunun sınır dışı etme kararının iptali için açtığı dava İzmir 1. İdare Mahkemesi tarafından 20/1/2023 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

5. 27/1/2023 tarihinde nihai kararı öğrenen başvurucu 21/2/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

6. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Nadali Agheli Kohne Shari, B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18).

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

7. Başvurucu; sınır dışı etme kararı verilmesinden sonra yasal hakları konusunda süresinde bilgilendirilmediğini, yargılama sonunda verilen kararın gerekçesinin yetersiz olduğunu, yargılamanın makul sürede bitirilmediğini belirterek etkili başvuru ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Başvuru adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011tarihli ve6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin bir numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) veya Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

10. Devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 54). Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından yabancıların ülkeye girişine, ülkede kalışına veya ülkeden çıkarılmasına ilişkin işlemlerin Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında kalmadığı kabul edilmiştir. Bir başka ifadeyle söz konusu işlemlere ilişkin davalar medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili görülmemiştir (Aıgul Mavlıanova, B. No: 2016/6293, 9/11/2017, § 27). Dolayısıyla sınır dışı etme işlemini konu alan uyuşmazlıkları içeren yargılamaların Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence altına alınan adil yargılama hakkının ortak koruma alanı kapsamında kalmadığının kabulü gerekir (Aıgul Mavlıanova, § 28).

11. Başvuru konusu olayda yukarıda da belirtildiği üzere başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin iddialarının konusunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu, hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. 6458 sayılı Kanun’un 57. maddesinin altıncı fıkrasına göre, alınan idari gözetim kararına karşı sulh ceza hâkimliklerine itirazda bulunulabilmektedir. Bu düzenleme ile kanun koyucu, hukuki niteliği itibarıyla idari bir işlem olduğu hâlde idari gözetim altına alma kararına karşı

itiraz mercii olarak sulh ceza hâkimliklerini tayin etmiştir.

15. Başvurucunun idari gözetim altında tutulmasına ilişkin olarak sulh ceza hâkimliğine müracaat ettiğine dair bir bilgi ya da belgeye başvuru formu ve/veya eklerinde yer verilmediği görülmüştür.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Sınır dışı etme işlemine ilişkin verilen tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SALAH EL CASİM

B. No: 2023/15408 | Karar tarihi: 20.03.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2023/15408

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SALAH EL CASİM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2023/15408)

Karar Tarihi: 20/3/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : Salah EL CASİM

Vekili : Av. Ruken Emel ÇEVİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; sınır dışı etme kararının iptali amacıyla açılan davada bazı usul güvencelerine riayet edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Bölüm, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesince sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar vermiştir.

3. Ankara Valiliği 9/6/2022 tarihinde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendince başvurucunun sınır dışı edilmesine ve bu maksatla idari gözetim altına alınmasına karar vermiştir.

4. Başvurucunun sınır dışı etme kararının iptali amacıyla açtığı dava, Ankara 1. İdare Mahkemesi tarafından 30/12/2022 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

5. 17/2/2023 tarihinde nihai kararı öğrenen başvurucu 2/3/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Nadali Agheli Kohne Shari, B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18).

7. Başvurucu; hukuka aykırı şekilde hakkında sınır dışı etme kararı verildiğini, sadece kamu makamlarının düzenlediği tutanağa üstünlük tanınarak silahların eşitliği ilkesinin zedelendiğini, isnat edilen eylemler nedeniyle masumiyet karinesinin hiçe sayıldığını ve yargılama sonunda verilen kararının gerekçesinin yetersiz olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) veya Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

9. Devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, § 54). Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından yabancıların ülkeye girişine, ülkede kalışına veya ülkeden çıkarılmasına ilişkin işlemlerin Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında kalmadığı kabul edilmektedir. Bir başka ifadeyle söz konusu işlemlere ilişkin davalar medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili görülmemektedir (Aıgul Mavlıanova, B. No: 2016/6293, 9/11/2017, § 27). Dolayısıyla sınır dışı etme işlemini konu alan uyuşmazlıkları içeren yargılamaların Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence atına alınan adil yargılama hakkının ortak koruma alanı kapsamında kalmadığının kabulü gerekir (Aıgul Mavlıanova, § 28).

10. Başvuru konusu olayda yukarıda da belirtildiği üzere başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin iddialarının konusunun Anayasa'nın ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı anlaşılmaktadır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Sınır dışı etme işlemine ilişkin verilen tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım

talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 20/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLHAN ŞİMŞEK

B. No: 2019/655 | Karar tarihi: 28.03.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/655

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

GÜLHAN ŞİMŞEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/655)

Karar Tarihi: 28/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 11/6/2024-32573

GENEL KURUL

KARAR

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ali Erdem ŞAHİN

Başvurucu : Gülhan ŞİMŞEK

Vekili : Av. Bedia BORAN BULUT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamu görevlisinin sosyal medya hesabı üzerinden yaptığı paylaşım nedeniyle

disiplin cezası ile cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucu, nihai kararı 7/12/2018 tarihinde öğrendikten sonra 7/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. İkinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte Ankara'da bir lisede felsefe öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

6. Somut olay 11/1/2016 tarihinde 1.128 akademisyenin imzasıyla hazırlanan "Barış İçin Akademisyenler Bildirisi" veya "Bu Suça Ortak Olmayacağız Bildirisi" olarak adlandırılan bildiri etrafında şekillenmiştir. Anılan bildiri 2015 ve 2016 yıllarında Türkiye'nin doğusunda ve güneydoğusunda terör örgütü PKK tarafından gerçekleştirilen ve hendek olayları olarak da bilinen terör eylemlerine karşı yürütülen operasyonlar sırasındaki sokağa çıkma yasaklarının ve çatışmaların sona erdirilmesi çağrısına ilişkindir (hendek olaylarına ilişkin arka plan bilgisi için bkz. Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, §§ 10-13; bildiriye ilişkin arka plan bilgisi için bkz. Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, §§ 10-13).

7. Bildirinin tam metni şöyledir:

"Bu ülkenin akademisyen ve araştırmacıları olarak bu suça ortak olmayacağız!

Türkiye Cumhuriyeti; vatandaşlarını Sur’da, Silvan’da, Nusaybin’de, Cizre’de, Silopi’de ve daha pek çok yerde haftalarca süren sokağa çıkma yasakları altında fiilen açlığa ve susuzluğa mahkûm etmekte, yerleşim yerlerine ancak bir savaşta kullanılacak ağır silahlarla saldırarak, yaşam hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı başta olmak üzere anayasa ve taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile koruma altına alınmış olan hemen tüm hak ve özgürlükleri ihlal etmektedir.

Bu kasıtlı ve planlı kıyım Türkiye’nin kendi hukukunun ve Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası antlaşmaların, uluslararası teamül hukukunun ve uluslararası hukukun emredici kurallarının da ağır bir ihlali niteliğindedir.

Devletin başta Kürt halkı olmak üzere tüm bölge halklarına karşı gerçekleştirdiği katliam ve uyguladığı bilinçli sürgün politikasından derhal vazgeçmesini, sokağa çıkma yasaklarının kaldırılmasını, gerçekleşen insan hakları ihlallerinin sorumlularının tespit edilerek cezalandırılmasını, yasağın uygulandığı yerde yaşayan vatandaşların uğradığı maddi ve manevi zararların tespit edilerek tazmin edilmesini, bu amaçla ulusal ve uluslararası bağımsız gözlemcilerin yıkım bölgelerinde giriş, gözlem ve raporlama yapmasına izin verilmesini talep ediyoruz.

Müzakere koşullarının hazırlanmasını ve kalıcı bir barış için çözüm yollarının kurulmasını, hükümetin Kürt siyasi iradesinin taleplerini içeren bir yol haritasını oluşturmasını talep

ediyoruz. Müzakere görüşmelerinde toplumun geniş kesimlerinden bağımsız gözlemcilerin bulunmasını talep ediyor ve bu gözlemciler arasında gönüllü olarak yer almak istediğimizi beyan ediyoruz. Siyasi iktidarın muhalefeti bastırmaya yönelik tüm yaptırımlarına karşı çıkıyoruz.

Devletin vatandaşlarına uyguladığı şiddete hemen şimdi son vermesini talep ediyor, bu ülkenin akademisyen ve araştırmacıları olarak sessiz kalıp bu katliamın suç ortağı olmayacağımızı beyan ediyor, bu talebimiz yerine gelene kadar siyasi partiler, meclis ve uluslararası kamuoyu nezdinde temaslarımızı durmaksızın sürdüreceğimizi taahhüt ediyoruz."

8. Somut olayda idare, söz konusu bildiriyi sosyal medya hesabından paylaşan başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatmıştır. Başvurucu; ifadesinde, paylaşımının üstlendiği kamu göreviyle bir ilgisi bulunmadığını, bildirinin hükûmet politikalarının eleştirilmesine ilişkin olduğunu, bildiriyi imzalayan akademisyenlerle aynı kaygıları taşıdığından bildiriyi paylaştığını, paylaşımının ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını belirtmiştir.

9. Soruşturma neticesinde başvurucunun terörle mücadeleye karşı hazırlanan bildiriye destek verdiği iddiasının sübuta erdiği belirtilerek söz konusu eylemin 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (d) alt bendi uyarınca "hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" kapsamında kaldığı gerekçesiyle başvurucunun kınama cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

10. Başvurucu, hakkında tesis edilen disiplin cezasının iptali talebiyle idare mahkemesine başvurmuştur. İlk derece mahkemesi devlet memurlarının sadakat ve tarafsızlık yükümlülüğü altında olduğunu, bu bağlamda siyasi ve ideolojik amaçlı beyan ve eylemde bulunamayacağını belirtmiştir. Nihayetinde başvurucunun Türk Silahlı Kuvvetleri ve emniyet güçlerinin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu illerinde PKK terör örgütüne karşı başlattığı mücadeleyi katliam, kıyım ve saldırı olarak nitelendirmek suretiyle hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak davranışlarda bulunduğunun sabit olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Söz konusu karar, istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

11. 657 sayılı Kanun'un "Tarafsızlık ve devlete bağlılık" kenar başlıklı 7. maddesi şöyledir:

"Devlet memurları siyasi partiye üye olamazlar, herhangi bir siyasi parti, kişi veya zümrenin yararını veya zararını hedef tutan bir davranışta bulunamazlar; görevlerini yerine getirirlerken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar; hiçbir şekilde siyasi ve ideolojik amaçlı beyanda ve eylemde bulunamazlar ve bu eylemlere katılamazlar.

Devlet memurları her durumda Devletin menfaatlerini korumak mecburiyetindedirler. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına ve kanunlarına aykırı olan, memleketin bağımsızlığını ve bütünlüğünü bozan Türkiye Cumhuriyetinin güvenliğini tehlikeye düşüren herhangi bir faaliyette bulunamazlar. Aynı nitelikte faaliyet gösteren herhangi bir harekete, gruplaşmaya, teşekküle veya derneğe katılamazlar, bunlara yardım edemezler."

12. 657 sayılı Kanun’un "Disiplin cezalarının çeşitleri ile ceza uygulanacak fiil ve haller"

kenar başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

…

B - Kınama : Memura, görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir.

Kınama cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

…

d) Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışta bulunmak."

B. Uluslararası Hukuk

13. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) devletin kamu hizmetinde çalışan memurları yönünden sadakat yükümlülüğü öngörmesinin, ayrıca onlara ödev ve sorumluluklar yüklemesinin memurların statüleri gereği meşru bir durum olduğunu belirtmiştir. Fakat kamu görevlilerinin de birey olduğunu, siyasi görüş sahibi olma, ülke sorunlarıyla ilgilenme, tercih yapma gibi sosyal yönlerinin bulunduğunu, bu doğrultuda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 10. ve 11. maddelerinden yararlandıklarının şüpheden uzak olduğunu da ifade etmiştir. Memurun bulunduğu konum ve görev yaptığı alanla ilgili olarak ödev ve sorumluluk derecesinin belirlenmesinde ulusal makamların bir takdir marjı olduğunu da eklemiştir (İsmail Sezer/Türkiye, B. No: 36807/07, 24/3/2015, §§ 52-54; Vogt/Almanya [BD], B. No: 17851/91, 26/9/1995, §§ 51-53; Ahmed ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 22954/93, 2/9/1998, §§ 53, 54; Otto/Almanya (k.k.), B. No: 27574/02, 24/11/2005).

14. AİHM, kamu görevlilerinin devlete sadakat yükümlülüğü hususunda söz konusu devlete özgü durumların dikkate alınabileceğini kabul ettiği gibi memurun görevinin niteliğinin de gözönünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Komünist Partinin eylemlerine aktif olarak katılan bir öğretmenin aldığı disiplin cezasına ilişkin olarak yapılan başvuruda verdiği kararda, öğretmenlerin öğrencileri yönünden bir otoriteyi temsil ettiği gerçeği karşısında iş yaşamları dışında da belli bir dereceye kadar ödev ve sorumluluklarının devam edeceğini kabul etmiştir (Vogt/Almanya, §§ 59, 60).

15. Aynı şekilde AİHM Mahi/Belçika (B. No: 57462/19, 3/9/2020, § 32) kararında, öğretmenin öğrencileri üzerinde bir otorite figürü olmasından hareketle meslek hayatında tabi olduğu ödev ve yükümlülükleri belirli bir dereceye kadar okul dışında devam ettirmesinin gerekli olduğunu da değerlendirmiştir (Mahi/Belçika, § 28). Anılan kararda AİHM, Charlie Hebdo saldırısından sonra, öğretmen olarak görev yaptığı okulda çıkan olaylardan sorumlu olduğuna dair bazı medya kuruluşlarının yaptığı haberlere yayımladığı bir mektupla cevap veren başvurucunun söz konusu mektupta ayrımcı ve şiddeti meşrulaştıran nitelikte ifadeler kullanması nedeniyle görev yerinin değiştirilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediğini incelemiştir. Anılan kararda; ifade açıklamasının sözel iletişime dayanmadığını, spontane bir tepkinin sonucu olmadığını, aksine geniş çapta kamuya açıklanmış ve bu nedenle herkesin erişebileceği yazılı iddialar olduğunu, ifade açıklamasının başvurucuya yüklenen sağduyu/ihtiyat yükümlülüğüne zamanlama itibarıyla aykırı görülmesinin meşru olduğunu, başvurucunun yorumlarının öğrencileri üzerindeki

potansiyel etkisini de gözönüne alarak başvurucunun başka bir kuruma atanmasının orantısız olmadığına karar vermiştir (Mahi/Belçika, §§ 34, 36, 37).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 28/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu; yaptığı sosyal medya paylaşımının ülkedeki hukuksuzlukları eleştirmekten ibaret olduğunu, paylaşımın yürütmekte olduğu kamu göreviyle ilgisinin bulunmadığını, yapılan müdahale nedeniyle hükûmeti veya hükûmet politikalarını eleştirme olanağının ortadan kalktığını ve yargılama esnasında ileri sürdüğü iddiaların dikkate alınmadığını belirterek ifade özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, somut başvuruda başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri ile yargı içtihatlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

B. Değerlendirme

18. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması, ...kamu düzeni, ...başkalarının ...haklarının... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

20. Başvurucunun sosyal medya paylaşımıyla hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunması nedeniyle kınama cezası ile cezalandırılmasının ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu değerlendirilmiştir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

21. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere

bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine... ilkesine aykırı olamaz."

22. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

23. 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (B) bendinin (d) alt bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan müdahalenin kamu hizmetlerinin yeknesak, ayrımsız ve etkin sunulmasında yaşamsal olarak kabul edilen devlet memurunun itibar ve güveninin sağlanmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacını taşıdığı anlaşılmaktadır. Geriye müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının belirlenmesi kalmaktadır. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72). Bu itibarla müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden inceleme yapılacaktır.

24. Somut olayda sosyal medya hesabından "Barış İçin Akademisyenler Bildirisi"ni (bkz. §§ 6, 7) paylaşan başvurucunun hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarstığı kabul edilerek kınama disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir (bkz. § 9). Yargılama neticesinde başvurucunun terör örgütüne karşı yürütülen mücadeleye ilişkin olarak kullandığı ifadelerin tabi olduğu sadakat ve tarafsızlık yükümlülüklerine aykırı olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Anılan karar istinaf kanun yolunda kesinleşmiştir (bkz. § 10).

25. Anayasa Mahkemesi Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri başvurusunda bahse konu bildirinin imzacısı akademisyenler hakkında terör örgütü propagandası yapma suçundan uygulanan adli ceza şeklindeki müdahaleleri incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararda, akademisyen olan başvuruculların uzmanlık alanları dışında olsa dahi herhangi bir vatandaş gibi en kritik ve hassas politik meselelerdeki en güçlü görüşlere bile karşı çıkabileceklerini ve diğer kişilerin görüşlerine kıyasla oluşacak etkinin toplum ve ülke için hayati derecede önemli olduğunu vurgulamıştır. Nihayetinde bildirinin terör örgütü propagandası olarak kabul edilebilmesi için gerekli olan şartları (övme, destekleme, yüceltme, şiddete yol açma potansiyeli vb.) taşımadığı kanaatine varan Anayasa Mahkemesi başvuruculların hürriyeti bağlayıcı cezalar ile cezalandırılmalarının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar vermiştir.

26. Açıktır ki Anayasa Mahkemesi bahse konu kararında, kamu görevlisi başvuruculların öğretim görevlisi kimliklerini önceleyerek bildiriyi akademik özgürlükler çerçevesinde ele almıştır. Somut olayda ise aynı bildiri, akademisyen olmayan devlet memuru bir öğretmen tarafından paylaşılmıştır. Dolayısıyla eldeki başvurunun başvurucunun anayasal ve yasal konumu yönüyle Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri kararından ayrıldığı anlaşıldığından somut olayın akademik özgürlükler ışığında irdelenmesi mümkün değildir (öğretim görevlilerinin hukuki konumlarına ilişkin geniş değerlendirmeler için bkz. Deniz Pelin Dinçer Akan ve diğerleri, B. No: 2017/30653, 29/6/2022; benzer değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2017/33, K.2019/20, 10/04/2019, §§ 24, 29)

27. Diğer yandan bahsi geçen Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri kararında terör örgütünün propagandasını yapma suçunu işlediklerinden bahisle akademisyenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalar ile cezalandırılmaları hususu incelenmiştir. Somut olaya konu müdahale ise ilgili başvurudan farklı olarak devlet memurunun sadakat ve tarafsızlık yükümlülüklerine aykırı davranması nedeniyle verilen idari bir disiplin cezasına ilişkindir. Düşünce açıklamaları nedeniyle kamu görevlilerinin ifade özgürlüklerine disiplin cezası verilmesi suretiyle yapılan müdahalelerin değerlendirilmesinde Anayasa Mahkemesinin ortaya koyduğu ve ilgili makamlarca uygulanmasını beklediği ilkeler kamu görevlilerinin tabi olduğu statü hukuku çerçevesinde belirlenmiştir. Dolayısıyla Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri kararında ulaşılan sonucun statü hukuku dışında ve adli yönden yapılan bir müdahaleye ilişkin olduğu gözetilmelidir (kamu görevlisinin hizmet dışı eylemlerine ilişkin ilkeler için bkz. Deniz Çelebi, B. No: 2018/22063, 2/11/2022, § 37; Remzi Önel, B. No: 2018/7606, 3/11/2022, § 28; Serdar Topal, B. No: 2018/23179, 16/11/2022, § 30).

28. Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında altını çizdiği gibi kamu görevlisi olmak, sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı gerektirmektedir. Kişi kamu görevine kendi isteği ile girerek bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayılır. Kamu hizmetinin kendine has özellikleri bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kılmaktadır (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38; Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, § 42; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 36; Hatice Deniz Aktaş ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, B. No: 2019/18481, 23/11/2022, § 35).

29. Bununla birlikte kamu görevlileri yalnızca çalışma yaşamında değil çalışma düzeninin dışındaki özel yaşam alanlarında da bazı sınırlamalara tabidir (Yasin Agin ve diğerleri [GK], B. No: 2017/32534, 21/1/2021, § 63). Bu sınırlamaların temelini ise kamu görevlileri açısından geçerli olan Anayasa’ya sadakat ile devlete bağlılık ve tarafsızlık ödevleri oluşturur. Bu kapsamda Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurların ve kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin olduğu belirtilmiştir. Söz konusu hükmün arkasında ise devletin kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme hususunda sahip olduğu meşru bir çıkarı bulunduğu düşüncesi yer almaktadır.(Şah İsmail Harmancı, B. No: 2018/15359, 17/11/2021, § 39).

30. Somut olaya konu bildiride esas olarak ilgili tarihlerde sürmekte olan çatışmaların sona erdirilmesi talebinin baskın olduğu görülmüştür (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 127). Ancak devlet memurları söz konusu olduğunda görüşlerin -nihai hedefinden bağımsız olarak- dengeli ve siyaseten yansız olarak açıklanıp açıklanmadığı, kişisel tavırlar sergilenip sergilenmediği, tarafsızlıklarının güvence altında olup olmadığı hususlarının ifade özgürlüğü incelemesinde değerlendirileceği de hatırlanmalıdır (Hasan Güngör, B. No: 2013/6152, 24/2/2016, § 49; Ömer Yalçın, B. No: 2017/30798, 29/9/2020, § 26; Zeki Çınar, B. No: 2016/3585, 12/6/2019, § 34). Bu bağlamda bir kamu görevlisi olan başvurucudan devletin terörle mücadele politikalarını eleştirirken daha dikkatli bir dil kullanması ve titiz davranması beklenir (Elif Güneysu, § 57).

31. Başvurucunun paylaştığı bildiride, yürütülmekte olan operasyonlar kasıtlı ve planlı bir "kıyım" olarak tanımlanarak Türkiye Cumhuriyeti'nin operasyon bölgelerindeki vatandaşlarını sokağa çıkma yasakları altında fiilen açlığa ve susuzluğa mahkûm ettiği ve yerleşim yerlerine ancak bir savaşta kullanılacak ağır silahlarla saldırdığı belirtilmiştir.

Bunun yanında bildirinin takip eden kısımlarında devletin söz konusu operasyonlarda ırk temelli (Kürt halkı ve bölge halkları) bir politika izleyerek katliam yaptığı ve ilgili grupları bilinçli olarak sürgün ettiği de ileri sürülmüştür (bkz. § 7). Buna göre paylaşıma konu bildiride, on aya yakın bir süre ülkenin on bir şehrinde özerklik adı altında güvenlik güçlerine yönelik ateşli silahların ve patlayıcıların kullanıldığı, terör örgütünün binlerce silahlı üyesinin etkisiz hâle getirildiği, yüzlerce güvenlik görevlisinin şehit olduğu, yüzü aşkın sivilin öldüğü, çok sayıda kişinin yaralandığı ve yüz binlerce insanın yaşadığı bölgeleri uzun süre terk etmek zorunda kaldığı terör eylemlerine karşı yürütülen güvenlik operasyonlarının devlet eliyle ve kasıtlı olarak operasyon bölgelerindeki sivillerin öldürülmesi olarak nitelendirildiği anlaşılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. Hatice Deniz Aktaş ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, §§ 39, 40).

32. Başvurucunun bir öğretmen olarak yürüttüğü hizmetin yöneldiği kesim olan çocuklar üzerinde gerek geleceklerinin şekillendirilmesi gerekse sağlıklı bir kişilik edinmeleri noktasında önemli bir rolünün olduğu da kuşkusuzdur. Ülkemizde öğretmenlik mesleği toplum nezdinde diğer kamu görevlerinden farklı bir konumdadır. Bu bağlamda öğretmen yalnızca okul içinde çalışan bir kamu görevlisi olmanın ötesinde toplumu iyiye ve doğruya ulaştırma yolunda eylem ve söylemleri ile emsal teşkil eden ideal bireyi sembolize etmektedir. Bundan dolayı öğretmenler tarafından toplumsal meselelere ilişkin olarak yapılan ifade açıklamalarının herhangi bir vatandaş veya kamu görevlisine kıyasla toplumda daha fazla karşılık bulduğu unutulmamalıdır (Elif Güneysu, § 54; Cem Özaydın, B. No: 2017/26800, 13/1/2022, § 42). Bununla birlikte öğretmenin tabi olduğu ödev ve yükümlülüklerin okulla sınırlı olmadığı, öğretmenin bir otorite figürü olmasından hareketle meslek hayatında tabi olduğu ödev ve yükümlülükleri belirli bir dereceye kadar okul dışında da devam ettirmesinin gerekli olduğu değerlendirilmiştir (Cem Özaydın, § 43; Mahi/Belçika, § 32).

33. Elbette bir kamu görevlisi olarak öğretmenin de herkes gibi bir olaya ilişkin herhangi bir düşünceye sahip olması ve onu paylaşması ifade özgürlüğü kapsamında mümkündür. Ancak somut olayda görevi gereği eğitim ve öğretime ilişkin kamu hizmetinden sorumlu olan başvurucu, ülkenin belirli bir bölgesinde uzun süre devam eden vahim şiddet olaylarını yalnızca tek bir perspektiften, tereddüt barındırmayan, katı ve kesinlikle suçlayıcı bir şekilde ele alan bildiriyi takipçileri ile paylaşmıştır. İdare ise başvurucunun yürütülen güvenlik operasyonlarını devlet eliyle ve kasıtlı olarak operasyon bölgelerindeki sivillerin öldürülmesi olarak nitelendiren bir bildiriyi paylaşmasını, bir kamu görevlisi olarak kendisinden beklenen özel bir güven ve tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı bulmuştur. Gerçekten de başvurucunun herkesin erişimine açık bir hesaptan paylaştığı bildirinin içeriği dikkate alındığında paylaşımın spontane bir tepkinin sonucu olmadığı ve beraberinde birtakım riskleri getirdiği söylenebilir. Dolayısıyla başvurucunun paylaşımıyla -öğretmenlik mesleğinin etki alanı değerlendirildiğinde- başta öğrencileri olmak üzere ondan nesnel davranma beklentisi olan diğer kişilere tek yanlı, uygunsuz ve şiddetli etkiler yaratmaya elverişli fikirleri aşılama tehlikesi yarattığı kabul edilmelidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Hatice Deniz Aktaş ve Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, § 42).

34. Yukarıda yapılan tüm açıklamalar ışığında Anayasa Mahkemesi, başvurucunun hizmet dışında gerçekleştirdiği eylemiyle tabi olduğu devlet memurluğu statüsünün sağladığı itibar ve güvene aykırı davranarak kamu görevlisinin hakkında disiplin cezasına hükmedilmesini gerektirecek davranışlardan kaçınma yükümlülüğünün gereklerini yerine getirmediği, bu itibarla uygulanan disiplin cezasının zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği sonucuna

ulaşmıştır (kamu görevlisine duyulan güven ve itibara ilişkin değerlendirmeler için bkz. Remzi Önel, § 25; disiplini etkileyen davranışlardan kaçınma yükümlülüğüne ilişkin olarak bkz. Yasin Agin ve diğerleri, § 63; Şah İsmail Harmancı, § 38; disiplin hukukunun amaçları için bkz. Ayfer Altuntaş ve İkbal Ünzile Gürsoy, § 53).

35. Hiç şüphesiz disiplin cezaları memurların kariyerleri üzerinde bir tesir bıraktığı gibi kanunlarda yazılı hâllerde memur statüsünün sona ermesine de neden olabilir. Somut olayda ise başvurucunun eyleminin niteliği gözetildiğinde görece hafif bir disiplin cezası olan kınama cezası ile cezalandırıldığı anlaşıldığından müdahalenin orantısız olmadığı değerlendirilmiştir.

36. Açıklanan gerekçelerle ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu ve Anayasa'nın 26. maddesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAKUP TEKİN

B. No: 2019/19836 | Karar tarihi: 28.03.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/19836

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

YAKUP TEKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/19836)

Karar Tarihi: 28/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 16/9/2024-32664

GENEL KURUL

KARAR

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Yakup TEKİN

Vekilleri : Av. Mehmet Can KOYUNCU

Av. Zeycan BALCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sendika yöneticisinin kanuna aykırı şekilde iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Davalı işyeri, internet sitesinde yer alan bilgilere göre 150'den fazla ülkede 2.750'den fazla servis merkezinden oluşan küresel ağa sahiptir. Davalı işyeri, benzinli-dizel yakıt sistemleri, bakım çözümleri, motor yönetimi ve araç elektroniği dâhil olmak üzere araçlara servis ve onarım hizmeti vermektedir.

7. Başvurucu 5/5/2007-27/8/2017 tarihleri arasında davalı işyerinde operatör olarak çalışmıştır. Başvurucu 2015 yılına kadar da işyerinde yetkili olan Türk Metal Sendikasına üyedir. Sonrasında bu Sendikadan ayrılarak 10/8/2015 tarihinde Tüm Otomotiv ve Metal İşçileri Sendikasına (TOMİS) üye olmuş ve 27/1/2016 tarihinde TOMİS Yönetim Kurulunun yedek üyeliğine seçilmiştir. Başvurucu, iş sözleşmesinin sonlandırıldığı tarihte TOMİS Yönetim Kurulu yedek üyesidir.

8. Başvurucunun iş sözleşmesi 27/8/2017 tarihinde işveren tarafından 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesi kapsamında geçerli nedenle feshedilmiştir. Fesih gerekçesinde; başvurucunun çalıştığı Bursa fabrikasında hizmet verilen müşterilerden gelen iş talep oranında düşüş yaşandığı, talep düşüşünün ciddi ve kalıcı olmasının başvurucunun iş ilişkisinin devamını mümkün kılmadığı, istihdamın korunmasına yönelik tüm tedbirlerin alınmasına rağmen fesihten başka çare kalmadığı belirtilmiştir.

9. Başvurucu, yapılan feshin sendikal nedenle yapıldığını, haksız ve geçersiz olduğunu ileri sürerek işe iade ve sendikal tazminat talebiyle dava açmıştır. Başvurucu ayrıca işyeri sendika yöneticisi olduğunu, 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 24. maddesi kapsamında iş sözleşmesinin geçerli nedenle feshedilemeyeceğini savunmuştur.

10. İlk derece mahkemesi 2/10/2018 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucunun işe iadesine, sendikal tazminat talebinin reddine ve başvurucunun sendika temsilcisi güvencesinden yararlandırılmasına karar vermiştir. İlk derece mahkemesinin gerekçeli kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...davacıya farklı bir bölümde çalışması için teklif götürülmediği, fesihten sonra montaj operatörü olarak yeni işçi alımı yapıldığı, işletmesel kararın uygulanmasında işverenin, keyfi davranmama, ölçülülük ve feshin son çare olması ilkelerine uygun davranmadığı, halen davacının kıdeminden daha az kıdemli işçilerin çalışmaya devam ettiği anlaşıldığından, davacının iş akdinin işveren tarafından haksız olarak feshedildiği kanısına varılmıştır.

Davacı taraf iş akdinin sendikal nedenle feshedildiğini iddia etmişse de bu iddiayı destekler mahiyette işveren tarafından özellikle sendika üyesi işçilerin işten çıkartıldığına dair bir

uygulamanın bulunduğuna ilişkin somut veriler elde edilememesi, sendikalı olup halen çalışan işçilerin bulunması, davacının fesih tarihlerinde aktif bir sendikal faaliyetinin bulunmaması, tanık beyanlarında bahsi geçen olayların sendikalar arasındaki rekabettten kaynaklanan ve işverenle direkt bağlantı kurulamayan olaylar olması hususları dikkate alındığında davacının bu konudaki talebi yerinde görülmeyerek sendikal tazminata hükmedilmemiştir..."

11. Kararın istinaf yargı yoluna götürülmesi üzerine Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 4/4/2019 tarihli kararıyla, başvurucunun işe iadesine, sendikal tazminat talebinin reddine ve sendika temsilcisi güvencesinden yararlandırılmayacağına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...6356 sayılı Kanun'un 24. ve 27. maddeleri ve 135 sayılı ILO sözleşmesinin 1, 3 ve 4. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde ulusal mevzuatımız 6356 sayılı Kanun, ILO sözleşmesinin 4. maddesinde yer alan düzenleme kapsamında korumadan yararlanacak temsilcileri yetkili sendika tarafından atanan işyeri temsilcileri olarak belirlemiş, 6356sayılı Kanun 24. maddesinde korumadan temsilcilik süresince yararlanılacağı kabul edilmiştir.

Somut olayda davacının, fesih tarihinde TOMİS'in yönetim kurulu yedek üyesi ve işyeri sendika temsilcisi olduğu anlaşılmakta ise de, davalı işyerindeki yetkili sendika Türk Metal Sendikası'dır. Davacı, 6356 sayılı Kanun'un 27. maddesi kapsamında işyerindeki yetkili sendikanın temsilcisi olmadığından24. madde ile sağlanan güvenceden yararlanmaz..."

12. Nihai karar başvurucuya 14/5/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 31/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

14. 5/5/1983 tarihli ve 2821 sayılı mülga Sendikalar Kanunu'nun "Ortak hükümler" kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Bu Kanunun uygulamasında yönetim ve denetim kurulu üyeleri yönetici sıfatını taşırlar..."

15. 2821 sayılı mülga Kanun'un "İşçi sendikası ve konfederasyonu yöneticiliğinin teminatı" kenar başlıklı 29. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sendika ve konfederasyonların yönetim kurullarında veya başkanlığında görev aldığı için kendi isteği ile çalıştığı işyerlerinden ayrılan işçiler, bu görevlerinin seçime girmemek, yeniden seçilmemek veya kendi istekleriyle çekilmek suretiyle son bulması halinde, ayrıldıkları işyerinde işe yeniden alınmalarını istedikleri takdirde, işveren, talep tarihinden itibaren en geç bir ay içinde bu işçileri o andaki şartlarla eski işlerine veya eski işlerine uygun bir diğer işe, diğer isteklilere nazaran öncelik vererek almak zorundadır... "

16. 6356 sayılı Kanun'un "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesinin (i) bendi şöyledir:

"(i) Yönetici: Kuruluşun ve şubesinin yönetim kurulu üyelerini, ifade eder."

17. 6356 sayılı Kanun'un "İşçi kuruluşu yöneticiliğinin güvencesi" kenar başlıklı 23. maddesi şöyledir:

"(1) İşçi kuruluşunda yönetici olduğu için çalıştığı işyerinden ayrılan işçinin iş sözleşmesi askıda kalır. Yönetici dilerse işten ayrıldığı tarihte iş sözleşmesini bildirim süresine uymaksızın veya sözleşme süresinin bitimini beklemeksizin fesheder ve kıdem tazminatına hak kazanır. Yönetici, yöneticilik süresi içerisinde iş sözleşmesini feshederse kıdem tazminatı fesih tarihindeki emsal ücret üzerinden hesaplanır.

(2) İş sözleşmesi askıya alınan yönetici; sendikanın tüzel kişiliğinin sona ermesi, seçime girmemek, yeniden seçilmemek veya kendi isteği ile çekilmek suretiyle görevinin sona ermesi hâlinde, sona erme tarihinden itibaren bir ay içinde ayrıldığı işyerinde işe başlatılmak üzere işverene başvurabilir. İşveren, talep tarihinden itibaren bir ay içinde bu kişileri o andaki şartlarla eski işlerine veya eski işlerine uygun bir diğer işe başlatmak zorundadır. Bu kişiler süresi içinde işe başlatılmadığı takdirde, iş sözleşmeleri işverence feshedilmiş sayılır.

(3) Yukarıda sayılan nedenler dışında yöneticilik görevi sona eren sendika yöneticisine ise başvuruları hâlinde işveren tarafından kıdem tazminatı ödenir. Ödenecek tazminatın hesabında, işyerinde çalışılmış süreler göz önünde bulundurulur ve fesih anında emsalleri için geçerli olan ücret ve diğer hakları esas alınır. İşçinin iş kanunlarından doğan hakları saklıdır."

18. 6356 sayılı Kanun'un 23. maddesinin gerekçesi şöyledir:

"Maddede sendika yöneticiliği güvencesi düzenlenmiştir. İşçi kuruluşu yöneticiliğine seçildiği için çalıştığı işyerinden ayrılan işçinin iş sözleşmesinin askıya alınarak iş ilişkisinin devamı sağlanmıştır. Yönetici seçilen işçiye dilerse iş sözleşmesinin derhal sona erdirme imkânı getirilerek kıdem tazminatına hak kazanması öngörülmüştür."

19. 6356 sayılı Kanun'un "İşyeri sendika temsilciliğinin güvencesi" kenar başlıklı 24. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İşveren, işyeri sendika temsilcilerinin iş sözleşmelerini haklı bir neden olmadıkça ve nedenini yazılı olarak açık ve kesin şekilde belirtmedikçe feshedemez

...

(3) Temsilcinin işe iadesine karar verilirse fesih geçersiz sayılarak temsilcilik süresini aşmamak kaydıyla fesih tarihi ile kararın kesinleşme tarihi arasındaki ücret ve diğer hakları

ödenir. Kararın kesinleşmesinden itibaren altı iş günü içinde temsilcinin işe başvurması şartıyla, altı iş günü içinde işe başlatılmaması hâlinde, iş ilişkisinin devam ettiği kabul edilerek ücreti ve diğer hakları temsilcilik süresince ödenmeye devam edilir. Bu hüküm yeniden temsilciliğe atanma hâlinde de uygulanır.

...

(5) Bu madde hükümleri işyerinde çalışmaya devam eden yöneticiler hakkında da uygulanır."

20. 6356 sayılı Kanun'un "İşyeri sendika temsilcisinin atanması ve görevleri" kenar başlıklı 27. maddesi şöyledir:

"(1) Toplu iş sözleşmesi yapmak üzere yetkisi kesinleşen sendika; iş yerinde işçi sayısı elliye kadar ise bir, elli bir ile yüz arasında ise en çok iki, yüz bir ile beş yüz arasında ise en çok üç, beş yüz bir ile bin arasında ise en çok dört, bin bir ile iki bin arasında ise en çok altı, iki

binden fazla ise en çok sekiz işyeri sendika temsilcisini iş yerinde çalışan üyeleri arasından atayarak on beş gün içinde kimliklerini işverene bildirir. Bunlardan biri baş temsilci olarak görevlendirilebilir. Temsilcilerin görevi, sendikanın yetkisi süresince devam eder.

(2) Sendika tüzüğünde işyeri sendika temsilcisinin seçimle belirlenmesine ilişkin hüküm bulunması hâlinde, seçilen üye temsilci olarak atanır.

(3) İşyeri sendika temsilcileri ve baş temsilcisi; işyeri ile sınırlı olmak kaydı ile işçilerin dileklerini dinlemek ve şikâyetlerini çözümlemek, işçi ve işveren arasındaki iş birliğini, çalışma barışını ve uyumunu sağlamak, işçilerin hak ve çıkarlarını gözetmek ve iş kanunları ile toplu iş sözleşmelerinde öngörülen çalışma şartlarının uygulanmasına yardımcı olmakla görevlidir.

(4) İşyeri sendika temsilcileri, işyerindeki işlerini aksatmamak ve iş disiplinine aykırı olmamak şartı ile görevlerini yerine getirir. İşyerlerinde, sendika temsilcilerine görevlerini hızlı ve etkili biçimde yapmalarına imkân verecek kolaylıklar sağlanır.”

2. Yargıtay İçtihadı

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin amatör sendika yöneticilerinin işyeri sendika temsilcisinin güvencelerinden faydalanması konusundaki 9/9/2014 tarihli ve E.2014/18644, K.2014/23273 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...6356 sayılı Kanun'un 'İş yeri sendika temsilciliğinin güvencesi' başlıklı 24. maddesinin 5. bendinde, bu madde hükümlerinin işyerinde çalışmaya devam eden yöneticiler hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir. Kanun koyucu, sendika yöneticilerini profesyonel ve amatör yöneticiler olarak ikiye ayırmış ve yöneticilik güvencesi bakımından ayrı ayrı değerlendirmiştir. Profesyonel yönetici, sendikadaki yöneticilik görevi sebebiyle işyerinden ayrılan yöneticiyi; amatör yönetici ise sendikadaki yöneticilik görevini işyerinden ayrılmadan, başka bir anlatımla, işyerinde çalışmaya devam ederek yerine getiren yöneticiyi ifade etmektedir. Kanun koyucu, profesyonel sendika yöneticilerinin güvencesini 6356 sayılı Kanun'un 23. maddesinde; amatör sendika yöneticilerinin güvencesini ise, aynı kanunun 24. maddesinde düzenlemiştir. Hal böyle olunca, amatör sendika yöneticilerine işyeri sendika temsilcisinin güvencesine ilişkin hükümler uygulanacaktır..."

22. Yargıtay 7. Hukuk Dairesinin sendika yönetim kurulu yedek üyesinin işyeri sendika temsilcisinin güvencelerinden faydalanması konusundaki 14/12/2022 tarihli ve E.2016/6678, K.2022/16835 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Mahkemece davacının yedek üye olması ve fiilen yöneticilik yaptığını ispatlayamaması nedeniyle talebin reddine karar verilmiş ise de, 6356 sayılı Yasa'nın'Tanımlar' başlıklı 2. maddesinin i bendinde, Yasadaki 'yönetici' tabiri ile ifade edilmek istenilenin ' kuruluşun ve şubesinin yönetim kurulu üyeleri' olduğu belirtilmiş olup, tanımda asil-yedek üye ayrımı da yapılmadığı dikkate alındığında fesih tarihinde işyeri sendika yönetim kurulu yedek üyesi olduğunu ispatlayacak davacının 6356 sayılı Yasa'nın 24. maddesinden yararlanmasına engel bir durum bulunmamaktadır.

...davacının sendika yönetim kurulu yedek üyesi olup olmadığı ve yedek üye olduğu tarih aralığı sorularak açıklığa kavuşturulmalı davacının sendika yönetim kurulu yedek üyesi olduğunun tespiti halinde 6356 sayılı Yasa'nın 24. maddesine göre hüküm kurulmalıdır."

23. Yukarıda yer verilen içtihat, Yargıtayın farklı dairelerince de benimsenmiştir (diğerleri arasından bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 14/12/2022 tarihli ve E.2022/15701,

K.2022/16835 sayılı kararı).

24. Bununla birlikte yukarıda yer verilen kararlarında Yargıtayın yetkili olmayan sendika yöneticileri yönünden konuyu açıkça tartışmadığı görülmektedir. Yargıtayın yetkili sendika ve yetkili olmayan sendika yöneticisi ayrımı yaparak söz konusu güvencelerden kimlerin yararlanıp yararlanamayacağını açıkça değerlendirdiği Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 21/11/2018 tarihli ve E.2018/8455, K.2018/21083 sayılı kararının ilgili kısmı ise şöyledir:

"...

Davacı vekili ise, müvekkilinin Otomotiv ve Metal İşçileri Sendikası Genel Merkez Yönetim Kurulu asıl üyesi olduğunu, işe iade ile birlikte sendikal tazminata da hükmedildiğini ancak 6356 Sayıl Kanunun 24.maddesinin 5.fıkrasına ilişkin olarak karar verilmediğini,... talep ederek istinaf kanun yoluna başvurmuş, Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesi davacının sendika işyeri temsilcisi olduğu gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararını ortadan kaldırarak 6356 sayılı Kanun'un 24. maddesi uyarınca hüküm kurulmuştur.

Davacının, 07.06.2015 tarihinde Türk Metal Sendikası'nda istifa ederek 06.08.2015 tarihinde Tüm Otomobil Metal İşçileri Sendikası'na üye olduğu, aynı zamanda bu Sendika'nın kurucu üyesi ve yönetim kurulu asil üyesi olduğu, davalı işyerindeki yetkili Türk Metal Sendikası ile imzalanan toplu iş sözleşmesinden ise dayanışma aidatı ödeyerek yararlandığı anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlık davalı işyerinde yetkili olmayan bir sendikanın kurucu üyesi ve yönetim kurulu üyesi olan davacının, 6356 sayılı Kanun kapsamında işyeri sendika temsilciliğinin güvencesinden yararlanıp yararlanmayacağı noktasındadır.

6356 sayılı Kanun'un 24. maddesinde;

...

(5) Bu madde hükümleri işyerinde çalışmaya devam eden yöneticiler hakkında da uygulanır.' hükmü,

Aynı Kanun'un 'İşyeri sendika temsilcisinin atanması ve görevleri' başlıklı 27. maddesinin birinci fıkrasında da, 'Toplu iş sözleşmesi yapmak üzere yetkisi kesinleşen sendika; işyerinde işçi sayısı elliye kadar ise bir, elli bir ile yüz arasında ise en çok iki, yüz bir ile beş yüz arasında ise en çok üç, beş yüz bir ile bin arasında ise en çok dört, bin bir ile iki bin arasında ise en çok altı, iki binden fazla ise en çok sekiz işyeri sendika temsilcisini işyerinde çalışan üyeleri arasından atayarak on beş gün içinde kimliklerini işverene bildirir. Bunlardan biri baş temsilci olarak görevlendirilebilir. Temsilcilerin görevi, sendikanın yetkisi süresince devam eder.' hükmü yer almaktadır.

2 Haziran 1971 tarihinde ILO tarafından kabul edilen 135 sayılı İşçi Temsilcileri Sözleşmesi ülkemizce 25.11.1992 tarihinde kanunlaşmış 11.12.1992 tarih 21432 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

1982 Anayasasının 90. maddesinin son fıkrasında 'Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek: 7.5.2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.' düzenlemesi de yer almaktadır.

135 sayılı ILO sözleşmesinin 1. maddesinde 'İşletmelerdeki işçi temsilcileri, kanunlara toplu sözleşmelere veya yürürlükteki sözleşmelere dayalı diğer düzenlemelere uygun hareket etmeleri koşulu ile işten çıkarma dahil kendilerine zarar verebilecek ve işçi temsilcisi sıfatını taşımalarından veya bu sıfatla faaliyetlerde bulunmalarından, sendika üyesi olmalarından veya sendika faaliyetlerine katılmalarından ileri gelecek her nevi işleme karşı etkili bir korumadan yararlanırlar.'

3. maddesinde 'Bu sözleşmenin uygulanmasında 'işçi temsilcileri' deyimi ulusal mevzuat ve uygulama ışığında; Ya sendika temsilcileri, şöyle ki; sendikalarca veya bu tür kuruluşların üyelerince seçilen veya atanan temsilciler; Ya da seçimle gelen temsilciler, şöyle ki; ulusal mevzuat veya toplu sözleşme hükümlerine göre işletmenin işçileri tarafından serbestçe seçilen ve ilgili ülkede, sendikalara tanınan özel ayrıcalıklı faaliyetleri içermeyen görevlere sahip temsilciler, anlamına gelir.' düzenlemeleri yer almaktadır.

Aynı sözleşmenin 4. maddesinde ise 'Ulusal mevzuat, toplu sözleşme, hakem kararları veya mahkeme kararları, bu Sözleşmede sözü edilen kolaylıkları ve korunmaya hak kazanacak işçi temsilcileri tipini veya tiplerini belirleyebilir.' düzenlemesi yer almaktadır.

6356 sayılı Kanun'un 24. ve 27. maddeleri ve 135 sayılı ILO sözleşmesinin 1, 3 ve 4. maddeleri değerlendirildiğinde ulusal mevzuatımız 6356 sayılı Kanun, ILO sözleşmesinin 4. maddesinde yer alan düzenleme kapsamında korumadan yararlanacak temsilcileri yetkili sendika tarafından atanan işyeri temsilcileri olarak belirlemiş, 6356 sayılı Kanun 24. maddesinde korumadan temsilcilik süresince yararlanılacağı kabul edilmiştir.

Davacı ise, Tüm Otomobil Metal İşçileri Sendika'nın kurucu üyesi ve yönetim kurulu asil üyesi olup, davalı işyerindeki yetkili sendika ise Türk Metal Sendikasıdır. Davacı 6356 sayılı Kanun'un 27. maddesi kapsamında işyerindeki yetkili sendikasının temsilcisi olarak atanmamıştır. Başka bir değişle davacı 6356 sayılı Kanun kapsamında sendika temsilcisi olmadığından anılan Kanun'un 24.maddesi ile sağlanan güvenceden yararlanmak için gerekli koşula sahip değildir."

25. Öte yandan Yargıtayın, davalılar tarafından yetkili olmayan sendika yöneticilerinin Kanun'un 24. maddesindeki güvencelerden yararlandırılmaması gerektiği yönündeki savunmalarının bulunduğu bazı davalarda, konuya ilişkin ayrıca bir açıklama yapmadan sendika yöneticilerinin söz konusu güvencelerden yararlandırılması gerektiğine dair kararları da bulunmaktadır. Bu kapsamda Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 6/2/2017 tarihli ve E.2016/33409, K.2017/1107 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

...

Temyiz:

Karar davacı vekili tarafından 6356 sayılı Kanun kapsamında yöneticilik tazminatının belirlenmediğini, hükümde boşta geçen süre ücretine karar verilmediği gibi işe başlatmama tazminatının ise kıdeme göre eksik belirlendiğini sendikal tazminat talebinin yöneticilik teminatı olduğunu belirterek kararı temyiz ederken, davalı vekili ise cevap nedenlerini [Davalının cevap nedenleri şöyledir: 'Davalı işveren vekili, işyerinde yetkili bir sendika bulunmadığını, davacının sendika işyeri temsilcisi olmadığını, davacının diğer işçilerden bir farkının olmadığını, emekliliğini hak etmiş olan davacı işçinin istihdam fazlası olması nedeniyle iş sözleşmesinin feshedildiğini, fesih işlemlerinin sendikal veya kişisel nedenlere dayanmadığını, davanın reddi gerektiğini savunmuştur.']

Gerekçe:

Uyuşmazlık davalı işyerinde amatör sendika yöneticisi olarak çalışan davacının, işletme gerekleri ile feshedilen iş sözleşmesinin geçersizliği, işe iadesi ile boşta geçen süre ücreti ve işe başlatmama tazminatına hak kazanıp kazanmadığı, bu haklarının 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi mi yoksa 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında mı değerlendirileceği noktasında toplanmaktadır.

Mahkemece feshin geçersizliği ve işe iade değerlendirilirken, geçersizliğin sonucuna bağlı boşta geçen süre ücreti ve işe başlatmama tazminatı 4857 sayılı Kanun'un 21. maddesi uyarınca tespit edilmiştir.

Kanuni düzenlemeye göre 07.11.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanun'un 24. maddesi ile sendika temsilcileri için özel bir düzenleme getirmiş ve anılan maddenin son fıkrasında ise 'madde hükümlerinin işyerinde çalışmaya devam eden yöneticiler hakkında da uygulanacağı' belirtilmiştir.

...

Somut uyuşmazlıkta amatör sendika yöneticisi olan davacının iş sözleşmesi haklı neden olmadan feshedildiğinden, mahkemece feshin geçersizliğine ve davacının işe iadesine karar verilmesi, 6356 sayılı Kanun'un 24. maddesi uyarınca da isabetlidir. Ancak boşta geçen süre ücret ve işe başlatmama tazminatı yönünden anılan madde hükümleri yerine, 4857 sayılı Kanun'un 21. madde hükümlerinin dikkate alınarak hüküm kurulması hatalıdır."

26. Yukarıdaki kararlardan anlaşılacağı üzere Yargıtayın konuya ilişkin yerleşik bir içtihadı bulunmamaktadır. Yargıtayın yetkili sendika olup olmadığına bakılmaksızın tüm sendika yöneticilerinin Kanun'un 24. maddesindeki güvencelerden yararlandırılması gerektiği anlamına gelen kararları bulunmakla birlikte bu güvencelerden sadece işyerindeki yetkili sendikanın yöneticilerinin yararlandırılması gerektiği anlamına gelen kararları da vardır.

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Sözleşmeler

27. 25/11/1992 tarihli ve 3847 sayılı Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkına İlişkin 87 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile onaylanarak 12/7/1993 tarihinde yürürlüğe giren Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 87 No.lu Sendika Özgürlüğü ve Sendikalaşma Hakkının Korunması Sözleşmesi'nin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 2:

Çalışanlar ve işverenler herhangi bir ayırım yapılmaksızın önceden izin almadan istedikleri kuruluşları kurmak ve yalnız bu kuruluşların tüzüklerine uymak koşulu ile bunlara üye olmak hakkına sahiptirler.

Madde 3:

Çalışanların ve işverenlerin örgütleri tüzük ve iç yönetmeliklerini düzenlemek, temsilcilerini serbestçe seçmek, yönetim ve etkinliklerini düzenlemek ve iş programlarını belirlemek hakkına sahiptirler.

Kamu makamları bu hakkı sınırlayacak veya bu hakkın yasaya uygun şekilde kullanılmasına engel olacak nitelikte her türlü müdahaleden sakınmalıdırlar.

...

Madde 11:

Hakkında bu sözleşmenin yürürlükte bulunduğu Uluslararası Çalışma Örgütünün her üyesi, çalışanların ve işverenlerin örgütleme hakkını serbestçe kullanmalarını sağlamak amacıyla gerekli ve uygun bütün önlemleri almakla yükümlüdür.

28. 25/11/1992 tarihli ve 3845 sayılı İşletmelerde İşçi Temsilcilerinin Korunması ve Onlara Sağlanacak Kolaylıklar Hakkında 135 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile onaylanarak 12/7/1993 tarihinde yürürlüğe giren ILO 135 No.lu İşçi Temsilcileri Sözleşmesi'nin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 1: İşletmelerdeki işçi temsilcileri, kanunlara toplu sözleşmelere veya yürürlükteki sözleşmelere dayalı diğer düzenlemelere uygun hareket etmeleri koşulu ile işten çıkarma dahil kendilerine zarar verebilecek ve işçi temsilcisi sıfatını taşımalarından veya bu sıfatla faaliyetlerde bulunmalarından, sendika üyesi olmalarından veya sendika faaliyetlerine katılmalarından ileri gelecek her nevi işleme karşı etkili bir korumadan yararlanırlar.

...

Madde 3: Bu sözleşmenin uygulanmasında "işçi temsilcileri" deyimi ulusal mezuat ve uygulama ışığında;

Ya sendika temsilcileri, şöyle ki; sendikalarca veya bu tür kuruluşların üyelerince seçilen veya atanan temsilciler;

Yada seçimle gelen temsilciler, şöyle ki; ulusal mevzuat veya toplu sözleşme hükümlerine göre işletmenin işçileri tarafından serbestçe seçilen ve ilgili ülkede, sendikalara tanınan özel ayrıcalıklı faaliyetleri içermeyen görevlere sahip temsilciler, anlamına gelir.

...

Madde 5: Aynı işletmede hem sendika temsilcilerinin ve hem'de seçilmiş temsilcilerin bulunduğu hallerde, eğer gerekiyorsa, seçilmiş temsilcilerin bulunmasının ilgili sendikaların veya temsilcilerinin durumunu zayıflatacak şekilde kullanılmaması ve ilgili bütün konularda seçilmiş temsilcilerle, ilgili sendikalar ve onların temsilcileri arasında işbirliğini teşvik için önlemler alınacaktır..."

29. 25/11/1992 tarihli ve 3848 sayılı Kamu Hizmetinde Örgütlenme Hakkının Korunmasına ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemlerine İlişkin 151 Sayılı Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile onaylanarak 12/7/1993 tarihinde yürürlüğe giren ILO 151 No.lu Çalışma İlişkileri (Kamu Hizmeti) Sözleşmesi'nin ilgili kısmı şöyledir:

"Madde 1:

Bu Sözleşme, diğer uluslararası çalışma sözleşmelerinde bu kesime uygulanabilecek daha elverişli hükümler bulunmadığı durumlarda kamu makamlarınca çalıştırılan herkese uygulanır.

Bu Sözleşmede öngörülen güvencelerin, görevleri izlenecek politikaları belirleme ve yönetim işleri kabul edilen üst düzey görevlilere veya çok gizli nitelikte görevler ifa edenlere hangi ölçüde uygulanacağı ulusal yasalarla belirlenecektir.

Bu Sözleşme öngörülen güvencelerin silahlı kuvvetlere ve polise ne ölçüde uygulanacağı ulusal yasalarla belirlenecektir.

...

Madde 4:

Kamu görevlileri, çalıştırılmaları konusunda sendikalaşma özgürlüğüne halel getirecek her türlü ayrımcılığa karşı yeterli korumadan yararlanacaklardır.

Böyle bir koruma, özellikle aşağıdaki amaçlara yönelik tasarruflara karşı uygulanacaktır:

Kamu görevlilerinin çalıştırılmalarını, bir kamu görevlileri örgütüne katılmama veya üyelikten ayrılma koşuluna bağlamak,

Bir kamu görevlisini, bir kamu görevlileri örgütüne üyeliği veya böyle bir örgütün normal faaliyetlerine katılması nedenleriyle işten çıkarmak veya ona zarar vermek.

Madde 5:

Kamu görevlileri örgütleri, kamu makamlarından tamamen bağımsız olacaklardır.

Kamu görevlileri örgütleri kuruluş, işleyiş veya yönetimlerinde kamu makamlarının her türlü müdahalesine karşı yeterli korumadan yararlanacaklardır.

Bir kamu makamının tahakkümü altında kamu görevlileri örgütlerinin kuruluşunu geliştirmeye veya kamu görevlileri örgütlerini bir kamu makamının kontrolü altında tutmak amacıyle mali veya diğer biçimlerde desteklemeye yönelik önlemler bu madde bakımından müdahaleci faaliyetler olarak kabul edilecektir."

30. Türkiye bakımından 24/12/1989 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Konseyinin 18/10/1961 tarihli ve ETS No. 35 sayılı Avrupa Sosyal Şartı'nın ilgili maddeleri şöyledir:

"Madde 22: Çalışma koşullarının ve çalışma ortamının düzenlenmesine ve iyileştirilmesine katılma hakkı:

Âkit Taraflar, çalışanların işletmede çalışma koşullarının ve çalışma ortamının düzenlenmesine ve iyileştirilmesine katılma haklarını etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamak amacıyla, ulusal mevzuat ve uygulama uyarınca çalışanların ya da temsilcilerinin;

a- çalışma koşullarının, işin örgütlenmesinin ve çalışma ortamının düzenlenmesi ve iyileştirilmesine ... katılma olanağı veren önlemler almayı ya da bunları özendirmeyi taahhüt ederler.

...

Madde 28: Çalışanların temsilcilerinin işletmede korunma ve kolaylıklardan yararlanma hakkı:

Âkit Taraflar, çalışanların temsilcilerinin görevlerini yerine getirme haklarını etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamak amacıyla işletmede;

a- işletmedeki çalışanların temsilcisi olarak etkinlikleri ya da statüleri nedeniyle kovulmalarını da içermek üzere kendilerine yönelik zarar verici eylemlere karşı etkili bir korumadan yararlanmalarını,

b- ilgili işletmenin gereksinimleri, büyüklüğü ve kapasitesi ve ülkenin endüstriyel ilişkiler sistemi göz önünde tutularak, görevlerini derhal ve etkili bir biçimde yerine getirmelerini mümkün kılmak için uygun olabilecek olanaklar tanınmasını taahhüt ederler.

Madde 29: Çalışanların toplu işten çıkarma sürecinde bilgilendirilme ve danışılma hakkı:

Âkit Taraflar, çalışanların toplu işten çıkarma sürecinde bilgilendirilme ve danışılma hakkını etkili bir biçimde kullanabilmelerini sağlamak amacıyla ... çalışanların temsilcilerine zamanında danışmasını ve bilgi vermesini sağlamayı ... taahhüt ederler.

Değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nın Eki

Madde 21 ve 22:

1- Bu maddelerin uygulanmasında, "çalışanların temsilcileri" terimi, ulusal mevzuat ya da uygulama tarafından böyle nitelendirilen kişiler anlamına gelir.

2- "Ulusal mevzuat ve uygulama" terimi, duruma göre, yasaların ve yönetmeliklerin yanı sıra toplu iş sözleşmelerini, işverenler ve çalışanların temsilcileri arasındaki diğer anlaşmaları, gelenekleri ve ilgili yargı kararlarını kapsar.

...

Madde 28 ve 29:

Bu maddelerin uygulanmasında, "çalışanların temsilcileri" terimi, ulusal mevzuat ya da uygulama tarafından böyle nitelendirilen kişiler anlamına gelir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

31. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) sendika temsilcisinin şikâyetini incelediği bir başvuruda Avrupa Sosyal Şartı'nın 28. maddesini de gözönünde bulundurarak işçi temsilcilerinin kural olarak ve belirli sınırlar içinde, sendikal işlevlerini hızlı ve etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri için uygun kolaylıklardan yararlanmaları gerektiğini belirtmiştir (Sanchez Navajas/İspanya (k.k.), B. No: 57442/00, 2001-VI). AİHM ayrıca anlamlı ve etkili sendika haklarını güvence altına almak için ulusal makamların orantısız cezalar yoluyla sendika temsilcilerinin sendika üyelerinin çıkarlarını ifade etmekten ve savunmaya çalışmaktan vazgeçirilmemelerini güvence altına alması gerektiğini vurgulamıştır (Trade Union of the Police in the Slovak Republic ve diğerleri/ Slovakya, B. No: 11828/08, 25/9/2012, § 55).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 28/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu; iş sözleşmesi sonlandırıldığı sırada mensubu olduğu Sendikanın Yönetim Kurulu yedek üyesi olduğunu ve bu nedenle 6356 sayılı Kanun'un 24. maddesinin son fıkrası kapsamındaki korumadan yararlandırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca Kanun'un sağladığı korumadan yararlanmak için yetkili sendikanın yöneticisi olma şartının bulunmadığını ve bu durumun Yargıtay kararlarında da defaatle vurgulandığını belirtmiş, kanun hükümleri gözönüne alınmaksızın iş sözleşmesinin sonlandırılması nedeniyle sendika hakkının, eşitlik ilkesinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

B. Değerlendirme

34. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının özünün iş akdinin sendika hakkı kapsamında geçerli nedenle sonlandırılamayacağına ilişkin olduğu anlaşıldığından ihlal iddialarının bir bütün olarak

sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" kenar başlıklı 51. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

36. Somut olayda özel bir şirkette çalışan başvurucu, iş sözleşmesinin sendika hakkı gözetilmeksizin feshedildiğini ileri sürmüştür. İş sözleşmesinin feshi işveren ile başvurucu arasındaki bir uyuşmazlık olup bu duruma devletin herhangi bir müdahalesi söz konusu değildir. Dolayısıyla somut olaydaki başvurunun Anayasa'nın 51. maddesiyle devlete yüklenen pozitif yükümlülükler kapsamında incelenmesi gerekir (Abbas Akçay ve diğerleri, B. No: 2015/2790, 23/5/2018, § 32).

a. Genel İlkeler

37. Anayasa'nın 51. maddesinde yer alan "çalışanlar... üyelerinin menfaatlerini korumak için" ibaresi üyelerin mesleki menfaatlerini korumak için gerçekleştirecekleri sendikal faaliyetlerinin Anayasa tarafından korunduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 54). Dolayısıyla sendika hakkı, mensuplarının menfaatlerini korumak üzere yapılan sendikal faaliyetlere izin verilmesini de gerektirir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

38. Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkı, bu hakka yönelik olarak kamu gücü tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin yanı sıra üyesi oldukları sendikalarca veya kimi durumlarda özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı da anayasal koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla sendika hakkı devlete, müdahalede bulunmama biçimindeki negatif yükümlülüğün yanı sıra üçüncü kişilerden gelebilecek müdahalelere karşı ilgiliye koruma sağlama şeklindeki birtakım pozitif yükümlülükler de yüklemektedir (Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 36; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 52; Barış Adıgüzel, B. No: 2016/15802, 8/9/2021, § 29).

39. Sendika hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler, devletin koruyucu ve düzeltici önlemler almasını gerektirebilir. Sendika hakkının korunması pozitif yükümlülüğü devlete, üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendikaya üye olma ve sendikal faaliyette bulunma haklarını kullanmayı engelleyici davranışlarından kaçınmasına yönelik ve sırf bu haklarından yararlandıkları gerekçesiyle yaptırıma tabi tutulmalarını, ayrımcılığa maruz kalmalarını önleyici tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Bu çerçevede alınacak tedbirler üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendika hakkına müdahalede bulunmaları bakımından caydırıcı nitelik taşımalıdır. Öte yandan üçüncü kişiler tarafından sendika hakkına müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek hukuksal mekanizmaların oluşturulması gerekiyorsa tazminat ve benzeri giderimler için

dava açma imkânının getirilmesi devletin pozitif yükümlülüklerindendir (Barış Adıgüzel, § 30; Anıl Pınar ve Ömer Bilge, § 37).

40. Sendikal özgürlüklerin teminat altına alınması, bireylerin sendikal haklarını kullanırken iş sözleşmelerinin de güvencede olması ile sağlanabilir. Sendikaya üye olma, olmama veya sendikal faaliyetlerde bulunma nedenleriyle iş sözleşmelerinin feshedilmesi hâlinde feshin sendikal nedenlerle yapıldığından bahsedilebilir (Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, § 55).

41. Mevzuatın gerektirdiği hususların ve ispat şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Derece mahkemelerinin olayın şartlarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu tartışmasızdır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin yerini almamakta; kamusal makamların süreç içindeki tutumlarını sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, § 57).

b. Somut Olayın Değerlendirilmesi

42. Yukarıda yer verildiği üzere Yargıtay içtihatlarına göre sendika yöneticisinin asıl ya da yedek üye olması veya profesyonel yahut amatör sendika yöneticisi olması, 6356 sayılı Kanun'un 24. maddesinde düzenlenen güvenceden yararlanma konusunda bir farklılık oluşturmamaktadır. Bununla birlikte aynı güvenceden bütün sendika yöneticilerinin mi yoksa sadece işyerinde yetkili olan sendikanın yöneticilerinin mi yararlanabileceği konusu içtihatta netlik kazanmamıştır. Somut başvuruda ise derece mahkemeleri önüne taşınan dava tam da içtihatta netlik kazanamayan bu konuya ilişkindir.

43. Buna karşın eldeki başvuruda Bölge Adliye Mahkemesinin verdiği kararda, işyerinde yetkili olmayan sendikanın yöneticisinin anılan güvenceden faydalanıp faydalanmayacağı tam olarak ortaya konulmadan başvurucunun hem sendika yöneticisi hem de sendika temsilcisi olduğu ancak işyerindeki yetkili sendikanın temsilcisi olmadığı şeklinde bir gerekçeyle hüküm kurulduğu görülmüştür (bkz. § 11) ancak açıklandığı üzere başvurucu işyeri sendika temsilcisi değil sendika yöneticisidir. Zira işyeri sendika temsilcileri 6356 sayılı Kanun'un 27. maddesine göre münhasıran yetkili sendikalar tarafından atanabilmektedir. O hâlde Bölge Adliye Mahkemesinin başvurucunun işyeri sendika temsilcisi olduğu ancak yetkili sendikanın temsilcisi olmadığı şeklindeki değerlendirmesi somut olgulara uygun düşmeyen ilgisiz bir gerekçe olmuştur.

44. Neticede başvurucu, sendika temsilcisi olarak nitelendirilerek mensubu olduğu sendikanın yetkili olmaması nedeniyle 24. maddenin korumasından yararlandırılmamıştır. Buna karşın Bölge Adliye Mahkemesi tarafından işyerinde yetkili olmayan sendikanın yöneticisinin söz konusu özel güvenceden yararlanıp yararlanamayacağı konusunda ilgili bir gerekçeyle hüküm kurulmamış olması, sendika hakkının gerektirdiği etkili yargısal inceleme bağlamında devletin pozitif yükümlülükleriyle bağdaşmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

45. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

46. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

47. Öte yandan sendika hakkının ihlal edilmesi nedeniyle yalnızca yeniden yargılamaya karar verilmesiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucu da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesine (E.2018/3561, K.2019/808) iletilmek üzere Bursa 10. İş Mahkemesine (E.2017/468, K.2018/395) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYYILDIZ MADEN MERMER İNŞAAT VE İNŞAAT MALZEMELERİ SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2020/35644 | Karar tarihi: 28.03.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35644

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

AYYILDIZ MADEN MERMER İNŞAAT VE İNŞAAT MALZEMELERİ SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35644)

Karar Tarihi: 28/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 3/12/2024-32741

GENEL KURUL

KARAR

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucu : Ayyıldız Maden Mermer İnşaat ve İnşaat Malzemeleri Sanayi Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. Cihat HAYKIR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kanun hükmünde kararnameyle kapatılan eğitim kurumunca yapılan taşınmaz satış işleminin muvazaalı olduğu tespit edilerek taşınmazın mülkiyetinin Hazineye geçirilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/11/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4 Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Afyonkarahisar'ın Merkez ilçesine bağlı Akçin Mahallesi'nde bulunan 315 ada 3 parsel numaralı arsa niteliğindeki taşınmaz, Özel Zafer Anadolu, Fen, Meslek ve Teknik Anadolu Lisesinin maliki Menba Özel Öğretim Kurumları Anonim Şirketine (Menba A.Ş.) ait iken 26/2/2016 tarihinde imzalanan satış sözleşmesi ile başvurucuya 7.000.000 TL karşılığında satılmıştır. Satış sözleşmesinde başvurucunun satış bedelinin 709.510 TL'lik kısmını nakit, 210.484 TL'lik kısmını tapu harç bedeli olarak ödeyeceği, 2.962.474 TL'lik kısmını vadeler hâlinde çek ile, satıcının bir bankadan kullandığı ve satışa konu taşınmazı teminat olarak gösterdiği 3.117.532 TL kredi borcunu ise ödeme planı dâhilinde taksitler hâlinde ödeyeceği kararlaştırılmıştır.

7. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış ve Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde 21/7/2016 tarihinden itibaren doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. Olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde bir daha uzatılmayarak son bulmuştur. Darbe teşebbüsüne ilişkin süreç, OHAL ilanı, OHAL döneminin gerektirdiği tedbirlere ilişkin detaylı açıklamalar Anayasa Mahkemesinin Aydın Yavuz ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-20, 47-66) kararında yer almaktadır.

8. OHAL tedbirleri kapsamında çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerle, terör örgütleriyle bağlantılı görülen eğitim kurumları, öğrenci yurtları ve pansiyonların faaliyetlerine son verilmiştir. Bu çerçevede 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı KHK) 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendiyle atıf yapılan ekli listedeyer alan Özel Zafer Anadolu, Fen, Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi kapatılmıştır.

9. 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (675 sayılı KHK) 12. maddesinde, olağanüstü hâl kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonlarının faaliyetlerini sürdürdüğü dönemde üzerilerinde bulundukları, mülkiyeti kapatılanların sahibi olan gerçek veya tüzel kişilere ait taşınmazlardan 1/1/2014 tarihi ile bahse konu yerlerin kapatılma tarihleri arasında üçüncü kişilere devri yapılan ve

üzerinde kapatılanlar tarafından aynı faaliyete kapatılma tarihi itibarıyla devam edilen taşınmazların devir işlemlerinin muvazaalı kabul edileceği ve taşınmazların tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edileceği düzenlenmiştir.

10. Afyonkarahisar Valiliği Millî Emlak Müdürlüğü, başvurucu ile Menba A.Ş. arasındaki satış işleminin muvazaalı olduğunu kabul ederek 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi uyarınca taşınmazın Hazine adına tescili için Afyonkarahisar Tapu Müdürlüğüne yazı yazmış ve taşınmaz 11/11/2016 tarihinde Hazine adına tescil edilmiştir.

11. Afyonkarahisar Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu Şirketin ortaklarının da aralarında olduğu, muvazaalı olarak satıldığı iddia edilen taşınmazları devralanlar hakkında silahlı terör örgütü üyeliği suçundan soruşturma başlatmış; soruşturma sonucunda başvurucu Şirketin ortakları hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

12. Başvurucu, Hazine adına yapılan tapu kaydının iptali talebiyle 7/5/2018 tarihinde Afyonkarahisar 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde otuz yılı aşkın süredir yaklaşık 150 çalışanı ile faaliyet gösteren aktif bir şirket olduğunu, çevre yolu ve kavşak bağlantı noktalarına yakınlığı ve büyüklüğü itibarıyla hastane yapımına uygun olan taşınmazı sağlık sektörüne yatırım yapmak için bir emlak firması aracılığıyla bulduğunu, satıcı ile aralarında satış sözleşmesi imzaladığını belirtmiştir.

13. Başvurucu ayrıca OHAL döneminde çıkarılan KHK ile satıcı Menba A.Ş.ye ait eğitim kurumlarının faaliyetinin sonlandırılması üzerine satış sözleşmesinde düzenlenen sıralı ödemelerin hangi kurum ve kuruluşa yapılacağı hususunda defterdarlığa müracaatta bulunup defterdarlığın yazısı uyarınca ödemelere devam ettiğini, hâl böyle iken yapılan satış işleminin muvazaalı olarak kabul edilmesinin doğru olmadığını ileri sürerek taşınmazın yeniden adına tesciline karar verilmesini talep etmiştir.

14. Hazine, savunma yazısında dava konusu taşınmazın satış işleminin 1/1/2014 tarihi ile Menba A.Ş.nin kapatılma tarihleri arasına denk gelen 26/2/2016 tarihinde gerçekleştirildiğini, satış işleminden sonra kapatılan Menba A.Ş.nin kapatılma tarihine kadar eğitim ve öğretim faaliyetinin müfredatında yer alan spor faaliyetlerine anılan taşınmazda devam ettiğini ileri sürmüştür. Hazine taşınmaz satış işleminin muvazaalı olduğunu, 675 sayılı KHK hükmü gereği taşınmazın tapuda Hazine adına tescilinin yapıldığını belirtmiştir.

15. Mahkeme, yargılama sırasında dava konusu taşınmazda keşif yapmıştır. Keşif sonucu alınan bilirkişi raporunda taşınmazın bedelinin devir tarihi olan 26/2/2016 tarihinde 6.987.516,80 TL, dava tarihinde 8.869.866,40 TL olduğu ifade edilmiştir.

16. Yine yargılama sırasında Mahkeme, başvurucunun taşınmaz bedelini taksitli olarak ödemek için keşide ettiği çeklerden vadesi gelenlerin Defterdarlık Muhasebe Müdürlüğüne ödendiğini tespit etmiş; vadesi gelip de ödenmeyen çeklerin bedelini ise başvurucuya depo ettirmiştir.

17. Mahkeme 28/2/2019 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Mahkeme keşif sonucu alınan bilirkişi raporuna göre satış sözleşmesindeki değer ile taşınmazın tapudaki devir tarihi itibarıyla gerçek değerinin örtüşmesi, başvurucu Şirketin ortakları hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan yapılan soruşturma sonucunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi, Menba A.Ş. ile başvurucu arasında fiilî veya hukuki bir bağlantının tespit edilememesi nedeniyle satış

işleminin muvazaalı olmadığını belirtmiştir. Ayrıca bedele ilişkin ödemelerin bir kısmı yapılmışken kalan ödemelerin yapılmaya devam edildiğinin yazılı delillerle ispat edilmesi karşısında satış işleminin 1/1/2014 tarihi ile Menba A.Ş.nin kapatılma tarihleri arasına denk gelen 26/2/2016 tarihinde gerçekleştirilmesinin tek başına muvazaanın varlığı için yeterli olmadığı kanaatine varmıştır. Mahkeme, satış işleminden sonra taşınmaz üzerindeki spor salonunun 2015-2016 eğitim ve öğretim dönemi sonuna kadar Menba A.Ş.nin kullanımına bedelsiz olarak verilmesinin satış sözleşmesinde kararlaştırılan bir hüküm olduğunu, bu hususun da hayatın olağan akışı ile ticari ilişkilere uygun olduğunu değerlendirmiş; başvurucuya yapılan devir işleminde muvazaa bulunmadığı sonucuna varmıştır.

18. Başvurucu, bu karara karşı vekâlet ücreti nedeniyle, davalı idare ise anılan kararın hukuka aykırı olduğu gibi başvurucunun süresi içinde ilgili idareye başvurmaması nedeniyle hak düşürücü sürenin geçtiği iddiasıyla istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

19. Konya Bölge Adliye Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 19/6/2019 tarihinde mahkeme kararının kaldırılmasına ve yeniden hüküm kurulmasına karar vererek temyiz yolu açık olmak üzere davayı reddetmiştir.

20.Bölge Adliye Mahkemesi, gerekçesinde başvurucu ile dava dışı Menba A.Ş. arasında yapılan satış sözleşmesinde taşınmaz üzerinde bulunan spor salonunun 2015-2016eğitim ve öğretim yılı sonunda kadar satıcı tarafından bedelsiz kullanılacağının, tarafların dilerse bu tarihten sonra da satıcının taşınmazdan yararlanacağını sözleşme ile kararlaştırabileceğinin düzenlendiğini belirtmiştir. Söz konusu sözleşme uyarınca satıcının taşınmazı kullanmaya devam ettiğine, taşınmaz üzerindeki spor salonunun ve arsanın zilyetliğinin satıcı tarafından herhangi bir şekilde başvurucuya teslim edildiğinin iddia ve ispat edilemediğine işaret etmiştir. Ayrıca 7.000.000 TL olarak kararlaştırılan bedelin ticari teamüllere göre peşin ödenmesi gerektiği hâlde 2.962.474 TL'lik kısmının taksitlere bağlanması ve banka kredi borcu taksitlerinin üstlenilmesi neticesinde satış sırasında yalnızca 709.510 TL'lik kısmın peşin olarak ödendiği tespitini yapmıştır. Bu tespitlerden hareketle eğitim kurumunun devrine rağmen dava konusu taşınmazda faaliyetine devam etmesi ve taşınmaz satış bedelinin ticari teamüllere aykırı olarak %10'unun peşin ödenmesi hususlarının tarafların gerçek amaçlarını gizleyerek kapatılan eğitim kurumu hakkında gelecekte yapılması muhtemel soruşturmalarda söz konusu olabilecek elkoyma ve müsadere kararlarını etkisiz kılmak amacıyla gerçekleştirilen satışlardan olduğu ve 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinde yer alan muvazaa şartının gerçekleştiği sonucuna varmıştır.

21. Başvurucu, muvazaa koşullarının oluşmadığını belirterek Bölge Adliye Mahkemesinin kararına karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay 15/9/2020 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi kararının usul ve kanuna uygun olduğunu değerlendirerek onama kararı vermiştir.

22. Nihai karar 27/10/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 20/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

23. 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen;

...

b) Ekli (II) sayılı listede yer alan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları,

...

kapatılmıştır.

(2) ... kapatılan diğer kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edilir ...

(3) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı belirlenen ve ekli listelerde yer almayan özel ve vakıf sağlık kurum ve kuruluşları, özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları, vakıflar, dernekler, vakıf yükseköğretim kurumları, sendikalar, federasyonlar ve konfederasyonlar, ilgili bakanlıklarda bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakan onayı ile kapatılır. Bu fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlar hakkında da ikinci fıkra hükümleri uygulanır.

..."

24. 15/8/2016 tarihli ve 670 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilir. Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır..."

25. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi şöyledir:

"(1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonlarının faaliyetlerinin sürdürüldüğü dönemde üzerlerinde bulundukları, mülkiyeti kapatılanların sahibi gerçek veya tüzel kişilere ait taşınmazlardan 1/1/2014 tarihi ila bahse konu yerlerin kapatılma tarihleri arasında üçüncü kişilere devri yapılmış olan ve üzerinde kapatılanlar tarafından aynı faaliyete kapatılma tarihi itibarıyla devam edilen taşınmazların devir işlemleri muvazaalı kabul edilir ve tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edilir."

26. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

27. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Sözleşmelerin yorumu, muvazaalı işlemler" kenar başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların

yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.

Borçlu, yazılı bir borç tanımasına güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunmasında bulunamaz."

B. Anayasa Mahkemesi Kararları

28. Anayasa Mahkemesi 7082 sayılı Kanun'un 12. maddesine benzer bir hüküm içeren 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin iptali istemini incelemiş; 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararla anılan maddeyi iptal etmiştir. İptal kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

367. Kuralda, 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi gereği kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten, kuralın yürürlüğe girdiği tarihe kadarki süreçte yapılan devir ve temliklerin muvazaalı kabul edilerek iptal edileceği hükme bağlanmıştır.

...

370. Kuralla, 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi gereği kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarih ile kuralın yürürlüğe girdiği tarihler arasında hukuk düzeninin öngördüğü şekilde şirket ortaklık pay ve hakkı elde eden kişilerin devir ve temliklerinin geçersiz sayılarak iptal edilmesi, Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkını sınırlandırdığı gibi hukuk düzeninin öngördüğü şekilde geçerli olarak yapılan devir ve temliklerin temelinde yatan işlemlerin (hisse devir sözleşmesi, alacağın temliki vs.) geçersiz sayılması suretiyle Anayasa'nın 48. maddesinde güvence altına alınan sözleşme özgürlüğü de sınırlandırılmaktadır.

371. Mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne sınırlama getirilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Anayasa'nın anılan maddesi uyarınca temel haklara sınırlama getiren düzenlemelerin, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

372. Kuralın millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı faaliyetlerin odağı hâline gelebilecek şirketlerin mal varlığının kaçırılmasının önlenerek bunların anılan faaliyetlerde finanse edilmesini engellemek amacıyla ihdas edildiği dolayısıyla meşru bir amacının olduğu ve bu amacı gerçekleştirmek için elverişli ve gerekli olduğu söylenebilir.

373. Kuralla, kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarihten 8/3/2018 tarihine kadarki süreçte şirket ortaklarının pay ve haklarına ilişkin üçüncü kişilerle yaptıkları devir ve temlikler muvazaalı kabul edilerek iptal edilmekte ve resen ticaret sicilinden terkin edilmektedir. Kural, yapıldığı dönemde yürürlükteki hukuk kurallarına göre geçerli olarak varlık kazanmış ve tamamlanmış hukuki işlemlere doğrudan müdahale ederek bu işlemlerin geçerliliğini ortadan kaldırmaktadır.

374. Kural kapsamındaki devir ve temlikler (sözleşmeler), aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karine oluşturulmak suretiyle geçersiz hale getirilmektedir. Başka bir ifadeyle kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve hakkını devralan iyiniyetli

üçüncü kişilerin kuralla getirilen kanuni karinenin aksini yani işlemin muvazaalı olmadığını iddia ve ispat etme imkânları bulunmamaktadır. Bu yönüyle kuralın ihdas amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki keyfîlikleri önleyecek yasal güvencelerin temin edilmediği anlaşılmaktadır.

375. Buna göre hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibariyle yürürlükte olan kanun hükümlerine uygun olarak kazanılan şirket ortaklık pay ve hakkının aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karineyle muvazaalı olduğu kabul edilerek ortadan kaldırılmasını öngören kural, kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirmektedir.

376. Bu çerçevede kuralın olağan dönemde Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde yapılan tespit, kuralların olağanüstü dönemde Anayasa'ya aykırı olup olmadığı hususunda herhangi bir değerlendirmeyi kapsamamaktadır.

377. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

..."

29. Anayasa Mahkemesi 7082 sayılı Kanun'un 12. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarının iptali istemini incelemiş; 31/5/2023 tarihli ve E.2018/77, K.2023/105 sayılı kararıyla fıkraları iptal etmiştir. İptal kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

260. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun'un 4. maddesi benzer niteliktedir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu maddenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

261. Anılan kararın gerekçesinde kural kapsamındaki devir ve temliklerin (sözleşmeler), aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karine oluşturulmak suretiyle geçersiz hâle getirildiği, başka bir ifadeyle kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve hakkını devralan iyiniyetli üçüncü kişilerin kuralla getirilen kanuni karinenin aksini yani işlemin muvazaalı olmadığını iddia ve ispat etme imkânlarının bulunmadığı, bu yönüyle kuralın ihdas amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki keyfîlikleri önleyecek yasal güvencelerin temin edilmediği; hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibarıyla yürürlükte olan kanun hükümlerine uygun olarak kazanılan şirket ortaklık pay ve hakkının aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karineyle muvazaalı olduğunun kabul edilerek ortadan kaldırılmasını öngören kuralın, kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirdiği belirtilmiştir (AYM, E.2018/81, K. 2021/45, 24/6/2021, §§ 369-376) .

262. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 4. maddesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

263. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir."

C. Yargıtay Kararları

30. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 5/7/2023 tarihli ve E.2022/9-905, K.2023/725 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

8. Türk Hukuk Lûgatında muvazaanın 'Anlaşmalı saptırma, gerçek dışı durumlara gerçekmiş niteliğini kazandırma işlemi; hukuksal bir işlem konusunda gerçek duruma aykırılıkta birleşilerek yapılan ortak açıklama (beyan) ya da ortaya konulan belge; danışıklı işlem' (Türk Hukuk Lûgatı Türkçe-Türkçe, Ankara-2021 Baskı, Cilt-I, s. 819) şeklinde yapılan tanımından hareketle muvazaa, tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacı ile ve fakat kendi gerçek iradelerine uymayan ve aralarında hüküm ve sonuç doğurmayan bir görünüş yaratmak hususunda anlaşmaları olarak ifade edilebilir.

9. Bir diğer deyişle, irade açıklamasında bulunan taraflar bu açıklamanın sonuç doğurmaması konusunda anlaşmışlar, yalnız gerçek bir hukuki işlemin bulunduğu görünüşünü yaratmayı istemişlerse muvazaadan söz edilir.

10. Taraflar ister yalnız bir görünüş yaratmayı, ister ikinci bir gizli işlem yapmayı arzu etmiş olsunlar, görünüşteki (zahiri) işlem tarafların gerçek iradelerine uymadığından ilke olarak herhangi bir sonuç doğurmaz. Muvazaada, görünüşteki işlemin her türlü hukuki sonuçtan yoksun olması, tarafların ortak iradelerinin bu yolda olmasından kaynaklanmaktadır.

11.Kural olarak hiç kimse kendi muvazaasına dayanarak bir hak talep edemez. Kaldı ki böyle bir hak talebi herkesin haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğu, bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasının hukuk düzenince korunamayacağını belirten 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (4721 sayılı Kanun) 2 nci maddesine de aykırıdır..."

31. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 22/3/2023 tarihli ve E.2023/11-214, K.2023/246 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... 3. 6103 sayılı Türk Borçlar Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 1 inci maddesi çerçevesinde dava konusu taşınmazların devir tarihleri itibariyle somut olaya uygulanacak olan 818 sayılı Kanun'un 18 inci maddesinde muvazaa kurumu düzenlenmiş olup buna göre muvazaa; bir sözleşmenin taraflarının, üçüncü kişilerden gerçek durumu gizleyerek, onları aldatmak maksadıyla, gerçek iradelerine uymayan ve kendi aralarında geçerli olmayan bir hususta anlaşmalarıdır. Bu şekilde yapılan işlemlere de, muvazaalı işlemler adı verilir.

4. Muvazaa daha çok sözleşmenin yorumuyla ilgili olduğundan, öğreti ve uygulamada kapsamlı olarak incelenmiş ve belirli kurallara bağlanmıştır. Gerek öğretide ve gerekse uygulamada muvazaa, mutlak ve nispi muvazaa olarak iki gruba ayrılmaktadır; mutlak muvazaada taraflar herhangi bir hukuki işlem yapmayı (oluşturmayı) istemezler, yalnız görünüşte bir hukuki işlem için gerekli irade açıklamasında bulunurlar; nispi muvazaada ise taraflar gerçekten belli bir hukuki işlem yapmak isterler, ancak onu saklamak amacıyla, bir başka hukuki işlemin kurulduğu görüşünü yaratmak üzere irade açıklamasında bulunurlar.

5. Taraflar ister sadece bir görünüş yaratmayı, ister ikinci bir gizli işlem yapmayı arzu etmiş olsunlar, görünüşteki (zahiri) işlem tarafların gerçek iradelerine uymadığından, ilke olarak herhangi bir sonuç doğurmaz. Muvazaada görünüşteki işlemin her türlü hukuki sonuçtan yoksun olması, tarafların ortak iradelerinin bu yolda olmasından kaynaklanmaktadır.

6. Muvazaa iddiasını dile getiren kişinin muvazaalı işlemin tarafı olup olmaması ispat kuralları yönünden farklı sonuçlar doğurur. Muvazaalı sözleşmenin taraflarından biri akdin muvazaa nedeniyle hükümsüzlüğünü ileri sürmesi halinde bu iddiasını ispatla mükelleftir.

Bu noktada önemli olan diğer tarafın muvazaayı inkarı halinde iddianın ne şekilde ispat edileceğidir.

7. Kanunun muayyen bir delil ile ispatını emrettiği hususlar başka suretle ispat olunamazlar. Bu durumun bir tezahürü senede karşı senetle ispat kuralıdır. 6100 sayılı Kanun'un 201 inci maddesinde senede bağlı her çeşit iddiaya karşı ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemlerin miktara bakılmaksızın tanıkla ispat olunamayacağı düzenlenmiştir.

8. Muvazaanın ispatı bakımından da aynı kural geçerlidir. Taraflar muvazaalı işlemini bir senede bağladıklarına göre bunun muvazaalı olduğunu da bir senede bağlayabilirler. Aksi yöndeki bir kabul senetlerin kıymetini azaltacak ve ciddi bir hukuki işlem ile sorumluluk altına giren kişi hal ve şartlar kendisi için uygun bulunmadığı takdirde sözleşmenin hüküm ve sonuçlarından kurtulmak için gerçekte mevcut olmadığı halde muvazaa iddiasında bulunup, bunu şahitle ispat edebilecektir (Turhan Esener, Türk Hususi Hukukunda Muvazaalı Muameleler, İstanbul 1956, s. 85). İspatı veya doğumu muayyen bir şekle bağlı olmayan işlemlerde muvazaa iddiası ise her türlü delil ile ispatlanabilir(Esener,s. 89).

9. Muvazaa olgusu tarafların yanı sıra muvazaalı işlemin butlanını talep etmekte doğrudan doğruya veya dolaylı şekilde hukuki menfaati bulunan kişiler tarafından da ileri sürülebilir. Ancak bu halde yukarıda açıklanan ispatta sıkı şekil koşullarının varlığı aranmaz ve iddia tanık dahil her türlü delil ile ispat edilebilir. Bu durum HMK'nın 203 üncü maddesinde açıkça düzenlenmiştir."

32. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 26/9/2019 tarihli ve E.2018/13-318, K.2019/957 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Konunun aydınlatılması bakımından genel olarak mülga 818 sayılı Borçlar Kanununun (BK) 18. maddesinde (6098 s. Türk Borçlar Kanunu, m. 19) düzenlenen genel muvazaa ile 2004 sayılı İcra İflas Kanununun 277 ve devamı maddelerinde düzenlenen tasarrufun iptali davalarına değinilmesinde yarar bulunmaktadır:

818 sayılı mülga BK'nın 18. maddesinde;

'Bir akdin şekil ve şartlarını tayininde, iki tarafın gerek sehven gerek akitteki hakiki maksatlarını gizlemek için kullandıkları tabirlere ve isimlere bakılmıyarak, onların hakiki ve müşterek maksatlarını aramak lazımdır. Tahriri borç ikrarına istinat ile alacaklı sıfatını iktisabeden başkasına karşı, borçlu tarafından muvazaa iddiası dermeyan olunamaz.' hükmü ile genel muvazaa düzenlenmiştir.

Bilindiği üzere tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacı ile gerçek durumu onlardan gizleyerek kendi gerçek iradelerine uymayan ve kendi aralarında geçerli olmayan bir hususta anlaşmalarına muvazaa ve bu şekilde yapılan işlemlere de muvazaalı işlemler denilir. Bir başka söyleyişle muvazaa açıklanan beyanlarının gerçek maksatlarına uymadıklarını bildikleri hâlde, tarafların kastettikleri durumdan başka bir ilişkide kendilerini anlaşmış gibi göstermeleri hâli (7.10.1953 Tarih, 8/7 Sayılı Yargıtay içtihadı Birleştirme Kararı), tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla kendi gerçek iradelerine uymayan haksız eylem niteliğinde anlaşmalarıdır.

Muvazaalı bir hukuki işlemden bahsedebilmek için;

a)Tarafların iradeleri ile beyanları arasında isteyerek yaratılmış bir uygunsuzluk,

b) Üçüncü kişileri aldatmak (muvazaa) niyeti,

c) Taraflar arasında gizli işlemi yaratan muvazaa sözleşmesi bulunmalıdır..."

33. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1/3/2023 tarihli ve E.2021/1-610, K.2023/164 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"17. Muvazaa daha çok sözleşmenin yorumuyla ilgili olduğundan, öğreti ve uygulamada kapsamlı olarak incelenmiş ve belirli kurallara bağlanmıştır. Gerek öğretide ve gerekse uygulamada muvazaa, mutlak ve nispi muvazaa olarak iki gruba ayrılmaktadır; mutlak muvazaada taraflar herhangi bir hukukî işlem yapmayı (oluşturmayı) istemezler, yalnız görünüşte bir hukukî işlem için gerekli irade açıklamasında bulunurlar; nispi muvazaada ise taraflar gerçekten belli bir hukukî işlem yapmak isterler, ancak onu saklamak amacıyla, bir başka hukukî işlemin kurulduğu görüşünü yaratmak üzere irade açıklamasında bulunurlar.

18. Taraflar ister yalnız bir görünüş yaratmayı, ister ikinci bir gizli işlem yapmayı arzu etmiş olsunlar, görünüşteki (zahiri) işlem tarafların gerçek iradelerine uymadığından, ilke olarak herhangi bir sonuç doğurmaz. Muvazaada görünüşteki işlemin her türlü hukukî sonuçtan yoksun olması, tarafların ortak iradelerinin bu yolda olmasından kaynaklanmaktadır.

...

30. Bir iç sorun olan ve gizlenen gerçek irade ve amacın tespiti ve aydınlığa kavuşturulması ise genellikle zor olduğundan bu yöndeki delillerin eksiksiz toplanması yanında, birlikte ve doğru şekilde değerlendirilmesi de büyük önem taşınmaktadır. Bunun için de ülke ve yörenin gelenek ve görenekleri, toplumsal eğilimleri, olayların olağan akışı, miras bırakanın sözleşmeyi yapmakta haklı ve makul bir nedeninin bulunup bulunmadığı, davalı yanın alış gücünün olup olmadığı, satış bedeli ile sözleşme tarihindeki gerçek değer arasındaki fark, taraflar ile miras bırakan arasındaki beşeri ilişki gibi olgulardan yararlanılmasında zorunluluk vardır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Anayasa Mahkemesinin 28/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

35. Başvuru formunda başvurucu;

i. Başvuru konusu taşınmazı Afyonkarahisar'da faaliyet gösteren bir emlak danışmanlık firması aracılığıyla aldığını ve firmaya bu hizmet için ödeme yaptığını,

ii. Başvuru konusu taşınmazın arsa niteliğinde olduğunu, üzerinde kayıtlarda görünmeyen bir spor salonu bulunduğunu, satış sözleşmesinde eğitim ve öğretim yılı sonuna kadar salonun kullandırılmasının kararlaştırıldığını,

iii. Bireysel başvuruya konu arsa üzerinde satıcı Menba A.Ş.nin taşınmaz kredi borcundan kaynaklanan banka ipoteği olduğunu, Menba A.Ş. ile aralarında imzaladıkları satış sözleşmesiyle ipotekle temin edilen bu borcu üstlendiğini, bu nedenle bu borç tutarı ile tapu harcının satış bedelinden mahsup edildiğini,

iv. Menba A.Ş.nin faaliyetine son verildiğini öğrenir öğrenmez iyi niyetinin göstergesi olarak ödenmeyen çeklerin hangi kurum veya kuruluşa ödenmesi gerektiğini sorduğunu, Afyonkarahisar Defterdarlığının anılan cevabi yazısı üzerine satış ödeme planındaki çeklerin

FETÖ/PDY mensuplarına ödenmemesi amacıyla sulh ceza hâkimliğinden tedbiren ödeme yasağı kararı aldırdığını, ödeme yasağı kararı sonrası çek bedellerini Afyonkarahisar Defterdarlığına ödemeye devam ettiğini,

v. Maliye Bakanlığı Vergi Denetim Kurulunun Denizli Küçük ve Orta Ölçekli Mükellefler Grup Başkanlığının Afyonkarahisar Defterdarlığının 4/11/2016 tarihli yazısına cevaben verdiği görüşte, ihtilaf konusu taşınmazın satışının muvazaa içermeyip gerçek olduğunu ve okulların kararname ile kapatıldığı tarihte satışa konu taşınmaz üzerindeki spor salonunun satıcı firmanın kullanımında olmadığını bildirdiğini,

vi. Başvuruya konu taşınmazı bilirkişi tarafından tespit edilen değerde satın aldığını, taşınmazın bedelinin fazlalığı ve ticari hayatın gerekleri dikkate alındığında ödemenin tek seferde yapılmamasının muvazaa olarak kabul edilemeyeceğini, taşınmazın Hazineye devredilmesi nedeniyle mülkiyet hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Bakanlık görüşünde; taşınmazın Hazine adına tesciline ilişkin işlemin iptali talebiyle başvurucunun dava açtığına dair bilgi vermediği, tapu iptali ve tescili davası üzerinden şikâyetlerini ileri sürdüğü ancak işlemin temelde bir idari işlem olduğu, bu nedenle başvurucunun iptal için idari yargı nezdinde dava açabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca başvurucunun satın aldığı taşınmazla ilgili kararın OHAL döneminde çıkarılan KHK'ya dayanılarak alınması nedeniyle yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

37. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki iddialarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

38. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

1. Uygulanabilirlik Yönünden

39. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

40. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması" kenar başlıklı 15. maddesi şöyledir:

"Savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.

Birinci fıkrada belirlenen durumlarda da, savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana

gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddî ve manevî varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."

41. Başvurucunun taşınmazına ilişkin satış işlemi muvazaalı kabul edilerek taşınmaz, Hazineye olağanüstü hâl döneminde devredilmişse de geriye dönük olarak olağan dönemde yapılan bir satışın muvazaalı kabul edildiği gözetilmelidir. Dolayısıyla yapılan işlemin etkileri olağan dönemde ortaya çıktığı ve norm denetimi kapsamında da benzer bir yorumla Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında inceleme yapılmadığı dikkate alındığında (bkz. §§ 28, 29) bireysel başvuruda Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

42. Bakanlık, taşınmazın mülkiyetinin Hazineye geçirilmesi şeklinde gerçekleşen işlemin idari bir işlem olduğu gerekçesiyle başvurucunun idari yargı yoluna başvurması gerektiği hâlde adli yargı yoluna başvurması nedeniyle başvuru yollarını tüketmediği itirazında bulunmuştur. Başvurucu, Hazine adına mülkiyetin kamuya geçirilmesi sonucu oluşan tapu kaydının iptali ile tapuda dava konusu taşınmazın kendi adına kaydının yapılarak tescil edilmesi talebiyle Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açmıştır. Taşınmazın mülkiyetinin kamuya geçirilmesinin sebebi taşınmaz alım işleminin muvazaalı olduğu iddiasıdır. Dolayısıyla incelenmesi gereken husus muvazaa iddiası olup Mahkemece sözkonusu iddianın incelenerek başvurucunun şikâyetlerinin esasının değerlendirildiği görüldüğünden başvurucunun idari yargı yolunu tüketmiş olmasının gerektiği söylenemez. Bu nedenle başvurucunun ihlal iddiaları yönünden başvuru yolunu tükettiği değerlendirilmiştir.

43. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

44. Başvurucu adına tapuda kayıtlı iken 667 sayılı KHK'nın 12. maddesi uyarınca resen Hazineye devredilen taşınmazın mülk oluşturduğu hususu tartışmasızdır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

45. Malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Anayasa’nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği hatırlatılmalıdır (Anayasa'nın 35. maddesinin yapısı ve içerdiği üç kural ile ilgili olarak bkz. Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

46. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş, ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir.

Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, §§ 55-58).

47. Somut olayda başvurucunun taşınmazı resen yapılan düzenleyici işlemle idarenin mülkiyetine geçmiştir. Müdahalenin millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı faaliyetlerin odağı hâline gelebilecek şirketlerin mal varlığının kaçırılmasının önlenerek anılan faaliyetlerle finanse edilmesini engellemek amacıyla gerçekleştirildiği dikkate alındığında başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kamu yararına kullanımının kontrolüne ve düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

c. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

48. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesi de gözönünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahale Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahale kanuna dayanmalı, kamu yararı amacı taşımalı ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılmalıdır (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

i. Kanunilik

49. Somut olayda başvurucuya ait taşınmazın Hazineye devredilmesine karar verilmiştir. Taşınmazın mülkiyetinin kamuya geçirilmesi kararı, 675 sayılı KHK'nın 12. maddesine dayandırılmıştır. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi 7082 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

50.Anayasa Mahkemesi 7082 sayılı Kanun'un 12. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarının iptali talebini incelemiş, 31/5/2023 tarihli kararıyla fıkraları iptal etmiştir. İptal kararının gerekçesinde; iptal edilen hüküm kapsamındaki devir ve temliklerin aksinin iddia edilemez kanuni bir karine oluşturmak suretiyle denetlenmesinin etkisiz hâle getirildiği, söz konusu hükmün bireylere, devrin gerçek bir devir olduğunu ispatlamak için gerekli iddia ve savunmalarını etkili olarak ortaya koyabilecekleri usule ilişkin güvenceleri sağlamadığı belirtilmiştir.

51. Somut olayda ise mahkemelerce muvazaa olgusunun mevcut olup olmadığının tartışılarak bir sonuca varıldığı görülmüştür. Bu durumda başvuruya konu işlem ve dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan KHK ve kanun hükmüne dayanıldığı, bunun yanında somut olayda mahkemelerce muvazaa olgusunun varlığının tartışıldığı dikkate alındığında olayın koşulları çerçevesinde ölçülülük yönünden inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

52. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle, bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını

öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (Nusrat Külah,B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; Yunis Ağlar, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

53. Uyuşmazlık konusu taşınmazın KHK ile kapatılan eğitim kurumu tarafından başvurucuya satılması işleminin muvazaalı olduğu değerlendirilerek mülkiyeti Hazineye geçirilmiştir. Söz konusu müdahalenin terör örgütü ile irtibatı veya iltisakı olduğu saptanan kurumların mal varlığı değerlerini hileli yollarla devretmelerinin önüne geçmek amacıyla yapıldığı dikkate alındığında kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

54. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi gösterir. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade eder (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

55. Ölçülülük ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Ölçülülük ilkesi gereği öngörülen amaca erişme karşısında belirli bir aracın kullanılması ilgililere ölçüsüz yükümlülükler getirmemeli ve ilgililer bakımından katlanılabilir nitelikte olmalıdır. Elverişli ve gerekli bir tedbirin, müdahalenin ağırlığı ile gerçekleşen netice arasında bir orantısızlık bulunup bulunmadığı ve bu yüzden müdahaleden vazgeçmenin gerekip gerekmediği hususları yargılama sürecinde denetlenecektir. Müdahalenin ölçülülüğünü değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde tutarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

56. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacı ile bireyin mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin sağlanabilmesi için öncelikle malike, uygulanan tedbirlere karşı savunma ve itirazlarını etkin biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınması, söz konusu iddia ve savunmaların makul biçimde karşılanması gerekir (başvurucuya diğer unsurlar yanında ayrıca etkin bir savunma hakkı tanındığından müdahalenin ölçülü görüldüğü kararlar için bkz. Fatma atma Çavuşoğlu ve Bilal Çavuşoğlu, B. No: 2014/5167, 28/9/2016, §§ 74-89; Eyyüp Baran, B. No: 2014/8060, 29/9/2016, §§ 75-95; buna karşılık aynı koşulun yargılama sürecinde sağlanmaması nedeniyle müdahalenin ölçüsüz görüldüğü kararlar için bkz. Mahmut Üçüncü, B. No: 2014/1017,

13/7/2016, §§ 79-102; Arif Güven, §§ 57-72).

57. Usule ilişkin güvencelerin varlığı orantılılık değerlendirmesinde önemli rol oynayabilir. Bu bakımdan kişinin hukuka aykırılık iddialarının bir mahkeme tarafından etkili şekilde incelenmesi müdahalenin orantılılığı bakımından önemlidir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 52). Anayasa'nın 35. maddesi usule ilişkin açık bir güvenceden söz etmemektedir. Bununla birlikte mülkiyet hakkının gerçek anlamda korunabilmesi bakımından bu madde, Anayasa Mahkemesinin çeşitli kararlarında da ifade edildiği üzere mülk sahibine müdahalenin kanun dışı veya keyfî ya da makul olmayan şekilde uygulandığına ilişkin savunma ve itirazlarını sorumlu makamlar önünde etkin bir biçimde ortaya koyabilme imkânının tanınması güvencesini kapsamaktadır. Bu değerlendirme ise uygulanan sürecin bütününe bakılarak yapılmalıdır (Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71; Züliye Öztürk, B. No: 2014/1734, 14/9/2017, § 36).

58. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazlar yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanmalıdır (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

59. Somut olayda müdahalenin dayanağını teşkil eden düzenleme millî güvenliğe tehdit olduğu tespit edilen terör örgütleriyle iltisakı veya irtibatı olması nedeniyle kapatılan eğitim kurumlarının faaliyetlerinde kullanılan ve 1/1/2014 tarihinden sonra mülkiyeti bu kurumlarca üçüncü kişilere devredilmesine rağmen kapatılma tarihi itibarıyla aynı kurumlarca üzerinde aynı faaliyetlere devam edilen taşınmazlara ilişkindir. Bu bağlamda anılan taşınmazların devirlerinin muvazaalı kabul edilmesi ve ilgili idareler adına tapuya tescil edilmesi suretiyle taşınmazların hileli yollarla devri ile yasa dışı faaliyetlerin finanse edilmesinin önlenmesinin amaçlandığı gözetildiğinde müdahalenin kamu yararına dayalı meşru amacın gerçekleştirilmesi bakımından elverişli ve gerekli olduğu görülmüştür.

60. Eldeki başvuruda asıl incelenmesi gereken, müdahalenin orantılı olup olmadığıdır. Orantılılık yönünden öncelikle başvurucuya taşınmazın mülkiyetinin Hazineye geçirilmesi kararına karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının tanınıp tanınmadığı değerlendirilmelidir. Başvurucu taşınmazın Hazine adına kaydının iptali ve kendi adına kaydedilmesi ve tescil edilmesi için tapu iptali ve tescili davası açmıştır. Mahkemece dava konusu taşınmaz üzerinde keşif yapılarak bilirkişi raporu alınmış, raporda taşınmazın gerçek değeri tespit edilmiştir. Mahkeme; taşınmaz alımının gerçek değer üzerinden yapıldığı, satıcının taşınmazda faaliyetine devam etmesi konusunda başvurucu ile anlaşma yapmasının hayatın olağan akışına uygun olduğu gerekçesiyle davanın kabulüne karar vermiştir.

61. Tarafların anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmaları üzerine Bölge Adliye Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda mahkeme kararının kaldırılmasına ve davanın reddine karar verilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, kararının gerekçesinde taşınmazın satış

bedeli gerçek satış değeri olarak belirlenmişse de söz konusu bedelin taksitler hâlinde ödenmesinin kararlaştırıldığını, sadece %10'luk kısmının nakit olarak ödendiğini, taşınmaz satış bedelinin taksitle ödenmesinin ticari teamüllere aykırı olduğunu değerlendirmiş; ayrıca taşınmaz üzerinde bulunan spor salonunun başvurucu Şirkete teslim edildiğine dair bilgi ve belge olmadığını, arsanın ve spor salonunun Menba A.Ş.ye bağlı olan ve kapatılan eğitim kurumları tarafından kullanılmaya devam edildiğini belirterek taşınmaz satın alma işleminin muvazaalı olduğunu tespit etmiştir.

62. 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinde muvazaanın tanımı yapılmamıştır. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi kararlarında da değinildiği üzere esas itibarıyla bir özel hukuk kavramı olan muvazaa müessesesi 6098 sayılı Kanun'da düzenlenmiş olup bu kavramın tanımı ve şartları ise büyük ölçüde Yargıtay içtihadıyla ortaya konulmuştur (bkz. §§ 30-33). Bu bağlamda özel hukuk ilişkileri çerçevesinde kişiler arası hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıklarda ortaya çıkan muvazaa iddiasının mahkemelerce tartışılarak çözüme bağlanması, tarafların muvazaanın bulunmadığına dair iddia ve itirazlarının mahkemelerce değerlendirilmesi, değerlendirmelerin ilgili ve yeterli gerekçelerle ortaya konulması mülkiyet hakkının usuli güvencelerinin bir gereğidir.

63. Somut olayda başvurucunun yargılama aşamalarında, arsa niteliğinde olan taşınmazın üzerinde bulunan ancak kayıtlarda görünmeyen spor salonunun yalnızca öğrencilerin mağdur olmamaları bakımından 2015-2016 eğitim ve öğretim yılı sonuna kadar kullandırılmasının sözleşmeyle kararlaştırıldığını ifade ettiği görülmüştür. Bu bağlamda başvurucu; kapatılma tarihi itibarıyla kapatılan kuruluşun arsa üzerinde bir faaliyetinin olmadığını belirterek spor salonunun eğitim ve öğretim yılı sonuna kadar açık kalması olgusunun muvazaa olarak kabul edilemeyeceğini, kapatılan kurumun arsa üzerinde başkaca bir faaliyetinin de olmadığını savunmuştur. Başvurucu, taşınmazı emlak danışmanlık firması aracılığıyla bulduğunu ve firmaya bu hizmeti için ödeme yaptığını belirtmiştir. Satış sözleşmesine konu bedelin fazlalığı ve ticari hayatın gerekleri dikkate alındığında satış bedelinin tek seferde değil de taksitle ödenmesinin muvazaa olarak kabul edilemeyeceğini vurgulamıştır. Ayrıca ilgili eğitim kuruluşunun kapatılması üzerine iyi niyetli olarak sözleşme gereği ödeme planına bağlanmış sıralı ödemelerin hangi kurum ve kuruluşa ödenmesi gerektiğini Afyonkarahisar Defterdarlığına sorduğunu, yine ilgili mahkemeden çeklerle ilgili tedbiren ödeme yasağı kararı aldırdığını ifade ederek kapatılan kuruluşla bu işlem dışında başka bir ticari ilişkisinin olmadığına da işaret etmiştir. Bunun yanında Maliye Bakanlığı Vergi Denetim Kurulu Denizli Küçük ve Orta Ölçekli Mükellefler Başkanlığınca konuya ilişkin olarak ihtilaf konusu taşınmazın satışının muvazaa içermeyen gerçek bir satış olduğu ve okulların KHK ile kapatıldığı tarihte satışa konu taşınmaz üzerindeki spor salonunun satıcı firmanın kullanımında olmadığı yönünde görüş bildirdiğini savunmuştur. Son olarak Şirket ortakları hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararları da verilmiş olduğuna değinen başvurucu, Bölge Adliye Mahkemesi kararında belirtilen 689 sayılı KHK hükümlerinin olayın şartları dahilinde uygulanamayacağı yönündeki iddiasını da dile getirmiştir. Buna karşın Bölge Adliye Mahkemesi başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili nitelikteki ayrı ve açık yanıt gerektiren bu iddia ve itirazlarını karşılamamıştır.

64. Öte yandan Mahkemece dava konusu taşınmazda yapılan keşif sonucu alınan bilirkişi raporunda taşınmazın devir tarihinde değerinin 6.987.516,80 TL olduğu tespit edilmiş, başvurucu ile Menba A.Ş. arasında imzalanan satış sözleşmesinde de taşınmazın bedeli 7.000.000 TL olarak kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda taşınmaz satış işleminin gerçek değer üzerinden yapıldığı Mahkemece kabul edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, yapılan bu

tespite rağmen ticari teamüle göre taşınmazın taksitle satışının mümkün olmadığı sonucuna varmış ancak bu sonuca varırken ticari teamülün nasıl belirlendiğini gerekçeli kararında açıklamamıştır.

65. Bölge Adliye Mahkemesi ayrıca, kararında arsa niteliğindeki taşınmazın ve spor salonunun zilyetliğinin satıcı tarafından anahtar teslimi ile veya başka şekilde başvurucuya teslim edildiğinin iddia ve ispat edilemediğini belirtmiştir. Bununla birlikte davalı Hazine tarafından yargılama sürecinde bu yönde bir iddia ve itiraz dile getirilmediği dikkate alındığında başvurucunun bu hususu ispat etmesi gerektiğini Bölge Adliye Mahkemesinin kararıyla öğrendiği görülmektedir. Başvurucu bu durumda zilyetliğin ne şekilde teslim edildiğiyle ilgili bir açıklama imkânı bulamadığı gibi muvazaa olgusunun ispatı bakımından bu şekilde bir teslimin gerekli olup olmadığını ortaya koyabilmesi de mümkün olamamıştır. Dolayısıyla mülkiyet hakkının gerektirdiği usul güvencelerinden biri olan etkili itiraz imkânı tanınması güvencesinin somut olayda başvurucuya sağlanmadığı anlaşılmıştır.

66. Bu bilgiler ışığında somut olayda başvurucunun taşınmazı satın alma işleminin muvazaalı olmadığı hâlde mülkiyet hakkına haksız olarak müdahale edildiğine ilişkin sonuca etkili olabilecek itirazlarının ve delillerinin kanun yollarında mahkemelerce konu ile ilgili ve yeterli bir gerekçeyle tartışılmadığı kanaatine varılmıştır. Sonuç olarak başvurucunun mülkiyet hakkının korunması için gerekli usuli güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu bu nedenle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu tespit edilmiştir.

67. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamıştır.

68. Öte yandan hukuk kurallarının uygulanmasında keyfîlik, OHAL döneminde de müsamaha gösterilebilmesi mümkün olmayan mutlak bir yasaktır. Bu nedenle OHAL döneminde uygulanacak tedbirin keyfîliğe karşı yeterince önlem içermesi gerekir. Buna göre mahkemelerce ilgili ve yeterli gerekçe ile başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazlarının tartışılmaması nedeniyle mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri yönünden ihlal sonucuna varılması tedbirin OHAL'in gerektirdiği ölçüde olmadığı anlamına da geldiğinden Anayasa'nın OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen 15. maddesinden inceleme yapılması hâlinde de varılan sonuç değişmeyecektir.

VI. GİDERİM

69. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

70. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda, mülkiyetin kamuya geçirilmesi tedbiri nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan kanuni dayanağı olmayan müdahale bakımından yargısal makamların sorumlu olduğuna dikkati çekmektedir. Öte yandan ihlalin giderilmesi için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis

Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

71. Diğer taraftan bu ihlal kararının başvurucunun açtığı davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek mahkemenin takdirindedir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesine (E.2019/497, E.2019/496) iletilmesi için Afyonkarahisar 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2018/511,K.2019/195) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/3/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

Kanun hükmünde kararnameyle kapatılan eğitim kurumundan yapılan taşınmaz satın alma işleminin muvazaalı olduğu kabul edilerek taşınmazın mülkiyetinin kamuya geçirilmesi ve bu nedenle açılan tapu iptal ve tescil davasının reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

İhlal kararında; mülkiyet hakkının usule ilişkin güvencelerinin sağlandığından söz edilebilmesi için mahkemelerin kararlarında konuya ilişkin olarak yeterli gerekçe bulunması gerektiği, başvurucunun sonuca etkili olabilecek esaslı iddia ve itirazları karşılanmadan satın alma işleminin muvazaalı olduğuna karar verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Somut olayda başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu ve meşru bir amacının mevcut olduğu açıktır (bkz. §§ 45, 47). Bu itibarla söz konusu müdahalenin ihlal oluşturup oluşturmadığının tespiti için ölçülü olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen "ölçülülük ilkesi", temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda öncelikli olarak dikkate alınması gereken bir güvencedir. Ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple mülkiyet hakkına getirilen

müdahalelerde hedeflenen amaca ulaşabilmek için seçilen müdahalenin elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir (Osman Bayrak, B. No: 2013/3803, 25/2/2015, §§ 73, 74).

Bu bağlamda başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel ekseni, müdahaleye neden olan başvurucu tarafından gerçekleştirilen satın alma işleminin muvazaalı olduğu kabul edilerek mülkiyetinin kamuya geçirilmesinin ve bu nedenle açılan tapu iptali ve tescil davasının reddedilmesinin mülkiyet hakkını kısıtlama bakımından "ölçülülük ilkesi"ne uygun olup olmadığı olacaktır.

Pozitif yükümlülükler kural olarak özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı anayasal koruma sağlamakla birlikte kamu otoritelerince gerçekleştirilen müdahalelerde de devletin özellikle usule ilişkin bazı pozitif yükümlülükleri söz konusu olabilir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 67).

Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi, kural olarak usule ilişkin güvenceleri içermemekle beraber başvurucuya, keyfî müdahalelerden korunmak amacıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye karşı yetkili makamlar önünde etkin bir biçimde itiraz edebilme olanağının tanınıp tanınmadığı güvencesini kapsamaktadır (AGOSİ/Birleşik Krallık, § 60; Saccocia/Avusturya, 69917/01, B. No: 18/12/2008, § 89; Microintelect Ood/Bulgaristan, § 48).

15 Temmuz 2016 gecesi yaşanan silahlı darbe teşebbüsünden sonra OHAL tedbirleri kapsamında çıkarılan kanun hükmünde kararnamelerle terör örgütleriyle bağlantılı görülen eğitim kurumları, öğrenci yurtları ve pansiyonların faaliyetlerine son verilmiştir (§§ 7-8). Bu süreçte yürürlüğe giren KHK'lardan biri olan 675 sayılı KHK'nın 12. maddesinde ise olağanüstü hâl kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonlarının faaliyetlerinin sürdürüldüğü dönemde üzerlerinde bulundukları, mülkiyeti kapatılanların sahibi gerçek veya tüzel kişilere ait taşınmazlardan 1/1/2014 tarihi ile bahse konu yerlerin kapatılma tarihleri arasında üçüncü kişilere devri yapılmış olan ve üzerinde kapatılanlar tarafından aynı faaliyete kapatılma tarihi itibarıyla devam edilen taşınmazların devir işlemlerinin muvazaalı kabul edileceği ve tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edileceği düzenlenmiştir (§ 9). 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 8/3/2018 tarihli ve 30354 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşmıştır.

7082 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesi sonucu aynen kanunlaşan 675 sayılı KHK'nın 12. maddesi Anayasa Mahkemesi tarafından muvazaa olgusunun denetlenmesinin etkisizleştirilmesinin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir (Anayasa Mahkemesi'nin 14/12/2023 tarihli ve 2018/77 E., 2023/105 K. sayılı kararı)

Kurala ilişkin iptal kararında ve konuya ilişkin bireysel başvuru kararında (bkz. Mehmet Ali Bayraktar, B. No: 2016/73431, 20/6/2023, § 68) iptal edilen hüküm kapsamındaki devir ve temliklerin aksinin iddia edilemez kanuni bir karine oluşturmak suretiyle denetlenmesinin etkisiz hâle getirildiği, söz konusu hükmün bireylere, devrin gerçek bir devir olduğunu ispatlamak için gerekli iddia ve savunmalarını etkili olarak ortaya koyabilecekleri usule ilişkin güvence sağlamadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla muvazaa iddiasının tartışılabilir, denetlenebilir olduğu durumlarda iptal gerekçesinde ve bireysel başvuru kararlarında

belirtilen hukuka aykırı durumun doğrudan oluştuğu söylenemeyecek, her somut olayın özelliklerinin ayrıca değerlendirilmesi gerekecektir.

Somut olayda uyuşmazlık konusu taşınmaz kanun hükmünde kararnameyle kapatılan eğitim kurumu tarafından 26/02/2016 tarihinde başvurucuya satılmıştır. 675 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 12. maddesi gereğince taşınmazın satışının muvazaalı olduğu değerlendirilmiş ve dava konusu edilen taşınmaz 11/11/2016 tarihinde hazine adına resen tescil edilmiştir. Taşınmazı satın alan başvurucu satış işleminin muvazaalı olmadığı iddiasıyla tapunun iptali ve kendi adına tescili için dava açmıştır.

İlk derece mahkemesi taşınmaz üzerinde keşif yaparak, satış tarihinde taşınmazın gerçek değerinin 6.987.516,80 TL olduğunu tespit etmiştir. İlk derece mahkemesi "taşınmaz satış sözleşmesinin gerçek değer üzerinden yapıldığının tespit edilmiş olması, davacı ile FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü yada dava dışı Memba Eğitim Kurumları arasında fiili-hukuki bir bağlantının tespit edilmemiş olması, taşınmaz bedelinin ödemelerinin yapılmış ve yapılmakta olduğunun yazılı delillerle ispat edilmiş olması, satış işleminden sonra taşınmaz üzerinde bulunan spor salonunun 2015-2016 eğitim öğretim dönemi sonuna kadar bedelsiz kullanımına izin verilmesinin satış sözleşmesinde ayrıca belirlendiği ve bu hususun devredenin eğitim öğretim faaliyeti yürüttüğü göz önünde bulundurulduğunda hayatın olağan akışı ile ticari ilişkilere uygun bulunmuş olması" gerekçesiyle davanın kabulüne karar vermiştir.

Karara karşı istinaf başvurusunda bulunulması üzerine bölge adliye mahkemesi; taşınmaza ilişkin 26/2/2016 tarihli harici satış sözleşmesinin 6. maddesinde taşınmaz üzerinde bulunan spor salonunun 2015-2016 eğitim öğretim yılı sonunda kadar satıcı tarafından bedelsiz kullanılacağı ve bu tarihten sonra taraflar dilerse alıcının taşınmazdan yararlanacağının kararlaştırabileceğinin düzenlendiği, taşınmazın 2015-2016 eğitim öğretim yılının sonuna kadar satıcı tarafından kullanıldığı, başvurucu tarafından eğitim öğretim yılı sonu ile eğitim kurumunun kapatılma tarihleri arasında taşınmazda bulunan spor salonunun ve arsanın zilyetliğinin taraflarına teslim edildiğinin iddia ve ispat edilmediği hususlarının altını çizmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi ayrıca taşınmazın 7.000.000,00 TL bedelle satışının kararlaştırıldığını, satış bedelinin peşin olarak ödenmesi gerekirken ticari teamüllere aykırı olarak satış bedelinin 2.962.474 TL kısmının taksitle ödenmesi üzerinde anlaşıldığı, alıcının ipotek borcunun üstlenildiğini ve alıcı tarafından peşin satış bedeli olarak toplam bedelin sadece %10'u olan 709.510,00 TL ödendiğini vurgulamıştır. Bölge Adliye Mahkemesi bu olgulara dikkat çekerek tarafların gerçek amaçlarının satıcı şirket hakkında gelecekte yapılması muhtemel soruşturmalarda verilecek el koyma kararından taşınmazı kurtarmak amacı ile taşınmazın başvurucuya devredildiği ve işlemin muvazaalı olduğu sonucuna ulaşmış, bu gerekçeyle ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak davanın reddine karar vermiştir. Bu karara karşı başvurucu temyiz başvurusunda bulunmuş, karar temyiz kanun yolu incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Bu kapsamda başvurucunun yargılamanın taraflarından biri olarak muvazaa iddiasına karşı savunma ve itirazlarını ileri sürebilme olanağı bulabildiği, yargılama sürecinde başvurucunun uyuşmazlığın çözümüne etki edebilecek nitelikteki iddia ve itirazlarının ilk derece mahkemesi, bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay tarafından değerlendirildiği, bölge adliye mahkemesinin dava konusu olay ve olguları bir bütün olarak değerlendirerek konu ile ilgili ve yeterli gerekçe göstererek taşınmaz satış işleminin muvazaalı olduğu sonucuna ulaştığı, başvurucuya bölge adliye mahkemesi kararındaki tespitlere karşı itirazlarını da temyiz aşamasında ileri sürme imkânının tanındığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Anayasa'nın

35. maddesinin ve Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesinin öngördüğü güvence kapsamında mülkiyet hakkının korunması için gerekli usulü güvencelerin ve yetkili makamlar önünde etkin bir biçimde itiraz edebilme olanağının başvurucuya tanındığı anlaşılmaktadır.

Bu itibarla, başvurucu tarafından kanun hükmünde kararnameyle kapatılan eğitim kurumundan yapılan taşınmaz satın alma işleminin muvazaalı olduğu kabul edilerek taşınmazın mülkiyetinin kamuya geçirilmesinin kamu yararı amacına uygun olduğu ve bu nedenle açılan tapu iptal ve tescil davasında gerekli güvencelerin sağlandığı gözetildiğinde, müdahalenin başvurucuyu kişisel ve aşırı bir yük altına sokmadığı, müdahalenin amacı ile başvurucuya yüklenen külfetin orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Belirtilen gerekçelerle, başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin ölçülülük ilkesine aykırı olmadığı ve Anayasa’nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşıldığından, mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin karara katılmıyoruz.

Üye İrfan FİDAN Üye Muhterem İNCE Üye Yılmaz AKÇİL

ATİLLA DARENDELİ

B. No: 2021/3006 | Karar tarihi: 28.03.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3006

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ATİLLA DARENDELİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3006)

Karar Tarihi: 28/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 12/6/2024-32574

GENEL KURUL

KARAR

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Atilla DARENDELİ

Vekili : Av. Cem Kaya KARATÜN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasında sanığın hazır bulunma talebinin reddedilerek ses ve görüntü

aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/1/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) olduğu sonucuna ulaşmıştır (darbe teşebbüsü ve arkasındaki FETÖ/PDY'ye ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-36).

6. Başvurucu, bireysel başvuru konusu olayların meydana geldiği tarihte Hava Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde tümgeneral rütbesiyle görev yapmaktadır.

7. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) FETÖ/PDY ile bağlantılı olarak Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olma suçlarından aralarında başvurucunun da olduğu bir kısım şüpheli hakkında soruşturma başlatmıştır.

8. Soruşturma kapsamında 20/7/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, Diyarbakır 1. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) tarafından yapılan sorgusunun ardından adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmıştır.

9. Başvurucu, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ortaya çıktığı gerekçesiyle bu defa Hâkimlik tarafından 27/7/2016 tarihinde tutuklanarak Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur.

10. Soruşturmanın tamamlanmasının ardından Başsavcılık 6/3/2017 tarihli iddianame ile başvurucu hakkında cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve sair suçlardan kamu davası açmıştır.

11. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göre başvurucunun tutuklu olarak bulunduğu Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun kapsama gücünün aşılması nedeniyle başvurucu 27/10/2016 tarihinde Adana F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

12. Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen davada 18/10/2017 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın ilk celsesinin 22/12/2017 tarihinde yapılmasına, başvurucunun anılan tarihte Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile duruşmaya katılımının sağlanması için tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumuna müzekkere yazılmasına karar verilmiştir.

13. Öte yandan başvurucunun celse arasında Mahkemeden duruşmada hazır bulundurulmayı talep ettiği ve bu kapsamda duruşma nedeniyle 17/12/2017 tarihinde misafir tutuklu statüsüyle Diyarbakır D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledildiği yapılan inceleme sonucunda anlaşılmıştır.

14. Başvurucu, duruşmanın 22/12/2017 tarihli ilk celsesinde duruşma salonunda bizzat hazır bulunarak savunma yapmıştır.

15. Duruşmanın 23/12/2017 tarihinde yapılan ikinci celsesinde de başvurucu duruşma salonunda hazır bulundurulmuştur. Mahkeme, başvurucunun bir sonraki celsede SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sağlanması hususunda tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumuna müzekkere yazılmasına, duruşmanın bir sonraki celsesinin 4/4/2018 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

16. Diğer taraftan başvurucunun 2/1/2018 tarihinde misafir tutuklu dosyasının kapatıldığı ve aynı tarihte Adana F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakledildiği görülmüştür.

17. Mahkeme, duruşmanın 4/4/2018 tarihinden itibaren gerçekleştirilen diğer celselerine başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katılımının sağlanması hususunda her bir celse öncesinde tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumuna müzekkere yazılmasına karar vermiştir. Bu bağlamda toplam on dört celsede tamamlanan duruşmanın ilk iki celsesi dışındaki tüm celselerine SEGBİS aracılığı ile katılan başvurucu, duruşmanın 28/12/2018 tarihli onuncu celsesinde (esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma da yapacağı celse) takip eden celselerde duruşma salonunda hazır bulundurulması yönünde talepte bulunmuş ancak başvurucunun bu talebi "SEGBİS'in doğrudan doğruyalığa aykırı olmaması" gerekçesi ile aynı tarihli celsede reddedilmiştir.

18. Başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı 15/2/2019 tarihli on birinci celsede iddia makamı esas hakkındaki mütalaayı dosyaya sunmuştur. Başvurucunun bu mütalaaya karşı savunması SEGBİS aracılığı ile katıldığı duruşmanın 17/2/2019 tarihli on üçüncü celsesinde alınmıştır.

19. Başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı duruşmanın 20/2/2019 tarihli son celsesinde hüküm açıklanmıştır. Mahkeme, başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan müebbet hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

20. Başvurucu, gerekçeli istinaf ve temyiz dilekçelerinde diğerlerinin yanı sıra duruşmada bizzat hazır bulunarak savunma yapma talebini celse arasında Mahkemeye ilettiği hâlde talebinin reddedilerek duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılmak zorunda bırakılması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirtmiştir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

21. Başvurucu 28/12/2020 tarihinde nihai kararı öğrendikten sonra 26/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

22. Duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin ulusal hukuk için bkz. Şehrivan Çoban [GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020, §§ 38-52.

2. Yargıtay Kararları

23. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 18/10/2021 tarihli ve E.2021/1533, K.2021/9568 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"II- Sanıklar [A.Y.], [Z.V.Y.], [S.E.], [F.A.], [A.A.], [E.K.], [H.K.] ve [E.K.] haklarında [FETÖ/PDY Silahlı terör örgütüne üye olma suçundan] kurulan mahkumiyet hükümlerine yönelik yapılan temyiz incelemesinde;

2-) Sanık [A.A.] yönünden;

Yargılandığı suçtan dolayı tutuklu olan ve mahkeme salonunda hazır bulunmak istediğini 28.11.2018 tarihli dilekçesi ile belirten sanığın, mahkemeye getirilmemesindeki zorunluluk hallerinin nelerden ibaret olduğu denetime elverecek biçimde belirtilmeden duruşma salonuna getirilmeyip, SEGBİS ile alınan savunma ile hüküm kurularak CMK'nın 196/4 maddesine muhalefet etmek suretiyle savunma hakkının kısıtlanması,

...

Kanuna aykırı, Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet savcısı, sanıklar [E.K.], [A.A.], [F.A.], [S.E.] ve sanıklar [H.K.], [E.K.], [A.Y.], [Z.V.Y.], [E.K.] müdafiilerinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmüş olduğundan, sanıklar [S.E.], [F.A.] ve [A.A.] yönünden sair yönleri incelenmeyen hükümlerin bu sebeplerden dolayı CMK'nın 302/2. maddesi uyarınca BOZULMASINA,

...

karar verildi."

24. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 15/6/2021 tarihli ve E.2020/5394, K.2021/4218 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"1-)Sanıklar [B.Ş.] ve [A.T.nin] Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, sanık [A.K.nın] silahlı terör örgütüne üye olma suçundan mahkumiyetine ilişkin hükümler yönünden;

Şanlıurfa T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan sanıklar [B.Ş.] ve [A.K.nın] müdafileri ile Van F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan sanık [A.T.nin] İlk Derece Mahkemesine sundukları 04.07.2017, 09.10.2017 ve 09.04.2018 tarihli dilekçelerinde özetle; 'duruşmaya SEGBİS ile katılmak istemediklerini, mahkeme salonunda hazır bulunarak savunma yapmak istediklerini' belirttikleri görülmekle;

Hükümden önce 25.08.2017 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 694 sayılı KHK'nın 147. maddesiyle değiştirilen ve 08.03.2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7078 sayılı Kanunun 142. maddesi ile de kanunlaştırılan CMK'nın 196/4. maddesinde öngörülen zorunluluk halinin ne olduğu belirtilmeden sanıkların mahkeme salonunda hazır bulundurulmayıp SEGBİS yöntemiyle esas hakkındaki savunmaları ve son sözleri sorulmak suretiyle yargılamanın tamamlanıp CMK'nın 289/1-h maddesi kapsamında aynı Kanunun 196/4. maddesine muhalefet edilmesi,

...

Kanuna aykırı, sanıklar müdafileri, sanık [A.K.] ve [B.Ş.], sanık [A.T.nin.] eşi ile katılanlar vekillerinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmüş olduğundan hükümlerin bu sebeplerden dolayı BOZULMASINA,

...

karar verildi."

25. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 23/1/2023 tarihli ve E.2022/29446, K.2023/218 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"1-Ayrıntıları, Dairemizce de benimsenen Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 10.06.2008 tarih, 9-148/169 sayılı ve Şehrivan Çoban başvurusu üzerine verilen AYM'nin 06.02.2020 tarih, 2017/22672 sayılı kararları ile Dairenin 26.05.2016 tarih, 2016/1697, 2016/3295 sayılı kararında açıklandığı üzere;

Türk Ceza Muhakemesi Hukuku'nun benimsediği sisteme göre, Kanun'un ayrık tuttuğu hâller saklı kalmak üzere hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılmaz (5271 sayılı Kanun madde 193/1). Duruşmada hazır bulunmak isteyen sanığın, hazır bulundurulması sadece ödev değil aynı zamanda bir haktır.

Sanığın duruşmada hazır bulunması hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamakta hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine işlerlik kazandırmaktadır. Ceza adaletinin hakkaniyete uygun şekilde gerçekleşebilmesi için sanığın mahkemenin huzuruna çıkarılması büyük önem arz etmektedir. Anılan hak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil duruşma sürecini takip etmeyi, iddiaları ve tanık ifadelerini dinlemeyi, iddia/savunmaları destekleyecek argümanları ileri sürmeyi de içerir. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkı, sanığın yargılamaya etkili katılım hakkıyla da doğrudan ilişkilidir. Suç isnadı altındaki bir kimse duruşmada hazır bulunarak yargılamaya etkin olarak katılmakta, hakkında kurulacak hükmün inşasına ortak olmakta ve yargılamaya yön verme imkânına kavuşmaktadır. Hâkimler de bu hak vesilesiyle sanığın tutum ve davranışları ile kişisel özelliklerini gözlemleme imkânı elde etmektedir.

...

Duruşmada hazır bulunma hakkı, özellikle hükme tesir edebilecek nitelikteki değerlendirmelerin veya başka esaslı işlemlerin yapıldığı celselerde sanığın duruşmada hazır bulunmasını kural olarak gerekli kılar. İlk ve son savunmanın yapıldığı, esasa ilişkin delillerin toplandığı oturumlara sanığın SEGBİS yolu ile katılması, açık kabulüne dayalı olmalıdır. Dolayısıyla duruşmada hazır bulunma hakkı ancak olayın koşullarının zorunlu kıldığı durumlarda sınırlanabilecektir. Bu bakımdan duruşmada hazır bulunma hakkını sınırlayan herhangi bir tedbirin öncelikle zorunlu/gerekli olduğunun gösterilmesi gerekir. Bu çerçevede sanığın duruşmada hazır bulunmamasını zorunlu kılan bir olgunun varlığı derece mahkemelerince genel, soyut ve klişe cümlelerle değil somut ve olaya uygun bir gerekçeyle ortaya konulmalıdır.

Duruşmada hazır bulunma hakkını sınırlayan video konferans yöntemi ile duruşmalara katılımın zorunlu/gerekli olduğunun ortaya konulması halinde ise sanığın duruşmada hazır bulunmamasının yargılamanın adilliğine bir bütün hâlinde zarar verip vermediği ölçülülük ilkesinin diğer bir unsuru olan orantılılık açısından gözönüne alınmalıdır. Bu kapsamda duruşmada bizzat hazır bulundurulmayan tarafın diğer tarafça ileri sürülen görüşler ve kanıtlar hakkında bilgi sahibi olup olamadığı veya bunlara yorum yapıp yapamadığı, dezavantajlı duruma düşürülmeksizin davaya etkili katılımının sağlanmasında makul bir fırsata sahip olup olmadığı, yokluğunda gerçekleştirilen işlemin sanığın duruşmada fiziken hazır bulunmasını gerektiren bir işlem olup olmadığına göre bir değerlendirme yapılmalıdır.

Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde;

Bandırma M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan sanık müdafiinin temyiz dilekçesinde, yargılamanın bütün aşamalarında sanığın SEGBİS sistemi ile savunmasının alınmasının yüz yüzelik ilkesini ihlal ettiğini belirttiği görülmekle, hükümden önce 25.08.2017 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 694 sayılı KHK'nın 147 inci maddesiyle değişik CMK'nın 196/4 üncü maddesinde öngörülen zorunluluk halinin ne olduğuna ilişkin olaya özgü ilgili ve yeterli gerekçeleri somut olgulara dayandırılarak gösterilmeden, hüküm celsesinde mahkeme salonunda hazır bulundurulmaksızın SEGBİS yöntemiyle savunması alınıp son sözü sorulmak suretiyle yargılamanın tamamlanıp CMK'nın 289/1-h maddesi kapsamında aynı Kanun'un 196/4 üncü maddesine muhalefet edilerek savunma hakkının kısıtlanması [hukuka aykırı bulunmuştur.]"

B. Uluslararası Hukuk

26. Duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin uluslararası hukuk için bkz. Şehrivan Çoban, §§ 53-60.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 28/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

28. Başvurucu; tutuklu olarak yargılanmasının hukuka aykırı olduğunu, tutukluluğa itirazlarının şablon gerekçelerle reddedildiğini ve tutuklamanın makul süreyi aştığını ileri sürmüştür.

29. Başvurunun bu kısmı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

30. Anayasa Mahkemesi Mehmet Emin Kılıç (B. No: 2013/5267, 7/3/2014) ve Mehmet Şimşek (B. No: 2018/10953, 22/7/2020) kararlarında; yakalama ve gözaltına alma ile tutuklamanın hukuki olmaması, tutukluluğun makul süreyi aşması, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması gibi bir suç isnadına bağlı olarak tutuklulukla ilgili şikâyetleri içeren bireysel başvuruların ilk derece mahkemesinin nihai kararını verdiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmadığı gerekçesiyle süre aşımı olduğu sonucuna varmıştır (Mehmet Emin Kılıç, §§ 19-32; Mehmet Şimşek,§§ 47-70). Anılan kararlarda belirtilenlere benzer şikâyetler içeren ve somut başvuruda ileri sürülen kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik ihlal iddialarının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

31. Başvurucu; gözaltı işlemleri sırasında kolluk görevlilerine kendi rızası ile teslim ettiği cep telefonunu kolluk görevlilerinin kullanmaya devam ettiğini ve bu suretle kanuna aykırı bir şekilde delil elde edildiğini, bu durumu ilgili yargı makamları nezdinde şikâyet konusu yaptığını, şikâyetiyle ilgili işlemlerin devam ettiğini, adil yargılanma hakkı ile birlikte özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının da ihlal edildiğini bireysel başvuru formunda belirtmiştir.

32. Başvurucu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben gönderdiği 27/7/2017 tarihli şikâyet dilekçesine başvuru formunun ekinde yer vermiştir ancak bu şikâyeti hakkında soruşturma açılıp açılmadığı, soruşturma açıldıysa hangi numaralı dosya üzerinden incelemenin devam ettiği veya soruşturma tamamlandıysa soruşturmanın nasıl sonuçlandığı

hususlarında başvuru formunda bir açıklamada bulunmamıştır. Buna göre başvurucunun kendisine düşen özen yükümlülüğü çerçevesinde incelemeye elverişli bilgi ve belge sunmadığı değerlendirilmiştir.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermek gerekir.

C. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar

1. Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu, esas hakkındaki mütalaaya karşı savunma yapacağı celsede bizzat duruşma salonunda hazır bulundurulmak istediğini celse arasında Mahkemeye iletmiş olmasına rağmen Mahkemece herhangi bir zorunlu sebep gösterilmeden duruşmaya SEGBİS ile katılmak zorunda bırakıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Bakanlık görüşünde SEGBİS ile ilgili mevzuat hakkında açıklamalarda bulunularak SEGBİS yönteminin hangi durumlarda uygulanabileceğinin, hangi mercinin bu yöntemin kullanılmasına karar verme yetkisine sahip olduğunun, ses ve görüntü bağlantısı için gerekli olan teknik altyapıya ilişkin şartların ilgili mevzuatta açık şekilde düzenlendiği belirtilmiştir. Başvurucunun müdafi yardımından da yararlanmak suretiyle herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir.

36. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

b. Değerlendirme

37. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

38. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı yönünden incelenmiştir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

39. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

40. Anayasa Mahkemesi Şehrivan Çoban kararında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararda öncelikle kişilerin talebine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmalarının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiş; bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı

sonucuna ulaşmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104).

41. Anılan kararda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayalı olarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

42. Somut olayda başvurucu, duruşmanın 28/12/2018 tarihli onuncu celsesinde duruşmanın takip eden celselerinde duruşma salonunda hazır bulundurulması yönündeki talebini Mahkemeye iletmiştir. Başvurucunun bu talebi "SEGBİS'in doğrudan doğruyalığa aykırı olmaması" gerekçesi ile aynı tarihli celsede reddedilmiş ve yargılamaya devam edilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı 15/2/2019 tarihli on birinci celsede iddia makamı esas hakkındaki mütalaayı dosyaya sunmuş, bu mütalaaya karşı savunması da yine başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı duruşmanın 17/2/2019 tarihli on üçüncü celsesinde alınmıştır. Yargılamanın tamamlanmasının ardından başvurucunun SEGBİS aracılığı ile katıldığı duruşmanın 20/2/2019 tarihli son celsesinde de hüküm açıklanmıştır.

43. Anayasa Mahkemesi benzer şikâyeti incelediği Şehrivan Çoban ve Mehmet Ergün ([GK], B. No: 2019/34180, 25/7/2023) kararlarında başvuruculların esas hakkında işlemlerin yapıldığı celselerde hazır bulunma taleplerinin reddedilmesinin zorunlu olduğunun derece mahkemelerince somut bir biçimde ortaya konulamadığı gerekçesiyle müdahalenin gerekli olmadığı ve duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Somut olayda da anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

44. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

45. Belirtilmelidir ki suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67). Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede delillerin takdir biçimine göre mahkemenin benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

2. Diğer İhlal İddiaları

46. Başvurucu; tanık beyanlarının güvenilirliğini sorgulamak ve beyanlardaki çelişkili hususları ortaya çıkarmak amacıyla bir kısım tanığın duruşmada dinlenmesi yönünde talepte bulunduğu hâlde talebinin gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini, ayrıca talimat yoluyla dinlenen bazı tanıkları da sorgulama veya sorgulatma imkânının kendisine tanınmadığını, bazı soruşturma ve kovuşturma işlemleri nedeniyle iddia makamı karşısında dezavantajlı

duruma düşürüldüğünü, hukuka aykırı delillerin hükme esas alındığını, ceza infaz kurumunda avukatıyla yaptığı görüşmelerin kısıtlandığını, istinaf incelemesinin duruşma açılmadan neticelendirildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

47. Başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında kalan ve yukarıda zikredilen (bkz. § 46) şikâyetlerinin yeniden yapılacak yargılama sürecinde derece mahkemeleri ve Yargıtayca değerlendirilecek olması nedeniyle bu aşamada ayrıca incelenmesine gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

48. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve tazminat talebinde bulunmuştur.

49. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

50. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin duruşmada hazır bulunma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2017/717, K.2019/137) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam19.287,60 TL TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULLAH ŞAHİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/5841 | Karar tarihi: 28.03.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/5841

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ABDULLAH ŞAHİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/5841)

Karar Tarihi: 28/3/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 12/6/2024-32574

GENEL KURUL

KARAR

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. Abdullah ŞAHİN

2. Ali KESKİN

3. Ali Osman HAZAR

4. Fatih ÇALIŞKAN

5. Gökhan KALKAN

6. Haydar ASLAN

7. Hüseyin ÖZTÜRK

8. Kadir İŞLER

9. Kadir YUMUŞAK

10. Kemal EROL

11. Kemal TÜRKEN

12. Mehmet ERKILIÇ

13. Mete Ramazan KARAKAYA

14. Miktat COŞAR

15. Murat ALKAÇ

16. Musa SAZAK

17. Mustafa BARAKLIOĞLU

18. Mustafa USER

19. Mümtaz TAŞKIN

20. Necmettin YILDIRIM

21. Orhan ÖZKAYA

22. Ömer Seyfullah AKTÜRK

23. Recep ÇELEBİ

24. Rıdvan CAN

25. Şahin AKSU

26. Uğur ERGÜL

27. Yasin FİDAN

28. Yasin ŞAHİN

29. Yasin Haydar BARIŞ

30. Yunus Emre YURT

Başvurucular Vekili : Av. Göksel ÖZERKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sendikaya üyelik talebinin sendika tarafından reddedilmesi nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvuruya konu Türk Metal Sendikası, Türkiye'de 1963 yılından beri otomotiv, beyaz eşya, elektronik, demir, çelik ve yan sanayi gibi birçok alanda yetkili sendika olarak faaliyet göstermektedir.

7. Türk Metal Sendikası ile Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK) arasında 4/8/2017 tarihinde, 1/1/2017-31/12/2018 arası yürürlük tarihli Toplu İş Sözleşmesi (TİS) imzalanmıştır. Başvurucular, bu sözleşme döneminde Sendikanın üyesidir. 31/12/2018 tarihinde TİS'in sona ermesiyle başvurucular 2019 yılının Şubat ayında Sendikadan istifa etmiştir. Bu sırada Türk Metal Sendikası, başvurucuların çalıştığı işyerinde yeniden TİS akdedebilmek için yetki talebinde bulunmuş, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 20/2/2019 tarihinde yetki belgesi almıştır. Türk Metal Sendikası ile işveren arasında TİS görüşmeleri devam ederken başvurucular 2019 yılı Nisan-Mayıs aylarında tekrar Sendikaya üyelik başvurusunda bulunmuştur. Başvurucuların üyelik talebi Sendika tarafından reddedilmiştir. Ret gerekçesi şöyledir:

"Önceki TİS yürürlük bitimi olan 31/12/2018 akabinde (MKEK'nin hukuka aykırı benzer uygulamalarını örnek alarak) yeni dönem TİS'ten sırf sendikal aidat ödemeden yararlanma amaçlı istifa ettiği anlaşılan, en önemlisi birlik ve dayanışma içerisinde olunması gereken bir dönemde, TİS müzakere başlangıcı hemen öncesinde üyelikten istifa ederek işveren ve diğer işçiler nezdinde sendikamızın güçsüz görünmesine, pazarlık yeteneğinin azalmasına sebebiyet veren, bu suretle hakkın kötüye kullanımı mahiyetinde davranarak sendikamızın amaç ve faaliyetlerinin gerçekleşmesi adına kötü bir örnek ortaya koyan, üyelerimiz arasında birlik ve dayanışmayı bozucu eylemde bulunan, kısacası dayanışma içerisinde binlerce üyesi bulunan sendikamıza bağlılık kurallarına aykırı hareket eden söz konusu kişilerin 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu (md. 17 dahil) ve Türk Metal Sendikası Anatüzüğünün 7. ve ilgili maddeleri gereği üyelik başvurusunun reddine karar verilmiştir."

8. Başvurucular, Türk Metal Sendikasına üyelik talebinin reddi işleminin iptali ile sendika üyeliğinin kazanıldığına karar verilmesi talepli dava açmıştır. Başvurucular, dava dilekçelerinde sendika üyeliğinden çekilmenin anayasal bir hak olduğunu, tekrar üyelik taleplerinin Türk Metal Sendikası tarafından TİS'ten yararlanmalarını engelleme maksatlı ve keyfî olduğunu ileri sürmüştür.

9. Davalı Türk Metal Sendikası; ilk derece mahkemesine sunduğu cevap dilekçelerinde, başvurucuların önceki TİS bitim tarihinde ve yeni TİS görüşmeleri başlangıcında sırf aidat ödememe amaçlı olarak sendika üyeliğinden istifa ettiklerini ileri sürmüştür. Davalıya göre başvurucular TİS imzalanmasına yakın tarihlerde tekrar üyeliğe dönerek geçmiş ayların TİS farklarından yararlanıp üyelikten istifa ettikleri için Sendikaya herhangi bir aidat ödememeyi amaçlamıştır. Davalı, başvurucuların bu davranışının dayanışma hâlinde olunması gereken TİS müzakere sürecinde Sendikayı hem üye sayısı hem de birlik görüntü verme bakımından işveren nezdinde güçsüz bıraktığını belirtmiştir.

10. İlk derece mahkemesinde dinlenen davacı tanıklarının beyanlarının ilgili kısmı şöyledir:

[Tanık M.E, H.D. ve Y.A.:] "...fabrikanın çoğunluğu sendikadan şikayetçidir, kendi temsilcimizi kendimiz şeçemiyoruz, sadece şube başkanını seçeriz, bizimle muhattap olacak kişiyi onlar atarlar. Yemeklerimizin kötü olması, iş güvenliği malzemelerimiz kötüdür, bu gibi şikayetlerimiz vardı. Davacılar bu şikayetlerini dile getirdiler ancak olumlu yanıt alamadılar, çeşitli bahanelerle talepler reddedildi, bunun üzerine davacılar tepki üzerine sendikadan istifa ettiler. Bundan 2-3 ay kadar sonra hem tepkinin gösterilmiş olması hem de muhattap olunacak ve görüşülecek başka bir sendikanın bulunmayışı sebebiyle tekrardan sendikaya üye olmak istediler, bu süre zarfında sürekli sendikadan birileri gelerek davacılara üye olmazsanız TİS'lerden yararlanamazsınız, ücretlerini alamazsınız diye tehdit ettiler, arkadaşlarımızı neden istifa ettiniz, şikayetleriniz nedir diye sormadılar, direk tehdit ettiler. Bu davacıların son çaresiydi, sonradan başka sendika olmadığını biliyorlardı ancak tepkilerini göstermek için bunu yaptılar. Hatırladığım kadarıyla şubat ayı gibi ayrıldılar, mayıs sonu gibi tekrardan başvurdular, davacıların aidat ödememek gibi bir amacı kesinlikle söz konusu değildi, eğer böyle bir amaçları olsaydı sözleşmenin imzalandığı zaman girmek isterlerdi, gerekli tepkiyi göster[di]ler, gerekli reaksiyonu aldılar, bunun üzerine tekrardan sendikaya başvurdular. Hem gerekli reaksiyonun alınması hem de TİS den yararlanamayacaklarının söylenmesi üzerine tekrardan başvurdular. Sendikanın 200 küsür bin üyesi vardır, kırk tane işçinin istifası ile gücünü kaybetmez."

11. İlk derece mahkemesinde dinlenen davalı tanıklarının beyanlarının ilgili kısmı şöyledir:

[U.E.B.:] "Ben Mermi işletmesinde sendika temsilcisiyim. Ben şubat ayında göreve başladım. İstafası şubattan önce şubattan sonra olanlar vardır. Şube yönetiminde gelen talimat ile istifa eden kendi bölümümdeki herkese geri dönmelerini, sıkıntı yaşayacaklarını bildirdim. Mayıs ayında yeni sözleşme için masaya oturulur, yeni sözleşmenin başlayacağı tarih ile önceki sözleşmenin bittiği tarih arasında bir boşluk olur, bu boşluk döneminde istifa edilmesi halinde boşluk dönemindeki aidatın ödenmesinden kurtulunur, yeni sözleşme döneminde tekrardan üye olunması halinde de yeni sözleşmenin haklarından faydalanırlar. Davacılardan istifa sebebi olarak işyeri ile ilgili sorunları belirtenler olmuştu ancak buna tepki olarak istifa etmek doğru değildi, yönetimdekilere, temsilcilere durumu anlatmaları gerekirdi. İstifa sebebi olarak sendika ile ilgili dahi olmayan vardiya hususlarını belirtenler oldu, sosyal sendikacılıkta eksiklikler olduğunu belirtenler de oldu. Tekrardan üye olmaları için çağrı yaptığımızda davacılara yönetimin şu önerisi sunuldu, tekrardan üyelikleri yapılırsa ara dönemde ödenmeyen aidatların kesileceği bildirildi. Yönetimin bu önerisinin sebebi de aidat ödeyerek TİS' ten faydalanan işçinin 'biz enayi miyiz' dememesi içindi. İçlerinde kabul edenler oldu, kabul etmeyenler oldu. Benim davacılar ile ilgili aramda hiçbir sıkıntı yoktur, buraya gelirken de bir kısmı ile görüştüm. Sözleşme tarihinden önce bir tarih verilmişti bize bu tarihten önce bir çok defa davette bulunduk, bu tarihten sonra başvurup da kabul edilen de olmadı. Sendikaya tekrardan kabul edilenler dava açmayıp az önce belirttiğim şekilde eksik aidatları ödeyen kişilerdir. Kabul etmeyenler ise yargılama masrafları ve eksik aidatlarının kesilmemesini isteyen kişilerdir. Genel başkan yardımcısı H.F.E yaptığı toplantıda soru soran herkesi dinledi. Aidatların yüksekliğinden, ödemek istemediğinden şikayet edenler olmuştu. İstifa etmiş işçinin elinde maaş bordrosunu sallayarak bakın bizden aidat kesilmedi, siz 'kerizsiniz koyunsunuz' dediğini duydum..."

[A.O.:] "Ben 18/02/2019 tarihinde Mühimmat fabrikasına sendika temsilcisi olarak atandım. Ben göreve geldiğimde davacıların % 80'i istifa ettiler, biz yönetime istifa eden arkadaşların tekrar sendikaya üye olmaları için talepte bulunduk. Bütün istifa eden arkadaşları tek tek

gezerek sendikaya davet ettim, istifa eden arkadaşların bir kısmı bana hakaret dahi etti. İstifa edenlerin büyük kısmı sebep olarak maddiyatı gösterdiler, sözleşme bitinceye kadar aylık 150 TL civarında aidatın kendilerine kar olduğunu söylediler. Daha önceden bir kaç işçi istifa etmiş akabinde yeni sözleşmenin 1 hafta 10 gün öncesinde başvurarak tekrardan sendika üyesi olup, haklardan faydalanmışlardı, davacılar da bunları örnek gösterdiler. Daha sonrasında gelen başkan yeniden davet etti kabul etmediler, en son geriye dönük eksik aidatın ödenmesi ve açmış oldukları davaları çekmeleri şartıyla sendikaya dönebileceklerini söylediler, ancak davacılar kabul etmediler, bu sebeple başvuruları reddedildi. Benim temsilci olduğum işyerinde bir kaç istifa eden işçi arkadaş ellerinde bordro ile diğerlerine yönelik 'siz kerizsiniz, enayisiniz' diyerek kesintinin yapılmadığını gösterdi. İstifa eden işçilerin bir kısmı tekrardan başvuruları kabul edildi, bir kısmının ise reddedildi, kabul edilenlerin sebebi ise az önce belirttiğim şekilde boşluk dönemindeki ödenmeyen aidatların ödenmesini kabul etmeleri sebebiyledir..."

12. Yargılamanın yapıldığı Ankara 10. İş Mahkemesi, davaların reddine kesin olarak karar vermiştir. Gerekçeli kararların ilgili kısmı şöyledir:

"... Dava konusu uyuşmazlığın çözümünde öncelikle bireysel ve kollektif sendika özgürlüğünün izah edilmesi gerekmektedir. Bireysel sendika özgürlüğü Anayasanın 51. maddesi ve 6356 sayılı Kanun'un 17. ve 19. maddeleri ile düzenlenmiş ve korunmuştur. Bu doğrultuda işçi önceden izin almaksızın dilediği sendikaya üye olabileceği gibi üye kalmaya yahut üyelikten ayrılmaya da zorlanamaz.

Kolektif sendika özgürlüğü ise özü itibari ile sendikanın; üyelik başvurusunda bulunan işçinin başvurusunu kabul edip etmeme hususundaki özgürlüğüdür. ...kollektif sendika özgürlüğü kapsamında Sendika da, başvuruda bulunan işçiyi üyeliğe kabul edip etmemekte özgürdür. Ancak kollektif sendika özgürlüğü de sınırsız olmayıp; iki yönden bu özgürlük sınırlandırılmıştır. Birincisi Sendika tüzüklerinde zorunlu olarak düzenlenen üye olma ve üyelikten çıkarılma şartlarına uyulmaması halidir ki bu şartlar da Anayasaya ve kanunlara aykırı şekilde düzenlenemeyecektir. İkincisi ise 6356 sayılı Kanun'un 17/5. maddesi gereği haklı bir sebebin varlığı halidir. Zira sendikanın da kendi varlığını koruma hakkı bulunmaktadır... bilindiği üzere kollektif sendika özgürlüğü aslında özü itibariyle bireysel sendika özgürlüğünü korumaktadır. Bu yönde anlaşılmaktadır ki bireysel sendika özgürlüğü de, kollektif sendika özgürlüğü de sınırsız olmayıp, karşılıklı olarak birbirlerini dengelemektedir.

...

Tüm dosya kapsamında yapılan inceleme, dinlenen tanık ifadeleri, Sendikanın sunmuş olduğu başvuru ve başvurunun reddine ilişkin evraklar, davacıların ocak-şubat aylarında birbirine yakın tarihlerde sendikadan ayrılmış olmaları ve TİS yapılmasının öncesinde yine birbirine yakın tarihlerde sendikaya üye olma başvurularının bulunması, ayrılma ve başvurma tarihlerinin TİS'in bitmesinden hemen sonrasına ve TİS'ten hemen öncesine denk gelmesi birlikte değerlendirildiğinde; davacıların TİS bulunmayan boşluklu dönemde aidat ödememek amacıyla sendikadan ayrıldıkları ve yeni TİS'in geriye dönük işleyecek hükümlerinden aidat ödemeden faydalanmak için TİS yapılmadan sendikaya üyelik başvurusunda bulundukları anlaşılmıştır.

Bu izahatlar doğrultusunda davacıların eyleminin sendika yönünden kollektif sendika özgürlüğü kapsamında üyelik başvurusunun reddi için haklı sebep olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği önem arz etmektedir.

Bu durum öncelikle Anayasanın 14. maddesinin ikinci fıkrasına aykırıdır. Zira Anayasa tarafından verilen bireysel sendika özgürlüğü hakkı yine Anayasa ile verilen kollektif sendika özgürlüğü hakkını yok etmek amacı ile kullanılmaya çalışılmıştır.

Benzer şekilde bu durum dürüstlük kuralına da aykırıdır. Temel hukuk kurallarından olan dürüstlük kuralı çerçevesinde; herkes haklarını kullanırken dürüst davranmak zorunda olup, hakkın kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz. Dava konusu eylemin aidat ödememek için kanunun arkasından dolanma gayreti ile yapıldığı açık olup, kötü niyetli bu davranış hukuk düzeni tarafından korunmayacaktır.

Davacıların gerçekleştirdiği eylemin davalı sendikayı maddi ve manevi zarara uğrattığı sabittir. Şöyle ki sendikanın temel gelir kaynağı üyelerinden topladığı aidatlar olup, davacılar bu aidatları ödememek ancak TİS'in geriye yürüyen maddelerinden de faydalanmak için kötü niyetli şekilde sendikadan ayrılmış ve sendika yönünden gelir kaybı yaşanmıştır. Sendika manevi yönden de zarar görmüştür. Zira sendikanın kuruluş amacı tek başına güçsüz konumdaki işçilerin ortak amaç ve dayanışma ile bir araya gelerek güçlü konumdaki işveren karşısında denk hale gelmesidir. Davacıların sadece aidat ödememek için sendikadan ayrılıp, TİS'ten önce sendikaya üye olma çabaları sendikanın kuruluş amacı olan dayanışma ve ortak amaç uğruna hareket etme ilkelerine aykırıdır.

Aynı şekilde davacıların eyleminin sendikanın gücünü kırdığı da şüphesizdir. Şöyle ki sendikanın TİS görüşmelerindeki en büyük gücü ve kozu üye sayısıdır. Her ne kadar davalı sendikanın üye sayısının yanında, sendikadan kötü niyetle ayrılıp tekrar girmek isteyenlerin sayısı küçük bir miktar olarak değerlendirilebilecekse de; bu ayrılışlarla sendikanın üye sayısının azaldığı ve gücünün az veya çok düştüğü sabittir ki bu durum açıklandığı üzere sendikanın birlik, beraberlik, dayanışma ve ortak hareket etmeye en çok ihtiyaç olan zamanda, TİS görüşmeleri öncesinde yaşanmıştır.

Davacıların bu eylemleri ile sendika hukukunun temellerinden olan nimet külfet dengesini bozduğu da açıktır. Bu temel ilke gereği sendikanın nimetlerinden faydalanabilmek için sendikanın külfetine katlanılması gerekmektedir. Somut olayda nimet olan TİS'ten kaynaklı alacaklardan faydalanılmak istenilmiş, ancak külfet olan aidat ödeme yükümlülüğüne katlanılmak istenmemiştir.

Ayrıca sendikanın; üyesi işçilere eşit davranma borcu bulunmaktadır. TİS bulunmayan, boşta geçen sürede; sendika üyeliği devam eden ve aidatlarını ödeyen işçiler ile bu sürede kötü niyetli olarak sendikadan ayrılıp, aidat ödemeyip, sonradan üye olan işçilerin; aynı haklara sahip olması durumunda; sendika işçiler arasında eşit davranmamış olacaktır ki bununla da kalmayıp somut olayda da yaşandığı gibi işçiler arasında anlaşmazlıklar çıkacak, çalışma barışı bozulacak, sendikanın birlik, beraberlik ve dayanışma duyguları zayıflayacaktır. Unutulmamalıdır ki kollektif sendika özgürlüğünün zayıflaması bireysel sendikacılığı da zayıflatacaktır.

Bunların yanı sıra davacılar kendileri gibi sendikadan ayrılan bir kısım işçilerin üyelik başvurusunun kabul edildiğini ve kendilerine ayrımcılık yapıldığını iddia etmiştir. Ancak yapılan incelemede ve dinlenen tanık ifadelerinde bu kişilerin, sendikanın; işçilerin kötü niyetli bu davranışlarından dönmeleri ve ödenmeyen aidatların ödenmesi halinde üyeliğe alınacakları şeklinde yapılan davetine uymuş ve külfetine katlanmadıkları yani ödemekten kaçındıkları aidatları geri ödeyerek üye olmuş kişiler oldukları tespit edilmiştir.

Davacıların yapmış olduğu kötü niyetli eylemin bir önceki sene 6-7 kişi tarafından, bu sene

ise 80 küsür kişi tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Aslında sadece bu durum bile TİS bulunmayan dönemde sendika üyeliğinden çıkarak aidat ödemeyip, TİS'in geriye yürüyen hükümlerinden aidat ödemeden yararlanmış olmak için tekrar üye olma çabasının sendikanın amacına, birlik, beraberlik, dayanışma ilkelerine ve kollektif sendika özgürlüğüne zarar verdiğini göstermiştir.

Tüm bu izahatlar doğrultusunda; davacıların TİS bulunmayan dönemde sendika üyeliğinden ayrılarak aidat ödemeyip, TİS'in geriye yürüyen hükümlerinden aidat ödemeden yararlanmış olmak için tekrar üye olma taleplerinin, sendika tarafından reddinin; haklı sebebe dayandığı tespit edilerek davanın reddi gerekmiştir..."

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

13. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "Sendika üyeliği ve üyeliğin kazanılması" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

(1) On beş yaşını dolduran ve bu Kanun hükümlerine göre işçi sayılanlar, işçi sendikalarına üye olabilir

...

(3) Sendikaya üye olmak serbesttir. Hiç kimse sendikaya üye olmaya veya olmamaya zorlanamaz...

(5) Sendikaya üyelik, Bakanlıkça sağlanacak elektronik başvuru sistemine e-Devlet kapısı üzerinden üyelik başvurusunda bulunulması ve sendika tüzüğünde belirlenen yetkili organın kabulü ile e-Devlet kapısı üzerinden kazanılır. Üyelik başvurusu, sendika tarafından otuz gün içinde reddedilmediği takdirde üyelik talebi kabul edilmiş sayılır. Haklı bir neden gösterilmeden üyelik başvurusu kabul edilmeyenler, bu kararın kendilerine tebliğinden itibaren otuz gün içinde dava açabilir. Mahkemenin kararı kesindir. Mahkemenin davacı lehine karar vermesi hâlinde üyelik, red kararının alındığı tarihte kazanılmış sayılır. "

14. 6356 sayılı Kanun'un "Üyelik aidatı" kenar başlıklı 18. maddesi şöyledir:

"(1) Üyelik aidatının miktarı kuruluşların tüzüklerinde belirtilen usul ve esaslara göre genel kurul tarafından belirlenir.

(2) Üyelik ve dayanışma aidatları, yetkili işçi sendikasının işverene yazılı başvurusu üzerine, işçinin ücretinden kesilmek suretiyle ilgili sendikaya ödenir.

(3) Yukarıdaki hükümlere göre ödenmesi gereken aidatı kesmeyen veya kesmesine rağmen bir ay içinde ilgili işçi sendikasına ödemeyen işveren, bildirim şartı aranmaksızın aidat miktarını bankalarca işletme kredilerine uygulanan en yüksek faiziyle birlikte ödemekle yükümlüdür.

(4) Üye aidatının tahsiline ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir."

15. 6356 sayılı Kanun'un "Sendika üyeliğinin sona ermesi ve askıya alınması" kenar başlıklı 19. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) İşçi veya işveren, sendikada üye kalmaya veya üyelikten ayrılmaya zorlanamaz."

16. 6356 sayılı Kanun'un "Toplu iş sözleşmesinden yararlanma" kenar başlıklı 39. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Toplu iş sözleşmesinden taraf işçi sendikasının üyeleri yararlanır.

(2) Toplu iş sözleşmesinden, sözleşmenin imzalanması tarihinde taraf sendikaya üye olanlar yürürlük tarihinden, imza tarihinden sonra üye olanlar ise üyeliklerinin taraf işçi sendikasınca işverene bildirildiği tarihten itibaren yararlanır.

...

(4) Toplu iş sözleşmesinin imzası sırasında taraf işçi sendikasına üye olmayanlar, sonradan işyerine girip de üye olmayanlar veya imza tarihinde taraf işçi sendikasına üye olup da ayrılanlar veya çıkarılanların toplu iş sözleşmesinden yararlanabilmeleri, toplu iş sözleşmesinin tarafı olan işçi sendikasına dayanışma aidatı ödemelerine bağlıdır. Bunun için işçi sendikasının onayı aranmaz. Dayanışma aidatı ödemek suretiyle toplu iş sözleşmesinden yararlanma, talep tarihinden geçerlidir. (İptal dördüncü cümle: Anayasa Mahkemesinin 30/12/2020 tarihli ve E.:2020/57; K.:2020/83 sayılı Kararı ile)

(5) Dayanışma aidatının miktarı, üyelik aidatından fazla olmamak kaydıyla sendika tüzüğünde belirlenir

..."

17. Türk Metal Sendikası Ana Tüzüğü'nün 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

(a) 6356 sayılı Kanun'un 17. Maddesinde belirtilen niteliği haiz ve metal iş kolunda çalışan 15 yaşını doldurmuş işçiler Sendika'ya üye olabilirler.

(b)... Üyelik için yapılan başvuru en çok otuz gün içinde Sendika Yönetim Kurulu tarafından reddedilmediği takdirde üyelik istemi kabul edilmiş sayılır.

2. Anayasa Mahkemesi Kararı

18. Anayasa Mahkemesi 6356 sayılı Kanun'un 39. maddesinin (4) numaralı fıkrasının dördüncü cümlesinde düzenlenen "İmza tarihinden önceki talepler imza tarihi itibarıyla hüküm doğurur." ibaresinin Anayasa'ya aykırılık iddiasını incelemiştir (AYM, E.2020/57, K.2020/83, 30/12/2020). Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Taraf sendikanın üyesi olmayıp dayanışma aidatı ödemek suretiyle toplu iş sözleşmesi hükümlerinden yararlanmak isteyen işçilerin imza tarihinden önceki talepleri itiraz konusu kural uyarınca imza tarihi itibarıyla hüküm doğuracaktır. Bu itibarla toplu görüşme ve pazarlık sürecinde toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işyerinde çalışan, süresinde talepte bulunan ve dayanışma aidatı ödeyen, taraf sendika üyesi olmayan işçilerin toplu iş sözleşmesinde yer alan ve toplu görüşme ve pazarlık süreçleri nedeniyle geçmişe yönelik parasal haklar bahşeden hükümlerden yararlanmaları mümkün olmayacaktır. Bu sonuçla karşılaşmak istemeyen işçilerin ise toplu iş sözleşmesi öncesinde taraf sendikaya üye olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla kural hem olumsuz sendika hakkını hem de toplu iş sözleşmesi hakkını sınırlamaktadır...Toplu iş sözleşmeleriyle işçilerin kazanç ve yarar sağlayabilecek hükümleri işverenlere kabul ettirebildikleri, bunun için görüşme yapma yetkisi olan işçi temsilcilerinin güçlü bir işçi örgütünün eylemli desteğine ihtiyaç duydukları ve bu desteğin güçlü sendikaların oluşmasıyla sağlanabildiği açıktır. Kuralla toplu iş sözleşmesine taraf sendikanın üyesi olmayan işçilerin toplu iş sözleşmelerine konulan ve sözleşme pazarlık süreçlerinde geçen dönemler için parasal haklar öngören hükümlerden

yararlanmalarının sınırlandırıldığı ve böylece sendika üyesi olan işçiler ile olmayan işçiler arasında bir fark yaratılarak toplu iş sözleşmesi yapma yetkisi olan işçi sendikasına katılımın teşvik edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim kuralın gerekçesinde atıf yapılan öğreti görüşleri ile Yargıtay kararlarında toplu iş hukukunun yerleşmesi ve gelişmesi amacından bahsedildiği görülmektedir. Söz konusu sınırlama ile toplu iş sözleşmesine taraf işçi sendikasının üye sayısının ve toplu iş sözleşmesindeki pazarlık gücünün artacağı gözetildiğinde sendika ve toplu iş sözleşmesi haklarına getirilen bu sınırlamanın güçlü işçi desteğini sağlamak suretiyle toplu iş sözleşmesi yapma hakkının etkili biçimde kullanılması amacına yönelik olduğu ve anayasal bağlamda meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır...Toplu iş hukukunun yerleşmesi ve gelişmesi ile sendikaların güçlendirilmesi şüphesiz demokratik toplumda önemli bir yer tutar. Öte yandan çoğulculuk ve haksız rekabetin önlenmesi de demokratik toplumun vazgeçilmezleri arasındadır. Bu nedenle anılan değerler birlikte ve birbiriyle uyumlu şekilde yorumlanarak uygulanmak durumundadır. Başka bir ifadeyle sendikalar arasında haksız rekabet oluşturacak, işçi örgütlenmeleri arasındaki çoğulculuğu zedeleyecek şekildeki kamusal müdahaleler toplu iş hukukunun geliştirilmesi amacı ile izah edilemez. Dolayısıyla anayasal haklara sınırlama getiren kamusal tercihler kullanılırken demokratik toplum değerleri arasındaki uyumu gözeten bir denge ile hareket edilmelidir...Toplu iş sözleşmesine taraf sendika üyesi olan işçi, talebi gerekmeksizin üye aidatı ödeyerek; üye olmayan işçi ise talebi üzerine dayanışma aidatı ödemek suretiyle sözleşmenin parasal hükümlerinden yararlanmaktadır. Dayanışma aidatıyla yararlanmada taraf sendikanın onayı aranmayarak sendika üyesi olan ve olmayan işçiler arasında bir eşitlik ve denge sağlanmıştır. Ancak yetki alma ve toplu iş sözleşmesinin hazırlık, müzakere ve pazarlık süreçlerinin devam ettiği dönemlerde sendika üyesi olmayan işçilerin dayanışma aidatı ödemesi itiraz konusu kuralla engellenmektedir. Bu sürecin ülkemizde çok uzun zaman alabildiği gözetildiğinde bu uzun süre boyunca dayanışma aidatı ödeyenlerin toplu iş sözleşmesinden yararlanmasının engellenmesi bu dengeyi bozacak niteliktedir. Kuralın toplu iş sözleşmesinin imzalandığı tarihte taraf sendika üyesi olan işçiler lehine bir sonuç doğurduğu, bu nedenle sendikalaşma yarışında taraf sendika lehine bir avantaj yarattığı açıktır. Öyle ki üye sayısını artırmada kolaylık elde eden taraf sendikanın bir sonraki toplu iş sözleşmesinde de üye işçi çoğunluğunu muhafaza etmek suretiyle diğer sendikalara üstün gelmesi ve taraf sendika statüsünü koruması mütemadi bir hâl alabilecektir. Bu durum ise sendikalar arasındaki yarışın ve dolayısıyla çoğulculuğun zedelenmesine neden olabilecektir. Taraf sendika üyesi olmayıp sözleşmeden yararlanmaya ilişkin diğer şartları haiz olan işçilerin toplu iş sözleşmesinin geriye dönük hak bahşeden parasal hükümlerinden mahrum bırakılmalarının, bu kapsamdaki işçileri sendikaya üye olmaya zorlayacağı açıktır. Bu itibarla kuralla getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 51. maddesi kapsamında bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı, aksine demokratik bir toplumda bulunması gereken çoğulculuğa zarar verdiği, sendikalar arası rekabeti taraf sendika lehine haksız şekilde bozduğu anlaşıldığından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir sınırlamanın varlığından söz edilemez. Toplu iş sözleşmesi, işçilerin çalışma hayatının düzenlenmesinde önemli katkılar sağladığı gibi işçilere Anayasa ve kanunların emredici kurallarıyla sınırlı olmak üzere sosyal ve ekonomik haklar kazandırır. Doğası gereği bireysel olarak yapılamayan ve sendikalar aracılığıyla toplu olarak yapılabilecek toplu iş sözleşmesinden yararlanma ile sözleşmenin tarafı olan sendikaya üyelik arasında sendikal faaliyetlerin güçlenmesi amacıyla bir ilişki kurulmuştur. Nitekim sendika üyeleri herhangi bir işlem ya da müracaata gerek kalmaksızın toplu iş sözleşmesinden yararlanırken taraf sendika üyesi olmayan işçiler için talepte bulunma ve taraf sendikaya dayanışma aidatı ödenmesi koşulu öngörülmüştür. Bu sayede sendika üyesi olmayan işçilerin de bir kısım külfete katlanmak suretiyle toplu iş

sözleşmesinden yararlanabilmeleri mümkün kılınmıştır. Öte yandan Kanun'un 39. maddesinin (8) numaralı fıkrası ile toplu iş sözleşmesinin grev sonucunda imzalanmış olması hâlinde zorunlu olarak çalışanlar dışında grev sırasında işyerinde çalışmış olanların toplu iş sözleşmesinden yararlanması engellenerek yararlanma ile aidatın ötesine geçen sendikal külfete katlanma arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır. Ancak itiraz konusu kuralla taraf sendika üyesi olmayan işçilerin toplu iş sözleşmesinin toplu görüşme ve pazarlık sürecine ilişkin haklarla ilgili hükümlerinden yararlanmaları engellenmek suretiyle güçlü sendika ile toplu iş sözleşmesi hakkı arasındaki denge bozulmuştur. Bu yönüyle kural taraf sendikaya üye olmayan işçilerin dayanışma aidatı ödemek suretiyle sözleşme hükümlerinden yararlanma imkânını anlamsız da kılabilecek niteliktedir. Dolayısıyla kuralla getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 53. maddesi kapsamında bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu söylenemez."

B. Uluslararası Hukuk

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 11. maddesi şöyledir:

"1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir."

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre sendika kurma hakkı; sendikaların kendi kurallarını koyma, kendi işlerini yönetme ve sendika federasyonları kurma ve bunlara katılma hakkını kapsar (Cheall/Birleşik Krallık, B.No: 10550/83, 13/5/1985, Komisyon kararı). AİHM, sendikaların idari formaliteler ve ücretlerin ödenmesi de dâhil olmak üzere üyelik koşulları ile ilgili kendi kurallarını koyma özgürlüğünün yanı sıra üye adayının icra ettiği meslek veya zanaat gibi daha esaslı başka kriterler koyma özgürlüğüne de sahip olduğunu ifade etmektedir (Demiryolu Mühendisleri ve İtfaiyeciler Birliği (ASLEF)/Birleşik Krallık, B. No: 11002/05, 27/2/2007, § 38).

21. AİHM; sendikaların üyelerini seçmekte özgür olmaları gerektiğini, 11. madde uyarınca derneklerin veya kuruluşların kendilerine katılmak isteyen herkesi kabul etmek gibi yükümlülükleri olmadığını belirtmiştir (Demiryolu Mühendisleri ve İtfaiyeciler Birliği (ASLEF)/Birleşik Krallık,§ 39). AİHM çıkarlarını korumak için bir sendikaya katılma hakkının sendikanın kurallarına bakılmaksızın kişiye istediği sendikaya katılmak için genel bir hak kazandırdığı şeklinde yorumlanamayacağını vurgulamıştır. AİHM'e göre sendikalar, Sözleşme'nin 11. maddesinin ilk fıkrasında sayılan hakları kullanırken sendika kurallarına uygun olmak koşuluyla sendikaya kabul ve sendikadan çıkarma ile ilgili konularda verdikleri kararlarda özgür olmalıdır (C heall/Birleşik Krallık, Komisyon kararı).

22. AİHM; Geotech Kancev GMBH/Almanya (B. No: 23646/09, 2/6/2016, §§ 52-58) başvurusunda, başvurucunun Sosyal Yardım Fonuna mali katkıda bulunmakla yükümlü olduğu için negatif örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. AİHM öncelikle başvurucunun negatif örgütlenme özgürlüğünü yani kendi iradesi dışında işveren

örgütlerinden birine katılmama özgürlüğünü olumsuz yönde etkileyen zorunlu üyelikle eş değer olup olmadığının belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. AİHM'e göre başvurucu şirket; dayanışma ilkesine dayalı olarak inşaat sektöründe çalışan tüm çalışanların menfaatine olacak şekilde sosyal yardım haklarına mali katkıda bulunmakla yükümlüdür. AİHM, Sosyal Yardım Fonuna mali katkıda bulunma yükümlülüğünün başvurucunun inşaat sektöründeki işveren derneklerinden birine katılarak bu derneğin karar alma sürecine katılması ve Sosyal Yardım Fonunun faaliyetleri üzerinde kontrol sahibi olarak çıkarlarını savunması için fiilî bir teşvik yarattığının düşünülebileceğini vurgulamıştır. Buteşvikin Sözleşme'nin 11. maddesi ile güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğü hakkının özüne dokunamayacak kadar uzak olduğunu ve bu nedenle başvurucunun kendi iradesi dışında bir derneğe katılmama özgürlüğüne bir müdahale teşkil etmediğini tespit etmiştir. Ayrıca başvurucunun Sosyal Yardım Fonuna katkıda bulunma yükümlülüğünün bir dernek kurma, bunu teşvik etme veya mevcut bir derneğe katılma hakkını hiçbir şekilde ortadan kaldırmadığının altını çizmiştir. Son olarak başvurucunun Sosyal Yardım Fonuna katkı payı ödemek zorunda olduğu için gerekli mali imkânlardan mahrum bırakıldığı iddiası karşısında bu yükümlülüğünün Sosyal Yardım Fonuna karşı sahip olduğu haklarla dengelendiği sonucuna ulaşmıştır.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 28/3/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucular; Türk Metal Sendikasından ayrılma nedenlerinin Sendikanın gücünü zayıflatmak değil Sendikaya tepki koymak olduğunu, binlerce üyesi olan Sendikanın kendileri nedeniyle maddi bir kayıp yaşamayacağını ileri sürmüştür. Kendileri ile aynı durumda olan kimi işçilerin davalarının kabul edildiğini, delillerinin değerlendirilmediğini, TİS hükümlerinden haksız şekilde faydalandırılmadığını belirterek adil yargılanma, mülkiyet ve sendika haklarının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

25. Bakanlık görüşünde; başvuruculaın sendika hakkının ihlal edildiğine yönelik şikâyetleri incelenirken adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenip incelenmediği, yargılama makamları kararlarının yeterli gerekçeyi içerip içermediği, verilen kararlardaki tespit ve sonuçların kanunun uygulanması niteliğinde olup olmadığı ve açık bir keyfîlik içerip içermediği hususlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculaın iddialarının özünün sendika üyelik taleplerinin reddedilmesine ilişkin olduğu anlaşıldığından iddialarının bir bütün olarak sendika hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

27. Anayasa’nın “Sendika kurma hakkı” kenar başlıklı 51. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir…"

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

29. Anayasa'nın 51. maddesinde yer alan "çalışanlar ... üyelerinin menfaatlerini korumak için" ibaresi üyelerin mesleki menfaatlerini korumak için gerçekleştirecekleri sendikal faaliyetlerin Anayasa tarafından korunduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Kristal-İş Sendikası [GK], B. No: 2014/12166, 02/07/2015, § 54). Bu bağlamda sendika hakkı, mensuplarının menfaatlerini korumak üzere yapılan sendikal faaliyetlere izin verilmesini de gerektirmektedir (Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

30. Anayasa'nın 51. maddesinde temel bir hak olarak güvence altına alınan sendika hakkının gerçekten ve etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Sendika hakkı, bu hakka yönelik olarak kamu gücü tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin yanı sıra üyesi oldukları sendikalarca veya kimi durumlarda özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı da anayasal koruma sağlamaktadır. Dolayısıyla sendika hakkı devlete, müdahalede bulunmama biçimindeki negatif yükümlülüğün yanı sıra üçüncü kişilerden gelebilecek müdahalelere karşı ilgiliye koruma sağlama şeklindeki birtakım pozitif yükümlülükler de yüklemektedir (Barış Adıgüzel, B. No: 2016/15802, 8/9/2021, § 29; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, § 52; Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 36).

31. Devletin sendika hakkının korunmasına ilişkin pozitif yükümlülükleri, kaynağını Anayasa'nın 5. ve 51. maddelerinden almaktadır. Bu yükümlülük devlete, üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendikaya üye olma ve sendikal faaliyette bulunma haklarını kullanmayı engelleyici davranışlarından kaçınmasına yönelik olarak ve sırf bu haklarından yararlandıkları gerekçesiyle yaptırıma tabi tutulmalarını, ayrımcılığa maruz kalmalarını önleyici tedbirler alma ödevi yüklemektedir. Bu çerçevede alınacak tedbirlerin üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendika hakkına müdahalede bulunmaları bakımından caydırıcı nitelikte olması gerekir. Öte yandan üçüncü kişiler tarafından sendika hakkına müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek hukuksal mekanizmaların oluşturulması, savunma ve iddialarını yetkili makamlar önünde ortaya koyabilme olanağının tanınması, gerekiyorsa tazminat ve benzeri giderimler için dava açma imkânının getirilmesi devletin pozitif yükümlülüklerindendir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Muharrem Çimen, [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023, §§ 39, 40; Barış Adıgüzel, §30; Anıl Pınar ve Ömer Bilge, § 37; Bekir Yazıcı [GK], B. No: 2013/3044, 17/12/2015, § 71; Kemal Kılıç [GK], B. No: 2019/16400, 28/7/2022, § 59). Devletin söz konusu yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğinin denetimi ise yürütülen sürecin

bütününe bakılarak yapılmalıdır.

32. Kamu gücü kullanan makamların her türlü iş ve işlemlerinde öncelikle Anayasa hükümlerini gözetmeleri zorunludur. Nitekim Anayasa'nın 11. maddesinde Anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan Anayasa'nın 138. maddesine göre hâkimler, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verir. Görüldüğü üzere yargı organlarının uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa hükümlerini dikkate alarak çözüme kavuşturmaları anayasal bir zorunluluktur. Bu bağlamda bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi, Anayasa Mahkemesinin ilk elden yani doğrudan inceleme yapmamasını ifade ettiği gibi esas itibarıyla idari ve yargısal makamların önlerindeki meseleleri ve uyuşmazlıkları öncelikle Anayasa'ya uygun biçimde sonuca bağlamaları yönünden birincil derecede sorumlu olduklarını göstermektedir. Özellikle temel kanunlarda öngörülen dürüstlük ve iyi niyet kuralları, hakkın kötüye kullanılması yasağı gibi genel ilkeler ile bazı hâllerde olayın özelliklerine ve durumun gereklerine göre hâkime takdir yetkisi tanınması uyuşmazlıkların çözümünde Anayasa'ya uygun yorum imkânı tanıyan söz konusu etkili hukuksal korumanın bir gereği olarak görülmelidir. Dolayısıyla ister özel kişiler arası ister taraflardan birinin kamu gücü olduğu uyuşmazlıklar olsun her durumda hâkimin hukuk kurallarını Anayasa'ya uygun bir biçimde yorumlaması ve yargı yetkisinin kullanımı çerçevesinde özellikle Anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve hürriyetlerin korunmasını gözetmesi beklenmektedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Mehmet Apaydın, B. No: 2015/13099, 8/1/2020, §§ 46, 47).

33. Diğer bir ifadeyle Anayasa'ya uygun yorum ilkesi hâkimin hukuk kurallarını yorumlama serbestîsinin sınırını oluşturmaktadır. Dolayısıyla hâkimin bir hukuk kuralının anlam ve kapsamını tespit ederken Anayasa'yı ve anayasal ilkeleri hesaba katmaması Anayasa'nın normlar hiyerarşisinin tepesinde yer almasını anlamsız hâle getirir. Bu bağlamda Anayasa kâğıt üzerinde kalan bir metin değil yaşayan, hukuk sistemini yönlendiren, her türlü kamusal tasarrufta gözetilmesi gereken hukuki bir belgedir (Mehmet Fatih Bulucu [GK], B. No: 2019/26274, 27/10/2022, § 76). Anayasa hükümlerinin bağlayıcılığının gereği olarak hâkimin maddi hukuk hükümlerini uygularken temel hak ve hürriyetlere ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvenceleri öncelikle dikkate alması anayasal bir gerekliliktir.

34. Derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa’ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki uyuşmazlık ne kadar Anayasa’da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi, Anayasa’da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa’nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede, onların yeri alınmamakta; kamusal makamların süreç içindeki tutumları sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, § 57; Muharrem Çimen, § 42).

35. Bununla birlikte sendika hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine

getirildiğinden söz edilebilmesi için her iki tarafın menfaatlerinin de mümkün olduğunca dengelenmesi ve taraflardan biri aleyhine ölçüsüz bir sonuca yol açılmaması gerekir. Menfaatler dengesinin kurulmasında taraflardan biri aleyhine bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin yüklenmesi, pozitif yükümlülüklerin ihlali sonucunu doğurabilir. Olayın bütün koşulları ve taraflara tanınan tüm imkânlar ile tarafların tutum ve davranışları gözönünde bulundurularak menfaatlerin adil bir şekilde dengelenip dengelenmediği değerlendirilmelidir (Faik Tari ve Sultan Tari, B. No: 2014/12321, 20/7/2017, § 52; Kemal Kılıç, § 61). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvuruculaların sendika üyelik taleplerinin reddedilmesi nedeniyle açtıkları davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığı ve özellikle derece mahkemelerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

36. Eldeki başvuruda başvurucular, sendika üyelik taleplerinin haksız bir biçimde reddedildiğinden ve üye olamamaları nedeniyle TİS'ten yararlanamadıklarından yakınmıştır. Türk Metal Sendikası ise red sebebi olarak başvuruculaların TİS sürecinde Sendikadan istifa ederek gerekli dayanışmayı göstermemelerini gerekçe göstermiştir.

37. Sendikalar büyük çapta örgütlenebilen, TİS'e taraf olabilen ve koşulları oluştuğu takdirde grev ve lokavt kararları alabilen, böylelikle demokratik toplum hayatını siyasi, sosyolojik ve ekonomik açıdan etkileyebilme gücüne sahip kuruluşlardır. İnsan haklarına saygılı devlet anlayışının bir gereği olarak sendikaların güçlü bir biçimde örgütlenebilmesinin mümkün kılınması gerekir. Sendikal örgütlenme ve sendikal örgütlenmeden özgürce yararlanabilme çoğulcu demokrasinin de bir göstergesidir. Bu nedenle demokrasi kültürünün yerleştiği toplumlarda sendikal örgütlenmenin güçlü bir şekilde tezahür etmesi sağlanmalıdır.

38. Bireysel sendika özgürlüğü; özellikle işveren karşısında ekonomik olarak güçsüz durumda olan çalışanların ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek için serbestçe sendika kurma, sendikaya üye olma, sendikal faaliyette bulunma ve istediği zaman sendika üyeliğinden ayrılma haklarını içerir. Kolektif sendika özgürlüğü ise sendikaların varlıklarını koruma, sürdürme, sendikaya üye kaydetme, üyelikten çıkarma, sendikal faaliyetlerde bulunma haklarıdır. Kolektif sendika özgürlüğü en başta bir sendikaya, varlığını sürdürme güvencesi vermektedir. Bu güvencenin dışında sendikaların kolektif irade özerkliklerini koruma altına almaktadır. İrade özerkliğinin bir sonucu olarak sendikalar kendilerini ilgilendiren konularda serbestçe karar alma, organizasyonlarını düzenleme ve sendikalara özgü faaliyetler yürütme haklarına sahiptir. Sendikaların varlıklarını sürdürme ve faaliyette bulunma konusundaki potansiyel güçleri ise üye sayıları ile doğru orantılıdır.

39. Sendika özerkliği, aynı zamanda üyelerini seçmekte de özgür olmaları anlamına gelir. Bu kapsamda sendikaların kendilerine katılmak isteyen herkesi kabul etmek gibi bir yükümlülükleri bulunmamaktadır. Sendikalar tüzüklerini serbestçe düzenleyip istedikleri kişileri üye kaydedebilir, üyelikten çıkarabilir yahut üyelik taleplerini reddedebilir ancak bu hakları sınırsız olmayıp keyfî uygulamalara neden olmamalı, bireysel sendika özgürlüğüne müdahale niteliği taşımamalıdır.

40. Bu itibarla sendika hakkı iki taraflı bir hak olarak hem bireysel hem de kolektif temel haktır ve çift yönlüdür. Yani hakkın bireysel ve kolektif yönü birbirini tamamlayan iki

parçadır ve birbirlerinden ayrı düşünülemez. Dolayısıyla bireysel sendika özgürlüğünün korunabilmesi için sendikaların varlıklarını devam ettirebilmeleri gerekir. Bunun için de öncelikle kolektif sendika özgürlüğünün korunması gerekir. Zira işçiler ve işverenler sendika çatısı altında örgütlü hareket ederek sendikal haklarını güçlü bir biçimde dile getirebilmekte ve gerektiğinde örgütlü mücadele edebilmektedir. Bu nedenle sendikaların varlıklarının hem devlete hem üçüncü kişilere hem de kendi üyelerine karşı korunması gerekir.

41. Somut olayda başvurucular, birbirine yakın tarihlerde Türk Metal Sendikasından ayrılmıştır. Sonrasında aynı sendikanın TİS'e taraf olma sürecinde yine birbirine yakın tarihlerde sendika üyelik başvurusunda bulunmuştur. Bunun üzerine Türk Metal Sendikası, başvuruculaların sırf sendika aidatını ödemeden yeni dönem TİS'ten yararlanma amacıyla istifa ettiğini değerlendirmiştir. Sendikaya göre birlik ve dayanışma içinde olunması gereken bir dönemde, TİS müzakereleri başlamadan hemen önce başvuruculaların üyelikten istifa etmesi Sendikanın hem işveren hem diğer işçiler nezdinde güçsüz görünmesine neden olmuştur. Sendika ayrıca başvuruculaların bu şekilde hareket etmesinin Sendikanın pazarlık gücünün azalmasına neden olan hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Başvurucular ise Sendikadan ayrılma nedenlerinin Sendikanın gücünü zayıflatmak değil Sendikaya tepki koymak olduğunu, binlerce üyesi olan Sendikanın kendileri yüzünden maddi kayıp yaşamayacağını ileri sürmüştür.

42. İlk derece mahkemesi yaptığı değerlendirmede öncelikle sendikaların eşit davranma borcu bulunduğunu belirtmiştir. Mahkeme, sendika üyeliği devam eden ve aidatlarını ödeyen işçiler ile aidat ödemeyip sonradan sendikaya üye olanların aidat ödeyenlerle aynı haklara sahip olması durumunda sendikanın işçilere eşit davranmamış olacağını değerlendirmiştir. Mahkemeye göre bu durum çalışma barışını bozarak Sendikanın birlik, beraberlik ve dayanışmasını zayıflatacaktır. Kolektif sendika özgürlüğünün zayıflaması ise bireysel sendikacılığı da olumsuz yönde etkileyecektir. Derece mahkemesi, başvuruculaların kendileri ile aynı durumda olan bir kısım işçinin üyelik taleplerinin kabul edildiği iddiasını ise o işçilerin geriye dönük aidatları ödemeleri nedeniyle olduğunu tespit etmiştir. İlk derece mahkemesi kararında ayrıca başvuruculaların binlerce üyesi olan Sendikaya maddi bir zarar vermedikleri savunmasına karşılık bir önceki sene 6-7 kişinin bu şekilde ayrılmasının başvurucularla birlikte ise 80 kişinin aynı şekilde davranmasının gitgide büyüyen bir soruna işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Mahkeme sonuç olarak başvuruculaların sadece aidat ödememek için Sendikadan ayrılıp TİS'ten önce Sendikaya üye olma çabalarının Sendikanın kuruluş amacı olan dayanışma ve ortak amaç uğruna hareket etme ilkelerine aykırı olduğunu belirterek davanın reddine karar vermiştir.

43. O hâlde ilk derece mahkemesi kararında bireysel sendika hakkı ile kolektif sendika hakkının dengelenip dengelenmediğine bakılmalıdır. Anayasa Mahkemesi norm denetimi kararında (bkz. § 18) işçilerin Sendikaya üye olduktan sonra TİS'ten geriye dönük olarak yararlanmalarına imkân verilmesinin çoğulculuğun ve bireysel sendika hakkının güçlendirilmesine yönelik olduğu açıkça vurgulanmıştır. Bununla birlikte bireysel sendika hakkı lehine yönelik bu değerlendirme, hakkın kötüye kullanılmasına izin verildiği şeklinde anlaşılamaz. Kuşkusuz başvuruculaların diledikleri şekilde sendikadan ayrılma ve sendikaya katılma özgürlükleri bulunmaktadır. Ancak bu özgürlüklerini kullanırken toplu bir biçimde hareket ederek -özellikle TİS sürecinde- sendikayı güçsüz duruma düşürmemeleri gerekir.

44. Bir sendikanın üye sayısı, TİS görüşmelerinde pazarlık ve işçiyi işverene karşı koruma gücünü artıran en önemli faktörlerdendir. Diğer yandan bir sendikanın finansal açıdan

güçlenmesi örgütlü işçi sayısı ile mümkündür. Nitekim işçilerden alınan üyelik ve dayanışma aidatlarıyla sendikanın finansal kaynakları güçlendikçe organizasyonel performansı da artar ve sendika daha fazla işçiye ulaşma imkânına sahip olur. Somut başvuruya konu olayda başvurucuların toplu bir biçimde Sendikadan yakın tarihlerde istifa ettiği ve TİS müzakereleri devam ederken yine Sendikaya toplu şekilde üyelik başvurusunda bulunduğu anlaşılmıştır. Her ne kadar başvurucular, bu durumu soyut bir şekilde Sendikaya yönelik memnuniyetsizliklerine karşılık bir tepki koyma olarak ifade etmişlerse de hangi nedenlerle bu tepkiyi gösterdiklerini ve hangi taleplerinin yerine getirilmesi üzerine tekrar üyelik başvurusunda bulunduklarını açıklamamıştır.

45. Anlatılanlar kapsamında ilk derece mahkemesinin başvurucuların bu davranışlarının sendikanın gücünü zayıflatma, dolayısıyla hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olduğuna karar vermesinde başvurucuların bireysel sendika özgürlüğü ile sendikanın kolektif sendika özgürlüğü arasında dengeleme yapılmadığı söylenemeyecektir. Kaldı ki başvurucular dayanışma aidatı ödemek suretiyle TİS hükümlerinden her zaman yararlanabileceklerdir. Bu itibarla başvurucuların ileri sürdüğü iddiaların mahkemece ilgili ve yeterli bir gerekçe ile karşılandığı, verilen kararlarda belirtilen tespit ve gerekçeler itibarıyla yargısal makamlarca anayasal anlamda takdir yetkisinin sınırının aşılmadığı ve yargısal sistemin olayda etkili bir şekilde işletildiği görülmüştür. Dolayısıyla sendika hakkı çerçevesinde devletin pozitif yükümlülüklerinin olayın şartları altında yerine getirildiği sonucuna varılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 28/3/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BÜLENT GÜVEN

B. No: 2019/7966 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7966

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜLENT GÜVEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7966)

Karar Tarihi: 2/4/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 8/7/2024-32596

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucu : Bülent GÜVEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ortaklığın satış yoluyla giderilmesi sırasında satıştan fazla katma değer vergisi tahsil edildiği iddiasıyla yapılan şikâyetin süre aşımı gerekçesiyle reddine karar verilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Pazar (Rize) Sulh Hukuk Mahkemesi 30/3/2012 tarihli ve E.2011/482, K.2012/151 sayılı kararıyla çok sayıdaki taşınmazda ortaklığın satış yolu ile giderilmesine karar vermiştir.

9. Pazar Sulh Hukuk Mahkemesi Satış Memurluğunun (Satış Memurluğu) 2013/7 numaralı dosyasında satış işlemleri yürütülmüştür. Bu bağlamda başvuruya dayanak satış 4/8/2014 tarihinde ilan edilmiş ve başvurucuya 15/8/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

10. Başvurucu 24/9/2014 havale tarihli dilekçesiyle, hissedarı ve müşterek ihale alıcısı olduğu bu taşınmazlardan 189 ada 10 parsel ile 190 ada 3 numaralı parsellerde bulunan taşınmazların konut niteliğinde olması nedeniyle katma değer vergisinin (KDV) %18 yerine %1 oranında hesaplanmasını talep etmiştir. Satış Memurluğu, aynı günlü işlemle talebi reddetmiştir. Ret gerekçesinde, bahçe ve tarla vasıflı taşınmazların KDV oranının %18 olduğunu satış ilanında ve şartnamesinde %18 olarak gösterildiğini belirtmiştir. Satış Memurluğunun bu işlemine karşı başvurucunun herhangi bir başvurusuna dosyada rastlanmamıştır.

11. Satışın kesinleşmesiyle başvurucunun KDV'yi 10/10/2014 tarihinde %18 oranında ihtirazi kayıtla ödediği anlaşılmıştır.

12. Bu arada Y. Güven isimli bir başka müşterek alıcı, 7/11/2014 tarihinde Pazar Vergi Dairesi Müdürlüğüne başvurarak söz konusu satış sırasında fazla KDV tahsil edildiğini belirterek bunun iadesini istemiştir. Vergi Dairesi Müdürlüğü 3/12/2014 tarihli işlemle söz konusu satışlarda mükellefin satışı düzenleyen kişi olduğunu belirterek istemi reddetmiştir.

13. Vergi dairesine bir başvurusunun olmadığı anlaşılan başvurucu, 190 ada 3 numaralı parseldeki taşınmaz için 10/10/2014 tarihinde ödediği KDV'nin iadesine karar verilmesi istemiyle 7/11/2014 tarihinde Ankara 3. Vergi Mahkemesinde dava açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde KDV'nin yansıtılabilir özelliği nedeniyle alıcı olarak mükellef durumunda olduğunu, taşınmazda iki bağımsız bölüm bulunduğunu ve bunların ayrı girişleri olması nedeniyle metrekarelerinin ayrı ayrı hesaplanması gerektiğini, buna göre yüz ölçümü 150 m²den az olacağından %1 KDV hesaplanması gerektiğini ileri sürmüştür. Dava dilekçesinde davalı olarak "Maliye Bakanlığına izafeten Rize Pazar Vergi Dairesi" gösterilmiştir. Dava konusu olarak "hatalı hesaplanan katma değer vergisinin düzeltilmesi ve iadesi" belirtilmiştir.

14. Ankara 3.Vergi Mahkemesi 11/11/2014 tarihli kararıyla, dava konusu tahakkuk ve tahsil işlemini yapan idarenin Pazar Vergi Dairesi olması nedeniyle yetkili mahkemenin Trabzon Vergi Mahkemesi olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı vermiştir.

15. Yetkisizlik kararı üzerine dosyayı inceleyen Trabzon Vergi Mahkemesi ise 15/12/2014 tarihinde görevsizlik kararı vermiştir. Gerekçede, davacının icra yoluyla satın aldığı taşınmazın niteliğinde hataya düşülerek yanlış hesaplandığı ileri sürülen ve ihtirazi kayıtla ödenen vergilerin iadesi istemiyle dava açıldığını ancak vergi hatası kapsamında bir düzeltme ve şikâyet başvurusu bulunmadığını, davanın doğrudan İcra Müdürlüğü tarafından yapılan satış işlemine ilişkin olduğunun anlaşıldığını belirtmiştir. Ayrıca Uyuşmazlık Mahkemesinin 27/1/2014 tarihli ve E.2014/47, K.2014/56 sayılı kararına (bkz. aşağıda § 25) atıf yaparak davada adli yargının -icra mahkemelerinin- görevli olduğunu ifade etmiştir.

16. Başvurucu, Trabzon Vergi Mahkemesinin 15/12/2014 tarihli görevsizlik kararı sonrası 28/1/2015 tarihinde Pazar İcra Hukuk Mahkemesine başvurmuştur. Pazar İcra Hukuk Mahkemesi 26/5/2015 tarihli kararıyla davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 4. maddesine yer vererek davanın icra memurunun muamelesini şikâyet davası olup davanın Pazar Sulh Hukuk Mahkemesince verilen karar gereğince yapılan satış işleminden kaynaklandığını, dolayısıyla Pazar Sulh Hukuk Mahkemesinin görevli olduğunu belirtmiştir.

17. Bunun üzerine başvurucunun davası Pazar Sulh Hukuk Mahkemesinin E.2015/574 sayılı dosyasına kaydedilmiştir. Pazar Sulh Hukuk Mahkemesi 14/2/2018 tarihli kararıyla şikâyeti reddetmiştir. Gerekçede, 2004 sayılı Kanun'un 16. maddesine dikkat çekerek anılan maddeye göre şikâyetin yedi gün içinde yapılması gerektiğini, olayda ise şikâyete konu gayrimenkulleri içeren satış ilanının 4/8/2014 tarihinde yapıldığını ve ilanın başvurucuya 15/8/2014 tarihinde usulüne uygun olarak tebliğ edildiğini, şikâyetin ise Pazar İcra Hukuk Mahkemesine 28/1/2015 tarihinde yapıldığını, dolayısıyla şikâyette süre aşımı bulunduğunu ifade etmiştir.

18. Başvurucu, istinaf başvurusunda bulunmuştur. Dilekçesinde diğer iddialarının yanı sıra 2004 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrasındaki “Bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikâyet olunabilir." kuralına ve Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin benzer bir uyuşmazlıkta verdiği 17/12/2015 tarihli ve E.2015/17111, K.2015/32048 sayılı kararına (bkz. § 23) dikkat çekerek başvurusunun süresinde olduğunu ileri sürmüştür.

19. İstinaf talebini inceleyen Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 19/12/2018 tarihli ve E.2018/2401, K.2018/3116 sayılı kararıyla istinaf isteminin esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Gerekçede, ihale ilanının 15/8/2014 tarihinde usulüne uygun tebliğ edildiğini, satış ilanının usulsüz tebliğ edildiğine yönelik itirazı olmayan davacının bu tarih itibarıyla satılması düşünülen taşınmazlar için KDV oranının %18 olarak belirlendiğini öğrendiğini ancak eldeki davayı 2004 sayılı Kanun'un 16. maddesinde yer alan yedi günlük şikâyet süresini geçirdikten sonra 28/1/2015 tarihinde Pazar İcra Hukuk Mahkemesinde açtığını, dolayısıyla şikâyetin süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmesinde bir isabetsizlik bulunmadığını belirtmiştir

20. Karar 15/2/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 14/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

21. 2004 sayılı Kanun’un 16. maddesi şöyledir:

"Kanunun hallini mahkemeye bıraktığı hususlar müstesna olmak üzere İcra ve İflas dairelerinin yaptığı muameleler hakkında kanuna muhalif olmasından veya hadiseye uygun bulunmamasından dolayı icra mahkemesine şikayet olunabilir. Şikayet bu muamelelerin öğrenildiği tarihten yedi gün içinde yapılır.

Bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikayet olunabilir."

22. 6/1/1982 tarihli ve 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun 'un "Vergi Mahkemelerinin

görevleri" kenar başlıklı 6. maddesi şöyledir:

"Vergi mahkemeleri:

a) Genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile

benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davaları,

b) (a) bendindeki konularda 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında

Kanunun uygulanmasına ilişkin davaları,

c) Diğer kanunlarla verilen işleri,

Çözümler. "

B. İçtihat

23. Başvurucunun istinaf aşamasında dayandığı Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 17/12/2015 tarihli ve E.2015/17111, K.2015/32048 sayılı kararı şöyledir:

"İhale alıcısı olan şikayetçi vekili icra mahkemesine başvurusunda, satışı yapılan gemi için hesap edilen %18 KDV'yi (77.400,00TL) ödediklerini, geminin satın aldığı tarihte hurda vasfında olduğunu, müvekkilinin söküm işlemlerini tamamlayarak hurdaya ayırmış olduğu bu geminin 3065 sayılı Kanun'un 17/4-g maddesi kapsamında katma değer vergisi istisnasına tabi olduğunu ileri sürerek bu yöndeki taleplerinin icra müdürlüğünce reddedildiğini beyanla sözkonusu ret kararının iptalini talep ettiği, mahkemece yasal 7 günlük sürede yapılmadığı gerekçesiyle şikayetin reddine karar verildiği anlaşılmaktadır.

İcra memurunun işleminin yasaya veya olaya uygun bulunmaması nedeniyle icra mahkemesine başvurularak şikayet yolu ile kaldırılmasının istenmesi, İİK'nun 16/1. maddesi gereğince şikayete konu işlemin öğrenildiği günden itibaren kural olarak 7 günlük süreye tâbidir. Bu kuralın iki önemli istisnası vardır:

1-İİK'nun 16/2. maddesi gereğince bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikayet yoluna başvurulabilir. Bu hükmün amacı, ilgilileri icra memurunun bir hakkı yerine getirmekten kaçınmasına karşı korumaktır.

2-Kamu düzenine aykırı olan işlemlere karşı da süresiz şikayet yoluna gidilebilir. Anılan ilke doktrinde benimsenmiş ve Yargıtay uygulamalarında da kabul edilmiştir.

Somut olayda, şikayet konusu uyuşmazlık, icraen ihalesi yapılan geminin satışının KDV'den istisna olup olmadığı ve bu satış nedeni ile icra dairesince alıcıdan KDV alınmasının yasaya uygun olup olmadığı ile ilgili olup bir hakkın yerine getirilmemesine ilişkin olduğundan İİK'nun 16/2. maddesi uyarınca şikayet süreye tâbi değildir.

O halde mahkemece, gerektiğinde bilirkişi incelemesi de yaptırılmak suretiyle şikayetin esasının incelenerek, oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, istemin süre aşımı nedeniyle reddi isabetsizdir."

24. Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 26/5/2016 tarihli ve E.2016/6731, K.2016/14916 sayılı kararı şöyledir:

"Taşınırı ihalede satın alan üçüncü kişi ihale alıcısının icra mahkemesine başvurusunda, KDV'nin %1 oranında tahakkuk ettirilmesi gerekirken %18 olarak uygulanmasının doğru olmadığını ileri sürerek icra mahkemesine başvurduğu, mahkemece istemin süre aşımından reddine karar verildiği anlaşılmıştır.

İcra memurunun işleminin yasaya veya olaya uygun bulunmaması nedeniyle icra mahkemesine başvurularak şikayet yolu ile kaldırılmasının istenmesi, kural olarak (7) günlük süreye tabidir. Şikayet süresi, şikayet konusu işlemin öğrenildiği günden başlar (İİK.nun 16/1). Bu kuralın iki önemli istisnası vardır:

1-Bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikayet olunabilir (m.16/2). Bu hükmün amacı, ilgilileri icra memurunun bir hakkı yerine getirmekten kaçınmasına karşı korumaktır.

2-Kamu düzenine aykırı olan işlemlere karşı da süresiz şikayet yoluna gidilebilir. Anılan ilke doktrinde benimsenmiş ve Yargıtay uygulamalarında da kabul edilmiştir.

Somut olayda olduğu gibi yasanın emredici kuralından kaynaklanan vergi, resim, harç ile ilgili uygulamalar bir hakkın yerine getirilmemesi ile ilgili bulunduğundan, bu husus hakkında İİK'nun 16/2. maddesi gereğince süresiz şikayet hakkı vardır. Şikayetçinin yukarıda açıklanan başvurusu bir hakkın yerine getirilmemesine ilişkin olup İİK'nun 16/2. maddesi gereğince süresizdir.

O halde, mahkemece şikayetin esasının incelenerek oluşacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken istemin süre aşımı nedeni ile reddi isabetsizdir."

25. Vergi Mahkemesinin gerekçesinde dayandığı Uyuşmazlık Mahkemesinin 27/1/2014 tarihli ve E.2014/47, K.2014/56 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava, Sakarya İli, Serdivan İlçesi ... parselde kayıtlı ... taşınmazda 500/1455 arsa paylı, zemin + 1 Kat ve Çatı Katı 1 bağımsız bölüm numaralı tripleks dükkan vasıflı taşınmazın, Sakarya 5. İcra Müdürlüğü'nün 2010/1068 talimat sayılı dosyasında yapılan 05.04.2012 tarihli ihalesi neticesinde davacıya satışı sonrasında, taşınmazın satış bedeli üzerinden KDV ve Damga Vergisi alınmamasına yönelik başvurusunun reddine dair Sakarya 5. İcra Müdürlüğü'nün işleminin iptali ile ödenen vergilerin iadesi istemiyle açılmıştır.

Dosya kapsamında yapılan incelemede; Sakarya 5. İcra Müdürlüğü'nün 2010/1068 talimat sayılı dosyasında, ihale alıcısı Yapı ve Kredi Bankası AŞ vekilinin 05.04.2012 tarihinde 230.000,00 TL bedelle ihaleden almış oldukları taşınmazın KDV ve İhale Damgadan istisna olduğundan bahisle İhale Damga ve KDV alınmamasını talep ettiği, icra müdürlüğünün ise, talebin reddi ile davacı vekiline KDV, İhale Damga ve Tellaliye harcını yatırmak üzere ihalenin kesinleşmesinden itibaren 7 gün süre verilmesine karar verildiği anlaşılmıştır. ...

Bu durumda; 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 'Kanunun Şümulü' başlıklı 1. maddesinde, bu kanun hükümlerinin ikinci maddede yazılı olanlar dışında, genel bütçeye giren vergi, resim ve harçlar ile il özel idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim ve harçlar hakkında uygulanacağı belirtilmiş, 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun 'Vergi Mahkemelerinin Görevleri' başlıklı 6. maddesinde, Vergi Mahkemelerinin genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davalarla, bu konularla ilgili olarak 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun uygulanmasına ilişkin davaları ve diğer kanunlarla verilen işleri çözümleyeceği hükmüne yer verilmiş ise de; İcra Müdürlüğü tarafından yürütülen takip sonucu vergi alınması işleminin, kanuna aykırılığı iddiasının şikayet yolu ile İcra Mahkemesinde çözümleneceği; Mahkemenin incelemeyi, söz konusu icra dosyası üzerinden yaparak, anılan işlemin Kanuna uygun olup olmadığı hususunda karar vereceği kuşkusuzdur. Adli yargılamanın bir parçasını oluşturan bu uyuşmazlığın, İcra

Müdürlüğünün tesis ettiği bir işlemden kaynaklandığı gözetildiğinde, bu işlemin yasaya uygun olup olmadığının adli yargı yerince çözümlenmesinin gerektiği sonucuna varılmıştır."

26. Uyuşmazlık Mahkemesinin 24/2/2020 tarihli ve E.2020/46, K.2020/114 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Mevzuat hükümleri ile somut olay birlikte irdelendiğinde, İcra Müdürlüğü tarafından yürütülen takip kapsamında yapılan ihale sonucunda satılan taşınmaza ilişkin, icra müdürlüğünce hesaplanan % 18 oranında KDV ödenmesine dair kararın kanuna aykırılığı iddiasının şikayet yolu ile İcra Mahkemesinde çözümleneceği, mahkemenin incelemeyi, söz konusu icra dosyası üzerinde yaparak, anılan işlemin kanuna uygun olup olmadığı hususunda karar vereceği kuşkusuzdur. Adli yargılamanın bir parçasını oluşturan bu uyuşmazlığın, İcra Müdürlüğünün tesis ettiği bir işlemden kaynaklandığı gözetildiğinde, bu işlemin yasaya uygun olup olmadığının adli yargı yerince çözümlenmesinin gerektiği sonucuna varılmıştır."

27. Uyuşmazlık Mahkemesinin 28/2/2022 tarihli ve E.2021/524, K.2022/120 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"14. Dava, davacı tarafından Urla Sulh Hukuk Mahkemesi Satış Memurluğunun 2020/2 sayılı dosyasında yapılan açık artırma usulü ihale sonucu satılan taşınmaza ilişkin olarak %1 yerine %18 alındığı ileri sürülen KDV'nin fazlaya ilişkin kısmının iadesine karar verilmesi istemiyle tahsil işlemini gerçekleştiren vergi dairesine karşı açılmıştır.

15. Somut olayda ihale yoluyla satışı yapılan taşınmaza ilişkin olarak tahakkuk ettirilen %18 oranlı KDV'nin vergi dairesince tahsil edildiği noktasında tartışma bulunmamaktadır. Bu durumda, satış memurluğunun vergi sorumlusu sıfatı sona ermiş, verginin iadesinin muhatabı vergi dairesi olmuştur. Bu kapsamda açılan davada da, 3065 sayılı Kanun hükümleri gereğince katma değer vergisine ilişkin uyuşmazlığın görüm ve çözümü görevi, 2576 sayılı Kanun uyarınca idari yargı içerisinde yer alan vergi mahkemelerine ait bulunmaktadır.

16. Bununla birlikte, somut olayda da uygulanması mümkün görünen (§ 8-9), icra mahkemelerinin 'istihkak davaları' ile 'ihalenin feshi davalarına' ilişkin kararları dışındaki takip hukukuna ilişkin (memur işlemini şikayet, haciz, satış vb.) kararları maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmemektedir (§ 7). Dolayısıyla, somut olaydaki gibi KDV'nin tahsilini gerçekleştiren vergi idaresinin olası şikayet davasının tarafı olmaması ve mahkemece şikayet konusu hakkında verilecek kararın maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmemesi nedeniyle, KDV'nin oranı yönünden Sulh Hukuk Mahkemesince verilecek kararın icrailiği de tartışmalı hale geleceğinden 'memur işlemini şikayet davası' sürecinin uyuşmazlık konusu olaya uygulanması mümkün görünmemektedir.

17. Bu durumda, söz konusu katma değer vergisinin %1 orandan fazlasının iadesi istemine ilişkin davada vergi mahkemesinin görevli olduğu anlaşılmıştır."

28. Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 16/3/2023 tarihli ve E.2022/9025, K.2023/1747 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... Uyuşmazlık, kesinleşen ihalede fazla ödendiği ileri sürülen KDV'nin iadesi istemine ilişkindir. ...

Somut olayda; Katma Değer Vergisi'nin tahsil edildiği noktasında tartışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda verginin iadesinin muhatabı vergi dairesi olmuştur. Bu

kapsamda açılan davada da; 3065 sayılı Kanun hükümleri gereğince katma değer vergisine ilişkin uyuşmazlığın görüm ve çözümü görevi, idari yargı içerisinde yer alan Vergi Mahkemelerine ait bulunmaktadır. Nitekim Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2021/524 Esas, 2022/120 Karar no ve 28.02.2022 tarihli kararı da aynı doğrultudadır.

O halde mahkemece yargı yolunun caiz olmaması nedeniyle davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken işin esasının incelenerek yazılı şekilde hüküm kurulması, istinaf başvurusu üzerine de Bölge Adliye Mahkemesince, başvurunun esastan reddine karar verilmesi isabetsiz olup İlk Derece Mahkemesi kararının bozulması gerekmiştir."

29. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 21/1/2020 tarihli ve 2019/12-518, 2020/37 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"15. Şikâyet İİK'nın 16, 17 ve 18. maddelerinde düzenlenmiştir. Şikâyet icra ve iflas dairelerinin, kanuna aykırı olan veya hadiseye uygun bulunmayan işlemlerinin iptali veya düzeltilmesi veya yerine getirilmeyen veya sebepsiz sürüncemede bırakılan bir hakkın yerine getirilmesi için icra takibinin taraflarına veya hukuki yararı bulunan diğer kişilere tanınmış kendine özgü bir kanun yoludur (Kuru, B.: İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, Ankara 2013, s. 103). Şikâyeti medeni usul hukukunda yer alan hiçbir dava çeşidi içine sokmak mümkün değildir (Pekcanıtez, H./ Simil, C.: İcra ve İflas Hukukunda Şikâyet 2. B., İstanbul 2017, s. 49). Şikâyet konusunu idari işlemler oluşturduğundan, şikâyet medeni usul hukuku anlamında bir dava değildir. Şikâyette kişiler arasında uyuşmazlık yoktur. Şikâyet ile icra ve iflas memurlarının işlemlerinin kanuna veya olaya aykırılığı ileri sürülür. Takibin esasını oluşturan uyuşmazlığın maddi hukuk açısından incelenmesi ve bunun hakkında karar verilmesi şikâyette mümkün değildir. Şikâyete konu işlemin iptalini talep eden kişinin takibin diğer taraflarına karşı ileri sürebileceği bir sübjektif hakkı yoktur. Medeni usul hukukundaki davada davacı ve davalı olmak üzere iki taraf yer alır. Davanın konusunu tarafların sübjektif hakları oluşturur. Örneğin eda davası söz konusu ise dava kabul edildiğinde davalı bir şeye mahkûm edilir. Şikâyet hakkında verilen kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmez. Dava sonunda verilen kararlar ise kesin hüküm teşkil eder ve aynı konuda ve aynı taraflar arasında yeniden dava açılamaz. İİK'nın 16. maddesine göre icra ve iflas dairesi işlemlerine karşı şikâyet yoluna ancak kanunun çözümünü mahkemeye bırakmadığı konularda (örneğin İİK'nın 142. maddesi uyarınca sıra cetveline itiraz davası) gidilebilir. Kanun koyucunun bazı hâllerde şikâyet yolunu kapalı tutmasının nedeni, takibe bağlı maddi hukuka ilişkin sorunların mahkemelere bırakılması düşüncesidir (Pekcanıtez, s. 31)."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 2/4/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

31. Başvurucu, vergi mahkemelerinin görev alanına giren davasını otuz günlük dava açma süresi içinde açtığı hâlde davasının içtihat yoluyla adli yargıda ve yedi günlük süreye tabi tutularak görülmesinin kanuni dayanağının bulunmadığını iddia etmiştir. Davasının adli yargıda görülmesi hâlinde dahi Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin benzer uyuşmazlıklardaki içtihadına göre davanın yedi günlük süreye tabi olmadığını belirterek hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde süre aşımı gerekçesiyle davasının reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, bu durumun aynı zamanda

gerekçeli karar hakkını da ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

32. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

1. İncelemenin Kapsamı Yönünden

33. Başvurucu öncelikle davasının vergi mahkemesi yerine adli yargıda görülmesinden şikâyet etmektedir.

34. Başvuruya konu ortaklığın satış yoluyla giderilmesi kapsamında satış 4/8/2014 tarihinde ilan edilmiş ve başvurucuya 15/8/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir. Bu dönemdeki Uyuşmazlık Mahkemesi kararları incelendiğinde icra daireleri tarafından yapılan satışlardaki KDV ile ilgili uyuşmazlıkların çözümünde görevli yargı kolunun hangisi olduğu konusunda ihtilaf yaşandığı görülmüştür. Bir yandan satışın 2004 sayılı Kanun kapsamında yapılması nedeniyle icra müdürlüğünün/satış memurluğunun işlemlerini şikâyet yoluyla inceleyen adli yargı kolundaki mahkemelerin görevli olduğu savunulduğu gibi diğer yandan özellikle KDV ödendikten sonra tahsil edilen bu verginin hukuka uygunluğunu incelemeye 2576 sayılı Kanun kapsamında kurulan vergi mahkemelerinin görevli olduğu da savunulmuştur.

35. Bu tartışmalarla birlikte Uyuşmazlık Mahkemesinin anılan dönemden 28/2/2022 tarihine kadarki içtihadının söz konusu uyuşmazlıklara adli yargı kolu içinde bakılması yönünde olduğu anlaşılmıştır (bkz. §§ 25, 26). Uyuşmazlık Mahkemesi, 28/2/2022 tarihli kararıyla birlikte özellikle KDV ödendikten sonra iadesi istemiyle açılan davaların idari yargı kolundaki vergi mahkemeleri tarafından görüleceği yönünde içtihadını değiştirmiştir (bkz. § 27). Söz konusu içtihat sonrasında Yargıtayın da bu yönde karar verdiği görülmüştür (bkz. § 28).

36. Bu durumda başvuruya konu yargılamaların yapıldığı dönemde görevli mahkemenin belirlenmesi ile ilgili farklı yaklaşımlar olmuş ise de Uyuşmazlık Mahkemesinin anılan dönemde görevli yargı kolunun adli yargı olduğuna karar verdiği, 28/2/2022 tarihinden sonra ise icra dairelerinde/satış memurluklarında yapılan satışlarda ödenen KDV'nin iadesiyle ilgili olarak idari yargı kolunun görevli olduğuna karar verdiği görüldüğünden görevli mahkemeye dair daha öte bir değerlendirme yapılmasının gerekli olmadığı sonucuna varılmaktadır.

37. Diğer taraftan somut olayda nihayet asıl mesele şikâyet başvurusunun yedi gün içinde yapılmaması nedeniyle süreden reddine ilişkin olduğundan başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin tüm şikâyetlerinin mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

2. Uygulanabilirlik Yönünden

38. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle

Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

39. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme, bunun doğal sonucu olarak da iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı[nın] metne dâhil" edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesine söz konusu ibarenin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, § 22).

40. Sözleşme, bir kişinin sahip olduğunu ileri sürebileceği tüm hak ve yükümlülükler bakımından adil yargılanma hakkını güvenceye almamaktadır. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için ya başvurucunun medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadının esası hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

41. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli olan bir hakkın bulunması gerekir. Bu hakkın Anayasa'da doğrudan veya dolaylı olarak tanımlanan ve güvence altına alınan bir hakka ilişkin olması zorunlu değildir. Bu bakımdan kanunla kişilere tanınan hak ve ayrıcalıklar da -mahkemelerde ileri sürülebilmesi koşuluyla- Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında hak kavramına dâhildir. İkincisi, bu hakla ilgili olarak ilgili kişinin menfaatini etkileyen bir uyuşmazlık mevcut olmalıdır. Öte yandan bu uyuşmazlık ihtilaf konusu hakkın tespiti ve bu haktan yararlanılması bakımından belirleyici nitelik arz etmelidir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28).

42. Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere şikâyet müessesesi ise teknik olarak bir dava veya kanun yolu olmayıp icra dairesinin somut işlemine karşı bir denetim işlevinin yerine getirilmesini sağlayan kendine özgü bir müessesedir. Şikâyet olunan, aslen icra dairesi olup uygulamada çoğu zaman şikâyet eden davacı, şikâyet konusu işlemin lehine olduğu kimse ise davalı olarak gösterilmektedir (Nitekim somut olayda davalı olarak Maliye Bakanlığı gösterilmiştir.) Şikâyette kişiler arasında uyuşmazlık yoktur (bkz. § 29). Bu bağlamda şikâyet başvuruları üzerine hukuk mahkemelerinin verdikleri kararların Sözleşme ve

Anayasa'nın ortak koruma alanı kapsamında adil yargılanma hakkı yönünden bireysel başvuru incelemesine konu olup olamayacağının belirlenmesi gerekmektedir.

43. Anayasa Mahkemesi bu meseleyi Umde İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2017/35282, 10/2/2022 kararında değerlendirmiş ve kategorik olarak ortak koruma kapsamı dışında olmadığına karar vermiştir. Anılan kararda şikâyetin, takibin diğer tarafını ilgilendirip ilgilendirmediğinden ziyade somut olay çerçevesinde şikâyet başvurusu sonunda verilen kararın ilgilinin haklarını etkileyip etkilemediği hususunun değerlendirilmesiyle bir sonuca varılmasının doğru olacağı kabul edilmiştir (Umde İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., §§ 38-47).

44. Başvuruya dayanak uyuşmazlığa ilişkin dönemde Uyuşmazlık Mahkemesi, icra yoluyla satışta tahsil edilen KDV ile ilgili ihtilaflarda görevli yargı yolunun adli yargı içindeki ilgili hukuk mahkemeleri olduğunu belirlemiştir. Olayda başvurucu, icra yoluyla satışta KDV'nin yüksek oran üzerinden hesaplandığından yakınmıştır. Uyuşmazlık Mahkemesinin anılan tarihteki içtihadına göre bu ihtilafı gidermeye satış memurunun işlemini şikâyet yolu ile inceleyen Sulh Hukuk Mahkemesi görevlidir. Bu durumda başvuruya konu şikâyet yolunun anılan dönemde uyuşmazlık konusu KDV yönünden belirleyici olduğu sonucuna varıldığından Sözleşme ile Anayasa'nın ortak koruma alanındaki adil yargılanma hakkına ilişkin güvencelerin -şikâyet yoluna uygun düştüğü ölçüde- uygulanabileceği sonucuna varılmıştır.

3. Kabul Edilebilirlik Yönünden

45. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

4. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

46. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

47. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olamaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

48. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde

mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

49. Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda adil yargılanma hakkı, şartları bulunduğu takdirde kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığın esasının incelenmesini isteme güvencesini de sağlar.

50. Somut olayda her ne kadar başvuruya konu olan husus bir şikâyet başvurusuna ilişkin ise de yukarıda "Uygulanabilirlik Yönünden" başlığı altında belirtildiği üzere Uyuşmazlık Mahkemesi kararlarına göre başvuruya konu KDV ile ilgili ihtilafın çözümünde sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu belirlenmesi dikkate alındığında şikâyet başvurusunda verilen süreden ret kararı nedeniyle başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu anlaşılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

51. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anayasa'nın ''Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması'' kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

52. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

53. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu nedenle öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

54. Somut olayda Pazar Sulh Hukuk Mahkemesi gerekçesinde, 2004 sayılı Kanun'un 16. maddesine dayanmıştır. Anılan maddeye göre şikâyet yedi gün içinde yapılmalıdır. Her ne kadar başvurucu şikâyetin Yargıtay 12. Hukuk Dairesi içtihadına göre anılan 16. maddenin ikinci fıkrası kapsamında olup süreye tabi olmadığını ileri sürmüş ise de bu husus ölçülülük başlığında inceleneceğinden burada daha öte bir değerlendirme yapılmamıştır.

ii. Meşru Amaç

55. Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan

mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak bu hakların sınırlandırılması mümkün olabilir. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanım koşullarına ilişkin bir kısım düzenlemenin hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallar olduğu açıktır (AYM, E.2014/112, K.2014/203, 25/12/2014).

56. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin fuzuli yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkları makul sürede bitirebilmesi amacıyla başvuruculara belli yükümlülükler öngörülebilir. Bu yükümlülüklerin kapsamını belirlemek kamu otoritelerinin takdir yetkisi içindedir. Öngörülen yükümlülükler dava açmayı imkânsız hâle getirmedikçe ya da aşırı derece zorlaştırmadıkça mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği söylenemez (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013 § 39).

57. Somut olayda öngörülen yedi günlük şikâyet süresinin icra işlemlerinin bir an önce tamamlanması amacı taşıdığı anlaşıldığından anayasal açıdan meşru bir amaca dayanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

iii. Ölçülülük

58. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturtulabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut şartların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması, kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

59. Ölçülülük ilkesi öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını ve bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Öngörülen tedbirin kişiyi olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin ölçülü olduğundan söz edilemez (AYM, E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

60. Diğer taraftan hukuki güvenlik ile belirlilik ilkeleri hukuk devletinin ön koşullarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2014/183, K.2015/122, 30/12/2015, § 5). Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2010/80, K.2011/178, 29/12/2011).

61. Bu bağlamda hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda

derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya derece mahkemelerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun varlığının hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

62. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, mevzuatın yorumlanması ve uygulanması derece mahkemelerinin görevi olmakla birlikte bu yorum ve uygulamaların etkilerinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunan hak ve yükümlülüklerle bağdaşıp bağdaşmadığının Anayasa Mahkemesince incelenebileceği tabiidir. Mahkemeye erişim hakkı yönünden yapılacak böyle bir inceleme, somut olayın koşulları çerçevesinde yapılacaktır (Kemal İnan, B. No: 2013/1524, 6/10/2015, § 49). Somut başvuruda da Anayasa Mahkemesinin görevi, usul kurallarının uygulanması konusunda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin başvurucunun mahkemeye erişim hakkını Anayasa'ya aykırı olarak kısıtlayıp kısıtlamadığını denetlemektir.

63. Başvuruda elverişlilik ve gereklilik ilkeleri yönünden tartışmayı gerektirecek bir yön bulunmamaktadır. Asıl üzerinde durulması gereken, başvurucunun gerek istinaf dilekçesinde gerekse bireysel başvuru formunda belirttiği üzere şikâyetinin 2004 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine dair Yargıtay içtihadına rağmen süre aşımından reddine karar verilmesinin mahkemeye erişim hakkına orantısız bir müdahale oluşturup oluşturmadığıdır.

64. Somut olayda başvuruya dayanak satış işlemi 4/8/2014 tarihinde ilan edilmiş ve başvurucuya 15/8/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu, 24/9/2014 havale tarihli dilekçesiyle, taşınmazların konut niteliğinde olması nedeniyle KDV'nin %18 yerine %1 oranında hesaplanmasını talep etmişse de talebi Satış Memurluğu tarafından aynı günlü işlemle reddedilmiştir. Başvurucu, Satış Memurluğu işlemine karşı herhangi bir başvuru yapmadan 190 ada 3 numaralı parseldeki taşınmaz için 10/10/2014 tarihinde KDV ödemiş ve ardından KDV'nin iadesine karar verilmesi istemiyle ödemeden itibaren otuz gün içinde Ankara 3. Vergi Mahkemesinde dava açmıştır. Yetki ve görev yönlerinden verilen ret kararlarının ardından şikâyeti inceleyen Pazar Sulh Hukuk Mahkemesi ise satış ilanının 4/8/2014 tarihinde yapıldığı ve ilanın başvurucuya 15/8/2014 tarihinde usulüne uygun olarak tebliğ edildiği, şikâyetin ise Pazar İcra Hukuk Mahkemesine 28/1/2015 tarihinde yapıldığı hususlarına dikkat çekerek süre aşımı gerekçesiyle şikâyeti reddetmiştir. Başvurucu, Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin fazla vergi alındığına dair şikâyetin yedi günlük süreye tabi olmadığına dair kararına dayanarak istinaf başvurusunda bulunmuşsa da başvurucunun bu talebi reddedilmiştir.

65. Olayda başvurucunun şikâyet kanun yoluna yedi günlük süre içinde başvurmadığı gerekçesiyle şikâyetinin reddine karar verilmiştir. 2004 sayılı Kanun'un 16. maddesinin birinci fıkrasında icra ve iflas dairelerinin yaptığı muameleler hakkında kanuna muhalif olmasından veya hadiseye uygun bulunmamasından dolayı icra mahkemesine muamelelerin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içinde şikâyet yapılabileceği belirtilmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında ise bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikâyet olunabileceği belirtilmiştir. Bu durumda Satış Memurluğunun KDV'nin fazla hesaplandığına dair işlemine karşı yapılan şikâyetin hangi fıkra kapsamında olduğu, kuşkusuz bunun belirlenmesinde içtihat mahkemesi olan Yargıtayın konuya ne şekilde yaklaştığı önemlidir.

66. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi içtihadında da belirtildiği üzere 2004 sayılı Kanun'un 16. maddesi uyarınca, icra memurunun işleminin kanuna veya olaya uygun bulunmaması nedeniyle icra mahkemesine başvurularak şikâyet yolu ile kaldırılmasının istenmesi kural olarak yedi günlük süreye tabi olup bu kuralın iki önemli istisnası vardır: Bunlardan ilki bir hakkın yerine getirilmemesi veya sebepsiz sürüncemede bırakılması, diğeri ise kamu düzenine aykırı olan işlem yapılmış olması hâli olup bu durumlarda ilgili, süresiz şikâyet yoluna gidebilir. Bu bağlamda Yargıtay 12. Hukuk Dairesi içtihadına göre icra yoluyla ihalede satışın KDV'den istisna olup olmadığı, bu satış nedeni ile icra dairesince alıcıdan KDV alınmasının veya KDV oranının kanuna uygun olup olmadığı meseleleri bir hakkın yerine getirilmemesine ilişkin olduğundan 16. maddenin ikinci fıkrası uyarınca bu konudaki şikâyet süreye tabi değildir. Bir başka deyişle Daire somut olayda olduğu gibi vergi, resim, harç ile ilgili uygulamaları bir hakkın yerine getirilmemesine ilişkin olduğundan bu hususta 2004 sayılı Kanun'un 16. maddesinin ikinci fıkrası gereğince süresiz şikâyet hakkı olduğu kabul edilmektedir (bkz. §§ 23, 24).

67. Somut olayda ise anılan içtihat istinaf aşamasında hatırlatılmasına rağmen Bölge Adliye Mahkemesi ayrı bir gerekçe belirtmeksizin istinaf istemini reddetmiştir. Bu durumda süre ret kararının somut olayın koşullarında başvurucu açısından öngörülmez olup başvurucuda ağır külfete yol açtığı, dolayısıyla mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

68. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

c. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

69. Başvurucu, %1 yerine %18 oranında KDV ödemek zorunda kalması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

70. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varıldığından mülkiyet hakkı yönünden ayrı bir değerlendirme yapılmasına gerek bulunmadığına karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

71. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve uğradığı 31.926 TL zararın tazmini ile 20.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

72. Başvuruda tespit edilen mahkemeye erişim hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

73. Öte yandan ihlalin tespiti ile ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Pazar (Rize) Sulh Hukuk Mahkemesine (E.2015/574, K.2018/128) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL DEMİR

B. No: 2019/13844 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13844

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13844)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : İsmail DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda (Kurum) tutuklu bulunan başvurucunun ücreti kendisince karşılanarak kurum idaresi aracılığıyla süreli yayın satın alma talebinin reddedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine katılması talebinin reddedilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunmaktadır.

A. Süreli Yayın Satın Alma Talebine İlişkin Süreç

3. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun (Kurul) 20/4/2017 tarihli kararıyla Yeni Asya gazetesinin kurumun asayiş ve güvenliğine aykırı olduğu gerekçesiyle Kuruma alınmamasına karar verilmiştir. Başvurucu, 2/1/2019 tarihinde anılan gazetenin Kuruma alınması amacıyla infaz hâkimliğine şikâyette bulunmuştur. İnfaz hâkimliği 4/1/2019 tarihli kararıyla uygulamada usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle şikâyetin reddine karar vermiştir. Bu karara karşı yapılan itiraz ağır ceza mahkemesince 19/3/2019 tarihli

kararla reddedilmiştir. Nihai karar başvurucuya 25/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

B. Eğitim ve İyileştirme Faaliyetlerine Katılma Talebine İlişkin Süreç

4. Başvurucu; Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) soruşturmaları kapsamında tutuklu bulunanlara yönelik olarak bilgisayar, resim, saz ve gitar kursu gibi eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin kısıtlanmasının ayrımcılık teşkil ettiğini belirterek infaz hâkimliğinden anılan kısıtlamaların kaldırılmasını talep etmiştir. İnfaz hâkimliği 5/3/2019 tarihli kararıyla talebin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; hobi atölyesi ve kurslardan fiziki yararlanma taleplerine ilişkin Kurumda yeterli oda bulunmadığı, kişi ve kurum güvenliğinin sağlanması, Kurum mevcudunun kapasitesinin üzerinde olması ayrıca bu suç grubuna ait tutuklu/hükümlü sayısının artması nedeniyle uygulamanın usul ve yasaya uygun olduğu ifade edilmiştir. Bu karara karşı yapılan itiraz ağır ceza mahkemesince 27/3/2019 tarihli kararla reddedilmiştir. Nihai karar başvurucuya 4/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararları öğrendikten sonra 22/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurucu, bireysel başvuru yapıldıktan sonra 22/6/2021 tarihinde tahliye edilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu, yayım ve satımı serbest olan gazeteyi alma hakkının Kurum tarafından keyfî biçimde engellendiğini belirterek haberleşme hürriyeti ile ifade hürriyetinin ihlal edildiğini öne sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun anılan hakkının ihlal edildiği hususunu temellendiremediği ayrıca bireysel başvuru tarihinden sonra mevzuatta tutuklu ve hükümlüler lehine değişiklikler yapıldığı belirtilerek konuyla ilgili mevzuat ve içtihada yer verilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formundaki beyanlarını yinelemiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, Recep Bekik ve diğerleri ([GK], B. No: 2016/12936, 27/3/2019) kararında olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan bir başvuruyu inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede süreli yayınların ceza infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülere teslim edilip edilmemesinde keyfîliği engelleyecek, aynı hukuki durumda bulunanlara aynı uygulamanın yapılmasını sağlayacak, açık, yol gösterici ve istikrarlı idari uygulamaları garanti edecek bir mekanizmanın bulunmadığı gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar Recep Bekik ve diğerleri kararından sonra 14/4/2020 tarihli ve 7242 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ve buna bağlı düzenleyici işlemler ile bir dizi önlemler alınmış ise de eldeki başvurunun söz konusu yasal ve uygulamaya dönük değişiklikten önceki müdahalelere ilişkin olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple eldeki başvuru yönünden anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal

edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

11. Başvurucu, FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında Kurumda bulunan tutuklu ve hükümlülerin eğitim faaliyetlerinden faydalandırılmadığını ayrıca sinema, tiyatro ve hobi atölyesi gibi etkinliklere katılmalarına izin verilmediğini belirterek maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının, eşitlik ilkesinin, kötü muamele yasağının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Bakanlık görüşünde; mevzuat ve konuyla ilgili içtihada işaret edilerek karar verilirken bunların dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formundaki beyanlarını yinelemiştir.

12. Başvurucu, FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında Kurumda bulunan tutuklu ve hükümlülerin eğitim faaliyetlerinden faydalandırılmaması nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Buna karşın başvurucunun somut olayda ayrımcılık iddiasına yönelik olarak makul nedenlere dayanmayan farklı muamelenin olduğunu açıklama yükümlülüğünü yerine getirmediği değerlendirildiğinden başvurunun bu kısmı maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

14. Ceza infaz kurumlarında bulunan tüm hükümlü ve tutuklular, Anayasa'da düzenlenen temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir. Ancak tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin temini gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda hükümlü ve tutukluların sahip oldukları haklar ölçülülük ilkesi gözardı edilmeden sınırlandırılabilir (Turan Günana, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 35). Bu bağlamda gözetilen meşru amaç ile başvurucunun temel hakkı arasında adil bir denge sağlanmalıdır. Öte yandan idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir (Mehmet Koray Eryaşa, B. No: 2013/6693, 16/4/2015, § 89).

15. Somut başvuru açısından değerlendirilmesi gereken ilk husus, başvuruya konu edilen Kurum uygulamasının başvurucu açısından Anayasa'nın 17. maddesi kapsamındaki güvenceleri harekete geçirecek asgari ağırlıkta olup olmadığıdır. Söz konusu ağırlık olayın tüm koşulları dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmede müdahalenin yoğunluğu, süresi, fiziksel ve ruhsal etkisi dikkate alınmalı; hürriyeti bağlayıcı tedbir ya da ceza gereğince mahpuslar tarafından katlanılması mümkün ve muhtemel görülen etki ve rahatsızlıklara oranla başvurucu açısından nasıl bir çekilmezliğin oluştuğu ya da oluşma ihtimalinin bulunduğu hususu gözönüne alınmalıdır. Bu bağlamda aranan asgari ağırlık eşiği, söz konusu alana ilişkin incelenebilir bir sorunun bulunup bulunmadığının belirlenebilmesi açısından önemli bir kriterdir (Müjdat Gürbüz, B. No: 2017/36529, 23/5/2018, § 81).

16. Somut olayda, başvurucu tarafından infaz hâkimliğinden bilgisayar, resim, saz ve gitar kursu gibi eğitim ve iyileştirme faaliyetleri ile sınırlı olarak talepte bulunduğu, anılan faaliyetlerin Kurumda yeterli oda bulunmadığı, kişi ve kurum güvenliğinin sağlanması, Kurum mevcudunun kapasitesinin üzerinde olması ayrıca bu suç grubuna ait tutuklu/hükümlü sayısının artması nedeniyle kısıtlandığı anlaşılmıştır. Başvurucu bu uygulamanın ne şekilde fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü zedelediği konusunda başvuru formunda bir açıklamada bulunmadığı gibi söz konusu müdahale ceza infaz kurumunda bulunmanın bir sonucu olarak hürriyeti bağlayıcı tedbir gereğince katlanılması mümkün ve muhtemel bir tedbir olarak değerlendirilmiştir.

17. Bu çerçevede kanuni dayanağı bulunan, makul gerekçelerle açıklanan ve mahpuslar tarafından katlanılması mümkün ve muhtemel görülen etki ve rahatsızlıkların başvurucu açısından çekilmez bir durum oluşturmaktan uzak olduğu ve başvuruya konu uygulamalar nedeniyle meydana geldiği ileri sürülen rahatsızlığın Anayasa 17. maddesi bağlamında aranan asgari ağırlık eşiğine ulaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle maddi ve manevi varlığın koruması ve geliştirilmesi hakkına yönelik ihlal iddialarının Anayasa'nın 17. maddesi bağlamında inceleme yapılmasını gerektirecek ağırlıkta olmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 475.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvurucunun 22/6/2021 tarihinde tahliye olması nedeniyle ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar görülmemiştir.

21. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 4.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 4.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (E.2019/18, K.2019/106) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İHSAN KORKMAZ

B. No: 2019/15190 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/15190

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İHSAN KORKMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/15190)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : İhsan KORKMAZ

Vekilleri : Av. Alper ÇALIŞ

Av. Cavit ÇALIŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, askerî okulda öğrenime devam edilirken okuldan ilişik kesilerek başka okula nakledilme üzerine açılan davanın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Genel Bilgiler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

B. Başvurucuya İlişkin Olay ve Olgular

9. Başvuru formundan başvurucunun 2014-2015 eğitim öğretim döneminde Deniz Harp Okulunda eğitimine başladığı, 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin (669 sayılı KHK) yayımlandığı tarihte ikinci sınıftan üçüncü sınıfa geçmiş olduğu anlaşılmıştır.

10. 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünün ardından çıkarılan 669 sayılı KHK'nın 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılmasına ilişkin düzenleme yapılmıştır. Mezkûr KHK'nın 105. maddesi uyarınca askerî okullarda öğrenimine devam eden öğrenciler durumlarına uygun okula nakledilecektir. Bu kapsamda başvurucunun Deniz Harp Okulu ile ilişiğinin kesilerek nakledildiği Marmara Üniversitesi Teknoloji Fakültesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümünden 23/1/2019 tarihinde mezun olduğu anlaşılmıştır.

11. Başvurucu, askerî öğrencilikten çıkarılma işleminin ve dayanağı 669 sayılı KHK maddelerinin iptali talebiyle Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde dava açmıştır.

12. 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanun'un 16. maddesi ile askerî yargının kaldırılması sebebiyle davanın Ankara 2. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) görülmesine devam edilmiştir.

13. İdare Mahkemesi 22/9/2017 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararda; başvurucunun askerî öğrencilikle ilişiğinin kesilmesine ilişkin idarece tesis edilmiş kesin ve yürütülmesi zorunlu bir idari işlem olmadığı, 669 sayılı KHK hükümlerinin ise idari davaya konu olamayacağı belirtilmiştir. İdari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem bulunmadığından davanın incelenmeksizin reddine karar verilmiştir.

14. Kararda ayrıca 669 sayılı KHK uyarınca askerî okulların kapatıldığı, kapatma kararı Olağanüstü Hâl (OHAL) Komisyonunun yetkisinde olmadığından dosyanın bu Komisyona gönderilemeyeceği belirtilmiştir.

15. Başvurucu, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. İdari Dava Dairesine (Bölge İdare Mahkemesi) istinaf başvurusunda bulunmuştur. Bölge İdare Mahkemesi 29/12/2017 tarihli kararla istinaf başvurusunu reddetmiştir.

16. Başvurucunun temyiz talebi Danıştay Beşinci Dairesinin 27/12/2018 tarihli kararıyla ayrı bir gerekçe belirtilmeksizin reddedilmiştir.

17. Nihai karar başvurucuya 22/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 2/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Sözleşme

18. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

19. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni hukuk alanına giren konularda uygulanabilirliği ilk olarak bir uyuşmazlığın varlığına bağlıdır. İkinci olarak uyuşmazlık en azından savunulabilir bir şekilde iç hukukta tanınmış olduğu söylenebilecek hak ve yükümlülüklerle ilgili olmalıdır. Son olarak ise bu hak ve yükümlülükler -her ne kadar bizzat 6. madde bu hak ve yükümlülüklere Sözleşmeci devletlerin hukuk sistemi içinde belirli bir anlam atfetmese de- Sözleşme anlamında medeni nitelikte olmalıdır (James ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 8793/79, 21/2/1986, § 81).

C. Anayasa Mahkemesi Kararları

1. 25/7/2019 Tarihli ve E.2017/18, K.2019/66 Sayılı Karar

20. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi kapsamında verdiği 25/7/2019 tarihli ve E.2017/18, K.2019/66 sayılı kararında 669 sayılı KHK'nın harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılmasına ve harp okulları, fakülte ve yüksek okullar ile astsubay meslek yüksekokullarında (jandarma dâhil) öğrenimine devam eden öğrencilerin Yükseköğretim Kurulunca üniversite sınavının yapıldığı tarihte aldıkları yerleştirme puanları dikkate alınarak durumlarına uygun fakülte ve yüksek okullara naklen kaydedilmelerine ilişkin maddelerinin Anayasa'ya uygunluğu denetlenmiştir.

21. Mezkur düzenlemelerin 9/11/2016 tarihli ve 6756 sayılı Kanun'la yasalaşmasının ardından açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi harp okulları ve harp akademilerinin kapatılmasına ilişkin düzenlemeyle 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünden sonra Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) astsubay, subay ve kurmay subay ihtiyacının askerî liseler, astsubay hazırlama okulları ve harp akademilerinden karşılanmasına ilişkin sistemin değiştirildiğini belirtmiş ve bu kapsamda askerî personel eğitim sisteminin Millî Savunma Üniversitesi adı altında yükseköğretim seviyesinde yeniden yapılandırıldığına dikkat çekmiştir (AYM, E.2017/18, K.2019/66, 25/7/2019, § 73).

22. Anılan kararda, 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra askerî personel yetiştirme sisteminde yapılan değişiklik kapsamında gerek harp okullarının gerekse de astsubay meslek yüksekokullarının yapısında birtakım değişikliklere gidildiği belirtilmiştir (AYM, E.2017/18, K.2019/66, 25/7/2019, § 88). Yapılan düzenlemeyle harp okullarının Millî Savunma Üniversitesine bağlı olarak eğitim ve öğretim yapmasının öngörüldüğü, harp okullarının kuvvet komutanlıklarının hiyerarşik yapılanmasından çıkarılarak Millî Savunma

Üniversitesine bağlandığı böylece harp okullarının özellikle yönetim anlamında sivilleştirilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Kararda ayrıca astsubay meslek yüksekokullarını düzenleyen 4752 sayılı Kanun'da da benzer değişiklikler yapıldığı vurgulanmıştır (AYM, E.2017/18, K.2019/66, 25/7/2019, §§ 89-91).

23. Anayasa Mahkemesi anılan kararda, gerek harp okulları gerekse de astsubay meslek yüksekokullarının yapısında köklü değişiklikler yapılarak öğrenci alım sürecinden başlamak suretiyle bu kurumların yeni bir eğitim ve personel hazırlama sistemine göre yapılandırılması öngörülürken bu okullara devam eden öğrencilerin geleceğe ilişkin beklentilerini etkileyebilecek bazı tedbirlerin alınması ihtiyacının ortaya çıkabileceğini belirtmiştir (AYM, E.2017/18, K.2019/66, 25/7/2019, §§ 103, 104). Kararda ayrıca okullarda öğrenimine devam öğrencilerin askerî okullardan başka okullara nakledildiği, bu yönden yeni sistemde bir istisnaya yer verilmediği vurgulanmıştır (AYM, E.2017/18, K.2019/66, 25/7/2019, § 105).

24. Anılan kararda düzenlemenin Anayasa'ya uygun olduğu sonucuna varılırken -sistem değişikliğine dayanılmakla birlikte- eğitim sonunda subay veya astsubay olarak atanma yönünden oluşan beklentinin öğrencilerin Yükseköğretim Kurulunca üniversite sınavının yapıldığı tarihte aldıkları yerleştirme puanları dikkate alınarak durumlarına uygun fakülte ve yüksekokullara nakledilmelerinin ve nakil işlemi yapılırken öğrencilerin daha önce harp okulları ile astsubay meslek yüksekokullarında aldıkları eğitimin gözetilmesinin öngörülmesi ve diploma verilmesine ilişkin işlemin yargı denetimine açık olması suretiyle dengeleme yapıldığına özellikle dikkat çekilmiştir (AYM, E.2017/18, K.2019/66, 25/7/2019, § 106).

2. Ayhan Orhanlı ([GK], B. No: 2019/7991, 23/2/2023) Kararı

25. Anayasa Mahkemesinin Ayhan Orhanlı kararında, dış kaynaktan temin edilen sözleşmeli subay adayı statüsünde olan başvurucu hakkındaki temin faaliyetine ilişkin işlemlerin OHAL KHK'sı ile iptal edilmesi ve dolayısıyla nasbının yapılmaması üzerine açtığı davanın OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiası Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmiştir. Ayhan Orhanlı kararında, yargılama mercilerinin başvurucunun hukuki statüsüne ilişkin olan ve doğrudan KHK ile tesis edilenbaşvuru konusu işleme ilişkin olarak 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesi kapsamında bir değerlendirme yapmadan davayı incelemeksizin reddetmelerinin öngörülemez nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (Ayhan Orhanlı § 81). Kararda, davanın OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle yapılan müdahalenin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüde olmadığı, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Ayhan Orhanlı § 83).

3. Ömer Faruk Bayar (B. No: 2019/14214, 20/9/2023) Kararı

26. Anayasa Mahkemesinin Ömer Faruk Bayar kararına konu olayda, Kara Harp Okulundaki eğitimini 2016 yılında tamamlayan başvurucunun, 30 Ağustos 2016 tarihinde subaylığa nasbedilmeyi beklediği anlaşılmaktadır. Başvurucu, nasbının yapılmamasına ilişkin işlemin iptali talebiyle açtığı davanın incelenmeksizin reddedilmesi üzerine bireysel başvuru yapmıştır. Anılan kararda, 669 sayılı KHK'nın 104. maddesinde harp akademilerinin, askerî liselerin ve astsubay hazırlama okullarının kapatılacağı, aynı KHK'nın 105. maddesinde 30 Ağustos itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin nasbının yapılmayacağı ve bunlara durumlarına uygun fakülte ve yüksek okullarca diploma verileceği kurallarına yer verildiği

bu kapsamda başvurucunun nasbının yapılmadığı ve başvurucuya Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Programı diploması verildiği belirtilmiştir (Ömer Faruk Bayar, § 15).

27. 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca belirtilen işlemler hakkında karar verme görevinin OHAL Komisyonuna verildiği ve anılan Kanun'un 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasında doğrudan KHK ile tesis edilen hangi işlemlerin OHAL Komisyonunun görev alanında olduğunun gösterildiğine işaret edilen kararda başvurucunun hukuki statüsüne ilişkin olduğu açık olan nasbının yapılmamasına dair başvuru konusunda mahkemenin işlemin doğrudan KHK ile tesis edildiği tespitini yaptıktan sonra başvuruyu 7075 sayılı Kanun gereğince OHAL Komisyonuna göndermesinin -yargısal denetime imkân sağlayacağından- başvurucuyu keyfîliğe karşı koruyacak usule ilişkin bir güvence oluşturacağı vurgulanmış, yargılama mercilerinin 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesi kapsamında bir değerlendirme yapmadan davayı incelenmeksizin reddetmelerinin öngörülemez nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (Ömer Faruk Bayar, §§ 73-75).

28. Kararda, başvurucunun nasbının yapılmaması üzerine açtığı davanın keyfîliğe karşı başvurucuya anayasal güvenceler sağlayacak yorumla OHAL Komisyonuna gönderilmek yerine incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle gerçekleştirilen müdahalenin OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüde olmadığı, başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Ömer Faruk Bayar, §§ 77-78).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 2/4/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

30. Başvurucu 28/1/2022 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunduğu dilekçeyle subay teminine ilişkin yaptığı başvurunun daha önce askerî okuldan ilişiğinin kesildiği gerekçesiyle reddedildiğini bildirmiştir. Somut başvurunun konusunda yer almayan, bununla birlikte ayrı bir dava ve bireysel başvuru konusu yapılmasının önünde engel de bulunmayan bu husus inceleme kapsamına alınmamıştır.

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Başvurucu 669 sayılı KHK'ya dayanılarak askerî öğrencilikle ilişiğinin kesildiğini, OHAL Komisyonuna başvuru yapamadığını, açtığı davanın uzun sürdüğünü, esasa ilişkin yargılama yapılmadığını ve suçlu muamelesi gördüğünü belirterek adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının, beklentisi olduğu subay olma hakkından mahrum kalması nedeniyle kamu hizmetine girme ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca harp okullarında ara sınıfta olan yabancı uyruklu öğrencilerin Millî Savunma Üniversitesinde eğitimlerine devam etmesine rağmen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan öğrencilere aynı imkânın tanınmamasının eşitlik ilkesinin ve ayrımcılık yasağının ihlali olduğunu iddia etmiştir. Başvurucu, OHAL Komisyonuna başvuru formunu internet üzerinden doldurduğunu ancak sistemin kimlik bilgilerinin başvuru yapmak için uygun olmadığı uyarısını verdiğini, buna dair belgeyi istinaf dilekçesi ekinde sunduğunu belirtmiştir.

32. Bakanlık görüşünde, AİHM'in mevcut başvuruyla aynı mahiyetteki -30 Ağustos 2016 tarihinde atanmayı bekleyen başvuranın 675 sayılı KHK ile atamasının iptal edilmesine

ilişkin- İnan/Türkiye (35726/20) başvurusunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetin kabul edilemez olduğuna karar verdiği ifade edilmiştir. AİHM kararında, atamaları iptal edilen adayların bir sonraki yıl tekrar başvurmalarını ve eğitimlerini tamamladıktan sonra atanmamaları hâlinde idare mahkemeleri önünde ilgili tedbirlere itiraz etmelerini engelleyen bir hükmün bulunmadığı, bu nedenle belirli bir alanda ve kısa bir süre için mahkemeye erişime getirilen kısıtlamanın orantısız olarak değerlendirilemeyeceği kanaatiyle kabul edilemezlik kararı verildiği belirtilmiştir.

33. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında Anayasa Mahkemesinin Ayhan Orhanlı kararının mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini açıkça ortaya koyduğunu ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

34. İlk olarak başvurucunun Bakanlık görüşüne cevap dilekçesinde ileri sürdüğünün aksine somut olaydaki durumun Ayhan Orhanlı kararından farklı olduğunu belirtmek gerekir. Ayhan Orhanlı kararına konu olayda başvurucunun subay olmak için aldığı kurs sonrasında nasbedilmeyi beklerken 675 sayılı KHK ile temin faaliyetinin iptal edildiği ve TSK'yla ilişiğinin kesildiği görülmektedir. Başvurucu ise Deniz Harp Okulunda ara sınıfta -üçüncü sınıf- öğrenci iken harp akademilerinin kapatılması üzerine 669 sayılı KHK hükmü uyarınca askerî okuldan başka bir okula nakledilmiştir. Dolayısıyla somut başvuru ile Ayhan Orhanlı kararındaki olay ve olguların farklı olması hukuki değerlendirmenin de farklı olmasını gerektirmiştir.

35. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

36. Başvurucunun şikâyetlerinin özü, askerî okuldan ilişiğinin kesilmesi ve başka okula nakledilmesi üzerine açtığı davanın, KHK ile tesis edilen söz konusu işlemin idari davaya konu edilemeyeceği belirtilerek incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle uyuşmazlığın esasının incelenmemesine ilişkindir. Bu nedenle başvurucunun tüm ihlal iddialarının Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

37. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

38. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

39. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin meşru vasıta ve yollardan

faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak hakkın kapsamı düzenlenmemiştir. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 53). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin AİHM içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, § 22).

40. Sözleşme, bir kişinin sahip olduğunu ileri sürebileceği tüm hak ve yükümlülükler bakımından adil yargılanma hakkını güvenceye almamaktadır. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin "medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıklar"ın ve bir "suç isnadı"nın esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için ya başvurucunun medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadının esası hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

41. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir hakkın bulunması gerekir. Bu hakkın Anayasa'da doğrudan veya dolaylı olarak tanımlanan ve güvence altına alınan bir hakka ilişkin olması zorunlu değildir. Bu bakımdan kanunla kişilere tanınan ve savunulabilir bir temeli bulunan hak ve ayrıcalıklar da -mahkemelerde ileri sürülebilmesi şartıyla- Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında hak kavramına dâhildir (bazı farklarla birlikte bkz. Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28; M.B., [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 67).

42. Somut uyuşmazlıkta suç isnadına bağlı bir yargılamanın mevcut olmadığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte uyuşmazlığın niteliği itibarıyla medeni hak ve yükümlülükler kapsamında görülüp görülemeyeceği, bu hususta değerlendirmeden hareketle söz konusu uyuşmazlığa ilişkin başvurunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alıp almadığı yönünden bir irdeleme yapılması gerekmektedir.

43. Bir hakkın bulunup bulunmadığının tespitinde hakkın tanınması hususunda yetkili otoritelere takdir yetkisi verilip verilmediği de büyük önem taşımaktadır. Bir hakkın kişiye tanınıp tanınmaması hususunda yetkili otoritelere mutlak takdir yetkisi tanınmış ise Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında adil yargılanma hakkının kapsamına giren bir hakkın varlığından söz edilemeyecektir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, § 29). Ayrıca bu hakka ilişkin olarak ilgili kişinin menfaatini etkileyen bir uyuşmazlık mevcut olmalıdır. Bu

uyuşmazlık ihtilaf konusu hakkın tespiti ve bu haktan yararlanılması bakımından belirleyici bir nitelik arz etmelidir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, § 28). Son olarak söz konusu hakkın medeni karakterli olması gerekir. Devletin egemenlik yetkisinin çekirdek alanına ilişkin haklar adil yargılanma hakkının kapsamına girmez.

44. Anayasa Mahkemesinin Ömer Kılınç ([GK], B. No: 2018/30695, 29/9/2021) kararında, astsubaylığa nasbedilmeme işleminin medeni hak ve yükümlülük kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Kararda, başvurucunun eğitim aldığı dönemdeki mevzuat gereğince normal koşullarda nasıp işleminin yapıldığı 30 Ağustos'ta kendisinin de nasbının yapılması yönünde beklentisi olduğu, atama işleminin mutlak anlamda takdire bağlı olmadığı, nasıp işlemine karşı idari yargıda dava açabileceği belirtilmiştir (Ömer Kılınç, §§ 53, 54). Anayasa Mahkemesinin Ömer Faruk Bayar kararında (bkz. §§ 26-28) 30 Ağustos 2016 tarihi itibarıyla mezun olacak askerî öğrencilerin bu tarihte eğitim aldığı dönemdeki mevzuat gereğince normal koşullarda nasıp işleminin yapıldığı 30/8/2016 tarihinde kendisinin de nasbının yapılması yönünde beklentisi olduğu dikkate alınarak Ömer Kılınç kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

45. Somut olayda ise şikâyetin konusu başvurucunun askerî okuldan ilişiğinin kesilmesi ve başka okula nakledilmesidir. Başvurucu, dört yıllık Deniz Harp Okulunun 3. sınıfına geçmişken 669 sayılı KHK uyarınca askerî okulla ilişiği kesilmiş ve durumuna uygun başka bir okula nakledilmiştir. Başvurucu askerî okulla ilişiği kesildiğinde ara sınıfta eğitimine devam etmekte olup başvurucunun 30/8/2016 tarihi itibarıyla nasbedilmeyi beklemesi gibi bir durum söz konusu değildir.

46. Bu çerçevede somut başvuruda öncelikle askerî öğrenci statüsünü koruma hakkının medeni hak ve yükümlülük olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği değerlendirilmelidir. Başvurucu, askerî okuldaki eğitimine devam etme ve bu eğitimi tamamlaması sonrasında subay olarak istihdam edilme hakkından mahrum kaldığını iddia etmektedir.

47. AİHM askerî okulların (askerî liseler, meslek yüksekokulları ve harp okulları) kapatılması ve öğrencilerin sivil eğitim kurumlarına nakledilmesine ilişkin Yıldız ve diğerleri/Türkiye, B. No: 13510/19, 17/3/2022 kararında askerî öğrenci statüsünü koruma hakkının medeni karakterli olmadığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 6. maddesinin dışında kaldığını değerlendirmiştir. AİHM, başvuruya ilişkin Sözleşme’nin 6. maddesi bağlamında yaptığı incelemede, Pişkin/Türkiye (B. No: 33399/18, 15/12/2020) kararına atıfla, 6. maddenin ceza boyutunun uygulanamaz olduğunu belirtmiştir (Yıldız ve diğerleri/Türkiye, § 9). Kararda, askerî eğitimi düzenleme ve profesyonel askerî hizmete giriş şartlarını belirlemede kamu hukukunun ağır bastığı, askerî öğrencilik statüsünü devam ettirmenin Sözleşme’nin 6. maddesinin medeni yönünün kapsamı dışında kaldığı değerlendirilmiştir (Yıldız ve diğerleri/Türkiye, § 11). Kararda ayrıca, askerî eğitim kurumlarının kapatılmasına yönelik mevzuata itiraz yolu açık olmamasına rağmen başvuranların sivil eğitim kurumlarına nakline ilişkin işlemleri dava konusu etme hakları olduğu vurgulanmıştır (Yıldız ve diğerleri/Türkiye, § 13).

48. Somut olayda bireysel başvuruya konu davanın açılmasına sebep olan olgu 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında çıkarılan 669 sayılı KHK ile -başvurucunun da aralarında bulunduğu- askerî okulların ara sınıflarında öğrenimine devam eden tüm öğrencilerin durumlarına uygun okullara nakledilmesidir. Somut uyuşmazlık bakımından darbe girişimi sonrasında askerî eğitimin düzenlenmesinde, askerî okulların kapatılmasında ve ara sınıftaki

öğrencilerin başka okullara nakledilmesinde kamu hukukunun ağır bastığı anlaşıldığından bu bağlamda askerî öğrencilik statüsünün korunmasının Sözleşme'nin 6. maddesinin medeni yönünün kapsamı dışında kaldığı, başka bir ifadeyle anılan statünün korunmasının medeni bir hak olmadığı sonucuna varılmıştır.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

E.A.

B. No: 2019/27127 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27127

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

E. A. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27127)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : E. A.

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda bulunan ve açık öğretim fakültesinde öğrenci olan başvurucuya fakülte tarafından gönderilen ders kitapları ile ailesi tarafından posta yoluyla gönderilen soru kitapçığının verilmemesi nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, başvuru tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklu olarak Keskin T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu/İdare) bulunmaktadır. Başvurucu, olayların meydana geldiği tarihte ayrıca Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi (AÖF) Adalet Meslek Yüksekokulunda (Yüksekokul) öğrencidir. Başvurucu anılan programın bir açık öğretim programı olduğunu da ifade etmiştir.

7. Başvurucunun öğrencisi olduğu AÖF, 2018-2019 döneminden itibaren Anadolum e-Kampüs Sistemi'ne geçmiş ve öğrencilere basılı kitap verme uygulamasından vazgeçmiştir. Ancak dezavantajlı gruplarda yer alan öğrenciler yönünden yalnızca 2018-2019 güz dönemi basılı kitap verme uygulamasını devam ettirmiştir. Bahse konu Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Açık Öğretim Fakültesi Dekanlığı Merkez Büro Yöneticiliğinin 26/2/2019 tarihli yazısının ilgili kısmı şöyledir:

"... Bilimsel bilginin sürekli güncellenmesi, var olan bilginin yeni gerçeklik karşısında doğruluğunun teyit edilmesi ihtiyacı ve ülkemizde yeni yönetim sistemine geçişin beraberinde getirdiği ve devam etmesi beklenen yoğun mevzuat değişiklikleri sebebiyle basılı malzemeler güncelliğini hızla yitirmektedir. Öğrencilerimize daha güncel ve doğru bilgiyi sunabilmek, kağıt ve baskı maliyetlerindeki yükselme ve bunların öğretim giderine yansıtılmasıyla ortaya çıkacak artışlardan öğrencilerimizi korumak ve her yıl milyonlarca kitap basılması nedeniyle doğaya verilen zararı en aza indirmek ve kamu kaynaklarını daha etkin ve verimli kullanmak amacıyla 2018-2019 öğretim yılından itibaren öğrencilerimize basılı kitap vermek yerine Anadolum e-Kampüs Sistemi aracılığıyla sunulacak olan dijital kitaplar ve e-öğrenme malzemeleri kullanılacaktır.

Üniversitemizin engelsiz açıköğretim sloganı ile dezavantajlı grupta yer alan öğrencilerine eğitim ihtiyaçlarını karşılamada öncelik vermektedir. Bu doğrultuda sadece dijital kitaba geçiş dönemi olarak kabul edilen 2018-2019 Öğretim Yılı Güz Döneminde derslerin basılı materyalleri cezaevlerine temini sağlanmıştır. ..."

8. Başvurucu; ilk olarak Ceza İnfaz Kurumundan kayıtlı olduğu programın 2018-2019 öğretim yılı güz dönemine ait basılı ders kitaplarının kendisine verilmesini talep etmiş ancak Ceza İnfaz Kurumu söz konusu ders kitaplarını başvurucuya vermemiştir. Başvurucu ikinci olarak ise ailesi tarafından posta yoluyla gönderilen, üzerinde Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) bandrolü olan ve geçmiş yıllara ait çıkmış sorulardan oluşan AÖF soru kitapçığının kendisine verilmesini talep etmiştir. Ancak iddiasına göre anılan soru kitapçığı başvurucuya verilmemiş ve görüş günü ailesine iade edilmiştir.

9. Başvurucu hem AÖF tarafından gönderilen basılı ders kitaplarının hem de ailesi tarafından posta yoluyla gönderilen soru kitapçığının kendisine verilmemesi üzerine Kırıkkale İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği/Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği 13/11/2018 tarihli kararla ders kitaplarının verilmemesi yönünden talebin reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında İnfaz Hâkimliği; 2018-2019 dönemi itibarıyla Anadolum e-Kampüs Sistemi aracılığıyla sunulacak olan dijital kitaplar ve e-öğrenme malzemelerinin kullanılacağı belirtilmiş olduğundan talebi reddettiğini ifade etmiştir.

10. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin kararına itiraz etmiştir. Kırıkkale 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 19/12/2018 tarihinde "Kırıkkale İnfaz Hâkimliğinin 13/11/2018 tarihli karar sayılı ilamında tutuklunun soru kitapçığının tarafına verilmesi yönündeki talebi ile ilgili bir değerlendirme yapılmadığı" gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığı kararı

vererek dosyayı İnfaz Hâkimliğine göndermiştir.

11. İnfaz Hâkimliği 28/12/2018 tarihli ek kararla başvurucuya posta yoluyla gönderilen soru kitapçığının verilmemesi yönünden de talebin reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararında İnfaz Hâkimliği; hükümlü ve tutukluların mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla ve bedelini ödemek suretiyle süreli ve süresiz yayınlardan yararlanma hakkına sahip olduğunu, bu kapsamda başvurucunun ailesi tarafından gönderilen ders kitaplarının tarafına verilmemesinde bir isabetsizlik bulunmadığını belirtmiştir. Devamında Hâkimlik; başvurucunun talep ettiği kitapları Kuruma bildirerek bedelini ödediği takdirde Kurum tarafından temin edilip başvurucuya verilebileceğini belirtmiştir.

12. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin ek kararına da itiraz etmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi 16/7/2019 tarihinde "İtiraza konu kararda usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığı" gerekçesiyle talebin kesin olarak reddine karar vermiştir.

13. Başvurucu nihai kararı 23/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 30/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

14. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Süreli veya süresiz yayınlardan yararlanma hakkı" kenar başlıklı 62. maddesi şu şekildedir:

"(1) Hükümlü, mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanma hakkına sahiptir.

(2) Resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkartılan gazete, kitap ve basılı yayınlar, hükümlülere ücretsiz olarak ve serbestçe verilir. Eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitapları denetime tâbi tutulamaz.

(3) Kurum güvenliğini tehlikeye düşüren veya müstehcen haber, yazı, fotoğraf ve yorumları kapsayan hiçbir yayın hükümlüye verilmez."

15. 5275 sayılı Kanun'un "Öğretimden Yararlanma" başlıklı 76. maddesi şöyledir:

"(1) Açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitimevlerinde bulunan hükümlülerin örgün ve yaygın, kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanmaları sağlanır.

(2) Bu maddenin uygulanmasına ve sınavlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir."

B. Uluslararası Hukuk

16. Mevcut başvurunun değerlendirilmesi sırasında gözönünde bulundurulan uluslararası hukuk kaynakları için bkz. Mehmet Ali Eneze, B. No: 2017/35352, 23/5/2018, §§ 14-20; Mahmut Sinan Abit, B. No: 2017/19431, 20/3/2019, §§ 19-21.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 2/4/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

18. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

19. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu, açık öğretim fakültelerinde ders kaynaklarının yalnızca AÖF tarafından sağlanan ders kitapları ile çıkmış soruların basılmasıyla oluşturulan ve MEB bandrollü olarak satılan soru kitapçıkları olduğunu belirtmiştir. Buna karşın talep ettiği ders kitaplarının AÖF'nin yazısından (bkz. § 7) da anlaşılacağı üzere ceza infaz kurumlarına verildiğini ancak Ceza İnfaz Kurumunca kendisine verilmediğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca AÖF soru kitapçığının da MEB bandrollü şekilde yeni alınarak ailesi tarafından posta yoluyla gönderilmesine karşın Ceza İnfaz Kurumu tarafından kendisine teslim edilmediğini ve daha sonra ailesi görüşe geldiğinde onlara iade edildiğini belirtmiştir. Son olarak başvurucu; söz konusu kitabın ders materyali olduğunu, İnfaz Hâkimliği kararlarının hukuka aykırı olduğunu ve böylelikle eğitim hakkının engellendiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

21. Bakanlık görüşünde; mevcut başvuruya konu kitapların başvurucuya teslim edildiğinin ilgili kurum yazısından tespit edildiği ve bu hâliyle başvurucunun mağdur sıfatının bulunmadığı belirtilmiştir. Devamında mevcut başvuruda başvurucunun eğitim hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

22. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında; genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

23. Anayasa Mahkemesi 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (2) numaralı fıkrasında eğitim ve öğretimine devam eden mahpusların diğer yayınlardan farklı olarak ders kitaplarının denetime tabi tutulamayacağına ilişkin hükmün öngörülmesiyle öncelikli olarak korunmak istenen değerin eğitim hakkı olduğunu belirtmiş ve ders kitaplarının teslim edilmediği şikâyeti bulunan başvurunun ifade özgürlüğü bağlamında, eğitim hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (Halil Özhan Koral, B. No: 2017/18895, 9/1/2019, § 28).

24. Somut olayda da başvurucu, açık öğretim fakültesinde öğrenci olmasına rağmen gerek AÖF tarafından gönderilen ders kitaplarının gerekse ailesi tarafından posta yoluyla gönderilen soru kitapçığının kendisine verilmemesinden şikâyetçidir. Bu kapsamda başvurucunun şikâyetlerinin bir bütün olarak Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Her ne kadar Bakanlık görüşünde; ders kitaplarının herhangi bir denetime tabi olmaksızın başvurucuya teslim edildiği, başvurucunun ailesi tarafından posta yoluyla gönderilen soru kitapçığının da

7/12/2018 tarihinde başvurucuya teslim edildiği belirtmiş ise de; gerek bireysel başvuru formunda gerekse de idari ve yargısal makamların kararlarında anılan ders materyallerinin başvurucunun öğrenim gördüğü bölümün sınavları öncesinde başvurucuya teslim edildiğine dair bir bilgiye rastlanılmamıştır. Bu haliyle başvurucunun mağdur sıfatının devam ettiğinin kabulü gerekmektedir.

25. Anayasa'nın 42. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

27. Anayasa Mahkemesi; önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 36), belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 68), kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine (Yüksel Baran, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36; Adem Öğüt ve diğerleri, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44) karar vermiştir.

28. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların eğitim hakkı da Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altındadır (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 72).

29. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri kararında; Sözleşme gibi Anayasa'nın da devlete, ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklulara eğitim öğretim imkânı sağlanması yönünde pozitif bir yükümlülük yüklemediğini belirtmiştir. Bununla birlikte 5275 sayılı Kanun ve ilgili diğer düzenleyici işlemlerde hükümlü ve tutuklular için eğitsel, kültürel ve sosyal faaliyetlerin önemi vurgulanarak bu tür faaliyetlerin hükümlü ve tutukluların topluma kazandırılmasındaki öneminin ortaya konulduğunu, yasal olarak devletin hükümlü ve tutuklulara ceza infaz kurumunun imkânları çerçevesinde eğitim ve öğretim sağlama yükümlülüğü altına girdiğini eklemiştir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 72).

30. Bahsi geçen kararda Anayasa Mahkemesi, yasalar uyarınca hükümlü ve tutuklulara tanınan eğitim hakkının sınırlandırılması hususunda Anayasa ve Sözleşme'de bir yükümlülük yüklenmediği gerekçesiyle idarenin sınırsız bir takdir alanı olduğundan da bahsedilemeyeceğini, ceza infaz kurumunda bulunmanın doğal ve kaçınılmaz sonuçlarının gözönünde tutulması gerektiğini zira tutuklu ve hükümlülerin temel hak ve hürriyetlere genel olarak sahip olmalarının bu hakların onlar için ceza infaz kurumu dışındaki bireyler kadar güvence altına alındığı şeklinde de yorumlanamayacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla anılan kararda, eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılımın ceza infaz kurumunun imkânları çerçevesinde tanınması hâlinde bu katılımın ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz

sonuçları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmiştir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, § 73).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olayda açık öğretim fakültesinde öğrenci olan başvurucu, AÖF'nin son kez basılı hâlde teminini sağladığı 2018-2019 güz dönemi ders kitaplarının Ceza İnfaz Kurumuna gönderilmesine rağmen kendisine verilmediğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca açık öğretim fakültelerinin diğer bir ders kaynağı olan ve çıkmış sorulardan oluşan MEB bandrollü soru kitapçığının da ailesi tarafından posta yoluyla gönderilmesine karşın kendisine teslim edilmeyerek ailesine iade edildiğini belirtmiştir.

32. Başvurucunun ders kitapları ile soru kitapçığının verilmemesine yönelik yaptığı şikâyeti değerlendiren İnfaz Hâkimliği ilk kararında yalnızca ders kitaplarının verilmemesi yönünden bir değerlendirme yapmıştır. Hâkimlik; Adalet Bakanlığı tarafından gönderilen bir yazıyı (bkz. § 8) da dikkate alarak ve söz konusu yazıda dijital kitaplar ile e-öğrenme sistemine geçildiğinin belirtildiği gerekçesine dayanarak başvurucunun talebini reddetmiştir. Soru kitapçığının verilmemesine yönelik ek kararında yaptığı değerlendirmede de Hâkimlik; 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesine değinerek başvurucunun talebini reddetmiş ancak bedelini ödemesi koşuluyla başvurucunun süreli ve süresiz yayınlardan yararlanabileceğini belirtmiştir.

33. 5275 sayılı Kanun'da açık ve kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin yaygın öğretimden yararlanabilecekleri düzenlenmiştir. Bu kapsamda idarenin düzenleyici işlemleriyle de hem açık hem kapalı ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutukluların infaz kurumu dışındaki yaşamlarında eğitimleri yönünden oluşabilecek dezavantajın asgari seviyeye çekilebilmesi amacıyla açık ilköğretim okulu, açık öğretim lisesi ve açık öğretim fakültelerine kayıt yaptırarak yaygın öğretim kapsamındaki bu olanaklardan yararlanabileceklerine yönelik planlamalar yapılmıştır (ilgili mevzuat için bkz. Mehmet Al, B. No: 2021/6664, 6/10/2021, §§ 16-20). Başvurucu da bir açık öğretim programında kayıtlı olarak kapalı ceza infaz kurumunda yaygın öğretimden yararlanmaktadır.

34. 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesi uyarınca eğitim ve öğrenimine devam eden hükümlülerin ders kitaplarının denetime tabi tutulamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumu idarelerinin tutuklu ve hükümlülerin eğitim hakkı kapsamında ders kitabı mahiyetinde olduğunu tespit ettikleri yayınları -yakınları tarafından getirilmiş ya da posta yoluyla gönderilmiş olsa dahi- anılan hükmün (3) numaralı fıkrası yönünden yapılacak bir değerlendirme sonucunda da sakıncalı bulunmaması hâlinde başvuruculara teslim etme yükümlülükleri bulunduğu sonucuna varmıştır (Halil Özhan Koral, § 29). Bu bağlamda 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesi ile ders kitapları yönünden getirilen istisnanın Anayasa'nın eğitim hakkını düzenleyen 42. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca ceza infaz kurumu idareleri yönünden posta yoluyla ya da ziyaretçi aracılığıyla getirilen yayınların ders kitabı niteliğinde olup olmadıklarını değerlendirmeleri gereken bir pozitif yükümlülük şeklinde öngörüldüğü kabul edilmelidir (Mahmut Sinan Abit, § 36).

35. Bu kapsamda mevcut başvuruda ilk olarak AÖF tarafından Ceza İnfaz Kurumuna gönderildiği iddia edilen ders kitaplarının başvurucuya verilmemesi yönünden bir değerlendirme yapılacaktır. Öncelikle başvurucunun iddialarının aksine anılan kitapların Ceza İnfaz Kurumuna gelmediğine dair bir bilgi dosyada mevcut değildir. Üstelik yukarıda

bahsi geçen Kurum yazısında da ders kitaplarının ceza infaz kurumlarına verildiği belirtilmektedir. Şu hâlde Anayasa Mahkemesi söz konusu kitapların Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu kabulünden hareket edecektir.

36. Başvuruya konu kitapların yaygın öğretim kapsamında eğitim veren bir yükseköğretim kurumu tarafından öğrencilere bizzat ders kitabı mahiyetinde gönderildiği dikkate alındığında, anılan materyallerin ders kitabı olup olmadığına yönelik bir değerlendirme yapılması söz konusu değildir. Bu kapsamda ders kitabı mahiyetinde olduğu açık olan kitapların başvurucuya verilmemesine yönelik olarak Ceza İnfaz Kurumu tarafından herhangi bir değerlendirme yapılmadığı ve bu hususta bir karar verilmediği görülmektedir. Diğer yandan İnfaz Hâkimliği de kararında şikâyete konu kitapların ders kitabı mahiyetinde ve 5275 sayılı Kanun gereği istisnaya tabi olduğu yönünde bir değerlendirme yapmadığı gibi yükseköğretim kurumunun dijital kitap ve e-öğrenme sistemine geçtiği gerekçesiyle şikâyet konusuna uygun düşmeyen bir değerlendirmede bulunarak ret kararı vermiştir. Bu kapsamda ders kitabı olduğu anlaşılan materyallerin 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesi gereğince istisnaya tabi olmasına karşın gerek idarece bir karar verilmeksizin gerekse de yargı makamlarınca ilgili ve yeterli bir gerekçe belirtilmeksizin başvurucuya teslim edilmemesi nedeniyle başvurucunun eğitim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

37. Mevcut başvuruda ikinci olarak başvurucunun ailesi tarafından posta yoluyla gönderilen ve ders kitabı olduğu iddia edilen soru kitapçığının başvurucuya verilmemesi değerlendirilecektir. Başvurucu söz konusu kitabın posta yoluyla kendisine gönderildiğini belirtmiş ve buna dair belgeleri başvuru formuna eklemiştir. Ceza İnfaz Kurumu tarafından da söz konusu kitapçığın Kuruma gelmediğine dair bir bilgi sunulmamıştır. O hâlde başvurucuya gönderilen kitabın Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu ve başvurucuya teslim edilmediği anlaşılmaktadır. Başvurucu da anılan kitabın ailesine görüş günü iade edildiğini belirtmiştir.

38. Somut olayda öncelikle başvurucuya posta yoluyla gönderilen ve ders kitabı olduğu iddia edilen materyalin ders kitabı mahiyetinde olup olmadığının Ceza İnfaz Kurumunca tespiti yapılmalıdır. Ders kitabı mahiyetinde olduğu tespit edilen materyallerin de daha sonra 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (3) numaralı fıkrasına göre bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekir. Yapılacak değerlendirme sonucunda sakıncalı bulunmayan kitapların başvurucuya teslim edilmesi ceza infaz kurumları yönünden bir yükümlülüktür. Buna karşın somut olayda Ceza İnfaz Kurumunun başvurucuya gönderilen kitabın verilmemesine yönelik herhangi bir değerlendirme yapmadığı ve bir karar almadığı görülmüştür. İnfaz Hâkimliği de kararında; yalnızca 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesine değinmiş ve ders kitapları yönünden getirilen istisnaya değinmeksizin başvurucunun süreli ve süresiz yayınlardan bedelini ödeyerek yararlanacağını belirterek şikâyeti reddetmiştir. Bu kapsamda İnfaz Hâkimliği kararının da somut olaya uygun düşmediği, ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediği anlaşılmıştır.

39. Bu noktada Anayasa Mahkemesince; MEB bandrollü olduğu belirtilen ve AÖF'nin geçmiş yıllara ait sorularından oluşan soru kitabının 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde öngörülen ders kitabı kapsamında kalıp kalmadığı değerlendirilecektir. Bu değerlendirme yapılırken 5275 sayılı Kanun'un 62. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen pozitif yükümlülüğün başvuru konusu olayda Ceza İnfaz Kurumu idaresi yönünden Anayasa'nın 42. maddesine uygun, güdülen amaçla orantılı ve makul bir yükümlülük olarak değerlendirilebilmesi için söz konusu hükmün uygulanmasına ve kapsamına dair bir yorum yapılması ihtiyacı da bulunmaktadır (benzer yönde karar için

bkz. Mahmut Sinan Abit § 38).

40. Anılan Kanun hükmünün madde gerekçesinde, her düzeyde eğitim ve öğretimine devam eden hükümlülerin ders kitaplarının denetime tabi tutulamayacağı belirtilmiştir. Söz konusu hükmün lafzı ve madde gerekçesi birlikte dikkate alındığında hâlihazırda bir öğretim kurumunda herhangi bir düzeyde eğitim ve öğrenimine devam eden hükümlü ya da tutukluların ders kitaplarından bahsedildiği açıktır (Halil Özhan Koral, § 32). Somut olayda da başvurucuya verilmeyen soru kitapçığının MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının denetiminden geçtiği ve kitapçığa bandrol verildiği, kitapçığın yardımcı kaynak olarak MEB tarafından kabul edildiği görülmektedir. Bu doğrultuda yaygın öğretim kapsamındaki açık öğretim fakülteleri için temel ders kaynaklarının ilgili yükseköğretim kurumu tarafından sağlanan ders kitapları ile çıkmış sorulardan oluşan soru kitapçıkları olduğu ve bunlardan başka yararlanabilecekleri kaynaklar bulunmadığı gözetildiğinde başvuruya konu soru kitapçığının ders kitabı olarak kabul edilmemesi için bir neden görülmemiştir. Bu noktada Ceza İnfaz Kurumunca yapılması gereken; söz konusu kitabın ilgili mevzuat gereği (bkz. §§ 34-38) mahiyetini ve içeriğini değerlendirmekten ibarettir.

41. Dolayısıyla ders kitabı mahiyeti bulunduğu kanaatine varılan ve posta yoluyla gönderilen başvuru konusu soru kitabının gerek idarece gerekse de mahkemeler tarafından kurum düzeni ve güvenliği açısından bir sakıncası olup olmadığı yönünde bir inceleme yapılmaksızın başvurucuya teslim edilmemesi nedeniyle başvurucunun eğitim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

43. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 1.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

44. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

45. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin eğitim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kırıkkale İnfaz Hâkimliğine (E.2018/1571, K.20181629)

GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞEMSETTİN ERDEM

B. No: 2019/30431 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30431

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞEMSETTİN ERDEM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30431)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Aydın AYGÜN

Başvurucu : Şemsettin ERDEM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumu disiplin kurulu kararına karşı yapılan şikâyetin infaz hâkimliği tarafından kabul edilmesi üzerine ilgili Cumhuriyet başsavcılığınca yapılan itirazın başvurucuya bildirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, hükümlü olarak Manisa T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

3. Başvurucunun göndermek istediği bir mektupta yer alan ifadeler nedeniyle başlatılan soruşturma sonucunda Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu (Disiplin Kurulu) suç örgütlerinin eğitim ve propaganda faaliyetlerini yapma veya yaptırma eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında on beş gün hücreye koyma cezası verilmesine karar vermiştir.

4. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Manisa İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. Hâkimlik Disiplin Kurulu kararına konu olan başvurucunun eyleminin disiplin cezasını gerektirecek niteliklere sahip olmadığını, mektupta yazdıklarını

sadece bir kişiye iletme kastıyla hareket ettiğini belirtmiştir. İnfaz Hâkimliği verilen disiplin cezası ile başvurucunun eyleminin uyuşmadığını tespit ederek şikâyetin kabulüne karar vermiştir.

5. Manisa Cumhuriyet Başsavcılığı, Disiplin Kurulu kararının hukuka uygun olduğunu belirterek İnfaz Hâkimliğinin iptal kararına karşı itiraz yoluna başvurmuştur. İtiraz dilekçesi başvurucuya tebliğ edilmemiştir.

6. İtirazı değerlendiren Manisa 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) Cumhuriyet Başsavcılığının itirazının kabulü ile İnfaz Hâkimliğinin kararının kaldırılmasına kesin olarak karar vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesi kararında bir gerekçe belirtmeksizin "İncelenen dosya içeriğine göre, C.Savcısı ... itirazları yerinde görülmekle... hücreye koyma cezasına yapılan itirazın kabulüne dair verilen Manisa İnfaz Hakimliğinin 26/06/2019 tarihli kararına itirazının kabulüne dair aşağıdaki karar kurulmuştur." ifadesine yer verilmiştir.

7. Başvurucu nihai kararı 5/8/2019 tarihinde öğrendikten sonra 21/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

A. Silahların Eşitliği ve Çelişmeli Yargılama İlkelerinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; hakkında verilen disiplin cezasına yaptığı şikâyetin kabulüne ilişkin karara karşı Cumhuriyet başsavcılığınca yapılan itirazın kendisine tebliğ edilmemesinin ve Ağır Ceza Mahkemesinin verdiği kararın bir delile dayanmamasının adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa Mahkemesinin somut olayla benzer olaylarda verdiği bazı kararlara ve Disiplin Kurulunun ve derece mahkemelerinin gerekçelerine yer verilmiştir. Daha sonra Bakanlık, başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapılırken görüşte değinilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel olarak başvuru formundaki iddialarının tekrar etmiştir.

12. Başvuru adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri yönünden incelenmiştir.

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Başvuruya benzer olaylarda uygulanacak ilkeler Anayasa Mahkemesinin Cihan Yeşil (B. No: 2013/8635, 6/5/2015, § 35) kararında ortaya konmuştur. Adı geçen karara konu olayda başvurucunun yirmi gün süreyle hücreye koyma disiplin cezasının infazıyla haberleşme veya iletişim araçlarından ve ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucu ortaya çıkacağından disiplin cezasının kişisel hak ve bu bağlamda medeni hak niteliğinde olduğu, söz konusu disiplin cezasından dolayı yaptığı şikâyetin infaz hâkimliği tarafından

incelenmesinin medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığı kabul edilmiştir. Yine Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararında beş gün süreyle verilen hücre cezasına ilişkin yapılan başvurunun medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığı kabul edilerek aynı içtihat devam ettirilmiştir.

15. Somut olayda da başvurucunun on beş gün süreyle hücreye koyma disiplin cezasının infazı, haberleşme veya iletişim araçlarından ve ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılması sonucunu ortaya çıkardığından disiplin cezasının kişisel hak ve bu bağlamda medeni hak niteliğinde olduğu, söz konusu disiplin cezasından dolayı yaptığı şikâyetin İnfaz Hâkimliği tarafından incelenmesinin de medeni hak ve yükümlüklere ilişkin uyuşmazlık kapsamında kaldığı kabul edilmiştir.

16. Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkının güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Asıl kural; tarafların eşit şartlarda yargılamaya katılımının sağlanması, gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olabilmeleri ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının kendilerine verilmesidir (Taylan Özgür Tor, B. No: 2013/2454, 12/3/2015, § 43). Bireylerin aleyhlerine başlatılan dava ve diğer yargısal süreçlerden haberdar edilmeleri, bunlara ilişkin dilekçe ve talep yazılarının kendilerine tebliğ edilmesi; savunma yapabilme, iddia ve görüşlerini dile getirebilme imkânının korunması bakımından büyük önem taşımaktadır (Hacı Karabulut, B. No: 2017/14871, 9/10/2019, § 30).

17. Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumu disiplin kurulu kararına karşı yapılan şikâyet ile ilgili benzer iddialarla yapılan bir başvuruyu İnan Gök kararında değerlendirmiştir. Söz konusu kararda; başvurucular lehine verilen infaz hâkimliği kararına karşı Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan itirazda savcının itiraz dilekçesinin hükümlülere tebliğ edilmeyip hükümlülerin itiraza karşı beyanları alınmadan disiplin cezasının iptaline ilişkin infaz hâkimliği kararının kaldırılması nedeniyle başvuruculaların iddia makamına karşı önemli ölçüde dezavantajlı duruma düşürüldüğü, bu durumun yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan çıkardığı belirtilerek silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır (İnan Gök, B. No: 2018/1936, 28/1/2021, §§ 49-53). Somut olayda da anılan kararda belirtilen ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvurucu; verilen disiplin cezası nedeniyle masumiyet karinesinin, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin, ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılanma yapılması ve 20.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Manisa 1. Ağır Ceza Mahkemesine (D.İş 2019/1185) iletilmek üzere Manisa İnfaz Hâkimliğine (E.2019/1071, K.2019/1360) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZAHİR TADİK

B. No: 2019/40222 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/40222

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZAHİR TADİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/40222)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : Zahir TADİK

Vekili : Av. Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacağının ödenmesine karar verilmesi talebiyle açılan davanın dava şartı yokluğu gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Kurtalan Belediyesinde çalışmaktayken iş akdinin feshedilmesi üzerine Kurtalan Asliye (İş) Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) belirsiz alacak davası niteliğinde işçilik alacaklarına ilişkin tazminat davası açmıştır.

3. Mahkeme, davaya ilişkin bilirkişi incelemesi yaptırmış ve yargılama neticesinde davanın kısmen kabulü ile brüt kıdem tazminatının, ihbar tazminatının, fazla mesai alacağının, hafta tatili ücretinin, ulusal bayram ve genel tatil ücretinin, yıllık izin ücretinin ve asgari geçim indiriminin reeskont/yasal faiziyle birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline, fazlaya ilişkin talebin reddine karar vermiştir.

4. Temyiz talebi üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, Mahkeme kararını bozmuştur. Bozma

kararının gerekçesinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 107. maddesinde düzenlenen belirsiz alacak davasının miktarı veya değeri tam tespit edilemeyen bir alacakla ilgili olarak hak arama durumundaki kişinin hukuk sisteminde karşılaştığı güçlüklerin bertaraf edilmesi amacıyla ihdas edildiği hatırlatılmıştır. Davanın belirsiz alacak davası türünde açılabilmesi için uyuşmazlığa konu alacağın miktar veya değerinin tam ve kesin olarak davacı tarafça belirlenememesinin gerektiği belirtilen kararda, şartları bulunmadığı hâlde davanın belirsiz alacak davası olarak açılması durumunda davacıya herhangi bir süre verilmeden hukuki yarar yokluğundan davanın reddedilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Temyiz talebine konu davada da başvurucunun çalışma süresi ve ücretini bildiği, bu nedenle dava konusu kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin ve asgari geçim indirimi ücret alacaklarının miktarını belirleyebilme imkânına sahip olduğu, anılan alacak kalemleri yönünden belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından bu talepler yönünden davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmasının hatalı olduğu belirtilmiştir (detaylı benzer gerekçe için bkz. İsmail Avcı, B. No: 2019/12190, 22/2/2022, § 16).

5. Mahkeme, bozma kararına uyarak ve bozma kararındaki gerekçeyi benimseyerek kıdem ve ihbar tazminatı ile yıllık izin ve asgari geçim indirimi ücreti alacakları yönünden hukuki yarar yokluğundan davayı usulden reddetmiştir. Başvurucu temyiz talebinde bulunmuşsa da Yargıtay 22. Hukuk Dairesi temyiz itirazlarının reddi ile hükmün onanmasına karar vermiştir.

6. Başvurucu, süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

8. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamıştır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu; işçilik alacağının ödenmesine karar verilmesi talebiyle açılan davanın dava

şartı yokluğu gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının; alacağını dava öncesi tam olarak hesaplamasının mümkün olmadığını, bu nedenle belirsiz alacak davası açtığını, Yargıtay 22. Hukuk Dairesi ile 9. Hukuk Dairesi ve 7. Hukuk Dairesi arasında belirsiz alacak davası konusunda görüş ayrılığı bulunduğunu belirterek bu görüş ayrılığından dolayı davasının usulden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Dava açtıktan dört sene sonra Yargıtayın hukuki yarar yokluğundan bozma kararı vermesiyle alacaklarının da zamanaşımına uğradığını, 22. Hukuk Dairesinin katı yorumu nedeniyle yeniden dava açma imkânının da ortadan kalktığını, Mahkemece taleplerinin reddedilmesinin işçi yararına yorum ilkesine aykırı olduğunu ve başka tanık bulma imkânının olmadığını belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

16. Hak arama özgürlüğüne yapılan müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen şartlara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir nedene dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa’nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Başvuru konusu olaya dair verilen dava şartı yokluğundan usule ilişkin ret kararları ile yapılan müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünü karşıladığı karar gerekçesinde dayanılan kanun maddelerinden anlaşılmıştır. Davalar, genel eda davası açılması yerine belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından reddedilmiştir. Dolayısıyla davaların usulden reddedilmesinin mahkemelerin hukuken yarar elde edilemeyecek davalarla meşgul edilmesinin önlenmesi ve kişilerin medeni hakkıyla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması hususunda daha elverişli olan dava yoluna başvurmaya zorlanması şeklinde meşru bir amacı olduğu anlaşılmıştır. Başvurucunun mahkemeye erişimine getirilen sınırlamanın ölçülü olup olmadığı ve bu sınırlamayla başvurucuya ağır bir külfet yüklenip yüklenmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekmektedir (İsmail Avcı, §§ 37-56).

17. Anayasa Mahkemesi, benzer iddialarla yapılan İsmail Avcı başvurusuna ilişkin kararında detaylı bir şekilde değerlendirmeler yapmıştır. Kararda öncelikle Yargıtay Dairesinin verdiği kararın usul hukuku bakımından isabetini sorgulamanın Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığı, sadece verilen kararlarla başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında inceleme yapıldığı vurgulanmıştır (İsmail Avcı, § 65).

18. Bu bağlamda ölçülülük yönünden incelenecek olan ilk husus, müdahale için seçilen aracın amaca ulaşılmasını sağlayıp sağlamadığıdır. Genel eda davası olarak açılması gerekirken belirsiz alacak davası şeklinde açılan davanın usulden reddedilmesinin medeni hakla ilgili uyuşmazlığın çözümü için en etkili olan davanın açılmasını temin etme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu değerlendirilmiştir. Ancak müdahalenin ölçülü olabilmesi için bu aracın son çare olması, diğer bir ifadeyle başvurucunun haklarını en az zedeleyen bir araç olması gerekir (İsmail Avcı, § 67).

19. 6100 sayılı Kanun, usule aykırı olarak düzenlenen dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirtilmesi için hâkime güçlü yetkiler vermektedir. Hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacı davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri nedeniyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla hatalı olarak belirsiz alacak davası biçiminde açıldığının düşünülmesi hâlinde davanın genel eda davası olduğu kabul edilerek başvurucunun talep sonucunu netleştirmesi için başvurucuya süre verilmesinin davanın usulden reddi biçimindeki ağır bir müdahaleden kaçınılmasını sağlayacak bir araç olduğu görülmektedir (İsmail Avcı, §§ 69, 70).

20. Sonuç olarak başvurucunun, şartları oluşmadan açtığı belirsiz alacak davasının dava şartı yokluğundan reddedilmesinin -usul hukukundaki imkânlar gözetildiğinde- başvurulabilecek son çare olmadığı değerlendirilmiştir. Davanın hukuki yarar yokluğundan reddi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalede, medeni hakla ilgili uyuşmazlığın karara bağlanması yönünden en etkili olan davanın açılmasını sağlama amacına ulaşılması için daha hafif müdahale teşkil eden aracın seçilmesi yerine başvurucunun mahkemeye erişimini imkânsız kılan ağır bir aracın tercih edilmesinin gereklilik şartına uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (İsmail Avcı, § 74).

21. Somut başvuruda da anılan karardan ayrılmayı gerektirir bir husus bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 75.000 TL maddi ve 75.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kurtalan Asliye (İş) Hukuk Mahkemesine (E.2018/239, K.2018/835) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL tutarındaki yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EREN ÖZDEMİR

B. No: 2020/562 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/562

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EREN ÖZDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/562)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : Eren ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde bireysel başvuru yapmak için hazırlamış olduğu form ve eklerine sakıncalı olduğu gerekçesiyle ceza infaz kurumu tarafından el konulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmış ve Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuş; 19/8/2019 tarihinde de Ordu E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) nakledilmiştir.

3. Başvurucunun, aralarında AİHM'e gönderilmek üzere düzenlediği başvuru formunun da bulunduğu eşyası Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu tarafından, nakledildiği Ceza İnfaz Kurumuna kargo yolu ile gönderilmiştir.

4. İnfaz Kurumu Mektup Okuma Komisyonu tarafından sakıncalı olduğu değerlendirilen AİHM başvuru evrakı, Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunca da (Disiplin Kurulu) incelenmiştir. Disiplin Kurulu kararının ilgili kısmı şöyledir:

''..kargodan gelen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başvuru Formu evraklarının içeriği incelendiğinde Devletin kurumlarını aşağılayıcı ve küçük düşürücü ithamlarda bulunduğu, görevlileri hedef gösteren, kişi ve kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgiler bulunduğu, kişi ve kuruluşlara hakaret içeren sözler yazılmış olduğu tespit edildiğinden dolayı (5275 Sayılı kanun 68. maddesinin 3. Fıkrasına göre (Kurum asayişini ve güvenliğini tehlikeye düşüren, Görevlileri hedef gösteren, Terör ve Diğer çıkar amaçlı suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakaret içeren mektup, faks,telgraf hükümlüye verilemez, hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilemez) ibaresi göz önüne alınarak mektubun gönderilmesininuygun olmadığı TAMAMINA EL KONULMASINA..,''

5. Başvurucu, Disiplin Kurulunun bu kararına karşı Ordu İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) itirazda bulunmuş ve el koyma kararının kaldırılmasını talep etmiştir. İnfaz Hâkimliği, Disiplin Kurulu kararının usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek 1/10/2019 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

6. Başvurucu, İnfaz Hâkimliğinin anılan kararına karşı Ordu 1. Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) itirazda bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi 20/11/2019 tarihli kararıyla, İnfaz Hâkimliği kararında usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığını belirterek itirazı kesin olarak reddetmiştir.

7. Başvurucu, Ağır Ceza Mahkemesi kararının 26/11/2019 tarihinde kendisine tebliğ edilmesi üzerine 26/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca adli yardım talebi kabul edilmiş, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, AİHM'e göndermek üzere hazırladığı başvuru formuna el konulması nedeniyle hak arama hürriyetinin, eşitlik ilkesinin ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüş yazısında, konuya ilişkin olarak süreci özetledikten sonra, AİHM ile Anayasa Mahkemesi kararlarına atfen başvurucunun öncelikle somut bir hakla bağlantı kurmaksızın bireysel başvuruda bulunduğunu, başvurucuya yönelik olarak AİHM başvurularında genel bir kısıtlama söz konusu olmadığını, başvurucunun olaydan sonra yapmış olduğu bir başvuruya ilişkin süre aşımı nedeniyle AİHM tarafından verilmiş bir kabul edilemezlik kararının da bulunmadığını açıklamıştır.

11. Bakanlık görüşüne ek olarak gönderilen Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü yazısında ise ilgili mevzuat ile ulusal ve uluslararası raporlara yer verildikten sonra ''Eskişehir H Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu tarafından, Ordu E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu hükümlüsü Eren ÖZDEMİR adına gönderilen ... kargodan gelen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Başvuru Formu evraklarının içeriğinin kurum idaresince incelendiğinin, inceleme sonucu Kurum Disiplin Kurulunca söz konusu başvuru evraklarının tamamına el konulduğunun ve ilgili yere iletilmediğinin anlaşılması üzerine Genel Müdürlüğümüzün yukarıda belirtilen ... yazıları uyarınca işlem yapılması hususunda gerekli hassasiyetin gösterilmesi, personelin bu konuda uyarılması, uymayanlara gerekli adlî ve idarî soruşturmasının başlatılması konusunda ... yazımız ile Ordu Cumhuriyet Başsavcılığına bir defa daha gerekli bilgilendirme yapılmıştır'' şeklinde açıklamada bulunulduğu görülmüştür.

12. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrarlamıştır.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özünü AİHM'e göndermek üzere hazırladığı başvuru formunun ve eklerinin sakıncalı görülerek alıkonulması, kendisine teslim edilmemesi oluşturmaktadır. Bu nedenle başvurucunun söz konusu başvuru evrakını AİHM'e göndermesinin engellenmesine yönelik tüm şikâyetlerinin haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Tutuklu ve hükümlülerin mektuplarının denetlenmesi ve alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalelerin kanuniliği, meşru amacı, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu ve ölçülülüğünün denetiminde gözetilmesi gereken genel ilkeler Anayasa Mahkemesince birçok kararda ayrıntılı olarak açıklanmıştır (bkz. Ahmet Temiz, B. No: 2013/1822, 20/5/2015, §§ 37-68; Muhittin Pirinççioğlu (3), B. No: 2017/34566, 10/3/2020, §§ 44-57; Cihat Ayik ve Hacı Ali Baştürk, B. No: 2017/31506, 10/3/2020, §§ 44-57).

16. Somut olayda başvurucunun AİHM'e gönderilmek üzere hazırladığı bireysel başvuru formunun ve eklerinin alıkonulması nedeniyle başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır (ayrıntılı açıklama için bkz. Ahmet Temiz, §§ 46, 55; Muhittin Pirinççioğlu (3), §§ 45, 47).

17. Anayasa Mahkemesi benzer mahiyetteki iddiaları incelediği Ali Çığır (2) (B. No: 2017/39610, 9/6/2020) başvurusunda özetle Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) taraf olup AİHM'e bireysel başvuru hakkı ile birlikte AİHM'in zorunlu yargı yetkisini kabul ettiğine dikkat çekilmiş, buna göre kişilerin kamu makamlarının herhangi bir baskısına maruz kalmadan AİHM ile serbest bir şekilde AİHM'e bireysel başvuru yapmaları ve AİHM ile iletişimde bulunabilmelerinin Türkiye'nin Sözleşme'ye taraf olmakla üstlendiği bir yükümlülük olduğu ifade edilmiştir. Kararda ayrıca, başvuruya konu İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi kararlarının gerekçelerine bakıldığında sadece Disiplin Kurulu kararının usul ve yasaya uygun olduğunun belirtildiği, başkaca hiç bir irdeleme ve gerekçeye yer verilmediği, derece mahkemelerince başvurucunun AİHM'e göndermek istediği belgelere yönelik bir değerlendirme ve içerik incelemesinin yapılmadığı belirtilmiş; bu kapsamda başvuruya konu belgelere yönelik müdahalede kabul edilebilir, makul gerekliliklerin somut verilere dayanılarak ortaya konulmadığı, dolayısıyla başvurucu tarafından AİHM'e gönderilmek istenen belgelerin alıkonulması suretiyle haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin amaçlanan hedefler açısından orantısız olup demokratik toplum gereklerine uygun olmadığı ifade edilmiştir (Ali Çığır (2), §§ 41,42).

18. Tüm bu açıklamalar çerçevesinde somut olayda başvurucunun AİHM'e bireysel başvuru yapmak üzere hazırladığı form ve eklerine elkonulması şeklindeki müdahalenin Anayasa'nın 22. maddesi anlamında İnfaz Kurumu ve İnfaz Hâkimliği kararlarının ilgili ve yeterli bir gerekçe içermediği görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun haberleşme hürriyetine yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olmadığı

sonucuna varılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 60.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

21. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

22. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 22. maddesinde güvence altına alınan haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ordu İnfaz Hâkimliğine (E.2019/982, K.2019/984) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ALİ BİNGÖL

B. No: 2020/1390 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1390

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ALİ BİNGÖL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1390)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucu : Mehmet Ali BİNGÖL

Vekili : Av. Mahmut KAÇAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin fiziksel şiddetine maruz kalınması ve olay yönünden etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda ilgili olaylar özetle şöyledir:

3. Başvurucu 17/9/2013 tarihinde İran uyruklu T.A. ile birlikte yakalanmış olup iki ayrı sağlık kuruluşunda yapılan tedavisinden sonra götürüldüğü Çaldıran İlçe Jandarma Komutanlığında kaçakçılık yaptığı suçlamasıyla ifadesinin alınmasını takiben 19/9/2013 tarihinde serbest bırakılmıştır.

4. Anlatımına göre 17/9/2013 tarihinde saat gece 3.00 sıralarında Çaldıran ilçesi Soğuksu köyünde bulunan evinde uyuduğu sırada dışarıdan gelen bağırışmalar üzerine dışarı çıkan başvurucu; sesin geldiği yöne gitmiş, yolun karşısına geçtiğinde üniformalı bir asker sopayla başına vurmuştur. Başvurucu aldığı darbeyle bayılmış, kendine geldiğinde askerlerin

kendisini falakaya yatırdıklarını, ayaklarına tahta kalaslarla vurduklarını farketmiştir. Başvurucuya fiziksel şiddet uygulayan askerler, başvurucuyu askerî bir araçla Ortatepe Hudut Karakoluna götürerek burada bekletmiştir. Bu sırada başvurucunun yanına sonradan İran uyruklu olduğunu öğrendiği bir kişi getirilmiştir. Başvurucu, kötü muameleye ve hakarete uğramış, karakolda kan kaybettiği hâlde ailesini aramak ve ambulans çağırmak için telefonunu kullanmasına izin verilmemiştir. Olaydan 6 saat sonra başvurucu askerî bir aracın arkasına konularak Çaldıran Devlet Hastanesine götürülmüş ve buradan da Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Dursun Odabaşı Tıp Merkezine sevk edilmiştir.

5. Altıncı Hudut Alay Komutanlığı Birinci Hudut Bölük Komutanlığının (Bölük Komutanlığı) 17/9/2013 tarihli Termal Kamera Tespit Tutanağı, İz Takip Tutanağı, Yakalama Tutanağı ile Olay Yeri Tespit ve Görgü Tutanağı'nda termal kamera ile yapılan gözetleme faaliyeti sırasında hududa 100 metre mesafede Türkiye Cumhuriyeti topraklarına ilerleyen 3 atlıdan oluşan bir grup tespit edildiği, devriye timine bilgi verildiği, devriyenin dur ihtarına uymayan gruba hududa 300 metre, Soğuksu Hudut Karakoluna ise 2400 metre mesafede müdahale edildiği; 1235 tablet çeşitli türde ilaç, 100 karton sigara, iki binek hayvanı ile Türk vatandaşı olduğunu beyan eden bir kişi ile birlikte İran İslam Cumhuriyeti vatandaşı olan bir kişinin yakalandığı, grubun diğer kısmının İran'a kaçtığı belirtilmiştir. Termal Kamera Tespit Tutanağı'nda olay tarihi 17/9/2013 ve olay saati 3.45 olarak belirtilmiştir.

6. Bölük Komutanlığınca düzenlenen 17/9/2013 tarihli Üst Arama Tutanağı'nda yakalanan başvurucunun üzerinden iki adet cep telefonu ve tel kesme aleti, T.A.nın üzerinden ise bir adet cep telefonu çıktığı tespit edilmiştir.

7. Bölük Komutanlığınca düzenlenen bila tarihli tutanakta, 17/9/2013 tarihinde saat 3.45 sıralarında gözetleme faaliyeti sırasında üç kişilik atlı grubun tespiti üzerine devriyeye haber verildiği, dur ihtarına uymayan gruba müdahale edildiği, arazi yapısının engebeli olmasının etkisiyle kaçan başvurucu ve T.A.nın attan düşerek yaralandığı, yakalanan kişilerin hastanede ilk tedavisi yapıldıktan sonra İlçe Jandarma Komutanlığına teslim edildiği belirtilmiştir.

8. Çaldıran Devlet Hastanesince 17/9/2013 tarihinde saat 4.09 (40. saniye) itibarıyla düzenlenen 39711 protokol numaralı raporlarda düşerek yaralandığı belirtilen başvurucunun “sol oksipital bölgesinde 10 cm'lik kesi, sol ayak bileğinde 3x1 cm ekimoz, sol dirsek dorsal yüzde 3x2 cm dermaabrazyon bulunduğu, hayati tehlikesinin mevcut olduğu, ileri tetkik ve tedavi [okunamadı], basit tıbbi müdahale ile giderilemeyeceği” tespiti yapılmıştır.

9. Başvurucu kolluk tarafından kaçakçılık suçu isnadıyla şüpheli sıfatıyla alınan 17/9/2023 tarihli ifadesinde olay günü saat 3.00 sıralarında dışarıdan gelen sesler üzerine evinden çıktığını, ne olduğunu anlamadan bir askerin kazma sapı ile kafasına vurduğunu, askerlerin ambulans çağırmasına engel olduğunu, önce Ortatepe Karakoluna oradan da hastaneye götürüldüğünü, kendisini yaralayan askerlerden şikâyetçi olduğunu belirtmiştir.

10. Başvurucuyla birlikte yakalanan T.A., kolluk tarafından kaçakçılık suçu isnadıyla şüpheli sıfatıyla alınan 17/9/2023 tarihli ifadesinde olay günü saat 3.00 sıralarında İran sınırından kaçak motorin getirmek üzere Türkiye'ye geçtiğini, askerlerin kendisini fark etmesi üzerine kaçmaya başladığını, bu sırada atından düştüğünü ve yüklü atların da üzerine devrildiğini, askerler tarafından yakalanarak sopayla dövüldüğünü, bir at üzerinde motorin, diğer üç at üzerinde sigara bulunduğunu, kendisini yaralayan askerlerden şikâyetçi olduğunu belirtmiştir.

11. Başvurucu 27/9/2013 tarihinde Çaldıran Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) sunduğu dilekçe ile olay günü saat 4.30-5.00 sıralarında evinin karşısına geçtiğinde bir askerin kafasına kalın bir tahta ile vurduğunu, yere düşünce bayıldığını, götürüldüğü karakolda gözlerini açtığında ayaklarına tahtalarla vurulduğunu gördüğünü, ayaklarının hâlen yaralı olduğunu, kafasına çelik dikiş atıldığını, karakolda kötü muamele ve hakarete maruz kaldığını belirterek karakolda görevli askerler hakkında şikâyetçi olmuştur.

12. Başsavcılık tarafından 27/9/2013 tarihinde şüpheli sıfatıyla ifadesi alınan başvurucu, olay günü 5.00 sıralarında evinin önündeki bağırışmalar üzerine dışarı çıktığında bir askerin kazma sapı ile başına vurduğunu, önce karakola sonra hiçbir müdahalede bulunmadan hastaneye götürüldüğünü, kendisini yaralayan ve yardım etmeyen askerlerden şikâyetçi olduğunu belirtmiştir.

13. Yürütülen soruşturma kapsamında 27/9/2013 tarihinde Başsavcılık tarafından beyanları alınan tanıklar A.D. ve M.Ş.G. ifadelerinde saat 5.00'te patos işiyle uğraştıkları sırada 150 metre ileride yaşanan olayı görmediklerini ancak uzaktan başvurucu olduğunu tahmin ettikleri kişinin acılar içinde çıkarttığı inleme seslerini duyduklarını belirtmiştir.

14. Başsavcılık tarafından 19/12/2013 tarihinde başvurucuya yönelik kasten yaralama suçundan yürütülen soruşturmanın başvurucu hakkında kaçakçılık suçundan yürütülen soruşturmadan ayrılarak yeni bir soruşturma sırasına kaydına karar verilmiştir. Şüpheli askerler hakkında kasten yaralama suçundan yürütülen bu soruşturmada 19/12/2013 tarihinde Van Askerî Savcılığının görevli olduğu belirtilerek görevsizlik kararı verilmiştir.

15. Van Askerî Savcılığınca şüpheli ve tanıkların ifadelerinin alınmasına yönelik işlemler yapılmış olup askerî yargının 2017 yılında kaldırılmasından sonra soruşturma işlemlerine Başsavcılık tarafından devam edilmiştir.

16. Başvurucu, Başsavcılık tarafından 15/2/2018 tarihinde alınan ifadesinde olay günü dışarı çıktığında kaçakçılık yapan kişileri yakalamak için pusu kuran askerlerin üzerine çullandığını, içlerinden birinin elindeki sopa ile kafasına vurduğunu, askerî araç ile kendisini hastaneye götürdüklerini, buradan da Van'daki hastaneye sevk edildiğini belirtmiştir.

17. Başsavcılık tarafından kati rapor hazırlanması için Van Yüzüncü Yıl Üniversitesine yazılan yazı üzerine 15/3/2018 tarihinde başvurucu hakkında “yaralanmanın kişinin vücuduna acı verecek ve sağlığını bozacak nitelikte ve basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif derecede olduğu, kişinin yaşamını tehlikeye sokacak nitelikte olmadığı, yüzünde sabit iz ve daimi değişikliğe sebep olacak nitelikte lezyon tanımlanmadığı, kemik kırığına sebep olmadığı” tespitlerini içeren rapor düzenlenmiştir.

18. Başsavcılık tarafından şüpheli askerler hakkında başvurucuya yönelik yaralama suçundan yürütülen soruşturmada 23/6/2019 tarihinde “başvurucunun beyanlarının kolluk tutanakları ile uyumsuz olduğu, ifadelerin kendi içinde çelişkili olduğu, olay saati bilgisinin beyanlarda farklılık gösterdiği, başvurucunun düşerek yaralandığının değerlendirildiği, kamu davası açmayı haklı gösterecek yeterli şüphe bulunmadığı” gerekçesi açıklanarak kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir.

19. Başvurucu, karara soruşturmanın altı yılda neticelendirildiğini, beyanlarının olaydan beş yıl sonra alındığını, delillerin zamanında toplanmadığını, Çaldıran Devlet Hastanesinin 39711 protokol numaralı raporunda maruz kaldığı kötü muamelenin ve hayati tehlikesinin bulunduğunun tespit edildiğini, rapor saatinin olaydan altı saat sonra hastaneye getirildiğini gösterdiğini, tedavi evrakının istenmediğini, tıbbi raporların usulüne uygun olarak

doldurulmadığını belirterek itiraz etmiştir. Erciş Sulh Ceza Hâkimliğince 25/11/2019 tarihinde itiraza konu kararda usul ve yasaya aykırı yön bulunmadığı belirtilerek itirazın reddine karar verilmiştir.

20. Başvurucu, nihai kararı 3/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 30/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Başvurucu ve T.A. hakkında kaçakçılık suçundan yapılan soruşturma neticesinde cezalandırılmaları talebiyle Çaldıran Asliye Ceza Mahkemesinde açılan kamu davasında T.A. yönünden savunmasının ve açık kimlik bilgilerinin tespit edilememesi nedeniyle ayırma kararı ile sonrasında dosya kapsamında sanığın kimliğine ilişkin herhangi bir bilgi ve belge bulunmadığı gerekçesiyle karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucunun, hakkında yapılan yargılama neticesinde 28/3/2023 tarihinde kaçakçılık suçundan 10 ay hapis ve 40 TL adli para cezası ile cezası ile cezalandırılmasına, cezanın ertelenmesine ve 1 yıl 3 ay süreyle denetim altında tutulmasına karar verilmiştir. Mahkûmiyet hükmü henüz kesinleşmemiştir.

22. Başvurucu, başvuru formunun “Başvuruya Konu Olaylar ve Başvuru Yollarının Tüketilmesine İlişkin Aşamaların Tarih Sırasına Göre Açıklanması” başlıklı IV-A bölümünde Çaldıran Devlet Hastanesinden Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Dursun Odabaşı Tıp Merkezine sevk edildiğini ifade etmiştir. Başvurucu başvuru formunun “Bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve delillere ait özlü açıklamalar” başlıklı IV-C bölümünde ise Çaldıran Devlet Hastanesinin 17/9/2013 tarihli 39711 protokol numaralı Genel Adli Muayene raporunda darp ve cebir izi tespit edilerek Erciş Devlet Hastanesine sevkinin uygun görüldüğünü, bu raporda hastaneye giriş saatinin 9.40 olduğunu belirtmiştir.

23. Başvurucu, bireysel başvuru formu ekinde Çaldıran Devlet Hastanesinin raporlarını eklemiş ancak tedavi gördüğünü belirttiği Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesince düzenlenen herhangi bir belge sunmamıştır. Yine başvuru formu ekinde T.A. isimli İran uyruklu kişiye ait Çaldıran Devlet Hastanesinden Erciş Devlet Hastanesine ambulans ile sevke ilişkin hasta sevk formu ile belirtilen kişinin aynı tarihli Erciş Devlet Hastanesince düzenlenen 62945 protokol numaralı raporlarını sunmuştur. Başvurucu başvuru formuna ayrıca İstanbul Hastanesinin 13/1/2015 tarihli, başvurucunun psikiyatri uzmanı tarafından yapılan muayenesinde bir yıl önce asker tarafından darp edilmesi şikâyeti ile anksiyete bozukluğu teşhisi konulduğuna ilişkin raporunu eklemiştir.

24. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesine başvurucunun tedavi evraklarına ilişkin olarak yazılan yazıya verilen 20/4/2023 tarihli cevap ekindeki 17/9/2013 tarihli raporda, hastaneye girişe ilişkin “17/9/2013, 6.39” tarihi ve saatinin yer aldığı, kafa travması şikâyeti ile gelen başvurucunun merdivenden inerken düştüğü, yara pansumanı yapılarak kesinin sütüre edildiğinin belirtildiği görülmüştür.

25. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

26. Başvurucu kolluk tarafından fiziksel şiddete maruz bırakıldığından ve bu olay yönünden etkili soruşturma yürütülmediğinden şikâyet etmiştir.

27. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde özetle ihlal iddialarının incelenmesi sırasında

ilgili mevzuat hükümleri ve içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

28. Başvuru kötü muamele yasağı kapsamında incelenecektir.

29. İspat külfetinin devlete geçtiği durumların söz konusu olmadığı hâllerde kötü muameleye uğramaları nedeniyle mağdur olduklarını ileri süren kişiler, kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delilleri -haklı bir gerekçeleri olmadığı sürece- zamanında yetkili makamlara sunma konusunda özenli davranmakla yükümlüdür. Olgulara dayanmayan yetersiz açıklamalar, iddiaların deliller ile desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu veya kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeler gibi hususlar kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddianın savunabilir olduğundan, dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemez. Kaldı ki iddialarını güçlü bir dayanakla birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirmemeleri hâlinde mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerinin söylenebilmesi mümkün değildir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, § § 45-47).

30. Başvurucu, olay günü sabaha doğru saat 3.00 sıralarında gelen sesler üzerine evinden dışarı çıktığını ve üniformalı bir asker tarafından sopayla başına vurulduğunu, götürüldüğü karakolda altı saat müddetince tedavi edilmeksizin bekletildiğini, bilinçli olarak hastaneye geç götürüldüğünü ileri sürmüştür.

31. Başvurucu, bireysel başvuru formunun ilk sayfalarında Çaldıran Devlet Hastanesinde yapılan ilk muayenesinin ardından Van ilinde bulunan sağlık kuruluşuna sevk edildiğini belirtmiş olmasına karşılık formun devam eden kısmında ilk muayenesinin ardından Erciş Devlet Hastanesine sevk edildiğini belirtmekte ve buna ilişkin hasta sevk formu ile darp ve cebir izi bulunduğunu tespit eden muayene raporunu sunduğunu ifade etmektedir. Başvurucu tarafından başvuru formu ekinde sunulan hasta sevk formu ve Erciş Devlet Hastanesince düzenlenen sağlık raporunun T.A. isimli kişiye ait olduğu, raporda T.A.da darp izine rastlandığının belirtildiği, soruşturma kapsamında alınan başvurucunun kati raporunda tedavi geçmişine ilişkin olarak Çaldıran Devlet Hastanesi ve Van ilinde bulunan Yüzüncü Yıl Üniversitesinde yapılan tıbbi işlemlerin açıklandığı anlaşılmaktadır.

32. Başvurucunun olay sebebiyle gördüğü tedaviye ilişkin tıbbi belgelerde, olay günü saat 4.09'da Çaldıran Devlet Hastanesinde ve hemen ardından yine aynı gün saat 6.39'da Van ilinde bulunan Yüzüncü Yıl Üniversitesinde hasta kaydının yapılarak teşhis ve tedaviye başlanıldığı belirtilmektedir. Başvurucu hakkında iki ayrı sağlık kuruluşu tarafından düzenlenen raporlarda başvurucunun düşme neticesinde yaralandığı belirtilmiş olduğu hâlde başvurucunun belirtilen bu raporlara itiraz ettiğine ilişkin bilgi ve belge sunmadığı görülmektedir.

33. Somut başvuruda, yapılan belirlemelere göre başvurucunun iddialarının dosya kapsamındaki bilgi ve belgelerle uyumlu olmadığı ve tıbbi raporlar ile desteklenmediği, başvurucunun düşerek yaralandığına ilişkin olay öyküsünü içeren raporlara hiçbir aşamada itiraz etmemiş olduğu açıktır. Başvurucu tıbbi raporlarında darp ve cebir tespiti yapıldığını ileri sürmüştür. Başvurucunun darp ve cebir izi tespit edildiğini belirterek sunduğu raporların T.A. isimli kişiye ait olduğu, başvurucunun düşme neticesi başından, dirseğinden ve ayak bileğinden yaralandığını tespit eden tıbbi raporların ise başvurucunun yakalama

anında attan düştüğüne ve başını çarptığına ilişkin olay tutanakları ile uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

34. Diğer taraftan başvurucu, başvuru formunda olaydan sonra ilk muayenesinin yapılması için götürüldüğü hastaneye varış saatini 9.40 olarak belirtmiş olup bu durumun askerler tarafından altı saat müddetince yaralı hâlde bekletilerek tedavisinin kasıtlı olarak geciktirilmesine delil teşkil ettiğini ileri sürmüş ancak iddialarını soruşturma başlangıcında kolluk ve Cumhuriyet Başsavcılığında alınan beyanlarında dile getirmemiştir. Bunun gibi başvurucu, olayın meydana geliş saatini farklı tarihlerde alınan beyanlarında çelişkili biçimde farklı zaman dilimlerine işaret ederek açıklamıştır. Olay Tutanağı'nda gösterilen olayın meydana geliş saati 3.45 ile olay günü düzenlenen ve başvurucunun içeriğine itiraz etmediği tıbbi belgelerde belirtilen hastaneye varış saati 4.09 arasında bir saatten az bir süre bulunduğu, bunun gibi başvurucunun ilk tedavisinin ardından ileri tetkik için sevk edildiği Van'daki hastaneye ait kayıtlarda bu hastaneye girişin 6.39'da gerçekleştiği görülmektedir.

35. Bütün bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin iddialarının savunulabilir olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİZAR HASAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/1673 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1673

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİZAR HASAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1673)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Sinan ARMAĞAN

Başvurucular : Nizar HASAN ve diğerleri [Bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekilleri : [Bkz. ekli tablonun (D) sütunu]

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının, geri gönderme merkezindeki tutma şartları nedeniyle kötü muamele yasağının, idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Konularının aynı olması nedeniyle ekli listede numaraları belirtilen başvuruların 2020/1673 numaralı bireysel başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi uyarınca başvuruların çoğunluğunda sınır dışı etme işleminin tedbiren durdurulmasına karar vermiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden gelen yazıya göre tedbir kararı verilmeyen dosyalarda başvurucuların sınır dışı edilmediği, Türkiye'de oldukları anlaşılmıştır.

3. Çeşitli ülkelerin vatandaşı olan başvurucular hakkında farklı tarihlerde 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesi uyarınca sınır dışı

etme kararı alınmıştır. Ayrıca başvurucuların bir kısmı idari gözetim altına alınarak geri gönderme merkezlerinde tutulmaya başlanmıştır.

4. Sınır dışı etme kararlarının dokuz Suriye Arap Cumhuriyeti (Suriye) vatandaşı hariç tamamında 6458 sayılı Kanun'un 4. maddesi ve 55. maddesinin bir numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca menşe ülkeye sınır dışı edilmesinde sakınca olduğu tespitine yer verilmiştir. Söz konusu kararlara göre başvurucular güvenli bir üçüncü ülkeye gönderilecek ya da ancak gönüllü olmaları hâlinde menşe ülkesine çıkışları sağlanacaktır. Sınır dışı etme kararlarının çoğunda güvenli üçüncü ülkeye dair bir bilgi yer almamıştır. Az sayıdaki başvurucu hakkında ise göç uzmanları tarafından değerlendirme formları düzenlenmiş ve bu formlarda güvenli üçüncü ülkenin belirlenmesine dair bazı tespitler yapıldığı görülmüştür. Ayrıca Suriyeli dokuz başvurucu hakkında düzenlenen sınır dışı etme işlemlerinde bu kişilerin doğrudan menşe ülkesine de gönderilebileceği kararlaştırılmıştır.

5. Başvurucular, haklarında alınan sınır dışı etme kararlarına karşı yetkili idare mahkemelerinde iptal davası açmış; dava dilekçelerinde, ülkelerine gönderilmeleri durumunda kötü muameleye maruz kalacaklarını iddia etmiştir. İlgili idare mahkemeleri farklı tarihlerde açılan davaların tamamının kesin olarak reddine karar vermiştir. İdare mahkemeleri sınır dışı edilecek üçüncü ülkelerin belirliliği konusunda ret gerekçelerinde ya hiçbir değerlendirmeye yer vermemiş ya da mevcut durumun başvurucular için bir risk oluşturmayacağını söylemiştir. Bununla birlikte bazı idare mahkemeleri göç uzmanları tarafından düzenlenen değerlendirme formları nedeniyle güvenli üçüncü ülkenin belirlendiğini kabul etmiştir. Doğrudan menşe ülkesine gönderilmesine karar verilen Suriye vatandaşları hakkında yargılama yapan idare mahkemeleri, başvuruculaların Suriye'ye gönderilmeleri hâlinde kötü muameleye maruz kalmayacakları sonucuna ulaşmıştır.

6. Bireysel başvuru öncesinde ya da bu süreç içinde başvuruculaların tamamının tutuldukları geri gönderme merkezlerinden salıverildikleri anlaşılmıştır.

7. Tüm başvurular otuz günlük yasal başvuru süresi içinde yapılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

8. Talebi olan ve ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvuruculaların adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Nadali Agheli Kohne Shari, B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18).

A. Sınır Dışı Etme Kararı Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucular, sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle ülkelerine geri gönderildikleri takdirde yaşamlarının tehlikeye gireceğini, kötü muameleye maruz kalacaklarını iddia etmiştir.

10. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu iddia

ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı ve bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır (A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 62, 63). Anayasa Mahkemesinin öncelikli rolü idari ve yargısal makamlar tarafından anılan yasak kapsamındaki usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığını denetlemekten ibarettir. Usul güvencelerinin sağlandığı durumlarda ise geri gönderilen ülkede gerçek bir kötü muamele riskinin olup olmadığı ayrıca değerlendirilir (A.A. ve A.A., § 71).

13. Anayasa Mahkemesi, nereye gönderileceği belirli olmayan sınır dışı etme kararı düzenlenmesi hâlinde yargısal makamların yabancının gönderileceği ülkede kötü muameleye maruz kalıp kalmayacağı veya dolaylı olarak menşe ülkesine gönderilip gönderilmeyeceği konusunda değerlendirme yapamayacağını, bu durumda ise kötü muamele yasağının usul güvencelerinin etkili bir şekilde koruma sağlamayacağını vurgulamıştır (Hooman Hosseinpour [GK], B. No: 2021/47168, 29/9/2022, § 67).

14. Menşe ülkelerine gönderilmelerinde sakınca bulunduğundan güvenli üçüncü ülkeye gönderilmelerine karar verilen başvuruculların nereye gönderilecekleri ne sınır dışı etme işlemi sırasında ne de sonrasında tespit edilmiştir. Başvuruculların açtıkları iptal davalarında mahkemelerin bu belirsizliği bir sorun olarak görüp onların kötü muamele riskine maruz kalmasını önleyecek bir yargılama yapması gerekirken davaların reddine karar vermekle yetinmeleri usul yükümlülüğüne uygun düşmemiştir. Diğer taraftan bazı başvurucular hakkında değerlendirme formu düzenlenip güvenli üçüncü ülkenin belirlenmesiyle ilgili birtakım tespitler yapılmışsa da bu tespitlere sınır dışı etme kararlarında yer verilmediği veya bu tespitler haricinde başka bir ülkeye sınır dışı etmeyi engelleyecek şekilde ilgili valilikler tarafından bir karar alınmadığı görülmüştür. Dolayısıyla idare mahkemelerinin bu durumda olan başvurucular için gönderilecekleri üçüncü ülkenin belirlendiği şeklindeki değerlendirmesine katılmak mümkün değildir. Sonuç olarak maruz kalacakları risklerin güncelliğini yitirdiği tespit edilemeyen başvuruculların açtıkları iptal davalarında idare mahkemelerinin Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özende etkili bir inceleme yaptığından söz edilemez.

15. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Hüsam Ibrahim (B. No: 2020/20131, 4/10/2023) başvurusunda uluslararası kuruluşların raporlarını, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını ve Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmesini gözeterek Suriye'nin geneline şiddet olaylarının hâkim olduğu ve insan hakları ihlallerinin yoğun olarak yaşandığı sonucuna ulaşmış ve güncel olan bu risk nedeniyle başvurucunun Suriye'ye sınır dışı edilemeyeceğine hükmetmiştir (Hüsam Ibrahim, §§ 40-44). Kişisel durumları ve ilgili idare mahkemeleri tarafından ortaya konan gerekçeler itibarıyla başvurucular açısından da Hüsam Ibrahım başvurusundaki değerlendirme ve sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden olmadığı kanaatine varmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

17. Ekli listede belirtilen başvurucular sınır dışı edildikleri takdirde aile bütünlüklerinin bozulacağını iddia etmiştir.

18. Sınır dışı etme işlemi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği sonucuna varılması nedeniyle aile hayatına saygı hakkı yönünden ayrıca inceleme yapılmasına yer

olmadığına karar verilmesi gerekir.

C. İdari Gözetim Altında Tutma Nedeniyle Kötü Muamele Yasağı ile Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Ekli tabloda belirtilen başvurucular hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulmaları nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının, tutulma şartlarının yetersizliği nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Anayasa Mahkemesi, hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutulma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın idari gözetim bireysel başvuru yapılmasından sonra sona ermiş de olsa başvurucunun ihlal iddiası hakkında tam yargı davası dava açması gerektiğine (Khaled Kadour, B. No: 2020/13340, 19/1/2022, §§ 21-24) karar vermiştir. Ayrıca idari gözetim merkezindeki tutulma koşulları nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının ise başvuru tarihinden sonra hakkındaki idari gözetim sona erdirilen başvurucunun ihlal iddiası hakkında da tam yargı davası dava açması gerektiğine (B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 53-58) karar vermiş ve bu doğrultuda belirtilen başvuruları başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

21. Diğer taraftan 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesinin (6) numaralı fıkrasına göre idari gözetim kararına karşı sulh ceza hâkimliklerine itirazda bulunulabilmektedir. Bu düzenleme ile kanun koyucu, hukuki niteliği itibarıyla idari bir işlem olduğu hâlde idari gözetim altına alma kararına karşı itiraz mercii olarak sulh ceza hâkimliklerini tayin etmiştir.

22. Başvuruculaların tamamının geri gönderme merkezlerinden salıverildikleri görülmüştür. Bu durumda ayrıntısı ekli tabloda belirtildiği üzere sulh ceza hâkimliğine itiraz etmeden veya tazminat davası açmadan doğrudan bireysel başvuruda bulunan başvuruculaların geri gönderme merkezlerinde tutulmaları nedeniyle kötü muamele yasağıyla, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından yukarıda açıklanan ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvuruların bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. İhlalin tespitini isteyen başvuruculaların bir kısmı tazminat talebinde de bulunmuştur.

25. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvuruculaların tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde talebi olan başvurucuların kimliklerinin gizli tutulması taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. İdari gözetim altında tutma nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ayrıca İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

3. Sınır dışı etme kararı nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Sınır dışı etme kararıyla ilgili yargılamalar sonuçlanıncaya kadar başvuruculların SINIR DIŞI EDİLMEMESİNE,

G. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

H. Ekli listede gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin ilgili başvuruculara ÖDENMESİNE,

İ. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

J. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

K. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATİH ILDIRAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/10741 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/10741

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATİH ILDIRAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/10741)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucular : 1. Fatih ILDIRAR

2. Hüseyin ILDIRAR

3. Murat ILDIRAR

Başvurucular Vekili : Av. Fatma Betül OKUR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculardan da aralarında yer aldığı bir kısım şüpheli hakkında Konya Cumhuriyet Başsavcılığının 27/9/2010 tarihli iddianamesiyle tefecilik, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'a muhalefet ve sair suçlardan kamu davası açılmıştır.

3. Konya 3. Ağır Ceza Mahkemesince görülen yargılama sonunda başvuruculardan tefecilik suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmalarına 3/6/2015 tarihinde karar verilmiştir. Başvurucu Fatih Ildırar hakkında ayrıca 6136 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan 2 ay 15 gün hapis ve 1.000 TL adli para cezasına hükmedilmiştir.

4. Yargıtay 6. Ceza Dairesi başvurucular hakkında tefecilik suçundan verilen kararın onanmasına, kararın başvurucun Fatih Ildırar hakkında 6136 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan verilen hapis cezasına ilişkin kısmın ise bozulmasına 4/2/2020 tarihinde karar verilmiştir.

5. Başvurucun Fatih Ildırar yönünden verilen bozma kararı üzerine yargılamanın bireysel başvuru tarihi itibarıyla derdest olduğu anlaşılmıştır.

6. Başvurucular nihai kararı 27/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 9/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyon, başvurucuların adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları dışındaki ihlal iddialarının kabul edilemez olduğuna, anılan şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

10. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 2/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL ŞEN

B. No: 2020/12395 | Karar tarihi: 02.04.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/12395

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL ŞEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/12395)

Karar Tarihi: 2/4/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucu : İsmail ŞEN

Vekili : Av. Gizem BIDIK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kolluk görevlilerinin şiddetine maruz kalınması ve olay yönünden etkili ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının; konuta izinsiz girilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı ile konut dokunulmazlığı hakkının; adli kontrol yükümlülüğünün yerine getirilmesi sırasında zorluk çıkarılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, görevi yaptırmamak için direnme suçunu işlediği iddiasıyla 16/9/2019 tarihinde saat 02.00 sıralarında gözaltına alınmış, aynı gün tutuklanması istemiyle sevk edildiği Aliağa Sulh Ceza Hâkimliğince adli kontrol güvenlik tedbiri uygulanarak serbest bırakılmıştır.

3. Başvurucunun iddiasına göre başvuruya konu olay şu şekilde meydana gelmiştir:

i. Başvurucunun eşi A.Ş.nin beyanları doğrultusunda müşterek evlerine gelen jandarma görevlileri, otizm hastası üç yaşındaki müşterek çocuğu alma girişiminde bulunmuştur.

ii. Yakasından tutarak duvara dayamak suretiyle fiziksel şiddet uygulayan kolluk görevlilerinden kendini korumak isteyen başvurucu, yaralama kastı olmaksızın girişimde bulunmuş ancak görevli memura direnme suçunu işlediği iddiasıyla gözaltına alınmıştır.

iii. Başvurucu, nezarethaneye alınmadan önce kolluk görevlilerinin fiziksel şiddetine maruz kalmış ve hakarete uğramıştır. Nezarethanede kendisine yemek ve su verilmemiş, su ihtiyacı da tuvalet musluğundan karşılanmıştır.

iv. Başvurucunun maruz kaldığı fiziksel şiddet nedeniyle yaralanmalarını gören avukatı, aynı gün Aliağa Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) müracaat ederek şikâyetçi olmuştur.

v. Başvurucu olaydan iki gün sonra işitme kaybı şikâyetiyle gittiği hastanede kulak zarının patlaması nedeniyle operasyon geçirmiştir.

4. Aliağa İlçe Jandarma Komutanlığına (İlçe Jandarma Komutanlığı) görevlileri tarafından 16/9/2019 tarihinde düzenlenen Olay Yeri Görgü Tespit ve Araştırma Tutanağı'na göre, başvurucunun eşi A.Ş., babası F.Y. ve kardeşi Y.Y. ile birlikte İlçe Jandarma Komutanlığına gelmiştir. Başvurucunun eşi A.Ş., başvurucu tarafından aldatılması nedeniyle müşterek evden çıktığını ve kardeşinin evine gittiğini, otizm hastası müşterek çocuğun başvurucu ile kaldığını, çocuğun sağlığı ve hayatından endişe duyduğunu söyleyerek yardım istemiştir. Üç katlı müstakil ev olduğu görülen olay yerine gidildiğinde A.Ş. ile babası ve abisi, A.Ş. ile başvurucunun müşterek evlerinin bulunduğu ikinci kata çıkmıştır. Kısa bir süre sonra gelen bağrışma sesleri üzerine yukarı çıkıldığında başvurucunun Y.Y.ye kafasıyla vurmaya teşebbüs ettiği görülmüş, başvurucu duvara yaslanarak saldırı engellenmiştir. Başvurucu bu sırada jandarma astsubay O.T.nin burnuna yumruk atmış, jandarma astsubay M.Ö.nün göğsüne yumrukla vurmuştur. Takviye kuvvet çağrılmış ve kelepçelenen başvurucu devriye aracına alınmıştır. Cumhuriyet savcısının talimatı ile gözaltına alınan başvurucu gözaltı giriş raporu alındıktan sonra karakol binası girişinde kaçma girişiminde bulunmuş ve Jandarma Uzman Çavuş O.D.nin kolunu kelepçe ile çizmiş, Jandarma Uzman Çavuş U.A.nın bacağına tekme atmıştır. Direnen başvurucu, yere yatırılarak zor kullanılmak suretiyle etkisiz hâle getirilmiştir. Olayın meydana geldiği karakol bölümlerinde kamera bulunmadığından görüntü kaydı elde edilememiştir.

5. Başvurucu hakkında Çiğli Bölge Eğitim Hastanesince (Hastane) düzenlenen 16/9/2019 tarihli gözaltı giriş muayene raporunda darp cebir bulgusu saptanmadığı belirtilmiştir. Başvurucu hakkında Aliağa Devlet Hastanesince düzenlenen aynı tarihli gözaltı çıkış muayene raporunda baş boyun muayenesinde sol gözde morluk ekimoz, boyun arkasında abrazyon, sol kulakta ağrı, sırtta abrazyon, sağ el bileği iç medialde abrazyon, sağ dizde ağrı, sağ tibiada ekimoz ve abrazyon bulunduğu tespit edilmiş, kati raporun ortopedi, kulak burun boğaz ve göz hastalıkları uzmanı tarafından verilmesinin uygun olduğu belirtilmiştir.

6. Hastanece olay günü Jandarma personeli O.T. hakkında düzenlenen adli muayene raporunda burunda şişlik, kanama ve kızarıklık tespit edildiği, basit tıbbi müdahale ile giderilebileceği; M.Ö. hakkında düzenlenen raporda sol dirsek iç tarafında 2x2 cm'lik kızarıklık ile sol omuzda 2x2 cm'lik kızarıklık tespit edildiği, basit tıbbi müdahale ile giderilebileceği; O.D. hakkında düzenlenen raporda sol kolda yüzeyel çizikler ile vücudun çeşitli bölgelerinde ağrı tespit edildiği; U.A. hakkında düzenlenen raporda sağ ve sol bacakta abrazyon ile vücudun çeşitli bölgelerinde ağrı tespit edildiği belirtilmiştir.

7. Başsavcılık tarafından 17/9/2019 tarihinde İlçe Jandarma Komutanlığına yazılan yazı ile olayın şüphelileri ile görgü tanıklarının tespiti ve ifadeleri alınmak üzere hazır edilmeleri,

kamera kayıtlarının gönderilmesi ve başvurucuya nezarethanede yemek ile su verilip verilmediği hususunda kamera kayıtlarının gönderilmesi, tanıkların araştırılması istenmiştir.

8. İlçe Jandarma Komutanlığının 24/9/2019 tarihli cevabi yazısı ekindeki 21/9/2019 tarihli jandarma görevlileri tarafından düzenlenen kamera kaydı izleme tutanağında özet olarak, kamera sisteminin yerel saatten 1 gün 5 saat 48 dakika geriden geldiği, başvurucunun 14/9/2019 tarihinde saat 22.03'te nezarethaneye girişinin yapılmasından sonra 15/9/2019 günü saat 02.39'da ve 05.07'de lavabodan su içtiği, saat 08.13'te başvurucuya yemek verildiği belirtilmiştir. Cevabi yazı ekindeki 23/9/2019 tarihli tutanak içeriği ise 16/9/2019 tarihinde düzenlenen tutanak ile aynıdır.

9. Başsavcılık tarafından dinlenen tanık S.Ş. ifadesinde özetle, başvurucunun kardeşi olduğunu, evde yaşanan olaydan sonra başvurucunun kolluk aracına bindirilirken sadece boynunda çizik olduğunu ifade etmiştir. Şüpheli sıfatıyla ifadelerine başvurulan jandarma görevlileri U.A. ve O.D. ile konuyla ilgili tanık sıfatıyla beyanları alınan jandarma görevlileri H.F.T., M.A.K. ve M.Ö., alkollü olan başvurucunun kaçmaya teşebbüs ederken merdivenden yuvarlandığını, yerden kaldırılan başvurucunun saldırması üzerine bekleme odasına alındığını ifade etmiştir. U.A. ve O.D. ve M.Ö., kolluk tarafından düzenlenen ifade tutanaklarında ise karakolda direnen başvurucunun yere yatırıldığına, başvurucunun iri bir şahıs olması nedeniyle kaçmasını önlemek için zor kullanıldığına ilişkin beyanda bulunmuştur.

10. Başvurucu Başsavcılık tarafından müşteki şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde, olay günü akşam saatlerinde arkadaşlarıyla mangal yakıp alkol aldığını, sonrasında eve gelip uyuduğunu, kapının çalması üzerine kayınpederi F.Y., kayınbiraderi Y.Y., eşi A.Ş. ve jandarma görevlilerinin aşağıda bulunduğunu gördüğünü, alkollü olduğu için geçen konuşmaları hatırlamadığını, duvara doğru götürüldüğü sırada kurtulmak için yumruk attığını, doktor raporu alındıktan sonra karakolda kömür kazanının bulunduğu katta 15-20 kişinin fiziksel şiddetine maruz kaldığını, yemek ve su verilmediğini belirtmiştir.

11. Başvurucu 18/10/2019 tarihli dilekçesiyle kulağında duyma güçlüğü bulunması nedeniyle hastaneye gittiğinde kulak zarı patlaması teşhisiyle operasyon geçirdiğini, buna ilişkin raporun ise kendisine verilmediğini belirterek kati raporun dosya kapsamına alınması talebinde bulunmuştur. Başvurucu 29/11/2019 tarihli dilekçesiyle hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak yönündeki adli kontrol tedbirini yerine getirmek için karakola gittiğinde kendisine zorluk çıkartıldığını, imza atmasını zorlaştırıcı eylemlere maruz kaldığı belirterek şikâyetçi olmuştur. Başsavcılık tarafından başvurucunun iddialarının araştırılarak kamera kayıtlarının gönderilmesi için İlçe Jandarma Komutanlığına yazılan yazıya verilen cevapta, başvurucuya adli kontrol yükümlülüğünün yerine getirilmesi sırasında zorluk çıkartılmadığı, kamera kayıtlarının muhafaza süresinin on gün olması nedeniyle temin edilemediği bildirilmiştir.

12. Başsavcılık tarafından jandarma personeli hakkında görevi kötüye kullanma suçundan yürütülen soruşturma neticesinde 29/1/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Kararda özetle, kelepçeli olarak karakola getirilen başvurucunun kaçmaya çalıştığı sırada merdivenlerden düştüğü, iri yapılı olması nedeniyle orantılı güç kullanılarak başvurucuya müdahale edildiği, müdahalenin başvurucunun yere yatırılmasıyla son bulduğu, başvurucunun vücudundaki yaralanmanın kaçmak isterken merdivenden düşmesi neticesinde meydana gelen sürtünme ve sıyrıklardan ibaret olduğu, başvurucuya yemek ve su verildiğine ilişkin kamera kayıtlarının bulunduğu, başvurucunun 29/11/2019 tarihli

dilekçesinde adli kontrol yükümlülüğünün yerine getirilmesi sırasında psikolojik şiddete maruz kaldığı iddiasının araştırılması için yazılan yazıya kayıtların muhafaza süresinin on gün olması nedeniyle temin edilemediğine ilişkin cevap verildiği, şüphelilerin orantısız güç kullandığına ilişkin delil bulunmadığı gerekçesi açıklanmıştır.

13. Başvurucunun karara itirazı Karşıyaka 1. Sulh Ceza Hâkimliğince 20/2/2020 tarihinde reddedilmiştir.

14. Başvurucu, nihai kararı 27/2/2020 tarihinde öğrendikten sonra 23/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başsavcılık tarafından başvurucu hakkında görevi yaptırmamak için direnme ve hakaret suçlarını işlediği iddiasıyla açılan kamu davasında Aliağa 2. Asliye Ceza Mahkemesince 16/2/2021 tarihinde başvurucunun görevi yaptırmamak için direnme suçundan 8 ay 10 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına ve kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret suçundan 442 gün karşılığı 8.840 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına, her iki hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Kararda başvurucunun evde bulunulduğu sırada O.T. ve M.Ö.yü yumruk atarak yaraladığı, karakolda O.D.nin kolunu kelepçeyle çizdiği ve U.A.nın bacağına tekme attığı belirtilmiştir. Başvurucunun karara yaptığı itiraz reddedilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kötü (İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan) Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

16. Başvurucu, yakalama sırasında orantısız güç kullanıldığını, gözaltında fiziksel şiddete ve hakarete maruz kaldığını, temiz su ile yiyecek verilmediğini, etkili ceza soruşturması yürütülmediğini belirterek Anayasa'nın 17. ve 36. maddeleri ile güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğinden şikâyet etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde özetle, yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

17. Başvurucunun iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

18. İspat külfetinin devlete geçtiği durumların söz konusu olmadığı hâllerde kötü muameleye uğramaları nedeniyle mağdur olduklarını ileri süren kişiler, kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delilleri -haklı bir gerekçeleri olmadığı sürece- zamanında yetkili makamlara sunma konusunda özenli davranmakla yükümlüdür. Olgulara dayanmayan yetersiz açıklamalar, iddiaların deliller ile desteklenmemesi hatta kimi zaman delillerin uyumsuzluğu veya kötü muamelenin yapıldığı yer, zaman ve diğer konulardaki çelişkili ifadeler gibi hususlar kötü muamelenin gerçekliğini şüpheye düşürür. Bu durumda iddianın savunabilir olduğundan, dolayısıyla bu iddialara ilişkin derhâl resmî bir soruşturma başlatılması gerekliliğinden söz edilemez. Kaldı ki iddialarını güçlü bir dayanakla birlikte yetkili merciler nezdinde dile getirmemeleri hâlinde mağdur olduğunu ileri süren kişilerin etkili bir soruşturma yürütülmesine ilişkin meşru (haklı) bir beklentiye girebileceklerinin söylenebilmesi mümkün değildir (Beyza Metin, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, §§ 45-47).

19. Başvurucunun yakalama sırasında orantısız güç kullanıldığına ilişkin iddiası, gözaltı giriş raporunda buna ilişkin tespit bulunmaması ve başvurucu tarafından rapora itiraz edildiğine ilişkin bilgi/belge bulunmaması hususları da dikkate alınarak dosyadaki mevcut verilere

göre savunulabilir nitelikte değildir. Bu bakımdan anılan iddia dayanaktan yoksundur.

20. Başvurucunun gözaltında sözlü şiddete maruz kaldığına ve temel ihtiyaçlarının karşılanmadığına ilişkin iddiası, kamera kayıtları, tutanak içerikleri ile dosyadaki mevcut verilere göre savunulabilir nitelikte değildir. Bu bakımdan anılan iddia dayanaktan yoksundur.

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gözaltında fiziksel şiddete maruz kalınması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

22. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal etmektedir. Kesin gerekli olduğu hâllerde güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 81, 82).

23. Gözaltı veya tutukluluk gibi bireyin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada bir yaralanma olayı meydana gelmiş ise bu olaya ilişkin olarak tatmin edici ve inandırıcı bir açıklama getirme yükümlülüğü yetkili makamlara aittir (S.D., B. No: 2013/3017, 16/12/2015, §§ 89, 90; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 95). Bunun sebebi bu tür olaylarda gerçekleşme koşullarına ilişkin bilgilerin çoğunlukla yetkili makamların erişiminde olmasıdır (Ferit Kurt ve diğerleri, B. No: 2018/9957, 8/6/2021, § 74).

24. Somut başvuruda, başvurucunun gözaltına alınması sonrasında alınan raporda darp cebir izi bulunmadığının belirtildiği, gözaltı çıkış raporunda ise darp ve cebire işaret eden bazı bulguların tespit edildiği anlaşılmaktadır. Gözaltı çıkış raporundaki bulgular konusunda 16/9/2019 tarihli rapor ile jandarma personelinin kolluk ifadeleri ve bu personelin Başsavcılık tarafından alınan ifadeleri arasında çelişki bulunduğu görülmektedir. Başvurucunun gözaltı çıkış raporundaki bulgular, tutanak içeriğiyle ve soruşturma kapsamında dinlenen jandarma personelinin İlçe Jandarma Komutanlığında ifade ettiği "kaçmaya teşebbüs eden başvurucuya zor kullanılması" ve Başsavcılık tarafından alınan ifadelerde geçen "düşme" olguları ile uyumlu değildir. Yürütülen soruşturma sırasında da bu husus açıklığa kavuşturulamamıştır. Dolayısıyla başvurucunun yaralanması olayıyla ilgili olarak tatmin edici ve inandırıcı açıklama getirme yükümlülüğü yerine getirilmemiştir. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yasaklanan muamelelerle ilgili değerlendirmeleri gözetildiğinde başvurucunun yaralanmasına neden olan muamele, insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir muamele olarak kabul edilmelidir (bahsi geçen muamelelerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için birçok karar arasından bkz. S.D., § 84-88; Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, §§ 90-94). Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

İrfan FİDAN bu görüşe katılmamıştır.

25. Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- bir kimsenin devlet görevlilerinin 17. maddenin üçüncü fıkrasını ihlal eden bir muamelesine uğradığına ilişkin savunulabilir bir iddiada bulunması hâlinde etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirir. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle

bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci, gerektiği ölçüde kamu denetimine ve mağdurun erişimine açık olmalı; mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli; soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Ayrıca yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Ali Rıza Özer ve Diğerleri, §§ 101-103; S.D., §§ 111-114; Veli Saçılık (2), B. No: 2018/24614, 18/10/2022, § 16).

26. Somut olayda, yürütülen soruşturmanın şüphelilerin konuyla ilgili açıklamalarına aşırı değer verilerek neticelendirilmesi nedeniyle soruşturmanın bağımsızlığı hususunda soru işaretleri doğmuştur. Başvurucunun kesin adli raporu aldırılmamış, başvurucuda tespit edilen bulguların düşme ile uyumlu olup olmadığı araştırılmamış, başvurucunun kulağından ameliyat olması ve bu durumun gözaltı çıkış raporundaki bulgularla bağlantısını bulunup bulunmadığının tespiti için çaba gösterilmemiştir. Bu nedenle başvuruya konu maddi olayın açıklığa kavuşturulması ve olası bir sorumluluğun tespiti yönünde gerekli özenin gösterilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları

28. Başvurucunun evine izinsiz girilmesi nedeniyle konut dokunulmazlığı hakkının ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın Hülya Kar ([GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019) kararındaki ilkeler doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması; ifade alınması sırasında yasal hakların hatırlatılmadığı ve avukat atanmadığına ilişkin iddianın Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt (B. No: 2012/403, 26/3/2013) kararındaki ilkeler doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi; adli kontrol yükümlülüğünün yerine getirilmesi sırasında zorluk çıkarılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın Bayram Gök (B. No: 2012/946, 26/3/2013) kararındaki ilkeler doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedenleriyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu ihlalin tespiti ve yeniden soruşturma talebinde bulunmuştur.

30. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerinin karşılanmaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

E. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Aliağa Cumhuriyet Başsavcılığına (Soruşturma No: 2019/6409) GÖNDERİLMESİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/4/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, yakalama sırasında orantısız güç kullanıldığını, gözaltında fiziksel şiddete ve hakarete maruz kaldığını, temiz su ile yiyecek verilmediğini, etkili ceza soruşturması yürütülmediğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Başsavcılık tarafından jandarma personeli hakkında görevi kötüye kullanma suçundan yürütülen soruşturma neticesinde 29/1/2020 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Kararda özetle, kelepçeli olarak karakola getirilen başvurucunun kaçmaya çalıştığı sırada merdivenlerden düştüğü, iri yapılı olması nedeniyle orantılı güç kullanılarak başvurucuya müdahale edildiği, müdahalenin başvurucunun yere yatırılmasıyla son bulduğu, başvurucunun vücudundaki yaralanmanın kaçmak isterken merdivenden düşmesi neticesinde meydana gelen sürtünme ve sıyrıklardan ibaret olduğu, başvurucuya yemek ve su verildiğine ilişkin kamera kayıtlarının bulunduğu, şüphelilerin orantısız güç kullandığına ilişkin delil bulunmadığı gerekçesi açıklanmıştır.

3. Anayasa’nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasıyla yasaklanan muamelelerin varlığına ilişkin iddialar, uygun delillerle desteklenmelidir. Bu delillerin değerlendirilmesinde ise sözü edilen delillerin iddiayı makul şüphenin ötesinde ispat edip etmediği gözetilmelidir. Bununla birlikte yeterince ciddi, açık ve tutarlı emareler ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karineler de iddianın ispatı için yeterli kanıt teşkil edebilir (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 83).

4. Güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin, tutumu nedeniyle kendisine karşı güç kullanılması kesin olarak gerekli olmayan bir kişiye karşı fiziksel güce başvurmaları, kişi

üzerindeki etkisi ne olursa olsun ilke olarak Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasını ihlal eder. Kesin gerekli olduğu hâllerde de güç, aşırıya kaçmadan kullanılmalı ve kişinin tutumuyla orantılı olmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 81).

5. Kötü muamelenin kasten yapıldığının ileri sürüldüğü durumlarda iddia hakkında ivedilikle bir ceza soruşturması başlatılmalıdır. Şikâyet olmadığında bile kişiye kötü muamelede bulunulduğuna ilişkin yeterince açık belirtiler varsa konuyla ilgili bir ceza soruşturması açılmalıdır. Ceza soruşturmasının Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği şekilde etkili olduğunun kabul edilebilmesi için soruşturmayı yürüten kişiler olaya karışan kişilerden bağımsız olmalı, soruşturmada olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek tüm deliller toplanmalıdır. Dahası soruşturma süreci gerektiği ölçüde kamu denetimine açık olmalı, mağdur soruşturmaya etkili şekilde katılabilmeli ve soruşturmada makul bir özen ve süratle hareket edilmelidir. Yetkililer, soruşturmayı sonlandırmak için aceleci davranmamalı ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, §§ 111, 112, 114-117; Ali Rıza Özer ve diğerleri, §§ 101-103). Ayrıca soruşturma sonunda verilen karar, kullanılan gücün gerekliliği ve orantılılığıyla ilgili bir değerlendirme içermelidir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cebrail Bektaş ve Yüksel Şahin, B. No: 2015/4787, 25/9/2019, § 64).

6. Somut olayda başvurucunun gözaltına alınması sonrasında alınan raporda darp cebir izi bulunmadığının belirtildiği, gözaltı çıkış raporunda ise darp ve cebire işaret eden bazı bulguların tespit edildiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun gözaltı çıkış raporundaki bulgular, jandarma personelinin İlçe Jandarma Komutanlığında ifade ettiği "kaçmaya teşebbüs eden başvurucuya zor kullanılması" ve Başsavcılık tarafından alınan ifadelerde geçen "düşme" olguları soruşturma aşamasında tam olarak açıklığa kavuşturulmamıştır.

7. Başsavcılığın tespitlerinde de geçen başvurucunun kaçmaya çalıştığı sırada merdivenlerden düştüğü, iri yapılı olması nedeniyle orantılı güç kullanılarak başvurucuya müdahale edildiği, müdahalenin başvurucunun yere yatırılmasıyla son bulduğu, başvurucunun vücudundaki yaralanmanın kaçmak isterken merdivenden düşmesi neticesinde meydana gelen sürtünme ve sıyrıklardan ibaret olduğu hususlarında ayrıntılı inceleme yapılmamıştır. Öte yandan anılan olayların başvurucunun yaralanmasına sebebiyete verebileceği de açıktır. Dolayısıyla öncelikle soruşturma aşamasında olayların açıklığa kavuşturulmasının sağlanması, başvurucunun yaralanmasının ne şekilde meydana geldiğinin ortaya konulması gerekir. Başvurucunun kesin adli raporu aldırılmamış, başvurucuda tespit edilen bulguların düşme ile uyumlu olup olmadığı araştırılmamış, başvurucunun kulağından ameliyat olması ve bu durumun gözaltı çıkış raporundaki bulgularla bağlantısının bulunup bulunmadığının tespiti için çaba gösterilmemiştir. Bu nedenle öncelikle başvuruya konu maddi olayın açıklığa kavuşturulması gerekir.

8. Sonuç olarak, başvurucunun yaralanmasının doğrudan kamu görevlilerinin müdahalesi sonucu meydana gelip gelmediği ortaya konulmadığı için kötü muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye İrfan FİDAN